

PRINTED AND PUBLISHED BY
K. NAGESWARA ROW, PROPRIETOR, ANDHRA PATRIKA
6 & 7, Thambu Chetty Street, Georgetown, Madras

విషయానుక్రమణిక

పంచాంగము	...	...	...	1-28
విషయానుక్రమణిక, ప్రస్తావన	...	...	...	29-56
ఆంధ్రసర్వకళాశాల, కట్టపంచి రామలింగారెడ్డి గారు	...	...	...	57-71
జాతీయవజ్రోద్యమ - దేశభాషావ్యవస్థ, వల్లూరి సూర్యనారాయణరావు పంతులుగారు, బి. ఎ., బి. ఎల్. ఎల్. టి	...	...	...	73-74
" II వలివేటి శాయన్న శాస్త్రి గారు, ఎమ్. ఏ., ఎల్. టి.	...	...	...	75-76
" III మంత్రి మైగడ సాంబశివరావుగారు, బి. ఏ., ఎల్. టి.	...	...	...	77-80
ఆంధ్రవ్యక్తి, కవికొండల సాంబశివరావు గారు	...	...	...	81-84
ఆంధ్రోద్యమము, చల్లా శేషగిరిరావు, బి. ఏ.	...	...	...	85-87
" II చట్టి నరసింహారావు గారు	...	...	...	87-88
ఆంధ్రులవిద్యావ్యాపకము, వేమూరి విశ్వనాథశర్మగారు ఎమ్. ఏ.	...	...	...	89-93
ఉచితప్రాథమికవిద్య - మున్సిసిపాలిటీలు, గా. కొ. వేం. కృష్ణారావు బహదూరుగారు, బి. ఏ	...	...	...	94-97
తృప్తి, చింతాశంకరదీక్షితులుగారు	...	...	...	97
ఆంధ్రదేశపు ఆర్థికస్థితి, కోన సీతారామరావు గారు, ఎమ్. ఏ.	...	...	...	98-103
సమాజలావణ్యము, బసవరాజు అప్పారావుగారు	...	...	...	104
సంకల్ప సామగ్ధ్యము, కంపల్లి కనకమ్మగారు	...	...	...	104-105
ఆంధ్రుల దేశసేవ, వడ్డమాని సుబ్బారావుగారు, బి. ఏ	...	...	...	106-108
వి. బా. స. మునినగర్ సాంఘికపు మార్పులు, పొన్నంగి జగన్నాథ స్వామిగారు, బి. ఏ.	...	...	...	109-111
పాశ్చాత్యసంఘ విప్లవము, బారిష్టరు ఎన్. వి. ఎల్. సిరిసింహారావు గారు, ఎమ్. ఏ. (ఆనర్సు) ఎల్. ఎల్. టి.	...	...	...	112-117
స్వపరిపాలనము, భోగరాజు పట్టాభిసీతారామయ్య గారు బి. ఏ., ఎమ్. బి. అండు సి. ఎమ్.	...	...	...	118-122
" II చిట్టా సుందరరామయ్య గారు, బి. ఏ. బి. ఎల్.	...	...	...	123-126
" III ఏ. ఎల్. నారాయణరావు గారు బి. ఏ.	...	...	...	126-133
సుతస్మృతి, గాడిచెర్ల హరిసర్వోత్తమరావుగారు ఎం. ఏ.	...	...	...	133
సామాన్యభావ - సామాన్యగ్రంథాలము, కో వేం అప్పారావుగారు ఎం. ఏ.	...	...	...	134-137
విషయలోలత, ముక్తిసాతులపాటి - గోపాలకృష్ణశాస్త్రిగారు	...	...	...	138-143
రూపకల్పన, ముట్నూరి కృష్ణారావు పంతులుగారు	...	...	...	144-152
దేవాలయము, మార్కెట్, బులుసు లక్ష్మణమూర్తిగారు, బి. ఏ.	...	...	...	153-154
భరతిశాస్త్రము - రాగాధ్యాయము, బేతిపూడి ప్రకాశముగారు	...	...	...	155-159
ఆంధ్రచోళుల శాసనములు, కొణిదెన-బాలకృష్ణయ్యగారు	...	...	...	160-165
పాణినిసీతి - వెండ్లము, రామకృష్ణకవులు, పితికాపుర సంస్థాన కవీశ్వరులు, శతావధానులు	...	...	...	165-167
భగవద్గీతలు, పాఠనంది రామశాస్త్రిగారు	...	...	...	168-169
చిత్రాంగి-పాత్రసంపాదనము, తణికెళ్ల వీరభద్రుడుగారు బి. ఏ. (ఆనర్సు)	...	...	...	170-176
నాటకప్రయోగ పరిశు, శ్రీపాద కామేశ్వరరావుగారు ఎమ్. ఏ. ఎల్. టి.	...	...	...	177-179
సంగీతము, ప్రేమకారణము, బసవరాజు అప్పారావుగారు	...	...	...	179-180
నాట్యరంగము, దువ్వూరి జగన్నాథశర్మగారు	...	...	...	180-18
చిత్రలేఖనము, పాలపర్తి రామమూర్తిగారు	...	...	...	183-186
గోపాలకృష్ణ గోపాలుడు, చామర్తి రాజశేఖరరావుగారు	...	...	...	187-188
పల్ల, త్రివిక్రమదేవరాయగారు, పీఠికాపురేశుడు, సోదరకవులు, పిప్పర	...	...	...	189-190

శ్రీ సుతంశ్రీ జీవనావస్థకర, చాట్రాలి లక్ష్మీ నరసమ్మగారు	...	...	...	191-192
బులావిలాపము, బుడవగుంట శివరామయ్యగారు	...	...	...	193-194
సామంతి-జగదలసింహుడి, గోపేటి జోగిరాజుగారు	...	...	...	199-201
II వెన్నెలకంటి అప్పారావుగారు	...	...	...	201-202
III చింతమనేని భావయ్యగారు	...	...	...	203-204
అప్పారాయస్మృతి, వా. రంగాచార్యులుగారు	...	...	...	205-206
అంధదేశము-వార్ధాపట్టణం, చిల్లరిగె. శ్రీనివాసరావుగారు, బి. ఏ.	...	...	...	207-210
నీవులేని ప్రకృతియేదే? బసవరాజు అప్పారావుగారు	...	...	...	210
కవితాకృతి, వడ్డాది సుబ్బారాయణుగారు, II అబ్బూరి. రామకృష్ణారావుగారు	...	...	...	211-212
గ్రామసీమలు దుస్థితి-నివారించుమార్గములు, నాగేశ్వరము సుందరముగారు	...	...	...	213-214
కవిభూగర్జిత, చుట్నూరి. సుబ్బారాయణుగారు	...	...	...	215-216
శ్రీరామజననము, కరణము గుండురావుగారు	...	...	...	216
జర్మనుచక్రవర్తి, విలియము కెయిలరు	...	...	...	217-223
హిందూ విశ్వవిద్యాలయము, గో. రమాకాంతాచార్యులుగారు	...	...	...	223
తురుష్కసామ్రాజ్యము, వృద్ధిక్షయములు	...	...	...	224-225
జపానుదేశ విజృంభణము, ఒంగోలు శేషగిరిరావుగారు	...	...	...	226-228
ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యము, ఎమ్. వేంకటరంగయ్యగారు, ఎమ్. ఏ.	...	...	...	228-229
ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యము, అయ్యంగి. వేంకటరమణయ్యగారు	...	...	...	229-230
II నూరి వేంకటనరసంహముగారు	...	...	...	230-231
విజయనగరము సుహాగజుగారి కళాశాల	...	...	...	231
రామచిలుక, సోదరకవులు, పిప్పర.	...	...	...	231-232
ఆంధ్రదేశము-వైద్యసాహాయ్యము, వైద్యరత్న వండిత డి. గోపాలాచార్యులుగారు, ఏ. వి. యస్., ఏ. యం. డి.	...	...	...	232-233
పాశ్చాత్య నవీనవైద్యశాస్త్రము, కే. వీ. సుబ్బారావుగారు, ఎం. డి. (హామపతి)	...	...	...	234-235
విద్యామూల్యత జూలూరి తులకమ్మగారు	...	...	...	235-236
భూమి, గోంగిరి వెంకటకృష్ణారావు బహద్రుగారు	...	...	...	236-237
సంఘసంస్కారము, ఎమ్. భుజంగరావు బహదూర్ గారు	...	...	...	237-238
మాతృగర్భము-చింతా శేంకరదీక్షితులుగారు	...	...	...	238
చిత్రకలప, రాయ్పూరు రామచంద్రప్రసాదరావుగారు	...	...	...	238
తెల్లములు తుల్యములా? చెలికాని లతారావుగారు	...	...	...	239-240
భాస్కరప్రశంస, గాడె. జగన్నాథస్వామిగారు	...	...	...	240
ప్రకృతిశాస్త్రము-వేదాంతము, శ్రీపాద పేరిశాస్త్రిగారు, బి. ఏ. ఎల్. టీ.	...	...	...	241-242
అ. సుందరు, నాగనమ్మద్రము వాసుదేవరావుగారు	...	...	...	242
యమధము-భౌతికశాస్త్రములు, విన్నా అప్పారావుగారు ఎమ్. ఏ. ఎల్. టీ.	...	...	...	242-243
కడుపుమంట, చింతా శేంకరదీక్షితులుగారు	...	...	...	243
యమధము-విద్యుచ్ఛక్తి, అవేపద్మేంద్రుల లక్ష్మీనారాయణగారు ఎమ్. ఏ.	...	...	...	243-244
పీఠానము, కన్నెపల్లి సాంబశివరఘురామస్వామిగారు	...	...	...	244
పసివిడ్డ, నాగనమ్మద్రము వాసుదేవరావుగారు	...	...	...	244
యమధము	...	...	...	244
ఆంధ్రదేశగ్రంథాలయపట్టిక	...	...	...	244-245
ఆకస్మిక సమావేశము, కాళ్ళకూరి గోపాలరావుగారు	...	...	...	245-246
చిత్రపథముల వివరము	...	...	...	246
ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రకటనలు	...	...	...	246-247

ప్రత్యేకముగా ప్రకటించిన చిత్రపటముల పసరణము

పేజీ ప్రక్క

పేజీ ప్రక్క

శ్రీ జార్జి రాంబాబ్స్ సాంస్కృతిక సంస్థ, మెయిన్ ఫోర్డ్ ప్రభువు, మెయిన్ ఫోర్డ్ ప్రభుత్వ.

రాముడు బుద్ధుని కోరికను. సీతారాముల వనవాస సల్లాపములు.

దాదాభాయి నౌరోజీగారు, ఆసియెనియ గారు, సురేంద్రనాథ బెనర్జీగారు, సర్. శంకర్ నాథ్ గారు ఉమేశ్ చంద్ర బొర్జిగారు, బొర్జి యూగ్ గారు, రావు బహదూరు మనోబ్దురుగారు బ్రెడ్లీన్ యాబ్జీగారు, సర్. విలియమ్ వెడ్డర్ బరన్ గారు, మదవమోహన్ మాల వ్యగారు.

పి. ఆనందాచార్యులుగారు, రహీమ్ రుల్లా సుహా మ్మదు సయానిగారు, ఏ. ఎమ్. బోసుగారు, ఆల్ ఫ్రెడ్ డా మెయిగుారు, రిమేక చంద్రపత్తుగారు, లాలుమోహన్ గోసుగారు, సర్. హెన్రీ కొలంబగారు, రిచర్డు గోసు గారు, పండిట్ బి.ఎ. నారాయణధర్ గారు, నవాబు సయ్యదు మహమ్మదుగారు, భూపేంద్రనాథ బాసు గారు.

సర్. ఎన్.వి. సింహాగారు, మద్రాస్ హక్కుగారు, సర్. దొరబ్బితాతాగారు, ఆనంద్ సర్. ఫటల్ బాయి కరీంబాయిగారు, జాతీయమహాసభాధ్యక్షుడు, సిగ్గ సం ఘనభ్యులు.

బొంబాయి లోని పి.ఎల్. టెక్నికల్ ఇంజనీరింగ్ స్కూలులో ప్రభుత్వము నొచ్చుచున్న ఆంగ్లవిద్యార్థులు, ఇంగ్లాండులోని సైన్స్ విద్యార్థులు, ఇండియాలోని గవర్న మెంటు వ్యవసాయ విద్యార్థులు ఆంగ్లవిద్యార్థులు (1914-15) బొంబాయి నామక వాణిజ్య విద్యార్థులలోని ఆంగ్లవిద్యార్థులు (1915-16), బంబయ్ జాతీయ కళాశాల దసరా న్యాయములు, సర్కసుపనులు చేసినవారు.

మాస్టింగీసు ఆధ్వర్యమున ముఖ్య సభ్యులు, బొంబాయి సేవాసంఘమునకు ధనము యాచించిన స్త్రీలు, బొంబాయి పిందుమహాసభి, గౌ. అబ్దుల్ హుసేన్ ఆడ్ మ్మి వీరభాయి, రాక్షసు నీలగత్తు సర్కారుగారు.

చైవారాధనమునకు విశ్రుట, ఘోష్టాసుఖసారము.

రెఫ్టెనియం రోలి వంటివిపై గానము, వ.ఎమ్.ఎస్., రెఫ్టెనియం హెచ్. సుందరరాజన్ గారు, అయ్యగారి బుద్ధిరావు గారు, ఎ. ఎల్. నారాయణరావుగారు, పి.వి., బాబ్సారు, మహారాజు, కిషన్ ఘర్ సుహారాజు, అక్కన్న చుట్ట మవన్నమర్తి,

28
40
80

గవర్న మెంటు మెడికల్ స్కూలు విద్యార్థులు, విశాఖపట్టణము, శ్రీయ పద్మావతియము రాజశర్మ, ఆంగ్లవిద్యార్థులు శతావధానులు, శతావధానులైన హైస్కూలు ఉపాధ్యాయవర్గము.

44
104

శ్రీమతి సరోజినీ దేవి, కన్యకుమారి శిష్యులతో దువ్యంతుని సభాస్థలిని శతంజల ప్రవేశించుట

120

జాతీయమహాసభకు సేవ చేసిన వాలంటీయరులు 1915. సంఘ సంస్కరణ సభ్యులు, సన్మాన్ సంఘసభ్యులు సంఘ సంస్కరణసభ్యులగు స్వచ్ఛంద సేవ చేసిన నారీగుణులు 1915.

52
144

పండరావుగారు : మాండుగంగ విరల్ దేవశము, శాంతినికేశనము భోల్లూరము : సర్. రవీంద్రనాథ తానూ ర్కస్తాపితము.

52
152

జగద్ధాత్రి, మహిషాసురమర్దని, అర్ధ నారీశ్వరుడు, విశ్వరూపము.

160

వనసుందరి, నూన వివాహములు.

166

అగస్త్యుని సత్కరించుట, మహారాష్ట్ర వివాహము : రెండోసారి, పేరంటాడు.

172

మహారాష్ట్రసుందరి, ప్రియవతు జాబువ్రాయుట

176

సర్. ఫీల్డినా మోహతా కె. సి. వి. ఇ., అక్కరు పాపమహా, అస్థాన నవరత్నములు.

64
184

నవాబ్ సుబానాబాదర్ వైద్యము, అక్కరు సంస్థా నములోని సంగీతములు : అబ్దుల్ ఫహిల్, షేక్ వైజీ, మీ బలండు, మువలగువారు.

72

శ్రీ శృంగేరి దేవరాయల ఆంధ్రభాష నిలయము దక్షిణ హైదరాబాదు, నామ నూనీభూషణి రాంబు,

76

సర్ గన్నాపెటిల్, మదరాసు గాస్ట్రీ య అన్వేషణ సహ

యి సంఘం సభకు సన్నాహానికి రావ్విని ప్రతినిధులు ప్రో. శి
సర్. డి. కె. కర్నెగారు, డాక్టర్లు హరిలాలుగారు.

ఎ. ఇ. ఎల్. ఎం. కాలేజీ గుంటూరు, గుంటూరులోని మిషను బాలికా ఉన్నత పాఠశాల గుంటూరు, ప్రొ. కె. ఎస్. ఎ. రాయచోటి రావుగారు, ఎ. ఎల్. క. శ్రీ గారు, వ్యాయాస ప్రవీణుడు.

ఆంధ్రజాతీయ కళాశాల, మచిలీపట్టణము; దీని
రా వాయూమము; హిందూ నవాస్థుడిను పైల్వ
నులు (ఆంగ్లము); అనంతవోలు హాసారి గారు, ఆంధ్ర
పైల్వను, డి. వి. దేవన. విద్యార్థి- భీముడు బహుమతి
గొనినవాడు, (ప్రీ) సముజ్ఞము : బరగవుము.

హిందూ విశ్వవిద్యాలయము శంఖస్థాపనము, హిందూ విశ్వవిద్యాలయస్థాపకులు, శంఖస్థాపనము, కాశీలోని సెంట్రల్ హిందూ కళాశాల, ద్రోణంగిరము వేంకటాచల పతిశ్రద్ధగారు, కనపర్తి ముచ్చందేయశ్రద్ధగారు, శివ శింకరుడు, గజ వేంకటకృష్ణయ్య.

జనగలు బద్ధవుడే, జనగలు సగి లేనూ పుకేళా
కుప్ప, దర్పి, ప్రభువు, జనగలు సగి లేకగండెల్, సగి జాన
నైమన్, ఎఫ్. సి. స్మిత్ గారు, త్రితరేమలమున కేర
హర్దిగారు, సి. ఎల్. రంగున్. బీ. రక్ అమిర్గర.

మేరీ మహారాణి, జహానురాణి, రుష్యా రాజకుటుంబము, మాంటేపిగ్రో రాణి, ఇటలీరాణి, నార్వేరాణి, డెన్మార్క్ రాణి.

రామమోహన ధర్మపుస్తకభాండాగారము సాం
వత్సరికోత్సవము, వి. వి. జోగయ్యపంతులుగారు బంగం
పుగము, వి. గానులిగస్వామి పంతులుగారు బి.ఎ.
బొబ్బిలి, డాక్టరు కె. వి. నుబ్బినారావుగారు ఎం.బి.
(హోనుపతి), గోవిందరాజులు శ్రీనివాసరావు పంతులు
గారు.

మల్లదు ఆనుపత్తి, గుంటూరు, హలాశ్రేణిము :
మల్లదు వైద్యశాల; గుంటూరు, మల్లదు ఆనుపత్తి : పరి
చారికల గృహము, మదనపల్లి యూరోగ వైద్యశాల.
ఎడమపక్కన చెండు (స్త్రీ) గోగ్రాశైవములు; యూరో
గ్రాశైవమునందు యోగులశాల.

అఖిల భారతాయుర్యవ మహాసభాప్రతినిధులు
మదరాసు, ఆయుర్యచౌ.ప.భ.ప్రదర్శనము, గుంటూరు

192 సుదనపతి బ్రహ్మజ్ఞాని అభిరుచి గోశాల.

అనంత సుబ్బారాయశాస్త్రి, వాగ్జ్ఞాని, మూర్ఖ
రావుగారు, అకారణపు చిన్నయ్యగారు, కే. రామశాస్త్రి
నాయశాస్త్రి, సుద్దపల్లి రామశాస్త్రిగారు, హిందూ
విశ్వవిద్యాలయ శివసంస్థాపనమున పాల్గొన్నవారిగా కీ సంగ
బడిన కవిందము.

అష్టినేతు ఎన్. వి. నే.ఎస్.హెచ్. వి.ఎం. ఎస్.,
 సహాయ ముఖ్యమంత్రి, ఎ. వి. నూనె పరిశ్రమల శాఖ, బెంగళూరు,
 ఆలసాబాదులోని ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రము, క్రినాన కే. నెం.డి.
 208 ముర్ సమీక్ష, నొంబాయి పశుచికిత్సాలయములోని
 ఆంధ్రప్రదేశ్ రాష్ట్రము, కే. లక్ష్మీనారాయణమూర్తి.

మనం విద్యగా గొప్పా, మనం విద్యాగోటి, ప్రజ్ఞాశాలము
న నివేడలు, ఇంద్రుల పంజర హృది నుండి ముద్దుపిమ్మె
గానములా శ్రీనివాస పెరుగుచున్న సుమమంతకుడు.

222. శ్రీ బార్జి సాన్స్కృతికమునిగి కుమార్తె - మంగళం
 విపత్తు నెత్తిగ మరణమును, భర్తృహినుల బ్రాహ్మణులను వేసే ఆశ్రయ
 బట్టిని కనడా సాన్స్కృతిక మండలము, ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రభుత్వము
 గారి, దక్షిణాఫ్రికా సంగమమిత్రము.

237

శుభాదిని? కాదు. ఈ శుభాదిని శుభకల్యాణము. శుభ

240 దుష్క-రా-స్యమా, డార్జి నెల్సన్ జలసాధి

టార్పెడోలు, పల్లులు ప్రేమపల్లుల వేయు పక్షుల
నొక ముద్దా ముద్ద నిర్మాణకర్తగా - ముగ్ధుని
స్త్రీలు చేయుచుంటుంటున్నామో నొక కర్మాగార
మందు భాగ్యవతి మూలమున సిద్ధముచేయుచుంటుంటు
పల్లులను జేయుట.

అఫ్రికా బాల్కనురాష్ట్రములు

అస్మియా, ఇటలీ

60 వ నెంబరు కొండవీడు కలెక్టరేటులో పోలింగు

256 సలవుమీద యుద్ధపంగమునుండ (శిఖ్ర) పాడు పల్లి

పై నిర్మలం.

సరళయా, ఆసయా ఒక్కీ

వ్యాసములతో ప్రకటించిన చిత్రపటముల వివరణము

	పేజీ		పేజీ
3. గురునాథ అష్టాంగపు గాథ	...	205	జగ్గనులు ప్రాచీనకండకముల నాక్రిమించుట, రష్యనులు
జగ్గనుల క్రమ 11 వ సంవత్సరము నయము	...	217	తగుల బెట్టును, తరలిపోవుట ... 310
" 10 "	...	218	జగ్గనులు శిరంగులను బురద నేలలో లాగుకొనిపోవుట 311
" 14 "	...	219	తాత్కాలికపు వంతెనను జగ్గను సేనను సర్పియాలలో బ్రవేశించుట
" 22 "	...	220	...
" 23 "	...	221	సర్పియా యువరాజు, గలోనికాలో మిత్రమండలి సేనాధిపతి
తురుష్కసామ్రాజ్యము 15-వ, 16-వ శతాబ్దము	...	225	ప్రాచీనజనరలు గుర్రాలు ... 314
" 17 "	...	226	ఇటాలియనులు వైకిప్రాకి పోరాడవలసిన మహాపర్యవసములు 315
" 18 "	...	227	చెట్టుమీద యంత్రప్రేరేపకం గి నవర్చుట, జెప్పినటులు ... 316
" 19-వ 20-వ "	...	228	బ్రిటిషువారి, బి. అంతర్గామి, సి. అంతర్గామి ... 317
సెర్పిలైట్, విద్యుత్ప్రవాహ భూరకృత్యములు	...	290	సర్పియను ప్రజలు పరుగెత్తిపోవుచుండుట ... 318
అదృశ్యవిమానములు, శబ్దగ్రాహియంత్రము	...	291	బోటు వంతెనతో నదులను దాటుట ... 319
జూలండ్లములను కనిపెట్టుట	...	292	సర్పియారాజు ఎద్దులబండి నెక్కిపోవుట, అంధ సైనికునికి
సేన, సర్పియాల సేన	...	293	శ్రీ శ్రీ వమాపుట ... 320
సెంట్రీ నిరసితవాగ్దాలు	...	294	ఆల్బేనియా శ్రీ ఇటాలియా సైనికుని దప్పితిరుపుట, కందక
ప్రతీష్ఠను నిరసించు యుద్ధంగమునకు జనమండలు	...	297	ములలో నుండు జగ్గను పంటగది ... 321
ప్రభువిజ్ఞాన సేనలను బాంబులను వేయటము	...	298	రుష్యా యువరాజు, తూర్గు ఆఫ్రికాలో బోరుచున్న భార
సర్పియాల జగ్గనులను పంపించుట గొట్టుముసుంద ప్రసాదించుట	...	299	తీయ సైనికులు ... 322
జగ్గనులకు కందుకములను సైనికుల లాక్రమించుకొనుట	...	300	జగ్గను నావికుల ఇంగ్లీషువారు కాపాగుచుండుట ... 323
కందకములలో బాంబులు ప్రేలుట, రష్యా వేగువండ్లు	...	301	మెగరాపేమియాగు నెల్లయన్న భాగతీయ సైనికులు 324
గంటలవగయ 91. సామానులు వారసనుండి తీసికొనిపోగుట	...	302	గాజపుర సానిటోద్యోగులు ... 325
వారసనద, వంతెనలను రష్యనులు దోచుకొని వెళ్లి భిక్షువు	...	303	తురుష్కసైనికుల లాంగ్లవైనికులతో బోరుట ... 326
చేసి వెడలిపోవుట	...	304	హైదరాబాద్ సైనికులు శత్రు సైనికుని దాహము తీర్చుట ... 327
ఇటాలియనులు ఆల్బేనియనులను పర్వతాగ్రములను ప్రాకు	...	305	ప్రాచీన ఆంగ్ల సేనలు జయధ్వజముల చేయుట ... 328
విధము	...	306	తురుష్క మిత్రమండలి సేనలు పోరుట ... 329
గట్టిపోవోటికి దగిన ఆస్తి లియనులు, జగ్గను అంతర్గామిల చే	...	307	సర్. ఇ. హామిల్టను, ప్రాచీన సేనాధిపతి ముచ్చటించుట 330
ముల చిహ్నములను కలపక వర్తకము	...	308	ఆల్బేనియను సైనికులు పోరువారికి జేయు సంజ్ఞలు ... 331
సోదా గాసు సేనలను జగ్గనులతో పోరుము పట్టుకొనుట	...	309	పెద్ద తెప్పలు, కందకములలో దరిగిన పోరు ... 332
అశ్వసైనికునిమీద బాంబువేయట, ప్రాచీనవైమానికుడు జగ్గను	...	310	యంత్రప్రేరేపకం గిని గాల్చుచుండుట ... 333
సైనికులను గొర్రెల కొల్పటము	...	311	శత్రు సైనికులు పంపుకొనుచుండుట, రష్యాకాపగ్గసైనికుడు 334
ద్వంద్వయుద్ధము	...	312	రిగురు జగ్గనులను పోడించిన పరాకు పడుచు ... 335
	...	313	సైనికులు కందకముల నుండి శ్రాంతి కై తరలిపోవుట 336

అమృతాంజనము

అమృతాంజనము గాయము పుండ్లకు ఘనమైన మందు

చక్కని డబ్బీలో సహా సీసా 1-కి రూ. 0-8-0. ప్రతియింట నుండదగినది.

మండపాక పార్వతీశ్వరశాస్త్రి నామ

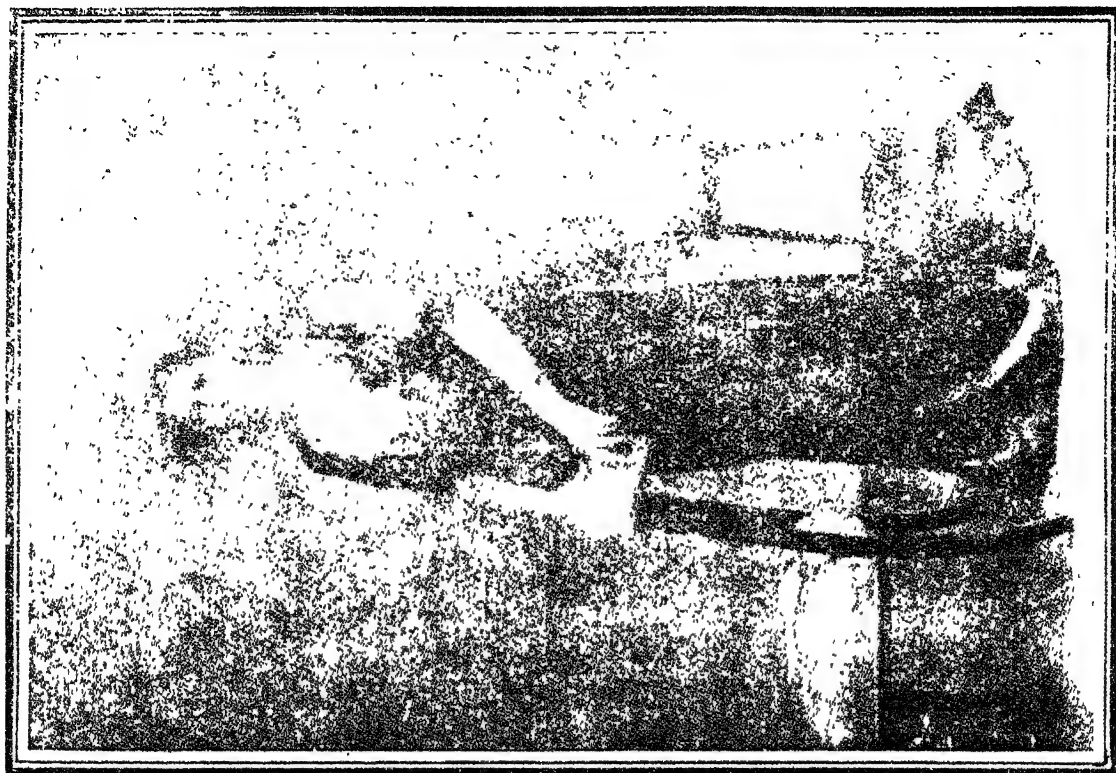
సై. 1. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 1 శా.
 2. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 2 శా.
 3. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 3 శా.
 4. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 4 శా.
 5. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 5 శా.
 6. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 6 శా.
 7. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 7 శా.
 8. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 8 శా.
 9. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 9 శా.
 10. అష్టదశాక్షరమున గానమైనది. ఇది 10 శా.

H. I. M. THE KING-EMPEROR AND HIS GENERALS AND SOLDIERS, INDIAN AND EUROPEAN

శ్రీ జార్జ్ రాజరాజేశ్వర సార్వభౌముడు: యువరాజు, ఆంగ్ల, హైందవ యోధాగ్రేసరులు

LADY CHELMSFORD

పాల్వూరులో ప్రభుత్వ

LORD CHELMSFORD

మెల్లొక్కోరు ప్రభువు, కొత్త గవర్నరుజనరలు

ప్రస్తావన

ఓమ్ నమః శ్రీరామాక్షాయ శుద్ధజ్ఞానైకమూర్తయే - శిష్టాంశు ప్రశాంతాయ దక్షిణామూర్తయే నమః.

భగవద్విలాసములు నిచ్చితిచ్చితితములు: సౌమ్యములు, భయంకరములు; రహస్యములు, అసహ్యములు; మోహజనకములు. హాదాయకములు; సుఖప్రదములు, ముఖదములు. స్పృశ్యతీలయములు భగవద్దీలావిలాసములు. వీలావిలాసాములైన స్పృశ్యతీలయములు పునరావృత్తులు. పునరావృత్తిసహితములైన లోకములు లోకవ్యవస్థలు కాలగర్భములు. కాలమహాప్రవాహమునందు సర్వము ప్రక్షిప్తము. విరాజితము, విలీనము. నిర్వికల్పనిరాశ్రయనకు సవికల్పసాశ్రయభావ ముదొంటి అనంతములైన మహాకల్పములు బ్రహ్మకల్పములు మన్వంతరములు మహాయుగములు యుగములు అబ్దములు గతించుచున్నవి. ఏకము అనిభక్తము ఆద్వితీయము; అనేకమై అనంతమై విభక్తమై ప్రకాశమై విరాజిలుచున్నది. భావతీతమైన ఈ మహానైభవముయొక్క తీక్షణకాలచరిత్ర నూహించుట యసంభవము. ఒక సంగత్సర వృత్తాంతమును గ్రహించుట యసాధ్యము. సృష్ట్యాదినుండి 1,95,58,85,017 సార్వాములు గతించినవి. చాంద్రమానాబద్ధమైన రాక్షస సంవత్సర మంతము నొందినది. రాక్షస సంవత్సరఫలమతిదారుణము. సంగ్రామదావానలము జ్వాల్యలమానముగ వ్యాపించుచు లోకసంహారము చేయుచున్నది. రాక్షససంవత్సరనామమా సార్థకమైనది.

నలసంవత్సర మారంభమైనది. గతసంవత్సరమునందు కుజుని ప్రాజాపత్య మధికము: ఫలము సంగ్రామము, సంరంభము. వర్తమానసంవత్సరమునందు చంద్రగురుబుధుల ప్రాజాపత్య మధికము: ఫలము జేమము, శాంతి. నలసంవత్సరమునకు చంద్రుడు రాజు, రసాధిపతి, గణకుడు, వస్త్రాధిపతి, సర్వాధిపతి, శుభాధిపతి, ఉద్యోగాధిపతి, రాష్ట్రాధిపతి; ఫలము:

శాంతి, జేమము, అర్హవృద్ధి, రససన్యాభివృద్ధి, రాష్ట్రాభివృద్ధి, గురువు మంత్రి, అశ్వాధిపతి; ఫలము: జేమాలోగ్యములు, సుభిక్షము, అశ్వాభివృద్ధి. బుధుడు సేనాధిపతి, అర్హాధిపతి, మేఘాధిపతి, గ్రామపాలకుడు, పశుపతి, చరపతి, రత్నాధిపతి, వనితాధిపతి; ఫలము: లోకవీర, మంచి పంటలు, వానలు. రవి సన్యాధిపతి, దేవాధిపతి; ఫలము: శూకధాన్యముల రక్తధాన్యముల పంటలు. శుక్రుడు ధాన్యాధిపతి, శృంగాధిపతి; ఫలము: అతివృద్ధి, సుభిక్షము, ధాన్యసమృద్ధి. శని నీరసాధిపతి, పురోహితుడు, పరీక్షకుడు, గజాధిపతి, గ్రామనాయకుడు, జంగమాధిపతి; ఫలము: శృంగములు, పలలము, లోహములు ప్రియ మగుట. కుజుడు దైవశ్లాఘ, మృగాధిపతి; ఫలము: మృగనాశము. నల సంవత్సర సామాన్యఫలము సంతృప్తికరము. శుభుడైన చంద్రుడు రాజు, గురుడు మంత్రి, బుధుడు సేనాధిపతి. రాజులు ప్రజలు వీరావేశమును మాని శాంతిచిత్తులగుదురని విశ్వసించవలెను. రాక్షస సంవత్సర షట్కముతో దుద్ర సంవత్సరములు గతించినవి; లోకము నానందించిన రాద్రము శాంతింపవలెను. నలసంవత్సరముతో బ్రహ్మసంవత్సరము లారంభమయినవి. బ్రహ్మ సంవత్సరములందు లోకమునకు శాంతి గలిగి, ప్రజలు సుఖములను బడయవలెను. సర్వసంహారకరమైన సంగ్రామమహాదావానలము చల్లాటినపుడు లోకమునందు నూతనయుగ మేర్పడి సుస్థిరమైన శాంతి స్థాపితము కాగలదు.

ఆంధ్రపత్రిక

ఆంధ్రపత్రిక బొంబాయి నగరమునందు కీలక సావత్సర భాద్రపద శుద్ధ చతుర్దశీ బుధవాసరంబున జనన మొందినది. ఏడు సంవత్సరములు నిండినవి. ఎనిమిది

దవ సంవత్సరము జరగుచున్నది. ఆ జేంట్లు బొంబాయి నుండి వారపత్రికగ వెలువడినది. రెం డేంట్లనుండి చెన్న పురినుండి వారపత్రికగను దినపత్రికగను వెలువడు చున్నది. సాధారణ సంవత్సరాదినుండియు సంవత్స రాదిసంచికలు ప్రచురితము లగుచున్నవి. నలసంవత్స రాది సంచిక ఏడవ సంవత్సరాది సంచిక. మొదటి నుండియు సంవత్సరాదిసంచికలను పరిశీలించెడివారల కాంధ్రదేశమునం దుదయమై వికాసమాన మగుచున్న నూతనప్రబోధము విదితము కాగలదు. ప్రజలయందు భాషాభిమానము దేశాభిమానము క్రమాభివృద్ధిని గాంచుచున్నవి. ఆంగ్లవిద్యావంతులకు దృఢతరమైన యాంధ్రభాషాభిమానము గలుగుచున్నది. దేశోద్ధరణ మునకు దేశభాషలు సాధనము లను సిద్ధాంత మంగీ కృత మైనది. ఆంధ్రుల పురోవృద్ధికి సర్వతోముఖ మైన విజ్ఞాన మవసర మని గ్రహించఁబడినది. సంవత్సరాది సంచికలం దీ భావముల క్రమవికాసము ప్రతిబింబితము.

సంవత్సరాది సంచిక

పత్రికాప్రచారమునకును సంవత్సరాదిసంచిక కును గల సంబంధము సన్నిహితము. పత్రికాప్రచా రము హెచ్చినకొలది సంచికాప్రచారమును బాగు పడుచున్నది. పత్రికాప్రచారము తగినపుడు సంచికోప యోగమును తగ్గుట సహజము. ఆంధ్రప్రపంచమున కాంధ్రపత్రికయందును సంవత్సరాదిసంచికయందును గల యభిమానాదరణములకు పత్రికాప్రచారమును సంచికయందలి వ్యాసములును నిదర్శనములు. ఆంధ్ర పత్రిక యాంధ్రదేశమునం దంతటను సంచారము చేయుచు యథాశక్తిని దేశసేవ చేయుచున్నది. కాని, ఆ సేవ లోపభూయిష్ట మని పత్రికానిర్వాహకులకు విదితము. లోపములు పోయి యుపయోగము హెచ్చుట కాంధ్రప్రజల సాహాయ్యపోషణములు సాధ నములు. గ్రామసీమలనుండియు పట్టణంబులనుండియు పత్రికాకార్యాలయమునకు చేరెడి లేఖలవలన ప్రజల కాంధ్రభాషపట్ల గల గాఢాభిమానము సువ్యక్తము. బ్రిటిషు హిందూదేశమునందును నిజాము రాష్ట్రమునం

దును 2,25,00,000 ల ఆంధ్రప్రజలు గలరు. ఆ మహా ప్రజల హృదయక్షేత్రములం దనబోధ ముకురించినపు డాంధ్రదేశమునం దనేకములైన పత్రికలు దేశసేవను భాషాసేవను చేయుటకు సాధనములు కాగలవు.

పరిస్థితులు

ఆంధ్రదినపత్రికకు రాక్షససంవత్సరాంతముతో రెం డేంట్లు నిండినవి. మూడవ యేడువచ్చినది. బాలా రిష్టదోషములు లేకుండ ఇంతవఱకును నిర్విఘ్నముగ జరగుచున్నందులకు సంతసము. కాని, ఎపు డే కీడు మూడనున్నదో యని నిరంతరము భయము కలుగు చుండును. కాగితములు కఱవై యన్నియు ప్రియమైన యిక్కాలమునందు, పత్రికానిర్వాహణము చుస్సాధ్య మగుచున్న దని తెలియఁజేయుట యనవసరము. ఐహిక వ్యవహారము లన్నియు ధనమూలములు. ద్రవ్యపోష ణము లేని ప్రయత్నములు నిర్వీర్యములై క్షీణించుట సహజము. వర్తమాన కాలమునందు కార్య విజయము నకు కార్యదీక్ష ద్రవ్యముకంటెను మిన్నయగు సాధనము. కార్యదీక్షాపరులు నలుదెసల వెలసి నిష్కామ కార్య పరతంత్రు లైనపుడే మన ప్రయత్నములు సఫలములై దేశాభ్యుదయము కాగలదు. శ్రీ పీఠికాపురాధీశు లాంధ్రపత్రికా నిర్వాహణమునకై చేసిన సాహాయ్య మునకు పత్రికానిర్వాహకులు కృతజ్ఞులు. గతసంవ త్సరము విజయదశమి దర్బారు మహోత్సవసందర్భము నందు శ్రీ రాజాగారు కరుణించిన రూ. 1,116 లకును పత్రికా నిర్వాహకులు కృతజ్ఞులు. సంవత్సరాదిసంచి కల ప్రచురణము పత్రికావ్యాప్తనము ననుసరించి యుండును గాన, దేశ బాంధవులును భాషాభిమానులును వ్యాసములను వ్రాసియు చందాదారులుగ చేరియు పత్రికను పోషించి రక్షించుటకు ప్రార్థితులు.

సింహావలోకనము

సాధారణ సంవత్సరాదియందు ప్రకటిత మైన మొదటి సంచికలో నలువదిమూడు వ్యాసములు ముద్రి తములు. వ్యాసవిషయములందు విద్య జీవితచరిత్రములు సాంఘికధర్మములు మతవిశ్వాసములు ప్రముఖ

ములు. వివిధములైన చిత్రపటములు 128 ముద్రితములగుటచేత ముద్రాపకము.

విరోధీకృత సంవత్సరాది సంచికయందు ప్రచురితములైన వ్యాసములలో సాంఘికవిషయములు మతవిషయములు ప్రముఖములు. ప్రచురింపబడిన వ్యాసములందు వాఙ్మయవ్యాసములు పండ్రెండు, మతధర్మబోధక వ్యాసములు పండ్రెండు, రాజ్యాంగవిషయక వ్యాసములు మూడు. ఇతరవిషయక వ్యాసములు కొన్ని కలవు. మఱియు 170 చిత్రపటములు ముద్రాపకమునవి.

పరిధాని సంవత్సరాది సంచికయందు శ్రీమత్పంచమజార్జి రాజేంద్రుని రాజ్యాభిషేక మహోత్సవ విషయము ప్రముఖము. డిల్లీనగరచరిత్రము స్వదేశ సంస్థానముల చరిత్రములు సంతకముగ వ్రాయబడినవి. ప్రచురితములైన వ్యాసములందు వ్యవసాయపరిశ్రమలకు సంబంధించినవి పది, రాజ్యాంగవిషయములను చర్చించునవి యాఱు, సాంఘిక విషయములు పది, ఇతర విషయములు పదునాలుగు. మఱియు వివిధ విషయములకు సంబంధించిన 172 చిత్రపటములు గలవు.

ప్రవాసీచ సంవత్సరాది సంచికయందు ముప్పది యాఱు వ్యాసములు ప్రచురితములు. ప్రచురితములైన వ్యాసములందు రాజ్యాంగములకు సంబంధించినవి పది, వాఙ్మయమునకు సంబంధించినవి యాఱు, మతమీమాంసలకు సంబంధించినవి నాలుగు, సాంఘిక విషయములను చర్చించునవి నాలుగు. ఇతర విషయములకు సంబంధించినవియు కొన్ని గలవు. మఱియు 200 చిత్రపటములు ముద్రాపకమునవి.

ఆనంద సంవత్సరాది సంచికయందు నలువది యైదు వ్యాసములు ప్రచురితములు. ఆ వ్యాసములందు భాషావిషయక వ్యాసములు పది, సాంఘిక విషయములను చర్చించునవి యైదు, మతసంబంధములైనవి నాలుగు, మహాపురుషుల చరిత్రములను వర్ణించునవి పది, ఇతర విషయములకు సంబంధించినవి పదునాలుగు గలవు. ఆంధ్రోద్యమద్యోతకమైన విషయములను చర్చించెడి వ్యాసము లాఱు గలవు. మఱియు 180 చిత్రపటములు

ముద్రాపకమునవి.

రాజసనామ సంవత్సరాది సంచికయందు యుద్ధ విషయము ప్రముఖము. ఐరోపామహాసంగ్రామచరిత్ర, యుద్ధ విమర్శములైన రాజ్యముల చరిత్రములు, చిత్రపటములు దేశపటములు చేర్చి ముద్రాపకమునవి. మఱియు ప్రాచీనతీతి, నిర్బంధసైనికసేవ, వ్యవసాయము, రజస్వలా వివాహములు, ఆంధ్రోద్యమతత్త్వము, పరపతి సంఘములు, యుద్ధము-హైంద్రులు మొదలగు విషయములకు సంబంధించిన 15 వ్యాసములు గలవు. యుద్ధమునకును ఇతరవిషయములకును సంబంధించిన 360 చిత్రపటములు ముద్రాపకములు.

నల సంచిక

నల సంవత్సరాది సంచికను సంవత్సరాదిని ప్రచురించుటకై తగిన పరిశ్రమ చేయబడినది. లోక వ్యాప్తమైన నూతనోత్సాహ మాండ్రప్రపంచమును సయిత మావరించినది. విద్యావంతులు సామాన్యులు నూతనోత్సాహ సమించియున్నారు. ఆంధ్రదేశాభిమానము, ఆంధ్రభాషాభిమానము, ప్రజాభిమానము ఆంధ్రప్రపంచము నావరించినవి. విద్యావంతులు గతసంచికలందు చేసిన విన్నపముల నాలకించి యమూల్యములైన వ్యాసరత్నములతో సంవత్సరాది సంచిక నలంకరించుట కుపక్రమించిరి. ఆ యుపక్రమణమునం దాంధ్రదేశాభ్యుదయ సూచకంబులైన బీజాంకురంబులు గోచరంబులు. వ్యక్తములైన బీజాంకురములను పోషించి ఫలవంతములను చేయుటయ ప్రజలకును నాయకులకును అనతిక్రమణీయమైన ధర్మము. ఆంగ్లభాషావిద్యావంతులకు ఆంధ్రభాషయందును ఆంధ్రదేశమునందును ఆంధ్రప్రజలయందును ఉదయించిన గాఢాభిమానము నలసంవత్సరాది సంచికయందు ప్రచురితములైన వ్యాసముల యవలోకనమువలన వ్యక్తము కాగలదు. వ్యాసములు నూతనోత్సాహ సముపేతములు, గంభీరభావ భరితములు, ఉదారభావ సంకల్పితులు, ఆంధ్రభాషాభిమానపూరితములు, స్వతంత్రభావశోభితములు, జ్ఞానదాయకములు, చిత్రకళాకౌశల సాధనములు, ఆంధ్రావభోధానుకూల

ములు. వ్యాసలేఖకులు పండితులు, కళాకావీములు, శాస్త్రపాఠ్యములు, లోకవ్యవహారానుభవజ్ఞులు, దేశాభిమానులు, సేవాపరాయణులు. సంచికయం దే బది వ్యాసములు ప్రచురితములు. వ్యాసములందు సగము ఆంధ్రోద్యమ సమస్యకు సంబంధము కలిగియున్నవి. ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము, దేశభాషావశ్యకత, ఆంధ్ర వ్యక్తి, ఆంధ్రోద్యమము ఆంధ్రుల విద్యావ్యాపకము, ఉచితప్రాథమికవిద్య, ఆంధ్రదేశాధికస్థితి, ఆంధ్రుల సేవ, స్వపరిపాలనము, నాట్యరంగములు, చిత్రలేఖనము, వ్యవసాయాభివృద్ధి, వ్యాపకముక్తీడలు మొదలగు వ్యాసము లందు ముఖ్యములు. సాంఘికపరివర్తనము, పాశ్చాత్యసంఘవిప్లవము, సామాన్యభాష, విషయ లోలత, దూషకత్వన, దేశాలయములు, బలి, భగవద్గీతలు మొదలగు వ్యాసములును గలవు. సగకల్ప సిద్ధిని, స్త్రీస్వతంత్రజీవనావశ్యకతను, విద్యామూల్యతను గుఱించి నారీమణులు వ్రాసిన వ్యాసములు గలవు. గతసంవత్సరమునందును వర్తమానసంవత్సరమునందును ఐరోపా మహాసాగ్రామవిషయములు ప్రజల హృదయముల నాకర్షించుట సహజము. మహాసాగ్రామానలమును రగిల్చిన జర్మను చక్రవర్తి సంక్షేపచరిత్రము వ్రాయబడినది. బ్రిటీషుసామ్రాజ్యచరిత్రము, తురుష్కు సామ్రాజ్యచరిత్రము, జపానుదేశచరిత్రము గలవు.

ఉత్సాహసమన్విత లైన యాంధ్రులకు కావ్య నిర్మాణ కౌశలము నైసర్గికము. ఆంధ్రభాషయును మృదువైన మధురమైన ఆంధ్రుల భావవ్యక్తికి తగియున్నది. సంచికయందు హిందూవిశ్వవిద్యాలయము, ధూర్జటి, తిక్కన, అప్పరాయస్మృతి, ఆబలావిలాపము, పీఠాపురాధీశ్వరము, సంగీతము, పాణిగ్రహీత, సుతస్మృతి, తృప్తి, జాతీయావబోధము మొదలగు మనోహరంబులును, రసభావభరితంబులును నైన పద్యంబులు గలవు.

చిత్రపటములు, దేశపటములు

జాతీయ జీవిత విజృంభణమునకు కళలు కావ్యములు సంపదలు సోపానములు. గానకళాప్రదర్శనమున కాంధ్రభాషా మాధుర్యము జగద్విఖ్యాతము.

కాని, గానకళ ఆంధ్రవ్యక్తిని ప్రకటించుటకు తగిన రీతిని వృద్ధిపొందుట లేదు. చిత్రకళ యాంధ్రలోకమున వైస్యస్థితియందున్నది. ఆ వైస్యమును తొలగించి దేశము నభ్యున్నతస్థితికి తెచ్చుట యవసరము. ప్రాచీన నవీనభావములను తెలుపుటకై కొన్ని చిత్రపటము లిందు ముద్రింపబడినవి. పత్రలేఖము, సుఖసంసారము, దైవారాధనము, శకుంతల దుష్కృతి సభా ప్రవేశము, వసంతప్రబోధము, అరుణోదయము, సీతారాములు, సీతా రామ లక్ష్మణులు, అనసూయా కృత సత్కారము, వనసుందరి, అక్షరు సంస్థాన నవరత్నములు, శివాజీ వైస్యములు మొదలగు పటములు పూర్వ లిఖిత చిత్రపటములనుండి తిరిగి ముద్రింపబడినవి.

గత సంవత్సరము హైందవ జాతీయజీవనమునందు మహాసాగ్రామమువలన నూతనయుగ మేర్పడినది. కావున, హైందవ జాతీయాభ్యుదయమునకై తమ జీవితములను సమర్పించిన దేశీయ మహాసభాధ్యక్షుల చిత్రపటములు ముద్రింపబడినవి. సుప్రసిద్ధులైన అక్కన్న మాదన్న మంత్రిపుగవుల పటములు గలవు. ఆంధ్ర దేశము నలంకరించు ప్రతిష్ఠాపనలను తెలిపెడి పటములు కొన్ని చేర్పబడినవి. మఱియు, యూరపు రాణుల పటములు, యోధుల పటములు, రణరంగముల పటములు, యుద్ధసామగ్రిల పటములు మొదలగు వివిధములైన పటములు ముద్రితములు. అన్ని పటములు చేరి, రమారమి 300 పటములు గలవు. ఈ సంచికయందు రంగుల దేశపటము లిరువది గలవు. ఆ పటము లన్నియు హాంధ్రచుంగుల ముద్రింపబడినవి. లోకస్థితి తెలిసికొనుటకు ధూర్జటికావ్యము మహాసరిము గాన, ఈ దేశపటములు జ్ఞానాభివృద్ధికి సహకారులు కాగలవు.

ముఖపటము

శ్రీ. ఆపదా మహారాజు దాతాగం సర్వసంపదం

లోకాభిరామం శ్రీరామం భూయాభూయో నమా ర్యుహం.

శ్రీ సీతారాములు పురాణదంపతులు, లోక కల్యాణకరులు, దివ్యసుగళస్వరూపులు, అనంతరమూర్తులు, ఆరాధనయోగులు. సీత మహాసాధ్వీ, మహా

లక్ష్మి. శ్రీరాముడు మహా పురుషుడు, ధీరోత్తముడు, ధర్మప్రవర్తకుడు, నిగ్రహానుగ్రహసమర్థుడు, దుష్టసంహారకుడు, శిష్టసంరక్షకుడు. ఆపదలను గడువంబెక్కి శుభంబుల నొడగూర్చెడి శ్రీ సీతారాముల మూర్తులు ముఖపఠమునందు ముద్రితములు.

సీతారాముల పూతచరిత్రము ధర్మారాధనమునకు పరిమప్రమాణము. ధర్మజ్ఞాన మతిమల్లభము. ధర్మారాధనము గురారాధ్యము. ధర్మ మతినూత్నము, విశాలము. మానవవికాసమునకు ధర్మము సాధనము; ధర్మము ప్రాణము. ధర్మప్రవృత్తి విశ్వవ్యాప్తము. మనుజునకు వ్యక్తిధర్మము కుటుంబధర్మము కులధర్మము జాతిధర్మము బ్రహ్మధర్మము ధర్మవిశేషములు. వ్యక్తిధర్మము కుటుంబధర్మమునందును కుటుంబధర్మము కులధర్మమునందును కులధర్మము జాతిధర్మమునందును జాతిధర్మము బ్రహ్మపదమునందును సంప్రతిపాదితములై మహావ్యక్తుల జీవితంబులందు సందర్భనీయంబులు. మహావ్యక్తుల జీవితంబులందు “తత్త్వమసి” మహావాక్యార్థ మనుభవజ్ఞాతము. ధర్మజ్ఞతకు మహాయజ్ఞము సాధనము. మహాయజ్ఞము త్యాగసంభవము. పరిత్యాగశీలురకు లోకమునందసాధ్యసిద్ధి లేదు. శ్రీ రామచంద్రుని పవిత్ర చరిత్రమునందు త్యాగశీలఫలము దివ్యముగ ప్రతిబింబితమా.

శ్రీరాముని దివ్యచరిత్రమునందు సర్వావస్థలయందాను త్యాగము పరిస్ఫుటము. బాల్యదశయందు విశ్వామిత్రుని జన్మమును గాపాడుటకై స్వసుఖమును పరిత్యజించెను. యౌవనదశయందు తండ్రి ధర్మమును గాపాడుటకై రాజ్యమును పరిత్యజించి వనవాసమున కేగెను. రఘుకులధర్మసంరక్షణార్థమై క్షత్రియుల ధర్మమును నిర్వహించెను. ఆర్యజాతీయధర్మసంరక్షణార్థమై కాననాదిరాక్షససంహారమున కుపక్రమించెను. మహానుభవులకు సదృశమైన పుత్రధర్మమును సతీధర్మమును మిత్రధర్మమును భ్రాతృధర్మమును స్వామిధర్మమును రాజధర్మమును మానవధర్మమును ఉత్కృష్టరీతిని నిర్వహించి బ్రహ్మపదము గణింపఁచెను. సేవాపరాయణులై కులధర్మమును జాతిధర్మమును గుణధర్మమును ఉత్తమములై ప్రయత్నించెడి స్త్రీపురుషులకు సీతారాముల దివ్యరూపసందర్శనము ధర్మద్యోతకము కాగలదు. కష్టపరంపరలకు పాలయ్యును ధర్మవ్రతమును

పరిపాలించిన రామచంద్రుని పావనచరిత్రము సంస్కరణీయము. జాతీయ జీవనమునందు ధర్మప్రాబల్యము నుపపాదించుటకై మంగళకరులైన శ్రీ సీతారాముల చిత్రపటము ముఖపటముగ ముద్రింపఁబడినది.

పట్టాభిషేకమహోత్సవ మాఁగుటవలన వ్యాకుల చిత్ర మైన సీతను రాముఁ డోదార్చుచున్న భావము చిత్రపటమునందు చిత్రితము.

రంగుల ముఖపటమును దేశపటములును అంధ్రపత్రికా ముద్రాలయమునందు ముద్రితములు.

వందనములు

సంవత్సరాది సంచికకు భావ్రాద్దీపితంబులును హృదయాహ్లాదకరంబులును జ్ఞానప్రదంబులును అగు వ్యాసములను వ్రాసి సంచికను సంవత్సరాదికి ముద్రించునట్లు సాహాయ్యము చేసిన దేశ బాంధవుల కనేకవందనంబులు. ప్రచురణమునకై చిత్రపటములను పంపిన మహాజనులకును, చందాదారులకును, పోషకులకును ఇతరవిధముల సాయముచేసిన మహాశయులకును వందనంబులు. వ్యవధి లేకయు ఇతరకారణములవలనను, కార్యాలయమునకు చేరిన వ్యాసములందును ఛాయాపటములందును కొన్ని ముద్రితములు కానందులకు, వానిని పంపినవారు మన్నించుటకు ప్రార్థితులు.

ఉపసంహరము

కాగితముల కట వేర్పడినను గత సంవత్సరము కంటె నీ యేడు వ్యాసములు చిత్రపటములు హెచ్చుగ ముద్రింపఁబడినవి. ఆంధ్రపత్రికయొక్క చందాదారులకు నిరుటివలె నొక రూప్యమునకే సంచిక నిచ్చుట కేర్పాటు చేయఁబడినది.

ఆంధ్ర మహాజనులు సంచికను ప్రచురించుటయందు గల నాధకశక్తికములను గమనించి యీ సదుద్యమమునకు చేయూత నొసంగి పత్రికాభ్యుదయమునకు తోడ్పడఁ బ్రార్థితులు.

నల సంవత్సరము సంగ్రామ సంక్షోభావృతంబైనను బ్రహ్మవర్షము. నలసంవత్సరమునందు సర్వేశ్వరుడు రాదానతారము నుపసంహరించి సౌమ్యస్వభావము పూని లోకమునకు శాంతిని సుఖమును, భరతవర్షమునకు జాతీయ ప్రాబల్యమును, ఆంధ్ర ప్రపంచమునకు కామ్యార్థసిద్ధిని అనుగ్రహించుఁగాత !

గత సంవత్సర వృత్తాంతము

క్రొత్త చరిత్రమునందు గత సంవత్సర వృత్తము భయంకరము. ఆనంద సంవత్సరమునం దారంభమైన మహాసంగ్రామము రాక్షస సంవత్సరమున ప్రబలినది. సర్వీయాయం దుదయించిన సంగ్రామ దావానలము మూడు ఖండములకు వ్యాపించినది. యూరపు ఆసియా ఆఫ్రికా ఖండములు భీకర సంగ్రామరంగము లైనవి. లోకమునందలి సకలరాజ్యముల కర్మాగారములును ప్రత్యక్షముగనో షరోక్షముగనో మారణసాధననిర్మాణములకై వినియోగపడు చున్నవి. మూడు కోట్ల మనుజు లొండొరుల వినాశమునకై ప్రయత్నించుచున్నారు. ప్రత్యహమును 20 కోట్ల రూప్యములు యుద్ధ సన్నాహములకై వినియోగింపబడు చున్నవి. ఒక కోటి ప్రజలు యుద్ధమువలన నష్టమై యుదురు. సంగ్రామ మనర్థ పరంపరలకు మూలము. ప్రజాక్షయము, ద్రవ్య నాశనము, వ్యాపార నష్టము, మహాసంక్షోభము, క్రోధజ్వర పీడనము మహా సంగ్రామ ఫలములు.

సంగ్రామతత్త్వము

ప్రపంచరంగము విచిత్రము, సమ్మోహ జనకము, నిరంతర పరివర్త నాధీనము. ప్రకృతిమండల మనుక్షణము మాటు చుండును. ఉత్తేజనావనమనములు పరివర్తనమునకు కీలకములు. లోక ముత్తేజితమై వికాసమును పొందుచున్నది. లోక మవనమితమై ప్రక్షీప్తమగుచున్నది. ఉత్తేజనావనమనములు పరమాణువునకును మహాత్మునకును సహజ ధర్మములు. గ్రామములకు దేశములకు రాజ్యములకు మహాఖండములకు గోళములకు బ్రహ్మాండములకు ఉత్తేజనావనమనములు సహజసంభవములు. వ్యక్తులందును జాతులందును ఉత్తేజన మవనమనమును అవనమన ముత్తేజనమును అనుగమించుచుండును. సామ్రాజ్యములకును

జాతులకును ఉచ్చస్థిచదశ లుత్తేజనాప్రకర్షణమువలనను ఉత్తేజనాభావమువలనను సంభవములు. ఉత్తేజనము లేనపుడు అవనమనము గోచరము. చిచ్ఛక్తిని ప్రదర్శించుట కుత్తేజనము సాధనము. ఉత్తేజనమువలన చిచ్ఛక్తి క్రియారూపమును ధరించుచున్నది. పాశ్చాత్యరాజ్యములలో గతించిన మూడు శతాబ్దములందును మహాత్తరమైన యత్సాహము విజృంభించినది. ఉత్సాహము ప్రజలను కార్యపరతంత్రులను చేసినది. కార్యపరతంత్రత్వము కర్మోపజీవులకు కర్షకులకు వర్తకులకు రాజులకు గురువులకు సమానధర్మ మైనది. కర్మపరతంత్రు లైన పాశ్చాత్యులు సకల భౌతిక వ్యవస్థలయందును విశేషాభివృద్ధిని గడించిరి. పాశ్చాత్యుల పరిశ్రమలు విపరీతముగ నభివృద్ధి చెందినవి. వాణిజ్యము విరివిగ వ్యాపించినది. మతము విజృంభించినది. రాజ్యములు లోకవ్యాప్తము లైనవి. లోకమునం దే మూలచూచినను పాశ్చాత్య నిర్మిత వస్తువులు, పాశ్చాత్య ధూమనాకలు, పాశ్చాత్య ధూమశకటములు, క్రైస్తవ మతవ్యాపకులు, పాశ్చాత్యపరిపాలనములు ప్రత్యక్షములు. దిగంతవ్యాప్తం లైన కర్మపరత్వమువలన పాశ్చాత్య రాజ్యములందు సంఘటలు మితిమీటి పెరిగినవి. భోగాభిలాష హెచ్చినది. సుఖరాధనము పరిపాటియైనది. తృప్తాసముదూభత మైన కర్మపరత్వ మనర్థ పరంపరలకు హేతుభూతమై మహాసంగ్రామరూపమున పరిణమించినది. పాశ్చాత్యుల తృప్తికు జర్మనుల కార్యపరత్వము పరమప్రమాణము. జర్మనుల ధనాకర్షణాభిలాష వ్యాపారాభిలాష. రాజ్యాభిలాష వర్తమాన మహాసంగ్రామమునకు మూలకారణములు. జర్మనుల యందు మూర్తిభవించిన మహాత్తరంబైన యుత్తేజనమునకు ప్రతిక్రియగ అవనమన మవసర మైనది. లోక కంటకమైన యుత్తేజనము నుపసంహరించుటకు భగవ

న్నిర్ణీతమైన మహాసంగ్రామము నిమిత్తమాత్రము. పాశ్చాత్య సాహచర్యసంస్కరములవలన ప్రాచ్య దేశము లందును మహాత్తరమైన యుత్తేజనము గలిగినది.

మానవ వికాసమునకు కర్మపరత్వము సాధనము. కర్మలు ప్రకృతి పురుష సమాశ్రయ సంజాతములు. కర్మరహితులకు దేహయాత్రయును దుర్లభము. భగవద్గీతయందు కర్మలు యజ్ఞార్థము లని శ్రీకృష్ణుడు పదేశించెను.

శ్లో. నియతం కురు కర్మ త్వం కర్మ జ్యాయో హ్యేకకర్మణః
శరీరయాత్రాపిచ తే నప్రసిద్ధ్యేద కర్మణః
యజ్ఞార్థా త్కర్మణోఽన్యత్ర లోకోఽయం కర్మబంధః
తదర్థం కర్మ కాంతేయ ముత్తమం గ సమాచర.

తృష్ణాసంగసహిత మైన కర్మనిష్ఠ బంధకము, పాపప్రదము. తృష్ణాసంగరహిత మైన కర్మనిష్ఠ మోక్ష సాధనము, పుణ్యప్రదము. వర్తమాన మహాసంగ్రామమునందు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము స్వల్పరాజ్య సంరక్షణము స్వసంరక్షణము మున్నగు ధర్మస్వత్వముల సంరక్షణమునకై చేరినది. జర్మను సామ్రాజ్యము తృష్ణాసంపూర్ణమునకై చేరినది. ఆంగ్లేయు లవలంబించినది విశుద్ధ మైన కర్మయోగము. జర్మను లవలంబించిన దపరిశుద్ధ మైన కామయోగము. ప్రాచీ ప్రతీచీ సంస్కరమువలన ప్రాచ్యులందు దుత్తేజన మేర్పడి దారుణం బైన తృష్ణ పుట్టినది. తృష్ణాసముద్యాత మైన కర్మపారతంత్ర్యమును కర్మయోగ మని భ్రమపడుట కవకాశము లేర్పడుచున్నది. వర్తమాన మహాసంగ్రామము వలన ప్రాచ్యులందు చిరకాలస్థాపిత మైన యవనమనదేశకు భంగము కలిగినది. కార్యనిర్వాహణసక్తి ప్రబలినది. ప్రాచ్యులయందు దుడయించిన కర్మపరత్వమువలన వారికిని లోకమునకును కలుగనున్న మేలుకీడులు కాలగర్భమునందు ప్రక్షిప్తములు. జీవవికాసమునకును లోకకల్యాణమునకును మూలము, ధర్మసంస్థాపనానుకూలమైన కర్మయోగము గాని, కర్మపారతంత్ర్యము గాదు. కర్మపరతంత్రు లస్వతంత్రులు, తృష్ణాపాశబద్ధులు, సంగ్రస్తులు. కర్మయోగులు స్వతంత్రులు, తృష్ణావిరహితులు, సంగవర్జితులు. లోకపరిణామప్రాప్తికై భగవ

త్వసాదితము లైన హిందూ జాత్యక్రైస్తవ మహామృదీయ మతములు ప్రాచ్యదేశసంజాతములు. కర్మపరత్వము మతధర్మబద్ధమై ప్రాచ్యదేశములందు కర్మయోగాయత్తమై జీవవికాసమునకును లోకకల్యాణమునకును అనుసంధాన మగుటకు వర్తమాన మహాసంగ్రామము నిమిత్తమాత్రముగ నుండుట భగవన్నిర్ణయము కావచ్చును.

భరతఖండము

భరతఖండ మొక విశాలమైన మహాఖండము. దేశవైశాల్యము 18,02,657 చదరపు మైళ్లు. జనసంఖ్య 31,51,56,396. అందు స్వదేశసంస్థానముల విస్తీర్ణము 70,98,583 మైళ్లు; జనసంఖ్య 7,08,88,854. హిందూదేశమునందు అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రము లందలి జనసంఖ్యకు మూడు రెట్లు జనులును, రుష్యా గాక శేషించిన యూరపు ఖండమునందుఁ గల జనసంఖ్యను మించిన జనులును గలరు. దేశమందు 2,150 పట్టణములు 7,20,342 గ్రామములు 6,37,10,179 గృహములు గలవు. ప్రజలలో 21,70,00,000 మందికి వ్యవసాయము, 35,300,000 మందికి పరిశ్రమలు జీవనాధారములు. మనుజున కొకనికి సామాన్యాదాయము సంవత్సరమునకు ముప్పది రూప్యములు. హిందూదేశమునందు 14 రాష్ట్రములు 630 స్వదేశసంస్థానములు గలవు. స్వదేశ సంస్థానములందు నిజాము రాజ్యము ప్రముఖము. నిజాము రాజ్యపు విస్తీర్ణము 82,698 చదరపు మైళ్లు; జనసంఖ్య 13,374,676; ఆదాయము 521 లక్షల రూప్యములు. నిజాము రాష్ట్రమునందు 52,00,000 ఆంధ్రులు గలరు.

మహాసంగ్రామభారమును బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాంతర్యాగ మైన హిందూదేశము సైతము వహించుచున్నది. సంగ్రామానర్థము హిందూదేశమునకును వ్యాపించినది. వివిధములైన సంగ్రామరంగములందు మూడులక్షలకు పైబడిన హిందూదేశ సైనికులు యుద్ధము చేయుచున్నారు. ఉత్సాహసాహససంపన్నులు సైనికవృత్తియందు చేరుచున్నారు. రణరంగమునుండి

క్షతగాత్రులు స్వదేశము చేరుచున్నారు. వ్యాపార వాణిజ్యములు కొంత తగ్గినను ఎప్పటివలె సాగుచున్నవి. యుద్ధమువలన దేశాదాయము తగ్గినది. వ్యయము హెచ్చినది. వ్యయ మధిక మగుటవలన క్రొత్త పన్నులు వేయఁబడినవి. రణరంగము ఆసియా ఖండమునకు వ్యాపించుటవలన యుద్ధము హిందూ దేశమునకు సమీపస్థమైనది. శిక్షితులైన బ్రిటీషు సైనికులు ప్రాన్సు రంగమునకు లభించుటవలన హైందవసైనికు లితరరంగములకు మార్పబడిరి. హైందవసైనికు లిప్పుడు మెస పోటమియా సూయెజ్ ఆఫ్రికా రంగములందు బ్రిటీషు సామ్రాజ్య సంరక్షణార్థమై శౌర్యప్రతాపములతో యుద్ధము చేయుచున్నారు. హైందవసైనికులు దండనాయకుల పొగడ్తలకు పాత్రులైరి. హైందవప్రజ లవ్యాజమైన స్వామిభక్తిని ప్రకటించిరి. సంస్థానాధీశులు సామ్రాజ్యరక్షకసైనికులను రణరంగమునకు పంపిరి. సంస్థానాధీశులు ప్రజలు ఉపచారనిధులకై రెండుకోట్లరూప్యముల చందాల నొసంగిరి. సమరీతాహము హిందూ దేశమునకును వ్యాపించినది. రణీతాహ సమన్వితులైన భారతీయులు సైన్యములందు చేరి బ్రిటీషు సామ్రాజ్య సంరక్షణమునకై మేనుల నర్పించుచున్నారు. వ్యాధిగ్రస్తులకును క్షతగాత్రులకును సెయింటు జాన్ ఏంబ్యులెన్సు సంఘమువారు రుపచారములను చేయుచున్నారు. మూడు నైద్యనౌకలు సైనికుల యుపచారార్థమై పనిచేయుచున్నవి. హైందవుల రాజభక్తియందును బ్రిటీషు సామ్రాజ్య సంరక్షణాసక్తియందును సైనికుల రణీతాహమునందును బ్రిటీషు ద్వీపవాసులకు విశ్వాసము గలిగినది. ఆ విశ్వాసమునకు ప్రతిఫలముగ యుద్ధానంతరము హిందూదేశ రాజ్యాంగములు స్వరాజ్యస్థాపనానుకూలముగ సంస్కరింపఁబడు ననెడి యాశ హైందవప్రజల హృదయంబులందు దయించినది. ఫలము ముందు తెలియఁగలదు.

హిందూదేశపరిపాలనము

భాగ్యవశమున గతసంవత్సరమునందు ప్రజాసేవాయత్తచిత్తుడైన హార్డింజి ప్రభువు రాజప్రతినిధిగ

నుండెను. ఆ మహనీయుడు యథాశక్తిని హైందవజనాభిప్రాయము ననుసరించి పరిపాలించుటకు ప్రయత్నించెను. గతవత్సరమునం దామోదితములైన శాసనములలో దేశసంరక్షక శాసనము, అస్సాము పనివాండ్ర శాసనము, కాశీవిశ్వవిద్యాలయ శాసనము ముఖ్యములు. దేశసంరక్షక శాసనము కఠినమైనను, సంగ్రామస్థితివలన నవసరమైనది. అస్సాము పనివాండ్ర శాసనమునందు పనివాండ్రను చేర్చుటలో కట్టుదిట్టములేర్పఱుపఁబడినను పనివాండ్ర కష్టములు గట్టెక్కినవనుటకు వీలు లేదు. పనివాండ్రను చేరదీసెడివారి మాయోపాయములును యజమానుల ధనలోభభావమును పనివాండ్ర యోగక్షేమములకు ప్రతిబంధకములు. తక్కిన పనివాండ్రకువలె తేయాకు తోటల పనివాండ్రకును సకలవిధములైన ప్రతిబంధకములను తొలగించుట యుచితము. కాశీవిశ్వవిద్యాలయ నిర్మాణమునలన భరతఖండమునందు విద్యాశీక్షణమున నూతనయుగ మేర్పడఁగలదు. భరతఖండమునందలి విద్యాపద్ధతుల విశిష్టతలు పాశ్చాత్యభావబద్ధము; అధికారాభిమానులు. కాశీ విశ్వవిద్యాలయమునందు హిందూ విజ్ఞానవ్యాపనమునకును ప్రజాప్రతినిధుల యధికారమునకును అవకాశములు గలవు. కాశీవిశ్వవిద్యాలయము భారతజాతీయబలమునకును విజ్ఞానవ్యాపనమునకును తోడ్పడు నని హిందువులు విశ్వసించుచున్నారు.

సామ్రాజ్యశాసనసభయందు రుపపాదితములై యంగీకృతములైన తీర్మానములలో ప్రధానములు:

హిందూదేశమునందు పరిశ్రమాభ్యుదయమునకై పాలకు లుచితరీతిని ద్రవ్యసాహాయ్యము చేయవలయు నని రాజా కుశాలు సింగుగారు రుపపాదించిరి. సవరణలతో నీ తీర్మానమును పాలకు లంగీకరించిరి. యుద్ధానంతరము కూడనున్న బ్రిటీషు సామ్రాజ్యసభయందు హైందవప్రతినిధులు నియమింపఁబడవలయు నని షాఫిగారు రుపపాదించిన తీర్మాన మంగీకృతమైనది. నియుక్తులు గావలసిన ప్రతినిధులు అధికారప్రతినిధులలో అనధికారప్రతినిధులలో యూరపీయనులలో హైందవులలో

RAMA CONSOLING LAKSHMANA

రాముడు లక్ష్మణుని నోదార్పుట

SITA AND RAMA THEIR INNOCENT PLEASURES IN EXCILE

సీతారాముల వనవాస సల్లాపములు

Mr. DADABHAI NAOROJI
Congress President, Calcutta, 1886, Lahore, 1893, and Calcutta, 1906
with Mrs. Besant of the Home Rule League.

దాదాభాయి నారోజీగారు
జాతీయమహాసభ ప్రధానాధ్యక్షులు. కలకత్తా, 1886, లాహోరు, 1893, కలకత్తా, 1906
(ఉనిటెనంటుగాన హోమరు నారోజీగారు)

Mr. SURENDRA NATH BANNERJI
Congress President, Poona 1895, and Ahamadabad, 1902

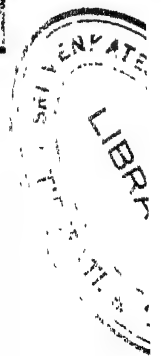

సురేంద్రనాథ బెనర్జీగారు
పునా, 1895, అహమదాబాదు, 1902

Sir C. SANKARAN NAIR
Congress President, Amraoti, 1897

సర్. శంకరన్ నాయర్ గారు
అమరావతి, 1897

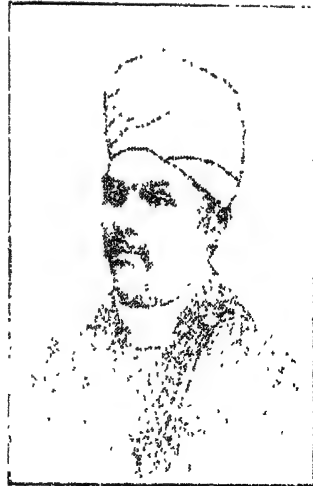

BAO BHADUR K. N. MADHOLKA
(Congress President, Bankpore 1912)

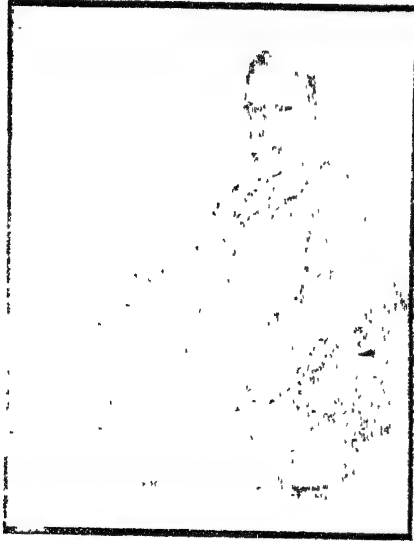
రావుబహదూర్ కె. నరసింహాచారి, 1912

PANDIT MADAN MOHAN MALAVIYA
(Congress President, Lahore, 1909)

పండిత మదన్ మోహన్ మాలవీయా
అధ్యక్షుడు, 1909

MR. GEORGE YULE,
(Congress President, Allahabad, 1888)

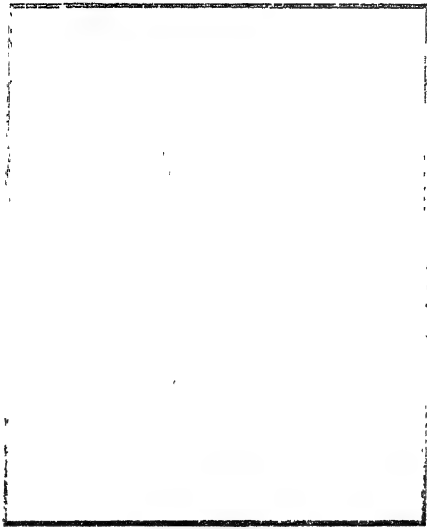
జార్జి యూల గారు
అధ్యక్షుడు, 1888

SIR WILLIAM WEDDERBURN
(Congress President, Bombay, 1889, and Allahabad, 1910)

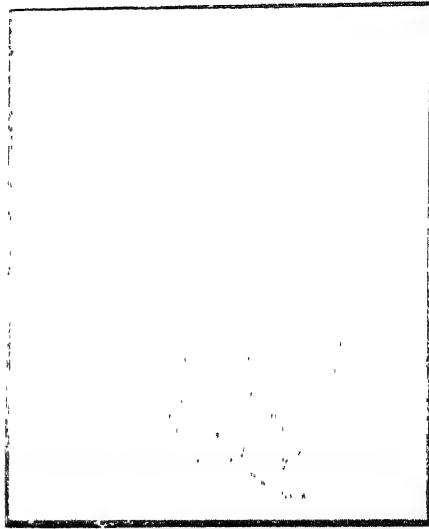
సర్. విలియమ్ వెడ్డర్బర్న్ గారు
అధ్యక్షుడు, 1889 అలహాబాదు, 1910

MR. W. C. FORTNER,
(Congress President, Bombay 1895, and Allahabad, 1900)

వీ. సి. ఫోర్నర్ గారు
అధ్యక్షుడు, 1895 బొంబే, 1900

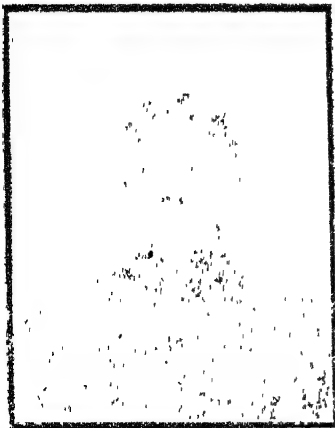
MR. BUDERDIN TAYLOR
(Congress President, Madras 1897)

బుడర్డిన్ టేలర్ గారు
అధ్యక్షుడు, 1897

Mr. A. M. ROSE,
Congress President, Madras, 1898

న. ఎస్. బోసుగారు
వరదాన, 1898

Mr. LAL MOHAN GHOSH,
Congress President, Madras, 1903

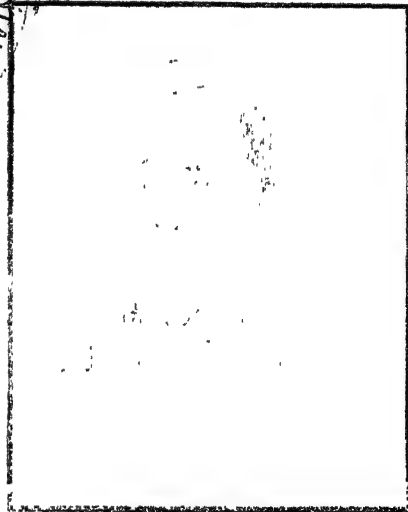
ల. ల. మోహన గోసుగారు
వరదాన, 1903

Mr. RAHIMULLAH MAHOMED SALANI
Congress President, Calcutta, 1896

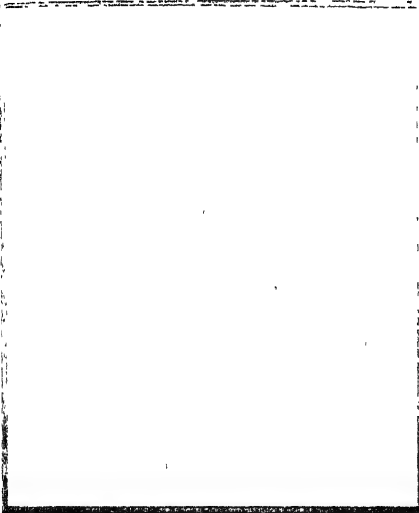
రహీముల్లా మహమ్మదు సలానిగారు
కలక్తా, 1896

Mr R. C. DUFF
Congress President, Lucknow,

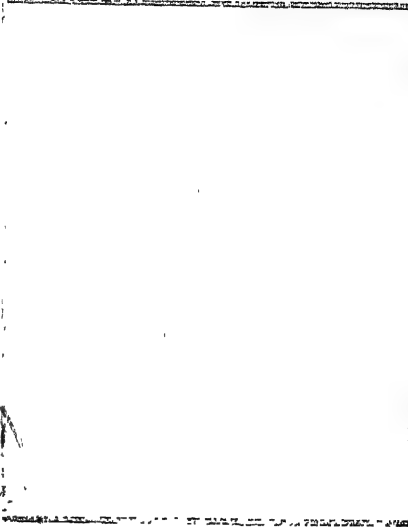
రమేశ్ చంద్ర దత్తుగారు
లక్నో, 1899

Mr F. A. AYUDA CHAKRA,
Congress President, Bombay, 1901

ఫి. ఆస్. యూ. ఛక్రవర్త్యగారు
బొంబే, 1901

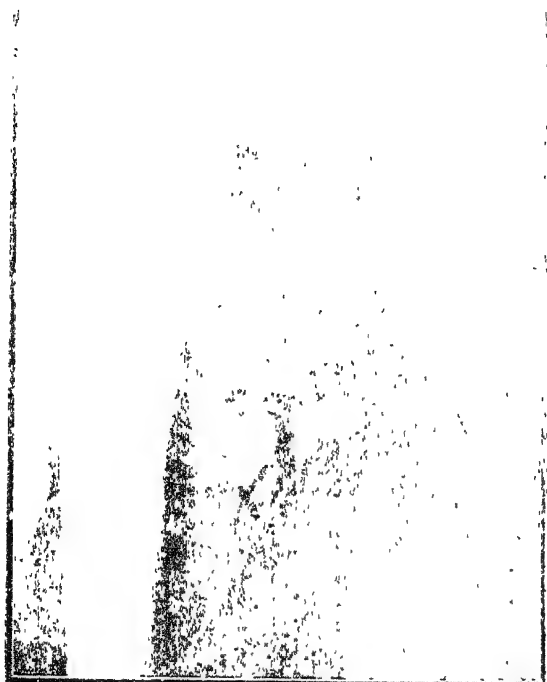
Mr ALFRED WATSON
Congress President, Ahmedabad, 1901

ఆల్ ఫ్రెడ్ వాటన్
అహ్మదాబాద్, 1901

Sir HENRY CURTIS
Congress President, Bombay, 1904

సర్. హెన్రీ కర్టిస్ గారు

బొంబే - 1904

Dr. Sir RASH BEHARY GHOSH.
Congress President, Surat, 1907
and Madras, 1908

డా. రష బెహరి గోస్వమి గారు
సూరత్, 1907, మద్రాసు, 1908

PANDIT BISHAN NARAYAN DHAR.
Congress President, Calcutta, 1911

పండిత బిషన్ నారాయణధర్ గారు
కలకత్తా, 1911

NAWAB SYED MAHOMED ...
Congress President, Karachi, 1913

నవాబు సయ్యదు మహమ్మదు గారు
కరాచి, 1913

MR. BHUPENDRA NATH BASU
Congress President, Madras, 1914

భూపేంద్ర నాథ బాసు గారు
మద్రాసు, 1914

ముందు నిర్ణయించబడవలసి యున్నది. వలస రాజ్యము లందు బంధననాత పద్ధతి నావలయు నని ముద్రా మోహన మాలవ్య గారు తెచ్చిన తీర్మానమును పాలకు లంగీకరించిరి. గాంధీగారి నాన్వేషణసోధముచకు మూలకారణ మైన బంధననాతపద్ధతిని నిర్మూలము చేయుట కంగీకరించినందులకు హాస్తింజ ప్రభుత్వ హై ద్రవుల కృతజ్ఞతకు పాత్రులు. బంధననాతపద్ధతులందలి దుస్సహదౌర్జన్యమును లోకమునకు వెల్లడిచేసిన గాంధీ గారును ఆంధ్రులు గారును సంపదనీయులు.

దేశాదాయము

“ఆయము నెఱిగి వ్యయము చేయవలయు” నను నియమము గృహకృత్రిములకువలె రాజకార్యముల కును చెల్లుచున్నది. రాజ్యపాలనమున కమితమైన ద్రవ్య మవసరము. యుద్ధమువలన రాబడి తగ్గినది; వ్యయము హెచ్చినది. గత సంవత్సరమునందు రూ. 126 కోట్లు వ్యయముగ ననియు రూ. 120 కోట్లు ఆదాయము వచ్చు ననియు మదింపు వేయబడినది. కాని, ఆదాయము రూ. 123,75,00,000 లు వ్యయము రూ. 127,89, 60,000 లు నికరింపు తేలినది. గతసంవత్సరము ౬మా రకు 4 కోట్ల రూప్యముల లోటు తేలినది. యుద్ధము త్వరలో ముగిసెడి సూచనలు గానరావు. రాగల సం వత్సరమునందు ఆదాయము రూ. 123,75,00,000 లనియు వ్యయము రూ. 128,25,00,000 లనియు మదింపు వేయబడినది. లోటు రూ. 4,50,00,000 లు. ఈ లోటును సవరణ చేయుటకై క్రొత్త పన్నులు వేయబడినవి. క్రొత్త పన్నులను వేయుటవలన రాగల సంవత్సరమునందు ఆదాయము 129 కోట్లకు పెరుగు ననియును వ్యయము 128 కోట్లకు మించ దనియును కోటి రూప్యములు నిలువయుండు ననియును అంచన వేయబడినది. నిర్ణయించిన ద్రవ్యోపపత్తికై (1) దిగు మతి వస్తువులమీఁది సుంకములనుండి 7½కు హెచ్చింప బడినది; అందువలన మూలము కోట్ల రూప్యము లధిక ముగ లభించును. (2) ఆదాయపు పన్ను హెచ్చింపబడినది; తన్మూలమున కోటి రూప్యము లధికముగ లభించును (3) ఉప్పు పన్ను, మద్యముల సుంకము, పొగాకు పన్ను హెచ్చింపబడినవి. (4) ఎగుమతి చేయబడిడి తేయాకు జనపనారిల మీఁద పన్ను వేయబడి నది. ఈ మార్గావలంబనమువలన రూ. 5,40,00,000 ల

ఆదాయము హెచ్చు నని మదింపు వేయబడినది. ఈ పద్ధతులు నావ్యాప్తముగ సంకల్పితము చేసెవి. కాని, దిగుమతులలో ముఖ్యమైన ఒట్టులమీఁది సుంకమును, లాంకాపైరు ప్రేమితులకు వెఱచి, హెచ్చింపకుండుట శోచనీయమైనను, రాజద్రులని స్పృశించినట్లు యుద్ధానంతర మీ విషయమునందు మార్పులు గలుగు ససిన ముందు మున్నది.

విద్యావ్యాపనము

హాస్తింజ పరిపాలనా కాలమునందు విద్యావ్యా పనమునకై తగిన ప్రయత్నములు చేయబడుచున్నవి. బ్రిటీషు హిందూ దేశమునందు 1913-14-వ సంవత్సర మున 138 కళాశాలలు, 1,349 ఉన్నతపాఠశాలలు, 1,16,650 ప్రాథమికపాఠశాలలు గలవు. ఆ విద్యాలయ ములందు 38,836 రు శాస్త్రవిద్యను, 4,66,386 రు ఉన్నతివిద్యను, 46,09,405 రు ఆరంభవిద్యను అభ్య సించుచున్నారు. విద్య నభ్యసించుచుగిన వయసు గల వారిలో నూటికి 29 రు వంతున విద్య నభ్యసించుచు న్నారు. స్త్రీలకై కళాశాలలు 11, ఉన్నతపాఠశాలలు 157, ప్రాథమికపాఠశాలలు 14,722 కలవు. ఆ విద్యాల యములందు 353 రు శాస్త్రవిద్యను, 21,085 రు ఉన్నతివిద్యను, 9,09,263 రు ఆరంభవిద్యను అభ్యసించుచున్నారు. విద్య నభ్యసించుచుగిన ప్రాయము గల బాలికలలో నూటికి 5 రు వంతున విద్య నభ్యసించు చున్నారు. మొత్తముమీఁద 75,18,147 రు స్త్రీ పురుషులు విద్య నభ్యసించుచున్నారు. విద్యావ్యాప మునకై వ్యయమైన ద్రవ్యవివరము:

రాష్ట్రాదాయము	...	రూ.	8,61,51,000
స్థానికాదాయము	...	„	1,47,91,000
మ్యానిసిపలు ద్రవ్యము	...	„	57,66,000
విద్యార్థుల జీతములు	...	„	2,66,64,000
ఇతర నిధులు	...	„	1,85,49,000
మొత్తము	„		10,02,24,000

లోగడ సంవత్సరములలో గరిష్ఠసంవత్సరము విద్యార్థుల సంఖ్య 37,00,000 హెచ్చునది. విద్యా వ్యాపనకై కోటి రూప్యము లధికముగ వ్యయమైనవి. అభివృద్ధి స్థాభ్యుపైసను, 25½ కోట్ల ప్రజలలో 75 లక్షలు మాత్రమే విద్య నభ్యసించుటయు 127 కోట్ల ఆదాయమునుండి 5 కోట్ల రూప్యములు మాత్రమే

విద్యకై వ్యయము చేయుటయు సంత్వష్టికరము గాదు.
వ్యాపారము

మహా సంగ్రామము వ్యాపారవ్యాపనమునకు భంగము కలిగించినది. 1914-15-వ సంవత్సరమునందు 354 కోట్ల రూప్యముల వ్యాపారము జరగినది. లోగడ సంవత్సరము 491 కోట్ల రూప్యముల వ్యాపారము జరగినది. యుద్ధము 187 కోట్ల రూప్యముల వ్యాపారమును తగ్గించినది. వ్యాపారమునందు ఎగుమతుల మొత్తము 187 కోట్ల రూప్యములు ; దిగుమతుల మొత్తము 187 కోట్ల రూప్యములు. దిగుమతి యైన ద్రవ్యము 14,85,00,000 రూప్యములు ; ఎగుమతి యైన ద్రవ్యము 3,30,00,000 రూప్యములు. ద్రవ్యమునందు 15 కోట్ల రూప్యముల మొత్తము తగ్గినది. నాలుగు మాసములలో దిగుమతులందు బట్టలు 15 కోట్లు, లోహములు 10 కోట్లు, ఇతరపదార్థములు 20 కోట్లు తగ్గినవి. ఎగుమతులందు దూది జనపనూ ధాన్యములు నూనెగింజలు పప్పులు బియ్యము తిగ్గుటవలన, నాలుగు మాసములలో ఎగుమతి మొత్తము 70 కోట్లు తగ్గినది. హిందూ దేశమున ప్రతిమచుడనకు రూ. 11 $\frac{1}{2}$, రుష్యానందు రూ. 17, బ్రిటీషు ద్వీపములందు రూ. 376, ఫ్రాన్సునందు రూ. 167, ఇటలీయందు రూ. 87, అమెరికాయందు రూ. 131, జపానునందు రూ. 36, చీనాయందు రూ. 4 $\frac{1}{2}$ వంతున 1914-వ సం. వ్యాపారము జరగినది. నాగరికతయొక్క విశాలప్రదేశమును జనతాపాశ్రయమును సస్యసమృద్ధియు గల ప్రదేశములలో హిందూ దేశమును చీనాదేశమును వ్యాపారమునందు వెనుకబడియున్నవి.

పరిశ్రమలు

పరిశ్రమలు హిందూ దేశమున హిందూదేశమునందున్న వను విషయము సర్వజనాంగీకృతము. పరిశ్రమల సభివృద్ధి చేయవలయు నను సంకల్పము ప్రజలకును పాలకులకును గలదు. పరిశ్రమనిర్మాణమున కవసరమైన బొగ్గు ఇనుము సహజపదార్థములు ప్రజావర్గము దేశమునందు విరివిగ గలవు. పరిశ్రమల కవసరమైన శాస్త్రజ్ఞానము కార్యపరత్వము కార్యనిర్వహణసామర్థ్యము సామర్థ్యసీయములు. పరిశ్రమాభివృద్ధివలన దేశమునకు పాశ్చాత్యదేశములందు గలిగిన మేలుకీడులు కలుగుట సహజము. వర్తమానకాలమునందు వాంఛి

తాభివృద్ధియే నాగరకతకు లక్షణ మను భావము వ్యాపించినది. సూర్యులు బట్టలు సాంకేతికములు బిస్కెట్లు చుట్టలు బ్రాంది డబ్బీపాలు మందులు మున్నగు సమస్తవస్తువులు పాశ్చాత్యదేశములందు రావలసి యున్నవి. అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములందునలె భారతఖండమునగును వ్యవసాయపరిశ్రమలు సహజముగ సభివృద్ధి పొందినపుడు, సంపద లభివృద్ధి నొంది ప్రజలు సుఖమును పడయగలరు. బ్రిటీషు పరిపాలకులు హిందూ దేశమునందు స్థాపనయోగ్యములైన పరిశ్రమలను నిర్మించుటకై పంచాయతీసభను నియమించుట సుభనూచకము. సభకు సంధానము హాటెడు అధ్యక్షుడు. సర్ ముకర్జీ సర్ దోరాబ్జీ తాతా సర్ కరీంభాయి మున్నగు హైందవసభ్యులను విచారణకర్తలుగ నియమితులు. సభావివరములు పాశ్చాత్యకోటిత్వరుల లాభమునకు గాక హైందవప్రజోపయోగమునకై చేయబడు సరి నమ్మవలయును.

పరిశ్రమలందు దూది యంత్రాలయములు నారయంత్రాలయములు లోహయంత్రాలయములు చర్మయంత్రాలయములు ఖనిజపరిశ్రమలు ఆహారపరిశ్రమలు ముఖ్యములు. దేశమునందు 7,113 కర్మాగారములు గలవు. అందు 21 లక్షల పనివాండ్లు పాటుపడుచున్నారు. కర్మాగారములలో విశేషభాగమునకు యూరపీయను స్త్రీముతులు స్వాములు. పాశ్చాత్యులప్పులపై నాధారితమున హిందూ దేశమునకు సగ్గమానమహాసంగ్రాహములైన పరిశ్రమలు లేని లోపము బాగుగ తెలిసినది. యుగమునందు హిందూ దేశమునందు నూతనముగ పరిశ్రమలను స్థాపించుట కవకాశము కలుగలేదు.

హస్తోద్భివృద్ధి

ఉదారహృదయుడైన హర్షిజగద్రథుడు 1910-వ సం. సెంటెబరు నెల 23-వ తేదీని పరిపాలనాధికారము వహించెను. ఈ ప్రభువర్ష్యు పరిపాలనకాలము హిందూదేశ చరిత్రమునందు ప్రసిద్ధి పడయగలదు. శ్రీ మంచమ బాగ్జీ సార్వభౌముడు డిల్లీనగరమునందు రాజ్యాభిషిక్తుడయ్యెను. డిల్లీనగరము రాజధానిగ చేయబడెను. నూతనడిల్లీనగరము నిర్మిత మగుచున్నది. వంగరాష్ట్రవిభజనము రద్దుచేయబడినది. బీహారు రాష్ట్రము నిర్మింపబడినది. మధ్యరాష్ట్రములందు బీహారు

నందు కాశీయందు విశ్వవిద్యాలయములు స్థాపించబడివి. పౌరసేవ్యాద్యోగవిభాగములను, వైద్యవ్యయమును, హిందూదేశ ముగ్రహములను హిందూదేశమునకును గల ఆర్థికవ్యవస్థానిక విమర్శించుటకు సుచాయతీ సభలు ఏర్పఱచుటచే విచారణ చేయబడినది. దక్షిణాఫ్రికాలోని హైదరాబాద్ ప్రజల కష్టములను నాపుటకు సదుపాయములు చేయబడినవి. బంధనవాసివృత్తి నాపుట ధర్మమని యంగీకరింపబడినది. బ్రిటీష్ సామ్రాజ్యసభయందు హిందూదేశ ప్రాతినిధ్య వాచక్యమని యంగీకరింపబడినది. ఐరోపా మహాసంగ్రామము వలన పాలకులకు పాలితులకు పరస్పరవిశ్వాసకారణములు దృఢతరము లైనవి. గతించిన అయిదున్నెడ సంవత్సరములందు హిందూ ప్రభువు ప్రజలకును ప్రజానాయకులకును సంస్థానాధీశులకును చూపిన సాదరకారణభావములు విజ్ఞాతములు. మార్చి 24-వ తేదీని గూడిన సామ్రాజ్యశాసనసభయందు సభ్యుల సంస్తవములు రాజప్రతినిధి సంభాషణము మహానామ్నములు. హిందూ ప్రభువర్యుడు విషమావస్థలయందు నైతికము చూపిన సానుభూతి సాత్త్వికము సహనము సత్పరిపాలనమునకు సాధనములై ప్రజల హృదయంబుల నాకర్షించినవి. హిందూ ప్రభువర్యుడు దర్బారు సమయమున ప్రకటించిన మహాసందేశమునందు రాష్ట్రీయ స్వపరిపాలనమునకు స్వరాజ్యస్థాపనకును మూలాంకురములు గలవు. శ్రీ హిందూ ప్రభుని వాక్యమునరచిని బ్రిటీష్ పరిపాలకులు స్వరాజ్యసంస్థాపనకు సోపానములను నిర్మించి సత్కీర్తి గడించెదరు గాత! మర్చి 25వ పురకళితనియోగముఖమును సహించుచు స్వకీయ శక్తిసామగ్ధ్యములను హైదరాబాద్ ప్రజాహితమునకై వినియోగించి పాలించుచు శ్రీ హిందూ ప్రభువునకు భగవంతుఁ డాయురారోగ్యైశ్వర్యములను ప్రసాదించుఁ గాత! నలసంవత్సర చైత్ర శుద్ధమునందు శ్రీ సైల్ము ఫర్డు ప్రభువు గవర్నరు జనరలు పదవి నధిస్థింపఁగలఁడు. ఆ ప్రభువర్యుని కాలమునందు యుద్ధము పరిసమాప్తినొంది హైదరాబాద్ ఖిత్తిములు ఫలవంతములై స్వరాజ్యసంస్థాపనాంకురములు ప్రవర్ధమాన మగుటకు వైదము ప్రసాదించుఁగాత!

జాతీయోద్యమములు

హైదరాబాద్ జాతీయజీవనమునందు మార్గశీర్ష మాస

ము పవిత్రము, హృదయాన్వదకరము. మాతృపూజా పరాయణులైన దేశభక్తులు మాతృమాత సందర్శనార్థమై ప్రతియేంబును జాతీయసభాయాత్రను చేయుట మాచారమైనది. జాతీయమహాసభాసమావేశములు బాలీవఱ్ఱాదమును కేంద్రీకృతము చేయుటకు సాధనము లైనవి. నానా ప్రదేశాగతులైన దేశభాంధవులను మహాసభామందిరమునందు ఏర్పించుచు గంభీర భావములను నినునపుఁ శ్రోతల హృదయక్షేత్రంబులందు దవితక్కితముగ దేశారాధనభావము లంకురించుట సహజము. జాతీయసభాయాత్ర, దేశభాంధవుల సందర్శనము, దేశాభిమానమంత్రజపము, జాతీయ ప్రబోధమునకు తోడ్పడుచున్నది.

ముప్పదియవ జాతీయమహాసభ డిసెంబరు మాసాంతమునందు సుందరం బైన బొంబయి నగరంబునఁ గూడినది. సభకు నానా ప్రదేశములనుండియు 1,800 ల ప్రతినిధులు 10,000 ల ప్రేక్షకులు వచ్చియుండిరి. శ్రీ యుత గాంధీగారి ప్రసంగమును శ్రీమతి ఆనిబెంటమ్మ సరోజినీదేవి గార్ల ఉద్బుత ప్రసంగములును సభ్యుల నుత్సాహపరమగుటను జేసినవి. సభాధ్యక్షులు సుప్రసిద్ధులైన సత్యేంద్రప్రసన్నసింహ గారు. ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షులు స్వాతంత్ర్యప్రియుడైన డిన్స ఎమర్లీ వాఛా గారు. ఉభయుల యుపన్యాసములును హైందవజాతీయమహాసభావాదములను బలపఱచుచు, స్వరాజ్యాదర్శమును ధ్రువపఱచినవి. సర్ సత్యేంద్రప్రసన్నసింహ మితవాది. వారి ప్రసంగమును తదనుకూలముగ నున్నది. సింహ గారు ఆయుధశాసనమును తీవ్రముగ ఖండించిరి. స్వరాజ్య సంస్థాపనము దూరస్థమైనను భావనిష్ఠయ మవసర మని ప్రతిపాదించిరి. వారి దీర్ఘప్రసంగములోని యీ క్రింది వాక్యములు వారి భావమును తెలుపఁగలవు:

“స్వపరిపాలనాదర్శము హృదయాన్వదకమై చిత్తగంజకమై తనరాయనది యైననే తప్ప ప్రభుత్వమువా రుత్తమపు పాలించినంత నే దేశీయమహాసభ యామోదించిన కఠమున నూతన విశాసము నంది మేల్కొనుచుండు హైందవ భూమి హృదయవేదనము నపకముంపఁజాలదని నిజ మరయు నిష్పాక్షిక నిగ్గాయకులకు అర్థము కాక యుండఁజాలదు. హైందవభూమి కోరుకొను స్వపరిపాలన యొక్క స్వరూపము ఆమెరికా అధ్యక్షుఁడు లింకను నిర్వచించిన “ప్రజలకొఱకు ప్రజలమీద ప్రజలచేత సెఱపఁబడు అధికారము”న కంటె భిన్నముకాదు. బ్రిటీష్ ప్రభుత్వము సుపరిపాలనయే యగును. కాని, ఒక ముఖ్యపుంత్రి చెప్పినట్లు “సుపరిపాలన స్వపరిపాలన

మునకు ప్రత్యామ్నాయము కావలయును. ఇటీవల నొక కుప్రసిద్ధాంధుడు ప్రతిచూరముతో కిక్కిరిస్తూ వ్రాసి: "వైమంసమునండి దేవదూత దిగి వచ్చి పరిసరించున క్షేపణమును ఏర్పరచును ఎట్లు పరిశీలించును ముచ్చినను ఆంధుడు తనకు నొక పరిశ్రమను వాడును తనను బంధించు నాధ్యక్షాత్ములను తానే నిర్మించును సాంకేతికమును పదలకొనక బాలకుడు. ఆ సాంకేతికమును వాడుకొనియేనేని ఆతడు ఆంధుడు కాదు. ఆంధుభూమిలోని క్షేత్రముల నే వృక్షరాశిని వికాసమున కన్నెత్తి చూడ సాహసించును. నాధ్యక్షాత్ములు తననుబట్టి నెప్పుడును మహామూల్యము కలది గావు. సుస్వభావులగు నిరంకుశులైనవారు రాజ్య మేలివారు. యుగయుగమునను అట్టి ధర్మకర్తలెందరో వచ్చినారు. తనకు బోధించిన ప్రజలగు తనివెఱువ కొన్ని సందర్భములలో వారి ధైర్యశక్తియును వెంచి పరిపాలించినారు. కాని, వారి పరిపాలనయందు పాపశ్రయము నిందిత్యమైన యందు వైతిక మానసిక శక్తులు విజృంభింపలేదు. పాపశ్రయముచే కలుగు గుణసంప్రవాహము గాని వైఖారికవిప్రసంగము గాని వర్ధిల్లలేదు. ఆరిష్టాటలు తలపెట్టిన యే ధర్మకర్తలయందు తని శుభమాచన ఆత్మసంభవ ఆత్మోద్ధరణ స్వయంసాహాయ్యముల గాలిసోకుడున మానవోజ్జీవి కలుగుచున్నది. నీటిని బట్టి చూడ స్వపరిపాలనాధ్యక్షము వట్టి సంపేదనాచుత్తము గా దనియు చారిత్రకాధారము పుష్టముగా కల దనియు స్పష్టమగుచున్నది. బ్రిటీషు పరిపాలన ఈ భూమిలో ప్రారంభ పరిపాలనాటినుండియు నాంగ్లేయులు తలపెట్టుకొనిన యాదర్శమును నిదియే. గాజనీతిజ్ఞులు పరంపరగా అనుగుణపద్ధతుల నిర్వచించినారు. సార్వభౌమపరంపర పూజ్యరీతిని ఆ యాదర్శమును స్థిరపఱచినది. ఆంధ్రరాజ్యపరంపర దానిని కాననబద్ధ మొనర్చినది."

మితవాద పురస్కృతము లైన సింహ గారి భావములు చాలక ప్రయోజనమును కడసి, యుద్ధానంతరము రాజ్యాంగములు సుధారితములైన, దేశక్షేమమునందు చాలకపాలితులకుఁ గల వాతబంధము బలపడగలదు. సింహ గారు నిరూపించిన స్వరాజ్య సంస్థాపనను గోరుటకుఁ గల రాజ్యము హైందవుల యర్హత సహజస్వత్వము గాని సంగ్రామసమయంబున హైందవులు చూపిన ప్రభుభక్తి ప్రతిఫలము గాదు.

సంఘసంస్కరణసభ

రాజకీయ సభా సమావేశ సమయమునందు సంఘసంస్కరణసభయును గూడట యాచార మైనది. రాజ్యాంగసంస్కరణమువలె సంఘసంస్కరణమును ముఖ్యపరిమళమును యిప్పుడు సర్వజనాభిప్రాయము నిరూపించినది. సంస్కరణమునకు బహురూపములు. సకల సంస్కరణముల ఫలము మానవసంఘ వికాసము. సంస్కరణమునకు జ్ఞానము సాధనము. జ్ఞానసంపాదన

మునకు విద్య మూలము. జనసమూహమునందు విద్య వ్యాపించి జ్ఞానోదయ మైనపుడు సంస్కరణము సహజముగ జరగుచున్నది. సంస్కర్తలు విద్యను వ్యాపింపఁ జేయుటకై పాటుపడిన, వారి యుద్దేశములు శీఘ్రముగ సఫలము లగుటకు అవకాశము కలుగును. సంస్కరణములందు విశేషభాగము స్త్రీలకు సంబంధించినవి. స్త్రీలకు సంబంధించిన సంస్కరణములును ఇతర సంస్కరణములును స్త్రీల సాహాయ్యమున సులభసాధ్యములు. ఈ రహస్యమును ఇరువది తొమ్మిదవ సంఘసంస్కరణసభ కధ్యక్షుడైన కర్వే పండితుఁడు బాగుగ గ్రహించెను. కర్వే పండితుని జీవితము స్త్రీల విద్యావ్యాపనకై వినియోగపడుచున్నది. విద్యావ్యాపనయందుఁ గల సాధకబాధకములను బాగుగ నెఱిగిన కర్వేగారు జనసామాన్యమునందు విద్యావ్యాపనకు దేశభాషలవలె నాంగ్లభాష సాధనము గా దని తమ ప్రారంభోపన్యాసమునందు సహేతుకముగ ప్రతిపాదించిరి. స్త్రీ విద్యావ్యాపనకై దేశభాషలందు ప్రత్యేకవిశ్వవిద్యాలయస్థాపన మనసర మని సంబోధించిరి. ఆంధ్రదేశాభ్యుదయమును గోరెడి యాంధ్రులు కర్వే పండితుని యుపన్యాసమును చదివి యర్థమును మననము చేయవలసి యుంగురు. కర్వేపండితుని యుపన్యాసమునందలి ఈక్రింది వాక్యములు వారి భావమును తెలుపుచున్నవి:

"విద్యావ్యాపనమునందు రెండు ధర్మములను పాటించవలయును. దేశభాషలలోనే చదువు చెప్పట సహజము. ఇందువలన చదువు కొనువారికి విషయము బాగుగా బోధపడును. గృహకృత్యమునందు స్త్రీల ధర్మము వేఱు; పురుషుల ధర్మము వేఱు. విద్యావ్యాపనము విషయమై వైయతము లవసర మని విద్యాదికు లొప్పికొనియున్నారు. బాలుగఁకు దేశభాషలో బోధించు స్థితి వచ్చునప్పుడు, స్త్రీల విద్యావిధానములో నామా ర్పెప్పుడు జరగునని మనము కనుపెట్టుకొని యుండవక్కఱలేదు. మన మొత్తంబుగా నీ విధానము నవలంబించిన మన జాతి కంత మెఱుంగు. డబ్బును శరీరదాగ్ధ్యమును తెలివి కేటలును నున్నచో, స్త్రీలును పెద్దపెద్ద పరీక్షలకు చదివి పురుషులతో బాటు విశ్వవిద్యాలయములవారిచే బహుగతులగు బడయవచ్చును. అట్టి వారు స్త్రీలొకమునకే గాక ప్రస్తుతపు స్థితిగతులలో సంఘమున కంతకును అలంకారప్రాయులగు నుండును. సంఘమున స్త్రీలకు పురుషులకును బాధ్యత సమానము. ఇద్దఱును వృద్ధిపొందిన గాని, సంఘము వృద్ధిపొందనే గాక దీనినే కుటుంబిక పనులుచూడవలెను. వారివారి ధర్మవిధిచూడవలెను. విద్య నిమ్మల యవసరము అందుచేత స్త్రీలకు పురుషులకును ఒకేమాద్రు విద్య పనికిరాదు. వారివారి ధర్మముల ననుసరించి స్త్రీలకు పురుషులకు విద్య నేర్పవలెను.

కనక ఇద్దటికిని ఒక విద్యావిధానము పనికిరాదు. వేఱువేఱుగ నుండవలయును. బాలికాబాలుర విద్యావిధానములు రెండును, ఏకకృత్తు కాఖలనలే వర్ధిల్లును. ఏకజీవసారమును గ్రోలుచు ప్రశ్నోకసంపదలను తమతమ శక్తిగ్రహసారముగఁ బడయవలయును. వీనిలో నొకదాని కొకటి సంబంధము లేనియెడల వీరిలో నెవరి విద్యయు పూర్తిగా దని చెప్పవచ్చును.

“ఈ విధానము ననుసరించి స్త్రీలకు కళాశాలలను పెట్టి దేశభాషలో విద్యాభ్యాసము చేసినయెడల, మెట్టివ్యక్తియైనను చున్నగు తరగతులలో చదువుచున్నవారు సముత విద్యా నాతినివిద్యాలయములలో చేరఁగలరు. వారి విద్యాభ్యాసము సుగమిని తరువాత, విశ్వవిద్యాలయమువారికివచ్చె, వారిని పరీక్షలు జూపి వారివారి న్యాభ్యాసము నిర్ణయింపవలెను. ఇట్లుంటి విద్యవలన ప్రయోజన మున్నదని కాదు, విశ్వవిద్యాలయమువారి పట్టుముల కానించి స్త్రీలు చదువుకొనుచున్నాడు. వారికి కావలసిన విద్యను వేర్వి పట్టుములను కూడ ఇచ్చినయెడల, వారు కొరకు చే ముండును?”

సంఘసంస్కరణసభ కావ్యసంఘాధ్యక్షులు సుప్రసిద్ధులైన సర్ గజేతనారాయణచంద్రావార్కరు గారు. సభాధ్యక్షులను కర్వేపండితుఁడు. సభామంత్రి పము విద్యావతులైన నాగీచులుచే నలంకృతము. విద్యావతి పరిశోభితం బైన సంఘసంస్కరణ సభను సందర్శించినపుడు గలిగిన ఆనందము ఉత్సాహము వర్ణనాతీతము. గుఱునరులైన హిందూసంఘదరులు విద్యావతులైనపుడు హైదరాబాదుకి దుస్సాధ్యమైన సంస్కరణము గానఁబడదు. శ్రీచుతి సరోజినీదేవి కృష్ణాబాయి కాశీబాయి మొదలగు నారీమణుల ప్రసంగములను వినినపు డవారైన యానందము కలిగినది. స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికై దేశభావలంక కర్వేపండితుఁడు సాహసమున్న విశ్వవిద్యాలయ నుంచి కాలమున జన్మించి భగవదనుగ్రహమువలన భారతజాతీయశాస్త్ర పోషణమునకు సాధనము కాఁగల దని నమ్ముటకు శుభసూచనలు గలవు.

మహమ్మదీయమహాసభ

హిందూ దేశవాసులైన హిందువులు మహమ్మదీయులు ఏకోదరులు, భరతమాతకు ప్రియసంతానము. హైదరాబాదు ప్రాబల్యమున కుభయమతస్థుల బలమును శరణ్యము. ఉభయమతస్థుల సాయోగము బలమునకును వియోగము చార్వల్యమునకును కారణము. ఉభయమతస్థుల కలహములు పాలకుల యాదానీన్యభావమును బలపఱచుచున్నవి. జాతీయమహాసభ స్థాపితమై ముప్పు దేండ్ల గతించినను మహమ్మదీయసంఘము

ము తలస్థబానము విహించియున్నది. దేశభక్తుఁడు గోపాలకృష్ణగోకిలే హిందూమహమ్మదీయసాయోగమును సాధించుటకై చేసిన ప్రయత్నములు సుప్రసిద్ధములు. మోర్లే-మింట్లో సంస్కరణములు వ్యాప్తములైన తరువాత మహమ్మదీయులు సంస్కరణాదోశనలాభములకు గ్రహించి మహమ్మదీయమహాసభను స్థాపించిరి. హిందూమహమ్మదీయసాయోగమును సమహుర్నుటకై ఉభయమతస్థుల నాయకులును శ్రద్ధారులైన పాటుపడ సమస్య. గతసంవత్సరము బొంబాయి యందు గూడిన మహమ్మదీయమహాసభ ఆ ప్రయత్నముల ఫలము నమ్మచుచున్నది. హైదరాబాద్లోనూ సభ కూడిన కాలమునందే బొంబాయినగరమునందు మహమ్మదీయమహాసభ సమావేశ మగుటవలన మధ్యమతస్థులందును ప్రవర్ధమానం బైన సాయోగభావము మాతృదేశాభావము వ్యక్తమైనది. మహమ్మదీయసోదరులు స్వరాజ్యసాధనమున కుభయజాతుల సాయోగము సాహచర్యము సాధన మని గ్రహించిరి. బొంబాయియందు కూడిన మహమ్మదీయమహాసభ కధ్యక్షుఁడు బీహారునకు న్యాయవాదిగ నున్న మజ్రూలు హాక్ మహానయుఁడు. సభాధ్యక్షుని ప్రారంభోపన్యాసము గంభీరము, ఉత్సాహభరితము, స్వాతంత్ర్యశోభితము, ప్రజారంజకము, మననయోగ్యము. ఈ క్రింది వాక్యములు సభాధ్యక్షుని భావమును తెలుపఁగలవు:

“మనకు సజీవి యగు జాతి కొనంగఁబడవలసిన అధికారమును దక్కుకొను హిందూదేశవలయును. ఏదే పనులు ముందుగా చేయఁబడవలగు. ఇట్లు మాచింపు మంచులే చెప్పెదను వినుడు:

(1) వ్యవసాయమున హిందుకు ప్రథమ సోపానము సామ్రాజ్య పరిణామకట్టుకొనియున్న అధికాధికారుల గంభ్యపోవలయును. (2) ప్రజలచే నెత్తుకొనఁబడిన అనధికారసభ్యుల సభలో సంఘాధ్యక్షులుగా నుండవలయును. వారు హిందూదేశ వ్యవహారములను హైద్రాబాదు దృష్టిపథమునకు తగినట్లుగా చర్చించి వ్యవహరింపవలసి యున్నారు. (3) తరువాత రాజప్రతినిధిగారి కాన్వనిగ్రాహక సభ్యులు అధికారులు (వి. సి. ఎస్. దొరలు) గా నుండవలసిగట్లు ఆ ప్రతిబంధమును తొలగింపవలయును. (4) పదవండి హిందూదేశ పరిణామమున ప్రజలకు తెలియకుండ నడపు అన్ని చీకటి చోటులలోను ప్రజాప్రతినిధుల నెలుతురు ప్రవేశించవలసిగట్లు చేయవలయును. (5) గవ్వరుల కాన్వనిగ్రాహకసభలలో భారతీయులను ఎక్కువపండిని ప్రవేశపెట్టవలయును. అనగా ఏచ్చు తెచ్చట రాజ్యపాలనా మంత్రములు గలవో వానినివకము చేసికొన

మనము. (6) రాష్ట్రములకు వారి స్వతంత్రములనుండి ప్రత్యేక స్వాంత్ర్యము లందడము గాదు. (7) స్థానికపరిపాలనము విషయక ప్రస్తుత పరిస్థితిలో నుండవలయును. (8) ఆయుధశాసనము అంతగా నుండు కావలయును. (9) ధార్మికములుగవర్తనమొంటివొక్కములలో ఎన్ని కొన్ని చూచును ప్రజలముల కెట్టి అన్యాయమును సాగించునో గాదు. (10) ప్రతిజాతినుండియు వారి అన్యాయములను పూర్తిములలో చేర్చుకొనబడవలయును. (11) వ్యవసాయము కృత్రిమమునందును, పరిశ్రమలు పెంపొందినవలయును. (12) విద్య నిర్బంధముగాను నాచుకముగాను చుండవలయును."

రెండవ దినమునందు చురంతకుల ప్రేరణవలన సభ విచ్చిన్న మగుట సంతాపకర మైనను, సభాసమావేశమువలన సహజముదయనాయకుల మనోరథ మీ చేరినది.

పారిశ్రామికసభ

వర్తమానకాలమునం దే రాజ్యమును చూచి నను పరిశ్రమల ప్రాబల్యము ప్రత్యక్షము. సకలరాజ్యములందును పెద్ద కర్మాగారములు వెలసినవి. పెద్ద కర్మాగారములందు వస్తువులను చక్కగ చేయుట సాధ్యము. హిందూదేశమునుండి యేలేటను కొట్ల కొలది రూప్యముల విలువ గల సహజవదార్థము లెగురుచి చేయబడి, ఆ మొత్తమునకు మించిన నిర్మాణ పదార్థములు దిగుమతి చేయబడుచున్నవి. ఇతర దేశములందు నిర్మితపదార్థముల కగు న్యయము నున దేశమునందు నిర్మితపదార్థ నిర్మాణమునకై వినియోగ పడిన, సంపదలు పొచ్చి దాడిద్రవ్యము తగ్గి ప్రజలు సుఖపడగలరు. వర్తమానకాలమున లోకమునందలి సకలరాజ్యములును వ్యాపారపాశులములు. ఒక దేశమునం దధికముగ వస్తువులను నిర్మించి వరదేశముల కంపుటయే వ్యాపారసంఘి. శాస్త్రవ్యవస్థముల నిర్మాణ పద్ధతులకు హిందూదేశము పణ్యస్థానము. బ్రిటీషు పాలకులకు లవలించిన యనిర్బంధ వ్యాపారము పరిశ్రమాభ్యుదయమునకు ప్రతిబంధక మని పరిశ్రమ తంత్రముల మతము. సంగ్రామారంభమునుండియు బ్రిటీషు పరిపాలకులును అనిర్బంధ వ్యాపారమునందలి యనర్థములను గ్రహించిరి. శత్రువ్యాపారమునకు నిర్బంధమును కల్పించుట ధర్మమని యంగీకృత మైనది. సంగ్రామాంతరము బ్రిటీషు సామ్రాజ్యంతర్యాగములను మిత్రమండలి రాజ్యములను వ్యాపారపాశ బద్ధములనుగ చేయవలయు నను దృఢసంకల్ప మేర్పడి

తదనుకూల మైన ప్రయత్నములు జరగుచున్నవి. దేశ బలమునకు రాజ్యాంగస్వాతంత్ర్యమువలె నాగిన స్వాతంత్ర్యమును ముఖ్యము. హిందూదేశమునందు ప్రజలు రెండు వంతులు వ్యవసాయమువలన జీవింపుచున్నారు. వ్యవసాయ పద్ధతులు సుధాతిశయమై పరిశ్రమ లభివృద్ధిని చెందినపుడు భరతఖండము శ్రీమంతం బగును; టైమపీడ లోలంబును; ప్రజలు సుఖములను పడయగలరు.

పరిశ్రామికమహాసభకు సన్మానసంఘాధ్యక్షుడు సర్ దిన్షా పెటిటు, అధ్యక్షుడు నసుర్వాంజీ తాతా పుత్రుడు సర్ దోరాబ్జీ తాతా. తాతావశిజాలు కొట్ల రూప్యముల విలువ గల దూది యంత్రాలయములను లోహయంత్రాలయమును జలవిద్యుద్దయంత్రాలయమును నిర్మించి ప్రసిద్ధి పడసిన కోటిశ్వరులు, పరిశ్రమ నిర్మాతలు. సర్ దోరాబ్జీ తాతా ప్రారంభోపన్యాసము అనుభవజ్ఞానసముపాశ్రితమై విమర్శనోపేతమై ఆధికసిద్ధాంతప్రమాణశోభితమై యుపపాదించి. ఈ క్రింది వాక్యము లా భావమునకు నిదర్శనములు :

"జాతీయత మూలాధారముగ నుండు ఏర్పాటు ఏదియును యధాసంకేతము చేయబడినచో నది స్థిరముగ నుండదు. జాతీయతకు ధనసంపదయే మూలాధారము గాని తక్కిన వేమియును వారాలవు. దేశాభివృద్ధి భావమే లేకుండినచో సర్వజనాకర్షకాదగ్గక మింకొకటి యుండజాలదు. వివిధ సంఘముల ఆర్థికాభివృద్ధికిని ఆభ్యంతరము లేపబడవలయు భావసామాన్యము గాని వంశసామాన్యము గాని వికమన్యమును కలిగింపజాలవు రాజకీయ స్వాతంత్ర్యములకంటెను గూడ భారతీయ జాతీయతనే ఎల్లవారును ముఖ్యముగ కొరుచున్నారు. మాతృదేశమునం దనారాగమును మాతృదేశ గౌరవమును ఎల్లవారును ముఖ్యముగ కొరుచున్నారు."

సర్ దోరాబ్జీ తాతా సకలపరిశ్రమమును విజయమునకు స్వయంసాహాయ్యము విజ్ఞానము కృషి పరాయణత్వము సాధనములు గాని, ప్రతిబంధకములు సాధనములు గా వని విశ్వసించెడి ప్రాజ్ఞుడైనను నిర్బంధ వ్యాపారసిద్ధాంతమునకు పరాజ్ఞులుడు గాఁడు

ఇతరసభలు

బొంబయినగరమునందా దేశాభ్యుదయమున కన సరమైన యితరవిషయములను విమర్శించుటకు మహాసభలు గూడినవి. వ్యాపారమహాసభ కధ్యక్షుడు సర్ ఫజల్ భాయి కరీమ్ భాయి గారు. హిందూ మహాసభ కధ్యక్షుడు మదన మోహన మాలవ్య గారు. ఆర్య

సమాజమహాసభ కార్యక్రమము స్వామి వివేకానందుల వారు. బ్రహ్మసమాజమహాసభ కార్యక్రమము డాక్టరు సిలవత్తు సర్గారు గారు. బ్రహ్మజ్ఞానసమాజసభ కార్యక్రమము ఆనిబిసెంటు గారు. సకలసభాసమావేశముల ఫలము దేశభ్యుదయము. జాతీయబలమునకు పరిశుద్ధమైన మతము సగము శ్రీకరంబైన పరిశ్రమలు వ్యాపారము గౌరవభావనలైన స్వపరిపాలనము సాధనములు. జాతీయజీవన విజృంభణమునకు వివిధ భావ వ్యాపనమును సాధన మని గ్రహించి పాటుపడుట శ్రేయఃప్రాప్తికి సాధనము.

చెన్న రాష్ట్రము

చెన్న రాష్ట్ర విస్తీర్ణము 1,41,075 చదరపు మైళ్లు, జనసంఖ్య 4,14,02,000. ప్రజలు ద్రావిడ జాతీయులు. ముఖ్యభాషలు అఱసము, ఆంధ్రము, మలయాళము, కన్నడము. ప్రతి 1000 మంది జనులందును 407 మంది యఱసమును, 377 మంది యాంధ్రమును, 74 మంది మలయాళమును, 37 మంది కన్నడమును, 23 మంది హిందూస్థానిని గాడుదురు. వృత్తులలో ముఖ్యమైనది వ్యవసాయము; 100 కి 68 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారము. పంటలలో వరిపంట ముఖ్యము. నేతి పరిశ్రమ పరిశ్రమలలో ముఖ్యము.

వ్యాపారము - వ్యవసాయము

సంగ్రామ వ్యాపనమువలన 1914-15 సం. చెన్న రాష్ట్రమునకు 24 కోట్ల రూప్యముల వ్యాపారము లిగ్గినది. గతసంవత్సరమునందు దిగుమతుల మొత్తము రూ. 12,52,00,000 లు; ఎగుమతుల మొత్తము రూ. 21,61,00,000 లు. నూనెపదార్థముల యెగుమతి లెక్కలవలన చెన్న రాష్ట్రమునందు నష్టము సంభవించినది. పోల్ల యెగుమతికి యధికారంభమునందు భంగము కలిగినది. ప్రస్తుతము భంగము లేదు. నీలినాగు వ్యాపారమువలన చెన్న రాష్ట్రవాసులకు కొంత లాభము కలిగినది.

చెన్న రాష్ట్రమునందు 1914-15 సం. 68 మందికి వ్యవసాయము జీవనాధారము. వ్యవసాయ గారులలో 100 కి 49 మంది భూస్వాములు. సాగు చేయబడుచున్న భూమి ఏకైకముగా ఉండి యెకరములు వరి సాగునకై వినియోగ పడుచున్నవి. బోస్సులు సజ్జలు రాగులు ప్రత్తి నూనె గింజలు లెక్కన పంటలలో ముఖ్యములు. చెన్న రాష్ట్ర

మునందు 1,231 యంగ్రాళాయములు గలవు. యంగ్రాళాయములందు వడ్డీ మఱలు దూదిగుఱలు ప్రముఖములు.

విద్యావ్యాపనము

చెన్న రాష్ట్రమునందు గల 414 లక్షల ప్రజలలోను 31,30,000 మంది మాత్రమే వ్రాయను చదువను నేర్చినవారు. 1000 కి 136 మంది పురుషులను 13 రు స్త్రీలును మాత్రమే యుచిరజ్ఞులు. 1000 కి 6 మంది పురుషులను 400 కి 1 మంది స్త్రీలును అంగభాషాభిజ్ఞులు. 1913-14-న సం. నందు పురుషులకు 29 శాస్త్రకళాశాలలు, 5 ప్రాచ్యకళాశాలలు, 3 నృత్యకళాశాలలు, 364 మధ్యమపాఠశాలలు, 26,018 ప్రథమపాఠశాలలును, స్త్రీలకు 2 శాస్త్రకళాశాలలు, 69 మధ్యమపాఠశాలలు, 1,443 ప్రథమపాఠశాలలును గలవు. పాలకపోషితవిద్యాలయములు గాక 720 ప్రజాపోషితవిద్యాలయములు గలవు. అందు ప్రథమపాఠశాలలలో 12,00,249 మందియు, మధ్యమ పాఠశాలలలో 1,28,157 మందియు, నృత్యకళాశాలలందు 986 మందియు, ప్రాచ్యకళాశాలలలో 7,094 మందియు, శాస్త్రకళాశాలలలో 7,094 మందియు, మొత్తము 14,69,945 మంది విద్యార్థులు గలరు. ప్రతియేటను చెన్నపురి విశ్వవిద్యాలయమునుండి 600 మంది యుపపదాధ్యాయుక్తులు వెలునడుచున్నారు.

విద్యాభివృద్ధికై చెన్న రాష్ట్రమునందు 1913-14 సం. సత్కర్మమున ఈ క్రింది మొత్తము వ్యయము చేయబడినది.

రాష్ట్రదాయము	...	రూ.	65,99,000
స్థానికదాయము	...	"	22,94,000
మ్యూనిసిపాలిటీలు	...	"	5,63,000
జీతములు	...	"	46,06,000
ఇతరదాయములు	...	"	68,67,000
మొత్తము	...	"	1,79,99,000

రాష్ట్రదాయమునుండి విద్యాభివృద్ధికై 1915-16 సంవత్సరమునందు రూ. 77,69,000 లు వ్యయము చేయబడినది.

విద్యావ్యాపనా వ్యయవివరణము

సామ్రాజ్యదాయము	...	రూ.	21,42,000
రాష్ట్రదాయము	...	"	64,29,000
స్థానికదాయము	...	"	13,81,000
మ్యూనిసిపల్ ఆదాయము	...	"	5,66,000
మొత్తము	...	"	1,05,18,000

కోశవ్యవస్థలు

కోశాధ్యక్షులను సహకార్యులను ప్రతిష్ఠాపనకు కోశ వ్యవస్థల దిగువన కోశాధ్యక్షులను సహకార్యులను చేసిరి. స్థానిక పరిపాలనముల కొసంగిబడిన మొత్తములు పనులు ముగియక పూర్వ మొసంగుటకు నిర్ణయించబడినది. విద్యా శాఖావ్యయమునకు ప్రత్యేకశీర్షిక యేర్పఱుపబడినది. బోరింగు పంపింగు శాఖ వ్యవసాయశాఖయందు చేర్చబడినది. విద్యావ్యాప్తికి అధికవ్యయ మేర్పాటు చేయబడినది. గతి సంవత్సరమునందు చెన్నపురి రాష్ట్ర వాయమునుండియు సామ్రాజ్యదాయమునుండియు విద్యాశిక్షణమునకై రూ. 1,05,18,000 లు వ్యయము చేయబడినవి. గతిసంవత్సరమునందు స్థానిక భుత్వము ప్రాథమికవిద్యావ్యాప్తికి రూ. 38,72,000 లు వ్యయము చేసెను.

గతిసంవత్సరవ్యయములు

రాబడి—భూమినిస్తు రూ. 350,41,000; ప్రాంతము 75,50,000; నద్యుత్పాదము 275,50,000; ఆదాయపు పన్ను 19,85,000; అడవి 40,00,000; రిజిస్ట్రేషన్ 28,00,000; శాస్త్రశోధనాదులు 10,00,000; ఇతరములు 46,50,000; సామ్రాజ్యపాలక దత్తము 25,25,000. మొత్తము రూ. 7,69,86,000.

వ్యయము—భూమినిస్తు రూ. 22,25,000; అడవి 29,48,000; చాలము 15,85,000; కోర్టులు 81,51,000; ముసాలలు 15,10,000; పోలీసు 1,11,65,000; విద్య 76,80,000; వైద్యము 50,79,000; ట్రాన్స్మిషన్ 33,10,000; ఏజెన్సీలు 11,37,000; పబ్లిక్ వర్క్స్ 29,80,000; పనులు 25,00,000; ఇతరములు 94,77,000. మొత్తము రూ. 771,92,000.

రాష్ట్రీయశాసనసభాసభ

హిందూదేశమునందు స్వపరిపాలనమును స్థాపించుటకు రాష్ట్రీయ స్వతంత్ర పరిపాలనమును కేంద్రీకృత సామ్రాజ్యాధికారమును సాధనములని రాజ్యాంగ వేత్తల మతము. రాజ్యాంగ సంస్కరణమునందు మోక్షోద్యమ భావము నవలంబించెను. హోంరూల్ ప్రభువు తన సుప్రసిద్ధ సందేశమునందు భావమును ప్రవహితము చేసెను. రాష్ట్రీయసభలందు పేరున కనధికారసభ్యులధిక సంఖ్యకులు. కాని, పాలకనియమితు లనధికారులయ్యును పాలకమతావలంబనులు. సిద్ధాంతమునందనధికార సభ్యుల సంఖ్య హెచ్చుగ నున్నను, వాడుకయందధికారుల సంఖ్య హెచ్చుగ నున్నది. శాసనసభయందు 48 మంది సభ్యులు గలరు; 21 మంది

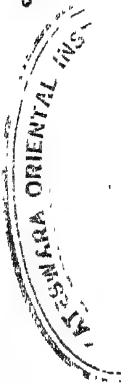
ప్రజానియుక్తులు. 21 మంది పాలకనియమితులు, 6 మంది అధికారులు. యూపవయనులు ప్రజాప్రతినిధు లయ్యును, పాలకవర్గపు నుతములతో నేకీభవించుట సహజము. ప్రజాభిమానభరితులైన పాశ్చాత్యులకు హిందూదేశమునందు కాలు మోపినంతనే అధికారాభిమాన మావహించుచున్నది. ఇది ప్రకృతివైచిత్ర్యము. ఈ విచిత్రభావము హిందూ దేశమునందలి శాసనసభాచరిత్రముల సవలోకించిన వారలకు నువిదితము. గతసంవత్సరపు శాసనసభ వృత్తాంత మీ యదంతమునకు నిదర్శనము.

నవంబరు మాసమున గూడిన శాసనసభయందు గ్రామపంచాయతీ శాసనమును గుఱించి తీవ్రమైన చర్చలు జరిగినవి. పంచాయతులను స్థాపించుటకును సభాధికారమును నిర్ణయించుటకును ప్రత్యేక శాసనమును నిర్ణయించుట యుచిత మని ప్రజాప్రతినిధులు తెలిపిన యభిప్రాయములను పాలకులు నిరాకరించిరి. గ్రామపంచాయతులకు సభాధిపతి నెన్నుకొనెడి స్వత్వమును సభ్యుల కొసంగుటకు పాలకు లంగీకరించిరి. నిర్బంధక ప్రారంభవిద్యను గుఱించియును బాలికా విద్యావిషయమును గూర్చించియును సభ్యులు పునపాదించిన తీర్మానములను పాలకులు నిరాకరించిరి. సింహళమునకు పోవు ప్రయాణికులకు కూలీలకును గల నిర్బంధములను తొలగించుటకై రామచంద్రరావు పంతులు గారితో నుపపాదిత ప్రాస తీర్మానమును సవరణలతో పాలకులంగీకరించిరి. జిల్లా బోర్డుల కనధికారి సభాధిపతులను నియమించు విషయమై రామచంద్రరావు గారు పునపాదించిన తీర్మానమును పాలకులు నిరాకరించిరి. మార్చి మాసమున గూడిన సభయందు వాయవ్యవస్థల చర్చింపబడినవి. గా. నరసింహేశ్వరశర్మ గారు బోపాధాలయములకై 20 వేల రూప్యము లధికముగ వ్యయము చేయవలయు నని యుపపాదించిన తీర్మానమును పాలకులు నిరాకరించిరి. ఆ సమాన విషయము 1916-17 సం. నకు రాష్ట్రాదాయము రూ. 770 లక్ష 45,000 వ్యయము రూ. 773,14,000 లనియు మదింపు చేయబడినది. ఆదాయవ్యయపట్టికను సంస్కరించుటకై ప్రజాప్రతినిధులు చేసిన ప్రయత్నము లామోదితములు కాలేదు. ఏప్రిల్ సమావేశముతో ప్రస్తుతము దేశహితార్థము పాటుపడుచున్న ప్రజాప్రతినిధుల గమనముగియఁ

MR. MAZRUL HAQUE
President, All-India Moslem League, 1915

మజ్రుల్ హక్కు-గారు
యాచిన్సార్ కమహమ స్థియ సభాంధ్యముడు

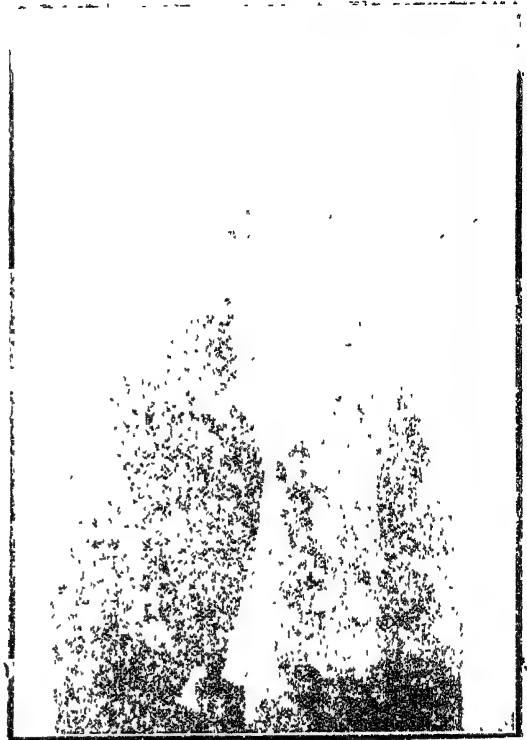
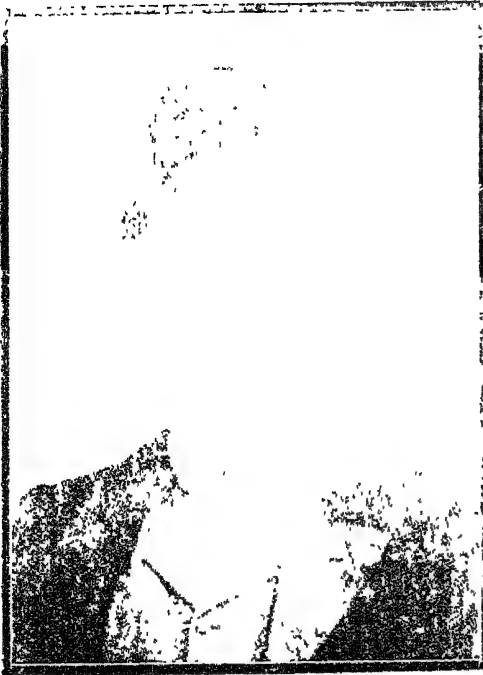
Sir S. P. SINHA
President, 30th Congress, Bombay, 1915

సర్. ఎస్. పి. సింహగారు
30 వ కాంగ్రెసు, బొంబాయి, 1915

SIR DORABHAI TATA
President, Eleventh Industrial Conference

THE HON. SIR FAZULBHOY CURRIMBHOY
President, First Commercial Conference, Bombay, 1915

సర్ దొరబాయి తాతాగారు
బొంబాయి పదునొకండవ పరిశ్రామిక మహాసభాధ్యక్షుడు

అనంబల్ సర్ ఫజుల్ బాయి కరీం బాయిగారు
బొంబాయి ప్రథమ వర్తక మహాసభాధ్యక్షుడు

THE PRESIDENT AND MEMBERS OF THE ALL-INDIA CONGRESS COMMITTEE

జాతీయమహాసభాధ్యక్షుడు, స్థిరసంఘసభ్యులు

గలదు. క్రొత్త యెన్నికలూ దెవకి శాసనసభయందు ప్రజేతము గలుగునో ప్రస్తుతము చూచుకొంటాము. నెయి మితకాలమునందు దేశహితార్థము పాలుపడిన గౌ. పి. నరసింహేశ్వరశర్మ గారు, భూ. నరసింహారావు గారు, మో. రామచంద్రరావు గారు, శి. వేం. కృష్ణారావు గారు, ఆ. కృష్ణారావు గారు, గు. కేశవశర్మ గారు, ఇతరనియ్యవారు, నియమితులు మొదలగునవి. గౌరవము నందు చేసిన దేశీయ దేశాధికారులకు తిరిగి యెచ్చు కొని కృత్యములను చూపుట వివేకము, దృఢము.

ఆంధ్రప్రదేశ్ ము

శిశిరవసంతముల సంధి సమయ ముచిబంధురము, గంభీరము, భావగర్భితము, వికారము. పురుషులకుల పసిడిరంగుల గొడవ యందము. చిగురుటాకుల కెంజాయ యొక సాంపు. చిగురులు పుట్టి పెరిగి పండుట, పండ్ల యాకులు రాలి తిరిగి చిగుర్లుట ప్రకృతిధర్మము. పండ్ల టాకులు పసచెడినపుడు రాలుచున్నవి. చిగురుటాకులు పస గలిగి పెరిగి నయనాంగకరమైన సూతనవికాస మును ప్రసరించుచున్నవి. ఆకులు క్రమశఃమములకు, ప్రసూనములు కాయలకు, కాయలు పండ్లకు, పండ్లు విత్తనములకు సాధనంబులు. ప్రకృతియందననంతము ప్రవృత్తి ప్రసిద్ధిము. ప్రకృతిమండలమునందు వ్యక్తి మైన సూర్యవికాసము, చూతనవైతన్యము, సూర్యవిలాసము, వసంతకాలమునకు నిదర్శనములు. వసంత ప్రబోధవిరహితమైన ప్రకృతి మృతప్రాయము, కాంతి విరహితము, శోభాశూన్యము, నిర్జీవము. మృతప్రాయ మైన ప్రకృతి వ్యవస్థలు నిర్వీర్యములు, నిరుపయోగము లు. ప్రకృతి వైతన్యము వసంత ప్రబోధమునందు సందర్శనీయము. ప్రకృతియందువలె ప్రకృత్యధిస్థితమైన పురుషులందును వసంతప్రబోధము సందర్శనీయము. అనుపయోగపదార్థములు లయము నొందుట ఉపయోగ పదార్థములు వికసించుట సృష్టిపరిణామ ఫలము. ప్రకృతియందువలె న్యస్తులందును జాతు లందును ప్రబోధము గలుగుట వికాసమునకు వైతన్య మునకు నిదర్శనము.

ఇరువదవ శతాబ్ద మారంభమున సకలదేశము లలోను వివిధజాతులందును ప్రబోధ ముదయించినది. భావములు నిశాలము లగుచున్నవి. ఆదర్శములు మాటు చున్నవి. ఆశ అధిక మగుచున్నది. సంకల్పములు సు

స్థిరము లగుచున్నవి. ఉత్సాహము హృచ్చుచున్నది. కార్యకరత్వము ప్రబలుచున్నది. ప్రవృత్తమానములైన భావములు సంకల్పములు ఉత్సాహము కార్యకరత్వము జాతీయాచారభావమునకు నిదర్శనములు. సంవత్సరాదిని ప్రకృతినిరూపమునై వసంతవయసువలె శీతవికాసమునకై యుగాదిని ప్రబోధోదయము పలుకుట స్మృతి ప్రచుము. వర్తమాన మహాసంగ్రామము యుగచరిత్ర యొక్క దృశ్య విక్రీ. సురుచిరవృద్ధిముల సంభవమునకు క్షేపకముల నిర్మమరం బవసంతం బం విధంబుల చూతన వికాససంస్థాపనకు జన్మస్థానముల నివాసం బవసరము. వర్తమానకాలమున లోకమునందలి సకల వ్యవస్థలయందును ఈ సమస్య ప్రత్యక్షి. యూరపు రాజ్యముల విస్లేవమున కీ సమస్యయే మూలము. రాజ్యబాజమునకు సాధనము ధర్మనూ బలనూ యను సమస్య వర్తమాన మహాసంగ్రామమునందు విడవలయను. జర్మనులు బలమను నమ్మిరి. ఆంగ్లేయులు ధర్మమును నమ్మిరి. విజయమునకు ధర్మము సాధన మని యాద్యుల మతము. హిందూదేశ రాజ్యాంగసంస్కరణమునకును ఆంగ్లోవ్యవస్థాత్మకమునకును ఈ సమస్యయే బీజము. భారతీయభావమునకును ఆంగ్లాధ్యయమునకును జన్మంబులైన ప్రాచీనవ్యవస్థలు సాధనంబులూ, ప్రబోధసంజాతములైన సూతనసంస్కృతులు సాధనంబులూ యను సమస్య గేర్పడినది. విద్యాశీక్షణసంస్థలందును ఈ సమస్య యే తోరసిలుచున్నది. విద్యాశీక్షణము విజ్ఞానలాభమునకా, భాషాపాండిత్యమునకా యను సమస్య కలుగుచు న్నది. ఇప్పటిదిని సకలవ్యవస్థలందును ప్రబోధదశ యందు వికార ముదయించి వికాస మేర్పడుచున్నది.

ఆంధ్రోద్యమము

ఆంధ్రోద్యమసమస్య సకలలోకావృతం బైన ప్రబోధమున సుజాతము. లోకావృతం బైన ప్రబోధావస్థయందాంధ్రులును క్రమవికాసము పొందగోరుట సహజము, ధర్మము. క్రమవికాసము గోరని జాతులు నిరర్థకములై క్షీణించుట సామాన్యము. ఆంధ్రోద్యమమునకు పవిత్రమైన దేశాభిమానము గాఢమైన భాషాభిమానము విశుద్ధమైన సేవాభిలాష మూలములు కాని, స్వాధారాధనము ఉద్యోగ లాభము, ధనలోభము కారణములు గావు. భక్

జేత, దేశమునకును ప్రజలకును పరిసరములకును తగిన నిధిని భాగములను పొందగోరుటయు దోషభూయిష్టము గాదు. ఆత్మసంరక్షణము ధర్మములతో నుత్తమ ధర్మము. ధర్మసాక్షాత్తులకు శక్తి సంరక్షణము మూలము. తాను తరించిన గాని యితరులను తరింపజేయజాలడు. ఆంధ్రులు బాగు కడిన భారతజాతీయతకు బలము కలుగును. ఆంధ్రులు మర్బలులైన భారతజాతీయతకు దుర్బలత్వము కలుగును. సకలాంగసౌఖ్యము లేని భారతజాతి నిరుపయోగము, అప్రజ్ఞతము, అసాధవము. భరతవంశమునం దనేకజాతులు గలవు, అనేకభాషలు గలవు, అనేకభాగములు గలవు స్వతంత్రవ్యక్తి గల యిరువది భాషలు గలవు; పదునాలుగు రాష్ట్రములు, 600 సంస్థానములు గలవు. ఏ రెండు భాగములకును ప్రజాసంఖ్యయును విస్తీర్ణముగలయును రాజధీయందును సాంప్రదాయాచారములయును సామ్యము లేదు. సమానభాషయు సాంప్రదాయాచారములును గలిగి ఏకదేశవాసులైన ప్రజను ఏకభావబద్ధులను చేయుట సులభము. సంకీర్ణసముదాయము నేక మని భావించుట బుద్ధిమాంద్యమో దురభిమానమో స్వాధిపత్యమో దేవున కెఱుక. సామాన్యభాష సామాన్యజాతి సామాన్య సాంప్రదాయాచారములు సామాన్యపరిస్థితులు కలిగి యుండని చెన్న రాష్ట్రము ప్రజాయోగక్షేమముల కేరీతని అోడ్చడజాలనిదియు విచారశీలురకు విదితము.

ఆంధ్రోద్భవమునకు ధర్మపదము ఆంధ్రవ్యక్తి వికాసము, తన్మూలమున భారతవ్యక్తి వికాసము, తన్మూలమున మానవజాతి వికాసము. ఆంధ్రవ్యక్తి వికాసమున కాంధ్రవ్యక్తి సంరక్షణము, పోషణము, పాలనము సాధనములు. ఆంధ్రవ్యక్తి సంరక్షణమునకు, పోషణమునకు, పాలనమునకు, ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణము ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము ఆంధ్రసాంప్రదాయాచార సంరక్షణము సోపానంబులు. ఆంధ్రవ్యక్తిత్వము 2500 సంవత్సరములుగ భరతఖండమునందు సంరక్షితము. ఉద్యానవనంబునం దొక చెట్టున కనువగు దోహదము వేటొక చెట్టున కనుపయోగము. కొన్ని చెట్లకు ఎండ యను కూలము. కొన్ని చెట్లకు నీడ యనుకూలము. వృక్ష తత్త్వము నెఱుగుట ఉద్యానవనపాలనమునకు సాధ

నము. సుసంస్కృతంగా లైన నానావిధ పుష్పఫలవృక్షములు వనలయ్య కిలాకాగిములు. నల దనినను కల దని నను భరితఖండమునగు దేశజాతులు భాషలు గలవు. సృష్టివికాసమునకు వ్యస్తీవికాసము మూలము. లోకమంతయు నేక మాగుట లయమునగుట సాధ్యము కాని, స్థితియందు సాధ్యము గాదు. ప్రవృత్తిమార్గము స్థితి సాధవము గాని లయసాధవము గాదు. ఆంధ్రులకును ఇతర భారతీయులకును వ్యస్తీత్వమునగుట భేదిము గలదు. గుణములందును కీలములందును సొకల్పములందును ఆంధ్రవ్యక్తి భిన్నము. వ్యక్తుల వికాసంబును, వికాసవంతం బైన వ్యక్తుల సమ్మేళనమును, భారత జాతీయతత్వాన్నియుగ గ్రహించగల కీమాతలు ఆంధ్రవ్యక్తి సంస్థాపనము ధ్యేయ మనియు భారతవాభ్యుదయ సాధన మనియు గ్రహించవలసి యుందును. ఆంధ్రోద్భవ ప్రాప్తికి ఆంధ్రరాష్ట్రము, ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము, ఆంధ్రభాష, ఆంధ్రసాంప్రదాయాచారములు సాధనము లగు విధ, మీ సంచికయందు ప్రచురించిన వ్యాసములను, ఆంధ్రమహాసభ కార్యదర్శి ప్రచురించిన పుస్తకమును చదివిన తెలియగలదు.

ఆంధ్రనేక సంస్థాపన.

ఆంధ్రదేశమునగు దనంతముఖముల క్రకాంతము చున్న ప్రబోధకాంతు లజ్జానతిమిరంబును చూరద్రోలుచు నూళ్లనోత్సాహమును సంతసంకల్పములను సంతనప్రయత్నములను నికసింకరియుచున్నది. వివిధ ప్రదేశములందును వివిధజాతులందును ప్రబోధముదయించినది. మచిలీపట్టణమునందు స్థాపితమైన యాంధ్రజాతీయకళాశాల ఆంధ్రవ్యక్తిప్రబోధమునకు నిదర్శనము.

ఆంధ్రదేశమునం దన్ని మండలంబులలోను రాజకీయసభలు సాంఘికసభలు మతసభలు మహిళాసభలు భాండాగారసభలు శాఖాసభలు పరపతిసంఘములు స్థాపితములై దేశాభ్యుదయమునకై పాటుపడుచున్నవి. ఆంధ్రదేశప్రబోధప్రదము లైన సకలప్రయత్నములును ఆంధ్రోద్భవగర్భస్థము లై యాంధ్రమహాసభయందు కేంద్రీకృతములు.

మూడవ యాంధ్రమహాసభ

గతసంవత్సరము అధికన్న శాఖ బహుళ చతుర్దశీ బుధవాసరంబునందు మూడవ యాంధ్రమహాసభ

విశాఖపట్టణమునందు ౧౯౫౩. సభకు నానాప్ర
దేశములనుండియు ౧౧౦ మంది ప్రతినిధులు 1000 నుండి
ప్రేక్షకులు ప్రముఖులు వచ్చియుండిరి. సన్మానసం
ఘాధ్యక్షులు భూకతిరాజు వేంకటపతిరాజు గారు. సభా
ధ్యక్షులు శాశుగౌరీ రామారాయనింగారు. సభా
మంటపమును దాంధ్రదేశము నాటించిన కవిశిరా
త్సాహము వ్యక్తిత్వము. సభ్యుల కలపిష్టియందు
ఉన్నానస్థానములు కరణాత్మక పద్ధతులు
స్వాగతసంఘాధ్యక్షుని యుపస్థానమును పరిశీలించి త్రివి
వాక్యము లాంధ్రరాష్ట్రవిశ్వాభివృద్ధి కలగ జేయు
యన్మవి:

“మన దేశమునకు ముద్రుంగ రాకలైన స్వదేశియవలయు కావడా దేశమునకు ఒక్క- రొక్క ప్రజలు నివసించు స్వతంత్ర రాష్ట్రములను గణింపరాదు, ఇన్ని రాష్ట్రములను ఒక్క- ముద్ర ప్రభుత్వముక్రింద నుంచుట ట్లొకప్పుడే జరుగెను. భాగ్యం ప్రభుత్వము 172,45.17కి మంది ప్రజలును, కిరీకిరి చివరకు నయివలసి గలది యుండును. కాన, ఒక్క- సెద్ద రాష్ట్రమునకునే యుండును. ఆంగ్ల రాష్ట్రపు తీర్మానము దేశాధిపతియగు చుండును, స్వభావోపేత మని యు, కొండలు వానినుచున్నాను. మా ఆంగ్లరాజభివృద్ధికై రాష్ట్ర వననక పరిచివచ్చిన స్వ- సహాయము పొందుపడుటతో తప్పులే దనియు, ఒకరి హౌస్సినిధి యింకొకరికి నొక- ముద్రానుదేశించుచు నుండు యన్యాయములయు, దేశమున కంగము లని అన్ని రాష్ట్రము లును బలకంపకము వున్నవి గదియుంచుట దేశాధిపతియ కదియు చెప్పుచున్నాను. ఆంగ్లరాష్ట్రమునంగల దెసెవ- చువచ్చు లెప్పటి వలెనే యుండును. దేశాధిపతి డెంగాలుగండి దెవదేశమునకులన నేమి విపత్తులు సంభవించెనో ప్రతిపక్షము చెప్పెదరుగాక ! బెహారీలు ఆనందరుగ్గులయు యున్నారు. డెంగాలీలు దు బలగుట నేమి కారణములును లేవు. ఇప్పుడు దేశము దున్న పని డెండు రాష్ట్రములు మన యొకజాతీయతకు భంగకరముగా నుండనిచో ఇక చెండు మూడు క్రొత్త రాష్ట్రములను నిర్మించినయెడల ఏమి భంగము కలుగు నో నాకు తోచకున్నది. రాజకీయ సభాపనికలనుండి “ఏకజాతీయత” యని ఘోషించువారు ఆ జాతీయతను బలపఱచు పానుగారి బిల్లును, కామ్రొగారి గజస్వలా వివాహ శాసనమును నె డ్డినించిరో తోచకున్నది. ప్రతి రాష్ట్ర స్వక్రియలు తన యభివృద్ధికయ గట్టి యత్నములు చేయనిది వర్ధిల్ల నేరదు. పరిత్యాగము విసర్జనము అను పదములు రాజకీయ చర్యల కన్యాయమనవి గావు. మన పౌరుగు వాని కపకారము చేయరాదు గాని, మన యభివృద్ధి కనుకూల మేదో చూచు కొనవలయును. కాబట్టి ఆంగ్లరాష్ట్రమునకై సాహసముతో మనము సక్రమాందోళనమును చేయక తప్పదు. హార్డింజీ ప్రభువు ప్రత్యేక బేహారు రాష్ట్రమును నిర్మించుటకయు ఈ క్రింది కారణములను జూపిరి: బేహారు ప్రజలు సమానము గాని, డెంగాలీలతో జతపఱచుటచేడెడిది.

[illegible]

సహస్రముల రామారాయనింగారు ప్రారంభించిన కార్యములను ప్రారంభింపవలయును దేశభావలలో విద్యావేదమును చేయుట విద్యాసాధనమునకు సాధన మనియు విద్యాపాఠమునకు విపులముగ శీల సంరక్షణమును కావ్యానుష్ఠానము నుండవలయుననియు ప్రబోధించిరి. అంత్రోద్యమ తత్త్వమునకు విజయరాష్ట్ర సమస్యను గురించిన సవాధ్యక్షుని యభిప్రాయ మొకటి వాక్యములనలన విశితము కాగలదు:

“ఈ వాడు ప్రతివాదములను పర్యటించి చూచిన హైం
వన దేశము రాష్ట్రభాగము లేని జ్వలను చేతు నసాధ్యమనియు,
రాష్ట్రభాగము లేని ని కాలమున రాష్ట్రభాగము కూడి
నిలవనలభ్యమని చూపుచు యుక్తమనియు ననుటకు
గండికము లేదు అది రాష్ట్రమున సంపాదించుటకు అంగ్రహించ
లనలగని నాచేశ్వరము లగు సంపత్తికృతు రేవు, గంజాము
నికాశపరమగు అది ఇతరము, దత్తిమండలములు మొదలగు
వానిలో శాస్త్రసాధకాలలు, అంగ్రహించలములలో వృత్తి కర్తా
కాలలు, అంగ్ర విశ్వవిద్యాలయము లోనగువారికై సంతతము
ప్రయత్నింపవలసియుండును. వీనికిగాను చేయవలసిన పరిశ్రమ
యే మాత్రమును అంగగూడదు. రాష్ట్రాత్మక మాత్రమున నిలువక
వెంటనే పని పూనవలసి యున్నాము.”

ఆధ్రాప్త నిర్మాణవశ్యకత యంగీకృత మై
సభ్యులచే నీ కింది తీర్మాన మామోదిత మైనది:

“పరిపాలనా సౌకర్యములను, ప్రజల పునోద్ధిక్తిని, హిందూదేశమును భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రభాగములుగ విభజించుట యవసరము; (2) దేశీయ మహాసభవారు వ్యక్తీకరించిన స్వపరిపాలనా ధగ్గమును, ఇండియా దొరతనమువారు తమ జేఖలో నూచించిన స్థానిక స్వపరిపాలనమును సాధ్యమగుట కట్టి భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రములే యవసరములు; (3) చెన్నరాజధానిలో తెలుగు మండలములను ప్రత్యేక రాష్ట్రముగ నిర్మించుట యుక్తము, అవసరము.”

అంధమహాసభచే నంగీకృత. మైన తీర్మానము
నందు మూడు విషయములు గలవు. భారతఖండము

నందు స్వపరిపాలనాధికార మనసర మనునది మొదటి విషయము. స్వపరిపాలనమును స్థాపించుట యనసరి మని భారతీయు లందఱు నేకగ్రీవముగ వాదించుచున్నారు. ప్రస్తుత మీ విషయసంబంధమైన యాంధ్రోద్యమము సకలరాష్ట్రములందును జరగుచున్నది. మండలసభలు కాంగ్రెసు కమిటీలు స్వపరిపాలనసమస్యను విప్పట్లకై ప్రయత్నములను చేయుచున్నవి. ఈ విషయమై భేదాభిప్రాయములు లేవు. రాష్ట్రీయస్వపరిపాలనమును స్థాపించుటకు సాధనము లెవ్వి యనునది రెండవ విషయము. ప్రస్తుత మున్న రాష్ట్రములందు స్వపరిపాలనము స్థాపితమైనను, పరిస్థితు లననుకూలముగా నయోగ్యమైనచో ప్రయోజనము గలుగదు. విజ్ఞానవ్యాపనకును దేశాభ్యుదయమునకును భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రము లుపయుక్తములు గాన, స్వపరిపాలన స్థాపనమునకు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రము అవసరము. ఆంధ్రమండలములను ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ ఏర్పించుట మూడవ విషయము. విశాల ప్రదేశమును సామాన్యభాషను జనబాహుళ్యమును

గల యాంధ్రమండలములను ప్రత్యేకరాష్ట్రముగ ఏర్పించుటవలన భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రము ఏర్పితమై స్వపరిపాలనము దేశాభ్యుదయమునకు తగిన సీతినేర్పడును గాన, ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము యుక్తము, అవశ్యము. ఆంధ్రోద్యమసమస్యకు ఆంధ్రరాష్ట్రనిర్మాణము ప్రాణము. రాష్ట్రము సాధ్యమైన, ఇతరవాంఛితములు సులభసాధ్యములు. ఇతర వాంఛితములు సాధ్యములైనను రాష్ట్రరూపమైన ప్రత్యేకవ్యక్తిత్వము లేనపుడు వాంఛితలాభము ప్రయోజనకరము గాదు. నీహంగురాష్ట్రచరిత్ర మీ సిద్ధాంతమునకు నిదర్శనము. ఆంధ్రోద్యమమున కాంధ్రదేశవ్యాప్తంబులైన సకల సంస్థలు జీవప్రసాదము. జీవప్రసాదంబుల తనపోషణ మభివృద్ధికి వరమసాధనము. ఆ సాధనములను సంగ్రహించి ఆంధ్రోద్యమమును పోషించుట ఆంధ్రప్రపంచమునకు నియత ధర్మము. ఆంధ్రోద్యమమున సమరంధములైన సంస్థలచరిత్రల నవ్యవధివలన ప్రచురింప జాలనగునట్లుకు దేశ బాంధవులు మన్నిండుటకు ప్రార్థనము.

భారతీయ సందేశము

గాదె శ్రీ జగన్నాథస్వామి గారు

ప్రేక్షిం రీయ చక్రవర్తిని ప్రజాక్షేమాభిలాషితృయై యే వాగ్దానము లిచ్చెనో తొలుత నేయే సౌఖ్యముల్ గూర్చెనో

- మీవా రయ్యవి పాటిసేయరు గదా! మీలైన మా కాత్మ లై తీసిందీర్చుడు దాన మీయశము దండిన్నిండు బ్రహ్మాండమల్.
- ఉ. గోవులవంటి హైందవులకుం దగ గొల్లలవంటి హూణులకై నమమ గూర్చి పెట్టిన కఠంబున, మీ రిక మా సుఖంబుకై యే నగ నైనఁ జూడవలె; నెందుల కన్నను మేఱ పుష్టిగా గోవుల కన్నుఁ గాదె యిల గొల్లల భాగ్యము వృద్ధి చెందుటల్?
- ఉ. ఇప్పటి కెంత లే దనిన నెన్నఁగ నొక్క శతాబ్ద మయ్యె మీ రొప్పుగ మీందుసీమఁ బద మూనిన; దప్పటినుండి రూఢిగా నెప్పటికంటె దేశమున నెంతయు కాంతి ఘటిల్లెఁ గాని హా! దెప్పరమైన లేమి యొక తెన్నున వచ్చిదె దాఁపరించెడిక.
- చ. ప్రజల బ్రజవోలెఁ జూచుకొని పాలన చేయుట ధర్మమందు మీ స్వజనము పార్లమెంటుసభవారికి నచ్చుఁగఁ జెప్పి భారత ప్రజ కతిబాధకం బయిన పన్నులఁ జట్టుములకై దొలచి శిష్టజనులు మెచ్చు పాలనము సల్పుఁగఁదగుడు బార్లి భూపతి!
- కా. స్వారాజ్యంబును ధిక్కరించెడి మహాకాంతుల్ స్వరూపజ్ఞులకై ధీరుల్ చూడఁగ నగజాతులు, స్వబుద్ధికై నేడ కాదెన్నఁడేక, గోరంజాచిర యస్థిధారములు? సంకోచింప మీ కేటికై వ్యాలైనకొదగు రీతిఁ బాలన మొనర్పఁజాలు మా వారికిక.

- ఉ. మున్నొకసారిమా విషయముకొ దిలకంచి స్వసీమ కేగి యా పన్నులు భారతప్రజల పాలనకుకొ దగు కీమ ప్రేమ యం చెన్నఁగ గిట్టువలెనగ నేగ్గుడఁ జెప్పితి, నల్లు వాఁటి మాట న్నుడపంగ వీ లిదె తటస్థపడెకొ జూడి మీకు జేవరా!
- ఉ. భాషలఁ బట్టి దేశము విభాగము చేయుట, కాలగీల పి ద్వేష మడంగఁజేయుటయు, స్వేచ్ఛనొసంగుచు భూ తీయులకొ బోషణ చేయు టెట్లు? సమబుద్ధిఁ జరించెద లేని మీగ, లే ఘోషయుఁ బుట్టఁబోదు; సమక్షాదు సుఖిస్థితి యిల్లవారికిక.
- ఉ. కోరిన కోర్కు లెల్ల సమకూర్చిన మీ చిరక్తి రీ విగ్రహ కామము దాల్చి కాశ్యోతముగా భరతోర్విని నిలుపు; ధర్మవిస్తారులు రామకృష్ణవృషపంద్రము లెప్పటివారు? నేటికికొ వారల పాపనాఖ్యి త్రుతిపన్నుముగా వినవచ్చు నిచ్చుముకొ.
- ఉ. రా జటు దోషవత్తరి, దినరా జటు యుగ్రకరుండు, దేవతారా జటు భ్రాతృహంత, నగరా జటు గుప్తసమర్థుఁ, దంబికారా జటు భిక్షుకుండు, ఫణిరా జటు చూడ ననేకజిహ్వాఁ; డారాజుల జాడఁ బోక ప్రజ రంజిలె బాలన చేయుండి నృసా!
- తే. అడుగవలసిన మర్యాద నడిగితి, మీఁక మైరి మీ చిత్రము మఱి మా భాగ్య, మిందు తప్ప లున్నను మన్నించు టొప్పు మీకు సాధుపదవ రి! శ్రీ శార్దూల చిత్రం రి!

ఆంధ్ర సర్వ కళాశాల

కట్టనుంచి రామలింగరెడ్డి గారు

సంక్షేప వాదము *

బ్రహ్మదు ప్రభుత్వమువారియొక్కయు, నాండ్రప్రజల యొక్కయు న్నాడియదృష్టికే, మనోదృష్టికేని గుఱియై, వారి విరాలస్యమగు సంకల్పము నిరీక్షించి వేచియుండు ప్రారంభములలో ప్రాథమికము ప్రత్యేకాంధ్రసర్వకళాశాల నిర్మాణోద్యమము. ఈ ప్రయత్నమునకు దగిన వాక్యామగ్రి యిదివఱలోనే సేకరింపఁ బడియున్నది గాని, యింకను దీని విచారణ కవకాశము లేకపోలేదు.

చాత్యాదిభావములబట్టి కొందఱ జీకార్వ మావశ్యక మందురు. మఱికొందఱు విద్యాపద్ధతి సంస్కరణార్థబంధురు. ఈ రెండవ రెగవారి సంఖ్య అత్యంత యధికంబు కాదుగాఁబోలు.

జనసామాన్యమునకుఁ బ్రబల కారణముగఁ దోచునది చాత్యగులచే నుద్భూతమైన ప్రత్యేకభావము. నునము ఆంధ్రులము. 'తెనుగువారి' మన్ననార్థి నార్యసంతతికిఁ దప్పినవార మగుదు మను భయవిభ్రాంతులచే నేచూ "ఆంధ్రులము, ఆంధ్రులము" అను నొరునిండు పదము నామక నచ్చినది. ద్రావిడుల చరిత్రము, దేశము, భాష, మొదలగు నవి వేఱు. వారికిని మనకును విజ్ఞానచంద్రికామండలి వారి శాస్త్రజ్ఞు లొకరు వెల్లడిపఱచిన రనాయనసమ్మేళనము గాని, యింకేవిధమైన సమ్మేళనము గాని లేదు. మద్రాసు కళాశాలలోఁ బ్రతిబింబితములగు దేశభాషలు ఐదు: అఱవము, తెలుగు, మళయాళము, కన్నడము, ఒడ్రిము. ఇట్టి సంకరజాతికళాశాల యేప్రాశస్త్యమునైన గలిగింపఁజాలునా? విద్యావిషయమున నెల్లరును సంయుక్తులు సమానులు నై యున్నారను మిషన్ బెట్టి,

యద్యోగవిషయమునను బిందెను సరిసహానముగఁ బోటీచేయునట్లు నియోగింతురు. దీనిచేఁ గాద తెనుగుదేశములోని యద్యోగము లనేకములు ద్రావిడు లాక్రమించుకొని మనల ఘనభ్రష్టులఁ జేసియుండుట! నా జన్మపట్టణమగు చిత్తూరునకుఁ బట్టియుండు గతిని గమనింపుడు; పదునైదేండ్లక్రింద నచ్చట నఱవవారిరుదు; నేడు వీధిలోఁ బోవుచు, చక్కని వస్త్రముల ధరించి తాంబూలము నెమరుచు నొయ్యారముగ నన్ను నెననినై 'ఫలానివారి యింటికిఁ బోవ యేది?' యని ప్రశ్న గుఱ నడిగికోమేని, యతిండు నిరుత్తురు డగుటయే కాదా, 'ఈమృగ మేయడవినుండి ద్ధారించి వచ్చె' నని విస్మయింపఁడై యెగాదిగఁ జూచును. స్వదేశమే విదేశ మయ్యెనేని, దానికన్న చెడిన యథోగతి యెక్కడిది? ఆంధ్ర సర్వకళాశాల ప్రభువిచేసేని దానం జదిపి నక్షణేన బి. ఏ. ఎం. ఏ. లకుఁ గాని యితరులకు నిక్కడే పదివులు సొరకఁజాలవు. భాషయొన పాఠ్యము తెనివారు రాజోద్యోగముల నధ్యయించి ని, జనుల సుఖదుఃఖములను, మర్మములను ఆరయక గ్రుక్క యధికారము చెలాయుతుంది. భాష 'కల యనయున్నయెడలఁ గొంతకుఁ గొంత మనసులు గలియకపోవు; ప్రీతి పుట్టకపోదు; అట్టిచో తలమీఁది యద్యోగుల ప్రీత్యుపమే కాక, పాద సంగతులైన ప్రజల తేమార్థమును పాలనము నడచును.

ఈ హేతువులు కొన్ని సమంజసములు; కొన్ని కావు. "గవర్ని మెంటు నియోగముల నిర్వైరముగ నోటవేసికొనఁదలంచిన కించిద్విద్యాయుతుల కైతనము ఈ వాదములకు మూలమును ఫలమును" అని కొందఱు వాపోయెదరు.

* ఈ పిషయముగూర్చి యింకను దెలియఁ గోరువారు, ఈ గ్రంథకర్తచే ఒకటింపఁబడిన "Speeches on University Reform" అను పుస్తకముఁ జదువవగును. మే 8 అజాలు.

మనలో నల్లులు లేకపోలేదు. ఎవ్వరిలో లేరు? అయినను మొత్తముమీద తెనుగువారియంతయుదార చిత్తులు దక్షిణాపకమున గానవచ్చుట యరుదు. ఇది స్వాభావికలక్షణ మని విజ్ఞప్తిగలుగు తప్పదు; మహా చరిత్రాంశంజనితము. మిక్కుటముగ యుద్ధములు చేసి, విజాతీయులతో బోరాడి, గొప్ప రాజ్యములను స్థాపించి, శౌర్యము ధైర్యమును బ్రకటించిన యేజనులలో గాని, సక్కిజత్తులు తక్కువయోజనలు తఱచు ప్రబలవు; ధారాళమగు బుద్ధి వ్యాపించును. తెనుగువారి పూర్వచరిత్ర మట్టిది. ప్రకృతిగుణములు నట్టివే. నేటికిని గవర్నమెంట్ టుద్యోగములే ప్రాణమానాధారము అని మనవారు నమ్మినట్లు కానము. ఇత ముందు నమ్ముదు రనుటయు విశ్వసనియముగాదు. మాతృభాషార్థి, దేశభక్తి, సంఘసంస్కారము, వాణిజ్యము మొదలగు స్వతంత్రప్రచారములే మనకుఁ బ్రాణములు కాని, కలెక్టరు కచ్చేరీ గుమాస్తాపనులు కావు. సేవావృత్తియందు మన కభిరుచి తక్కువ. ఇది మన రక్తముతో బడిలముగ నింకను బట్టువడలేదు. ఎన్నడును బడకుండుఁ గాక! ఒక్క బంగాళాదేశము విడిచి చూచినయెడల ఆంధ్రమగతలచూసఁబత జాతిభావ మింకెందును ఇంత దిట్టముగ పనికి యూరియుండలేదు. అట్టి మనము ద్రావిడులయెడ నైరము అనూయ పూసి, పగ సాధింప నీ సర్వకళాశాలాయుక్త పన్నినారి మనుట సుష్కహృదయుల నై చ్యమును వెల్లడింప నింద. ఆంధ్రులగూర్చిన యీ స్థానునవాక్యములు, మధ్యస్థులగు పాశ్చాత్యులచే పడేపడే యుపన్యసింపఁబడినవియే కాని, నా కల్పనలు గావు. ఆంధ్రోద్యమ మంతయు నుద్యోగనిమిత్తమైన కడుపాత్రముచే గల్పింపఁబడిన మంత్ర మని గాలిదాటునైన సంతయుచునేని దేశభక్తుఁ డెవ్వఁడును దీనికి సమ్మతంపఁడు.

“దేశభాషలందుఁ బెలుగు లెస్స” యనుట యభిమానముతో జేరిన స్తోత్రము గాని సత్యముచే నాదేసింపఁబడిన దనుట సాహసపు మాట. “తెనుగు లెస్స” లెస్సమైన నేమి? కాకున్న నేమి? మనకు

మన భాషయందు నాత్సల్య మెక్కువ; ఇదిసహజము, అనింద్యము. ఆభాషకు ప్రకృతము విద్యాదాయక పద్ధతులలో ప్రవేశము తక్కువ. ఈ విషయమున సంస్కారమునకై మన మంత ప్రయత్నించినను, ఇప్పటి స్థితిగతులబట్టి చూడఁగా, నుదాసీను యుండు నితరదేశభాషలవారును మనలో నేకీభవించినఁ గాని కొనసాగిండు. ఒక్క భాషామాతకుఁ బుట్టిన సంతానమునే యొకమత్యము గలది గాఁ జేయుట చుట్ట మన్నచో, నితర బహుభాషాసంతానముల నొక్కమంద లోనికిఁ దెచ్చుట శాశ్వతకార్యమా? సర్వభాషలను సమముగఁ జూచు సమవర్తి మన యూనివర్సిటీ? మనలో నైకమత్యము చాల దను సాకుఁబెట్టుకొని, యిప్పటి దుస్థితిని శాశ్వతముగాఁ జేయకమానదు. ఎట్లును, ప్రత్యేకింపఁబడినఁ గాని, రంగాధ్రమునకు ప్రత్యేక సత్కారము గలుగదు; కినిగొనుటగాదు.

హిందూదేశము దేశము గాదు; మహాఖండము. బంగాళా, బొంబాయి, ద్రావిడము, పంజాబు మొదలగు మండలములవారు మొత్తముమీద నభిన్ను లయ్యును, కొన్నివిధముల భిన్న ప్రకృతి గలవారు. అట్లగుటఁ దమతమ స్వభావముకొలఁది తమ గుణగుణముల విశిష్టతచేసి నీతిమతే కాక, దేశమునకును మేలు; కీర్తి. ఈ మాత్రమున కనుగుణముగ స్వాతంత్ర్యము యుక్తము. ఇట్లు పరిమితప్రత్యేకత్వముఁ గాంచినగుడనే హరస్పతి నైరమేధ దేశచూకుక్కు మైక్రొప్రభావమును చిగిచి చెప్పఁచుదు రని భయముగనుట భ్రాంతిమదల; కాని మోతక వికారమో! బంగాళా మద్రాసు రాజధానులు వేఱుగా నున్నవిగదా? మనకును వారికిని ఎన్ని యుద్ధములు నడచినవి? నడువనున్నవి? అంగములు వేఱయ్యును దేహభోషణమున సంయుక్తతం దాల్చినట్లు, మండలములు వేఱయ్యును దేశసముద్ధరణమున సంయుక్తతం దాల్చిన రాష్ట్రములు లేవా? అపురూపములా? అమెరికామహాదేశము సంయుక్తరాజ్యతంత్రంబు గలిగి వర్ధిల్లుచుండుటఁ జూడమా? కావున మండలములు

వేటువడినను, మనసులు వేటువడ వని నా నమ్మిక. యూనివర్సిటీలు వేటువడిన దాని విచ్ఛిన్నతా ప్రభావ మొకను దక్కువగా నుండు ననుట కేమి శంక !

శాస్త్రము మొక్క ముఖ్యస్థైర్యము ప్రకృతిని మనుష్యునకు నశగతుము జేయుట; శిక్షమొక్క

ముఖ్యస్థైర్యము మనుజుని సంఘమునకు నశగతుం జేయుట. సంఘాభివృద్ధికి ననుకూ

లించని విద్య తొంత మనఃపీడకము లయి నప్పటికిని విద్యలు కానేరవు. దేశక్రేయమునకుఁ గానల సినవిద్య లెవ్వి? అయ్యవి యిప్పు డీట చుడువిద్యల యములచే నుద్ధరింపఁబడుచున్నవా? కావేని సమకారణములబట్టి? దేశభాషలను ముఖ్యభాషలుగా నవలంబించిన సర్వకళాశాలలను, ఒక్కొక్కభాష కొక్కొక్కటిగా నుపేయించితిమేని, ఈ లోపములు నివారితము తానా? శిక్షాసంస్కారపరమైన దృష్టితోఁ జూచు నారికి ప్రధానములుగాఁ గోచు నాలోచన లివియే.

గౌరవాల్గులగు శ్రీ మదనమోహన మాళవీయ పండితులు మన కళాశాల లన్నియుఁ బురాతనము లనియు, నీ కాలమునకుఁ బనికిరా వనియు పచ్చిగఁ బల్కియున్నారు. ఆధునికకళాశాలల పనిపాటుల గమనింప నిది, మన కళాశాలల కాలాతీతత్వము గోచరింపదు. అట్లగుట నవ్యకళాశాలల శిక్షావిషయిక నిర్మాణము నాలోచింతము.

ఆధునికకళాశాలలవ్యాపారములు బాహ్యములు, ఆభ్యంతరములు నని రెండు దెలుగులు. తమ ప్రాకారములోఁ బ్రవేశించి, క్రమముఁ దప్పక నడుచు చుండు విద్యార్థులకొఱకునై చేయఁబడు కృత్యములు ఆభ్యంతరములు. ఇప్పుడు మన యూనివర్సిటీలు, హైస్కూళ్లు, యావత్తుశాలలు నడుపు పనులు ఇట్టివ.

ప్రకృతి యనఁగా భాగము. ఆభ్యంతరప్రకృతులు ద్వివిధములు: బి.ఏ., ఎం. ఏ. యను బిరుదులకుఁ దగిన విద్యలఁ జెప్పు ప్రకృతి యొకటి; అంత

నిరుద్యమము మాత్రము కోరి యభ్యసించువారికి, వాఁకిఁ దగిన జ్ఞానదానము నొసంగునది రెండవది. ఈ రెండవ ప్రకృతి యీ దేశములో మృగ్యము. కాలధనవ్యయముల కోర్కెజాలనివారును, ఒకటిరెండొకటి యూనివర్సిటీలోఁ జేరి, నియమితవిద్యాచక్రిమున నొకటో రెండు బాగాల మాత్రము స్పృశింపి, కొంతకుఁ గొంత మేలు నడయుదురు. ఇచ్చే విద్యావర్జితముల సంఖ్య యెక్కువ యగును. బాలురకు విద్యను బోధించు ప్థతుల కేర్పైను శిక్షాశాస్త్రము, మనయును బి.ఏ. లో కడతెరిగవెనుక లభింపవలసిన భాగ్యము. ఇతర దేశములందు పట్టపరీక్షకుఁ బఠనియములైన భాగములలో నదియు నొకటి. అట్లగుట శిక్షావిధానమున సమస్తత్రయ యుపాధ్యాయుల సంఖ్య, యిచ్చుటబోలె నచ్చుట యోమబాధఁ దాల్చినది గాదు. క్రొత్తక్రొత్త పాఠశాలల కేటేటు వెలకొలదిగ నుపేయించి విద్యుచ ప్రసరింపఁజేయు రాజ్యములలో నెల్ల పీపద్ధతి యని వార్య మనియు శ్రేయస్కర మనియు భావింపఁబడుచున్నది. విద్యలు ద్వివిధములు: శాస్త్రములు, కళలు అనె. శాస్త్ర మనఁగా విజ్ఞాన మిచ్చునది. కళ యనఁగా నేర్చిన విద్యను మనుష్యప్రయోజనార్థముపయోగించు నేర్పు. తత్త్వము, చరిత్రము, అర్థశాస్త్రము, తర్కము, ఇత్యాదులు శాస్త్రములు; శిల్పము, చిత్రరచన, నైద్యము, వాస్తువు, రంగులు వేయుట, సబ్బు మొదలగు సామగ్రులఁ జేయుట, నాణి జ్యము, న్యవసాయము, గనులఁ ద్రవ్వట, లోహపుఁ బనులు, ఇత్యాదులు కళలు. వట్టి విద్యలచే బొట్ట నిండదు; రాజ్యము బలవంతము గాదు; పరివర్తనకళలు నాగరక తకుఁ బ్రాణములు; పురోవృద్ధికి మూలములు. శాస్త్రజ్ఞుల వెలివఱచిన వస్తుగుణములను, తత్త్వములను, మానవకోటియొక్క క్షేమార్థము క్రియలలో నిగుడఁ జేయుట కళ యనఁబడును. కన్నులు మూసికొని చదివి నను శాస్త్రజ్ఞున మలవడును; ఒడలు వంచి, ప్రతిదినముఁ జేసిచేసి యభ్యసించిపనిది కళ పట్టువడదు. శాస్త్రము కళకు వేరుపంటిది; కళ శాస్త్రమునకు పండువంటిది.

ఇవి సంయోగము పునోన్మయ, వియోగము తయము; పట్లగుట నాధుని సర్వకళాశాలలయం వెల్లి సె రెండు విద్యులును పునోన్మయము చేయబడియున్నవి. "లీప్" అను సంస్కృతములోని యూనివర్సిటీలో కళ్యాసింపఁ గూడిన కళలు: యంత్రములు; బాటలు నంశాలు వేయుట మొదలగు క్రియల నేర్పు నాస్తువు; విద్యార్థులు; గనులు; లోహములు; ఇంధనములు; వ్యవసాయము; రసాయన శాస్త్రప్రయోగము (రంగులు, రంగులు వర్ణించుట ఇత్యాదులు); చర్మముల దయచేయుటకై నలయు రసాయన శాస్త్రప్రయోగములు; దూది ఉన్ని మొదలగు పోగులుగా రాజాలిన సరకులతో జేయబడు నేతపని; ఇత్యాదులు. వాణిజ్యకళ ప్రకృతులలో నొకటి. మనలో పాఠానికి సర్వకళాశాలలకును, ఆధునిక సర్వకళాశాలలకును గల భారతమ్యము విప్పి చెప్పవలె? వేచిచే ప్రజల కెక్కువ యువకారము గలుగుచున్నదో యదియు సర్వవిదితము. నైదికపద్ధతికిని బ్రిటిష్ ఇండియా పద్ధతికిని గల భేద మేమనగా, తాటాకులకు బదులు కాకితములు ప్రచారమునకు వచ్చినవి; ఇంకేమియు లేదు.

కళాశాలయందు క్రమవిద్యార్థులుగఁ బ్రవేశించు జాలని వారికిని విద్యాదాన మొసంగుటకు బాహ్యక్రియ యనియు, విద్యావ్యాపన కార్య మనియు బేర్పు. సృత్తుల నధిగతులైన కాపులు కమ్మరులు మొదలగు కష్టజీవులకును మనోవికాసముఁ గల్గింపఁజూచుట ప్రత్యాధునిక విద్యాశాలయు జేయు ముఖ్యకార్యములలో నొకటి. మన దేశమున నీ ప్రారంభ మెక్కడను అంకురింపలేదు. శక్తి లేమినో, రక్తి లేమినో, బుద్ధి లేమినో ఊహ్యము. మన విద్యాధికులకును విద్యావ్యాపనముఁగూర్చి యట్టే తెలియదు. కావున నొకింత దీర్ఘముగఁ జర్చించుట యావశ్యకము.

విద్యార్థు లిచ్చు వేతనములతో మాత్రము ఏ యూనివర్సిటీయు నిజజీవనము శాశ్వతముగ నిల్చు కొనఁ జాలదు. దాని పోషణకై జనసామాన్య

మిచ్చెను పన్నులలో నొకటి భాగము నై వేద్య మియ్య సలయును. ప్రాణదాత్తులైన ప్రజలకును అది ప్రత్యక్ష సేవ చేయుట ధర్మమే కదా! ధర్మమే కాదు; నీతియును. ఎట్లన, ప్రజానీకము అర్థవంతము గుణవంతము నై యుండదేని తుదకు తనకే ముప్పు. పాశ్చాత్యులలో సర్వప్రజాసమృతిమీఁదగొని, రాజ్యపరిపాలనము కొనసాగెడు. ప్రజలలో విద్యాబుద్ధులు సంరక్షితములు గాక వినాశితము లైనచో, మూఢరాజ్యము సిద్ధించి రాజ్యమే చెడును. కావున, నే గవర్న మెంటువారును ప్రజల సత్వర్ధులొ జూడఁగాదు. ప్రభువే ప్రజ; ప్రజయే ప్రభువు. ఇది ప్రజార్థము కాని ప్రభుత్వ మను మీఞ యెట్లు? సర్వ కళాశాలలు, హైస్కూలులు, ప్రతీయంతస్తు విద్యాశాలలును, శక్తి కొలది విద్యాప్రకటన మొనర్చెడిని.

అమెరికాఖండములోని యగ్రగణ్యములగు దొక్కటి యని పేరువడసి, యనేక సర్వకళాశాలలకు మాతృకయు మార్గదర్శకము నై విరాజిల్లు "హార్వార్డు" అను మహా యూనివర్సిటీ యందుఁబలె నీ లోకమున నెక్కడను పునఁ ప్రకటనపద్ధతులు, అంత ముచ్చితీకర దేఁబడియుండ లేదు. ఈ పరిపూర్ణతను నన్నిచితిమేసి ఈ విషయము నుబోధ మగును.

విద్యావ్యాపనకర్తాంగములు నాలుగు: (1) గ్రంథప్రకటనము; (2) ప్రసంగము; (3) ఉత్తరప్రత్యుత్తరముల మూలమునఁ జేయబడు లోభ; (4) చర్చలు నగుపుట. విద్యావ్యాపనము మొక్క ముఖ్యార్థము లియ్యవి:—(1) కళాకాశలము; (2) వ్యవసాయాభివృద్ధి; (3) సంఘభావాభివృద్ధి; (4) ఉపస్వతంత్రపరిపాలనాస్థానములగు మునిసిపాలిటీలు మొదలగు వానిని సాహాయ్యముఁ జేసి మంచి స్థితికిఁ దెచ్చుట; ఇత్యాదులు.

ఒక్క వ్యవసాయమును మాత్ర ముద్ధరించుటకై యనుగ్రహింపఁబడిన శిక్షావిధానము లెన్ని పద్ధతులు యోగమనింపుడు:—

విద్యార్థులు

విద్యార్థుల పద్ధతులు

విద్యార్థుల పద్ధతులు

విద్యార్థుల పద్ధతులు

కావునాగి నువ్వొక పంపిణీని బ్రహ్మ
తును. గ్రామము లోగా రామానుజమునలె నునువ్వని

మోత గలయవి కావు; కగలతయ
బాలముల గట్టిచి నచ్చెడు కృషీనలులు
విరామాన్ధమును ప్రయోజనాన్ధమును శ్రమ
లేక చనువదగినచిన్న పుత్రములు. వీనిని నిష్ప్రయో
జన పరిమాగాధశాస్త్రమోష తక్కువ; వృత్త్యునుష్ఠాన
ములకు బనికివచ్చు తాత్రములు మెండు. వాళ్ళాత్మశ్రీ
కార్యవిషయమున వంధ్యవిద్య నుపాసించు. ప్రాణముల
కొఱకు బుస్తకములు; పుస్తకములకొఱకా వ్రాణములు?

పనిపాలు లేని విరామముగా నుండు కేతన
వ్రలొ సమీకృతములను యూనివర్సిటీలోనికే పిలుచు
కొనినచ్చి, 'స్వల్పకాల విద్యా' లకు పని
నిగించి, రెండు మూడు మాసములు వ్యవ
సాయకళకుం జేరిన క్రియల బోధింతురు.

ఈ తగగతులయందును సద్యోభ్యాసమునకు వీలైన
క్రియలగున్న చర్చ తక్కువ. బాహ్యవిద్యావ్యాపన
మున ముఖ్యముగ నాదరింపబడునవి ఇట్టి క్రియాశాస్త్ర
ములే కాని వృత్త తత్త్వములు గా నని యెఱుంగునది.

'విస్కాకాసికా' అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రము
లో కొకటి. ఆ రాష్ట్రమునకుం జేరిన ప్రియలలో
మూడు నాలుగు వారములు నడుపబడు
వ్యవసాయక బోధకశాలల కేర్పాటించుట్టు
ప్రక్కల వారికి కొత్త తెఱగుల గృహి
చేయుట కేర్పడును. వీనికి "స్వల్పకాలపాఠశాల"
లని పేరు.

కృషి, వాణిజ్యము, కళ, అను నీ మూడు
తెఱగుల వృత్తులందును నూతన పరిశోధనలు పాశ్చా
త్యులలో ప్రతిదినము వెలువడుచున్నవి;
సంస్కారములు కనుగొనఁ బడుచున్నవి.
వీని నెల్ల ప్రజాబాహుళ్యమునకుఁ గాల
యాపనము లేనియట్లు వివరింపక, పండితమండలుల
హృదయాంతరాళమందే మూటగట్టి భద్రముగ పాఠి
పెట్టినయెడల, రాజ్యమున విద్య పొచ్చినను వృద్ధి

కావున, మనము వెనుకబడుదుము; పురాణపురు
షుల నోదుము. ఈ యుచాధి దక్షిించుటకు, ఈ
నాల్గి సంద్యకన్న నెక్కువ క్రిమముగ నుపాసించఁ
బడు వాస్తావత్రికల ద్వారా, చూతనసంగతుల
బ్రచురించుటకై సమస్యలగు విద్యాధికుల నియమించి
యన్నారు.

అచ్చటచ్చట ప్రసంగములు చేయుటకై దే
శాలము శాలనము జేయు నుపాధ్యాయు లున్నారు.

వృత్తుల నెల్ల సగ్రగణ్యము కృషి. కృషియే
కళలకు నాలవాలగు. కావున ప్రతిదేశమునందను
కృషిని ముఖ్యముగ నుద్ధరింపఁజూతురు.
అయిన నిక గుక్కట్లు: కావున మంద
బుద్ధులు; నడచడి యంతకన్న మందము;

నూతన మన్నభయము; ప్రాత యన్న భక్తి; మౌఖ్యము
మార్గము గలిసినవారు; "గుండ్రాతికి కాబ్బు వచ్చి
గునగున" ననువఁజాలినను, వారు అలఁతుల గదలరు;
చెప్పిన వివరు; అరుక నొక్కటి; చేసి చూపితిమేని
యనుసరింతురు; ఒక్కపర్యాయము పట్టుపట్టికేని
కొంచెమున విడువరు. ఆధునికశాస్త్రములునుకళలు నా
దేశించు పద్ధతుల నవలంబించునట్లు వీరిని ప్రోత్సహ
పఱచుటకు ప్రభుత్వమువారును, సర్వకళాశాలల
వారును, గ్రామసమీపముల బాలముల గొని, తను
కింకరులచే మేలిమి విధమ్ముల సాగుబడి చేయించి,
ఫలము చూపి, ప్రాచీనాచారపరాయణుల కంకయు
జగతును బాపి, సంస్కారపరాయణుల జేతురు. పం
టల యాధిక్యమును జూపి నిరూపించుట తప్ప జయ
ప్రదమైన తార్కాణ యి కేదియు లేదు. లాభమో
నష్టమో యను సంశయమునకు నెడ ముండుపట్ల, ఎం
దఱు శాస్త్రజ్ఞులు చెప్పినను, బీదలైన కావులు తమ
సర్వస్వము బరితౌరమై యేదేశమందును కాలమం
దును ధారవోయరు. ప్రత్యక్షప్రమాణముచే గావు
లకు కృషికళలమును కేర్పట్టకై యూనివర్సిటీలు
మొదలగు ప్రకృతులచే నిర్వహింపబడు జ్ఞేత్రములకు
"నిదర్శన జ్ఞేత్రము" లని పేరు. ఇట్టివి అమెరికా

ఖండములు జ్ఞాకు దాటు చొప్పున స్థాపింపబడి యున్నవి. కృష్ణానదుకు జేరిన సంస్కరణముల శోధించువారును సృజించువారును దామే యగుటచే, అట్టి క్రియ లెవ్వరి యనుష్ఠానము లేనిది నిర్ధకము లగునో, యట్టి కాపులకు నిస్సందేహముగ విరూపించి చూపుట, యూనివర్సిటీవారు న్యాయముగఁ బూన వలసిన భారమే కదా !

తామే సొంతముగ సాగుబడి చేయించుట లేక కార్యము గాను, చేయఁజాలినను ఎన్ని పొలముల నుద్ధరింపఁగలుగుదుర? కొన్నింటి మాత్రము. ఇంక ^{2. ఉపదేశము, 3వ రణ.} నీ పొలముల దర్శించి పరీక్షించి కృతార్థులగుటకై వ్యావసాయకు లెల్లరును దండోప తండములుగ జేత్రయాత్ర రాఁగలుగుదురా? ఈలోప పూర్తికై గ్రామములకుఁ బోయి, యందలి సాహసాధికులతో ప్రస్తావించి, నమ్మకముఁ బుట్టించి, నూతనవిధముల వ్యవసాయము సాగించునట్లు ప్రేరించుటకై కళాభిజ్ఞులు నియమింపబడియున్నారు. ఉపదేశము చేయుట వీరి మొదటి పని; అనుష్ఠానములు నిర్విఘ్నములుగ జరుగుచున్నవా లేవా యని యెడతెగక విచారించుట రెండవది. వీ రప్పుడప్పుడు పోయి చూచి, పంటల నారసి గురుధర్మము చేల్పించుచుండవలయును.

ప్రత్యక్ష గురు శిష్య సంవాదములు సదా జరుపుట యసాధ్యము. ఇంతకన్న లఘుతరము పోస్టుద్వారా చర్చించుట. ఉత్తరప్రత్యుత్తరమూలమున ^{౪. ఉత్తర ప్రత్యుత్తరములు} కళాదక్షతను బెనుచు నంగ మొకటి నియమింపబడియున్నది.

ఒక్క కృషివిషయమై చేయఁబడు దోహదము లిన్ని ! ప్రజాసేవనమే కదా ప్రభుత్వముయొక్క ముఖ్య కర్మము; ధర్మము !

కృషికై యెన్ని విధముల సాయ మొనర్తురో, యెన్ని విధములఁ బరివర్తనకళలకును సాహాయ్య మొనర్తురు. జిల్లాలు, తాలూకాలు, మునిసిపాలిటీలు, యూనియనులు, మొదలగు పరిమిత స్వాతంత్ర్యముగలరాజ్యభాగములు ధనాధ్య

ములు కావు గాన, వానిచేఁ జేయఁబడు పరిపాలనకార్యమున విశేష ప్రావీణ్యముగా దాల్చినవారికిఁ దగు సంబంధముల నిచ్చి యుద్యోగముల నిలుపుకొననేరవు. వీని సాహాయ్యార్థమై యూనివర్సిటీలు, ఆకార్యమున నిపుణులైన వారిని దమ మొద్దు నుంచుకొని వానికి నెరవలియిచ్చును ! మునిసిపాలిటీ సహాయకాగ మొండు "విస్కా-సిక్" సర్వకళాశాలయందఁ గలదు. ప్రతి మానుజుని వేర్వేరుగఁ బిలిచి బోధించి చక్కఁబెట్టుటకు బ్రహ్మకై న నలవికాదు. మనుష్యులను సంఘములుగాఁ బోగుచేసినచో కాలధనవ్యయము, శ్రమాధిక్యమును తగ్గించుకొనియు, ఒకటికి మేలు చేయునంతలో అంతమేలు నూర్చుకొని బట్టింపఁగలుగుము. జనులై కలయిక లేక యుండు గ్రామ్యులలో సంఘభావము, సంఘముల నుప్పట్లఁ జేయుటకునై, సంఘీకరణాంగ మొండు ఈ యూనివర్సిటీవారు పోషించెదరు. కూలి నాలి చేసి బ్రతుకు కర్మణ్యులకునై, రాత్రిపూటల 7½ గంటలనుండి 10 గంటలవఱకు, యూనివర్సిటీలు హై స్కూళ్ళు, ఇంకను దక్కువ పాఠశాలలును, క్లాసులు నడుపుటకు చేయు సేర్పాట్లు సర్వవ్యాప్తములు; అనఁగా ఇండియాలో మాత్రము తప్ప. బుద్ధిమాంద్యము, వృద్ధిమాంద్యము లేని దేశములలో విద్యాశాల యన్న తనకడప నాటి నచ్చు విద్యార్థులను మాత్రము విచారించుకొను కాల గాదు; కడపబయటివానిని కూడ కడు నపేక్షతో నరసి కడుపారఁ బెట్టడు నన్నట్లు !

కావ్యములు, నాటకములు, చరిత్రము, తత్త్వ శాస్త్రము, ప్రాచీనభాషలు, మొదలగు జీవనాధారములతో ప్రత్యక్షసంబంధము లేని విద్యలే ^{అభివృద్ధి కర్మము} గౌరవార్హము లనియు, ప్రపంచ వాసనలేని పగుట మనుష్యసేవ్యము లనియు, పౌరాణికకళాశాలలు వానినే యుపాసించినవి. నిష్ప్రయోజనతంబట్టి ప్రముఖత నిర్ణయించినవి కాఁబోలు ! ఆధునికముల దృష్టియఁ బగమును వేటు. పరస్పరవైరము, ఆర్థికస్పర్ధ, జాతివైషమ్యము, పరాక్రమబుద్ధియుఁ బ్రబలిన కాలములలో ఆధ్యాత్మికముల భ్యానించుచుండిన

ప్రాణములు దక్కవు; ప్రాణములు పోయిన పిమ్మట ఆ ఆధ్యాత్మికములకును నిలువజోయిండును. శాస్త్రవిద్యలు అందఱకు సాధ్యములు గావు; మఱి విశేషప్రజ్ఞావంతులకు మాత్రమే. కాయకష్టముచే నెఱవేఱగల కర్మలు సర్వజనసాధ్యములు; అనగా అంగైకల్యము లేని యెడల యూనివర్సిటీ పఠనియములలో కళలకును స్థాన ముండవలయు. ప్రధానములు చేయబడినను దోషము లేదు. ఎల్లను, శాస్త్రములు, కళలు, కృషి, వివిధమిశ్రములుగా లేని ప్రాత తరహా కళాశాలలు కాల విరుద్ధములు; విపరీతములు. మిశ్రవిద్యాలాలే గరిష్ఠము లనియు కర్తవ్యము లనియు నిష్పటి విద్యాదాయకమైన నిర్మాణకర్మకుల దృఢాభిప్రాయము.

విద్యావ్యాపన కార్యమునకు మాతృభాషా ప్రయోగము ప్రధానము. అభ్యంతరవిద్యలందు కళలకు ముఖ్యస్థాన ముండవలె నగతిమేని, కళలు మూలభాష వ్యవహారములకుం జేరిన వగుట, సవియు వ్యావహారికభాష యగు మాతృభాష మూలముగ నేర్పబడిన గాని యుపయోగకరములు కావలెను. ప్రకృతము మన విద్య లన్నియు గొడ్డొవ్వెలుయుండుటకు గారిణ మే మనగా, కాచేశోని భాష భావములకును, ఇంటిలోని భాష భావములకును వ్యత్యాసమునకు బలె సంభవించును. పరదేశభాష వ్యావహారిక మేనాఁటికైన నొనరుట పిచ్చితలంపు; తలవంపునకు గారకము.

ఇట్లనుటచే నింగ్లీషును దేశమునుండి వెడలఁ గొట్టవలయు ననుట నా యాశయము గాదు. ఇంగ్లీషు లేకున్న దేశమే యుండిను! వివిధభాష లుండు ఇంగ్లీషు భరతఖండములో ఏకమత్యర్థమై సామాన్య భాష యుండితీరవలయును. పాశ్చాత్యభాష యగు నింగ్లీషు ఇందునకు నెత్తిన భాష. మఱయు నాగరకా గ్రేసరదేశములలో జరుగు వర్తమానముల నరయుటకు ననుకూలించిన సాధనము. ఇంగ్లీషు పోయిన గన్నులు పోయినవార మగుదుము; మాతృభాష పోయిన చేతులు లేనివార మగుదుము. రెండు నుండవలయు. ఇంగ్లీషు ముఖ్యపభాషగా నుండిన మేలు.

సర్వకళాశాలలఁ గూర్చిన విచారములఁ దెలిసిన వారి మాట, నిది నాంధ్రులకు ప్రత్యేకకళాశాల యావశ్యకమాయను ప్రశ్నను ప్రకొందము. అంగైకై యూనివర్సిటీ కల? ఉద్యోగస్థులను దయారు చేయుటకా? ప్రజలను ముందునకుఁ దెచ్చుటకా? దీని కేమి యుత్తరమో దాని ననుసరించి తక్కిన యుత్తరము లేర్పడును. ప్రజాప్రయోజనార్థ మన్న యెడల నాధునికీతి గల యూనివర్సిటీ కావలయును. ఇది యాంధ్రనాయకులకు సమ్మతమా? “ప్రాచీనవిభము గల యూనివర్సిటీ సాధ్యము, తదితర మసాధ్య” మని యందులేని, ఆ ‘సాధ్యము’ అభిలషింపఁదగినది కాదు; వరముగ నిచ్చినను వల దని నా యభిప్రాయము. ఆధునిక విద్యావిధాన పరిశీలనలయు నభిప్రాయ మిట్టద. ప్రత్యేకప్రాచీనాచారసర్వకళాశాలాస్థాపనచే, ఇప్పటి స్థితిలో నుండు లోపములు నివారంపఁబడవు. క్రొత్త నష్టములు వచ్చును. రాజధానిలోని విద్యార్థులు మద్రాసులో గుమిగూడుటచే దేశీయైక్యము వర్ధమాన మయ్యెడిది. చూపు విస్తార మగుడు బుద్ధియు హృదయమును విస్తరించును. ప్రాత తరహా చిన్న యూనివర్సిటీ యొందు మనమెడకు వేల వేసిరేని, యూరోపియ నుపాధ్యాయుల సంఖ్య హెచ్చును; ఇతముందు మాతృభాషా విషయికోహదములకుఁ బ్రయత్నించితిమేని, వారి సంఖ్య యనుల్లంఘ్యమైన విఘ్నకారిక మగుట తప్పదు. నవనరీతి సర్వకళాల లభ్య మయ్యెనేని దానికన్న మించిన భాగ్యము లేదు. ఇట్టిదానికి సరాసరికి నెలపును తక్కువ. జేను గాని, సర్వకళాశాలల ననుసరించి యుపవిద్యాలాల లుండవలయును గదా! ఆమూలాగ్రముగ విద్యాలాల సవరించుట సాధ్య మగునా? అగును. ఇట్లైన మనకు ప్రత్యేక విద్యాధికారిని విద్యాదాయక ప్రకృతిని నిర్మింపవలయును గదా! అవును. విద్యావిషయమున నాంధ్ర మండలము ప్రత్యేకింపఁబడవలయు నన్న, ఆంధ్రమండలము రాజధానులలో రాజధానిగఁ బరిణమించిన గాని యగునా? సర్వకళాశాలోద్యమమును, ఆంధ్రమండలలో

వ్యవస్థను, ఒకటొకటిగా బెనగొనియున్న వని యోచించి;
 ధర్మరావలంబనము గలయవి. మద్రాసుతోఁ
 గలసియున్నంతకాలము విద్యాసంస్కారము ఆఘట
 మాన మని నా నమ్మిక. దేశశ్రేయస్కుల మగు శిశు
 సంస్కరణమునకు ప్రత్యేకాంధ్రమండలనిర్మాణము
 అనివార్యకారణము గాకున్నను పరమసాహాయ్యకారి.

ఇప్పుడు మన కళాశాలలే చాలు ననియు, నిక
 నెక్కువ యాసించుట తగదనియు, గొందఱు ఐరోపియను
 లాక్షేపించెదరు. ఏది శత్రుత్వము తెలిసినయె

ఐరోపియనుల
 యభిప్రాయము

యున్నది; దానిని గూర్చిన చింత యెల ?
 సహజ నిరోధకములలో నొకటి యని,

తప్పించుకొనియో తొలఁగద్రోసియో, మన దానిన
 మనము పోవుచుండవలయు. ఈ యైరోపియనులు, ఇ
 ప్పుడు మనకు దక్కియుండు 'పాతికాపరక' విద్యాభోజ
 నమే యెక్కువనియు, చెడ్డ యశిష్టకారి యనియు, దీనిని
 గూడ నియ్యకుండిన నెంతో మేలనియు లోలోన కఠిన
 యోజనలఁ జేయుదురేమో! "గవర్నరు జనరలు మొద
 లగు పరమోన్నతపదవుల నుండువారు ఉదాచిత్రతమై
 యూనివర్సిటీ విద్య ప్రసరింపఁజేయఁ బ్రయత్నించినను,
 వారాదేశించు నీతుల నెవరు కొనసాగింపవలయునో
 యా యుద్యోగుల సహదాసీన్యము కతన, ఆ గొప్ప
 వారి కోరికలు సఫలములు గాకున్నవి" అని, మద్రాసు
 ప్రెజిడెంట్ న్యాయాధిపతిమండలికి భూషణప్రాయలైన
 'అబ్దుల్ రహీము' గారు తెగఁగొనిన క్లిటివలఁ బలికి
 యున్నారు. 'ఎక్కువ యూనివర్సిటీల స్థాపించుట ముఖ్య
 కర్తవ్య' మని హాంకంగ్ ప్రభువుగారు మొగమోడక చెప్పి
 ఇండియా జనులకు హృదయామోద మొనర్చిరి. వారి
 పలుకు పండగుఁగాక! ఒకవేళ నెక్కువ యూనివర్సి
 టీలను విధిలేక స్థాపింపవలసినవారయ్య, ప్రతియొక్క
 టిని "ఆక్సుఫర్డ్" "కేంబ్రిడ్జి" లోనివానివలె ధనాధి
 కులకు మాత్రము ప్రవేశింప సాధ్యములైనవానిఁ గా
 నొనర్చి, కాలల సంఖ్య హెచ్చినను / బాలుర సంఖ్య
 హెచ్చకుండునట్లు, ఈ చిల్లరదేవతలు, "విద్యను సామా
 న్యము చేయఁగూడదు; అసమానగాంభీర్యముగా నొన

ర్పవలయును" ఇత్యాది నెపముల నేర్పుతోఁ బన్ని,
 కుయుక్తి జేసి, హాంకంగ్ గారి మాట నిల్పినను, అభిమ
 తార్థమును వ్యర్థముఁ జేతురేమో. హాగ్! పలఁగొ
 బడఁబోయెదరు నుండే !!

ఆంధ్రజనబాహుళ్యముం బట్టిచూచినచో, ఆధు
 నికరాజ్యసంప్రదాయముల ప్రకారము, శిశుఁగు దేశ

జన సంఖ్య
 క్రమము
 కాలసంఖ్య

మున నొక్కట కాదు, పది కళాశాల
 లున్నను అతిశయదోషంబు ప్రాపింపదు.

'కనడా' యను బ్రిటిష్ మహారాజ్యవక్రము

నకుం జేరిన దేశము మొన్నఁ బుట్టినది; నైజాల్ యనున
 భరతఖండమునకన్న నెక్కువ; జనసంఖ్య యత్యల్పము;
 రిమారమి ముక్కాల్గుకోటియ; ఆ నైజాల్ యములో వీరు
 దూరదూరమున మిక్కిలి పలుచగ వెదజల్లుబడిన
 స్థున్నారు; జనబహుళపట్టణములు గొన్ని యున్నవి;
 కాని జనబహుళజనపదములు (జిల్లాలు, తాలూకాలు)
 మండునకైన లేవు; పట్టణముల వదలి పది ప్రాశ్చీ
 సోయినను జాలును, మన పురాణముల ప్రకారము
 కలికాలములో సత్యసంధు లెంత యరుదో, మను
 ష్యులే యచ్చట నంత యరుదు! అట్టి వివిక్తరాష్ట్రం
 బున నుండు సర్వకళాశాల లెన్ని యనుకొనిరి!
 సుమారు ఇరువది! ముక్కాల్గుకోటి జనమునకు ఇరు
 వది కళాశాలలు! ముప్పదిమూడు కోట్ల భారతీయుల
 విద్యామనవారణార్థమై జ్ఞానపుష్పవర్ష ముగురియించు
 నిక్కడి సర్వకళాశాలల సంఖ్య ఐదు! వారికి నొషధ
 ప్రాయమైన సర్వకళాశాలాగుణసంఖ్యాభివృద్ధి మన కేల
 విషప్రాయ మగునో? ఈ విచిత్రరహస్యమును మనల
 నాక్షేపించు యైరోపియనులు గురూపదేశముఁ జేసి
 నెల్లడిపఱుతురా? ఈ క్రింది పటమున పరిమితధనో
 పేతము లగు కనడా, ఆస్ట్రేలియా లను క్రొత్త బ్రిటీషు
 రాజ్యములను గూర్చిన యంక లున్నవి. యథాక్రమ
 ముగాఁ జూచిన మన కెన్ని యూనివర్సిటీ లుండవల
 యునో వీనిచే విశద మగును:—

కనడా

మంజూరులు	జనసంఖ్య	వర్షికాశాసనం	విద్యార్థి సంఖ్య	ఉపాధ్యక్షుల సంఖ్య
1 న్యూస్కోవ్స్కీ	851,889	2		
2 కోవస్కోవ్స్కీ	492,388	4		
3 క్యుబెక్	2,008,282	4		
4 ఆంటారియో	2,528,274	4		
5 మాంట్రీయల్	455,614	1	850	16
6 సేన్ కట్టివారు	492,492	1	500	18
7 ఆల్బర్టా	874,868	1, (క్యూబెక్, 1)	488	11
8 బ్రిటిష్ కొలంబియా	398,480	1		

ఆస్ట్రేలియా

మంజూరులు	జనసంఖ్య	వర్షికాశాసనం	విద్యార్థి సంఖ్య	ఉపాధ్యక్షుల సంఖ్య
1 న్యూ సౌత్ వేల్స్	1,646,734	1	1,407	114
2 విక్టోరియా	1,815,551	1	1,129	79
3 క్వీన్స్ లాండ్	605,813	1	83	10
4 సౌత్ ఆస్ట్రేలియా	408,558	1	780	88
5 వెస్టర్న్ ఆస్ట్రేలియా	282,114	1	200	12
6 టాస్మానియా	191,291	1	147	8

‘కాల్గేరీ’ యను కనడా యందలి చిన్న పట్టణము, ఒక్క-యూనివర్సిటీ చాల దని యింకొకదానిని స్థాపింప మొదలైనది. “అయ్యో! ముక్కాలు కోటి మంది యందు దేశములో నిన్ని మహాశాల లున్నవే! ఇంకెట్లబ్బా! ప్రళయము తేపా మాపా?” యని గుండెలు చీల్చుకొను మహాత్ములు పశ్చిమదిక్కున దొరకరు. “నూతన సర్వకళాశాలలను నిలిపితిమేని, తగినంత గొప్ప సంఖ్య విద్యార్థులు వత్తురా?” యని కొందఱా ఊహితురు. దీనికి సమాధాన మేమి? “మీ రిచ్చు విద్యలను బట్టియు, బోధకపద్ధతులను బట్టియు నుండు” ననుట. సార్థక విద్యలను సులభ గ్రాహ్యము లగు విధమున నేర్పుదురయేని, బాలికలు, బాలకు లును తండ్రి పతండ్లములుగ వచ్చి ముట్టడింతురు. ఇప్పటి

కీటిని, హృదయశూన్యుల, మనశ్శూన్యుల, కార్య శూన్యుల నొనరించు పద్ధతుల సింహాసనములఁ జేసితి రేని ఎక్కువమంది రారు; నచ్చినను బనికీరారు. “హోరాంటో” యను కనడాలోని యొక్క యూనివర్సిటీకి మాత్రము చేరిన విద్యార్థుల సంఖ్య నాలుగువేలు! మనలో నిష్పటికే యధిక సంఖ్యలు ముక్తాను ముట్ట పొంచుచున్నా రని యెంచువాడికి వేఱు ఖండన మేల? ముక్కాలుకోటి జన ముండు కనడా యందు సర్వ కళా శాలలకుం జేరినవారి మొత్తము సుమారు పదు నొకండువేలు !

ఈ విషయ విచారణము సుగమము గావలయు నన్న విద్యలలోని జాతులఁగూర్చి యింనుక చర్చించుట యావశ్యకము. ప్రథమభేదము శాస్త్రము విద్యార్థులు లని, కళ లని. శాస్త్రములు ద్వివిధములు: మానుషములు, ప్రాకృతములు. మానుషములు: తర్కము, తత్త్వము, చరిత్రము, భాష, సంఘ శాస్త్రము, మనుష్యశాస్త్రము, నీతి (రాజ్యపరిపాల నము, రాజ్యనిర్మాణము), ఆర్థశాస్త్రము మొదలగునవి. ప్రాకృతములు: ప్రకృతి, రసాయన, జీవ, వృక్ష, భూగర్భ, భూగోళ, ఖగోళ శాస్త్రాదులు — ప్రకృతిని పరిశోధించి తద్వృత్తినామముల నెఱుంగఁజూచునవి. మొదటియవి కళలయం దుపయోగింపఁబడఁ జాలవు గావున ‘అప్రయోజ్యములు’ అని పేరు దాల్చినవి. ఈ రెండు తరగతులును శాస్త్రములు. వీని యుద్దేశము జ్ఞాననైశధ్య వికాసములే తప్ప, వ్యాపారపరీణత, కళానైపుణి మొదలగు కార్యసం బంధశూరత్వము గాదు. ఐనను ప్రకృతి శాస్త్రములు కార్యప్రయోజ్యములు. మానుషములకు అలంకార విద్య లనియు, నాణెపు విద్య లనియు పాశ్చాత్యులలో చాలకాలమునుండి వచ్చిన పేర్లు; నాగరకీతిని పెంచు నవి గాన. కళాప్రయోగసంబంధము గలవిగా చర్చింపఁ బడని ప్రకృతి శాస్త్రములకు శుద్ధ శాస్త్రము లని పాశ్చాత్య నామకరణము. శుద్ధము లనఁగా వట్టి వని యర్థము; కళలయందు ప్రయుక్తములు కాని భంగి;

ప్రాయశ్చిత్తములు యున్నవి; అనుట. నిర్మలము, పుణ్యము. శుభ్రము మొదలగు నర్థము లీటఁ బనికిరావు. ఈ ప్రాయశ్చిత్తప్రకృతిశాస్త్రముల సైతము నాణ్యపు విద్యలలో గ్రహించుటయుఁ గలదు. ఏలన, కళాప్రయుక్తములు గావే. యవియు జీవయాత్రకుఁ బనికిరావు; అనఁగా గుమాస్తా పని మొదలగు గవర్నమెంటు వాణిజ్యము ప్రాంతబల్లయొక్కయు సేవనము దప్ప స్వతంత్రమాగ్గుల ననుట. మానుషములు శుద్ధముగ నప్రయోజ్యములు; అనఁగా కలెక్టరు కచ్చేరీలమీఁదఁ దప్ప వేజెన్డాయెంటును బ్రయోగింపఁగానవి. ప్రకృతి శాస్త్రములు, కళాప్రయుక్తములుగ నైనను తత్సంబంధము లేని విధమున నైనను పరిపఁబడవచ్చును.

ప్రకృతి శాస్త్ర శోధనముచే గనుఁగొనఁబడిన న్యాయములను ప్రకృతిమీఁదనే ప్రయోగించి మనుష్యులకు నెక్కువ ప్రయోజనకారిగా చేయునది కళ. ప్రకృతిశక్తులను యంత్రాదుల ద్వారా

బంధింపవలయును. కళలలో రెండు విషయము లున్నవి. (1) ప్రకృతిశక్తులయు న్యాయములయు జ్ఞానము (2) వీనిం బ్రయోగించుటకై చేయవలసిన నిర్మాణము, పరిశ్రమము. ఈ ప్రయోగముల వివరించు శాస్త్రములకు 'ప్రయుక్తశాస్త్రము' అని పేరు. అనఁగా కళాప్రయుక్త ప్రకృతిశాస్త్రము అని నిర్వచనము. ఇటును న్యాయవిచారణపై దృష్టి పోవును గాని, యంత నన్న నెక్కువగ దాని నేరీతిని ప్రయోజనార్థము ప్రయోగింపవలయు ననుటపై బోవును; అనఁగా శాస్త్రములు కళాసంబంధములుగా చర్చింపఁబడును. ప్రయుక్తశాస్త్రములకుఁ జేరునవి— జీవయాత్రకుఁ గావలసిన సమస్తకార్యములును సిద్ధులును! (1) ఇంజనీరింగు. (ఇది సాధారణముగ చతుర్విధంబు: రోడ్లు మొదలగునవి, యంత్రములు, విద్యుచ్ఛక్తి, గనులు, వీనికి జేరిన నిర్మాణములు. ఈ నాల్గింటిని చతుర్విధ వాస్తువు అని మొత్తముగ సూచింపవచ్చును.) (2) రసాయనశాస్త్రప్రయోగములు: రంగులు, చర్మములఁ దయారుచేయుట, సబ్బులు, ఇత్యాదులు లెక్కలేనివి.

(3) వ్యవసాయము. (4) వైద్యము. (5) గృహసంబంధకళలు: నంటుట, బొజ్జవస్తుగూఁములు. ఆరోగ్యము మొదలగునవి. కాలపైర్థ్యముఁ జెందని యూనివర్సిటీలలో ప్రయుక్త శాస్త్రములు పట్టాభిసక్తిములై యున్నవి. కాలవిపరీతములలో మానుషములు దట్టములు. ఇంతకన్న విపులముగ నీ విషయములఁ జర్చింపఁగాను. వేయి సిద్ధాంతము లైనను ఒక్క వృత్తాంతముతో సరిపోలవు. కాన నివిగో! వృత్తాంతములు.

శాస్త్రాత్మక సర్వకళాశాలలలో తత్తద్వాస్తవములు గజిబిజి లేక నడచుటకై, ప్రత్యేకాంగముల నేర్పఱిచి, వానియందలి యుపాధ్యాయ మండలికి నధ్యక్షులను వేర్వేరు నియమించియున్నారు. ఈ యంగముల బట్టి చూచిననే సర్వకళాశాలల యపార వ్యాపారముల వృత్తము స్ఫురించును. *

బర్టింగ్ హాము:— (అ) డిగ్రీ లిచ్చు ప్రకృతులు (1) నాణ్యపు శాస్త్రములు (భాషాదులు) (2) ప్రకృతిశాస్త్రములు (3) వైద్యము (4) వాణిజ్యము, టేక్ (విద్యాబోధకకళ), వ్యవసాయము, ఇత్యాదికళలును, వ్యాపనవ్యాపారమును అనుగ్రహింపఁబడియున్నవి. ప్రయుక్తశాస్త్రమునకుఁ జేరిన కళలు:— గనులు, లోహములు, ఇంజనీరింగు (విద్యుదాదులు). సంఘసంస్కారము నొక విద్య!

(అ) విద్యావ్యాపనవిషయములు:— ప్రకృతిశాస్త్రము, గణితశాస్త్రము, జంతు, పక్షి శాస్త్రములు, గనులు, లోహములు మొదలైన కళలు, సంగీతము, గృహనిర్మాణము, ఇత్యాదులు.

కేంబ్రిడ్జి:— (అ) డిగ్రీపాఠములు:— సాంఘికశాస్త్రము, భాషలు, అర్థశాస్త్రము, చరిత్రము, గణితము, శస్త్రము, ప్రకృతి శాస్త్రములు, యంత్రశాస్త్రములు, న్యాయము, ప్రాచ్యభాషలు.

(అ) డిప్లోమా ఇత్యాది డిగ్రీ కన్న తక్కువ విగుడుల పాఠములు:— వైద్యవిజ్ఞానము, వ్యవసాయము, ఆరోగ్యము, టేక్, మొదలగునవి. డిగ్రీలలోఁబలె అంతియెక్కువ పరిశ్రమ మిందనావశ్యకము.

(ఇ) విద్యావ్యాపనము:— ఈ పాఠ్యాయుల సంఖ్య 25; స్కూళ్లు స్థాపించిన స్థలముల సంఖ్య 60; ప్రసంగముల పనుటకు వచ్చినవారి సంఖ్య 9,680; ప్రసంగాంతరము ఒకగంట నడపఁబడు క్లాసులలో క్రమముగఁ జేరినవారి సంఖ్య 2,402.

* ఇందలి విషయములు, అంకెలు మొదలగునవి తఱచుగ 1912-13-వ సంవత్సరపు వృత్తాంతము లాధారములుగఁ గలయవి.

లీడ్స్:—అగ్రశ్రీప్రకృతులు:—(1) 'మానవ' శాస్త్రములు, అర్థశాస్త్రము, వాణిజ్యము, న్యాయము, శిక్షణము గలవి; (2) వైద్యము; (3) ప్రకృతిశాస్త్రములు; (4) ప్రయుక్తశాస్త్రములు (కళలు)—ఇందుల కేరణవి వ్యవసాయము, లోహములు, చలువెఱంగుల ఇంజనీరింగు మొదలగునవి; పూర్వనివేరితములు.

(అ) డిప్లోమాప్రకృతులు:— (1) ఆర్థశాస్త్రము. (2) పండ్ల (నోటిలోనివి) శాస్త్రము.

(ఇ) విద్యావ్యాపనము:—మొత్తం విద్య వ్యవసాయమునకు పాఠము:— బోధకల సంఖ్య: 9, స్త్రీలు: 20; వ్యవసాయ ప్రదర్శనములు: 175; ఆర్థిక విద్య: స్త్రీలు: 71.

మెరెటోన్, కెనడా:—అగ్రశ్రీప్రకృతులు:—1, నాణ్యపురస్కారములు. 2, న్యాయము. 3, వైద్యము. 4, ప్రయుక్తశాస్త్రములు. శుద్ధప్రకృతిశాస్త్రములు మొదటిదారియందు నిమగ్నము. (5) వ్యవసాయము.

(అ) డిప్లోమాప్రకృతులు: 1) వాణిజ్యము. (2) వైద్యకళలు. (3) శిక్ష. (4) సంగీతము. (5) చరిత్ర.

(ఇ) ప్రయుక్తశాస్త్రాంగములు:—గృహనిర్మాణము, సామాన్య శాస్త్రప్రయోగములు, లోహములు, రైల్వేయములు, ఆరు విభాగాల ఇంజనీరింగు (సామాన్యము, లోహములు గలవి), ఆరోగ్యము, పరిశోధన. వ్యవసాయము, పరిశోధన, స్వల్పకాలపాఠములు. మొదలగునవి.

'ఈ విద్యావ్యాపనము:—ఇందులో మొదలులో నెవరి ప్రాధాన్యముగా పెన్ను వేసినా? విడిచి విడిచి కలె?'

మెరెటోన్:—అగ్రశ్రీప్రకృతి: 1, ఆర్థశాస్త్ర విద్యలు. (2) ప్రకృతిశాస్త్రములు. (3) చరిత్ర. (4) న్యాయము. (5) వైద్యము. (6) సంగీతము. (7) ప్రయుక్తశాస్త్రములు. (8) వాణిజ్యము.

(అ) డిప్లోమాప్రకృతి: (1) పరిశోధన. (2) శిక్ష. (3) ఆరోగ్యము. (4) ఓమగులు (సంఘము తయారు చేయుట). (5) ప్రయుక్త శాస్త్రములకు కేరణ రోజు కళలు. (6) సంఘసంస్కారవిద్య.

(ఇ) ప్రయుక్తశాస్త్రములు:—ఇంజనీరింగు (అన్ని వర్గములు), సామాన్య శాస్త్రప్రయోగములు (రంగులు పట్టించుట మొదలగునవి), ఆవేశన (ప్లాస్టిసిటీ) పద్ధతులు, ఆరోగ్యము, రైల్వే యేర్పాటులు.

(ఈ) విద్యావ్యాపనప్రకృతి.

మానిటోబా (పాలశాల) కనడా:—అగ్రశ్రీప్రకృతి:—(1) అలంకారవిద్యలు. (2) ప్రకృతిశాస్త్రములు. (3) న్యాయము. (4) వైద్యము. (5) ఇంజనీరింగు. (6) వ్యవసాయము (ప్రారంభ దశలో నున్నది).

(అ) డిప్లోమాప్రకృతి:—వాణిజ్యము.

(ఇ) వ్యాపనప్రకృతి.

చిక్స్ పర్డు:—అగ్రశ్రీప్రకృతి:—1, నాణ్యపురస్కారములు.

2, ప్రకృతిశాస్త్రములు. (3) చరిత్ర. (4) న్యాయము. (5) వైద్యము. (6) సంగీతము. (7) మొదటిదారియందు, ఆర్థశాస్త్రము ప్రకృతి శాస్త్రమునందు కేంద్రమునందు.

(అ) డిప్లోమాప్రకృతి:—వైద్యవిద్యలోని భాగములు. సామాన్యశాస్త్రము, అర్థశాస్త్రము, ఆరోగ్యము, శిక్ష, వైద్యము. చరిత్ర, ఆర్థశాస్త్రము, ఇంజనీరింగు.

ప్రయుక్తశాస్త్రములు ఇంగ్లండు:—గారి కంప్రెహెన్సివ్ అగ్రశ్రీప్రకృతి:—ఈ విద్యయందు ఏ యూనివర్సిటీలు విద్యాసాధకులు గావు; వారికి విద్య. ఆయుర్య విద్యలో ముగియించినా.

విద్యాపనము:—ప్రాంతీయమున విద్య: 1878 (కెంబ్రిడ్జికి కొకయేడు మేక). 33 ఏండ్లలో (1911 వరకు) మొత్తం విద్యార్థుల సంఖ్య: 513,000. ఇందు విడిచి విడిచి విద్య: పద్ధతుల విద్య: గలదు. 1912-వ సంవత్సరపు లెక్క:—స్థలములు: 126; ప్రసంగములు: 1,316; హాజరై విద్యార్థుల సంఖ్య: 14,130; విద్యార్థులు: 40.

బొరాంట్, కెనడా (పాలశాల):—అగ్రశ్రీప్రకృతి:—

1) నాణ్యపురస్కారములు (ప్రకృతిశాస్త్రములు గలవి) (2) వైద్యము (3) ప్రయుక్తశాస్త్రములు (ఇంజనీరింగు కలవి) (4) శిక్ష (5) ఆర్థశాస్త్రము (6) సంగీతము (7) వ్యవసాయము, పరిశోధన. (శాఖల యొందున్నవి. అందు,

2, ప్రయుక్తశాస్త్రాంగములు విద్య:—గృహనిర్మాణము; సామాన్యశాస్త్రములు; సమ విభాగాల ఇంజనీరింగు (సామాన్య వాస్తువులలో). ఇతరపాఠములు:—పరిశోధన; సంగీతము; బొంబులముల విద్యలు చేయుట.

(ఇ) విద్యావ్యాపనము:—ఆ మెరెటోన్ మహావిద్యాలయము.

విస్కాన్సిన్, అమెరికా:—అగ్రశ్రీప్రకృతి:—

(1) ఆరోగ్యము (శుద్ధప్రకృతిశాస్త్రములలో). (2) ఇంజనీరింగు. (3) న్యాయము. (4) వ్యవసాయము. (5) వైద్యము. (6) పట్టపరిశోధనపరిశోధనవిద్య.

(అ) విద్యావ్యాపనము.

(ఇ) వేసవికాలపు సెలవులలో నడపబడు విద్యాబోధనము. (కమిషనరీయలకు గాదు: గ్రామపాఠశాలలో పాఠ్యములు మొదలగునవి.)

చికాగో, అమెరికా (అతిప్రాధమ్యము), అంగములు:—

(1) తత్వము (సామాన్యశాస్త్రము, శిక్ష కలిసి) (2) అర్థశాస్త్రము (3) గణితము (4) చరిత్ర (5) అలంకారకళలు (చిత్రములు మొదలైనవి) (6) సంఘశాస్త్రము, సామాన్యశాస్త్రము (7) వైద్యము (కళలు) (8) వివిధముల బోల్చి పరిశీలించుట (9) సంస్కృతము.

హిందూదేవతలు 10, వివిధభావలు 11, గణపతి 12, భగవంతుని శాస్త్రము 13, ప్రకృతి 14, రసాయన 15, భూప్రకృతి 16, భూగోళ 17, జంతు 18, శరీరనిర్మాణ 19, కార్మిక 20, వృక్ష 21, వ్యాధికారకములను కల్పించిన ప్రకృతి శాస్త్రములు 22, దేహస్పృహ (కుష్ఠ, కుశ, మొదలగునవి).

వసిడో, జపాను:—(అ) డిగ్రీప్రకృతి: (1) జపానీయ వాఙ్మయము (2) పశువృక్షములు ఇంజనీరింగు (3) వాణిజ్యము (హాజరువారి సంఖ్య సుమారు 1000!) (4) శిక్ష (5) ప్రయుక్తశాస్త్రములు, కళలు (6) ప్రకృతిశాస్త్రములు. (ఆధునిక విషయములగున్న జపానుభాషలో వ్రాయించి ఈ యూనివర్సిటీ ప్రచురించిన గొప్ప గ్రంథముల సంఖ్య దాదాపు 200!)

(ఆ) విద్యావ్యాపనము.

టోక్యో, జపాను:—(అ) డిగ్రీప్రకృతి: (1) వ్యాయము (2) వైద్యము (3) ఇంజనీరింగు (4) జపానీయవాఙ్మయము.

పిలిపీన్ దీవులు:—అంగములు: (1) శుద్ధవిద్యలు (ప్రకృతి శాస్త్రములతో) (2) వైద్యము (3) వ్యవసాయము (4) పశుచికిత్స (5) ఇంజనీరింగు (6) వ్యాయము (7) ఆర్థికము (8) చిత్రకళలు.

ఇట్లు వివిధశాలల వ్యాపారములను అంగములను బరిశీలించుటచే దేలిన విషయము లివ్వి:—

(1) అలంకారవిద్యలకన్న కళాప్రయుక్తశాస్త్రములకు ప్రవేశ మెక్కువ.

(2) శుద్ధ శాస్త్రములును కళలును ఏకశాలయందే నేర్పబడును.

(3) శిక్ష (బోధకకళ) పట్టపరీక్షకు నేరైన పాఠములలో నొకటి.

(4) తమతమ దేశముల సైతిగతుల గమనించి, వానికి దగినట్లు కళాశాలావ్యాపారములు నిర్ణయించబడియున్నవి.

(5) వ్యవసాయము అన్నిటను ప్రత్యక్షము.

(6) సైహికకళలు తఱచుచుగఁ జేర్పబడియున్నవి. పురుషులకు మాత్రము విద్య నేర్పినయెడల సంఘము, ఒంటికంటితో జూచునదియు, నొంటిచేతఁ జేయునదియు, నొంటికాల నడుచునదియు నై, అంగవైకల్యమును చిత్తశుష్కత్వమును బ్రాపించిన దగును. స్త్రీవిద్యావిషయమైన హిందూదేశక్షోభకు మద్రాసు యూనివర్సిటీ కాదు హేతువు. మఱి యే యూనివర్సిటీ

టీయుఁ గాదు. మన దురాచారములే. ఈ భోషమునకు చికిత్స జేయ నన్యుల కసాధ్యము. అట్లనుటచే మనకు సాధ్యమని యనుమానించుటయు నిరాధారము! నాయర్థమే మనఁగా, అయిన మనవల్లఁ గావలయును; లేనియెడల నేజాడను గాఁజాలదు.

(7) యూనివర్సిటీ విద్యచే స్వతంత్రవ్యాపార శక్తి హెచ్చును. గవర్నిమెంటు గతి, దిక్కు, మోక్షము, తల్లి, తండ్రి, గురువు, వైవమునని నమ్మి ప్రభుత్వభాగవతులమై యుండనక్కఱలేదు.

(8) డిగ్రీకే కాక దానికన్న దక్కువ బిరుదములకు నేర్పాటు లున్నవి.

(9) పగులు వృత్తులలో జేరి పరిశ్రమించు వారికై సాయాహ్నముల పాఠశాలలు నడపబడును.

(10) విద్యావ్యాపనము అన్నిటఁ బ్రసిద్ధము. ఆకుఫల్లు, కేంబ్రిడ్జియను పురాణశాలలును ఈ కార్యము ననుగ్రహించియున్నవి. ఇఁక సనాతనధర్మ మనుట కేమి సందేహము?

ఇంకను అనేకవిషయములఁ జదువరు లెఱుంగక పోరు. ఇఁక నయ్యైవిద్యల నభ్యసించు విద్యార్థుల సంఖ్యలఁ బరిశీలము:—

పిలిపీన్ దీవులు:—

(1) అలంకారవిద్యలు (ప్రకృతిశాస్త్రములతో)	200
(2) వైద్యము	73
(3) వ్యవసాయము	253
(4) పశుచికిత్స	27
(5) ఇంజనీరింగు (ప్రాంగంధక)	5
(6) వ్యాయవాద్యము	146
మొత్తము	704

నూటికి నేబదిమంది కళాప్రయుక్తశాస్త్రపాఠకులు. ప్రకృతిశాస్త్రములఁ జదువువారిని ప్రయోజకులతో జేర్చినచో నలంకారవిద్యావాచకుల సంఖ్య నూటికి ముప్పదికన్న మీఱదు

విస్కాన్సినో:—

(1) అలంకారవిద్యలు (శుద్ధప్రకృతి శాస్త్రములతో)	471
(2) కళాశాస్త్రములు	678

(3) వ్యవసాయము	1,289
(4) వైద్యము	108
(5) తదితరములు (గ్రామీణాదులు)	243
మొత్తము	2,889

(3) కొంతకాలము (డిప్లొమా) వారు	116
(4) సాయాహ్న కాల విద్యార్థులు	316
(5) తదితరవిద్యార్థులు	151
మొత్తము	1,583

శుద్ధప్రకృతి శాస్త్రములను అలంకారిక విద్యలను జదువువారు 100-కి 16 గురు మాత్రమే. ప్రకృతి శాస్త్రాధ్యాయులు దీని వేసిన 'మానుష' శాస్త్రపాఠకులు నూటికి నారుగురైన నుండరు.

బరింగ్ హాము:-

(1) అలంకారికవిద్యలు	251
(2) ప్రకృతిశాస్త్రములు	117
(3) ప్రయుక్తశాస్త్రములు	176
(4) వైద్యము	92
(5) తదితరకళలు	177
(6) కొంతకాలము మాత్రము వచ్చువారు	150
మొత్తము	949

అనగా నూటికి ముప్పది తొమ్మిదగురు మాత్రము పఠనమపరిశుద్ధానము వడసినవారనుట.

బ్రిస్టల్, ఇంగ్లాండు (ప్రారంభదశ):-

(1) అలంకారికవిద్యలు	40
(2) ప్రకృతిశాస్త్రములు	76
(3) ప్రయుక్తశాస్త్రములు	64
(4) వైద్యము	36
(5) తదితరములు	44
(7) సాయాహ్న కాల విద్యార్థులు	552
మొత్తము	812

నూటికి పదునాల్గురు మాత్రము శుద్ధవిద్యవారు! తక్కినవారు ప్రయోజకవిద్యలవారు.

లీడు:-

(1) వైద్యము	147
(2) అలంకారికము (ప్రకృతిశాస్త్రములతో)	893
(3) సాయాహ్న కాల విద్యార్థులు	208
(4) కొంతకాలము మాత్రము వచ్చువారు	84
మొత్తము	1,332

ఇందు శుద్ధవిద్యలవారు సుమారు 150 మంది మాత్రము. అనగా నూటికి పదునొకండు మంది.

లివర్పూల్:-

(1) డిగ్రీడిప్లొమాలవారు	849
(2) పట్టపరీక్షానంతరవిద్యార్థులు	107

శుద్ధవిద్యలవారు సుమారు 200 మంది-అనగా 100-కి, 13 గురు.

మాంచెస్టరు:-

1, డిగ్రీడిప్లొమాలవారు	1,117
2, కొంతకాలము వచ్చువారు	237
3, సాయాహ్నమువారు	201
మొత్తము	1,555

ఇందును అలంకారిక విద్యావిసోదుల సంఖ్య మిక్కిలియు నల్పము.

మెక్ గిల్, కనడా (ప్రాథకాల):-

(1) అలంకారికవిద్యలు(ప్రకృతిశాస్త్రములు గలిసి)	890
(2) ప్రయుక్తశాస్త్రములు, కళలు	500
(3) వైద్యము	300
(4) న్యాయవాదిత్వము	60
(5) హాకము	67
(6) వ్యవసాయము	98
(7) శిక్ష (విద్యాబోధనము)	180
(8) ఇంజనీరింగులు	170
మొత్తము	1,755

అలంకారిక న్యాయవాదిత్వ వర్గములు గలిసి "అప్రెయోజకుల" సంఖ్య 100 కి 26

టోరాంటో, కనడా (ప్రాథకాల):-

(1) అప్రెయోజకుప్రయుక్తములు	1,629
(2) ఇంజనీరింగులు	294
(3) దంతచికిత్స	60
(4) పశుచికిత్స	186
(5) వైద్యము	593
(6) ప్రయుక్తశాస్త్రములు	680
(7) శిక్ష	350
(8) హాకము	104
(9) ఆరణ్యకము	44
మొత్తము	3,835

అలంకారికవిద్యలవారి సంఖ్య నూటికి నలువది రెండు; ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞులు దీని వేసినచో నప్రయో

జ్యములవారి సంఖ్య నూటికి నిరువది యుండిన హెచ్చు.
ఇకఁ మన మద్రాసు యూనివర్సిటీలోని
మరాఠీ
యూదంతంబులఁ జింతితము.

అ) డిగ్రీప్రకృతులు:— 1) అలంకారవిద్యలు (ప్రకృతిశాస్త్రములతోఁ గూడి) (2) న్యాయవాదిత్వము (చార్జిస్టుము!) (3) వైద్యము (4) ఇంజనీరింగు (రెండు విధములు మాత్రమే).

డిగ్రీమా, విద్యావ్యాపనము మొదలగు గూతన ప్రచారము లీ పవిత్రసరస్వతికి సరిపడవు. శిక్ష యున్నది గాని యది పట్టపరీక్షానంతర సేవ్యము. ప్రయుక్తశాస్త్రములు, కళలు, శుష్కజీవితములై యున్నవి.

1914-వ సం. పట్టపరీక్షాపాఠకుల సంఖ్య ప్రకారము.

బి. ఏ. క్రొత్త యేర్పాటు:—

(1) ప్రకృతిశాస్త్రములు	196
(2) భాష, చరిత్రము, ఇత్త్యము (నిష్కళంకవిద్యలు!)	404
మొత్తము	600

ఇందులో చారిత్రకుల సంఖ్య మాత్రము 326! ఈశ్వరా!! భాషాద్యప్రయోజ్య విద్యలవారి సంఖ్య: నూటికి 66!! పై 600 గురును కళాసంగము లేని కలకల రుకచ్చేరి కాఁపుదలనా రనుట మాత్రము నుజువకుండు!

బి. ఏ. ప్రాతియేర్పాటు:—

(1) చరిత్రము, చరిత్రము	428
(2) ప్రకృతిశాస్త్రములు	249

తాత్త్విక చారిత్రకుల సంఖ్య నూటికి 61; ఇరు విద్యలును అప్రయుక్తములు!

(3) న్యాయశాస్త్రము (దేవుడే గతి!)	1,187
(4) శిక్ష (ప్రాంత; క్రొత్త)	151
(5) వైద్యము	269
(6) ఇంజనీరింగు	57

1914-వ సంవత్సరము పట్టపరీక్షకు విజయం చేసిన వారిలో:

అప్రయుక్తవిద్యలు:—

(1) భాష, చరిత్రము, చరిత్రము నవలంబించినవారి సంఖ్య	882
(2) ప్రకృతిశాస్త్రములు	658
(3) న్యాయవాదిత్వము	1,187
మొత్తము	2,627

కళాప్రయుక్త విద్యలు:—

(1) శిక్ష	151
(2) వైద్యము	269
(3) ఇంజనీరింగు	57
మొత్తము	477

1914-వ సంవత్సరము పట్టపరీక్షకు విజయం చేసినవారిలో:— ప్రయుక్తాప్రయుక్త విద్యాపాఠకుల సాదృశ్యము 18 కి, 100 కి నుండునంత! శిక్షను అప్రయుక్తములతోఁ గలిపినచో ప్రయుక్తపాఠకులు 100 కి, 10½ మాత్రమే! శుద్ధముగ ననాదరితవిద్యలపాలైన యాయూనివర్సిటీవంటి మతయొక యన్తక యూనివర్సిటీని పూతగోదావరీతీరమున స్థాపింపఁజేసి,

గవర్న మెంటు సేవను, తన్మూలముగఁ బ్రజల మీఁద నధికారమును జేయ నెంచినవారెంత కృతార్థులైనను, ప్రజల కేమి మేలు? పశ్చిమరాజ్యములు దినదిన ప్రవర్ధమానములుగ నుండుటకును మన రాజ్యము మన రాజ్యముపలేనే అనన్వయాలుకారమును విధిలేక ధరించి యుండుటకును గల హేతువులలో మన సిద్ధప్రయోజక విద్యాదాగుప్రకృతి యొకటి. దేశము నకు మేలుగోరువారు ఈ పౌరాణికి సర్వకళాభిలాషి బింబముల నాశింపరు. ఆశించిరేని, వారు ప్రజాశ్రేయము సరయుచున్నారా, కిచ్చేరిల సరయుచున్నారా, యను సందేహము దేశభక్తులకుఁ దట్టకమానదు.

ఆధునిక విద్యావ్యాపారములు గూత్మభాషా మూలమునఁ దప్ప నన్వభా ఘటించనేరవు. ఆసములు మన నోటఁ బడినచో, దేశము న్వాతం హృదయమును మహాభ్యుదయమును వహించు ననువారు లేకపోలేదు; వారి యూహ మంచిది కాదనుటకై సుప్రసిద్ధులగు కొందఱ యభిప్రాయముల నివేదించెదను.

కవిశేఖరుండును విద్యాభోధన శాస్త్రపారిణం డును అగు సర్ రవీంద్రనాథ ఠాకూరు గారు పలికిన ప్రకారము:

“దేశోద్ధరణార్థము విద్య నెల్లద వ్యాపింపఁ జేయవలయును. సర్వజనులకును విద్య పాఠ్యము గావలయు నన్ను మాతృభాష

మూలముగ నెంద్రా బోధింపవలయును. బుద్ధితక్కువచేతనో డబ్బు లిట్లు చేతనో ఇంగ్లీషునందు విశేషపాండిత్యము సంపాదించు జాలరానో కేల యుత్కృష్టతగవిద్య లగు బి. ఏ., ఎం. ఏ. సత నీయము లందరానివిగ నుండవలయునో తెలియకున్నాడను. మాతృ భాషలకు దగిన పుస్తకములు లే వని కొండజ వాచును; ఈ కజపు నకు రాగణము యూనివర్సిటీలు దేశభాషలకు జేసిన యసక్తత గాని వేరొందు గాదు. వానికిని ప్రధానస్థానము నిచ్చి 'ప్రగంధ ప్రకటనము తనంతట నుద్ధుం పునును."

అబ్దుల్ కరీం మద్రాసు మైకోట్ జిల్లా యగు ఆబ్దుల్ రహీము గారు నెలవిచ్చిన విధము:

"ప్రగంధ ప్రసాద కామారు గారు మాతృభాషామూలక విద్యాభ్యాసము మంచి దనియు, సహనీయము లగు ప్రకృతి ప్ర యుక్తాధికారములు తద్వారా వెల్లడింపబడవలయు ననియు నిటీవల చక్కాణించిరి. అటువంటి సహచరుని మాకు వనాదంబి లో జూడరాదు. ప్రకృతము దేశభాషలకు చిల్లన విద్యలకు మాత్రము వాడెదరు. గొప్ప గొప్ప విద్యల సంపద మానీతికే ప్రాచు ర్యమునకు దేనియెడల, ప్రజావాచాస్యమున ఉత్కృష్టపిఞ్జానము వృద్ధి జెందదు."

సర్ హేరోల్డ్ స్టూవర్ట్ గారు ఈ విషయ మొకను చక్కగా ప్రబోధించి రని నా యభిప్రాయము. మద్రాసు యూనివర్సిటీ బిరుదప్ర

దానోత్సవ కాలమ్మున, నట మూగిన విద్యాధికారికమ్మును ఏఱ్ఱించి యుపన్యసింపుచు, మాతృభాషామూలమ్మున విద్యాబోధన లేనిది ఆధునిక శాస్త్రవిజ్ఞానము జనసామాన్యమునకు నల వడజాల దనియు, ఆకుప్పర్లు కేంద్రవిజ్ఞులంబలె అప్ర యోజ్యములు, అప్రయుక్తములు నైన యలంకార శాస్త్రములు మాత్ర ముపాసించుచుండుట కర్తవ్యము గాదనియు, లీడ్సు మాంచెస్టరు మొదలగు నూతనరీతి యూనివర్సిటీలు చూపిన దానిని మనము బోవుట మంచి దనియు, ప్రయుక్త శాస్త్రాభ్యాసంబున గా దేశ మం దభివృద్ధి యడరనేర దనియు వచించిరి. మాతృ భాషయొకటి యున్న మాత్రమునజాలదు; ఏభాషయెంత మాత్ర మున్నను జాలదు! ప్రకృతిశాస్త్రముల నీనాటికి నానాటికి దేలు జ్ఞానమును విస్తరింపజేయుట కును, జనులలో వ్యాపింపజేయుటకును, ప్రయుక్త

శాస్త్రములను కళలను బోధించుటకును. ప్రచారము నకుఁ దెచ్చుటకును, ననుగ్రహింపఁబడిననే కాని, తదేక భావనమునకై తేబడి ప్రతిస్థింపఁబడినయెడల, మా తృభాష శత్రు వగును. భాష యని కాదు మాతృభాషను గోరుట; ప్రకృతిప్రయుక్త శాస్త్రము సర్వవ్యాప్తములుగాఁ జేయుటకు విధిలేని సాధన మని.

ఈ ప్రశంస యీవఱోనే యధిక మయ్యేనే మో! ఏ నిందకైన నోచ్చి సర్వకళాశాలలగుర్చిన యీ కాలపుఁ దత్త్వములను ప్రకటించుట ముఖ్యకర్తవ్యము. "సర్వకళాశాలలు కావలెను, కావలెను" అని యాత్రి ముతో నాకలి కోర్వని విధంబున చఱచు మన నాయకులలో నెందఱకు దాని నిజమైన రూపంబు తెలియును? తుదకు వాసనయైన నొకయున్నది? మన దేశమున మనస్సునకు విశ్రాంతి యున్న నాలుక కున్నట్లు గానము. ఏమియుఁ దెలియనివా రయ్యును "సర్వకళా శాలాస్థాపనమునకై కమిటీనొ డేర్పఱుపఁబోయెదము. మిమ్ము నొకసభ్యునిగా గ్రహించెదము. వచ్చెదరా?" యని గవర్న మెంటువా రడిగిరేని, శంక జంకు చాల్చు నంతటి వినయశాలులు మన నాయకులలో నెందఱున్నారు? పిలువకమున్నే ససంభ్రమముగఁ బరువిడి పలువుర నాశ్రయించి ఁదవి నందుకొంద మనువారి సంఖ్య యెంత? యోజింపుడు. అట్లగుట నాబాల గోపాల మెల్లరకును గొంతకుఁ గొంత యైనఁ దెలిసిన, నికముందు ప్రమాదము సంభవింప దను విశ్వాసము మై నీ వ్యాసము వ్రాసినాడను. "పండ్లు కావలయు నా?" యని యొకఁ డడిగెనేని "మామిడిపండ్లా? బెత్తపు పండ్లా?" యని గుఱితింపకమున్నే "ఇండు, తీసికొందు"నని ముందున కేగువారు మూఁగులా, ప్రాథులా? ఎటువంటి యూనివర్సిటీ లభ్యమో యది తెలియకమున్నే యెల్లు వరింపఁగలము? ప్రాత పెద్దమ్మ యైనయెడల వలదు. సకలప్రజాభిరామనవ్యకళాశోభిత యైనయెడల సర్వ మంగళ సన్నాహములతోఁ దెచ్చి దేశలక్ష్మిగ భావించి శారవిచెదము.

జాతీయావబోధము

బాలకవి చామర్తి రాజశేఖరరావు గారు

చ. తెలతెలవాటుచుండె, నరుచెంచెడి మెల్లని పిల్ల వాయువుతో,
కలకలమంచు గూనె విహంగంబులు, కొక్కొక్కోకో యటంచు మే
ల్కొలుపందలంచి కోళ్లగుమి కూయిడఁజొచ్చె, సువస్సు మీరె
మ్మలపటఁ జెందఁబోకు, సమయం వీడి భారతపుత్రరత్నమా!

ఉ. కాల మతిక్రమించెడిని, గాఢతిమోచినరం బద్వ్యమై
తూలె, సమస్తకార్యములు దూలుసుమీ నిదురించుచున్నఁ, బ్రా
ల్మాలకుమయ్య, యన్యులు విలంబన కోర్వఁగలేక యీ యుషః
కాలమునందే లేచి నిజకార్యపరాయణు లైరి చూడవే!

ఉ. అందఱలోనఁ బెద్ద మహిమోతికేయుండవు గాన నీవు, నీ
కుం దగునట్లు దీవనలు కోరు వరంబు లొసంగి పంపఁ జె
ల్వొందెడు వేఁగుఁజుక్క నిలచున్నది; రా వని నిశ్చయించి వి
న్నందనము న్వహించి గగనంబున మెల్లఁగ నిష్క్రమించెడుకొ.

తే. గగన మను పక్షిరములోన నెగడియున్న
తారకానీక మను దివ్యపారిజాత
కుసుమజాలంబు సాగసు నిర్దులు రహింప
నమృతకరుఁ డను దీపంపుటారతిఁ గొని
వృద్ధికాముడ వంచు నిశ్చేతుకంపుఁ
గరుణ వహించి, సకలమంగళము లీయఁ
దలఁచియున్నది ప్రకృతికాంతాలలామ;
సమయ మాసన్న మయ్యె, సువస్సు మీరె;
క్షణము సహించి, మరియొక క్షణము వేచి
విసివి వేసారిపోయె. వా కుసుమములును
వాసనలు లేక మెల్లఁగా వాడఁజొచ్చె,
వెలుగు వారతి దీపంబు వెలుగు మానె;
మేలుకోవయ్య నిద్దర చాలునయ్య !
కాలపురుషుని సమ్రాటాకాలంబు
వెలవీడియు నిన్నింక విడువలేడె !
కాలయాపనమయ్యె, వేగంబు రమ్మ
రా వడేమయ్య నీవు భారతకుమార!

ఉ. ఎన్నఁడు లేచునో తనయుఁ డెన్నఁడు తల్పముఁ బాయునో, నుకుం
డెన్నఁడు కార్యభారము వహించి మహోద్యమ మాచరించి య
భ్యున్నతిఁ గాంచునో, యనుచు నొక్క తెఱంగు విష్ణుచిత్త యై
యున్నది దేశమాత, హృదయోపకమం బొనరింప వేటికిక?

చ. జయ జయ! యటంచుఁ దొలికామున మేల్కొని, దివ్యపుష్పసం
చయములు నూర్చి, మాతృపదనన్నిధి నుంచి, యహోభూదీపనతో
గయికొని సర్వకార్యసఫలత్వనితాంతనియుక్త చిత్తు లై
జయజయనిస్వంబులు విజాతు లొనర్చిరి లేచి చూడనే!

తే. ప్రకృతికోళకు నశులజీవంబు వోసి
జీవరాసుల మేల్కొల్పి సృష్టిలోన
మాతనందైన యందంబు నూలుకొల్పి
సారతరమైన బంగారు నీరువలనఁ
లైరుపచ్చలఁ దళితశప్రభలు నింపి
కుసుమజాలంబునకుఁ గ్రొత్త మిసిమి యొసఁగి
హృదయమున మాటిమాటికి నుదయమైన
వాంఛలకు నుద్యమోత్సాహబలముఁ జెంచి
లోకబాంధవుఁ డైన ప్రభాకరుండు
నూర్యభగవానుఁ డట్టి వేజోపయ్యంబు
నిన్నుఁ దిలకించి గాటంపునిదురఁ జూచి
జాలి వహించి నీమీద, సదయఁ డగుచు
బాలకిరణంబులను మేనివైనఁ బఱపి
లేపుచున్నాఁడు నీ వింక లేచి రమ్మ.

చ. పములును నిద్ర లేచినవి పచ్చిక భూముల సంచరించుచుకొ
మెనవె, బిసిలికాదులును మేల్కొనె, గూం డెడఁబాసి యిప్పు డా
కసమునఁ బాతె నెల్ల విహంగంబులు, కాల మతిక్రమించినకొ
మనలెద వేమి తల్పమున మాటికి మాటికి? లేన నొల్లవే?

చ. వినఁబడెనో విహంగముల విశ్రుతనాదము, లాలకింపవో
జనుల సమాఖలధ్వనులు, శయ్యపయ్యకొ బలుమార్లిటుల్ క్షణ
క్షణముఁ బరుండి లేచుటకుఁ గారణ మేమి? స్వకార్యచింత నీ
మనసున లేదో? భారతకుమార! వెనఁ దిగి రమ్మ తల్పముకొ.

తే. మాతృభాసమాగంగంధగుచ్ఛింతవేళ
మించె నని యలచు మదిలోఁ దలంచఁబోకు
మిగులఁ బ్రోద్దయ్యె నని లోన దిగులువడకు
నగవనేటికిఁ గడచినవాని కిప్పుడు?
వలదువల దింకఁ గన్నీరు విడువఁబోకు
ఫలము లేదయ్యె, పైర్యంబు వదలకయ్య
జరుపవలసిన కార్య మేమరకు మయ్యె.

చ. లలితామోదలతాంతజాలములు వాడంబోవే? యైశ్వర్యముల్
కలకాలంబుఁ దిరంబు లొనె యణుమాత్రంబైన? వృద్ధిక్షయం
బులు కాలానుగుణంబుగాఁ గలుగవే? మోదంబుఁ బోనాడి కే
వలబాష్పకులలోచనద్యయఁడైతై వాపోవ నీ కేటికిక?

చ. లేక వీరులు పూర్వకాలమున? లేక తై న్యభావంబులకొ
బాటందోలి ప్రభాజ్యమాత్మసీత సేవారత్నరత్నంబుతో,
లేదం గాంచినవాడు? తచ్చరితముల్ విన్నంత వాటిల్లుఁ గా
ర్యారంభోచితకార్యచిక్రమమహాహృదైకసంరంభముతో.

భాషేతరవిషయబోధ — దేశభాషావశ్యకత

పల్లారి సూర్యనారాయణరావు పంతులు గారు, బి. ఏ., బి. ఎల్., ఎల్. ఓ.

రాజ్యసలహాలో జోక్యము కలుగఁజేసికొనఁదలఁచువారు, అంగ్లేయభాష నేర్చుకొనక తప్పదు.

2. విద్యావిధానములో ఈ భాష విచ్ఛేదకతనముగ నిదనకకే యోర్పాటు చేయఁబడియున్నది.

3. మన దేశములో వివిధరాష్ట్రములయందు ముఖ విద్యాధికు లొకచోట సమావేశమై, దేశభివృద్ధికి కావలసిన విషయములను చర్చింపవలెనన్న, ఈ భాష తప్ప వేరుగ నొక సామాన్యభాష లేదు.

4. మన రాజ్యాంగతంత్రము మున్ముందు సంయుక్తరాష్ట్రరాజ్యతంత్రముగ మారినపుడు, సామాన్య సంయుక్తశాసన నిర్మాణసభలలో అంగ్లేయభాష నుపయోగింపకతప్పదు.

5. మనకు పూర్ణస్వాతంత్ర్యము కలిగినపుడు, మనము విదేశములకు రాయబారులను పంపుచో, ఈ అంగ్లేయ భాషయే కాక, నాగరికరాజ్యములవారి భాష లన్నియు మనవారు కూడ నేర్చుకొనవలసియుండును.

6. విదేశీయులలో మనము వర్తకవ్యాపారము సదా చేయుచుండుము. ఇనుపదారులు, తంతి, తపాలా, పోగయోడలు, విమానములు, జలాంతర్గాములు మున్నగు సాధనములవలన ప్రపంచములో నుండు దేశములు మునుపటికంటె మిక్కిలి సమీపమునకు వచ్చినట్లు కనఁబడుచున్నవి. మన దేశము పూర్వమువలె ఒంటరిగ నుండక, వాణిజ్య పరిశ్రామిక రాజకీయ సాంఘిక విషయములలో విదేశములతో క్రతీదినము సంబంధము కలిగించుకొనవలసియుండును గనుక, అనేక స్థితిస్థాపకసమస్యలను సాధించుచుండవలసి యుండును. పరదేశీయులతో ఆన్యోన్యసంఘటనము వ్యక్తిగతముగనున్నది కాబట్టి యింగ్లీషు మొదలగు విదేశభాషలను మనము నేర్చుకొనుచుండవలయును.

7. మన దేశభాషలలో కంటె, పాశ్చాత్యదేశభాషలలో విజ్ఞానము మొదలుగా నున్నది; ఆధునికశాస్త్రములు కిరీలు వినదినప్రవర్ధమానములై తరచుచున్నవి. అనేకమహాకవులు గ్రంథకర్తలు పాశ్చాత్యదేశములలో బయలుదేరినారు, బయలుదేలుచున్నారు, బయలుదేరుగలరు. ప్రపంచములో నిత్యము క్రొత్తక్రొత్త విధముగ నుద్భవించుచున్న సాంఘికసమస్యలను గుఱించి అనేక గ్రంథరాజములు వెలువడుచున్నవి. వీని నన్నిటిని మనము తెలిసికొనవలెనన్న, ఆయా భాషలను నేర్చుకొని వీలైనంతవఱకు దేశభాషలలోనికి ఆయా గ్రంథములను తర్జుమా చేయవలెను. పాశ్చాత్యదేశములలో ఒకభాషలో నొక యుక్తగ్రంథము వెలువడినయెడల, తక్కినవానిలోనికి భాషాంతరీకరణము చేయుచుందురు గనుక, మన యింగ్లీషుభాషలో సామాన్యముగ ప్రపంచములో బయలుదేలు అన్ని గ్రంథములు నుండుననియే మనము నమ్మవచ్చును. కాబట్టి యింగ్లీషు భాష మాత్రము నేర్చుకొన్నను, ఆయాగ్రంథములలో నుండు సంగతులను మనము తెలిసికొనఁగలము. కాని, ఆయా భాషలలో నుండు మాధుర్యము మాత్రము, వానిలో పాండిత్యమును సంపాదించుకొన్న గాని, మనకు బోధపడనేరదు.

పైన వ్రాసిన విషయములలో ఇంగ్లీషు భాషాభ్యసనము ముఖ్యమనియే నా యభిప్రాయము. కాని దీని నందఱు అభ్యసించఁజాలరు. జనసామాన్యమునకు వాడుక భాషలోనే సమస్తవిజ్ఞానమును నేర్పవలెను. రాష్ట్రపరిపాలన సాధ్యమైనంతవఱకు దేశభాషలలోనే జరగవలెనన్న, దేశభాషలను బట్టియే రాష్ట్రవిభజనము కావలెను.

ప్రారంభ మధ్యమ తదితరభాషలలోనే గాక, ఉత్తమ పాఠశాలలలో కూడ, దేశభాషలలోనే సమస్తవిద్యలను

నిజముగాను. ఇప్పుడే, అది మనకు ఇచ్చిన ప్రతిబింబము. మనలో చూసిన కల్పనలకు మనవాదిన పురికొల్పును. జర్మని జపాను మొదలగు దేశములలో వలెనే ఒక గంట కాలము మధ్యమః రాత కాలంలో ఇంగ్లీషు భాష నేర్చిన జాతులు. ఆ భాషలో ప్రతివాడును సుడితొడు కావలె ననియు, మంచి వక్త కావలె ననియు ప్రయత్నించుట అనవసరము. కలెక్టరు కిచ్చేరీలలోను కోర్టులలోను లెక్కిన గవర్న మెంటు డిపార్టుమెంటులలోను మాన్యుతు భాష బహుశీఘ్రముగ నేర్చుకొనవచ్చును.

ఇప్పుడు, మన కళాశాలలలో మన దేశభాషలను నిర్బంధపఠనీయభాషలుగా నుంచక, ఇంటర్మీడియేటు పరీక్షలో శైలియందు మాత్రము పరీక్షించుటకు ఏర్పాటు చేయబడినది. కాని, విద్యార్థులకు మంచి శైలి యెట్లబ్బును? నిరసములైన ఆధునిక గద్యకావ్యములను చదివిన నేమి లాభము? మన బాలుకు, సరిగా తమ దేశభాష నభ్యసించి, ఆంధ్రవాఙ్మయమును సంపాదించిననే గాని యింగ్లీషులో నుండు విజ్ఞానమును మనోరంజకముగ తమ దేశీయుల కెల్లు తెలుపగలరు? భాగవత భారత రామాయణాది పురాణములును, మనుచరిత్ర వసుచరిత్ర ఆముక్తమాల్యద మొదలగు ప్రబంధములను గట్టిగ పాఠశాలలలో చదివింపని యెడల మనవాండ్రకు ఆయా విషయముల కుచితమైన శైలి యలవడనేరదు. సంస్కృతము కూడ బాగుగ నేర్చిన గాని, ఆంధ్రములో గొప్ప గ్రంథకర్తలు కవులు కానేర రని నా యభిప్రాయము. మన పురాణములలోను ప్రబంధములలోను వర్ణనలు ఇప్పటి నవనాగ రకులకు తలనొప్పి కలిగింపవచ్చును. ఆధునికాభిప్రాయములు ఊహలు వానిలో నుండకపోవచ్చును. మన దేశభాషలలో పేక్కియరు ఇబ్బను మొలీరు పిల్లరు మొదలగు నాటకకర్తలును, స్కాటు డికెన్సు తాక్టర్ హ్యూగో డ్యూమాసు మొదలగు సవలాకర్తలును, టెన్నిసన్ న్యూమన్ రస్కిన్ కాన్టెలు గెట్టి మొదలగు గ్రంథకర్తలును లేకపోవచ్చును కాని, యీ మహా గ్రంథకర్తల సనుసరించి మనము గ్రంథములను వ్రాయ

వలె నక్క. సంస్కృతాంధ్ర కావ్యములు బాగుగ నుపయోగించి, మంచి శైలి కుదురను. సామాన్యపు వాడుక భాష చాలదు. ఇప్పటి పేలవైన నచన కావ్యములు పనికిరావు. ఏదేయగ్రంథములలో నుండు భావములను మన దేశభాషలలోనికి దింపునపుడు, ఆ భావములకు తగిన శైలి వాఙ్మయజ్ఞానము లేనిది అని యెల్లు రాగలవు? విషయములను బట్టి శైలియు మాటుచుండవలయును. కాబట్టి మన భాషాభివృద్ధికి, ఇంగ్లీషు చదువుకొన్న ప్రతి విద్యార్థిచేతను సంస్కృతియును గాని దేశభాషను గాని నిర్బంధముగ చదివింపవలెను. మన విశ్వవిద్యాలయములలో, పట్టపరీక్షవఱకు గూడ సంస్కృతాంధ్రములను దేశభాషలలో నేర్పనలెను.

జనసామాన్యములో ఆంగ్లేయభాష యెన్ని వందల సంవత్సరములకైనను వాడుక భాష కాసిరిదు గనుకను, మన పూర్వచరిత్రలు మన భావములు సాంప్రదాయములు మన విజ్ఞానము — ఇది యది యన నేల — మన జాతీయజీవిత మంతయు మన దేశభాషలలోనే యిమిడియుండుటవల్లను, ప్రతి దేశభాషానియు తన దేశభాషను త్యజింపక సాధ్యమైనంతవఱకు లోకములో నుండు విజ్ఞానసర్వస్వము సంతటిన వానిలోనికి చేర్చుట ధర్మ మని గ్రహింపవలెను. తన భాషను ముఱచిన యెడల దన పూర్వులనే గాక తన్ను తానే ముఱచి ఏదే శీయులతో కలసిపోవును. భాషాభిమానమునకును భాషాభిమానమునకును అన్యోన్యసంబంధము మిక్కిలి కలదు. భాషాభిమానమును పోగొట్టిన తెలుగు, విదేశీప్రభువులు, తాము జయించిన దేశములలో, రాజ్యపరిపాలన గాక పాఠశాలలలో సహితము, తమ భాషనే నిర్బంధముగ చదివించుచు, స్వదేశభాషల కెంతోమాత్రము ప్రోత్సాహము నొసంగరు. ఇది విదేశీప్రభువుల రాజనీతి. హంగరీ దేశమును జయించిన మెజియార్లు తమ మెజియారు భాషను తప్ప, మరెయిది దేశభాషను పాఠశాలలలో నేర్పినయెడల, ఉపాధ్యాయులను శిష్యులచే దరు. ఈ విధముగనే పోలొడు అయిల్లండు పేల్లు మొదలగు దేశములలో క్రమక్రమముగ స్వదేశభాష

త్యక్తింపఁబడుచుండెను. ఇప్పుడిప్పుడు, ఆ దేశములలో ప్రజలు మేల్కొని పోయిరి. ఇదియును దేశభావమునకును సంబంధములేదు. చుర దేశభావమును పుట్టించుచున్నది. విద్యాధారులుగా వేరు. వానిని పోషక కుల

యొగించి వారికి తగిన స్థానము నిచ్చుట యుచితము. రాష్ట్రపతిచాలక మంతయు దేశభావముననే జరగవలయు ప్రయత్నింపఁ బెను.

II ఇతివేదిక ముచ్చూర ప్రతి గారు. ఎమ్. ఏ., ఎమ్. టి.

మనుతి మాం ప్రపంచమంద గానమును దేశభావమున భావమును అదయుచున్నది. కిరీటము, దేశభావమునకు సంబంధములేదు. అట్లే నామమును అదయుచున్నది. ఆంధ్రప్రదేశ్ ప్రజలలోను కిరీటములలోను భావమును నిచ్చునది. దేశభావమునకును పోషకమునకును యుక్తియుక్తముగ వ్యాపకములను వ్రాయుచు, అవ్యాపకముల నిచ్చుచు, ఇంకటి తత్త్వమును ప్రజావాచకమునకు నివేదించుచున్నాము. అయిన, ఇంకను ఈ విషయము అనేకములే వివాదాంతముగానే పరిగణింపఁబడుచున్నది. ప్రజానాయకులుగూడ భిన్న భిన్నానుభూతి యున్నారు. దేశభావములో అగ్రమున్నది, ప్రజాసంపన్నమును, స్వాధీనతాగియు అగు సురేంద్రనాథ బెనర్జీ గారు గూడ ఈ విషయమందలి తత్త్వమును గ్రహింపఁజాలక గౌ. రామరాయణునిగా రుపహసించిన తీర్మానమును నిరాకరించుట మిగుల శోచనీయము. ఈ సందర్భమున ఈ విషయమందలి ఇక్కామమును కొన్నియును నిది తెలియి ఈ వ్యాపకమును వ్రాయఁబూనితిని.

2. హిందూదేశములో మాకు పథముల పాఠశాలలు గలవు: ప్రథమ మధ్యమ పాఠశాలలు, కళాశాలలు. ప్రథమపాఠశాలలో దేశభావము ప్రముఖత నిచ్చుచున్నది. ఇతర భావముల మూలమున ఈ తరగతి పాఠశాలలలో విద్య నేర్చుట మిగుల కష్టము. మొత్తము వైదిక మధ్యమపాఠశాలలలోను కళాశాలలలోను దేశభావము గ్రహింప మిచ్చుట లేదు. విద్యార్థులకు గూడ ఈ కారణమునలన ఆ భావము దనాదరణము కలుగుచున్నది. పట్టపక్షులలో కృతార్థులైనవారు కూడ నిర్భయముగ రెండు వాక్యములను వ్యాకర్తయుక్తముగ వ్రాయఁజాలకున్నారు. హానిభావము లెప్పులతో వ్రాసి నందులకు చిన్న పుచ్చుకొనువారు, స్వభావము నపర్యవేక్షించుట లేదు, వ్రాయఁజాల మనియు, లజ్జ లేక చెప్ప సాహసించుచున్నారు.

3. క. వి. ఏ. తరగతి విద్యార్థి "Conceive" అను పదమును పరిగ్రహించుచుండుట, ఆ దేశరగతిలో చదువుచున్న పండితుక విద్యార్థి చూచి నవ్వి, హేళన చేయుచు "నీ తెలుగుకాదులాగే రాసి నావులే" అని నిందించెను. "రాసి నావు అనెను నీవు కూడ నన్ను జెప్పవలెనా? స్వభావ మయ్యెగావఁజాలని నీబోటివారిని కూడ మిగుల వ్యసన మగుచున్నది" అని మొదటి విద్యార్థి ప్రత్యుత్తరమిచ్చెను. ఇందువై చిన్న పుచ్చుకొనక "తెలుగుభాష పేరకి కావలెను? ఈ భావము నేర్చుకొనుటకలన తహనీలే దారీ పని గాని కలెక్టర్ పని గాని నచ్చునా? అంగ్లేయపాఠ్యముల మెప్పు పొందుట కీ జ్ఞాన మనుకూలమననా?" అని అతడు తిరిగి వాదింపెను. ఇప్పటికిని ఇదే

యజ్ఞప్రాయమును విద్యార్థులు గలె యున్నారు. ఎంతవఱకు తెలుగు పండితులకు గౌరవము మామూలు, అధిక దేశభావము నియ్యగో, వైతరేణులలో నేయుటకు తెలుగులో వచ్చిన గుణములను గణించగో. పాఠశాలల పుస్తకభాండాగారము లలో తెలుగు పుస్తకము లుండవో, అంతిమము ఈ మాభిప్రాయము లంగీకరింపవలెను. 3. ఉన్నతపక్షము గుత్తియైనవారు ముతి మంగ్లేయ భావములో పరిపూర్ణ పాండిత్యమును సంపాదించలేదు గనుకను, తెలుగు భాషలో అట్టి కృషి చేసినయెడల ఉత్తరగ్రంథములను వ్రాయు సామర్థ్యము జనించును గనుకను, జ్ఞానవ్యాపకమునకు దేశభావము లంపించుటైన పుస్తకములే ఆధారములుగా నుండును గనుకను, దేశ భావము ప్రథమభాషగ నేర్పరచియున్నది. అంగ్లాండు జపాను మొదలగు దేశములలో వాణియొక విధముగా బోధన చేయుటయే లేదు.

4. హిందూదేశ మంగ్లేయులచే పరిపాలింపఁబడుట చేతను, అనేక భాషల నుపయోగించెను వివిధజాతులవారు రెండు నివసించుట చేతను, కొన్ని జాతులలో విద్యావంతుల సంఖ్య స్వల్పముగా నుండుట చేతను, అంగ్లేయ భాషాధ్యయనము సహిత మునశ్యకమై యున్నది.

5. హిందూదేశ ప్రజల ద్రుష్టరీతిగరకమునకును, సంఘభావమునకును, స్వాధీనతాభిమానమునకును, బుద్ధి వికాసమునకును, అంగ్లేయ భాషాగ్రంథావలోకనమే మూలకారణం బనునది నిర్వివాదాంతము. నిరంతరము పరిశ్రమ చేసి పాశ్చాత్యులను గనుకొట్టిన నూతనాంతములను తెలిసికొని, దేశభాషలో శాస్త్రసంబంధమున పుస్తకములను వినియోగించుటకును, అంగ్లేయ భాషాపరిచయ మావశ్యక మగుననియు నిర్వివాదాంతమే.

మధ్యమపాఠశాలలలో అంగ్లేయభాష నేర్పఁగూడ దనిమా వాదము కాదు. దేశభాషను మొదటి భాషగా నేర్పి, అంగ్లేయ భాషను రెండవ భాషగా నేర్పవలె ననియే నా మాభిప్రాయము.

హిందూదేశములో వివిధజాతులవారు నివసించుటచే అంగ్లేయ వ్యాభిప్రాయనివేదనమునకును, సంఘభాషావిద్యమునకును, హిందూ మతజనసభ మొదలగు సభలను జరపుటకును, వర్తకవాణిపారములను కలిపేర్చుటకును, అంగ్లేయ భాషాజ్ఞాన మవసరమే కాని, ఇప్పుడు వినియోగించుచున్నంత కాలము వినియోగింప వలసరము లే దనియు, ఇంత ప్రముఖత అనవసర మనియు స్ఫురించుచున్నది.

6. దేశభాషలో వ్రాయఁబడిన గ్రంథముల మూలమున ఆ దేశప్రజల యమూల్యములైన యభిప్రాయములును ఆదర్శములును

వ్యక్తపడెను. ప్రతిదేశ మేదో యొక విషయము జితరదేశములను మించియుండి నాగరకలికు హేతు వగు సంస్కారమునకు మార్గ దర్శిగా నుండును. ద్రవ్యసంపాదనాసాధ్యమును కర్మయోగపరా యణత్వమును హింసపులు నేర్చుకొనవలసిన యెడల, ఆంగ్లేయులు గూడ హింస పుల సారమార్మిక జ్ఞానమును జ్ఞానయోగమును నేర్చు కొనవలసియున్నది. ప్రపంచమందలి నాగరకత హెచ్చగుటకు ప్రతిభాషాంగును పుస్తకములు రచింపబడవలెను. స్వదేశవాజ్ఞయ వృద్ధికి స్వభాషాపరిశ్రమ మానశ్యము.

“ప్రతిమనుష్యుడను స్వభాషాసాహిత్యముచేతనే గ్రహించును, యోచించును; నూతనవిషయములను భావించును, కల్పించును. ఆస్యభాషయందట్లు చేయఁజాలడు. స్వభాషయందు విద్యా పరిశ్రమము కలుగనిచో మనుష్యులకు సాధారణముగ ప్రతిభ యుద్ధయింపను.”

స్వభాష మూలముగ జ్ఞానసంపాదన చేయుట సులభము. ఇతరభాషల మూలముగా జ్ఞానసంపాదన చేయుట కష్టము. శ్రమ అధికము. నిర్ధారకముగ కాలహరణ మగును. ప్రజాబాహుళ్యమున కీ జ్ఞానము వ్యాపింపను. దేశాభ్యుదయమునకును దేశభాషాభ్యుదయ మునకును పరస్పరసంబంధము గలదు. దేశభాషల నాశము ప్రజల నాశన మని చరిత్ర లుద్ఘోషించుచున్నవి.

7. ఇంతవఱకు దేశభాషా పరిశ్రమయొక్క ఆవశ్యకత దెలిపితిని. ఇక దేశభాషలలో విద్య గలపుట అసాధ్య మని వాదించువారి వాదములను దిగవ నదాహరించి “అనియుక్తియుక్త ముగ నున్నవా?” అనెడి యంతమును విచారించెదను.

8. కొందఱు ఆంగ్లేయభాషలోని శాస్త్రీయపదములకు సరియైన పర్యాయపదములు దేశభాషలలో లే వనియు, ఆ హేతువుచే ప్రకృతిశాస్త్రములు నేర్పట అసాధ్య మనియు వాదించుచున్నారు.

“ఈ యభిప్రాయము తప్పు” అని స్వానుభవమును బట్టి నొక్కివ్రాయఁగలను. బోధనాధ్యనసాధకాలలో వృక్షశాస్త్రము, జంతు శాస్త్రము, కారీశాస్త్రము, రసాయన శాస్త్రము, ప్రకృతిశాస్త్రము, వ్యవసాయశాస్త్రము నేర్పవచ్చుననియు, బాలురు సులభముగ వీనిని గ్రహించుచున్నారు. దేశభాష మూలముగ నేర్పచుండుటచే పూర్వము యథా. ఏ. తరగతి విద్యార్థులు నేర్చుకొనుచుండిన సంగతులను అనాయాసముగ నేర్చుకొనుచున్నారు.

9. దేశభాషలలో తగిన పుస్తకములు లే వనియు అట్టి పుస్తకములను వ్రాయుట కష్ట మనియు కొందఱు తలంచుచున్నారు.

జపాను దేశస్థులకు పాశ్చాత్యుల సంపర్కము లేనప్పుడు, వారి దేశభాషలో వ్రాయబడిన పుస్తకముల సంఖ్య మన పుస్తకముల సంఖ్యకంటె మించియుండలేదు. ఆంగ్లేయశాస్త్రీయపదములకు బదులుగా చీనాదేశపు భాషలోని పదముల నుపయోగించిరి. ఆ భాష మన భాషలకంటె ఎక్కువ శబ్దజాలము కలిగినది కాదు.

ప్రభుత్వమువారు భాషాంతరీకరణమును జేయుట కొక సంఘమును స్థాపించి పుస్తకములను ప్రయరించినయెడల, ఉత్తమ

గ్రంథములు వెలువడుటయే గాక, ఇందు మూలమున సహజముగ నుండ కలుగు నని ఇతనిదేశగ్రంథరచనరీతిలవలన వ్యక్తపడుచున్నది.

జపాను దేశములో మధ్యమపాఠశాలలలోనే గాక కళాశాలలలో గూడ దేశభాష మూలముగ విద్య గలపఁబడుచున్నది. వెనడా విశ్వవిద్యాలయ మిటువంటిదే. దీనిలో 7,000 చుది విద్యార్థులు విద్యాభ్యాసము చేయుచున్నారు. కాలాంతమున హిందూదేశములో గూడ, దేశభాషలను స్వేచ్ఛాద్యాలయములు స్థాపితములుగ వ్రతించు. దేశభాషాభ్యుదయము లేనిదే దేశాభ్యుదయము కలఁగనివార్తగాన, స్వదేశవాస్యయాభివృద్ధి కల్గునను యిన్నింపవలసియున్నది.

10. కొందఱు రెండవ భాషగా ఇంగ్లీషు నేర్పినయెడల, ఇంగ్లీషు భాషాజ్ఞానము తక్కువగా నుండు ననియు, ఉపాధ్యాయు లింగ్లీషులో నిచ్చిన యుపన్యాసములను బాలురు గ్రహింపఁజాల గనియు, ఇప్పుటివఱక రాజకీయ వ్యవహారములను వర్తకవ్యాపారములను నెఱవేర్చుకొనెను సామర్థ్యమును గలిగియుండ గనియు తలంచుచున్నారు.

బాలుర యాంగ్లేయ భాషా జ్ఞానము ఉపాధ్యాయుల తెలివి తేటలను బోధనాపద్ధతులను పరీక్షించిబంధనలను అనుసరించి భేదించుచుండును. తెలివైన యుపాధ్యాయుఁడు, సరియైన బోధనాపద్ధతుల నవలంబించి, నిజమైన భాషాజ్ఞానమును గలుగఁజేయ యిచ్చించినయెడల, వారమునకు 4 గంటలు మాత్రమే బోధించినను చుద్యమపాఠశాలలలోని బాలురకు ఇంగ్లీషు భాషలో ఇయ్యబడిన యుపన్యాసములను గ్రహించు సామర్థ్యము కలుగును. ఒకప్పుడు సాఠశాలలలో వారమునకు 4 లేక 5 గంటల చొప్పున 3 సంవత్సరములు మాత్రమే ఆంగ్లేయభాషను నేర్పవచ్చునను, అట్టి విద్యార్థులు మన దేశమునకు వచ్చి చురుదుధురైలి నుపయోగించి యుపన్యాసముల నిచ్చుచున్నారు; వ్యాసములను వ్రాయుచున్నారు. ఇటులే జపానుదేశములో గూడ బాలురు వారమునకు కొన్ని గంటలే నేర్చుకొనుచున్నను, కళాశాలలో ఇంగ్లీషునం నియ్యబడిడి యుపన్యాసములను గ్రహించుచున్నారు. ఇంతకును ఆంగ్లేయభాషను తప్పలు లేక వ్రాయవలకంటె, నిశ్చయమైన జ్ఞానసంపాదనయు ఆ లోచనావిషేషనాశక్తుల యభివృద్ధియు ఉన్నతాదగ్గుములను గలిగి యుండుటయు ముఖ్యము.

జపాను దేశస్థులకు మన దేశస్థుల కున్నంత ఆంగ్లేయభాషా పరిచయము లేకున్నను, నూతనముగా అనేకసంగతులను గనిపెట్టి యున్నారు. రాజకీయవ్యవహారములను నునకంటె నేర్పుతో నెఱవేర్చుచున్నారు.

సాధారణవ్యవహారములను నెఱవేర్చుటకు మిక్కిలమైన భాషాజ్ఞాన మనవసరము. “What make my make” (వాట్ మేక్ మేక్) అని గవర్నరుగారియెడల ఇంగ్లీషుభాషలో చెప్పిన మహాపురుషుఁడు, ఒక స్వదేశసంస్థానముయొక్క మంత్రిగా నుండి, ఆదామమును వృద్ధిచేసి, ప్రజల సౌఖ్యమును హెచ్చుచేసి, రాజు యొక్కయు ప్రభుత్వముయొక్కయు మన్ననకు పాత్రుఁడాయెను.

II. కొందఱు దేశభావలో విద్య నేర్పకలసిగడే కాని, హిందూదేశములో ముగ్గురుముప్పది భావ లుండుటచేత, అట్లు చేయుట కష్టమని తలంచుచున్నారు.

వీనిలో అనేకభావలకు లిపి గాని పుస్తకములు గాని లేవు. అట్టి భావల మూలముగ విద్య నేర్ప నవసరము లేదు. కొన్ని భావ లు స్వల్పసంఖ్యాకులచేతనే వాడబడుచున్నవి. చుట్టికొన్ని నాడు మాత్రమునే శ్రద్ధించుచున్నా. నిజముగ అది నేనా భావము గావు. చుట్టికొన్ని సహజముగ నాశనమొందుచున్నది. స్వల్పకాలములో అంతరించగలవు.

వైశాఖపుట ననుసరించి ముగ్గురు ముప్పది భావలలోను : ద్య నేర్ప నవసరము లేదు. 16 లేక 20 భావలలో మన హిందూ దేశములో విద్య నేర్పించ జాలును.

III చుంతియైన సాంఘికవాదు గారు, వి.ఏ., ఎల్.జి.

హిందూదేశమునం దిప్పుడు ప్రబలియున్న విద్యావ్యవస్థలలో నితకంటె నెక్కుడు ప్రముఖమైనది లేదని చెప్పుట యెంతమాత్రమును సాహజము గాదు. దేశభక్తిని పురి గొల్పి దేశోద్ధారకవిషయములయందు మనస్సును వికసింపజేయుటకు దేశభావల యభివృద్ధియే యుత్కృష్టసాధనమని అందఱులు ఒప్పుకొనిన విషయమే. పరదేశభావల మూలమున నభివృద్ధి చెంది వచ్చుకొనిన దేశ మేనియు చరిత్రమనండుగ గన్పట్టుట లేదు. ఇంకా భావలనుండి గ్రహించిన విషయములను మాతృభాషలో నిమిడ్చి మన మనోంతరాళములలోనికి త్రొక్కి స్వగతములు చేసికొనగలిగినప్పుడే, యవి మన సాత్తగును గాని లేనియెడల నవి అప్పు దీనిన సామ్యులవలెనే మనకు అవసరమగునపుడు పకరింపవు. అట్టి విద్య బూడిదెలో పోసిన పన్నీ రగును గాని మరి నేలు గాదు.

ఇట్టి ముఖ్యవిషయమును గూర్చి భిన్నాభిప్రాయము లుండుట అసహజము గాదు. స్వదేశీయలే కొందఱు వ్యతిరేకాభిప్రాయమును బూనుటయు కొందఱు సహజమే! ఏ కార్యమునకుఁ గాని ఆటంకములు గడచి జయము కలిగినప్పుడే, దాని జయము ద్విగుణమగును. అంతరాయములు లేక కార్యఫలితము సిద్ధించినను, సిద్ధింపనప్పటి యట్లేయుండును.

ప్రకృతవిషయమును గూర్చి దెబ్బవాద ఆంధ్రమహాసభియందు చర్చ జరిగినప్పుడు, మన ప్రముఖులలోఁ గొందఱు తమ వ్యతిరేకాభిప్రాయమును చూపిరి. అయినను వారే మరి సంవత్సరము జరిగిన విశాఖపట్టణ తృతీయాంధ్ర మహాసభలో ఆ తీర్మానమునే బలపఱచుచు ప్రసంగములు జరపిరి. ఒక్క సంవత్సరకాలములో దీని కిట్టి బలము కలుగుట జయనూచక మనుటకు సందేహము లేదు.

ఈ విషయమై కొన్ని యభిప్రాయములను ముందుగాఁ దెల్పి సాధకసాధకముల కాలోచించి ప్రముఖు లిచ్చిన యభిప్రాయముల వ్రాసి కార్యసాధన సౌకర్యము లగు మార్గములఁ జూపుట ఈ వ్యాసముయొక్క ముఖ్యోద్దేశము.

కాలక్రమమున ఈ 16 భావలకును వసదా విశ్వవిద్యాలయము మాదిరి విద్యాలయములు స్థాపింపబడవలసియున్నది. వీనిలో ఇంగ్లీషు నేర్పకలెను గాని రెండవ భావగా నేర్పవలెను.

ప్రారంభమున దేశభావలలో ఉత్తమగ్రంథములు లభింపక పోవచ్చును. వ్రాయబడిన గ్రంథములు అంగ్లేయభాషాగ్రంథముల కన్నఁ దక్కువ విలువైనవిగా నుండవచ్చును. కాలక్రమమున ఈ లోపములు నివారణ కాలవు.

చేరాభ్యుదయమునకు దేశభాషాభ్యుదయము కావలెను మఱుట నేతమ, దేశభాషాభ్యుదయమునకు పాఠశాలలలో దేశభాష కిచ్చిన ప్రాముఖ్యము కావలె బలపడెను, దేశభక్తి తల్లగు ఈ విషయమును గుఱించి అధికశ్రద్ధ కపించి, ఈ సంస్కారమును ప్రభుత్వము వారి కంకరించునట్లు చేయవలెను.

మన రాజధానిలో ఎత్తమెట్టి పాఠశాలలలో నెందఱు విద్యార్థులు గలరు? వారిలో నెందఱు నెకండరీ పాఠశాలలకుఁ జరువకత్తురు? అట్లు వచ్చినవారిలో మూడవ భాగములోపుననే చదువు మానివేయువా రెందఱు? అది దాటి వైతరగతులలోనికి వచ్చినవారిలో స్కూలు ఫైనలు కాటువా రెందఱు? వారిలో కాలేజీ పర్యంతమయి వారెందఱు రెంతమంది యుండురు? ఈ ప్రశ్నలకు తత్తరము కొంతకాల క్రింది సంఖ్యలవలన తెలును. 41,418,980 మంది ప్రజలలో స్కూల్ యందు విద్య నభ్యసించు వారు 1,862,182 రు; అనగా నలువదిమంది కొకఁడు. వీరిలో

విద్యావిభాగము	పురుషులు	స్త్రీలు
కళాశాలలు	5,491	56
నెకండరీ పాఠశాలలు	77,581	4,689
ప్రైవేట్ పాఠశాలలు	899,893	284,885
చదువుకొను ఈడుగల వారిలో నూటికి	38.1	7.4

వీనిని పరిక్షించి చూడఁగా వైకి పోయిన కొందఱు విద్య దిగ నాసెట్లుచున్నట్లును, జనసంఖ్యలో మిక్కిలి యల్పసంఖ్యాకులే విద్యావంతు లగుచున్నట్లును, స్త్రీలలో విద్య నేర్చువారు అంత కంటెను నూత్యసంఖ్యాకులే నట్లును తెటపడుచున్నది. దీనికి కారణము కొంతకాలము ప్రస్తుతపు విద్యాపద్ధతు లనియే యెంచవచ్చును.

ప్రైవేట్ తరగతి. — బాలబాలికలలో ననేకులు ఈ తరగతి దాటి వైకి పోలేకయున్నారు. అట్టివారికి శాస్త్రజ్ఞానము నియ్యవలె ననిన మాతృభాష దప్ప వేఱు సాధన మేమి గలదు? శాస్త్రజ్ఞాన మనునది మనుష్యజాతి కంతకును కావలసినదే గాని, కొందఱికి మాత్రమే యవసరమై ఇతరులు పొందగూడనిది కాదు. ప్రజలలో నిట్టి జ్ఞానము ప్రబలియుండకపోవుటచేత గవర్నమెంటు వారు ఆరోగ్యవిషయమైన పనులను తలవెట్టునపుడు, మూఢవిశ్వాసము

యుగతి కామ్రజ్ఞానమునకు లైక సామాన్య ప్రజలకల్ల ప్రసాదం
కనులు కల్లుచున్న నని నెక్కువమంది యువోగీయులు చెప్పవలె
నని, వారి కన్యావర్ధకులగుననే యిట్టి స్థితి ప్రబలి, వారు చేసిన
గురుల ఫలితమునే యానభవించుచున్నా నని చనలో కొండలు కను
లో తాము కన్యకాగి యూరకుండవలసివచ్చినది. మూడలివ్యాస
మును పారదోలుటకు ఓద్యావ్యాప్తియే ముఖ్య సోపానము.
మాతృభాషలో తప్ప నేమి విధమున బాహుళ్యముగా విప్లవ
జ్ఞానచంద్రికలను వెదకెట్లుటకు వీలులేదు. చాలవారి జనులు మాత్ర
త్వములో బడి యాదులాడుచుండ కలరా వ హామరి మొదలైన
యంటురోగములు ప్రబలికప్పుడు జాతులే నాశన మగుట సిద్ధము.
కాబట్టి గవర్న మెంటువారు తాము పూనిన ఆరోగ్యకార్యములకు
ప్రజలు తోడ్పకపోవుటచే, భవ్యయ మగుటయే గాని కార్య
సాఫల్య మగుట లే దని వినిపించెడి మొఱ ఆడనిలోని మొఱ.
ఎక్కువ భనము వెచ్చించి విద్య వ్యాపింపఁ జేసిన గాని ఆ మొఱ
నాలకించువా రుండరు.

నేకండరీ తరగతి.—ఈతరగతియందు అనగా ఆరవ
ఫారముకణకును 10 మొదలు 16 సం. ల వయస్సు బాలు రుందురు.
సరియైన కేతుకు పునాది పడుటకు తగిన వయస్సిదియే. నాలవ
ఫారము మొదలు ఆరవ ఫారముకణకును నిర్బంధముగా నన్ని విష
యములను ఇంగ్లీషులోనే బోధింపబడుచున్నది. ఇంగ్లీషు భాష
వైపరీత్యములను రహస్యములను గ్రహించి, ఉపాధ్యాయుడు చెప్పిన
పాఠమును సుగమము చేసికొనుటకు బాలునియొక్క కాలమును
శక్తియు అంతరించుచున్నవి అట్లు కష్టపడుటలో విషయవిజ్ఞా
నము కెగ్గిపోయి భాషావిషయకమైన యాటంకములు నెక్కు లగు
చున్నవి. చరిత్ర గణిత ఉపాధ్యాయుడు, చరిత్రజ్ఞానము కల్గివచ్చి
చేయుటయే వారి పాఠములయొక్క ముఖ్యోద్దేశముగాఁ జేయ
వలెను. ఇప్పుడ స్థితిలో అట్లు చేయుటకు వీలు కలుగుట లేదు.
కాబట్టి ఏ పాఠము చెప్పనపుడు ఆ పాఠముయొక్క విషయమే
ప్రముఖత వహింపనియెడల ఆ పాఠము నిష్ఫలమౌచును. దాని
కొఱకు వెచ్చించిన కాలమును శక్తియు వ్యర్థములు. ఆ పాఠములనే
మాతృభాషలో చెప్పినయెడల బాలురు సులభముగా గ్రహించు
టయే గాక, కాలమును శక్తియు కూడివచ్చుటయు, అందువలన
వారికి సంతోషము కలుగుటయు లెట్లొనరును. అట్లు చేసిన
యెడల, హెచ్చు జ్ఞానమును గూడ కొలది కాలములో వారికి కలి
గింపవచ్చును. దానివలన కామ్రజ్ఞానము త్వరగా కల్గివచ్చిచెంది నూత
నాంశములయందు మనస్సును ప్రవేశపెట్టుటకు తగు నవకాశములు
వికలవచ్చును.

మాతృభాషలో విద్య గఱపినయెడల, బాలర హాణ
భాషాప్రావీణ్యము తగ్గిపోవు నని కొందఱి వాదము. అయితే, నా
యభిప్రాయ మది కాదు. అట్టి వాదము చేకాల్గివచ్చి కరమును గాదు.
అయిన నట్లుగ నని మన మొప్పుకొనినను ఇట్ల మేమి! నెకండరీ
విద్యయొక్క ముఖ్యోద్దేశము జ్ఞానము నార్జించుటయూ, లేక హాణ

భాషను నేర్చుటయూ? ఈ ప్రశ్నకు తగిన సమాధానము నిచ్చిన
యెడల, వన వాదము యొక్క ప్రాబల్యము నోస్తూకొనుటయే. ఏ
సమాధానమును హాణగిద్య విద్యపించుటయే కుకండరీ విద్యయొక్క
యొద్దే మన నుడుచుకు. ఈ విద్య విద్యపించువాఁ యొక్క 90
సంది ఏ స్థితిను సుమాస్తాలుగానో, తాలూకా సుమాస్తాలుగానో,
ఏ వర్తకసంఘములోనో, చరియెచ్చటనో ఉద్యోగము సంపాదించు
కొని పొట్ట పోసికొనువాఁ. వీరికి హెచ్చు హాణభాషజ్ఞానము
యొక్క యవసర మేమి? వ్యావహారికజ్ఞాన ముండే చాలును. కాని
వారికి మానశశ్రేష్ఠ్యములు, ఆనోగ్యనివ యములు, గృహనిర్వీ
హము, అందు వ్యాధులు ప్రబలిక పడవలసిన జాగ్రత్తలు, చేయి
తెగిన చేయవలసిన పని మొదలయిన అనేక జీవవిషయములు తెలి
యకపోయిన, వారి జీవితమే వారికి మున్నగును. ఇది సలసా
గము నీడుట యెట్లు? సముద్రము నీడుటకుంటెను కష్టమగును.
అందువలన జీవితసౌఖ్యమే నుండెంచును.

ఒక చిన్ని యుదాహరణము విదారుగురు గల చిన్నికుటుం
బములో 10-12 సం. ల బాలుడు ఇంగ్లీషు బడిలో చదువుచుండుట
ఈ రోజులలో అరుదు గాదు. వాడు ఇంటిలో పాఠము చదువు
నప్పుడు చిన్న చెల్లెలు కచ్చి ఏమి టన్నయ్యా చదువుచున్నావు?
అని గాని, నాయనవచ్చి వచ్చి నీవు చదివే దేమిటి? అని గాని
ప్రశ్నించినప్పుడు వాడు “నీ కేమి తెలుసును, పో” అని తిప్ప,
ఇతరసమాధాన మేమైన ఇయ్యగలరా? వీడు ముం దెప్పుడో
తహశ్యలుదారు పనో డిప్రూటీ కలెక్టరు పనో చేయు నను సంతో
షము తప్ప, దినమును వాడు మనశ్చరపంచమునందు తనవారలకు
దూరం డగుచున్నాఁ డను సంగతి నతడుచుచున్నాము. వన విద్యాధి
కులలో నెడఱు నిజమైన సంసార సౌఖ్యము ననుభవించుచున్నా
రో చెప్పటకు వీలు లేదు. లెక్కలను సంపాదించిన చాల నవకా
గముగా నుండును. ఏదో సభకు వెళ్లి రాత్రి ఆలస్యముగా నింటికి
వచ్చినప్పుడు ఏమి, ఇంతి ఆలస్య మైన? దని ఇంటివా రడిగిన,
“ఏదో మీరింటింగు. అందుచేత ఆలస్య మైన” దని సమాధానము
చెప్పటం తప్ప, మరియో సముగా వారి నొడిచి వారికి నవాలు
చెప్పగలరుచున్నామో గూడ కే తెలియును. ఎప్పుడైన సాయం
క్రమము నెండలకడ ఇంటికి వచ్చినవెంటనే పిళ్ళగు బయలుదేలు
దుము. భోజనానంతరము నిద్ర. ఈవిధముగా ఇంటిలో చాల తక్కువ
కాలమే గడసి రోజులు వెళ్లెబుచ్చుటకే ప్రయత్నించుచున్నాము.
కాని, మనకుం గల జ్ఞానము కొంతైనను ఇంటిలోవారికి కలిగించు
టకు మనము ప్రయత్నించుట లేదు. దాని కంటకును కారణము
మనప్రపంచములకుం గల తారతమ్యమే. ఇట్టి స్థితికి కారణము
మనము చూటలాడు భాషలో మన యభిప్రాయము లిమిడియుండక
పోవుట తప్ప నేమి గాదు. మాతృభాషలో విద్య నేర్చినయెడల
ఈ దురవస్థ తిప్పు ననుటకు సందేహము లేదు. భాష యెట్లు పర
దేశీయమో జ్ఞానము గూడ నట్లే పరదేశీయముగా నుండి. అంతర్గత
మగుట లేదు. ఇట్టి “అక్షర్లజ్ఞానము” వలన మన బాలురు బాధ

పడుచున్నారు.

ఇంగ్లీషులో బాబును పంపింతులు చేయవలెనని ఆర్మీ సాక్షులును ఆ భాషలో చెప్పటంవలన నేల యలకవదు. పండితులచేత కొత్త పద్ధతుల సాహిత్యములను దానిని బోధించవలెను. దానికి ఏనియోగించు కాలము వృద్ధిచేయవలెను. మాతృభాషలో తక్కిన విషయములను బోధించియేదల, ఇంగ్లీషునకు చాల కాలము ఏనియోగించుటకు నీలగును. అట్టి మార్పులకు ఇంగ్లీషు భాషాజ్ఞానము గూడ హెచ్చగుటకు కారణము గలదు.

సర్వకాలాలలో విద్య నభ్యసించుటకు ఇంగ్లీషు కావలెను గదా? మొదటినుండియు దాని నేల చెప్పఁగూడదను వాదమునకు కొందఱు అంగీకరించుచున్నారు. ఇది అన్నప్రాశస్త్యం నే కారణమందే నేల తినిపించఁగూడదను వాదముతో నుల్యముగా నుండును. 12, 16 సం.ల ప్రాయములో మనస్సు ఎక్కిరిలి కోవలమై పికిసిండుటకు తగు స్థితిలో నున్నప్పుడే దానిని అనవసర కష్టముల పాలు చేయుట, పూవును త్రొందుటకు ప్రయత్నించుటయే. కాలకాలాలలో జీవనవారికి మనస్సు వికసించి కష్టవిషయములను గూడ గ్రహించు శక్తి యుండునప్పుడు గాని, బాల్యమునకు నట్టి విద్యయే యుండునలె ననుట మనోగమయొక్క తత్త్వము నెఱుంగక మాటలాడుట గాని వేరు గాదు. ఇది గాక, సర్వ కాలాలలో చురువువారు నూటి కెందరు గలరు? అట్టి స్వల్ప సంఖ్యాకులకొఱపై తక్కినవా రందఱును జ్ఞానహస్త్యులు కావలె ననుట కనుబంధము గాదు. విడ్డూర బాగుగోరు రివీరంద్రులు ఈ విషయమును చక్కగ గమనింతురు గాక!

స్త్రీవిద్య.—యన దేశపు ప్రస్తుతస్థితియందు బాలర విద్య కంటె బాలికల విద్యయే ఎక్కువ అవసరము చెప్పవలసియున్నది. మన దేశములో స్త్రీ ఇంటికి యజమానిని గాని పురుషుడు గాఁడు. గృహసంస్కారము జరగవలెనని స్త్రీలు ప్రాచీన కార్యము సభ లీకృతమగును గాని, పురుషుడు పూజ చేయును. గృహకార్యమునకు స్త్రీలే నిర్వాహకలు. పురుషులు ఆమోదించి సంక్షేపించు వారు. అట్టి గృహములను నిర్మించవలెనని, ముందుగా తగిన స్త్రీ జనము అవసరము. మన దేశములో ప్రతి స్త్రీయును యుక్తకాల ముందు కలెండరు పిల్లల కల్లియై గృహసౌఖ్యమునకు అటపట్టు అందిన నానందాభి నీలలాడెందు తరణి యి జీవయాత్ర గడపుచున్న జన్మసౌఖ్యము చేసినట్లు యని గుర్రెఱుంగవలెను. స్పృహణియై, ఆకలివైచిన అన్నము పెట్టి, రోగము వచ్చిన మందు నిచ్చి, విచారమువచ్చిన సంతోషము కలిగించి గృహాయాజ్ఞానము వహించవలసియున్నది. అట్టి స్త్రీయతల్లులను విద్యాసూక్ష్మలుగా నుంచిన ఎన్ని కష్టముల పాలు గావలసినప్పుడు? ఆమె విద్యావతియైన ఆమె యభిప్రాయములను ఉగ్రునాలతోనే పిల్లలకు గలిగించుటకు నీలగును గదా! చిన్న వయసులో నెక్కిరింప నెక్కువ యుపాధ్యాయులకు లెదు? ఆమె కుటుంబముగా నుండిన పిల్లలు గూడ శుద్ధిముగా నుందురు. ఆమె మూఁడు లైన పిల్లలు మాత్రమున నునిగి

పోవుదురు. అట్టి స్త్రీలు మును తయారు చేయవలెనని, మాతృ భాషలో విద్య నేర్పటం తప్ప వేరు మార్గము కార్యసాధన గలుగా? నుది రాజధానిలో రెండు గురు స్త్రీలు మాత్రమే కాలేజీ పట్టపరీక్షలలో లేవనట్లు ఒక సంవత్సరపు లెక్క తెలుపుచున్నది. పేరు మాత్రమే విద్య నేర్వలసినవారును లెక్కినవారు నేర్వఁగూడనివారునా? కాఁబట్టి జ్ఞానము వెదఁజల్లంపకు మాతృభాషకంటె వేరు మార్గము లేదు.

పత్రికాప్రకటనము.—దేశమును విద్యావంతులు చేయు సాధనములలో పత్రికాప్రకటనము ఉత్తమము. యన మెన్ని పాతకాలలు వెట్టినను కొద్దియందీకే విద్య గఱవఁగలగుదును గాని, పత్రికలన్నచో సంఘములను బాతులను జ్ఞానపథమునకు త్రిప్ప సాధన విశేషము లని చెప్పవచ్చును. పత్రికాపతనమునలన నే కొందఱు మహాజ్ఞానవంతు లును రనుటకు నిదర్శనములు గలవు. అయిన, కాస్త్రు విషయకజ్ఞానము పత్రికామూలమున వ్యాపింపవలెననిన, చట్టి పుస్తకములు ముందుగా నుండవలెను. కాస్త్రుసాహస్యతము వెలసినవీఁడ, జ్ఞానశేఖరులు పత్రికామూలమున వ్యాప్త మై జలప హృదయాంగముల నాటుకొని సంఘములోనికి తిరిగి వ్యాపించి, సంఘభివృద్ధికిని దేశభివృద్ధికిని కారణము లగును.

పతనగ్రంథములు.—యన వాదమును పూర్తిగా సంగీకరించుటకు కొందఱొక యభ్యంతరము చెప్పుచున్నారు. “పతన గ్రంథములు లేవు గదా, పాతములు చెప్పటం ఎట్లు సాధ్యమగును! అందుచేత గ్రంథములు పుట్టువఱకును మాతృభాషలో విద్య నేర్పటకు వీలు లేదు.” అయితే, పతనగ్రంథములు లేకపోవుటకు గల కారణమును వా రూహించియుండలేదు. పాతములు లేకపోవుట తప్ప వేరేమి కారణ ముండును! పాతములున్న, పాత పుస్తకములు లేకయుండునా? జపాను దేశములో వారి భాషయందు అన్ని పుస్తకములును వెలయుటకు కారణ మేమి? జపాను వారు దేశభాషలోనే ఉన్నతవిద్యను గఱపుట గాదా? జపాను భాషకంటె ఎన్ని మడుంగులో మిన్నయైన మనభాష ఇట్టి యన స్థయం దుండుటకు గల కారణ మేమి? ప్రాతాన్నాము లేక పోవుటయే గదా? యన దేశములో పినిల కోర్టులు వెట్టినపుడు న్యాయవాదు లుండరా? న్యాయవాదులు లేరని కోర్టులు వెట్టుట మారిరా? ఇప్పుడో న్యాయవాదులు కొల్లలుగా నున్నారని చెప్పింట్లు మున్నా గాని, తక్కువగా నున్నారని చెప్పచున్నామా? అట్లే పతనగ్రంథములు లేవని వగచుట కారణ మగఁగక దూఱుట గాని వేఱు గాదు. పాతములు ప్రారంభించిన పుస్తకములు వెంటనే వెలయును. పాతములు ఇంగ్లీషులో చెప్పను దేశభాషలలో పుస్తకములు లే వనుట యన్యాయము.

జిల్లా వ్యవహారము లన్నియు జిల్లా భాషలోనే జరపఁబడవలెనని గవర్నరు మొటువారు సిద్ధాంతపఠించిన, చాల మందిని, అట్టి ఆజ్ఞలు ఉన్నను కొన్ని అమలులో లేవు. జిల్లా కోర్టు వ్యవహారములు జిల్లా భాషలో జరిగిన ప్రజల కెంత సౌకర్యము? అనవసరపు వ్యయ

మెంతులగునా? ఈ విషయమై ఒక జిల్లాగడ్డి గారు ప్రజల భావ లోనే లెచు కోర్టు వ్యవహారములు జరిగకలసిన దని కాసంతుట మిగుల సంతోషితము. విదినాగ్య వ్యవహారములు నిచాగ్యాశివారి వ్యవహారములు కూడ ఇట్లు జరగిన నెంతె లాభకరము! 'పా'కోర్టు కను గెచ్చు మెంటుకును చెల్లు కాగితములు తప్ప, తక్కిన వన్నియు దేశభాషలలో నుండిన ఎంత మంచిది! అట్టి దినములు మనకు త్వరలో ప్రాప్తించుర గా! !

పారిభాషికపదములు. — పుస్తకములు వ్రాయుటకు సరియైన పూర్వముపదములు మన భాషలో లేనవి కొందఱి కొక పెద్ద యడ్డంక కన్నట్లుచున్నది. ఈ విషయమై చాలవఱకు కొఱచి ఇదివఱకే తీరిన దని చెప్పవచ్చును. చాలవఱకు శాస్త్రగ్రంథములు తెనుగు భాషలోను చురికొన్ని ద్రవిడభాషలలోను కూడ ప్రచు రింపఁబడినవి. వీరేశలింగము పంతులు గారు మొట్టమొదట చూ పించిన త్రోవను ఆ నేటలు పండితులు గ్రంథకర్తలు నవలంబించి పర్యాయపదములను కల్పించి వీలు లేనిచోట హానిపదములను తగురీతి మార్చి గ్రంథరచన చేసియున్నారు. ఇంకను వ్రాయవలసిన గ్రంథములలో ఇంగ్లీషు పదములఁ దీసికొనినను, అభ్యంతర ముండదు. ఆంధ్రసాహిత్యపరివర్తువారు కొన్ని పదములను ప్రకటించి యు న్నారు. నాగర ప్రచారిణి సభవారి పారిభాషికపద గ్రంథము నిఘం టువుగా నుపయోగ పగుచున్నది. మాటలను గ్రహించుట సులభ మో, మాటలకొఱునై భాష సంతను చదువనలె ననుట సుకరమో బుద్ధిమంతులు గ్రహింతురు గాత! ఇంకను గణితశాస్త్రగ్రంథములు దేశభాషలలో వెలయవలసియున్నది. సంస్కృతములో లీలావతి భాస్కరాచార్య ఇత్యాది గ్రంథములు బోక ప్రసిద్ధము లిదివఱకే యుండుటచేత ఆ శాస్త్రగ్రంథములు గూడ వ్రాయుట కష్టము గాదు. ఎంగాళి భాషలో డేవ్రే బీజ కోణ గణితము లిదివఱకే ప్రచు రింపఁబడినవి. ఏ విధముగా నాలోచించి చూచినను ప్రతికఠుల వాదమునకు నిలువ నీడ గాన్పించుట లేదు.

సింహావలోకనము. — కాబట్టి వైచి చెప్పిన విషయము లనుజ్ఞీ దేశాభివృద్ధిమూలకము లగు దేశభాషలు మొదట వృద్ధి చెందవలె ననియు, భాషలు వృద్ధి చెందుటకు వానికి పాఠశాలలయందు ప్రాముఖ్యముగల్గి బోధనక్రమ మాభాషలలో జరగవలె ననియు, అట్లు జరగకపోవుటవలన బాలురు నేర్చినవిద్య జీర్ణము గాక ఇతరుల కుప యోగింపకుండుటయే గాక వారికి కూడ నుపకరింపకపోవు ననియు, విద్యార్థులు దేశోగ్యము దృఢత్వము తగ్గి గుర్బులు లై పోవుట మొదలగు సర్వావధములకును ప్రకృతపద్ధతి లోనగుచున్న దనియు లేటల్లె మగుచున్నది.

అనుబంధము

దేశభాషల ప్రాబల్యము పెచ్చించి, దేశభాషామూలమున శాస్త్రసాహముల స్కూలు వ్రేనలు క్లా సంతయువఱకును గఱపుటయే మిక్కిలి సమంజస మను సిద్ధాంతమును చేసికొని, దానికై పాటు పడుటకుగాను "దేశవిద్యాసంఘము (Council of Education)

ఒకటి చెన్న పుంలో సర్ డాక్టరు సుబ్రహ్మణ్యయ్యగారు యాధి పత్యముక్రిందను అనేకులగు మహానీయుల సభ్యులక్రిందను స్థాపింపఁ బడినది. ఈ సభ్యులలో మహాత్ముదీయులు గూడఁ గలరు. రాజ ధానిలోని ఈ సాధ్యాయసంఘములు తిరిగిరసంఘములు దీనిలో సభ్యుత కర్తయులు.

మీరు 1915-వ సం మేనెల 24-వ తేదీని చెన్న పుం గవర్న మెంటువారి కొక నివేదనమును బంపిరి. దానియొక్క సారాంశ మే మనినః స్కూలు వ్రేనలు క్లాసులలో 'O' గ్రూపులోనికి త్రోయఁబడిన దేశభాషలను సంస్కృతము ఇత్యాదిభాషలను 'B' గ్రూపులోనికి మార్చి, ఏ జిల్లావా రా జిల్లాలోనే అన్ని పాఠశాలలును నేకీభ వించి, ఆ గ్రూపునివయుములందు పరీక్షలను దేశభాషలలో చేసికొను ట కుత్తరువు దయచేయింపవలె నని. ఇది ప్రజల యనుమతి కిది వఱకే పాత్ర మైనది గనుక, గవర్న మెంటువారి కే యభ్యంతి ము నుండఁగూడ దని వారి యాశయును.

విదేశీయుల యభిప్రాయములు

సర్ థియడోర్ మోరిసన్ గారు. — "పాశ్చాత్య విద్యావ్యాపన మత్యంత మనసర మని నేను నమ్ముచు, అట్టి వ్యాప నము దేశభాషల మూలకమున జరుగవలె నని యభిప్రాయపడు చున్నాను."

సర్ జార్జి బర్డ్ ఫుల్టర్ గారు. — "ఏదైపు చూచినను దేశ భాషలు తమ ప్రభుత్వాన్ని త్యస్థితికి వచ్చుటకు తగు విశ్వప్రయత్న ములే మనల నెగుర్కొనుచున్నవి."

కార్మయి కేలు ప్రభువు గారు. — "అప్పటి విద్యాపద్ధ తులయందలి లోపములు చాలవఱకు, నున కిప్పుడు గల యనుభవ జ్ఞానములలో కొంతయునను పూర్వపు టుద్యోగీయుల కుండినయడల, కన్నట్లుకపోయియుండును." అని మెకాలే గారి సిద్ధాంతమును గూర్చి నుడివిరి.

కర్జను ప్రభువు గారు, 1903. — "అనేకమైన సాగ న్యతవైచిత్ర్యములును తిలుకబానైపుణ్యోప్యములును దేశభాషల యం దిమిడియుండుటయే గాక, నూతనజ్ఞానరహస్యము లన్నియు నా భాషలలో పొందుపఱచి కోట్లకొలది ప్రజల నునస్సులకు తట్టులా గునఁ జేయుటకు ఆ భాషలు తగియున్నవి. ఇంగ్లీ షు భాష అల్ప సంఖ్యాకులకు మాత్రమే తెలియును."

గె. మన్రో గారు, 1893. — "పిన్న వయస్కు లగు బాలరకు కష్టమగు శాస్త్రవిషయములను వారికి తెలియని భాషలో బోధించుటకుం టె నెక్కుడు శోచనీయ మగునది నాకుఁ గన్పడదు. మన యింగ్లీ షు బాలరకు ఫ్రెంచిలో విద్య నేర్వవలసిన దని చెప్పిన నెట్లుండునో యాలోచింపుడు."

ఇంక ననేకులు దేశీయులను విదేశీయులను గూడ దీని గూఢ శక్యతను గూర్చి యభిప్రాయముల నిచ్చియున్నారు. వ్యాసవిష్ణుగ భీలిచే నీంతటితో విగమింపవలసినచ్చి నందులకు వరువరులు మన్నిం కు రని వేడుచున్నాను.

ANDHRA STUDENTS' BOMBAY CENTRAL TECHNOLOGICAL INSTITUTE

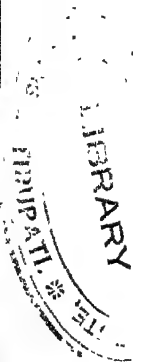

ఆంధ్ర విద్యార్థులు బొంబే సెంట్రల్ టెక్నాలజికల్ ఇన్ స్టిట్యూట్ లో (1916)

VAISA STUDENTS IN ENGLAND

వైశ్య విద్యార్థులు ఇంగ్లండ్ లో (1916)

ANDHRA STUDENTS:
Government Agricultural College, Combatore (1914-1915)

కోయంబూరు సర్వశాస్త్ర కళాశాలలోని
ఆంధ్ర విద్యార్థులు (1914-15.)

ANDHRA STUDENTS: Davar's College of Commerce, Bombay (1915-16.)

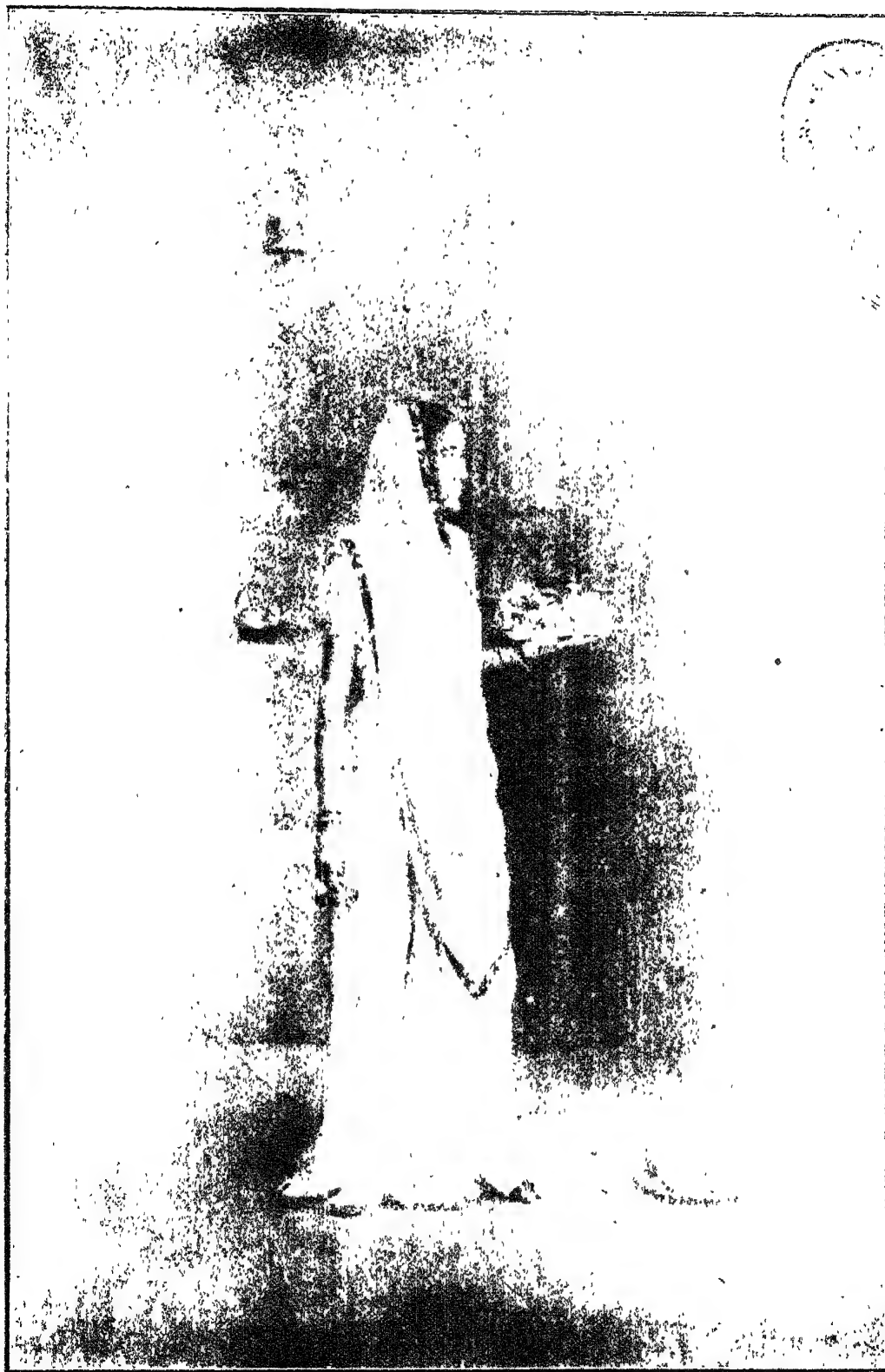
బొంబాయి దావర్ వాణిజ్య కళాశాలలోని ఆంధ్ర విద్యార్థులు (1915-16.)

NATIONAL COLLEGE, MASULIPATAM.
DASARA SPORTS. THE CIRCUS PERFORMERS 1915.

బందరు జాతీయ కళాశాల : దసరా వ్యాయామములు:
సర్కసుపనులు చేసినవారు.

ON HER WAY TO WORSHIP

దేవారాధనమునకై పోవుట

A HAPPY GUJARATI FAMILY

భూరర నుభనంసారము

ఆంధ్రవృత్తి

కవికొండల సాంబశివరావు గారు

వ్యక్తి యనగా నేమి? ఏది వ్యక్తమైనదో యది వ్యక్తి. వ్యక్తమనగా ప్రకాశమానము. అవ్యక్తమనగా నప్రకాశమానము. ఏది గూఢమో, నిహితమో, దాగియున్నదో, కాలచక్రమునం దెక్కడ నో పడియున్నదో, అది యవ్యక్తము. ఏది కాలచక్రమున కధీనమైనదో, తనయం దిమిడియుండు శక్తులను పెంపొందింపఁజేసికొనుచున్నదో, నానాఁడు విశ్వములో నుండు సకలజవము నాధారముగఁ జేసికొని వికాసము నందుచున్నదో, అది వ్యక్తమైనది. కావున దాగియుండునది యవ్యక్తము; ప్రకాశించునది వ్యక్తము. బీజముం దనేకశక్తిపుంజములు ఇమిడియున్నవి; కాన నది యవ్యక్తము. ఎప్పు డా బీజము భూమిపైఁ బడి పృథివ్యప్రేక్షోవాయురాకాశాదులను వ్యవహారమునకుఁ దెచ్చుకొని, బ్రద్దలై, మొలకెత్తి, విజృంభించుట కారంభించునో, అప్పు డది వ్యక్తము. అది యాకులు వేసి, చిగుర్చుచు, క్రొత్తక్రొత్త కొమ్మలు ధరించిన కొలఁది, దానియం దుండు నవ్యక్తగుణములు వ్యక్తమగును, ప్రకాశించును. అప్పుడే దాని వ్యక్తిత్వము ప్రకాశించుచున్న దందురు; దాని వ్యక్తి తేటపడుచున్న దందురు. దానిని వ్యక్తి యందురు.

కాని, యీ వ్యక్తిభావము నింకను పరీక్షించి చూతము. బీజము బీజాకారమున నున్నపు డది చిన్నది. అది మొలకెత్తి విజృంభించినపుడు దాని యావరణము నాకారము పెద్దది. బీజమునుండియే వృక్షమైనను, వృక్షము విస్తీర్ణము; బీజము తుద్రము. బరువునందు చూడఁబోయినను బీజవృక్షములకు హస్తమశకతార తమ్యము. ఈ తారతమ్యము వృక్షవిజృంభణమువలన కలిగినది గదా! బీజము విశ్వశక్తుల నధిష్ఠించి, తత్తత్తత్తుల నంతఃకరణమునందు ధ్యానించి, వానిని వ్యవహారమునకు తెచ్చుకొనుటవలన నీ విజృంభణము గలిగిన

దని మన మిదివఱకు చూచియుంటిమి. కాని, యిక్కడ నొక జ్ఞాన రావచ్చును. బీజశక్తి విశ్వశక్తుల నంతఃకరణమున ధ్యానించి వానిని వశీకరణమునకు తెచ్చుకొని నపు డాయా శక్తిపుంజములు పూర్వమువలె తాము భిన్నభిన్నవృత్తులుగ నున్నవా, లేక సకల వృత్తులును సమంజసమై, సమ్మిళితమై వృక్ష మను వ్యక్తియందు సమానాధారమును పొంది యేకాత్మతను సాధించి నవా? ఒక వృక్షజీవమం దుండు శక్తులు తమలోఁ దాము పోరాటము సల్పుచు, నొకదాని నొకటి మీఠి పోవలయు నని యత్నించుచు, వృక్షవ్యాపకత్వమునకు సంఘాతమును గలిగించుచున్నవా? లేక యన్నియును పరస్పరము సహాయ మొనర్చుకొనుచు వృక్షవ్యక్తిత్వమున కాధారములై, యేకాధారమును పొందియున్నవా? దీనికి జవాబు చెప్పకయే యందఱు గ్రహింపఁ గలరు. ఇక్కడ మరయొక సంగతి నాలోచింపవచ్చును. వృక్షాదులవలె చేతనములు గాక సంపూర్ణముగ జడములగు పదార్థములకు వ్యక్తిత్వ మున్నదా? వృక్షాదులం దేవిధమున సకలశక్తులును తమతమ భిన్నత్వమును రక్షించుకొనుచు వృక్షవ్యక్తికి సాయపడుటకై తమ సర్వస్వమును సమర్పించుకొనుచు, వృక్షాధారమును పొంది కృతార్థత నందుచున్నవై, కేవలము జడములగు మృణ్మయాదులందుఁ గూడ నిట్టి చిద్విలాసమును చూడనగునా? లేక మృణ్మయాదులం దాంతరికసంపర్కము, సంయోగము, ఏకాత్మత, ఏకాధారత, గానుపింపక కేవలము బాహ్యయోగమే యున్నదా? అనగా రాయి రప్ప యిత్యాదులం దాంతరిక స్నేహ ప్రేమ సమ్మేళన భావ మున్నదా? లేక వాని యందుఁ గల భిన్నావయవములు కేవల ముండొంటి బాహ్యమందే యుండి, యేదోయొక బాహ్యసన్ని వేశము చేత బానిసలవలె కట్టబడియున్నవా? అనగా, నొక

కాత్తిముక్కయం కుంకు భిన్నాంగములు, ఒక వృక్షము యొక్క యంగములవలె పరస్పర సుఖదుఃఖములందు పాలుగొనుచు, నొకదానిబాధను మరియొకటి గూడ ననుభవించుచు, నొక యంగము వికలమైనపుడు దక్కిన యంగములు బానిలోటును పూరింప సర్వవిధముల యత్నించుచు, నొకయంగము వికసించినపుడు తక్కిన యంగములు గూడ సుతాహముతో ప్రేమపూర్ణ హృదయముతో పూర్ణత్వము పొందుచున్నవా? లేక యా యంగముల సంపర్కము కేవలబాహిరమై స్వేచ్ఛ చే గట్టబడిన నై, యొండొంటి సుఖదుఃఖములలో జోక్యము లేక మూఢత్వము నాశించినవా? దీనికి జవాబును గూడ చెప్పకయే గ్రహించనగు.

మన మిప్పుడు వితర్కించిన విషయమునందు మనకు తేలిన మీమాంసను మనసునందుంచుకొని మనము ప్రకృతాంశములోనికి దిగుదము. ప్రకృత మిప్పుడాంధ్రదేశ మెట్టి స్థితిలో నున్నది? ఆంధ్రమాత యేపరిణామమును పొందియున్నది? పరతంత్రమునకు లొంగక యాత్మతంత్రమున కధీనమైన జీవవ్యక్తిస్థితిలో నున్నదా, లేక యాత్మతంత్రము స్వతంత్ర మన నేమియో యెఱుంగక పరతంత్రమున కధీనమైన జడవ్యక్తివలె నున్నదా? ఆంధ్రదేశ మందు సర్వకళలును గలసి యేకకళ యైనవా? లేక కళ లన్నియు నొకదాని పోరు ఒక దానికీ గట్టక యాత్మనాశనమును సల్పుకొనుచున్నవా? ఆంధ్రదేశ మందు శక్తు లన్నియు సమంజసమై, యథాస్థానముల నాక్రమించి, యథాశక్తిగ నాంధ్రమాతృవ్యక్తి కరణమునకు శోడ్పడుచున్నవా? లేక పరస్థానముల నతిక్రమింప యత్నించి, యనధికారచర్యలలో బడి యాత్మవిస్ఫుటనమునకు భంగము గలిగించుకొనుచున్నవా? ఆంధ్రదేశ వాసు లాత్మసంయమము చేసి యాంధ్ర మాతృవ్యక్తికరణమే ప్రధానముగఁ జేసికొని, తమ సర్వశక్తుల నందుకై వినియోగించుచున్నారా? లేక యా మాట మఱచిపోయి, వితండవాదములకు లోనై, యింద్రియాధీను లగుచున్నారా? ఆంధ్రదేశీయులు స్వార్థము నశింపఁజేసికొని, యాంధ్రమాతృవ్యక్తికరణము

నందే తమ స్వవికాసము కలదు గాని, దానిని విడిచి లే దని గ్రహించి మాతృదేవీచర్యలో నె మగ్నులై యున్నారా? లేక మాతృసేవను మఱచి యహంకార నశులై, నిజవ్యక్తిత్వము రక్షించుకొనఁజూయి దానిని నష్టపఱచుకొనుచున్నారా? ఆంధ్రదేశములో నిప్పుడు పనిచేయుదుండు నుద్యమము లన్యోన్యస్నేహభావముచే బద్ధమై యున్నవా? లేక వైమెఱుంగులై నామధానిలై, యన్యోన్యసంబంధము లేనివై, వైపై నెగురు మిడుంగురుబురుగులై యున్నవా? వే యేల? ఆంధ్రదేశమునం 'దిప్ప' డాత్మసంయమయజ్ఞము జరగుచున్నదా? లేక ఆత్మనాశకసాధన మగుచున్నదా?

ఆంధ్రప్రసరులారా! రాగమును చెందకుండు. అవికలచిత్తముతో కడవఱకు చదువుండు. దేశమందుండు సకలోద్యమములను మననించి చూడుండు! ఆంధ్రదేశ మందు జరగుచుండు రాజకీయసభ లేమి యాందోళనము లేమి, సాంఘికసభ లేమి యాందోళనము లేమి, విద్యా విషయికమైన గందరగోళము లేమి, మతవిషయికసభ లేమి యాందోళనము లేమి, అంతఃకరణసారశుద్ధ్య మను యజ్ఞసాధనమువలన జన్మించినవి కావు; మన నాగర కము చాలనఱకు పాశ్చాత్యనాగరకముతో డీకొనుట వలన నశాంతిని పొంది తల్లడిల్లినది; రెండు కిరణములు భయంకరనాదముతో నెదుర్కొనినపుడు పైపై నును గును నీటిబుగ్గలును బైలుదేరిన స్థూతల్లడసాగునుండి పైనఁ జెప్పిన నీటిబుగ్గలవంటి యాందోళనములు పైలు దేరినవి. మన తెలుగు దేశమందు ప్రకృత మున్న మండల రాజకీయ సభలు సంఘములు, తాలూకా సభలు సంఘములు, గ్రంథిభాండాగారముల కగు యత్నములు, ఇంకను పలువిధములగు నడావిడులు నిందులో చేరినవే. ఒకవ్యక్తి రెండువిధములుగ కర్మప్రపంచమున దిగవచ్చును. దేశమున ననేకావిష్టములు గలుగుచున్న పుడు దేశమునకై జాలిచెంది తాత్కాలికదయార్ద్రభావముచే తాడితుండై, దరిగానక కర్మలో మునుంగవచ్చును. ఇట్లు చేసినపు డితని చిత్తమును భావమును జ్ఞానమును సమంజసమై, సమాధియోగమం దేశాత్మప్రతిపత్తిని

పొందకుండమిచే, కొంత కర్మ చేసినపిమ్మట, ఆత్మ వికల త్వమును పొంద, ఇతఁ డాత్మహరి యగును; ఇతనికి స్వ ప్రతిష్ఠ పోవును, ఆత్మకేంద్రము వారించును; చివరకు బుద్ధిహారియై యింద్రియాధీనుడై జహుడగు నశించును. కర్మము ననుష్ఠించు విధ మింకొకటి యున్నది. అదియే ఋజుమార్గము. సూతనభావము లుక్లేశములు జన్మించి నపుడు నాని కధీనము గాక నానిచే ప్రీతితుల్యము గాక, వాని నన్నిటిని వశముచేసికొని, వాని నాత్మకేంద్ర స్థానమునకు పట్టుకొనిపోయి, యక్కడ వానిని గూర్చి మననము చేసి నానిని స్థానాగ్నిలో దగ్ధముచేసి యేకాత్మప్రత్యయ సారముతో స్థానమునకును భానమునకును గల సమన్వయమును గ్రహించి పరమాత్మప్రేరేపణ మును పొంది కర్మలోనికి దిగవలయును. ఇట్లు చేసిన వాడే యోగస్థుడు; వీడు కర్మప్రపంచములోనికి దిగి నపు డాత్మహరి గాక యాత్మప్రతిష్ఠుఁ డగును; కర్మ చేసినకొలఁది నాత్మవికలత్వమును పొందక పరిపూర్ణత నందుచుండును. మహాత్మ్యార్థచక్రముతో గిరిగిరఁ దిరు గుచున్నను ఇతఁ డాత్మరాజ్యమున స్వరాజ్యముతో నధివసించును. ఒక రాష్ట్రమునందలి యవస్థయు నిదియే. స్వదేశము విదేశముతో డీకొనినందుచే మాతనభావము లుద్దేశములు జనించుట స్వాభావికమే కాని, ఆ రాష్ట్రపు దేశపుత్ర క్రియంతటితోనే తృప్తిపొంది, పైపై నురుగులతో నే భేలించినయెడల, ఏ క్షీణవాయుసంఘర్షణముచేతనో యారిపోవునట్టి బుచ్చదమువలెనే, అదియు క్షణికోతనా హము పోయినంతనే, యథాస్థానమును చెంది తటస్థమై మునుపటికంటె నెక్కువగ జడత్వమును పొందును. అట్లు గాక, డీకొనిన శక్తులు రెండును గభీరస్థానమునకు చొచ్చి, యక్కడ పరమాత్మతో తమ యేకత్వమును దర్శించి, సమంజసమై, యెండుంటితోఁ గలసి మెలసి యున్నయెడల, నందుండి యొక మహాశక్తి సంభూత మగును. ఆ శక్తి మునుపటి రెండు శక్తులనుండి యుద్భవిల్లినదే గాని, వాని చిచ్ఛక్తిసమ్మేళనమునుండి పుట్టుటచే నూతనమైనది. ఇదివలె కున్నట్టి రెండు శక్తులు నందున్నవి. కాని వీనినుండి పుట్టినది సూతన మగుటచే

దీని శక్తియు నూతనతరము, తీక్షణతరము, అవరిమి తము, అవర్ణనీయము, మహావిఘ్న భేదకము. దీనిముం దేదియు నాగదు. రసాయనశాస్త్రములో మనము విన్నట్లు రెండు భిన్నద్రావకములు గలసినపు డందుండి మహాశక్తి యుద్భవించినట్లే, ఇదియు శక్తిసమ్మేళనము. మృణ్మయపదార్థ సమ్మేళనమునంటిది గాక చిన్మయ సమ్మేళన మగుటచే, అది పరిమితము గాక యపరి మితము. రెండు శక్తులు డీకొనినపుడు పైపైన పుట్టు నురుగులు మృణ్మయపదార్థసంభూతములనంటివి. అట్లు గాక యంతరాళమున సమంజసమైనపు డందుండి వచ్చు ప్రకాశములు, లీలలు, రూపములు చిన్మయసంభూతములు.

ప్రకృతము తెలుగు దేశమం దింకను నీ మాంత రికసమ్మేళనము గావలయును. ఇప్పుడు పాశ్చాత్యనాగర కత పైపైన నతికించినట్లున్నది. అది పోనికి పోయి, మన నాగరకముతో నేకాత్మతను పొందవలయును. అప్పు డందుండి పుట్టు శక్తులు ఉద్యమములు ఉత్సాహములు ఆందోళనములు ఇప్పుడున్నవానివలె నుండవు. అవి యెట్లుండగలవో మనము చెప్పలేము. చిచ్ఛక్తి సంభూతము లగునట్టివాని నెన్నడు ననుమానించి నిర్ధారణచేయ వీలులేదు. అవి చిన్మయునికే తెలియును. కాని యవి సర్వాంగసంపూర్ణముగ నుండు నని మాత్రము మనము చెప్పగలము. అందు ముందన్నియు నంత రమునకుఁ జొయి బైటికి వచ్చును; మునుఁజలు వేసి తరువాత తేలును. ఆంధ్రదేశమం దేకవ్యక్తి రావలె నన్న ముం దాత్మయజ్ఞము గావలెను. ఆ యజ్ఞమునందు పరిశుద్ధమగు నంతకరణమే గుండము. చిచ్ఛక్తియే యగ్ని. సకలభావములు, తెలుగుదేశమం దుండు సకల వ్యక్తులు—హిందువులు మహమ్మదీయులు క్రైస్తవులు—తెల్లవారు, నల్లవారు, సకలశాస్త్రములు—వేదములు బైబిలులు కొరానులు పురాణములు—సకలోత్సాహములు—రాజకీయసంబంధికములు సాంఘికములు మత సంబంధికములు—ఇత్యాదు లన్నియు నాహుతులు. పరమాత్మయే యజమానుడు. బ్రహ్మయే పురోహితుడు.

ఆ యజ్ఞమునుండి సంభూత మగునదే యాంధ్రవ్యక్తి. ఆ యజ్ఞమునూ దొకను "స్వాహా" యనుచు ననేకాచూతులు వచ్చివడుచు — త్రికాలము లాంధ్రదేశమునకు భాగ్యదేవత లగు రారాజులు, మహాకవులు, మహాభాగవతులు, యోగులు, ఋషులు, సాధుపుంగవులు, పోతనాదులు, తిక్కనాదులు, మన దేశమందు పుట్టిన వరదేశసాధువులు, వారి సాధనసంపత్తి సముపయము, మరియు గణనాతీతములగు ననేకద్రవ్యములు నాడు పడును. ఇట్టి మహాయజ్ఞసంభూత మైనదే యాంధ్రవ్యక్తి యగును. దానికి సహజవ్యక్తిత్వము, ఏకత్వము నుండును. దానిలోనే భిన్నత్వమందు సమన్వయము గాన నగును. ఇది లేకయే యిట్టి యజ్ఞసంభూతము కాని దానినే వ్యక్తి యనుటకు ఏలు లేదు. అం దేశత్వముండదు. అం దేశాత్మీయత సంభవింపదు. ప్రేమ యుండదు. కల్లోల మెక్కువ. భేదభావ మెక్కువ. విరోధము మెండు.

ఏ యాంధ్రవ్యక్తి యిట్టి మహాయజ్ఞసంభూతమోయది సర్వగ్రాసి. అది భారతవర్షమూ దుండు సకలనాగరకములను మ్రొంగివేయును; పృథివిని తన యుదరమందుంచుకొనును. గాని భక్తిప్రవాహములో నందఱు కొట్టుకొనిపోవుదురు; దాని కర్మకు మితి యుండదు; దాని జ్ఞానమున కేదియు నాగదు; అది సమస్తప్రపంచముతో యోగమును చెందియుండును; ఏకాత్మతను సాధించును; అది సంపూర్ణముగ స్వాధీన మైనది. దాని వచనములను సమస్తపృథివియు వినును. ఆ వ్యక్తియందు బమ్మెర పోతన నూతనభాగవతమును వ్రాయును; నూతనభక్తిప్రవాహము పారునట్లు చేయును. తిక్కన

ఘంటము నూతనభారతమును సృష్టించును; నానిజైలి పూర్వపునానిని సహస్రవిధముల మించును; గాని భావము ఘనిష్ఠతరనుగును. విద్యారణ్యుడు ఋగ్వేదమునకు పూర్వముకంటె గభీరతార్థమును జెప్పగలడు; నూతనసాయణాచార్యభాష్యమును వ్రాయగలడు. ధర్మము స్థాయితర మగును. నైష్ఠమను జైవమును కౌగిలించుకొనును; నైదికము నియోగము నాలింగనము చేసికొనును; శూద్రులు బ్రాహ్మణులగుదురు; భూదేవతలు స్వర్గదేవత లగుదురు. వాణిజ్యము న్యాపారము హెచ్చును; రాజుడి యెక్కువగును. ఆంధ్రులు భుజబలమున నందఱిని మిఱిపోదురు; ఆకారమంగు మోహనాకారు లగుదురు. ఎక్కడ చూచినను సంపూర్ణతయే గానిపించును; సర్వాంగసంపూర్ణతతెలునకే దృష్టి యొగును; ధర్మము నీతియగలసియుండును; యోగము భక్తియు బెండ్లియాడును; కర్మము జ్ఞానము నైక్యము నందును; ఆ యాంధ్రవ్యక్తియే వ్యక్తి; ఆ యాంధ్రరాష్ట్రమే రాష్ట్రము; తక్కినరాష్ట్రము రాష్ట్రముగాదు.

ఆంధ్రులారా ! మదీయసోదరులారా ! రండు. ఇట్టి మహాయజ్ఞమును వేల్చెదము రండు! దానికి తగిన యాయోజనము చేసికొనెదము రండు!! సిద్ధ మయ్యెదము; అత్యయందు పారిశుద్ధ్యమును నెలకొల్పెదము; అపుడు వరమాతృ మనలోని కవతరించి మనలఁ దరింపజేయును. ఓహో! అల్పగూఢో తృప్తి యేల! పూరింటి యందు సంభ్రమ మేల! అంతఃకరణశుచిత్వ ము నగ్నిని రగులఁజేసి యా పూరింటిని తగులఁబెట్టుడు. తగులబెట్టి యాశ్మశానముపై నూతనగృహనిర్మాణము చేయుడు!! తథాస్తు !!!

అ మృ తాం జ న ము

చక్కనిడబ్బితో సహా సీసా ౧-కి ౮ అణాలు మాత్రమే

 అమృతాంజనము డిపో, 6 తంబుకెట్టిపిడి, మదరాస్—లేక 109 ప్రేరిరోడ్డు, బాంబాయి

ఆంధ్రోద్యమము

చల్లా శేషగిరిరావు గారు, బి. ఏ.

ఆంధ్రోద్యమమునకు రూప మొసగినది ఆంధ్రమహాజనసభయే. ఆంధ్రమాతృసందర్శనమునకై వివిధభాగములనుండియు ఆంధ్రు లందఱు నొక్కచోటఁ గూడుచున్నారు. ఆంధ్రు లందఱు తా మొక్క సంఘమునకుఁ జేరిననార మనియు, ఆంధ్రభాషయే మాతృభాషగాఁ గలవార మనియు, సామాన్యసంప్రదాయములు గలవార మనియు, హైందవజాతియందు బలమగు నొక యంగముగ నేర్పడనున్నార మనియు తెలిసికొనఁ గలుగుచున్నారు. తమ నిజస్వరూపమును దర్శింపఁ గలుగుటయే ఆంధ్రమహాజనసభయొక్క ముఖ్యోద్దేశము. ఆంధ్రులే గాక ఆంధ్రేతరులు గూడ, ఆంధ్రభాష మాటలాడు నొక సంఘమువారు గల రనియు, వారు రెండు కోట్లమంది గల రనియు, వారు ప్రాచీననాగరకమం దే దేశమువారికిఁ గాని యే సంఘమువారికిఁ గాని తీసిపోరనియు, ఆంధ్రులు గూడ తగిన యభివృద్ధి నొందినఁ గాని హైందవజాతి బలపడనేర దనియు, ఆంధ్రోద్యమము ద్వేషజనితము గాని సదుద్యమ మనియు, ఆంధ్రులలో నూతనవికాసము గలుగుట హైందవు లందఱకు షేమకర మనియు, ఆంధ్రరాష్ట్రము ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము జాతీయతకు భంగకరములు గాక పోషకము లనియు మెల్లమెల్లగా తెలిసికొనఁగలుగుచున్నారు. నెల్లూరిలో జరిగిన రాజధానీసభయం దీ విషయమై చర్చ రాగా, విషయనిర్ణాయకసభలో ఆంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చి తీవ్రమైన వాదప్రతివాదములు జరగెను. ఆ చర్చయందు ద్రావిడులు గూడ ఆంధ్రరాష్ట్రమును గూర్చి తమ కుండిన యపోహములు భ్రమప్రమాదజనితము లని యొప్పుకొనవలసివచ్చెను. గతదేశీయమహాజనసభయొక్క ఆహ్వానసంఘకార్యదర్శులను, భాష నాధారపఱచుకొని హిందూదేశమును విభజించుట యుక్తమను తీరుమానమును కాంగ్రెసులో ప్రవేశపెట్టుటకు, ఆంధ్రమహాజనసభయొక్క స్థాపితోపసంఘపు కార్యదర్శి గారు కోరియుండుట యెల్లరకు తెలిసినవిషయమే. అందుపైని కొంత కలవరము దేశమునందు కలిగినది; వివిధరాష్ట్రములలోని పత్రిక లి విషయమును గూర్చి చర్చించినవి. మొత్తము

మీఁద ఆంధ్రోద్యమమును గూర్చి నూమోదమునే తెలిపినవి. జాతీయవాదుల యభిప్రాయములను వ్యక్తీకరించు “మరాఠా” పత్రిక రాష్ట్రవాదమునెడల సంపూర్ణామోదమును తెలిపినది. మదరాసులో ఆంగ్లేయులచే నడపఁబడు “మదరాసు టైముస్” పత్రికగూడ అంగీకారమును స్పష్టపఱచినది. దేశీయమహాజనసభలో విషయనిర్ణాయకసభయందు కొందఱు ఆంధ్రప్రముఖు లీ తీరుమానమును ప్రవేశపెట్టుటకు యత్నించిరి కాని, దేశీయమహాజనసభను నడపుచున్న ప్రాతనాయకులు నూతనపథ మనిన బెదురుదురు. తమ ప్రాచీనపద్ధతులనుండి యొక యడుగయినను అవతలఁ బెట్టుటకు వెఱతురు. సంఘసంస్కరణ మనిన పూర్వాచార పరాయణుల కెట్టి భీతియో, ప్రజాభిప్రాయమున కనుగుణ్యముగా చట్టములను మార్పుకొనుటకు స్థానికాధికారుల కెట్టి కష్టమో, కాంగ్రెసు పద్ధతులలోఁ గాని తీరుమానములలోఁ గాని నూతనమార్గముల ననుసరించుటకు బాధ్యత గల నాయకుల కంత కష్టముగ నుండును. నూతనాదర్శములు కలిగి, నూతనవాంఛలు దినదినప్రవర్ధమాన మగుచున్న యిక్కాలములో, ఇరువది సంవత్సరముల క్రింద కాంగ్రెసుయొక్క ప్రారంభదినములలో విద్యాధికులకుఁ గల యభిప్రాయములనే యీ దినమువఱకుఁ గూడ నవీనవిద్యాధికుల మీఁద బలవంతముగ ప్రయోగించుట, బైబిలులోఁ జెప్పినట్లు క్రొత్త మద్యమును ప్రాత బుడ్లలోఁ బోయుట వంటిదే! యువకుల యాదర్శములను గూర్చి యాలోచించుటకైనను వీరికి సహనము లేదు. ఇట్టి యసహనమే సూరతులో జరిగిన దేశీయమహాజనసభయొక్క భంగపాటునకు కారణము. కాల మెల్లపుడును మార్పు చెందుచున్నది. స్పృహలో నీ సత్యము మన కెప్పుడును పొడగట్టుచునే యున్నది. స్థిరత్వము జడత్వమునకు కారణమగును గాని, యభివృద్ధికి కారణము గానేరదు. ప్రపంచములో నిక్కాలమునఁ గలుగుచున్న పరిణామమును గమనించి, హిందూదేశమునందు వివిధసంఘములలో మొలకలెత్తుచున్న నూతన సంఘన

ములను గణనచేసి, బహువిధము లగు నుద్యమముల నిమిషి, యభివృద్ధి కాటంకము గాని పథములను గూర్చి ప్రతివత్సరమును దేశీయమహాజనసభలో ప్రముఖు లందఱు చేరి యాలోచించుట యుత్కృష్టధర్మము. స్వపరిపాలనయు రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యమును మన నాయకులు గోరుచున్నారు. రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము నాధారము చేసికొని స్వపరిపాలన గోరుటకు ముందు కొంచె ములోచన చేసినయెడల, మున్నందు భాషల నాధారము చేసికొని దేశము నంతను రాష్ట్రములుగ నేర్పఱచినచే కాని, రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము సుస్థిరముగ నుండఁజాల దని శోచకమానదు. కాని యీ వత్సరమే కాంగ్రెసులో రాష్ట్రపు తీరుమానమును గూర్చి యాలోచింపలే దని మనము విచారించవలసిన యవసరము లేదు. కాలము పరిపక్వము కావలెను. దేశములో నీ నూతనసందేశ మింకను బాగుగ ప్రబలవలెను. అపుడు గాని మన నాయకులు త్వరపడరు.

ఆంధ్రోద్యమ మింతవఱకును ఆంధ్రదేశములో జనింపఁజేసినది యుత్సాహము మాత్రమే. ఇంకను ఈ యుత్సాహము ప్రతి పల్లెలోను పట్టణమునందును వ్యాపింపవలెను. మొత్తముమీద ఆంధ్రు లెల్లరును ఆంధ్రరాష్ట్రము నామోదించినవారే. నెల్లూరివారును దత్తమండలములవారును గూడ, రాష్ట్రాదర్శ మనిన ఉత్సాహభరిత్యలై యున్నారు. కాని, యుత్సాహమున్నంత మాత్రముననే, ఏ యుద్యమమును ఫలవంతము కానేరదు. కార్యరూపమున పరిణమింపని యుత్సాహము త్వరలో నస్తమించును. ఇంతవఱకును ఈ నూతనోద్యమము కార్యరూపమును ధరించుటకు లేగిన యత్నములు జరగలే దనుట సువ్యక్తము. సంచారకార్యదర్శు లిద్దఱిని నియమించుటతో మాత్రము తృప్తి కలిగెను. ఇట్టి స్థితికి రెండు కారణములు గానుపించుచున్నవి. ప్రస్తుతము ప్రపంచము నుజ్జూత లూఁగించి ప్రళయ కాలమును సృరింపఁజేయుచున్న మహాసంగ్రామము ప్రథమకారణమై యుండనోవు. అన్ని జాతులవారివలెనే ఆంధ్రులును ఆంగ్లేయప్రభువు లీ దారుణసంగ్రామమునందు జయమొంది కార్యణ్యుల బారినుండి ప్రపంచమును రక్షించెదరుగాక యని తేజోనిష్ఠతో భగవంతుని భ్యానించుచున్నారు. వారి మానసము లన్నియు ఈ సంగ్రామము

మీదనే కేంద్రీకరింపఁబడియున్నవి. వారును తక్కిన హైందవులతోఁబాటు సాయము చేయుచున్నారు. సంగ్రామానంతరమువఱకుఁ గూడ సాయము చేయుట కుద్యుక్తులై యున్నారు. అందువలన ఆంధ్రోద్యమము వారికి ప్రీయమైనను, ప్రీయతరమైన ఆంగ్లేయ విజయ ప్రాప్తి వారి మనోవిధియందు ప్రధానమైన సూక్ష్మమిచ్చి యున్నది. రెండవ కారణము ఆంధ్రమహాజనసభ యొక్క స్థాపితోపసంఘసభ్యుల యుదాసీనతయై యుండవచ్చును. సభ్యులందఱును కలిసి యైకమత్యముతో పనిచేయుటకన్న నొకరిమీద నొకరు అన్యాయదేశముగ నిందలు మోపుటతో కాలము గడపుచుండుట శోచనీయము. కార్యదర్శిమీదనే యీ యశ్రద్ధాకాగణమును మోపుట సరి కాదు. ప్రతి సభ్యుడును కార్యభారము తనదియే యని గుర్తెఱిగి కార్యమునకుఁ గడంగుట ధీరలక్షణము. సభ్యులే గాక ప్రతి యాంధ్రుఁడను, సభ్యుఁడైనను గాకపోయినను, ఆంధ్రోద్యమవ్యాప్తికి తగు సాయము చేయుట తన విధి యని గమనింపవలెను. అపుడు గాని యాంధ్రోద్యమము మూలమూలలకుఁ బ్రాకి ఆంధ్రులలో సంపూర్ణవికాసమును కలిగింపఁజాలదు. అప్పుడే ఆంధ్రు లున్నతస్థాన మాక్రమించి హిందూదేశమునకు మార్గదర్శులు కాఁగలుగుదురు. అట్టి తరుణమునందే ఆంధ్రులు స్వపరిపాలనాస్వాతంత్ర్యము ననుభవించి మఖివఁగలుగుదురు.

రాజోపు ఆంధ్రమహాజనసభ కాకినాడపట్టణములో జరగనున్నది. ఆ సభలో ఆంధ్రోద్యమము కార్యరూపమును చాల్చుట కెట్టి మార్గము లవసరమో, ఆంధ్రప్రముఖులు బాగుగ నాలోచించి వానిని గూర్చి తీరుమానింపవలసియుండును. మాటలకన్న కార్యమే యీ తరుణమున నెక్కువ యవశ్యము. ఆంధ్రరాష్ట్రము ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయము ఆంధ్రులకు లభించుటకై దృఢమగు ప్రయత్నములను చేయవలెను. గమ్యస్థానమునకు చేరుట సులభము కాదు. సంతత్సర మంతయు పని జరగవలెను. ప్రయత్నములు విఫలము కావచ్చును; నిరుత్సాహపడ నవసరము లేదు. సత్యము మనఃపక్షమందున్న దని నిశ్చయించినపుడు ఎన్ని కష్టములు సంప్రాప్తించినను, ఎడతెగక పనిచేసినయెడల, విజయము ద్రువముగ కలుగును. కార్యసాఫల్యమునకై ఏయే మార్గము లవలంబించుట యుక్త

మో నాయకులును అనుభవశాలులును ఇప్పటినుండి యు ఆలోచన చేసి సభాకాలమును చర్చించి ఐకమత్యముతో పనిచేయుట దేశాభివృద్ధికి సాధనము. ప్రతి జిల్లాలోను ఆంధ్రసంఘము లుండవలెను. ప్రతిసంఘమునకు కార్యదర్శి యొకరుండవలెను. కార్యదర్శు లందఱు మహాసభయొక్క యుపసంఘములో సభ్యులుగ నుండవలెను. ప్రతి జిల్లాలో ఆంధ్రోద్యమమును వ్యాపింపజేయుటకు ఈ కార్యదర్శులు జవాబుదారీ వహింపవలెను. ఆంధ్రసంఘము ప్రత్యేకముగ వ్యాపించుటకు వీలులేని చోటులందు జిల్లాసంఘమే యీ పనిని నిర్వహింపవచ్చును. కార్యదర్శి యావత్కాలము దేశసేవకు వినియోగించుట కుద్యుక్తుడై యుండవలెను. దేశాభిమానము గల యువకులును విద్యాధికులును ఆంధ్రదేశములో అనేకు లున్నను, ధనలోపమువలన వారిట్టి

కార్యములను పూనుకొనుటకు శక్తి కలిగియుండరు. అట్టివారికి ఆంధ్రనిధినుండి యుపకారవేతన మిచ్చి వారిని ప్రోత్సహము చేయుట ఉపసంఘమువారికి కర్తవ్యము. ఇట్లు సంవత్సరాదినుండియు సంవత్సరాంతమువఱకు ఆంధ్రోద్యమవ్యాప్తికై పనిచేసినయెడల మన యాదర్శము త్వరలో ఫలోన్ముఖ మగును. ఉపసంఘకార్యదర్శి యీ జిల్లాసంఘకార్యదర్శులు తిన్నగ పనిచేయుచుండునట్లు తనిఖీ చేయుచుండవలెను. తగిన యాలోచనలు చేసి ఆంధ్రమహాజనసభలో కార్యసాఫల్యమునకై చర్చ జరగించుటకు ఆంధ్రనాయకులు ప్రార్థితులు. ద్వేషభావము తొలగఁదీసి యొకరి నొకరు శత్రుసేసి యవమానపఱచుటకు యత్నింపక ఆంధ్రు లందఱును గమ్యస్థానమును జేరుటకు కృషి చేసెదరుగాక !

II చట్టి సరసింహారావు గారు

ఆర్యావర్తమం దుద్భవించిన నూతన జాతీయ జీవన వాతావరణ తీవ్ర విజృంభణమచే నలు దిశల పంపఁబడిన మతసాంఘిక రాజకీ యాందోళనా నీలమేఘములు, ఆంధ్రదేశాకాశమంతయు నావరించి చీకటులఁ జిమ్ముచున్నవి. ఆంధ్రులు దరిద్రోప కానకున్నారు. అట్టితీవ్ర నవీనాంధ్రోద్యమ శీతలవాయు సంచలనముచే మేఘమండలి యొకింత కదలఁదారి వర్షించినఁ గాని, ఆకాశము నిర్మలమై యుండదు; ఆంధ్రదేశము సస్యపరివృతమై, పుష్పఫలపూరితమై, నేత్రోత్సవమై యుండనేరదు. కావున, భగవదాజ్ఞ చే నాంధ్రోద్యమము పుష్టి విశ్రమై పృథ్వి నొందుచున్నది. ఈ యుద్వేగము ప్రత్యక్షమవునందును వ్యాపించియున్నది. ఈ వ్యాప్తికి పరిమితి లేదు. మానవజాతిని చలింపఁజేయుచున్నది. ఒకప్పుడు వ్యతిరేకాభిప్రాయంబులు గల వారందఱు, సమరంబున ఈ యుద్వేగము సర్వమానవసృత మని యంగీకరించుచున్నారు. సామాన్యోద్యమ మైనయెడల, మొగ్గయందే పురుగు ముట్టియుండఁజేసి, సర్వవ్యాపకం బగు నీ యాంధ్రోద్యమము, తనకెన్ని ముక్కలు లొంగుఁగూడినను, ప్రత్యక్షమవునందును వ్యాపించి, తొలుదొల్ల కొందఱు వ్యతిరేకాభిప్రాయులగు నుండినను, వారిని తుద కొడఁబడునట్లు చేయుచున్నది. అందును నీ యుద్వేగము ఆధ్యాత్మికచలనముగాని కేవలము మానవనిర్మితము కాదు. మానవుఁడు దైవసందేశమును దెచ్చుటకు నిమిత్తమాత్రుఁడు. ఎప్పుడైనను ధర్మము మానవముఖమునుండి వెలువడును. ఇది దైవనిర్మితము! స్వభావము! అట్లు వెలువడు వచనంబులే పరమవాక్యములు! వేదాదివచనంబులును సత్య! తొలుదొల్ల ఇట్టి యుద్వేగములు పరిహాసమునకు పాల్పడును. కారణము అనుభవసిద్ధంబు. ఒకనికి రుచించినది మరొకనికి చేరదు. ఒకనికి చేరదునది వేరొకనికి మధురముగ నుండును.

ఒకని నేత్రంబులకు శృంగారముగ నున్నది యింకొక్కనికి దుఃఖభాజనముగఁ గన్పట్టును. ఒకని కష్ట పుటములకు శ్రావ్యముగ నున్నది మరొకొక్కనికి తలకొప్పిగ నుండును. ఒకరి భావము మరొకరికిఁ గిట్టును. ఒకని సలహా వేరొకనికి గొంతుకోతవలె నుండును. ఇట్లు భేదభావములతోను భిన్నభిన్నతత్త్వములతోను ప్రపంచము చిత్రవిచిత్రపరిణామములకు లోనైయున్నది. నిమిషనిమిషమునకు నద్భుతమైన మార్పు లీ సృష్టియందుఁ గనించుచున్నవి. నిన్న ఉన్నది నేడు లేదు. నేడు ఉన్నది రేపు ఉండదు. రేపు ఉన్నది మాపు లేదు. జలభాగము భూభాగముగను భూభాగము జలయముగను మారుచున్నది. ఈ రీతి నే వివిధములైన మార్పులను మన మనుభవించుచుఁ జూచుచున్నాము. కాలపరిణామము లెట్లున్నను, ఫలకారి అయినను గాకున్నను, మానవుఁడు ప్రయత్నములు చేసితిగవలయును.

హిందూదేశమున నూతనజాతీయజీవ యుద్భవించినది మొదలు, వివిధజాతులవారును మేల్కొంచఁజొచ్చిరి. వారివారి సంఘమందుఁ గాని మతమందుఁ గాని రాజకీయవిషయములందుఁ గాని గల్లు లోపములను సవరించుకొనుటకై పాటుపడుచుండిరి. చిరకాలము నుండి నీ వదలేలో నున్న మాట మదిగఁ యెఱుకల యేనాది యీడిగ కమ్మరెడ్డిమున్నగు శూద్రజాతులవారు, నేడు నూతన జాతీయ తత్త్వ గీతము చెవి వాట మొదలిడఁగనే, పవిత్రజీవితదశ ననుభవించవలెనని యెంచి తమ పురోవృద్ధికి తగు మార్గముల నాలోచించుటకు తగు సభలు జరపుచు కృషిచేయుచున్నారు. మనచే నిర్ణయగ విడువఁబడి యుపేక్షింపఁబడిన మాటమదిగలు, మానవజాతీయందు పుట్టి మనము చేయవలసిన పవిత్రమగు కార్యములు పెట్కలు గలవని యెంచి, హిందూమతము త మొంత వైకి రానియ్యకుండినను, క్రైస్తవ మతావలంబకులై తమ పురోవృద్ధికి పాటుపడుచు సభలు చేయు

నున్నారు. దీనివలన హిందూభాతికి మిక్కిలి నష్టమును, ఒకవిధమున లాభమును కలదు. పంజాబీలు, బెంగాలీలు, గుజరాతీలు, బీహారీలు తమతమ రాష్ట్రాధిపతికి పాటునకు మార్గముల జూచి, ఆంధ్రులు తమ దీర్ఘనిద్రనుండి తేల్కొని “ఆంధ్రమహాసభ” నొక దానిని స్థాపించి. వీరి ప్రమాదని ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్రము, ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయము.

“నా విష్ణుః పృథ్వీపతిః” అనేది తత్త్వము ఆంధ్రజాతియందు అంతర్వాహినియై, సదా ప్రవహించుచుండును. ఆంధ్రచక్రవర్తి యగు కృష్ణదేవరాయలకు జయోంకమును సముపార్జించినవారు ఆంధ్రులే! మన ప్రభువులకును రాజ్యస్థాపనమునందు ఆంధ్రులు తోడ్పడిరి. అట్టివారు నేడు వెనకబడియుండి రన, మన ప్రభువులకు మాత్రము లోటు గాదా?

ఆంధ్రరాష్ట్రము ప్రత్యేకముగా నేల కావలెనో, యిటీవల హిందూదేశపత్రికలలో చర్చ పూర్ణముగా జరగినది. మరల నిచ్చట నా చర్చను జేయుట చరిత్రచర్యకము. ఆంధ్రులు నేడే డాక్రమించిన స్థలము 11 జిల్లాలు. వీరి సంఖ్య 2 కోట్లకు మించియున్నది. ఎల్లరు వాడెను భాష ఆంధ్రభాష. వీరికిని తక్కిన సంఘములవారికిని ఆచారములు వేరు, సంఘవ్యవస్థలు వేరు. వీరు నూతన జాతీయ జ్ఞానరేఖ మును గాంచి, తమ లోపముల రూపుమాపగఁడంగిరి. వేషభాషలు, ఆచారవ్యవహారములు, మత సంఘ వ్యవస్థలు, ప్రవర్తనములు, జీవనోపాయములు వేరువేరుగాను భేదముగాను నుండిన జాతులను కలపి పరిపాలించుట, పాలితులకును పాలకులకును మిగుల కష్టము. ఒకరును వృద్ధి పొందలేరు. వేర్వేరుగా సర్వవిధముల వృద్ధి పొందిన వెనుక, ఏకజాతీయతకు కలసి పాటుపడుట తేలికగా నుండును. అందుకే భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజనను హిందూదేశమున అనన్యముని ఈ యాంధ్రోద్యమతత్త్వము చాటుచున్నది! ఆ హిమవత్స్పృతి రాజకీయమునుండి పినాకపాణియొక్క ఓంకారనినదమా అన్నట్లు మన రాజప్రతినిధి గారు హిందూదేశమున భాషలను బట్టి రాష్ట్రవిభజనము చేయు టావశ్యక మను సందేశమును స్పష్టముగ చెల్లడించిరి. మరయును ఆంగ్ల రాజ్యనీతిజ్ఞులు కర్ణము, హార్డింగునెను, స్ట్రాకీ, కాటన్, బ్రౌటు మున్నగు రాజకార్యధురంధరులు, ఆయాభాగములలో మాటలాడు భాషలను బట్టి రాష్ట్రముల నేర్పడిచిన, పాలనాసౌకర్యము గలిగియుండు ననియు, ఇంకను వైదగా సంతృప్తాంతరపరిపాలనాధికారము నాయా భాగముల ప్రజల కొసంగవలె ననియు, దృఢముగా చెప్పియున్న సంగతి పత్రికాపాఠకులకు విదితమే! ఇంతకన్న రాజ్యాంగతంత్రజ్ఞులు వేరెవరు కలరు? భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రవిభజనము కేంద్రకాలము లోనే జరగఁగల దని చెప్పట కిది చాలదా?

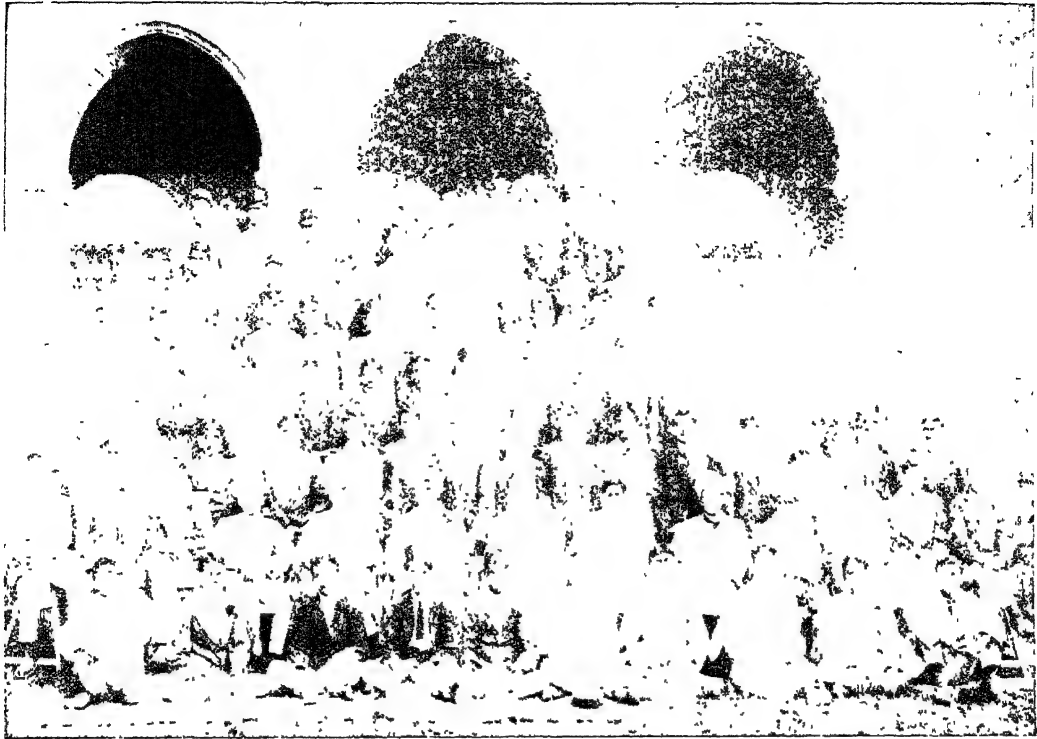
ఆంధ్రజాతీయజీవితము నిన్ను మొన్నటివఱకు గ్రీష్మఋతువు యొక్క తీవ్రమైన గాడ్డులచే పండఁబాటి ఆకులు వడిలి రాలిన మోడువలె గానినె. ఆంధ్రరాష్ట్ర వనంతాగను సందర్శనమహా త్యాసంబున, లోన దాగి ముడుచుకొనియున్న చిగుళ్లగు తీవ్ర

శక్తులు బయల్పడి లోకమున కెంతో యువకారము చేయ నుద్యమించియున్నామని తమ రక్తవర్ణ సేత్రంబుల కాంతులు ప్రసరింపజేసె. చూపజ నేత్రంబులకు ముదంబు గలిగె. చిత్రకార్యని హృదయము నాకర్షించునట్టి సాగముల పుట్ట యయి చిగురొత్తి, పుష్పించి, ఫలముల నియ్యనున్న క్రోమావిగున్న యగు ననినాంధ్రోద్యమమును జూచి యే మానవుని యల్లము పల్లవించుపకుండును? ఆంధ్రరాష్ట్ర వనంతాగను సందర్శనంబున కొనయూపిరితో నున్న శుకపికకారి కావళుల కలకలనినాదములు హృద్యములయి, మోడులకల నున్న ఆంధ్రులను ‘నిద్రనుండి లేండు లేం’ డని వీచుల విందు గొలుపుచు మేల్కొలుపులు పాచుచుండ, ఏ మానవుండు కలవరముతోఁ గూడిన నిద్ర ననుభవించును? ఆంధ్రరాష్ట్రవనంతాగనుసందర్శనమున, ఆంధ్ర జనమానససహోవరంబులు, పుష్పలతాపరివేష్టితంబులై వికసితపద్మ పరిమళమయంబులై అనందమును తాము పొందుచు, “మావలె బాగు పడు” డని చూచువారలకు నీలిన ఆశను గలుగఁజేయుచున్నది!

ఆంధ్రరాష్ట్ర వనంతాగనుసందర్శనమహాత్మ్యవంబున ఆంధ్ర యువజనపిక సంతానంబులు కడుపార మేత దొంగకు నని నిండాశతో నుండి రుతములు సల్పుచున్నవి. వాని గీతము లాలకింపఁబడుచున్నవి. వసంతుండు సంతసించి సత్వరంబుగ ఫలముల నియ్యఁగలఁడని యాశ జనించునట్లు పువ్వులు రాలి కాయలు కాయచున్నవి. ఋతువు లాకే తీరగ నుండవు కదా! కాలచక్రము తిగిన కొలది ఋతుధర్మములు చూచుచుండును, మారుపు గలుగుచుండును. ఈ వ్యాభావికత త్వరహాస్యమును గ్రహించినవారు ఆంధ్రరాష్ట్రోద్యమమున కడ్డము రాదు! ఆంధ్రోద్యమము నూతన వికాసములతోను మారుపుతోను చిత్రవిచిత్రకల్పనలతోను దైవవశంబున పునర్జీవితమొందించుచున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రప్రజలకిది ఆంధ్రోద్యమము, వైతన్యము లేని శిరోము! వైతన్యముండిన గాని శరీరాంతర్యాగములు తమతమ విధ్యుక్తకర్మములందు వర్తించుచు మానవునకు నుఖము కలుగఁజేయనేరవు! అట్లే భాషాప్రయుక్తరాష్ట్ర విభజనముండిన గాని జాతీయ జీవిత మభివృద్ధి పొంది, జాతి కంఠకును సౌఖ్యజీవన మేగవడనేరదు. రాష్ట్రనిర్మాణ మొనఁపెంటేనే స్వకళాకాలలు కర్మాగారములు వాణిజ్యము మున్నగు విషయముల యందు మారుపులు విద్యుత్తముగా నరగును. కావున భాషాప్రయుక్త విభజనము పాలకులకును పాలితులకును సర్వవిధముల సౌఖ్యదాయకము. భాషను బట్టి గాని దేశవికాలమును బట్టి గాని ప్రజాసంఖ్యను బట్టి గాని చెల్లించు శిస్తు మొత్తమునుబట్టి గాని జాతీయం దుండు మత సాంఘికాచార వ్యవహార వ్యవస్థల ననుసరించి గాని, ప్రత్యేకాంధ్ర రాష్ట్ర మవసరమని ప్రభుత్వమువారికి ప్రజోద్దేశమును మహాబలములమున తెలియఁజేసి, మన కష్టములను నివృత్తి చేసికొనవలెను. ఆయా జిల్లాలయం దుండెడి విద్యాధికు లీ తత్త్వమును జనసామాన్యమునకు విప్పి చెప్పి, సంఘముల నేర్పాటు గావించి వేలకొలది లక్షలకొలది మహాజనుల ద్వారా “ప్రత్యేకాంధ్రరాష్ట్ర నిర్మాణ” మవసరమని పాలకులకు నివేదించుట యవశ్యము.

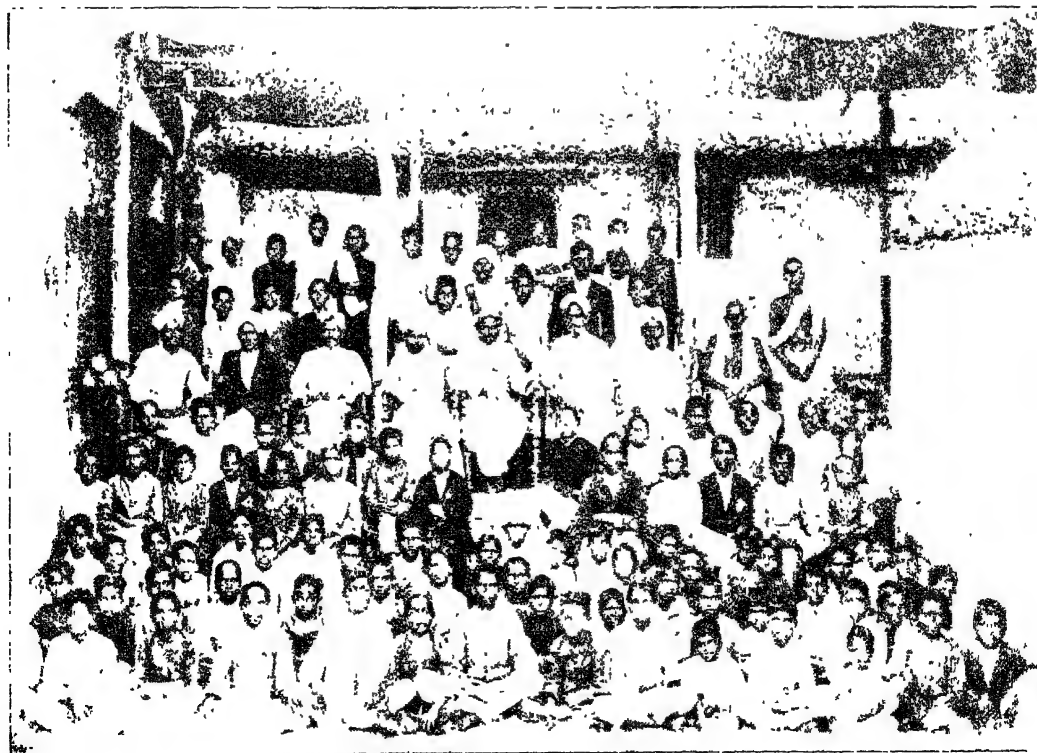

MEDICAL SCHOOL, VIZAGAPATAM

గృహ పాఠశాల కుడికల్ సూక్తులు విద్యార్థులు, విశాఖపట్టణము

NATIONAL SCHOOL RAJAHMUNDRY

దేశీయవిద్యాలయము, రాజమండ్రి

SOME ANDHRA MEN OF LETTERS

ఆంధ్రవిద్వాంసులు, శతావధానులు

TAYLOR HIGH SCHOOL, NARSAPUR: TEACHERS

నర్సాపురము టేలర్ హైస్కూలు, ఉపాధ్యాయవర్గము

ఆంధ్రుల విద్యావ్యాపకము

వేమూరి విశ్వనాథశర్మ గారు, ఎమ్. ఏ.

విద్యావ్యాపకమున ఆంధ్రులు వెనుకజ్జరనుటకు సందియము లేదు. 1911-వ సంవత్సరములో వేసిన జనాభా లెక్కల ప్రకారము మన రాజధాని యందు స్త్రీపురుషులు కలసి 1000 కి 75 మంది వ్రాయుచు చదువను నేర్చినవారుండిరి. రాజధాని మొత్తము మీద పురుషులలో వేయింటికి 138 మంది చదువ నేర్చినవారు గలరు. వేయి మంది స్త్రీలలో 13 గురు మాత్రమే విద్యావంతులుండిరి. ఈ లెక్కలను బట్టియే మన రాజధానిలో విద్య చాల తక్కువయని స్పష్టము కాగలదు. అందులో గ్రుడ్డిలో మెల్ల యని యిటువ జిల్లాలు తెలుగు జిల్లాలకంటె నించుక మేలుగా నున్నవి. రాజధాని మొత్తమున వేయింటికి 377 గురు తెలుగువారున్నారు. అచ్చము తెలుగు జిల్లాలు తొమ్మిదియై యైనను, గంజాము చిత్తూరు జిల్లాలు కూడ ఆంధ్రమండలములోనే చేరును. ఈ రెండు జిల్లాలలో నాంధ్రులే యెక్కువగ నున్నారు. జిల్లావారీగా విద్యావంతుల సంఖ్యలు మదింపువేసినయెడల తెలుగు జిల్లాలలోనివే మిక్కిలి తక్కువగ తేలుచున్నవి.

మన రాష్ట్రములోని గంజాము విశాఖపట్టణము గోదావరి జిల్లాలయందు కొంతవఱకు ఏజన్సీ (మన్యము) భాగము లున్నవి. ఈ యేజన్సీలలో 1000 కి 40 మంది యైనను విద్యావంతులు లేరు. విశాఖపట్టణము అనంతపురము జిల్లాలలో నూటికి ఆగ్గురు మొదలు తొమ్మిదిమంది వఱకు మాత్రమే విద్య నేర్చినవారు. మిగిలిన తొమ్మిది జిల్లాలలో ఏడు జిల్లాలయొక్క జనసంఖ్యయందు నూటికి 9 మంది మొదలు 11 గురు మాత్రమే చదువ నేర్చినవారు గలరు. ఆంధ్రరాష్ట్రమున కంతకును గంజాము కృష్ణా జిల్లాలలో మాత్రము నూటికి 11 మంది మొదలు 15 గురు వఱకును విద్య నేర్చినవారున్నారు. దక్షిణాదిని సేలము జిల్లాలో తప్ప మఱియెచ్చటను నూటికి 15 మందికి తక్కువ విద్యావంతులు లేరు. ఐదు జిల్లాలలో నూటికి 28 గురికంటె నెక్కువమంది విద్యావంతులున్నారు. పురుషుల విద్యాస్థితి యిట్లుండగా

స్త్రీవిద్య విషయమై చెప్ప నక్కఱ లేదు. ఆంధ్రరాష్ట్రములో మూడు జిల్లాలయందు 1000 మంది స్త్రీలలో విద్య వచ్చినవారు ఆరేనికి తక్కువ; నాలుగు జిల్లాలలో 1000 కి 8 మంది గలరు; రెండు జిల్లాలలో 1000 కి 12 మంది యున్నారు. కృష్ణా గోదావరి జిల్లాలలో మాత్రము అక్షరజ్ఞానము గల స్త్రీలు 1000 కి 17 గురు చొప్పున లెక్కలలో గానవచ్చుచున్నారు. స్త్రీ విద్యయందు కూడ తెలుగువారే వెనుకపడియున్నారని జనాభా లెక్కలవలన స్పష్టము కాగలదు. ఇట్టి హీనస్థితిలో నున్న మల రాష్ట్రమునందు విద్యావ్యాపకమునకు గావలసిన పరికరములఁ గూర్చియు మార్గముల గుఱించియు నించుక యీ వ్యాసమున వ్రాయఁబడును. ఇప్పటి మన విద్యాస్థితిని బట్టి ఉన్నతవిద్య విషయమై యాలోచించుట ప్రస్తుతి మనవసరము. ప్రాథమికశిక్షావిషయము మాత్ర మిందు విచారితము.

ప్రాథమిక విద్యా విచారము

ఆంధ్రుల వర్తమానదశను బట్టి యీ విద్యాసమస్యను నాలుగు భాగములుగ విభజింపవచ్చును:

- (1) విద్యార్థిదశయం దుండగిన బాలురకు విద్య
- (2) వయసు ముదిరి యక్షరజ్ఞానము లేనివారికి విద్య
- (3) అంత్యజాతులకు విద్య
- (4) స్త్రీవిద్య. ఈ విషయమై దొరతనమునా రేమి చేయనలెను? ప్రజ లెంత వఱకు వారికి తోడ్పడవలయును?

బాలుర విద్య

జనసంఖ్యయొక్క మొత్తముమీద నూటికి 15 మంది విద్యార్థిదశలో నుండగినవారు రని యుదాహరణగా దొరతనమువారు మదింపు వేయుదురు. ఈ మదింపు ప్రకారము తేలిన సంఖ్య గల బాలుర కందఱకును ప్రభుత్వమువారు పాఠశాలలను స్థాపించుటకు ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. బాలుర విద్య ప్రస్తుతము నలుగురి చేతులలో నున్నది: ప్రభుత్వమువారి స్కూళ్లు; పట్టణములలో మ్యునిసిపాలిటీల స్కూళ్లు; తదితరప్రజేశములలో బోర్డు స్కూళ్లు; ఇవి గాక, గ్రాంట్లతో పాట్ల

హాసకానాటి పట్లకూటములు. ఈ పాత బాలలలో నేర్పు నది ప్రభుత్వము. అనగా నిచ్చుట విద్య నాలుగు లేక అయిదు సంవత్సరములలో పూర్తియగును. కావున సుమారు 10 సంవత్సరముల వయసు వచ్చుచున్నట్టి బాలుర విద్య పూర్తియగుచున్నది. విశేష జనులు పల్లెటూళ్లలో నివసించుటచేత నిట్టి బాలురు పై పరీక్షలకు జదువుట కవకాశము లేదు. ఉన్నతవిద్య యంతయు పట్టణముల నాశ్రయించి యుండుటచే సామాన్యులకు దుర్లభ మగుచున్నది. ఇట్టి స్థితిలో వది సంవత్సరములు పూర్తికాకమునుపే విద్యకు సమాప్తి చెప్పిన పల్లెటూరి వాస్తవ్యులు వయసు ముదిరిన తరువాత అక్షరములు మఱచిపోయినను పోవచ్చును. కాబట్టి పల్లెటూరి బాలురయొక్క విద్యాధిదళ యెక్కువ కావలెను. ఇందుకుగాను హయర్ ఎలిమెంటరీ స్కూళ్లున్నవి. ఇందు ఎనిమిది సంవత్సరముల విద్య కలదు. కాని, యీ పాఠశాలలు ప్రస్తుతము మిక్కిలి తక్కువగా నున్నవి. రాజధాని మొత్తముమీద సుమారు రెండువందలకంటె నెక్కువ లేవు. కావున ఎనిమిది సంవత్సరములు విద్య నేర్పెడి పాఠశాలలను విరివిగా స్థాపించి ప్రతి పల్లెటూరికిని ఒక్కొక్క స్కూలుచొప్పున నుండులాగు చేయుట ప్రథమకర్తవ్యము. ఈ కార్యమునందు ప్రభువులకు ప్రజలు తోడ్పడవలసి యుండును. సాధారణముగ ప్రయవేటు స్కూలులో కంటె గవర్నమెంటు స్కూలులో ఖర్చు జాస్తి యగుచుండును. కాబట్టి ప్రజలకు గావలసిన పాఠశాలలన్నియు ప్రభుత్వమువారే స్థాపించునెడల ధనవ్యయము మిక్కిలు మగును. ఈ వ్యయమునకై యొక వేళ పన్నులు సాధించినను, ఇంత సొమ్ము ప్రోగిగుడప్పటికే కాలహరణము గాక తప్పదు. ఇట్టి కాల విలంబము గాకుండుటకు రెండు మార్గము లున్నవి. ప్రతి యూరను గ్రామస్థులు పట్టుపట్టి సాధ్య మగుసంత సొమ్ముప్రోగుచేసి యొక బడి పెట్టవలెను. ఇట్టి స్కూళ్ల కిప్పుడు దొరతనముచే గ్రాంట్లు విరివిగ నిచ్చుచున్నారు. విద్యాధులలో తలకు రూపాయ వంతునను ప్రతి యుపాధ్యాయునికి సాలునకు 36 రూపాయల వంతునను గ్రాంటు దొరకును. ఉపాధ్యాయునికి బ్రతునింగు పూర్తి యైనచో సంవత్సరమునకు 48 రూపాయలు గ్రాంటు వచ్చును. గ్రాంట్లు ఇంతకంటె

వృద్ధిచేయుటకు గూడ గవర్నమెంటువారు సలహా వైయున్నారు. ఇట్టి స్థితిలో ప్రయవేటు స్కూళ్లు పెట్టిన వారికి విశేష నష్టము రాజులదు. అట్టి బళ్లవలన గలిగెడి మేలు అపరిమితము.

కాలయాచనము గాకుండ విద్య వ్యాపించుటకు రెండవ మార్గము భూస్వాముల యాదార్యము. ఆంధ్ర రాష్ట్రములో జమీందారులు విరివిగ నున్నారు. ఈ జమీందారీలలోని జనసంఖ్య గూడ పెద్దదియె. వీరు సాధారణముగ తమ జమీందారులనే ప్రభువులుగా భావించి భయభక్తులతో మెలగుదురు. కీడుమేలులకు తమ్మే నమ్మకొని యున్న రాజ్యములోని ప్రజలకు విద్యాసౌకర్యముల నేర్పజుట జమీందారులకు విధియై యున్నది. భూస్వాములు తమతమ జమీందారీలలోని చైతుల పిల్లలకు విద్యాదానము చేయుటకై ప్రతి యూర నొక్కొక బడి పెట్టింపవలెను. ఇట్టి స్కూళ్లకు గవర్నమెంటువారు కూడ గ్రాంట్లు నిచ్చుటచేత జమీందారులకు ఎక్కువగ చేతసొమ్ము తగులుట కవకాశముండదు.

ప్రతి పల్లెటూరను నొక హయర్ ఎలిమెంటరీ స్కూలుండవలెనని వైని వ్రాసితిని. ఇంతతో పని ముగియదు. ఈ స్కూళ్లలోని ప్రస్తుతపు కరిక్యులము, అనగా బోధనా విషయములు, పూర్తిగా మాత్రవలసి యుండును. ఈ స్కూళ్లలో నేర్పెడి విద్య పూర్తిగా మాతృభాషలో నుండవలెను. వ్యవసాయశాస్త్రమును గూర్చి యెక్కువ శ్రద్ధ వహింపవలెను. పాఠశాల వదలునప్పటికి విద్యార్థికి తెలుగులో మంచి సాహిత్యము కుదిరి సారస్వతవ్యాసంగమునం దభిరుచి పుట్టుటకు తగిన పునాది యేర్పడవలెను. సవినశాస్త్రములయందును అకవ్యవహారములయందును ప్రవేశము కలుగవలెను. మాతృభాషలో నేర్పినయెడల నివి యసాధ్యములు కావు.

యువజనులకు విద్య

ఇతరనాగరక దేశములలోనలె గాక మన దేశమున కూలి నాలి చేసకొని జీవించెడి జాతులు అజ్ఞానమున మునిగియున్నవి. వీరిది రెక్కలాడిన గాని రోజులు గడవని యవస్థ. ఇట్టి స్థితిలో వీరిని బాలురవలె సక్రమముగ పాఠశాలలకు రప్పించుట యసాధ్యము. వీరికి వ్రాతకోతలు నేర్పుట మన ముఖ్యద్దేశ

శము కాదు. స్థానము గలిగించుటయే మన సంకల్పమై యుండవలెను. ఇందుకుఁగాను ప్రత్యేకము నిశ్చితై రాత్రి పాతశాల లుండవలెను. ఈ పాఠశాలలలో బాలురను జేర్చుకొనఁగూడదు. రాత్రిపాతశాలల విద్య నేర్పు కాలము గోజుకు రెండు నూరుకు గురుల కంటె నెక్కువయ్యుండదు. ఇందుమొదటిగఁబ్రమాత్రిము వ్రాయుటయు చదువుటయు చేర్చి, కక్కిన రెండుగంటలును గ్రంథికాలక్షేపముక్రిందఁ గడపినయెడల నిష్పక్షి కంటె నెక్కువ స్థానాభివృద్ధి గలుగును. విరికి ముఖ్యముగఁ గావలసినది లోకక్షామము. ఇది కథల రూపమున చక్కగ నుచును నాటును. దేశచరిత్రము, భూగోళశాస్త్రము, పారిశుధ్యశాస్త్రము, పరిపాలనావిధములు, దొరతనమువారియెడలఁ దమకుఁ గల బాధ్యతలు హక్కులు, వివిధదేశములయందున్న పరిపాలనాభేదములు మున్నగు విషయములు కథల రూపమున నేర్పినచో ముగియును గాని తమంతట తాము పుస్తకములనుండి నేర్చుకొననలె నన్న జీవితకాలము చాలదు. చాలినను, తీరిక యుండదు. కథల రూపమునఁ జెప్పినయెడల పైవిషయము లన్నియు రెండు సంవత్సరములలోఁ బూర్తి యగును. ఈలోపున అక్షరజ్ఞానము గలిగి చదువుటయం దభిరుచి తప్పక పుట్టును. ఇట్లు రెండేసి సంవత్సరముల కొక్కొక్క తుగిడివంతున కొలది కాలములోనే గ్రామస్థల కందఱికిని విద్య వ్యాపించుట యసాధ్యము కాదు.

జనసామాన్యముయొక్క- విద్యకై గ్రంథభాండా గారములు చేయఁదగిన పనులు చాలఁ గలవు. ప్రస్తుతము గ్రంథభాండాగారోద్యమ కార్య నిర్వాహకులు ప్రతి గ్రామమునందును భాండాగారములు స్థాపించుటకును, ఉపన్యాసము లిచ్చుటకును ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. ఈ ప్రయత్నములు నెఱవేఱుటకు కొన్ని మార్పులు గావలసియున్నవి. భాండాగారసంఘమున ప్రత్యేకించి సాంచారికోపన్యాసకులుండవలెను. గ్రామమున కొక యుపన్యాసము నంతున నిచ్చినచో నుపయోగ ముండదు గాన, నేదో యొక విషయము పూర్తి యగుదనుక, ఆ గ్రామములో నుండి బోధ చేసినయెడల లాభకారిగ నుండును. భౌతికశాస్త్రాది విషయము లీ సాంచారికోపన్యాసకులు నేర్పఁదగినవి. ఏల యన, విశేషధనవ్యయ మగు పరికరములు ప్రతి

పర్యాయమునను నొకకుట మల్లభము. ఒక న్యూజెకు లాంతరి కోనుటకు వావాపు వేయి రూపాయలు గావలసియుండును. ఉపన్యాసకుల వర్గము ఒక్క లాంతరి-జీవనో సకేత గ్రామములు దానిలాభమును పొందఁ గలవు ఇట్లే విశేషము ఖరీదు గల పటములు స్త్రీబులు చుచ్చుకు పరికిరిములు రెండు మూడు స్త్రీలు లుండిన ప్రయత్న ముచేరవచ్చును.

భాండాగారోద్యమ నిర్వాహకులు ప్రతి గ్రామమున గ్రంథాలయముల స్థాపించుటకు ప్రయత్నింపఁ గూడదు. అట్లు ప్రయత్నించినను సాధ్యము గాదు. ఏదైనా కది పుస్తకములు పెట్టి భాండాగార మనిన లాభ ముండదు. సాధనదాయకము లగు పుస్తకములు మాత్రమే గ్రంథాలయముల నలాకిరింపవలెను. ఇట్టి గ్రంథాలయములు ధనసాధ్యములు గాని కోరికెలకు ను మాటలకును లోపడవు. బెజవాడ రామమోహన పుస్తకాలయమువంటిది ప్రతి యూరను సాధ్యమగునా? అంతమాత్ర మైనను లేని భాండాగారము లున్నను స్థానాభివృద్ధికై లేనివానిలోనే జను. ప్రతి గ్రామమున పుస్తకాలయములను స్థాపించుటకు ప్రయత్నము చేయుటకంటె గ్రంథాలయములను స్థాపింపలేని యూళ్లను చందాదారులుగఁ జేర్చుకొని యొక గొప్ప భాండాగారకూటమును ఏర్పఱచుట సులభము. గ్రామముమీద సాలుకు ఇరువది రూపాయల వంతున పోగుచేయుట యసాధ్యము కాదు. చిన్న గ్రామములు పది రూపాయ లిచ్చినను చాలును. గ్రంథాలయకూటములచుండి సంచారోపన్యాసకుల ద్వారా పుస్తకములను చందా గ్రామములకు పంపవచ్చును. తడవకు 50 పుస్తకములు పంపి నెల రోజులు గడువు పెట్టినయెడల చాలును. ఈ నెల రోజులు ఉపన్యాసకులు తమ కార్యముల నెఱవేర్చుచుండవచ్చును. చందాదారు లగు గ్రామములకే పుస్తకములు పంపఁబడును. గ్రామముల మీద చందాపద్ధతి యేర్పడినయెడల గ్రంథాలయ కూటము శీఘ్రకాలములో నభివృద్ధి చెందుటయే కాక పుస్తకదానములకై గ్రంథకర్తలను పీడించుట కూడ తగిలవును.

అంత్యజాతుల విద్య

ఆంధ్రదేశములో నున్న యంత్యజాతులలో నూటి కొకరైనను చదువచేర్చినవారు లేరు. వీరికి ప్ర

సత్యము వ్రాతకొఁతలకంటె పాఠశుభ్ర విషయములను బోధించుట ముఖ్యము. వీరిని హేళనమునది తొలగించుట ప్రథమకర్తవ్యము. అంత్యజాతి బాలుర విద్య విషయమై యాలోచించునపుడు వారి యాధికదశ గమనింపవలసియున్నది. జీతము లేకుండ చదువు చెప్పిన మాత్రమున వీరిలో విద్య వ్యాపింపదు. బట్టలు పుస్తకములు భోజనాదులు గూడ పాఠశాలాధికారులే స్వయి చేసికొని బాలు రొడలు పాఠశాలలకు రాజాలరు. ఇట్టి పాఠశాలలు స్థాపించుటకు విశేషధనసహాయము గావలసియుండును. ఒకవేళ ప్రజల యశాచార్యమువలన ధనము ప్రోగుచేసి అంత్యజాతులకు ధర్మ పాఠశాలలు పె్పినను, జాతీయోద్యమము నెఱవేఱదు. పాఠశాలాధికారుల దయాధర్మబుద్ధి చక్కగ నున్నంత కాలము తమ విద్య నిరాటంకముగ జరగుననియు, వారి దయ తప్పినచో తమకు విద్య రాదనియు, నొక విధమయిన దీనభావ మీ పాఠశాలలోని పిల్లల హృదయములయందు నాటుకొనును. ఇట్టి దీనభావములకు బదులు ఆత్మగౌరవము స్వయంసహాయానురక్తి మున్నగు సుగుణములు అంత్యజాతి బాలురయందు దయించుట ముఖ్యము. మన దయాధర్మ భిక్షకు లోబడక, చందాలు లేకపోయినను స్కూళ్లు తమ పొట్ట తాము పోసికొగల వను ధైర్యము చిక్కిన యెడల బాలురలో నాత్మగౌరవము వృద్ధిచెందును. స్వపోషణార్థమై యంత్యజాతి స్కూళ్లలోని పద్ధతులు తదితర పాఠశాలలలోని వానికంటె భిన్నములై యుండును. అంత్యజాతి స్కూళ్లలో వ్రాతకొఁతలు నేర్పుట కెంత ప్రాముఖ్య మిచ్చెదరో తదితర పరిశ్రమములకు నంత ప్రాముఖ్యము నిచ్చెదరు. వ్యవసాయము వడ్రంగము నేత మున్నగు చేతిపనులు బాలురచే చేయించుటకు ప్రయత్నము చేయవలెను. పట్టణములలోను వానికి మిక్కిలి సమీపమునందున్న పల్లెలలోను గల యంత్యజాతి పాఠశాలలలో కూరగాయలు పూలు మున్నగు నుపయోగకరములగు వస్తువులు పండించి వెంటనే విక్రయింపవచ్చును. పల్లెకూటములలో వడ్రంగము కమ్మరము అద్దకములు మున్నగు పరిశ్రమలు నేర్పినచో లాభము గలుగును. ఇట్టి చిన్న పరిశ్రమములు పెట్టుటకు విశేషధన మవసరములేదు. ఈ పరిశ్రమలవలన వచ్చిన ధనము బాలురచే యగుట

వలన నొకవిధమయిన ఆత్మగౌరవము పాఠశాలను జామే పోషింపగల మను ధైర్యము ఉత్సాహము మనశ్శాంతి బాలురయందు దయించును. మిషనరీలు ఇట్టి పరిశ్రామికవిద్యాలయములు కొన్ని స్థాపించి వనిచేయుచున్నారు. దొరతనమువారి రిఫర్మేటరీ స్కూలులో నిట్టి పనులు చేయుచున్నారు. అమృతమువలన విశేష ధనము వచ్చినయెడల కిట్టి పనిలోగా మిగిలిన లాభములో కొంత భాగము పిల్లలకు పంచిపెట్టవచ్చును. పిల్లలు ఉపాధ్యాయులు పాఠశాలలలోనే కాపురముగనుటచేత బాలురు పరిశ్రమలకు బాగానుకతపో శీఘ్రకాలములో నేర్చుకొనగలరు. పరిశుభ్రత సత్త్వ వర్తనము మొదలగు సుగుణములు బాలురకు తప్పక యలవడును.

స్త్రీవిద్య

వ్రాయుట చదువుల మాత్రమే పరిక్షమైనచో, మన స్త్రీలు విద్యయగు దంత్యజాతులవలె వెనుకజిక్కి యున్నారు. ఇప్పుడుసాధారణముగ పట్టణవాసములలో ప్రతి పిల్లకును వివాహ మగువఱకు, అనగా పది సంవత్సరములవఱకు, విద్య చెప్పించుచున్నారు. కాని, బాలికాపాఠశాలలలో నిప్పుడు నేర్పినది జ్ఞానదాయక మగు విద్య కాదు. కొంచె మించుమించుగ బాలుర విద్యకును బాలికల విద్యకును భేదము లేదు వివాహమైనవెంటనే పాఠశాల మానుటవలన బాలికల విద్య సమాప్తమై యక్షరజ్ఞానము సయితము మఱచుట తలస్థించుచున్నది. కావున, స్త్రీవిద్యాభివృద్ధికై కాపురము చేయు స్త్రీలకు విద్యాసౌకర్యముల నేర్పింపటకు విధాయకమై యున్నది. పాఠశాలలు పెట్టుట యసంభవము. భర్తలు తమ భార్యలకు చదువు చెప్పెద రన్న మాట కలలోని వార్త. చెప్పట కుత్సాహ మున్నను తీరిక యుండదు. ఓపిక యంతకు ముందే యుండదు. కావున గృహకృత్యములు తీరిన తరువాత ప్రతి రోజు కొలది మంది స్త్రీ లొకచోట జేరి విద్యావ్యాసంగమునందఱు రెండు మూడు గంటలు గడపుట కవకాశము లేర్పాటు చేసిన బాగుగ నుండును. వీధి కొకచోట నిట్టి యేర్పాటు లుండి యొక యుపాధ్యాయురాలిని నియమించి నచో నెక్కువ లాభము గలుగును.

స్త్రీవిద్యలో మరియొక మార్పు ముఖ్యమైనది గలదు. బాలురకువలె బాలికలకుగూడ ఇంగ్లీషునేర్పుట

వరిపాటి యగుచున్నది. ఇది గొప్ప తప్పని నా యభిప్రాయము. నవీన సంఘసంస్కర్తలు వరిపాపించినను, స్త్రీసామాన్యమునకు ఇంగ్లీషు భాష యనవసరమని నా మతము. నవీన జ్ఞానసముదాయ సుంతయు మన స్త్రీలకు నేర్పవలసినదే. కాని భాషమాత్రము మాత్ర భాషయై యుండవలెను. ఏల యన. స్త్రీలకు ఇంగ్లీషు నేర్పుట యన దేశభాష లంతరించుటయే. ఈ కేందు నాక్యములకు పదభేదమే కాని యుక్తభేదము లేదు. ఇంగ్లీషుభాష నేర్చిన పురుషులు గృహములలో మాత్రము తెలుగు మాట్లాడెదరు. స్త్రీలు గూడ ఇంగ్లీషు నేర్చినయెడల నా యనకాశము గూడ పోవును. నేటికి కూడ హూణవిద్యాపాఠశాలలలో ననేకులకు మాత్ర భాషలో వ్రాయుటగాని మాటలాడుటగాని యలవాటు లేదు. ఇట్టి స్థితిలో స్త్రీలు కూడ హూణవిద్యనే యభ్యసించినయెడల, దేశభాష లంతరించి హూణ విద్యా వంతు లాకజాతిగను తదితరు లాకజాతిగను ఏర్పడి, పరస్పరసాంగత్యమునకే భంగము గలుగును. కావున ఉన్నతపాఠశాలలలో, గూడ స్త్రీలకు విద్య దేశభాష లలోనే చెప్పినయెడల స్త్రీవిద్య వ్యాపక మగుటయే గాక దేశభాషలు గూడ వృద్ధి నొందును.

ప్రభుత్వముచారీ సహాయము

దొరతనమువారు విద్యాభివృద్ధికై ధనమును వెచ్చించి బడులను స్థాపించుచున్నారని పైని వ్రాసి యుంటిని. ఇందున కను ధనమును ముఖ్యముగ జిల్లా బోర్డులకు తాలూకా బోర్డులకు మునిసిపాలిటీలకు నిచ్చుచున్నారు. ఈ జిల్లా తాలూకా సంఘముల యధ్యక్షులే యా ధనమును వెచ్చింతురు. ఈ సంఘముల యధ్యక్షులు సాధారణముగ విద్యా విషయకానుభవము లేనివారై యుందురు. విద్యావిషయమై తగినంత శ్రద్ధ తీసికొనుటకు వీరి కవకాశము కూడ చాలదు.

కావున ఈ బోర్డులకు ఇచ్చెడి ధనము ప్రతి జిల్లాలో నొక వందాయితీ నేర్పటచి వారిచేకర్చు పెట్టించినచో విద్యాభివృద్ధి త్వరలో కాగలదు. ఈ జిల్లా వందాయితీలలో కొందఱు ఐదోగ్రులు కొందఱు ఐదోగ్రులు కాని నారు సుందురు. విద్యావ్యాపనమే నీ యద్యమ మగుటచేత నీ విద్యాశాఖలు శ్రద్ధతో పని చేసి కీక్రమ కాలములో విద్యను వ్యాపింపజేయగలవు.

రెండు సభలు

నూతనపాఠశాలలు స్థాపించుటకు గాని బోధనావిషయములను చర్చించుటకు గాని రెండు సభలు గావలసియున్నవి. క్రొత్తగా బిల్లు పెట్టుట గుప్పడు సులభము. ఎటువంటి బడికైనను ప్రభుత్వమువారు గ్రాంట్ల నిచ్చుచున్నారు. అంత్యజాతి పాఠశాలల కెక్కువగ నిచ్చెదరు. కాని, ప్రజలు పక్రమించుటకు కొంత ధన మావశ్యకము. ఇది సమకూర్పుటకై యొక కార్య నిర్వాహకసంఘము కావలెను. చెన్న పట్టణములో నేర్పడిన యాంధ్ర విద్యాభివృద్ధి సంఘమును లేవ దీసినచో చాలును. చందాలు వసూలు చేయుటకంటె విద్యా వ్యాపకమున కిప్పుడు గల వీళ్లు ప్రజలకు బోధించుట ముఖ్యమై యున్నది. చక్కగ బోధించినచో గ్రామ స్థులు సహాయము చేయక మానరు.

బోధనావిషయములను చర్చించుటకు ఉపాధ్యాయుల సభ యొకటి కావలెను. ప్రతిసంవత్సరము వీరు సభ కూడి బోధనాపద్ధతులయందు, గల లోపములను చక్కఁబెట్టుటయే కాక విద్యాభివృద్ధికి గావలసిన మార్గములను గూడ నివేదించినచో, వానిని అమలులో పెట్టుటకు విద్యాసంఘమువారు ప్రయత్నింతురు. విద్యావ్యాపకమున కీ రెండు సంఘములును సహాయములు కాగలవు.

అ మృ తాం జ న ము

చక్కని డబ్బితో సహా సీసా ౧-కే ౮ అక్షాలు మాత్రమే

ఉచిత ప్రాథమికవిద్య - ముగిసిపాలిటీలు

గౌ. కొ. వేం. కృష్ణారావు బహదూరు గారు, బి. ఏ.

విద్యావిషయములో మన దేశము మిక్కిలి తక్కువ స్థితియందున్నది. 1909-10-వ సంవత్సరము మొదలుకొని దొరతనము వారు ప్రాథమికవిద్యావిషయమయి యెక్కువ శ్రద్ధ వహించుటకును తగిన యేర్పాటులు చేయుటకును సమకట్టిన విషయ చుండలేకని దెలిసినదే. ఇందు విషయమై విశేష ద్రవ్యము కూడ కేటాటబు ఖర్చుపఱచుటకు దొరతనము వారు నిశ్చయించుకొనిరి. అది మొదలు పూర్వముకన్న విద్యావిషయమై యెక్కువ సామ్య ఖర్చు పడుచుండుట వాస్తవమే. అయినను, ఈ సామ్య విధివిగా పాఠశాలలు స్థాపించుటకైంద వినియోగపఱచుటకు మాటుగా పాఠశాలలను తనిఖీచేయు మార్గములకైంద నెక్కువగా వినియోగపఱచుచున్నారు. ప్రాథమికవిద్యావిషయమై కావలసిన సామ్య మొత్తములో దొరతనమువారు 1909-10-వ సంవత్సరమున నాల్గవంతు మాత్రమే ఖర్చించిరి. ఇప్పుడు మూడవవంతు ఖర్చిపవలసినవచ్చినది. పాఠశాలలు విధివిగా స్థాపించిన కొలదిని దొరతనమువారు ఎక్కువ సామ్య ఖర్చుపఱచవలసి వచ్చును. ప్రస్తుతము దొరతనమువారు ప్రాథమికవిద్యావిషయక మైన ఖర్చుముగిసిపాలిటీలును తాలూకా జిల్లా బోర్డులను ఖర్చిపవలసినట్లు అభిప్రాయపడుచు ప్రాథమికపాఠశాల లన్నియు బోర్డులకైందను ముగిసిపాలిటీలకైందను నుండునట్లు చేయు టుచిత మని నిశ్చయించుకొనిరి. ప్రాథమికవిద్య సుచితముగా గఱపుటయు, విద్య నేర్చుకొనుట ప్రధానవిధిగా నేర్పఱచి నిర్బంధ విధానముగ గమనించుటయు సంబంధించిన గాని దేశముయొక్క మాధ్యమము వదలిపోజాలదు. 1870-వ సంవత్సరమునకు కిందగాను దేశములో నిట్టి నిర్బంధము లేకపోవుటవలన, ఆ దేశములో మాధ్యమము మిక్కిలిగా నుండెను. తరువాత విద్యావిషయమై నిర్బంధవిధి యేర్పాటు చేసిన తరువాత దేశ మెట్టిభిన్నభిన్నమై యత్కున్నత దేశకు వచ్చినదో చదువరులే గ్రహించుదురగాక.

ఇంకాండు దేశమున నూలు సంవత్సరములకు పూర్వము పురుషులలో పదిమంది కొకడైనను స్త్రీలలో నిరుపదిమంది కొక్కడై యైనను చదువను వ్రాయను నేర్చియుండలేదు. 80 సంవత్సరములకు పూర్వము ఇటలీ దేశములో 100కి 78 గ్గురు ఏవిధ మయిన విద్యా గంభమును లేనివారుగా నుండిరి. కాని, తమ దేశముయొక్క మార్గ త్వమును వారు చక్కగా గ్రహించి పాఠశాలలు విధివిగా స్థాపించి నిర్బంధవిధానములను గలిగించిన తరువాత నిష్ప డా దేశము విద్యా విషయమయి మిక్కిలి యున్నతదేశకు వచ్చినది. జపాను దేశపు స్థితి విద్యావిషయమై యెట్లున్నదో కొంచెము విచారితము. 1882-వ సంవత్సరములో విద్యావిషయమై తగిన యేర్పాటులు చేయుటకు జపాను ప్రభుత్వమువారు నిశ్చయించుకొని ప్రతి పల్లెయందును పాఠ

శాలలు స్థాపింప నారంభించిరి. ఈ విధముగా దేశ మంతయు పాఠశాలలతో వ్యాప్త మయి నిర్బంధవిధానములవలన ప్రతి స్త్రీ పురుషులును విద్య నేర్చుకొనఁదగిన యవసరము కలిగి ప్రస్తుతము విద్య యెఱుంగనివారు అరు దనట తటస్థించినది. ప్రపంచములో ప్రస్తుత పభిన్నభిన్న నున్న ప్రతిదేశమందును ప్రాథమికవిద్య సుచితముగా గఱపుటయు అందువిషయమై నిర్బంధవిధానముల నేర్పఱచుటయు గన్పించుచునే యున్నది. కాబట్టి మన దేశమందు గూడ దొరతనమువారి రెండేర్పాటులను గలగఁజేసిం గాని, దేశ మభివృద్ధి చెందుటకు కారణము లగవడవు.

దేశాభివృద్ధికి ప్రజాభివృద్ధియు జనుల జ్ఞానాభివృద్ధియు ముఖ్యకారణములు. విద్య వ్యాపించిన గాని జ్ఞానాభివృద్ధి కలుగదు. జ్ఞాన మభివృద్ధి నందిన గాని జనుల దుస్థితి తోలగి ప్రజాభివృద్ధి కలుగదు. కాబట్టి విద్య వ్యాపించిన గాని ఏ దేశమును ఉన్నత స్థితికి రాజాలదు. తమతమ యేలుబడులకైంద నున్న దేశములను ఉన్నతస్థితికి తెచ్చి ప్రజల నభివృద్ధిపఱచి జనులను గంతువైచిత్తుల నుగా జేయుట ప్రతి దొరతనమువారికిని విహితకృత్యము. దేశాభివృద్ధికిని ప్రజాసంతుష్టికిని విద్యాభివృద్ధియు విద్యాప్రచారమును ప్రధానకారణము లని యిదివఱకే చెప్పియుంటిని. కాబట్టి విద్యాప్రచారము దొరతనమువారికి విధ్యుక్త మైన ప్రధానకార్యములలో ప్రథమ మైనది. విద్యావిషయమై ద్రవ్యమును వెచ్చింపవలసినప్పుడు దొరతనమువారి రెండేర్పాటులను వెనుదీయరాదు. అయినను, దొరతనమువారి ఖర్చువిషయమై ఇప్పుడు ప్రజలకు గూడ కొంత బాధ్యత తప్పక కలదు కాబట్టి మే విద్యావిషయక మైన ఖర్చు మొత్తములో నింకాండు దేశంబున దొరతనమువారు రెండు వంతులు ఖర్చించుచు తక్కిన భాగమును స్థానిక ప్రభుత్వములు ఖర్చించునట్లు చేసిరి. ఈ విధముగా ప్రతిదేశమందును ప్రజలు విద్యావిషయమై పన్ను చుచ్చు కొంత ఖర్చు ఖర్చించుకొని తక్కిన మొత్తము దొరతనము వారివలన ఖర్చు పెట్టించుచున్నారు. కనుక మన దేశము అభివృద్ధి చెందవలయు నన్నచో, మనము కూడ కొంత బాధ్యత వహించుటకు సమకట్టి దొరతనమువారి బాధ్యతయు ధర్మమును వారు నెఱవేర్చునట్లు చేయవలెను. ప్రాథమికవిద్య సుచితముగా నేర్పబటకు సాధనములు చేసి లెద్దివిషయమై నిర్బంధవిధానములను కల్పింపవలసిన దని మనవా రనేకసంవత్సరములనుండి ఘోషించుచున్నారు కదా! ఇందు విషయమై కీర్తిశేషులయిన గోపాలకృష్ణగోఖలే గారు సామ్రాజ్యకాసనసభలో 1912-వ సంవత్సరమున కొవిల్లు ప్రవేశపెట్టి చాల దూరము చచ్చించిన విషయ మందఱకు దెలిసియే యున్నది. ఆ తరుణమున దొరతనమువారు అందు విషయమై కాసన మేగ్గఱచిన

యడల నిప్పటికి విద్యావిషయమై చాలసభివృద్ధి కలిగియుండును. కాని, యది విశేషభవ్యవ్యయకారణ మని దొరతనమువారి కరిగింపక విద్యావిషయక మగు తమ భర్తృమును మాత్రము అంగీకరించి క్రమముగా ప్రాథమికవిద్య సభివృద్ధిపఱచెద యని వాదనము చేసిరి. మఱియును బార్లీ సామ్యభాములు పెను పట్టాభిషేకచహా శృంగసమయమున విద్యావిషయమై ఖర్చుపఱు కుట కేవలమిది విశేష. ద్రవ్యమును వాదనమును అందఱు నెఱిగియే యున్నారు. తరువాత ప్రాథమికవిద్య కేవల ముచివముగాఁ జేయుటకు మాఱుగా హీనజాతులుగా సంగణింపఁబడినవారి కచివముగా విద్య నేర్పవలసిన నని కొద్దిచి కొద్దివఱకు ఏర్పాటుచేసిన జాతులలో మఱికొన్ని జాతులను కలిపి వారు. ఇంతే కాక మ్యునిసిపాలిటీ పట్టణములలో చీర పిల్లలు సేత మిచ్చుకొనవలసిన నవసరము లేకుండ మాఫ్ చేయుటకు మ్యునిసిపాలిటీవారికి గూడ సాధికార మిచ్చిరి. అందువలన పూర్వముకన్న ప్రాథమికవిద్యావిషయమై యిప్పుడు కొన్ని క్రొత్త సదుపాయములు కలిగియున్నను, కర్తవ్య మింకను కొంత పడియే యున్నది.

చెన్నై పురి రాజధానిలో ప్రస్తుతము బడికి పోఁదగిన వయస్సు గల పిల్లలలో మగపిల్లలు 100 కి 40 మందియు ఆడపిల్లలు 100 కి 9 గురును మాత్రమే విద్య నేర్చుకొనుట తటస్థించుచున్నది. ప్రాథమికవిద్య గణించుచున్నవారు మగపిల్లలలో 100 కి 22 గురు ఆడపిల్లలలో 100 కి 9 గురు మాత్రమే కనిపించుచున్నారు. క్రిందటి సంవత్సరపు స్థితియు ఈ సంవత్సరపు స్థితియు పోల్చి చూడఁగా సంవత్సరమునకు మగపిల్లల విషయము 100 కి 1 డు చొప్పునను ఆడపిల్లల విషయము 100 కి 6 గురు చొప్పునను విద్య నేర్చుకొనువారిలో సంఖ్య పెరుగుచున్నది. దీనిని బట్టి చూడఁగా ప్రాథమిక విద్యావిషయమై ప్రస్తుత మున్న యేర్పాటువలన విద్య నేర్చుకొనఁదగిన చుగపిల్లల లందఱు చదువుకొనుట కవకాశము కలుగుటకు 25 సంవత్సరములను ఆడపిల్లల లందఱును జువవుకొనుట కవకాశము కలుగుటకు 166 సంవత్సరములను పట్టును. ఇంట్లాండు మొదలగు దేశములలో 80 సంవత్సరములలో ప్రాథమికవిద్య దేశమంతటను వ్యాపింపఁగలిగిన సంగతి అందఱును ఎఱిగియున్నారు. మన దేశ మిప్పటి కనేక సంవత్సరములనుండి అంగ్లేయ ప్రభుత్వము క్రింద నున్నను ఇప్పటి కింకను ముందు చిర కాలమునకుఁ గాని మన దేశమును ప్రాంగుకవిద్య వ్యాపింపట కవకాశములు లేకున్నవి. అంగ్లేయ ప్రభుత్వమువారు ప్రాథమికవిద్యా విషయమై తమ దేశములో నేర్పఱచిన సాధనములను మన దేశముందు కూడ ఏర్పఱచినఁ గాని త్వరితముగా నిందు విషయమై అభివృద్ధి కలుగనేరదు. ప్రస్తుతము నిరుటికంటె మన రాజధానిలో 1,949 ఎలిమెంటరీ పాఠశాల లెక్కువ యయినవి. ప్రాథమికవిద్యావిషయమై నిరుడు 48 లక్షలను ఈ యేడుకు 55 లక్షలును ఖర్చుపడినవి. ఈ మొత్తములో 100 కి 78 రూపాయలు! దొరతనమువారికనిగను 100 కి 13 రూపాయలు శతములవలనను తక్కిన సామ్యు ఇతరవర్గాములవలనను వనూలు

చేయఁబడి ఖర్చుపెట్టఁబడినను, దీనిని బట్టి చూడఁగా ప్రాథమిక విద్య విషయమై ఖర్చుపఱచిన సామ్యులో శీతములుగా వనూలు చేయఁబడిన సామ్యు అతిస్వల్పము. ఈ స్వల్పపు మొత్తముకొంత ప్రాథమికవిద్య నుచితముగాఁ గలుగుటకు సాధనము లేరపటకు వుండుట శోచనీయము.

మ్యునిసిపాలిటీలలోని ప్రాథమికపాఠశాల లన్నియు ఆయా మ్యునిసిపల్ సంఘములయొక్క యధికారముక్రింద నుండిన ట్లేవ్ జీవీ వాని భర్తృతయు మ్యునిసిపాలిటీలే భరింపవలసినట్లు దొరతన మువారి యభిప్రాయము కాని, దొరతనమువారు పాఠశాలలు కట్టిండుటకును పాఠశాలలకుఁ గావలసిన పుస్తకములు మొదలగు సామగ్రిని సమకూర్చుటకును కావలసిన సామ్యును ధారాళముగా నిచ్చుచున్నారు. ప్రాథమికపాఠశాలపాఠ్యాయుల జీతములును ఆయా పాఠశాలలకుఁ గావలసిన పుస్తకములు సామానులు మొదలగు నవియు మాత్రమే మ్యునిసిపాలిటీవారు భరింపవలసియున్నది. ఇట్టి పాఠశాలలలో చదువుకొను పిల్లల లీయవలసిన శీతములు కూడ మిక్కిలి తక్కువగా నేర్పఱపఁబడినవి. మ్యునిసిపల్ సంఘములు ఆయా పట్టణములయందలి ప్రజాప్రతినిధులచే నిండియుండుటచేత మ్యునిసిపల్ వ్యవహారములు తత్పట్టణవాస్తవ్యులే చక్కఁబెట్టుకొనుట కధికారము గలిగియున్నది కదా! ప్రాథమికపాఠశాలల మీఁది యధికార మీ మ్యునిసిపల్ సంఘముల వండుటచేత ఆయా పట్టణముల వాస్తవ్యులకు ప్రాథమికపాఠశాలయందు సంపూర్ణాధికారము కలిగియే యున్నది. తనతమ పట్టణముల స్థితిగతులను బట్టియు విద్యాభివృద్ధి విషయమై తమకుఁ గల యభిరుచిని బట్టియు తమతమ పట్టణములయందు చదువుకొను పిల్లల సంఖ్యను బట్టియు మ్యునిసిపల్ సంఘములు ప్రాథమికపాఠశాలలను దమ కుచిత మైన స్థలములయందు తమ కవసర మని తోచినన్ని స్థాపించుకొనుటకు మ్యునిసిపల్ సంఘములకు సంపూర్ణాధికారము కలదు. మఱియు చీరవాం ద్రుని తమకు తోచిన పిల్లలు శీత మిచ్చుకొన నవసరము లేకుండ చదువుకొనుటకు నెల మొసంగుటకుఁ గూడ నీ మ్యునిసిపాలిటీ సంఘములవారి కధికారము కలదు. హీనజాతులుగాను మూఢులుగాను నున్న యధమజాతులవారికి కూడ విద్యాలాభము గలిగింప నెంచి దొరతనమువారు అట్టి జాతుల పిల్లలకు శీతము లేకుండఁగను సగము శీతము మాత్రమే యిచ్చుకొనఁగలిగియుండుటకును సదుపాయములు నేర్పాటు చేసిరి. మునుపటికంటె అట్టి జాతుల సంఖ్య యిప్పుడు మిక్కిలి యెక్కువగాఁ జేయఁబడినది. ఈ కారణములవలన మ్యునిసిపాలిటీలలో నున్న ప్రాథమికపాఠశాలలందు చదువుకొను పిల్లలలో చాలమంది శీతము లేకుండ నుచితము గను సగము శీతము మాత్రమే యిచ్చుకొనియు చదువుకొనుట కవకాశము కలిగియున్నది. చీర లని యెంచి మ్యునిసిపల్ సంఘము వారు పిల్లలయొద్ద శీతము లేకుండ మాఫ్ చేయుటకు కూడ అధికారమున్న దని యంతకు మున్నే వ్రాసియుంటిని. కాబట్టి ఈ కారణముల నన్నింటిని బట్టియే మ్యునిసిపల్ పట్టణములలో ప్రాథమిక

విద్య విధ్వంసించు పిల్లలలో జీతము లిచ్చువారు మిక్కిలి స్వల్పముగా నున్నారు. ఇట్టి పిల్ల లిచ్చు జీతములవలన మ్యూనిసిపల్ సంఘములకు వచ్చు నాదాయము కూడ నతిస్వల్పముగ నున్నది. ఈ రాజధానిలో ప్రస్తుతము రెండు పట్టణములు మ్యూనిసిపల్ సంఘముల పరిపాలన కింద నున్నవి. ఈ రెండు మ్యూనిసిపల్ సంఘముల యధికారము క్రింద నున్న పాఠశాలలు కళాశాలలు మొదలగు విద్యాస్థానములన్నింటివలనను 2,20,598 రూపాయలు మాత్రమే జీతములు మొదలగు వసూళ్ల కింద వసూలు అగుచున్నవి. ఇందు విషయమై తొరతనమువారు 7,82,105 రూపాయలు సహాయద్రవ్యముగా నిచ్చియున్నారు. కళాశాలలు ఉన్నతిపాఠశాలలు మొదలగు విద్యాస్థానముల మూలమున వసూలులయిన సొమ్ము మినహాయించినయెడల నీ రెండు మ్యూనిసిపల్ పట్టణములలో నున్న కేవలప్రాథమికవిద్యాశాలలయందు చదువుకొను పిల్ల లిచ్చు జీతములవలన వసూలు అగు మొత్తము మిక్కిలి స్వల్పముగా నుండును. ఇట్టి మొత్తము ఒక లక్షకంటె నెక్కువగా నుండు నని తలంప వీలు లేదు. రెండు మ్యూనిసిపల్ పట్టణములలో నున్న ప్రాథమికపాఠశాలలవలన నొకలక్షరూపాయల యాదాయము ఒక గొప్ప యాదాయము కాదు. కొన్ని కొన్ని పట్టణములలో ప్రాథమిక పాఠశాలలవలన సంవత్సరమున కొక 1000 రూపాయలయిన నాదాయము వచ్చుచుండుట లేదు. ప్రాథమికవిద్యవిషయ మైన ఖర్చు మ్యూనిసిపల్ సంఘములవారు భరించుచున్నపుడును, జీతములవలన వచ్చు నాదాయము అతి స్వల్పముగా నుండుటచేతను, ప్రాథమికవిద్య ఉచితముగాఁ గఱపుట కధికారము మ్యూనిసిపాలిటీ సంఘములకు లేకపోవుటవలన, లాభ మేమియును గానింపకున్నది. దేశమున దంతటను ప్రాథమికవిద్యను ఉచితముగాఁ గఱపుటకు ఒక్కొక్క పిల్లవాడైన ఒక్కొక్క పిల్లయు ప్రాథమికవిద్య నభ్యసించక తప్ప దని నిర్బంధవిధానముల నేర్పఱచి, మన దేశమందలి యజ్ఞానమును తొలంగించి ప్రజల నభివృద్ధిపఱచుట విధ్యక్షధర్మమని దొరతనమువారు గ్రహించియు, అట్టి యేర్పాటులను ప్రస్తుతము చేయుటకు వారు సహకర్తృత్వపోవుట శోచనీయము. అధిమాధనము మన రాజధానిలో నున్న యీ రెండు మ్యూనిసిపల్ పట్టణములలో నైన నుచిత మగు ప్రాథమికవిద్యను గఱపుటకు మునిసిపాలిటీల కధికార మొసంగకపోవుటకు కారణము కనిపించుచున్నది. బడికి పోయి విద్య నభ్యసించుదగిన వయస్సు గల బాలరును బాలికలను విద్య నేర్చుకొనకతీరి దని నిర్బంధవిధానముల నేఱుపఱచి విద్య నుచితముగాఁ గఱవినం గాని యట్టి పిల్ల లందఱు చదువుకొనుట యెన్నఁడును తటస్థింపదు. ఉచితముగా విద్య గఱవినంతమాత్రమున చదువు కొనఁదగిన పిల్ల లందఱును చదువుకొందు రని నమ్ముట కెన్నఁడు నవకాశము లేదు. అందులో మన దేశముయొక్క దుస్థితిని బట్టియు దర్శిదావస్థను బట్టియు నుచితముగా విద్యను గఱవినంత మాత్రమున బడికి పోదగిన బీద పిల్ల లందఱును తమతమ వృత్తులను మానుకొని చదువుకొనరు. మ్యూనిసిపాలిటీలలో ప్రాథమికవిద్య నుచితముగాఁ గఱపుటకు మాత్రమే ఆయా మ్యూనిసిపల్ సంఘముల కధికార

మీయవలసిన దని శోచించుటమి గాని ఆయా పట్టణములలో బడికి పోదగిన పిల్ల లందఱు తప్పక విద్య నభ్యసించవలసిన దని నిర్బంధ విధానముల నేర్పఱుపఁగోరుచుండుట లేదు కదా! అందువలన ప్రాథమికవిద్య నభ్యసించు బాలర సంఖ్య యమితముగా పెరుగు ననియు దానిని బట్టి ప్రాథమిక పాఠశాలల సంఖ్య హెచ్చింపవలసి వచ్చు ననియు అందుమూలమున తగ్గినయమై మ్యూనిసిపాలిటీ సంఘములకు ఖర్చును దొరతనమువారి కీ బాధ్యతయు నెక్కువగు ననియు భయపడ నవసరము లేదు కదా! మ్యూనిసిపాలిటీలలో నున్న ప్రజలు ప్రాథమిక విద్యావిషయ మైన ఖర్చును బాధ్యతను వహించుటకు పూనుకొని ప్రాథమికవిద్య నుచితముగాఁ గఱపుటకు నిశ్చయించుకొనినపుడు అందువిషయమై స్వల్పముగా బాధ్యత యెక్కువగు నని తలచి ఈ యేర్పాటులకు సమ్మతించుటకు సాధ్యముగా కనుపించదు. ప్రస్తుతము ఈ రాజధానియందు 7 జిల్లాలలో 2000 మందికంటె నెక్కువ ప్రజలు గల ప్రతి గ్రామమందును ఒక పాఠశాల స్థాపింపఁబడి యున్నట్లు దొరతనమువారి రిపోర్టులన తెలియుచున్నది. ఇంకను ఇట్టి యవృద్ధియు పట్టణగల జిల్లాలు 17 కనిపించుచున్నది. తరువాతి ప్రతిపల్లెయందును పాఠశాల యుండు భాగ్యము కలుగుటకు ఎంత కాలము పట్టునో తెలియదు. ఇట్టి భాగ్యము ముందెన్నఁడు కలిగినను ప్రస్తుతము ఈ రెండు ముఖ్యపట్టణములలో నైన ప్రాథమికవిద్య నుచితముగా కఱపుటకు దొరతనమువారు మ్యూనిసిపల్ సంఘముల కధికార మిచ్చుట ధర్మము.

పల్లెటూళ్లకన్నను చిన్న గ్రామములకన్నను పట్టణములలో నాగరకత యెక్కువగా నున్న దనుటకు సందియము లేదు కదా! పట్టణములలోని ప్రజలు నాగరకత కలవారుగను ఎక్కువ ప్రపంచానుభవము కలవారుగను నుండుట యందఱు నెఱిగియున్న విషయమే. ప్రస్తుతము పల్లెటనండి ప్రజలు పట్టణములలోఁ జేరి ఆచట లాభకర మగు నితరవృత్తుల నవలంబించుచుండుట ఈనయ మాయచునే యున్నాము. కాబట్టి పల్లెటూళ్లయందును గ్రామములయందును నివసించు ప్రజలకింటె నెక్కువ నాగరకతయు ప్రపంచానుభవమును గల పట్టణములయందున్న వారి పిల్లలైనను నులభముగా విద్య నేర్చుకొనుట కనవకాశములు కల్పించుటకు ప్రాథమికవిద్య నుచితముగా కఱపుట కధికారము లేకుండుట దేశభివృద్ధికి హానికరమని చెప్పక తప్పదు.

విద్య నేర్చుకొనుటకు ప్రోత్సాహమును కల్పించుటకు సాధనములు రెండే కలవు. అందు మొదటిది విద్యయందభిరుచియు విద్య నేర్చుకొనుటవలనఁ గలుగు లాభములను దెలిసియుండుటయు. రెండవది బడికి పోదగిన పిల్ల లందఱు చదువుకొనక తప్ప దని దొరతనమువారు నిర్బంధవిధానము లేర్పఱుచుట. ఇందు మొదటిది జనుల యొక్క నాగరకతను బట్టియు జ్ఞానాభివృద్ధిని బట్టియు ప్రపంచానుభవమును బట్టియు కలుగును. రెండవది దొరతనమువారి కావనమును బట్టి సంభవించును. ప్రస్తుతము దొరతనమువారిందువిషయమై కావనమేర్పఱుచుట కిష్టపడలేదు. కాబట్టి, మన దేశమునందు విద్యా

ప్రచారమునకును జనులు విద్య నేర్చుకొనుటకును వారికి విద్యయందు గల యభ్యుదయము విద్య నేర్చుకొనుటకు దగిన సులభసాధనములను మాత్రమే ముఖ్య కారణములుగా నన్నీ. విద్య నేర్చుకొనవలయు నన్నకొరిక నాగరకతను బట్టియు ప్రపంచానుభవమును బట్టియు విద్య వలన గలుగు లాభము లిట్టి వని తెలిసికొనుట చేతను కలుగును. ఇట్టి యభిప్రాయములను విద్య నేర్చుకొనవలయు నన్న యాసక్తియా పట్టణములలో నున్న పిల్లలకు పల్లెలలో నున్న పిల్లలకు నైపుణ్యముగా నుండుట కవకాశమున్నది. కాబట్టి అట్టి పిల్లలకు విద్య నేర్పటకు సాధనములను మాత్రమే ఇవ్వకు కలుగజేయవలసి యున్నది. అట్టి సాధనములైన ప్రస్తుతము కలిగింపకపోయినచో విద్యావిషయమై చేయవలసిన దేయియు జేయబలేదని చెప్పవలసి వచ్చును. మన రాజధానిలో నున్న పట్టణము లన్నియు స్థానిక ప్రభుత్వ లాభమును పొందియున్న ముగ్గురిసిపల్ సంఘముల యధికారముక్రింద లేవు. 21 జిల్లాలలో నున్న వేలకొలది పట్టణములలో 60 పట్టణములు మాత్రమే ముగ్గురిసిపల్ సంఘముల యధికారము క్రింద స్థానిక ప్రభుత్వ లాభమును పొందుచున్నవి. అట్టి యిది పట్టణములలో నైన దొరతనమువారు విద్యుత్ కర్మానుగా ప్రాథమిక విద్యాప్రచారవిషయమై యోగ్యులుపలసిన చూపులలో మొదటి దగు నిర్బంధవిధాన శాసనమును రెండవ దగు నుచితముగా విద్య గజపు సదుపాయమును గాకున్నను, ఈరెండు మార్గములలో రెండవ దానిని కూడ కొన్ని పట్టణములలో నైతము ముగ్గురిసిపల్ సంఘమువారి యనుమతినిరొందనైన కలిగించుటకు దొరతనమువారు సన్నుతింపకపోవుట న్యాయముగాగ గనిపింపను. ప్రజలకు పూర్వముకన్న నిప్పుడు విద్యావిషయమున సభిరచి నానాటికి పెద్దయ్యున్నది. అట్టి యభిరుచి జనులకు గలిగినకొలది దొరతనమువారు విద్యాభివృద్ధి విషయరయి చెయవలసిన కార్యములను జేయుచు ఏదేలు కొన్ని క్రొత్త పాఠశాలలను స్థాపించుచునే యున్నారు. కాని,

యంకను నేకపాఠశాలలు స్థాపింపవలయున్నవి. విద్యాభివృద్ధి సభివృద్ధిపలుదుటయందు దొరతనమువారు వినియోగించుచున్న శ్రద్ధలో కేతాంత మైనను విద్యాప్రచారముకొఱకు వినియోగించుచుండుట లేదని చెప్పవలయున్నది. ప్రాథమిక విద్యావిషయమున బాగుగల స్థితిగతుల కొఱకు విశేష ద్రవ్యమును వెచ్చించి దొరతనమువారు విద్యావిషయములు ఖర్చుచేయదలచిన ద్రవ్యమును వినియోగించుట కంటె విద్యాప్రచారముకొఱకు దగిన యేర్పాటు లొనర్చి యేదేలు క్రొత్త పాఠశాలల నెక్కువగా స్థాపించుటయందు ద్రవ్యమును వెచ్చించుట నుంచి. బోధా మొదలగు స్వస్థిరాభివృద్ధిములలో ప్రాథమిక విద్యావిషయమును విశేష శ్రద్ధ వహించి నిర్బంధవిధానముల నెల్పిలుదుటవలసిన ఉచితముగా విద్య నేర్చుకొనుటకు దగిన సాధనముల నేర్పించుటవలనను విద్యాప్రచారము విక్రీణిగాగ గలిగి. యుచున్నది. అట్టి స్థితిలో స్వస్థిరాభివృద్ధిముల కంటె నెక్కువ భాగ్యవంతులగు ఎక్కువ నాగరకత గలవియు నగు బ్రిటీషు పరిపాలనక్రింద నున్న చున దేశమునందు మాత్రము ప్రాథమిక విద్యాప్రచార విషయమై తగిన యేర్పాటులు లేకపోవుట బాగుగా కనిపింపను.

దేశమందంతటను ఒక్కమాటు విద్యావ్యాప్తి కలుగజేయుట సాధ్యము గాకున్నను, ముగ్గురిసిపల్ సంఘముల యధికారము దుండి స్థానిక ప్రభుత్వ లాభము నుభవింపుచున్న నెద్ద పట్టణములలో నైన ప్రాథమిక విద్యావ్యాప్తి సాధనములను గలుగజేయవలయుట మంచిది కాదు. అట్టి పట్టణములలో ప్రాథమిక విద్యావ్యాప్తి యచితకాలములో గలిగించుట కూడ సంత మాత్రము కష్టసాధ్యము కాదు. కాబట్టి ముగ్గురిసిపల్ పట్టణములలో ప్రాథమిక విద్య నుచితముగాగ గజపుల కధికారము ముగ్గురిసిపల్ సంఘములకు దొరతనము నామొసంగుట ధ్యము. ఇందు విషయమును చునవాడు శ్రద్ధ వహించి కర్తవ్యము నాచరింతురుగాక!

తృప్తి

చింతా శంకర దీక్షితులు గారు

నైవకావృత్తి పరులకు జేయకుండ
పుట్టి బ్రతికినవాడె పో! పుణ్యతీర్థముడు.
వాని మంతన మతిని కవచము; వాని
నేర్పు, సత్యము పల్కుట నియతి గల్గి.
వాని కింద్రయములు కూలివాల్సిన; వాని
మనసు చృశ్చువు గని భీతి మాన; వాడు
బిరుదుముల జెంది, లోకాన జెంపు నొంద
గాఁతు నేయఁడు; దైవము గాంతు నేయు.
మంచి చేతనో, లేక దుర్మార్గముననో
పరులు నెంపును గాంచిన, వాడు మత్స్య
గంజు జెందఁడు; స్త్రీప్రపాతము వినఁడ;
మంచి నేయ్యంబు జేయక మానఁ డెపుడు.

1
2
3

వానివై గొండెముల్ చెప్పువారు లేరు;
అంతరాత్మను దేకికు; డట్టివాఁడ.
స్తోత్రముల బొంగు జెందఁడు, మామణముల
వగవఁ; డీ రెండిఁ దా నొక్కభంగి జూచు.
శ్రీకృష్ణాను నేలించు రెండు ప్రాద్దు
లధికవిక్రీని, మా కేమి యుగగతు డ,
నజ్జనులొడ మాత్రమే నలుపు మైత్ర;
చదువు నద్దంధయము నే ను యమునను.
ఇట్టివాఁడు చచ్చుపదవి దా నెన్నబోఁడు;
హింసపద నన్న భయము లే దెప్పకని;
గన్నులల్లిన దొర ముగ్గురగు గాఁడు;
ఏది లేకున్న నన్ను నితని కుండు.

4
5
6

ఆంధ్ర దేశపు ఆర్థిక స్థితి

కోస సీతారామరావు గారు, ఎం. ఏ.

ఆంధ్ర దేశపు ఆర్థిక స్థితిని చెలీసికొనుటకు గావలసిన అంశములు మన చెన్నపురి రాజధాని యంతకుఁ గలసి ప్రకటింపఁబడు దొరతనమువారి రిపోర్టులలో లభించుచున్నవే కాని ప్రత్యేకముగ మన ఆంధ్ర దేశమునకు సంబంధించినవి దొరకుట లేదు. కావున, ప్రస్తుతము మనము ఆర్థికస్థితిముల చర్చలతోడను అందునకు సంబంధించిన కొద్దిపాటి సాధనసామగ్రి తోడను సంతృప్తి చెందవలసియున్నది.

ఆర్థికశాస్త్ర మన నేమి? సంఘముయొక్క భాగ్యాభివృద్ధికిని అట్టి యభివృద్ధిని సాధించుటకుఁ గల కర్తవ్యములకును సంబంధించిన విచారణయే ఆర్థిక శాస్త్రము. భాగ్య మనఁగా కేవలము ధనము మాత్రమే కాదు. సామాన్యముగ నది ద్రవ్యమున అభిప్రాయ పడుదురు. ఇది సరి కాదు. లోహములనుండి అనఁగా బంగారు వెండి రాగి మొదలగు పదార్థములనుండి నాణెములను చేసి ఉపయోగించు నాడుకి యిటీవల వచ్చినది కాని, అనాదినుండియు వచ్చినది కాదు. ఉబ్బు లేని కాలమున జనులకు భాగ్యము లేకపోలేదు. ఎవరి కియినను ఏదయిన నొక వస్తువు కావలసినదైనపుడు తమయొద్ద నున్న వస్తువు నిచ్చి లేనివానిని చెచ్చుకొను చుండిరి. ఇట్టి యేర్పాటువలన కష్టము లనేకములు కలుగుచుండెను. నాగుకము పెచ్చినకొలది నాణెములు కరెన్సీ పత్రములు హుండిలు మొదలగు సాధనములు వాడుకలోనికి వచ్చి యీ శాధనము నిచారించినవి. కనుక ద్రవ్యము వస్తువులను కొనుటకు మున్నగునకు నుపయోగపడు సాధనమే గాని భాగ్యము గాదు. భాగ్యమునకు ముఖ్యముగ నాలుగు లక్షణము లుండవలయును: (1) మానవునియొక్క ఏదోయొక కోరికను తృప్తిపఱచునట్టిదిగా నుండుట (2) మానవుని వినియోగమునకు పనికివచ్చు రూపమున నుండుట (3)

మనుజునకు బాహ్యము లనదిగా నుండుట (4) మిక్కిలి యరుదుగ దొరకునదిగ నుండుట.

ప్రస్తుతకాలమున ప్రతివస్తువును ఒక దేశము నుండి మరియొక దేశమునకును, ఒక చేతినుండి మరియొక చేతికిని మారుచున్నవి. కనుక మార్పునకు పనియోగపడు వస్తువు లెల్ల భాగ్యమే యగును. ఏలయున, ఉపయోగము లేని వస్తువు లన్నియు విప్లవయోజనములు. అది మనము ఉపయోగించుటకు నీలు కానిదియై యో మనకు లభింపజాలదు. బాహ్యముగ లేనియెడల అది యితరుల యుపయోగమునకు రాజాలదు. ఎక్కడ పట్టిన అక్కడ దొరకునెడల, బానిశి విలువ యుండదు. కావున భాగ్య మనునది మార్పునకు పనికివచ్చునది. కాబట్టి పర్యవర్తములమీదను అడ్డుల యగునను పెరుగు వస్తువులును, గనులలో దొరుకు లోహములును, భూములయందా పండు పంటలును, నాలు పెరుగు నెన్నల సుచ్చునట్టియు వ్యవసాయమునకు పనికి వచ్చునట్టియు పశువులును గొర్రెలును, యంత్ర శాలలయందు తయారగు వివిధ సామగ్రిలును — ఇవి యన్నియు సంఘముయొక్క భాగ్యములే.

ఆంధ్రదేశపు ఆర్థికస్థితిని చెలీసికొనవలయు నగున, ఈ మూలాధారములను, అవి జనోపయోగముగొఱియే విధముగ నుపయోగింపఁబడుచున్నవియును మనము గమనించవలయును. ఆంధ్రదేశమున స్వాతిత్వములును అడ్డువులును చాలఁగలవు. కాని, దేశము మిక్కిలి యుష్ణ దేశ మగుటచే నుపచర్యములమీదనే పచ్చిక గాని నొప్పుగొప్ప వృక్షములు గాని పెరుగుటకు నీలు లేదు. ఆంగ్లేయ దేశముయొక్క భాగ్యము వారి గొర్రెలనుండి కలుగుచున్న దని చెప్పవచ్చును. ఆంగ్లేయదేశపు ఉన్ని ప్రపంచములోని కెల్ల శ్రేష్ఠమయినది. అందుచే నా దేశస్థులు వ్యవసాయమును మాని భూమాలను బీడుల

క్రింద వదలివేసింది. ఈ బీజులయందును అప్పుడి పరివృతములమీదను శ్రేష్ఠమగు పొడువైన పచ్చికమొలచును. అంగు గొట్టెలను మేపుచుందురు. కనుకనే ఆంధ్రదేశము ఉన్నికి ప్రసిద్ధికెక్కినది. కాస్తూరియు మొదలగు హినువత్పర్యతప్రదేశములలో చల్లగా నుండుటచే గొట్టెలను విశేషముగ మోచుచుండును. కాస్తూరికాణములు అనాదిగ అగ్రశ్రేణియైన చెడియున్నవి. అట్టి భాగ్యము ఆంధ్రదేశమునకు లభించెడివీలులేదు. ఇచ్చట తయారగు ఉన్ని, కుంబస్సు జోరాయి మొదలగు మోటు వస్త్రములను నేయుటకు మాత్రమే పనికి వచ్చుచున్నది. ఈ పరిశ్రమ లయినను నానాటికి సేవించుచున్నది. ఏలూరు బందరు లివాచీలు ఇప్పటికిని కొద్దిగ ఆంధ్రదేశమున కెగుమతి యగుచున్నవి. బళ్లారి కంబళ్లు ఆంధ్రదేశములోని కెల్ల ప్రసిద్ధి చెందియున్నవి. ఈ పరిశ్రమలకు తగినంత ప్రోత్సాహ మున్నయెడల అభివృద్ధి నొందు ననుటకు సంశయము లేదు. దీనికి ప్రశమమున గొట్టెల జాతిని అభివృద్ధి చేయవలయును. మన దేశమున గొట్టెలు విస్తారముగ మాంసమునకు మాత్రమే పనికివచ్చుచున్నవి. అండాకాయినను అవి చాలినంత మాంసము నిచ్చు శక్తి లేనివిగ నున్నవి. కనుక గొట్టెలకు ఉన్ని విస్తారము పెరుగునట్లును కండ యెక్కువగ పట్టునట్లును వానిని మంచిజాతితో 'కలపి' అభివృద్ధి చేయవలయును.

అరణ్యములు

ఆంధ్రదేశమున అడవులు గూడ క్షీణదశకు వచ్చుచున్నవి. కర్నూలు జిల్లాలోని నల్లమల అడవులు మన దేశమున మిఖ్యమయినవి. కాని, నానియందు విలువ గల టేకు మొదలగు చెట్లను పెంచుచున్నట్లు కనబడదు. కొండపల్లి నైజాము సరిహద్దులలోని అరణ్యప్రదేశములలో గూడ మంచి టేకుచెట్లు లేవు. ఇక్కడ మద్ది వేపె మొదలగునవి కలవు. భద్రాద్రిపర్వతము చుట్టుప్రక్కల నుండు అరణ్యములలో టేకుకలప దొరకును కాని, సాధారణముగ మన దేశమునకు బర్మా నుండి విరివిగ టేకుకలప దిగుమతి యగుచున్నది.

మర యరణ్యములను బాగుచేసి తగినంత శ్రద్ధ తీసి కొనినయెడల మనకు కావలసిన కలప దొరకగలదు. అడవులు కేవలము కలపకొరకే గాక, జనోపయోగమునకు పనికివచ్చు బహువిధము లగు పదార్థముల నిచ్చుటకును, పశువులకును గొట్టెలకును పనికివచ్చు పచ్చిక నిచ్చుటకును, దేశమును సమశోష్ణముగ చేయుటకును పనికివచ్చును. ప్రస్తుతము మన యడవులు నామాన్యజనులు చూచుటకు నీలులేకుండ క్రూరమృగములతో నిండియున్నవి. ప్రశమమున ని జంతువులను వేటాడి చంపవలయును. ఇందునకు క్రజలు ఆయుధములను విరివిగ ధరించుటకు స్వతంత్ర లయి యుండవలయును.

గనులు

ఆంధ్రదేశమునందలి గనులను గుఱించిన విచారణ యెనరును చేసినట్లు కనబడదు. అందుచే నీ విషయమైన మన కేమాత్రమును దెలియుట లేదు. మన దేశమున గనుల పరిశ్రమ మొదలుపెట్టవలసియున్నది. నంది గామ తాలూకాయాదలి, పరిటాల గనియాత్కూరు ప్రదేశములలో గనులనుండి వజ్రములు దీయుచుండిరి. కాని, ఆ గనులలో వజ్రములు అయిపోయినందున వానికి తిరిగి పరిశ్రమ చేసినవారు లేరు. నూజివీడు సమీపము నందలి గొల్లపల్లి-మొద్దల గూడ గొప్పగొప్ప వజ్రపు గనులు త్రవ్వబడుచుండెడివి. కృష్ణా గుంటూరు జిల్లాలు అనాదినుండియు గనులకు ప్రసిద్ధి వహించియున్నవి. ముత్యాల పరగణా యందలి పర్వతప్రదేశములలో ఇనుము దొరకు నని వాడుక గలదు. మంగళగిరిలో గంధకము గల దని ప్రతీతి యున్నది. కొండవీడు సింహాచలము తిరుపతి మొదలగు ప్రదేశములయందు నీ లోహములు దొరకునో కనుగొనవలయును. ఆంధ్రదేశమున లాతావంటి మహానీయుడు జన్మింపవలసి యున్నది. గూడూరుదగ్గర అభ్రకపు గనులలోను సింగ శేనియందలి రాక్షసిబాగ్గు గనులలోను కొంత పరిశ్రమ చేయబడుచున్నది గాని, అవి విదేశీయుల యధీనమున నుండుటచే మన కంత లాభకారులుగ నుండుట లేదు.

అభిక్షేప గనులు జర్మనీవారికి చెందియుండినందున, యుద్ధము ప్రారంభింపఁబడిన తరువాత ఆ పరిశ్రమ అంతరించినది. ఇందువలన మన పరిశ్రమలు విదేశీయుల యధీనమున నుండుటచే మన కెట్టి నష్టము గలుగునో కనుగొనవచ్చును.

వ్యవసాయము

ఆంధ్రదేశము ఫలవంత మయిన దని చెప్పవచ్చును. కాని, కిర్రకులు విద్యావిహీనులగుటచే భూములనుండి తీయఁగలిగినంత సారము గీయలేకున్నారు. కొన్ని వేల సంవత్సరముల క్రింద ఏ యువకరణములనుపయోగించుచుండిరో, ఏ పద్ధతుల ననలంబించుచుండిరో, ఏ యెరువులను వాడుచుండిరో, ఆ యువకరణములే ఆ పద్ధతులే ఆ యెరువులే ఈ రోజువఱకు ఆచరణములో నున్నవి. గవర్నమెంటువారు కోయంబుస్తారులో నొక వ్యవసాయ కళాశాలను పెట్టి గాని, దాని యుపయోగమును సామాన్యజనులు పొందుట కవకాశము లేకున్నది. అందు తయారగు విద్యార్థులు గవర్నమెంటు ఉద్యోగములలో చేరుటకు పనికివచ్చుచున్నారు. ఇట్టి కళాశాలలు సామాన్యపు రైతులకుపయోగముగ నుండునట్లు మార్పుచేయవలెను. ఆంధ్రదేశమున కృష్ణా గోదావరి పెన్న నదులకు ఆనకట్టలు కట్టఁబడి, తద్వారా చాల భూములు నాగుబడి చేయఁబడుచున్నవి కాని, ఇట్టి లాభము దేశము మొత్తమును బట్టి చూచిన, చాల తక్కువ యని చెప్పవలసివచ్చుచున్నది. అనేక లక్షల కోట్ల యెకరములకు సరియైన జలాధారము లేక కేషుము వస్తాధారమునే నమ్ముకొని యుండవలయును. అందుచే దేశము టౌనుబాధలకు లోనై మితి లేని కష్టములకుఁ బాలుపడవలసివచ్చుచున్నది. నవీనకాలమున యంత్రసహాయమువలన కొన్ని జలాధారములనుండి నీటిని పోడి పంటలు పండించుచున్నారు గాని, అట్టి ప్రయత్నములు బహుస్వల్పముగ జరుగుచున్నవి. ఏ విధమైన నీటి యాధారమును లేని ప్రదేశములలో భూమిలోనికి గొట్టములను దింపి బావులను ద్రవ్యి నీటియాధారమును గల్పింపవచ్చును.

ఈ పనిని ప్రథమమున నొరతనమువారు చేయవలసియున్నది. ప్రతి తాలూకా స్థలములందును బోరింగు సామానులను నిలువయుంచి వీలైన గ్రామములయొక్క బావులను త్రవ్వించినయెడల, వాని యుపయోగమును తెలిసికొని రైతులు స్వయముగనే అట్టి బావులను త్రవ్వకొన మొదలుపెట్టెదరు. అందుచే సాధ్యమైనంతవఱకు టౌనుదేవతను నివారణ చేయవచ్చును. ఆంధ్రదేశమునందలి గొప్పగొప్ప జమిందారులు, అందును ముఖ్యముగ విద్యార్థులగు బాబ్బిలి విజయనగరము కురుసాము పిఠాపురము మునగాల చల్లపల్లి వేంకటగిరి కాశహస్తి మొదలగు మహారాజులు, ఈ విషయమై యెక్కువ శ్రద్ధ వహింపవలసియున్నారు. వారిక్రింద గొప్పగొప్ప జమినులు ఉన్నవి. తమ రైతులకు వా రెన్నియో విధముల మార్గదర్శకులు కావచ్చును. వ్యవసాయాభివృద్ధి విషయమై మన జమిందారులును రాజులును మహారాజులును ఏ మాత్రము జోక్యము కలుగఁజేసికొనుచున్నట్లు కనఁబడదు. వారు శ్రద్ధ వహించినయెడల, ప్రజల కెంతయో మేలు చేసినవారలగుదురు. ఆంధ్రదేశమున వ్యవసాయాభివృద్ధికి మరియొక యాటంకము కలుగుచున్నది. పల్లెటూళ్లలోని గొప్ప రైతుల బాలురు పట్టణములకుఁ బోయి ఆంగ్లేయ విద్య నభ్యసించుచున్నారు. అందువలన ఏ భూస్వాములు తిరిగి తమ గ్రామములకు వెళ్లినయెడల, తాము నేర్చుకొనిన విద్య తమ భాగ్యము నభివృద్ధిచేసికొనుటకు పనికివచ్చుటకు మాటుగా ప్రతికూలముగ నున్నది. ఏరు బస్తీలలో నేర్చుకొన్నది బూట్లు సూట్లు వేసికొనుట, బయసికల్ మోటారు బండ్లలో నెక్కుట. అందుచే వారు పల్లెటూళ్లకు వెళ్లఁగనే వ్యవసాయమునకు దిగుట అవమాన మని తలఁచెదరు. ఒకవేళ ప్రయత్నము చేసినను దుర్బలశరీరు లై పనికివచ్చుట లేదు. వారు నేర్చుకొను విద్య యే తహశీల్దారు కచ్చేరీలోనో 15 రూపాయల గుమస్తాగ నుండుటకు పనికివచ్చును గాని, వ్యవసాయాభివృద్ధి కుపయోగింపదు. అందుచేత పాలముల నితరుల కిచ్చి అందువలన వచ్చు స్వల్పదాయ

ముల మీద నాధారపడియుండవలసినవా రగుచు న్నారు. ఇది యెంతయు శోచనీయము. మన విద్యా విధానము మాత్రవలయును. భూస్వాములు వ్యవసాయ శాస్త్రము నభ్యసించవలయును. తమ భూములను ఆధునిక పద్ధతుల ప్రకారము సాగుచేసికొనవలయును. ఇంతవఱకుకంటె ఎక్కువ యాధారమును పొందవలయును. అందుకుఁ దగిన సదుపాయములు గలవన్న మొదలు వారు చేయవలయును.

పశువులు

వ్యవసాయకులకు పశువులు ముఖ్యము. మన ఆంధ్రదేశమున దుక్కి-పశువుల విషయమై తగిన శ్రద్ధ తీసికొనుట లేదు. ఒంగోలు పశువులు హిందూదేశమున మిగుల ప్రసిద్ధి చెందియున్నవి. ఈ సమయ పశువుల సంతలు జరపఁబడుచున్నవి గాని, వానినలనఁ గలుగవలసినంత లాభము కలుగుట లేదని చెప్పటకు చింతగా నున్నది. ఆంధ్రదేశములోని కర్షకు లందఱు నిట్టి సంతలకుఁ బోయి అచ్చటి కోడెలను ఆవులను కొనివచ్చి తమ ప్రదేశములలోని పశుజాతిని అభివృద్ధి పఱుపవలయును. ప్రస్తుతము ఒంగోలు సంతకు వచ్చు మేలయిన పశువులను అమెరికావారును ఆస్ట్రేలియా వారును దీసికొనిపోయి భోజనమున కుపయోగపఱచుచున్నారు. ఇందుచే మన దేశమున కుపకారము గలుగుటకు మాఱుగా, జాతి క్రమముగా సంతరించుచుండుటచే, నష్టము కూడ వాటిల్లుచున్నది.

ఆంధ్రదేశమున దుక్కిపోతుల విషయమై గూడ తగినంత శ్రద్ధ తీసికొనుచుండుట లేదు. దున్నలు సామాన్యముగా మాగాని పొలములు దున్నుట కుపయోగించుచున్నారు. కాని, బొబ్బిలినుండి నచ్చు గమిని దున్నలు మెఱక వ్యవసాయమునకును బాడ్లను లాగుట కును గూడ పనికివచ్చును. ఆవుల సంతతిని అభివృద్ధి పఱచుటకు ఆబోతుల నెట్లు కాపాడుచున్నారో, ఆ విధముగనే గేదె జాతికొరకు దుక్కిపోతులను గూడ జాగ్రత్త పెట్టవలయును. ఈ విషయమునఁ గూడ జమీందారులు ప్రజలకు చాల సహాయము చేయఁగలరు.

మన దేశమున పశువుల షీఠదశకు మరియొక కారణము గూడఁ గలదు. కొంతకాలము క్రిందిటివఱకును ప్రతి గ్రామమునకును చాలినంత బీడు ప్రదేశము లుండెడివి. అవి క్రమముగ సంతరించి వ్యవసాయ యోగ్యముగ మార్పఁబడినవి. ఈ సందర్భమున మాగాని భూములు గల గ్రామస్థులు మిక్కిలి మాఱులు. పశువులు విహరించుటకు చాలినంత ప్రదేశము లేకపోవుటచేతను, బలముగల పచ్చిక నిచ్చు పలములు కూన్య మగుటచేతను, పశువులు షీఠించుచున్నవి. అందువలన వ్యవసాయమునకు నష్టమే కాక, ప్రజలుపయోగించుకొనుటకు పాలు పెరుగు వెన్న మొదలగు పదార్థములు కూడ అదృశ్య మగుటచే ఆధ్రులు శరీరపటుత్వము లేనివారగుచున్నారు. ఇది కడు శోచనీయము.

పక్షిములు

ఆంధ్రదేశమున వ్యవసాయము జనసామాన్యమున కంతకును ముఖ్యపరిశ్రమ యయియున్నది. పూర్వకాలమున మన దేశమునకు కావలసిన సరకులు మన పరిశ్రామికులు తయారు చేయుచుండెడివారు. ఇక్కాలమున కేవల మాహారపదార్థములు తప్ప, మిగిలిన వస్తువు లన్నియును విదేశములనుండి దిగుమతి చేసికొనుచున్నాడు. అందును, మన దేశమున పండు పంట దిగుమతులను విదేశములకుఁ బంపి వానివలన తయారగు సరకులను తెప్పించుకొనుట కడు విచారకరమయిన సంగతి. ఆంధ్రదేశమునుండి ప్రత్తి, చమురు గింజలు, వల్లు విశేషముగ నెగుమతి చేయఁబడుచున్నవి. వీనిలో ప్రత్తి ముఖ్యము. ప్రత్తినుండి గింజలను దీయుటకును, ప్రత్తిని అనిమి చిన్నచిన్న బస్తాలుగ చేయుటకును కొన్ని యంత్రము లున్నవి గాని, ప్రత్తిని వడికి నూలు తీయుటకుఁ గాని, నూలును నేసి వస్త్రములు తయారు చేయుటకుఁ గాని యంత్రములు బాత్తుగా లేవు. ఆంధ్రులు నూలు నేతకు ప్రసిద్ధి చెందియున్నారు. ఉప్పాడ పెడన చీరాల పుల్లంపేట మొదలగు ప్రదేశములు ఇప్పటికిని నూలునేతకు ప్రసిద్ధి చెందియున్నవి. కాని, మొత్తముమీఁద ఆంధ్ర సాతీ లందఱును వ్యవ

గాయకులుగనో, కూలిపని చేయువాడుగనో మాటి పోయిరి. వీరికి ముఖ్యకారణము విదేశములనుండి దిగుమతి యగు చౌక నత్తములే. అక్కడ గొప్పగొప్ప యంత్రములు పెట్టి చేతికనెగిరి పెక్కురెల్లు ఎక్కువ సరకు దిగుబడి చేయుచుండుటచే, మన దేశమునుండి వచ్చి యో ఖర్చులు పెట్టి నత్తని తీసికొని వెళ్లి తిరిగి అన్ని ఖర్చులు పెట్టి మన దేశమునకు నత్తములు దిగుమతిచేసి కూడ చౌకగ నమ్మగలుగుచున్నారు. అందుచే పోటీకి అంగలేక మన సాలీలు ఇతర జీవనోపాధిని వెదకుకొనవలసినవా రయిరి. స్వదేశోద్యమము ప్రజల మనంబు నాకర్షించిన వాదిగ మన నేత పరిశ్రమ, కొంచెముగ నయినను, మాజీన దని చెప్పవచ్చును. ప్లయి వట్టిలు మగ్గములు అచ్చటచ్చట ఉపయోగింపఁబడుచున్నవి. వీనివలన ఎక్కువ పని జరగు ననుటకు సంతయము లేదు. మన దేశ మెప్పటికయిన స్వశక్తి మీద నాధారపడు కాలము వచ్చి యెడల ఈ ప్లయి వట్టిలు మగ్గములే తరణోపాయము. ఫ్యాక్టరీలవలన అనేకనష్టములు కలుగుచున్నవి. పాశ్చాత్యవిద్యాధురీణులు తమ దేశములలో ఫ్యాక్టరీలు కలిగించు నష్టములను వేనోళ్ల ఖండించుచున్నారు. ఇది కడు జాగ్రత్తగ నాలోచింపవలసిన విషయము. అక్కడక్కడ కొన్ని ఫ్యాక్టరీలు వెలసినను, గృహములలో నడవఁబడు పరిశ్రమల సంతమొందింపఁదగదు. ఇందుకు గవర్నమెంటు వాగ్ధి పరిపాలనావిధానము మాటవలసియున్నది. ఇండియా గవర్నమెంటువారికి ఆర్థికస్వాతంత్ర్యము రావలసియున్నది. అప్పుడే మన పరిశ్రమలకు జీవము కలుగును. ఆంధ్రదేశమున అనేక కర్మశాలలు బయలుదేలుచున్నవిగాని, అందులో చాల భాగము వడ్లను బియ్యము చేయునవిగా నున్నవి. ఏలూరులోని జూటుమిల్లు, విశాఖ పట్టణములోని నాలుగైదు నారయంత్రములు తప్ప, మిగిలినవి దేశమున కంత యుపయోగకరములుగా లేవు. నూలు వడకుటకును నూనె దీయుటకును ఎముకలను పిండి చేయుటకును అనేకకర్మశాలలు పెట్టింపవచ్చును. మన దేశమునుండి నూనె గింజలను ఎగుమతి చేసి

నూనెను దిగుమతి చేసికొనుచున్నాము. బియ్యమును ఎగుమతి చేసి ప్లాద్విని, దూరిని ఎగుమతి చేసి నత్తములను, తవ్రకు ఎగుమతిచేసి బిస్కట్టులను తెప్పించుకొనుచున్నాము. కావలసినంత చెలుకును పండించి బెల్లమును బెల్లమునూడి పంచదారయును చేసికొనఁగలిగియు, విశేషముగ పంచదారను విదేశములనూగి దిగుమతి చేసికొనుచున్నాము. ఆంధ్రదేశమున సులూకులు బల్లారిలో పంచదారను చేయు యంత్రశాల ముకటి మాత్రము గలదు. మన దేశమున పరిశ్రమల విషయమయి గూడ మహారాజులును ధనవంతులును అనేక విధముల సహాయము చేయఁగలరు. బరోడా మహారాజు గారు తమ ప్రజలకు చేయు సహాయమును జూచి యయినను మన ఆంధ్రదేశీయులు మహారాజులు తమ విధ్యుక్తధర్మమును నెఱవేర్చవలసి యున్నది.

బ్యాంకులు

విదేశములలో బోల్చి చూచిన, హిందూదేశమున కిట్టి వ్యాపారమునందు చాల వెనుక పడియున్నది. ఆంధ్రులు ఈ విషయములో మిగిలిన హిందూప్రదేశముల నే పోలి యున్నారు. నత్తకమునకును పరిశ్రమలకును ముఖ్యాధారము ధనము. ఈ ధనము మన దేశమున సామాన్యముగ భూముల తాకట్టుమీదఁ గాని ఆధారముల తాకట్టుమీదఁ గాని గుయ్యఁబడుచున్నది. కాని, బ్యాంకు లున్నయెడల, ప్రతివారును తమ ధనమును వానికి అప్పగ నిచ్చుచుండవచ్చును. ఆ ధనమును బ్యాంకులు వ్యవసాయమునకుఁ గాని పరిశ్రమలకుఁ గాని యుపయోగించు నిమిత్తము అప్పిచ్చుచుండును. ఇట్టి బ్యాంకులు లేనియెడల, ధనమును ఖర్చుపెట్టుటయో లేక పూడ్చిపెట్టుటయో జూగుచుండును. మన దేశమున నీ రెండు పనులును జరగుచున్న పని చెప్పవచ్చును. అప్పలను గొప్ప సంస్థాపనల ద్వారా యేర్పాటు చేసినయెడల, ఎక్కువ లాభము గలుగును. విశేషభాగ్యవంతులు గాని అసామిలు గూడ తమ స్వల్పదాయమును బ్యాంకులకు ఇచ్చినయెడల, అట్టి చిన్న మొత్తములను పోగుచేసి గొప్ప మొత్తములను

చేసి బ్యాంకులు సద్వినియోగములకు ఖర్చుపెట్టుచుండును. ఇందువలన ప్రతములు వ్యాజ్యములు మొదలగు బాధలు తగ్గును. వర్తకము అభివృద్ధియగును. తద్వారా భాగ్యము నృప్తి చెందును. మన యాంధ్ర దేశమున జాయింట్ ప్రాక్ కంపెనీలును సరిపటి సొంపు మాలును అభివృద్ధి కావలయును. ఇంతవఱకు కృష్ణా జిల్లాలో నొక కోవాపరేటివ్ బ్యాంకు దప్ప మరెక్కడను ఆట్టివి స్థాపించియు కలబడినది. ఇట్టి బ్యాంకులు ప్రతిజిల్లాయందును స్థాపించబడవలయును. అందువలన ప్రభులకు కొంచెము వడ్డీకి అప్పు దొరుకుటయే గాక, సకాలమున తమ ధాన్యమును అమ్మకొని సమ్మదిగా తమ యప్పులను దీర్చుకొనుటకు గూడ వీలు గలుగును.

పరిశ్రామికపాఠశాలలు

దేశమునందు పరిశ్రామికాభివృద్ధియు తన్నూమున ఆర్థికాభివృద్ధియు కావలయు ననిన, పరిశ్రామిక విద్య న్యాపింపవలయును. ఆంధ్రదేశమున పరిశ్రామిక పాఠశాలలు 5 మాత్రమే గలవు. మరికొన్ని క్రైస్తవ మిషనరీలచేత అనాధ క్రైస్తవ బాలురకొఱకు ఏర్పఱుపబడి యున్నవి. ఈ విద్యాశాలలలో ఆంధ్రప్రదేశ్ కళాశాల ముఖ్యముగ బేర్కొనబడవలసియున్నది. కేవలము పరిశ్రమవిద్య నభ్యసించు యెల్ల, లాభము

లేదు. పరిశ్రమలకు సంబంధించిన చాతులనారి పిల్లలందును కమ తల్లిదండ్రుల దగ్గఱ తమకు తగిన విద్య నభ్యసించుచునే యున్నారు. కాని, అది కేవలము చేతి నేర్పరితనమును అభివృద్ధి చేయునే గాని జ్ఞానము నభివృద్ధి చేయజాలదు. అందునకు పరిశ్రమవిద్యలో బాటు సామాన్యవిద్య గూడ నేర్పరబడవలయును. అప్పుడే పరిశ్రామికులు జ్ఞానమును తమ తెలివిని వినియోగపఱచి పరిశ్రమలను అభివృద్ధి చేయుదురు. నూతన పద్ధతులను గ్రహింపటకు గాని వానిని ఉపయోగించుటకు గాని వీలగును. కనుక పరిశ్రామికవిద్యలో బాటు సామాన్యవిద్యను గూడ నభ్యసించుట అత్యంత ముంసము. భాగ్యముతో తులనాంశముండు పాశ్చాత్యదేశములలో నీ పద్ధతులను అలంబించబడుచుండుటచేతనే నారి పరిశ్రమలు అభివృద్ధి పొందినవి. ఆంధ్రదేశమున సామాన్యవిద్యయందు గూడ ప్రజలు ఇంత దేశస్థులకింకె వెనుకబడియున్నారు. కనుక విద్యాశాలలును పరిశ్రామికాలయములును అభివృద్ధి చెందవలయును. ప్రతి యాంధ్రుడును విద్య నేర్చినవాడుగ నుండవలయును. ప్రాథమికవిద్యను నిర్బంధము చేసిననే గాని దేశము సన్నతదశకు నచ్చుటకు వీలులేదు. అందుకై ప్రతి యాంధ్రుడును ప్రయత్నము చేయునుగాక యని ప్రార్థించుచున్నాను.

న హ జ లా వ ణ్య ము

జనవరాజు అప్పారావు గారు

యోము నీదు సామాన్యమే! ముగద! కుమలు
యిడిని మంకుక బొట్టును మోమున నీడి
యిడిని మంకుక బొట్టు లబ్బు! జెప్పి
నీ చెట్! చెడగ నా చది నేడ్క వుట్టె.
జీగదీపమ్ము కాంతి వదైసలం బర్చి
చెడల మీకట నిలువటు కదలబాఱ
జేయుచుండ, నోయారమ్ము చెలంగ నిలిచి

మాటలాడెడి నీ సొరు మనము కొనియె.
చెలియనో! దేవలోకమ్ము చేడెల కను
లోపమే లేని యుల్లిచూపములనా
గంటల గాని, యదేము నా కన్నులకునా
నీదు మూర్తియె మోదమ్ము నించె నిజము,
ఈత్రమాకృతి జీవనపత్తి గలుగు
నహజలావణ్యమున కెట్లు సాటి వచ్చు?

సంకల్ప సామర్థ్యము

కంచనపల్లి కిశోర్మ గారు

మన దేశమునందు విద్య విశేషముగ వ్యాపింపక పోయినను, విద్యాంసు లనేకులు గలరు. వారు సయితము స్వశక్తినిచ్చయము లేక, విధి ప్రాబల్యమునకు శరణాగతు లయి, పురుష ప్రయత్నములు మానుకొని దేశోద్ధరణదీక్షాపరతంత్రులు కాక, తమ కాలమును వ్యర్థపఱచుచున్నారు. ప్రతిసమద్యమము నకును విఘ్నము లనేకములు కలుగుచుండును. ప్రపంచము ద్వంద్వభూయిష్టమై పరగుచున్నది. సీడ లేని వెలుగును, శీతలము లేని వేడిమియు, కావ్యము లేని సుక్ష్మతమును, శూన్యము లేని నీతియు, శశవిహితప్రాయములే యగును. కేవలమగ్గుణము గాని కేవలసుగుణము గాని స్వభావమునం దభావముగ నున్నది. దోష్టక దృక్కుల పరిహాసమునకుఁ బాత్రము గాని విషయ మెన్నియు నుండకు. శత్రుభీతి గాని మిత్రపరిత్యాగము గాని కార్యాచరణమునకు ఆటంకము నై స్వశక్తి నిచ్చి యజ్ఞానసంపన్నులకుఁ బరిణమింపవు. స్వసామర్థ్యమునందు మహావిశ్వాసము గల దృఢచిత్తులకుఁ బ్రపంచ మెవ్విధంబుగ కార్యసాఫల్యమునకు మార్గమును గల్పించుచున్నదో, తన్మార్గమునుండి అభ్యంతరము లేల్ల తొలఁగి మటుమాయమై పోవుచున్నవై గమనించిన కొలది ఆశ్చర్యము కలుగుచున్నది. తాము చేయఁ జాల మని తలంచినచాకిరి అట్టి పనిని జేయఁగలుగుట కెట్టి శాస్త్రమును దోడ్పడదు. పరులచేఁ బరిహాసంపఁ బడఁజాలని నిష్కవ్వయోగ్యత గల దృఢసంకల్పులకు అపజయము కలుగనేరదు. ఎట్టి దాడిద్రవ్యము సంభవించినను, విషత్తు కలిగినను, క్షేప మొనఁగూడినను, దురదృష్టము చుట్టుకొనినను, నిర్భయమనస్కులు ధర్మాన్యాయమునుండి చలించజాలరు. ఎట్టి కష్టకాలమునకుఁ దాము లోఁబడినను, అట్టివారలు తాము దలంచిన కార్యసాఫల్యమునందు తడైకదృష్టి గలవారై, గట్టి పట్టుదలతో ముందునకుఁ ద్రోసికొని పోవుచుండురు.

ఎట్టి సామర్థ్యము గలిగియుండినను, దానిని తిరిస్కరించుచు, భంగములనే తలపోసికొనుచు, పరాభవములనే పలుకూలు వచ్చించుచు, తమ మార్గమందు దుష్టులైన కిష్టములు గల పని మొఱపెట్టుకొనుచు; భంగమే ప్రాప్త్య మగు పరిణామ నడుగు లిడుచుండెడు పురుషులు జయశీలు రగుట కెంత కాలము పట్టునో

కదా? అట్టివారు కార్యసాఫల్యము నొందుదురని యెవరయినఁ దలంచెదరా? మన శక్తియందు మన కనుమానము గలిగి నమ్మకము తగుటకుఁ బ్రారంభించిన క్షణముననే శత్రువునకు మనము వశ్యుల మగుచున్నారము. దుర్బలమును, నిష్ప్రయోజకత్వమును, సామర్థ్యోపమును స్వీకరించుటచే సర్వప్రయత్నముల కాధార భూతమైన ధైర్యము నీరస మగును. ఎంత కాలము అనుమానగ్రస్తులమై, ప్రతికూలబద్ధులమై, ఉత్సాహ రహితులమై ప్రపంచమునఁ బ్రవర్తించుమో, అంతివఱకును భంగము, పరాభవము, అపజయము మనకుఁ దిట్టించుచుండును. అట్టిశిలంపులను మాని దృఢప్రయత్నముతోఁగై రోగ్యత్సాహపూరితులమై జయైకదృష్టివలెగి, కార్యాచరణమునకుఁ గడంగినచో, అన్నియు మన కనుకూలములుగ మాటుచుండును. ప్రపంచమంతయు నదీనరూపంబున లోచనగోచర మగును. సేసికై మనము సర్వదా ప్రయాసపడుచున్నారమో, దేనిని గమనించినప్పటికి, పొందుటకు కఠినప్రయత్నములు చేయచున్నారమో, అయ్యది మనకు అనతిదూరమై త్వరితముగి లభించును. బలము, ధైర్యము, ఉత్సాహము, ఉల్లాసము, అభిమానము, పట్టుదల కలిగి సంపూర్ణమైన నిశ్చలసంగిల్పముతో, ఏకాగ్ర్యమును జేయఁబూనినను అయ్యది ఫలవంతము కాకయుండదు. ముత్రి గాని, వంగము గాని, అధికారము గాని, ద్రవ్యము గాని, కార్యసాఫల్యమున సంకల్పసామర్థ్యమునకు సాటి రావు. స్వశక్తినే నమ్ముకొనియుండుట ఉత్తమమైన ధర్మము. ముగ్ధులైన నమ్మి పని చేయఁబూనుట సాహసము. అసాధ్యమును సగను. తమకంటె శక్తిహీనులుగ నున్నవారు తరుణమును గిరు పెట్టి కార్యానుకూల్యము గావించుకొనుచుండఁగ, శక్తిగలవారు విజీకితనముచే అనుకూలములైన అవకాశములు తట్టించినను, కార్యమునకుఁ బ్రయత్నింపకుండుటకు వారు తమ సామర్థ్యమును గుర్తుకొంగకుండుటయే కాక, తమకు ప్రమాదమున పరాభవము భంగము పొరపాటు కలుగునేమో యవి భీతిల్లుట కూడ కారణ మగుచున్నది. ఆశక్తలకంటె, వెనుక కిడుగు వేయుట భయము నొందుట, ధైర్యహీనత, కార్యసాఫల్యమునకు మహాత్రణ శత్రువులుగఁ బరిణమించుచున్నవి. పొందవలసిన పరమార్థమునకే ప్రాధాన్య

మియ్యవలయును గాని అట్టి పరమార్థప్రాప్తికి వలయు సదుపాయముల నూహించుట కంత ప్రాధాన్యము జూప ననసరము లేదు. మహత్తమమైన శక్తి న్నాయు పులందుఁ గాక సంకల్పమునందుఁ గలదు. గొప్ప విపత్తు మాతాత్తుగ తటస్థ నైనపుడు, మనకు సాధారణముగ నుండు బలముకంటె పెక్కుమడుగు లెక్కువ శక్తి మనకుఁ గలుగుచున్నది. అప్పు డెట్టి భయము, పిత్తేతనము, మనలను బొందుట లేదు. సాధారణముగ నుండుతఱి మన కలవకాని మహత్కార్యములు, విశేష సమయములందు మానసికశక్తి ప్రబలమై, దృఢ సంకల్ప ప్రభావంబున శరీరమునందలి స్నాయువులకుఁ దాత్కాలికముగ నత్యన్యత్రబలము గలుగుటచే, నతీసులభముగ మనచే నొనరింపఁబడుచున్నవి. సంకల్ప సామర్థ్యము అపారము, వర్ణనాతీతము, అవాచ్యము.

ఎట్టి పని చేయఁబూనినను, ఎంతవఱకు మనము దానిని చేయఁగల మను నమ్మకము మనకు జనించునో అంతకు మించి మన మొనరింపఁజాలము. మనయందు మనకు నమ్మకము లేక సంశయము గలిగిన, మన మే పనిని కూడ చేయఁజాలము. భంగ మగు నను తలంపు భంగమునకే దారి చూపును. జయ మొదెడ మను సంకల్పము జయమునే లభింపఁజేయును. జయశీలతకు సంతోషము, మేలు కలుగు నను సద్భావము, స్వభావములై తనరుచున్నవి. వికసితహృదయారవిందమును ఊల్లాసభరితమానసమును భయసంశయవిచ్ఛేదకములై నూత్నప్రభావమును గలుగఁజేసి కార్యానుకూల్యము గలిగించును. అట్టివానికి సర్వకార్యములు నిర్విఘ్నములుగ జరగును. మనలను పరివేష్టించియుండు దాఁద్రవ్యమును గాని దురదృష్టమును గాని ఎంతమాత్రము లక్ష్యము సేయక గాఢమైన శ్రద్ధతో పూనిన కార్యసాఫల్యమునకై నిశ్చలవ్రతముతోఁ బ్రయత్నింపవలెను.

మనకు సంభవించిన స్థితిగతులకు మనము లొంగక, మన కవి స్వాధీనము లగునట్లు మన మేర్పఱచుకొనవలయును. మన యాధిక్యమును స్థిరపఱచుకొనవలయును. మన శక్తిని దృఢపఱచుకొనవలయును. జయించుటకు మనకు శక్తి కలదని మన కెప్పుడు నమ్మకము గలుగుచున్నదో, అప్పుడే మన సంకల్పములు ఫలవంతము లగుచున్నవి. అట్టి నమ్మకమే మన బలమునకు వృద్ధి. బుద్ధివికాసము మనస్సునకు ప్రభావమును

గలిగించుచున్నది. అట్టి నమ్మకముయొక్క అవ్యుత్పత్తి వలన లభించని దేది కలదు? దాని మాహాత్మ్యముననే కిశలు కల్పనలు శాస్త్రములు విశేషములుగ నెలువడి నవి. స్వశక్తిపరీక్షానమే స్వప్రయత్నమును పురిగొల్పును. స్వప్రయత్నమే ప్రతిపురుషునికిని జయోత్సాహమును పూరించును. నమ్మకము దైవసంబంధమైన దివ్యదృష్టిని గల్గించి కార్యానుకూల్యమునకు పరిమనాధన మగుచున్నది. భౌతికసంబంధమైన శారీరకశక్తి కంటె, ఆస్తిసంబంధమైన మానసికశక్తి సంకల్పమునకు మహావ్యత్యేక సామర్థ్యమును గలిగించి సామాన్యల కసాధ్యమైన కార్యములను ఫలవంతములుగ నొనరించును. అన్యతము, అద్రమాణము, మోసము, స్వార్థకారయణత్వము, క్రౌర్యము మానసికశక్తిని మట్టుపఱచును. సత్యము, ప్రమాణబుద్ధి, నిష్కాపట్యము, స్వార్థత్యాగము, ప్రేమ సంకల్పశక్తిని అభివృద్ధిపఱచును. ప్రపంచమునం దుద్భవించి దేవసేవ సేసి సర్వజనమనోరంజనమగు మార్గ మవలంబించి, అచుడినము మనచే పూజింపఁబడుచున్న మహాత్ములు, తమ భావనాబలముననే మానసికప్రభావముననే కదా, అంధకార బంధురమైన సంశయములు కష్టములు చిక్కులు ఎన్ని సంభవించినను, మహా ధైర్యముతో లోకోపకారమతితో నిశ్చలమైన పట్టదలతో పాటుపడి ప్రకాశవంతములగు దివ్యఫలితములను జనుల కొసంగిరి. మానసికశక్తియందు నమ్మకమే సన్మార్గప్రబోధకము, దుర్మార్గ నిరోధకము. దాని ప్రభావము అమానుషము, అత్యద్భుతము. ఇట్టి నమ్మకమును ఆహంకారముగాను స్వప్రయోజనవాంఛగాను ఎంచఁగూడదు. మన నమ్మకము మనకును అనంతబ్రహ్మమునకును సంబంధము గలుగఁజేయుచున్నది. అపారమైన సంభావనీయతకును అపరిమితమైన శక్తికిని మార్గమును గల్పించుచున్నది.

దృఢ సంకల్ప ప్రభావంబున సంశయములు నశించును; విఘ్నములు తొలఁగును; భయ మడుగంటును; భంగము సమసిపోవును; ఛిద్రములు చిందరవందరలై పోవును; వ్యాకులత్వము వదలును; పరాభవము పలాయన మగును; శ్రద్ధ నిష్ఠ ధైర్యము సత్యము ఆహింస సత్ప్రవర్తన లోకోపకారము, స్వార్థత్యాగము అభివృద్ధి చెందును. సంకల్పముయొక్క సామర్థ్యమే కదా విశ్వసృష్టి? ఇంక నేమి చెప్పనగును?

ఆంధ్రుల దేశసేవ

వడ్లమాని సుబ్బరావు గారు, బి. ఏ.

ఈ యంత్రమును గుఱించి కొంతమైనను వ్రాయుటకు నేటికి కొంచె సుధికారము కలిగినది. సుఖసంస్కరణములలో గాని రాజకీయవిషయములలో గాని వాస్తవప్రతికావిషయములలో గాని విద్యావిషయములలో గాని పాక్షికామిక విషయములలో గాని, మనవారు చేయుచున్న పని వ్యక్తీకరింప నర్హత కలిగియున్నది. ఇండియాలోని యితరభాగములవారు కూడ మనలను జూచి నేర్పుకొనవలసినవి కూడ కొన్ని యున్నవి. అన్ని విధములను మనవారు మేల్కొని యున్నారు. మేల్కొనుటయే కాదు, చేయుచున్నారు. చేయుటయే కాదు, పట్టుదలతో పని చేయుచున్నారు. కొన్నిటిలో మాగ్దర్యులుగా కూడ చున్నారు. శైశ్వము వలయు పనులలో కూడ నడ్డి కట్టగలవారనిపించుకొనుచున్నారు. గొప్ప యావాద్యమును గూడ కనబఱచిన యంతము లున్నవి. దేశాభిమానము నానాటి కితరభాగములవారికి దీసిపోకుండ నెక్కువగుచున్నది. తెలివిలో నెక్కువ దీసిపోరని స్పష్టపడుచున్నారు. ఇన్నిటికిని మొదట మేలుకొలుపుట పొడవని ధూమశకట మనవచ్చును. ఒక్కొక్క యంతమును గుఱించి యాలోచింతుము.

అన్నిటికిని వృద్ధికారణ మగు పాక్షికామికములను గుఱించి యాలోచింతము. ఈ విషయములో చెన్నపురి రాజధానికి మాగ్దము కనబఱచినవి ధాన్యపు మఱులని మన మనునవి కృష్ణ గుంటూరు గోదావరి జిల్లాలలో కుప్పలిప్పలుగ నున్నవి. వానికల్ల దేశమునకు లాభ మే మనవచ్చును? ఇతర స్థలములనుండి లాభము లనేక వస్తువులకు గచ్చుటయే గాక, ఉపకరించు పనులను జూచి యాంధ్రులనుకరింపగలవారని స్పష్టపడుచున్నది. వానికి పుట్టినిల్లు గుంటూరు. ఒకరిని జూచి యొకరు అట్టపై యెన్నెన్నియో కట్టివారు. వాని వల్ల కలుగు అపరిమితమైన లాభ మే మన, యంత్రములను జూచుటయు, వాని పనిని గ్రహించుటయు, వాని మంచిచెడ్డలను అనుభవములలోనికి దెచ్చుకొనుటయు, ఆ మఱులు లేకున్న మనవారి కెంత మాత్రమును లభింపకపోయి యుండును. ప్రతి యంత్రములు కూడ వానినుండి వచ్చినవే. ఇంత యేల, ఏలూరులోను గుంటూరు లోను గల గోనెలు నేయు యంత్రములు కూడ ధాన్యపు యంత్రముల మూలమున కలిగిన పరిచయమువల్లనే వచ్చిన వనుటకు సందియ మేమి? కర్ణాట ప్రభువుగారి పరిపాలనలో బట్టిన స్వదేశవస్తువుల యందలి యభిమానము కాదు, దీనికి మాతృస్థానము. అది పుష్పలో పుట్టి మఖలో మూడినది. అక్కడక్కడ సబ్బుబిళ్లలు క్రొవ్వ వత్తులు చేయు కాలలు నిర్మించి కొంతకాలము పని చేసిరి గాని, అవి

యన్నియు అప్పుడే అంతరించిపోయినవి. ఇప్పటికిని యంత్రసాధ్యము లైన పనులను గుఱించి ప్రశంసించుట గాని ప్రయత్నము చేయుట కాని, ధాన్యపు మఱులు పుట్టి జనసామాన్యమునకు కూడ తెలియుట కల్గినే. మచిలీపందరలో నున్న ఆంధ్రజాతీయ కళాశాల కూడ వానికి సహకారి యైన పనులను నేర్పుచున్నది. సుమారు స డెండు సంవత్సరముల క్రిందట పెన్సిల్ చేయుటకు విశిఖపట్టణము జిల్లాలో ప్రయత్నించిరి. దానికి సూక్ష్మమును చూపినవారు మన దేశములో చాల మేరు గాంచిన కే. ఎస్. నారాయణగారు పంతులుగారు; పదం ని శ్రమలు పడి, అత్యలాభము ఏమియు చూడక, సంకల్పింతుల తరబడి దేశములో పాక్షికామికాభివృద్ధికి పాటుపడిన సుహాసీ యుండు. దేశసేవను పరిశ్రమలలో కనబఱచినవారిలో నింతటి స్వార్థత్యాగి మన దేశములో లేడని కీర్తిశేషులైన కృష్ణస్వామయ్యగారు మొదలగువారు చెప్పియుండిరి. మూడు నాలుగు సంవత్సరముల క్రిందట హిందూదేశపు గవర్న మెంటువారి నారాయణరావు పంతులు గారికి పెన్సిల్ చేయుట యిండియాలో సాధ్యమా యను విషయమున ననేక ప్రశ్నలు వేయుచు వ్రాసియుండిరి; దాని కాయన వ్రాసినదానిం జూచి 'వెలలేని' సంగతులను గుఱించి వ్రాసిన దాని వారికి వందనము లాధరించుచు జవాబు వ్రాసిరి. మండలపాక్షికామిక సభ ప్రప్రథమమున విశాఖపట్టణమున ప్రతిష్ఠింపఁబడి నేటికిని సాగుచున్నది. తక్కిన జిల్లాలలో నింకను అట్టి సభలు లేవు. తంజావూరు జిల్లా ధాన్యపు గని కాదా? అయినను, అక్కడ ధాన్యపు యంత్రము లేన్ని యున్నవి? ఎప్పుటినుండి? పరిశ్రమలో నాంధ్రదేశము చెన్నపురి రాజధానిలో నగ్రగణ్యమై యున్నది. ఇంతియ కాదు. స్త్రీలకు పాక్షికామికవిద్య నేర్పుటకు హాళి యొకటి యుంచుటకు బరంపుర వాస్తవ్యులు రంగభట్ల గున్నయ్య కాస్తులు గారు పడుచుండిన పాటులు మిగుల శ్లాఘనీయములు. బళ్లారిలో నున్న పాతకాలలో నేర్చుకొనుట కొకయామెను పంపి యున్నారు. అది ధనసాధ్యమే కాదా! దానికి సహకారులైన వారిలో భూపతిరాజు వేంకటపతిరాజు గారు మఖ్యులు. అందు నిమిత్తమై యొక పాతకాలకు విశాఖపట్టణములోనుంచుటకు స్థిరపఱచి వారు బళ్లారికి పంపిన స్త్రీగర్భమును నేర్పుటకు యోగపఱచినారు. త్వరలోనే యది యారంభ మగును. ఉపాధి లేని స్త్రీ లెందఱో నేర్చుకొని, స్వతంత్రజీవనము చేయుట కవకాశము కలుగును కదా. పాక్షికామికాత్మాహూయ ఆంధ్రదేశమున కాలక్రమమున వృద్ధి కాంచగలదు. దీనిని గుఱించి వ్రాయవలసిన యంత్రము లనేకము లున్నను,

స్థలాతిక్రమణ గుగు నను సందియమువలన వ్రాయలేదు.

విద్యానివయమున జరుగుచున్న పని శతాబ్దములకంటె ఎక్కువది. పెద్ద పరీక్షలలో కృతార్థులగుచున్నవారి సంఖ్య ఎక్కువగుచున్నది. పండిత్యమున వన్నె కెక్కినవారి సంఖ్య ఎక్కువగుచున్నది. కీర్తిశేషులైన గురువారద అప్పారావు పంతులు గారును రావు సాహెబు గిడుగు రామమూర్తిపంతులు గారును ఆంధ్రభాషావాఙ్మయములకు వన్నె తెచ్చుటకు పురుషానిగుఱించి ఎంతయో పని చేసియున్నారు. వారి యభిప్రాయము జనసమ్మతి పుంజును కావునను, వారి పరిశ్రమ ముద్రము ఆనందమును, స్తోత్రపాత్రమును, అట్టి సుగణ దేశభాషల కన్నిటికిని అవసరము. తెలుగు భాషలో పూర్వము నవలలు లేని లోపము తీరుచున్నది. ఆంధ్రభాష కొక సంప్రదానము నిగుంటువు పితామహము రాజు గారి మహాదా ర్యములకు ఆంధ్రపరిపత్తువారు వ్రాయించుచున్నారు. విజ్ఞానచంద్రిక మొదలగు గ్రంథపరిపత్తులను లెన్నియో బయలుపెట్టి తెనుగు దేశమున కర్హితోపకారము చేయుచున్నది. ఒక్క నవల లే కాదు. శరీరశాస్త్రము చరిత్ర అర్థశాస్త్రము మున్నగు గొప్ప గ్రంథములు తెలుగున వ్రాసివారు. మొదలగునట్లలో నుపన్యాసములు తెనుగున నిచ్చుచు ప్రజలను ముందునకు దెచ్చుచున్నారు. బందరులోని ఆంధ్రభాషాతీయకళాశాల ఆంధ్రదేశీయుల దేశభిమానమునకును వితరణకును స్వార్థపరిత్యాగమునకును ధ్యజము కాదా? దానిని స్థాపించి దొరతనమువారివల్ల కూడ మెప్పువడయునట్లు నడపించుచున్న నుహానియులను గుఱించి ఏ దేశ మైనను అతీత్యపడవలసినదే. విశాఖపట్టణమున నున్న వైద్యవిద్యాలకు దివ్యభవనమును కట్టించిన కీర్తిశేషులగు మహారాజా సర్ నారాయణ గజపతిరావు గారి సేవనందే ముఱుగలమా? ఆ పాఠశాల స్థాపించిన వెళ్లెట్టిదో కాని, అది యిందో యాంధ్రుల కాధారమై యున్నది. నిన్ను బాతుధర్మకార్యము పాఠశాలలు తెనుగు దేశమున నెన్నియో యున్నవి. ముఖ్యముగా విశాఖపట్టణమున చేయుచున్న పని చూచితీరవలయును. దానికి ప్రాణప్రతిష్ఠ చేసి వినుగు లేక యొక్కరిని పని చేయుచున్న మారేపల్లి రామచంద్రశాస్త్రిలు గారి వంటివారు జిల్లా కొక్కొక్కరున్నచో, మరి యా జాతులకు కావలసిన దేమి? ఇక హాని విద్యాలాలను గుఱించి చూతము. బెజవాడలోని వైశ్యులు కొలది కాలము క్రిందట కన్యకా పరమేశ్వరి పేరున నొక హై స్కూలు లుంచివారు. 800 ల మంది విద్యార్థులున్నట్లు తెలియవచ్చుచున్నది. కన్యక పేరనే చెన్నపట్టణమునం దాయుర్వేద వైద్యశాల యొకటి స్థాపించివారు. అది భిషజ్మణి, పండిత డి. గోపాలాచార్యులు గారి జాగ్రద్యాజమాన్యములో నుండి వన్నె కెక్కినది. గోపాలాచార్యులు గారి ఆయుర్వేద వైద్య విద్యాలమునుండి దివర రాష్ట్రములనుండి కూడ విద్యార్థులు వచ్చి చదువుకొనుచుండుట మిగుల ప్రశంసనీయము. ఏ నాడు ధనికులకు విద్య విషయమై అట్టి యాదార్యము కలిగినదో అనాడు దేశము తరించినదే. కాకినాడ వాస్తవ్యుడు సత్యలింగముగారు తాను రంగు

ములో నార్జించిన విశేషములలో నేను ఒకట రూపాయలు ధన్యతావ్యములకు వ్రాసెను. అందులో విస్తారభాగము విద్య విషయమై పనిచేసినవారికి నయమించెను. వట్టెలయందో బుట్టెనను, విద్యా గ్రంథము లేకమైనను లేనివారి దేవునినను, అయిన కా బుట్టి కట్టులు చేయమొక్క ముచ్చటమే కాకా? ఇంకను విద్యాభ్యాసిది కన్నె యొనినను బుట్టి. ముత్తయల కొకటి, అలులేరు నియోగల కొకటి, కమ్మవారి కొకటి, వైశ్యుల కొకటి, కీరు వా రవండు, ఆంధ్రుల వండితి కొకటి. దేవాలయమున నడువల యుచుండ నొకనాండ నాయను చేయవలెను. చిల్లరవల్లలు లేని కట్టులకంటె పూర్వము రాజుగారు కాకినాడలో వేసిన మొట్టమొదటి నేయి నొక్క వాగడం దగినది. ఇక కొక సమయమున నొక కాలేజీ విద్యార్థులకొకటై చుట్ట లొకటి ఎరుబడివల రూపములు నెట్టి కట్టుమన్నారు. ఇది యంకియు వది నవత్సరములలో జరిగిన ముచ్చట. ఇంకను ఉండ వలెన స్థలములలో కాలేజీ లున్నచో, ఇంకను విద్య వృద్ధి కాగలదు.

వాస్తవ్యులకు! ఇది తెనుగు దేశమున తక్కిన దేశములలో కంటె నెక్కుమీగా నున్నట్లు కనీయించుచున్నది. ప్రాథమమున కృషిజ్ఞాతోను గర్వముతోను అనందముతోను చెప్పువలసిన వారై పత్రిక "ఆంధ్రపత్రిక"! పత్రికాధిపతి గారు కెంత ధన్యమున వచ్చుచున్నను, "బొరా" యనట్లు దానిని వారు నడపించుచున్నారు. ఆంధ్రులు వారికి సహకారలయి యుండనిచో, అది యొక పాతక వని యెంచవగును. "కృష్ణపత్రిక" యొకటి, వారపత్రిక యయ్యెను, దేశక్షేత్రలో గొప్ప పని చేయుచు, నాంధ్రుల కృషిజ్ఞుల సంపాదించినది. తిమ్మంగల వారపత్రికలు దేశమాత, దేశాభిమాని, భారత మాత, హితకారిణి, ఆంధ్రచంద్రిక, ఆంధ్రప్రకాశిక మున్నగునవి యున్నవి. ఇ వన్నియు నేయి పాఠశాలల నెట్లు.

రాజకీయసంబంధ మైన వ్యాపారములలో ఆంధ్రు లెవరికిని తీసిపోరు. రాజకీయమండలసభలకు ఇండియా యంకిటికిని మార్గ దర్శి గోదావరి జిల్లా. దానిని జూచి మొదట నేర్చుకొన్నది కృష్ణ జిల్లా; అదైన విశాఖపట్టణము. దక్షిణ జిల్లాలకంటె నీ యంకిమున మనవారు ఆధిక్యము కనబఱచినారు. ఇది య టుండ, పులి మీద పుట్రవలె, నాంధ్రోద్యమము బైలునేలించి. ఆంధ్రమహా సభ యీ మూడు సంవత్సరములబట్టి యాంధ్రుల కట్టుదలను సామగ్ధ్యమును ఉత్సాహమును చాటి చెప్పుచున్నది. రాష్ట్ర సభలకంటె నాలు గైదు కట్టు ప్రజల నాకర్షించుచున్నది. దేశీయమహాసభకు గూడ మొదటి సంవత్సరములలో, మొన్న జరిగిన యాంధ్రసభకు వచ్చినందఱు ప్రతినీధులు లేరు. రెండువేల యాంధ్రులు హైదరాబాదు జొంబయి మొదలగు దూరస్థలముల నుండి కూడ వచ్చి యొక సభలో కూడియుండుట సాధ్యమైనది. ఇతర భావలవారికి అనూయన పుట్టింపగల ఎక్కువైన సంగతి! మొన్న డిసెంబరు 31-వ తేదీని బొంబాయిలో జరిగిన లెలుగు సమ్మేళనమును చూడ ముక్కుమీద ప్రేమ చేసికొనవలసి యుండును. కొంచెమువంది తప్పు, తక్కినవా రందఱును బొంబాయి

మహనీయు లొనరించు సాంఘికపు మార్పులు

పార్వతి జగన్నాథస్వామి గారు, పి. ౬.

ప్రాణులకు

గల విశేషములకును, ఆ ప్రాణుల * చుట్టు నున్న వానికిని సంబంధ మెట్టిదని విచారించవలయు. విశేషములను చుట్టు

నున్నవి పుట్టించు నని కొందఱును, ఉద్భవించియున్న విశేషములను నిలిపి ప్రబలపఱచు నని కొందఱును తత్వజ్ఞులు వాదించుచున్నారు. ఎట్లన, జీవానికి మెడ మిక్కిలి పొడవు; ఈ పొడుగుతనము దానికి విశేషము. ఈ ధర్మముద్భవించుటకు దాని చుట్టునున్నవి కారణమని కొందఱును, ఉద్భవించియున్న యా గుణమును వృద్ధిచేయుటకు చుట్టునున్నవి హేతువు లని కొందఱును వాదించుచున్నారు. జిరాఫీ కాహారముగ నుపయోగపడునట్టి ఆకులు వృక్షములపై నెత్తున నుండుటచేత, ఆ పత్రముల నేరుటకుఁ జూచుచుండుటవలన మెడ దీర్ఘమయ్యెనని యొకరును, దీర్ఘముగ నున్న మెడ యెత్తున నున్న యాకుల నేరుచుఁ దన దీర్ఘత్వమును వృద్ధిచేసికొనెనని యొకరును వాదించుచున్నారు. సమ్మెట వేయువాని భుజము దిట్టదేటునట్లు, జిరాఫీ మెడ పొడవైనది; చుట్టునున్న వితమ ప్రభావముచేతఁ బ్రాణియొక్క యవయవములను లొంగదీసి, వాని కూర్పును మార్చివేయునని మొదటివారి వాదము; ఒక శక్తి ప్రాణియందు జన్మమునుండియు వివిధముండ, చుట్టునున్న వాశక్తిని వృద్ధిచేయు నని రెండవవారి మతము. అట్లు మహాపురుషుల మహత్వము వారి చుట్టుప్రక్కలవాని ప్రభావముచే వారియం దుద్భవించెనా? లేక వారికి జన్మము నుండి గల గుణమును ఈ చుట్టుప్రక్కలవి బయలుపఱచి వృద్ధిచేసెనా? — అని విచారించెదము.

మహనీయులు సంఘములందు మార్పులను కలుగఁ జేయుదురు. నూతనమార్గములను గల్పించెదరు. తమ బుద్ధికౌశలముచేత సంఘమున కుచితమగునట్లు ప్రవర్తించుచు, వీరు సంఘాభివృద్ధికిఁ గారణభూతు లగుదురు. మంత్రుల యుపదేశమున దేశమునకు శాంతి

గాని యుద్ధము గాని సంభవించును; సేనాధిపతుల నేర్పున జయోపజయములు సిద్ధపడును. మతప్రవర్తకుల ప్రోత్సాహముచే దేశమందలి మతావిర్భావము మార్పులు చెందును. పండితుల బుద్ధిచే శాస్త్రకళా నాహిత్యములలో రాష్ట్రము వన్నె కెక్కు. దేశ మవలంబింపఁదగు మార్గము లనేకము లున్న సమయమున, మహాపురుషుల ప్రభావమున నొక మార్గ మామోదింపఁబడుటచే, మిగిలిన మార్గము లన్నియు నా దేశమున కసంభవము లగును. ఒక మార్గమును పాలించు ఊణముననే, ఇతరమార్గముల కుచితగుణసామగ్రి యెంతయున్నను, అది యంతయు మాసిపోవును. పశ్చాత్తాపము నిరుపయోగము. ఈ సిద్ధాంతము ప్రత్యేకపురుషుల జీవితములందుఁ గూడఁ బ్రత్యక్షము. వివిధజీవన వృత్తులు సమానసంభావ్యములై యున్నపు డొకదానిని నిరాకరించి రెండవదానిని స్వీకరించిన ఊణముననే, ఆ మనుజుని జన్మము యావత్తు నొక రీతిని స్థిరపడె నని మన మూహింపవచ్చును. రాబట్ కెవ్ కుట్టవాఁడైనపుడు చెన్నపట్టణమునఁ జేసిన యాత్మహత్యాప్రయత్నము కొనసాగి యుండిన, వర్తమానాంగ్లేయ రాష్ట్రము, దాని పరిపాలనము నిట్లుండకపోవును. విక్టోరియా రాణికి బదులుగ ఫ్రెడెరిక్ ప్రభువు ఇంగ్లాండ్ చక్రవర్తియైన, యూరోప్ రాజ్యతంత్రము లిట్లుండునా? బెంకిమ్ మిల్ మొదలైన ధీమరులు ఇంగ్లాండ్లో జన్మింపనియెడల ఆ దేశపు సాంఘిక పాండిత్య స్థితి యెట్లుండియుండునో? బుద్ధుఁడు జన్మింపకపోయిన, హిందూదేశమందలి వేదాంతశాస్త్రము వేటు మార్గమునఁ బోయియుండును. రామమోహనుఁడు పందొమ్మిదవ శతాబ్దమున నుదయింపనియెడల విద్యమానభారతీయ సంపద లెల్ల నిట్లుండనేరవు. పాశ్చాత్యవర్తకులను మొగలాయిచక్రవర్తి యాదరింపనిచో, ఆంగ్లేయరాష్ట్రమెట్లుండునో? ఇట్టివాఁడే మహనీయులు. వారు మార్గదర్శకులు. వారు మార్గమును పోల్చి చూపిన పిదప, సామాన్యు లందఱు ప్రవర్తించుదురు. ఈ న్యాయము

* ఇంగ్లీషులో Environment (ఎన్వైరెన్ మెంట్) అనువానికి సమీప పదముగ దీనిని వాడుదును.

మహాకార్యములలోనే గాక, యల్పవిషయములలోనూ గూడ రుజువగును. కొలంబస్ చూపించు పర్యంతము కొడి గ్రుడ్డను నిలుపు మార్గము తెలియలేదు. ఇట్టి మార్గదర్శకులే మహానీయులు.

కాని, మహానీయుల కృత్యము లెల్లప్పుడూ జయ ప్రదముగ ప్రవర్తించు సరి చెప్ప ఎలు లేదు. మహానీయుడు తన యంతశక్తిని విశదపఱచినను, దానిని నిలిపి బాగుచేయుట కతని చుట్టునున్నవి తగినవై యుండవలెను. మహానీయుని ప్రయత్నము లకాలికములు కావచ్చును. తా నొనరించు కార్యమున కుచిత కాలమునకు, అతడు పూర్వదైనను లేక యతీతుడైనను నగుట తలఁపింపవచ్చును. అతని బోధనలు గాని కార్యములు గాని తన సమకాలీనులకు దుర్బోధము లగును. బుద్ధుడు ఋగ్వేదకాలమున సంభవించునా? శంకరుడు శాన్తమతపూర్వమున నేమి చేయఁగలడు? రామమోహను డొక శతాబ్దము పూర్వమైనను లేక పరమైనను, అతని ప్రభావము ప్రకాశింపక పోవును. మహా పురుషునకు పూర్వము జరగిన కొన్ని మార్పుల వలన సంఘ మొక స్థితిని చెంచుటచే, ఆ ధీమరుని ప్రభ తేజరిల్లును. బ్రాహ్మణముల బోధనలచే ప్రజలెల్ల కర్మల నడగినపుడు, కర్మల శత్రు వగు బుద్ధుడు జన్మించెను. అప్పుడే యతని బోధనలు ప్రబలించెను. శాన్తమత ప్రవచనలచే గలిగిన స్వచ్ఛందజ్ఞానమత దౌర్జన్యము నడచుటకు శంకరుడు నిష్కామకర్మస్థాపనను చేయ యత్నించెను. ఇట్టి మార్పు లెన్నిటిచేతనో కలత చెందిన హిందూదేశమున పాశ్చాత్యబుద్ధి ప్రసరించి నపుడు కలిగిన నూతనావిర్భావమును సరిపెట్టి, రామ మోహనుడు చూడయ్యిచెను.

ఇట్లు సమయోచితముగ నొక మహానీయుఁ డొన రించు కార్యము ప్రజల మనస్సులను గ్రహించియుండును. సంఘమందట్లొక మాటు గలిగిన మార్పు మరి యొక ధీమంతుని యుపదేశముల సామర్థ్యమును నిశ్చయించును. ఒక మార్పుయొక్క ఫలమును మాపు సేయ నెవరి శక్యము? ఆ మార్పు ఫలముల కనుగుణముగనే యితరప్రయత్నములు కొనసాగును. ఒక మొక్కను కొంచెము వంచినయెడల ఆ వంపు దీర్చుట కెన్ని ప్రయత్నములను చేసినను, ఆచిహ్నము నశింపదు. చెట్టుయొక్క నిర్మాణములో ఆ వంపు చేరును. ఇట్టి

గ్రహణశక్తి ప్రాణుల విశేషము. బంగారము నెన్ని మాటులు కరగినను, ఆ కరగని చిహ్నము లేమాత్రమును ఆ మట్టిలో గాన్పింపవు. కాని యొక చెట్టు నెన్ని మాటు లెడకాలము వాడఁబెట్టినదియు, నన్ని కాల మెన్నిమాటులు బ్రతికించినదియు, గాలు లెన్నిమాటు లిటునటు వంచినదియు, చెట్టు కూర్పును పరిశీలించి చెప్పఁగలము. చెట్టుయొక్క పెంపులో నని యిమిడి యుండును; చెట్టు ప్రాణ నూ మార్పులను గ్రహించి తనలో నుంచుకొను సరి చెప్పవచ్చును; ఆ మార్పులు వాని నాశ్రయించి యుండును. ఆ యాశ్రితఫలములు నూతన ప్రభావములను నిర్ణయించును. ఆ మార్పును గలుగనిచ్చుటకును, నిరోధించుటకును శక్తి యాశ్రయించియున్న మార్పున కుండును. చెట్టును తూర్పునకు గాలి యొకమాటు వంచిన, తిరిగి పశ్చిమమునకు గాలి వంప యత్నించునపుడు, వంగుటయు వంగక పోవుటయు తూర్పున కూడు వంపును బట్టి కొంతపఱ కుండును. అట్లే సంఘములో మార్పును ప్రవేశపెట్టినపుడు సంఘము దానిని గ్రహింపవచ్చును లేక నిరాకరింపవచ్చును. అందుచేతనే యొక సంఘమందు సులభముగ ప్రవేశించు మార్పు మరియొక సంఘమందు నిష్ఫల మగును. జపాన్ దేశములో జాతివైషమ్యముల నొక చక్రవర్తి యొకశాసనముచే తుడిచివేయఁగలిగెను; ఈ దేశమందెన్ని ప్రయత్నములను చేయుచున్నను, సంఘసంస్కరణకర్తల యొకదేశము లిప్పటి కింకను జాతిభేదస్తంభము నూఁచలే కున్నవి.

ఈ విచారణవలన తేలుచున్న దే మనిన, సంఘ మందలి మార్పులకు రెండు కారణములు గలవు. మార్పునాటి సంఘముయొక్క స్థితిగతు లొకటి, రెండవది మహానీయుల శక్తిప్రభావము. ఉన్న స్థితిని మార్పు శక్తి సంఘమునకు లేదు. మార్పు నొకదానిని ప్రవేశపెట్టు శక్తి మహానీయులకే కలదు; ఆ మార్పును ప్రవేశింపనిచ్చుటకుఁ గాని నిరోధించుటకుఁ గాని కావలసిన శక్తి సంఘమునకుఁ గలదు. మహానీయుల యుపదేశములు లేనియెడల, నీరు ప్రవహింపక నిలుచునపుడు క్రుస్సనట్లు సంఘము వృద్ధిచెందక చెడిపోవును. ఆ యుపదేశములను సంఘము గ్రహింపలేక యామోదింపకపోయిన, నీరు లేని మొక్క వాడు రీతిని, సంఘము వాడిపోవును. ఈ సిద్ధాంతప్రకారము మహానీ

యులు కొంత వఱకు స్వతంత్రులనియు, ప్రవర్తకులనియు, వృద్ధికి కారణభూతులనియుఁ దేలుచున్నది.

కాని, యీ మతమును ఖండించుటకు ప్రయత్నించిన పండితులు గలరు. తత్వజ్ఞానశిరోమణి యనఁ దగు హెర్బర్ట్ స్పెన్సర్ ఇట్లు వ్రాసినాఁడు: “మహనీయుల శక్తిచే సంఘములు పెంపు పొందుచున్న వను మతమున కుదాహరణములు లేవు. మహనీయులను సాంఘికవృద్ధికి కారణముగ నంగీకరింపక, ఆ మహనీయులెట్లు సంభవ మగుచున్నారో విచారించవలయును. నారి యుత్పత్తి కారణము సహజము లేక ప్రకృత్యతీతమా? దెండ్రుపడి కాదు! సహజ ప్రయత్నముల, అన్ని కార్యములవలెనే, మహనీయుఁ డతని చుట్టు ప్రక్కల చున్న కారణపుంజమువలన సంభవించె నని చెప్పవచ్చును. అతనిని సంఘము చేయును. అతని యుపదేశములకును ఆ యుపదేశముల జయమునకును సంఘ స్థితియే కారణము.” ఈ వాదప్రకారము సంఘము యొక్క స్థితిగతులచే మహనీయు లగుచున్నారనియు, మహనీయుల శక్తి యనునది యాస్థితిగతులనుండి యగు కార్యమనియు మనము గ్రహింపవలెను. ఏ సుతముచే ప్రకృతికార్యముల నన్నిటిని సాధింప వీలగునో, యీ మతప్రకారమున ఈ మహనీయు లను విషయమును గూడ సాధింప వీలగును. ఎట్లన, పిచుక యొకటి పడి చచ్చుటకు అప్పటి గ్రహకూటమును, ఏడ్వరిలోకిలసి భోజనము సేయుట వారిలో నొకరి మరణమునకును, కారణములుగ స్పెన్సర్ మతానుసారమున స్థితిమంప వలసినవచ్చును. నావ కున్న చిన్న సందున నీరు ప్రవేశించుటచే నావ మునిగిపోవుటకు నదిజలము యీ వత్తుయొక్క నొక్కుడు శక్తుల కూటము కారణముగ వర్ణించునట్లు, 1774-వ సం. సెప్టెంబర్ 27-వ తేదీని రాధానగరములో రామమోహనుఁ డను బిడ్డఁ డొకఁడు కులీన బ్రాహ్మణుల కడుపున జన్మించుట కప్పటి హిందూసంఘకర్ణాలము లన్నియు కారణముగఁ జెప్పవలెను. ఆ నావ సందున నెన్ని గుడ్డముక్కలు పెట్టినను పై నీటి శక్తి తగునంతవఱకు నీటి ప్రవాహము నాఁపలేనట్లు ఆ రామమోహనుఁ డకన్యాత్తుగఁ జని పోయియుండిన తత్తణమే రాధానగరములోఁ గాక పోయినను, మరియొక స్థలమున నొక బిడ్డఁడు పుట్టియుండును. అట్లే దేశముయొక్క యాన్నత్యమునకూ దేశస్థి

తియే కారణముగ స్పెన్సర్ శిష్యుఁడు ఏలన్ అను నతఁ డుపపాదించెను.

ఒక యుదాహరణ. సార్వజనియా కార్మికా యనెడి ద్వీపములు రెండు మెడిటరేనియన్ సముద్రము నడుమ నున్నవి. నాతిదూరమున వీని చుట్టును లేటిన్ గ్రీక్ సిసిలియన్ సేరస్ మొదలగు నాగరకతలు ప్రబలియుండెను. ఈ ద్వీపముల తీరరేఖ విచాలమై ఖండిత ప్రాంతము; వానికి ఖనిజసంపద యుండెను. కాని, ముప్పది శతాబ్దములవఱకు నీ దేశమున కేవిధమైన నాగరకతయు లేదు. దేశస్థులకు భాష యున్నను, సంస్కరింపఁబడలేదు; వింత లున్నను, చగిత లేదు; ఆచారము లున్నను, నిబంధనలు లేవు; సముద్రము సమీపమందున్నను, ఓడ వర్తకము లేదు; కడలున్నను, పురాణములు లేవు; స్వాభావిక సౌందర్యము లున్నను, వర్ణించు కావ్యములు లేకుండెను. ఈ దేశముల చుట్టుప్రక్కల వృద్ధికి దగియున్నను, వానికి నాగరక సంపద పట్టలేకుండెను. ఇందుకుఁ గారణ మేమి? అట్టి దేశస్థితికి దగిన మహనీయులు లేమిచే నృద్ధి లేకుండెను. ఇంధన మున్నను చిన్న దైన యగ్నికణము లేనట్లు దేశముం దున్న సహజసంపదల నుపయోగ పఱచు బుద్ధిమంతులు లేకుండిరి.

ఇట్లు మహనీయు లుండనిచోట వృద్ధి యుండజాలదు. ఎప్పుడో యొకమాణిక మహనీయుఁ డుద్భవించిన చాలదు. ఒకఁ డొనరించిన కార్యముల ఫలములు మాసిపోక పూర్వము, మరియొకఁడు తన శక్తి నప్పటి సంఘస్థితి ననుసరించి ప్రవేశపెట్టవలెను. అట్లు సంఘమందు తాత్కాలిక శక్తి చల్లారక ప్రకాశించుచుండిన, సంఘము వృద్ధిచెందును. ఒకమాఱున్నతపదవికి వచ్చిన సంఘము త్వరలో చెడిపోవదు. మన హిందూసంఘ మెన్నియో సంకటములను దాటుచుఁ బూర్వపు వన్నెయొక్క చిహ్నాలచే నివృత్తికి గూడ నాగరక సంఘములలో నొకటిగఁ బరిగణింపఁబడుచున్నది. ఆరంభమందు విశేషముగ బుద్ధ్యత్సాహశక్తులు గావలెను. ఆరంభ మైనపిమ్మట సామాన్యులు గూడఁ గొంత వఱకు వృద్ధికి దోడుపడఁగలరు. పూర్వపు మహనీయుల ప్రభావము వీరి హృదయములలోఁ బ్రవేశించి సామాన్యశక్తిని ప్రబలపఱుపఁగలదు. అందులకే మహనీయులు సంఘమునకు మిక్కిలి యవసరము.

పాశ్చాత్య సంఘ విప్లవము

బార్నిస్టరు ఎన్. వి. ఎల్. సరసింహారావు గారు, ఎమ్. ఏ. (ఆనర్సు), ఎల్. ఎల్. బి.

ప్రథమమున, పాశ్చాత్య సంఘమునందు జరగిన మార్పులు విప్లవశబ్దార్థములా యని చర్చించుట కొంత వఱకవశ్యము. సామాన్యముగా విప్లవశబ్దము ప్రళయకాల చిహ్నములను కొంతవఱకు సూచించును. ఏదైన నొక విషయము హఠాత్తుగాను భయపూరితముగాను జరగినయెడల విప్లవశబ్దమును వాడుదురు. విప్లవము బీభత్సరసప్రధానము. రాజ్యములు తలక్రిందులుగా తీసి ఈ పదముయొక్క పూర్ణార్థము వెలువడును. శబ్దాపిఠమును ఆగోచరమును నగు సాంఘికపు సూర్యులను దౌర్జన్యప్రధానము లగుటచే విప్లవశబ్దాన్వయము లని వాదించుట యతిశయోక్తి యని కొందఱు ప్రాజ్ఞులకు లోచకపోదు. ఇట్టి మార్పులను సంఘభరితమునని యేల చెప్పఁగూడ దని ప్రశ్నింపవచ్చును. కాని, యేబది సంవత్సరములలో పశ్చిమదేశమునందు జరగిన మార్పులను మన దృక్పథము దుంచుకొనినయెడల, ఈ మార్పులు పరిపక్వచిహ్నములు కావనియో పరిణామమున జరగు మార్పులకన్న తీవ్రతరము లనియు స్ఫురింపకమానదు. ఇట్టి మార్పులు ఏబది సంవత్సరములకు పూర్వము కన్నట్లువు. రెండవది, పరిణామమున జరగు మార్పు లెప్పుడు నొక దానికన్న నొకటి శ్రేష్ఠతరమై యుండవలెను. కాని, విప్లవచిహ్నిత వికారములు కీడునకు కావచ్చును, లేక మేలునకు కావచ్చును. ప్రస్తుతము జరగిన మార్పులు పశ్చిమసంఘాభివృద్ధి కనికొందఱు పెద్దలు వాఁత్రుచ్చుచున్నను, ఏతత్సంఘము వాస్తవిక మగు చున్న దని సంఘసంస్కర్తలు తీవ్రవాదము చేయుచున్నారు. కావున, పరిణామశబ్ద మిచ్చట నన్వయించు ననుటకు వీలు లేదని నా మనవి.

పశ్చిమవాస్తవ్యులయందు జరగిన తీవ్రమగు మార్పుల తత్త్వమును గ్రహింపవలయు నన్న, కనీసము ఏబది సంవత్సరములకు ముందటి స్థితియును తదనంతరస్థితియును పరిశీలించుట యవసరము. ఇట్టి చర్చకు పదునెనిమిదవ శతాబ్దము మాత్రంగా గొని తత్పూర్వపు స్థితిని నా శక్తి ననుసరించి కొంతవఱకు వ్రాయ వారంభించెదను. పదునెనిమిదవ శతాబ్దము నేల యూరప్ దేశమునని ప్రశ్నింపవచ్చును. దానికి కారణము లేకపోలేదు. ఈ శతాబ్దముననే ఆర్థికతీవ్రత డగు భగవానుడు పాశ్చాత్యుల దారిద్ర్యమును తొలగించుటకు కాబోలు ఒక్కమాటుగా తన యాదార్య మహిమను చూపుటకు విజృంభించెను. ఈ శతాబ్దమే మేధావంతులచే కోట్లలక్షలయెడలెను. ఈ శతాబ్దమునందే వాట్సో, ఆర్కర్లైట్ మొదలైన మేధావులు సృష్టిక ప్రతిస్పష్టి చేయఁగల మోయన, ఆది యంత్రమును పడుకు యంత్రమును కనిపెట్టి పనిపాట్లలో (పరిశ్రమలలో) వర్ణనాతీతములైన మార్పులను కల్పించిరి.

ఈ శతాబ్దమునందే రాజరిత్రతత్త్విజ్ఞులు నను చింతనావిజృంభణానధిని చాటుచు నూతనాదర్శన బీజములను వెదజల్లిరి. ఈ సహాయమునందే గూసో మొదలైన ప్రముఖులు పరిశ్రమైన సర్వ మానవసహజతను నాగరికతయొక్క కల్పమమును ఎఱుఁగితి చాటించిరి. ఈ మహాయుగమునందే అంగ్లేయు దౌర్జన్యమునుండి ముక్తి నొంది ఆమెరికనులు పరిశ్రమైన స్వేచ్ఛను సంపాదించిరి. వేయేల? ఈ మహాయుగఫలమే గదా మానవసోదరతను చాటు ప్రాచీన సంజోభము.

ప్రస్తుత మీ సహాయుగమునకు పూర్వము సంఘస్థితి యెట్లున్నదో కొందఱు చర్చించెదను. ఈ సంఘస్థితి తెలిసికొనుటకు, అచటి భూస్థితి పరిశ్రమలు మూలధనము, ఈ మూటి విషయమై కొంత వ్రాయుట యవసరము. ఏల యన, అచ్చటి మార్పు లెక్కున అర్థ సంబంధ మైనవి. నగ సంఘమునకలె శ్రీమత్సర్వవాహము బొల్బనివా కాము వర్ణభేదము మొదలగు సత్కర్మమహాసములు, వారి యదృష్ట హీనతచే కాబోలు, వారి సంఘమున లేవు. ఈ కాలసర్వములు మన యాగ్రావర్తమునందే వృద్ధి నొందఁగలవు కాబోలు. సంఘ సంస్కరణ మన్న, మన దేశమునందు రాజ్యాంగవ్యవహారము లంగు చేరవు. మన దేశమునందు రాజ్యాంగసంస్కరణ మనఁబడు సర్వజనులకు విద్య కలుగు సంస్కరణము పశ్చిమదిశయందు సంఘసంస్కరణముగా పరిగణింపఁబడుచున్నది. కావున, రాజ్యాంగ సంస్కరణములను కూడ సంఘసంస్కరణములలో నిమిషిల్పిని. రాజ్యసంస్కరణము సంఘాభివృద్ధికే గదా.

ఈ శతాబ్దమునకు పూర్వము సాశ్చాత్యులకు భూమియే జీవనమునకు ముఖ్యధానము. సామాన్యముగా ప్రతిగ్రామజానకును కొన్ని యెకిరముల నేల యుండెడిది. దానికి సహాయముగా కొంత సమ్మోళనభూమి చేర్చబడెను. ఈ భూమియందు ప్రజలందఱు తమ పశువులను మే నెడివారు. వ్యవసాయము కొలఁది సాధనములలో జగుచుండెడిది. కొంచెకొంచెపు నేద్యమే విస్తరించియుండెడిది; ఆశాశ్రీయుముగా కూడ నుండెను. కాని, ప్రజలందఱు హాళికవృత్తికే యవలంబించి రని చెప్పిన నతిశయోక్తి కానేరదు. ఆహారమును బట్టి ప్రజాసంఖ్య మార్పు చెందునని మాలతున్ చెప్పిన రీతిగా, పశ్చిమదేశ మంత ఫలవంతము కానందున, ప్రజాసంఖ్య చాలవట్టుకు తగ్గియుండెను. కాని, దేశ మంతయు స్వతంత్రజీవనాధారము కలదై యుండెను. భూస్థితిని బట్టి ప్రజల గౌరవము నిర్ణయింపఁబడుచుండెను. ఇంక పరిశ్రమ యన్ననో ఇప్పటియంత కట్టుదిట్టములలో లేదు. కాని, శ్రమ చేయువానికి తగిన పని దొరకకపోలేదు.

పరిశ్రమసంఘముల కప్పు డవసరము కలుగలేదు. ఆ సంఘములు కూలిపనిచేతనే జీవించువాఁడొకఁడును లేఁడు. ప్రతిమానవునికి కొలఁదిగనో గొప్పగనో భూమి యుండుటచే ప్రత్తి వదుటటు మొదలైన చిన్న చిన్న పనులను చేతోడువానియేగా చేసికొని జీవించెనాఁడు. అప్పుడు యంత్రము లేనందున చేతిపనులు కొంతమేరగా నాఁగినవి. కావున, గృహిణులు తమ యర్థాంగినామమును అప్పునిమముగా చేయుటకొరకైన, చేతిపనులచే తమ భర్తల వేతనములకు భారించెదినారు.

ఇది మూలధనము. ఈ దేశత యిప్పటికలె పక్షపాతిలుగ్గిరి కొందఱు మనజాల చేయారెంపక మాననపుష్కమును మాపుచు న్నది యని ప్రతిమానవుని ఆశ్రయించెను. ధన చుప్పుడుకట్టుదిట్టము చేయబడలేదు. దేశముంత భవంతుమై యుండెడిది కాదు. ఆ కాలముందు ఇంగ్లండు బొగ్గును నంబుకొనుదు ఇంతి యనుము మ్రింగి సుమద్రపు నీరు త్రాగవలసివచ్చెడిది. ఇం తేలకే పశ్చిమదిక్కు దిక్కు దేశతత ముద్దుకూఁతురినలె భాసిల్లుచుండెను.

ఇట్లుండ పదునెనిమిదవ శతాబ్దము మహాసంతోషనిదానము దాఁపరించెను. ఈ శతాబ్దము పశ్చిమసంఘమును కలఁగిపఱచెను. ఈ సంతోభమువలన కొన్ని సుమగ్గులు వెలువడెను. సంఘ మంతరింప కుండవలె నన్న, సుమగ్గులను పరిశోధింపవలెను; సంతోభమువలన కలఁగ నొందిన జనులను కాంతి నొందింపవలెను. ఈ కలఁగెలను మాన్యఁ బ్రయత్నించుచు, సంఘము మహోత్సాహమైన మార్పులను పొంద వలసివచ్చెను. మార్పులు చెందు తఱిని ప్రేక్షకుల కదృశ్య మయ్యెను, తదనంతరము సంఘ మంతయు ఈ క్రింద వైకట్టు చూపట్టెను. ఈ మార్పుల ముద్దయే సంఘవిప్లవతత్త్వము

ఈ శతాబ్దమునందు వెలువడిన సుమగ్గులను క్రమముగ పేర్కొనెదను:—

- (1) బహుళముగ దొరకు యంత్రనిర్మిత వస్తువులు గృహ కృషులను భగ్గుము చేసెను.
- (2) కాఘానా పద్ధతి ఉద్భవ మయ్యెను. ప్రజ లందఱు తమ గృహపరిశ్రమలు పోవుటచే జీవనాధారము తగ్గి కాఘానా లున్న వోట్లకు చేరిరి.
- (3) దానివలన పరిశ్రమ విభజనము, ఉద్యోగ భూస్యత, శ్రమాధారులు, వీధల సుమగ్గు మొదలగు సుమగ్గు లుద్భవించెను.
- (4) కాఘానా పద్ధతివలన “కోరుట పూరిందుట” యను నది వెలువడినది.
- (5) వర్తకాభివృద్ధితే ధనవంతు లయినవారు స్వల్పభూస్వాములను పొరఁగొలి భూమి నలరెయు తామె యాక్రమించుకొనుటకు ప్రారంభించిరి.

ఈ సుమగ్గు లొకదానితో నొకటి లీనమైనవి. చర్చించుటకై యిటు విభజింపవచ్చునో కాని, అవి తమ విష్ణుభవ కక్షిని వేర్వేలు గా చూపలేదు. కృషియందు జరిగిన తీవ్రపు మార్పులచే చేతిపనులు

మూలపదవలసివచ్చెను. స్వల్పభూస్వాములు తమ తున్న కొలఁది భూమిలో స్వామి సోకికొనలేక యా భూములు వనఁ జొట్ట చేతఁ బట్టుకొనిపోవలసివచ్చెను. ఏ ప్రదేశములందు బొగ్గు ఇనుము ఉప్పుగ్గిరి యో ఆ ప్రదేశములలో కాఘానాలు నెల నెను. కాని, దిగ్గరకగా భారత కల్ల కాఘానాలు ఏదునాయములు చేయలేక గోయెను.

ఇది ముట్టుండ, భూపదప్రియంగు గొప్ప నూ నొప్పకటి పుట్టెను. ట్యూడర్ సరిపాలన పుష్కమునందే “ఆకధినిస్థానియ” నై పోవాలము నొగుచుండెను. ఏకరి భూమికి నాగు హద్దు పెంపించుచుదల వ్యవసాయము లాభకరముగా జరిగెలె యని జనులు వాగించుటకు మొదలిడిరి. వీరి కలని సమ్మోళనభూము లంతరించుచు, స్వల్ప భూస్వాములు తమ పశువులను మేఁద లేమిచే భూములు చదవవలసివచ్చెను. ఇట్టి యుద్వ్యయము కొంతవఱకు జను ప్రపముగా నాఁగెను గాని, తమ ట్యూడర్ కాలముందు భూశీవనము పోగొట్టికొని యిటునటు తమ సుమగ్గు ప్రజల యిబ్బందులును కొన్ని యూట్లు నిర్జన సుగుటయు చూచి ట్యూడర్ రాజులు సరిహద్దులను చేయుట నాడివేరిరి. కాని, పోలములు బాగుపడవలె నన్న ఇట్టిది యవసరము. పదునెనిమిదవ శతాబ్దములో ఆ యుద్వ్యయము మరల తీవ్రవతి యయ్యెను. భూమియందు గౌరవము పెంచుచున్నది. రాజ సభలలో ప్రవేశింపవలె నన్న భూస్వాములు కావలసివచ్చెను. వర్తకముచే ధనమును గూర్చిన వా రెంత భవమైన నిచ్చి భూమిని కొన ననుకట్టిరి. లాభయుక్తముగా నేద్యము చేయుటకు కొన్ని క్రొత్త పనిముట్లు వెలువడెను. లేఖలు సరిహద్దు నిగ్మాణము ముఖ్య నుల వాదించుచుండిరి. కృషివిప్లవము చేతిపనులను భగ్గుము చేయు టచే స్వల్ప భూస్వాములు భూముల నమ్మకొనవలసివచ్చెను. గోరు చుట్టుమీఁద గోకకళిసో టన్నట్లు “ధాన్యకాసములు” స్వల్పభూస్వాముల నప్పులచాలు చేసెను. వీని ఫలితముగా, స్వల్పభూస్వాములు జీవనాధారము లేక తిరుగులాడవలసివచ్చెను. పూర్వము “కలకల నవ్వుచుండిన గృహము లిప్పుడు కానలివారికిని వారి తుక్కకును ఆకరము లయ్యె” నని యొకరు వ్రాచియున్నారు. ఆంగ్లేయ దేశ మునకు క్రామవెర్ కాలమును దిగ్గులులవలె చుండి ఆంగ్లేయ స్వేచ్ఛను కాపాడిన భూస్వాము లిప్పుడు నామావశేషమైరి. కొందఱు తమ కాఘానాలలో చుద్యోగము దొరకెను. దొరకనివారు దొంగ తనమువల్లను బందిపోట్లవల్లను ముష్టివల్లను జీవించవలసివచ్చెను.

కాఘానాధికారులు తిమ్మన వేదముతో మెచ్చుపని చేయించుటకు మొదలిడిరి. పరిశ్రామికులు భవ శ్రమకు తగిన వేతనము సంపాదించవలె నన్న వా రందఱు వైకమత్వముతో మెలఁగుట యవసరము. స్వాధిపత్యరాయలు లగు వర్తకశ్రేష్ఠుల దాడి కొరవలేక కృషికరులు కృషిసంఘముల నాత్మసంరక్షణార్థమై స్థాపించిరి. ఈ సంఘములు స్వేచ్ఛగా రాచవారి యనునతని బడసి విహరించుట కొక శతాబ్దము పట్టెను. వీని చరిత్ర కొంతవఱకు వివరించిన జలవంతులు స్వలాభపురస్కృతులై బలహీనుల నెన్ని భంగుల పీడించెదరో తెలియఁగలదు.

ఇట్టి సంఘములు సుమారు 1800 ల సంవత్సరమునం దంబరించినవి. ఏ సంఘము కృషీచలులచే నిర్మితమై నేతనములను పోచ్చించుటకు ప్రయత్నము చేయునో యా సంఘము “కృషీసంఘ” (Trade Union) యని పేర్ పెట్టెను. ఇట్టి సంఘముల సమ్మేళనము “కృషి సంఘ” (Trades Union) యందురు.

ఈ సంఘము లిరువూడైదు కష్టగ్రస్తులు కడు దైన్యము నవలంబించినవి. ఎచ్చటెచ్చట ఆట్టి సంఘములు వెలువడెనో అచ్చటెచ్చటే గాచువాడు వానిని భగ్నము చేయుచు వచ్చిరి. పిల్ అను ముఖ్యునిగొలి “ఫ్రెంచి” సంక్షోభ జరిత భయ చేతిక్కుండై ఈ సంఘములు కూడ రాజ్యమును కలఁతిపఱచు ననెడి యభిప్రాయముతో క్రూరకానసములను కొన్నిటిని కల్పించెను; ఇట్టి చట్టములచే నీ సంఘములను నిర్మూలము చేయలేక పోయెను. అవి రహస్యసంఘములుగా పరిణమించెను.

కాని, దైని చెప్పియు వాని స్థితి యిట్లుండెను: “గూఢసంఘముల నాశ్రయించుట దుష్కర్మము. కృషీసంఘములు గూఢ నట్టి సంఘములుగా పరిణమింపబడినవి. అందుఁ జేరు మానవులు మహాపరాధులు. కావున శిక్షార్హులు.” ఇట్టి స్థితికి కాణము ధనవంతులు. అదంతయు బలవంతు లగు వర్తకపు దొంగ దొర్లనవ్యము. కాని, పట్టుదలతో చేసిన పనిని దైన్యము కొనసాగించు తుండునా? 1825-వ వత్సరమున రాజ్యాంగసభ ఇట్టి సంఘము లుండవచ్చు నని సమ్మతించక తప్పలేదు. తమ యునికి యంగీకరింపఁబడిన నాటినుండియు అవి విజృంభింప నారంభించెను. 1830-వ సంవత్సరమున క్రొత్త యాదర్శమును పేరున, కృషీసంఘము సలత్తుణముగ కృషీచలుల వాంఛలను పూరించుచుండెను. కాని, రానురాను సంఘములు క్షిణిగిసి పనితనము లేని కృషీచలులను తమలోఁ జేర్చుకొనవలసివచ్చెను. 1850 మొదలు కొని 70 వఱకు ఈ సంఘములు దౌర్జన్యము చూప నారంభించెను. ఎచ్చట చూచినను సమ్మేళింపట మిక్కిలి మయ్యెను. ఈ సంఘముల కాయుధము సమ్మేళింపట. 1850-వ వత్సరమునందే శ్రీల సంఘము వ్యావసాయకుల సంఘము వెలసెను. కాని, పుట్టుకలోనే వానికి మారు వత్సరములు నిండెను. సమ్మేళింపటవలన దేశము కలఁక నొందెను. రాజకీయవేత్తలీ సంఘములను పరిశీలింప నుపకట్టిరి. 70-వ వత్సరమున నీ సంఘములు నిర్దోషము లని తేలినది. అప్పటి నుండియు నీ సంఘములకు కొంత యునికి (పరపతి) యేర్పడినది. ప్రతివృత్తియందు నొక్కొక సంఘము వర్ధిల్ల మొదలిడెను. శ్రీ సంఘము మరల చిగిచ్చెను. వ్యవసాయపు సంఘమునందు మరల నూపిరి పోయఁబడెను. పనితనము లేనివాండ్రొకటకు కీర్ హర్షి యొక సంఘముని స్థాపించెను. ఈ సంఘము లన్నిటికిని సంవత్సరమున కొకతూరి చూచుకొనినను జరిగెను. అచ్చట వారువారు తమతమ కష్టగుణములను ముచ్చటించెదరు. సమ్మేళింపట శాస్త్రీయ మని యొప్పుకొనఁబడినది. సంఘములు కుప్పతిప్పలుగా పుట్టినవి. ఈ విధముగా పనివాండ్రు ధన దౌర్జన్యమునుండి తప్పించుకొనుచున్నారు.

ఇక కూలివారి దొరకక సంచారము చేయువారి విషయమై

కొంత వ్రాసుకలసి యున్నది. వారిలో చొంగిలు నకము కదలి యితిరదేశములు పట్టుకల వచ్చెను. వాగే యున్నది సూత్రముతో పోషిత పరిదేశియులుగా పరిగణింపఁబడి అంగ్లేయ రాజ్యమునకు పుట్టి నిచ్చుచున్నారు.

మరికొందఱు భిక్షాటనము చేయ మొనరిడిరి. పూర్వమునుండి యు పశ్చిమదిక్కున బీదల రక్షణగ్రామము నున దేశమునవలె గాక కట్టూట్టుములు కొన్ని చేయఁబడెను. మన దేశమందు బిడ్డల పోషణార్థము రాజకీయప్రయత్నము లెప్పుడు జరగలేదు. పాశ్చాత్యులన్నో అట్లు కాదు. బీదల సహస్రయొక్క చక్క చాల వింతగా నుండును. అది ప్రతివారను చదువవలె నని నా నున. ఈ వ్యాసము నందు ఆ చరిత్రను విపులముగా వ్రాయఁబడి యిది సహజముగాదు. కావున వృద్ధులుగా ముగించెదను. సగు నెనిమిదవ శతాబ్దమునకు పూర్వము ఎలిజబెత్ కాలమున కొక చట్టము నిర్మింపఁబడెను. గాని ముఖ్యాంశములు మూడు: (1) బలహీనులకు వృద్ధులకు కూడొసంగుట (2) శక్తి గలవారికి పని కల్పించుట (3) బాలురను పోషించుట. ఈ చట్టమే 1834-వ సంవత్సరమునకాదు నాధారముగా నుండెను. కాని, పదునెనిమిదవ శతాబ్దమున జరిగిన సంక్షోభము వలన నా చట్టము పనికల్పించినది గాదు. అందునల్లనే పెద్దలు శాస్త్రములు కాలానుగుణ్యము లని వాదించెదరు. పూర్వపు చట్టము అగలలో నుండుటవలన గీదలు బహుకష్టముల పాలు గావలసి వచ్చెను. బీదల యవస్థ యెంత నీచముగా నుండెనో 1835-వ సంవత్సరమున వెలువడిన రాయల్ కమిషన్ వారి ప్రకటనమునవలన తెలియ నగును. నీలము చెడి వివాహమునకు పూర్వము ఇద్దఱు పిల్లల నైనను కనని యాడుది లే దని వారి ప్రకటనమునవలన స్పష్టము. బీద శరణాలయ మొక కారాగృహమువలె నుండెను. కాని, బీదల నుద్ధరించుదానివలె నుండలేదు. 1834-వ సంవత్సరమునుండి యిట్టి పరిపాలన మాత్రమే. ఈ మార్పునకు కాణ మే నున, “స్వబలాధారుల” యొక్క యధికారము రాజకీయ విషయములయందు నిగంతులముగా సాగించుండెను. ప్రపంచనానంతరము సహజములగు ఖల యొక్క యధికారము బల మయ్యెను. అందువలన ఇప్పుడు బీద కుటుంబము నిర్మూలముగా వాకిని బాధ్యాలయము లనేకములు నిర్మింపఁబడినవి. పని లేనివారికి కృషీసంఘములు సహాయము చేయుచున్నవి. దారిద్ర్యము చాల తగినది. బీదల నుద్ధరించుట కుత్సాహ మెక్కువైనది. బీదల నుద్ధరించుట సంఘమునకు విధి యని యిప్పటికి పాశ్చాత్యులు కనుగొనిరి.

ఇక ధనము విషయమై రెండు మాటలు వ్రాసెదను. ఇప్పుడు దారిద్ర్యదేశము పశ్చిమమునుండి యిచ్చటకు పంపి లచ్చి దానిని తన పుట్టినిల్లుగాఁ జేసికొనినది. కాని, ధనవంతులను నొక్క చోటనే కూడినది. అతిదరిద్రులు అతిధనికులు అని రెండు తెగలై నవి ధనార్జనసంఘములు, తూర్పు హిందూదేశ సంఘము మొదలగు బిరుదములతో బయలు వెడలి, ప్రపంచమును చూరగొనినవి. రాజ్యము లనేకములు సంపాదించఁబడెను. వర్తకము ప్రబలెను.

విద్య — పూర్వము పాశ్చాత్యదేశములలో విద్య కడు పీన దశయందుండెడిది. మన దేశమునందలి ప్రస్తుతస్థితిని మనఃఫలకము నందుచిన, పాశ్చాత్యుల పూర్వస్థితి తెలియఁగలదు. “నే నెఱుఁగుదును. నా చిన్నతనమునందు ఇంగ్లాండులో వ్రాయుచుచున్న నేచ్చిక పురుషులు నూటికి 10 మందియు స్త్రీలు 100 కి 5 మందియు నుండుట యొక గొప్ప.” అని యొక మహాశియుఁడు వ్రాసినాఁడు. అప్పటికి బీదలకు విద్య లభింపజూచు. భాగ్యవంతులచే యా విద్య హస్తగతము. విద్యాపథకులయందు కూడ కొంత మార్పు జేసెడిది. పూర్వము లాటిన్ కంఠపాఠ సర్వస్వము; మరల విద్యలో లీనమై యుండెడిది. అందులన కళాశాలాధికారు లే మతస్థులలో ఆ మతములకు గురువులు కూడ నవలంబించవలసివచ్చెను. ప్రస్తుత స్థితికిని పూర్వస్థితికిని ఇందుకులైన సంబంధము లేదు. ఇప్పుడు నూటికి కొక్కరైన జ్ఞాపీఠులు లుండరు. పూర్వము మన దేశమందు భోజరాజ రాజ్యము చేయుచుండఁగా పుష్కలము కూడ ఆకుకవిత్యము చెప్పఁగలిగిన కాలమును మనము జ్ఞాపకము చేసికొనినందుల, వారి ప్రస్తుతపు స్థితి తెలియఁగలదు. పశ్చిమదిశ యంతయు వేల కొలది విద్యాలయములతో ప్రకాశించుచున్నది. పశ్చిమదిక్కు ప్రపంచ మునందున్న అజ్ఞానాంధకారమును తొలగించు జ్యోతి యని యనఁదగును; సర్వశలకు పుట్టినిల్లయి మెఱయుచున్నది. మఱియును విద్యలో నిజీకేందుల జ్ఞానకూన్యతను వెల్లడించు నని తెలిసికొనిరి. పాశ్చాత్యులు మతిను నిట్లు వేఱు చేయుచుండఁగా, మనవారిప్పుడు హిందూసర్వకళాశాలలో మతబోధ ముఖ్యమని లోపలి కెక్కింపఁబూనుట కడు చోద్యము. అచ్చట కళాశాలలో స్వభావ యందు విద్య కఠపుటవలన విద్యార్థులు బలిష్ఠులై యుత్సాహము తో చదివెదరు; మనవలె కుమ్మరీరులై యుత్తరభాషలలో విద్య నభ్యసించుటకు మనలె దురవృత్తులు కాదు. ఇప్పుడు ప్రతి బుడఁ తఁడను విద్యాలయమునకు వెళ్లుట యచ్చట విధియై యున్నది. వారి విద్యాపథకులు రోఁకంటిపాటవలె నుండవు. అనుభవముచేత విద్య కఠపుటకు ప్రయత్నము లెక్కువగా జరగుచున్నది.

స్త్రీలు — జగత్కాంతలును జగత్సోమకలును నగు స్త్రీల విషయమై యంతిదనక తూష్టిభావము వహించితిని. దానికి రెండు కారణములు. మొదటిది, ఈ వ్యాసములో ముఖ్యమైన చర్చనీ యాంశములలో నిది మహోత్సాహమైనది గాన దీని విషయమై ప్రత్యేకము వ్రాయనెంచి యంతవఱకు కూగతుంటిని. రెండవది, ఈ వ్యాసమునందలి కొన్ని యంశములు చెరువరులు కాని పాఠకులకు, అనఁగా లౌకికులకు రుచింపవు. ఈ చిప్పని విషయమును గౌరవముగ చేయనైచి యిప్పటికఱకు దీనిని రంగమునకు తేలేదు.

స్త్రీజనులు స్త్రీజనులు విద్యయందు కడు పీనదశలో నుండెడిది. గాఢి కయుగులైనను వ్రాయ నేర్పినవారు లేరు. నా చిప్పటివలె స్వతంత్రజీవనము చేయుటకు వీలు లేదు. అఁడువారు నార్థినాపనలనందు గుండెడిగారు కాక. వారు పురుషుల చెన్నులలో యుండవలసివచ్చెను. వున స్వల్పవయస్సునందే వివాహము చేసి

కొనెడివారు. మన దేశమందునలె పసికూనల వివాహము లుండుట ఏ కాలమునను గలగలేదు. అచ్చట స్వల్పవయస్సు, 16, 18 వర్సములు. ఇట్టి కయస్సునందలి వివాహాలను నేను స్వయముగా చూచి యుంటిని. అచ్చట స్త్రీలకు మాఁడు దళ లున్నవి: (1) కైరము (2) కన్యాత్వము (3) గృహిణీత్వము. మనకు రెండు తరగతులే: (1) కైరము (2) గృహిణీత్వము. అందులన మన స్త్రీలు సామాన్యముగా “కొభవపు గదినుండి పాటికి ప్రయాణ” చేయి యొక్కరు వ్రాసియున్నారు.

అచ్చట స్త్రీలకప్పుడు ఇల్లు చక్కఁదెట్టుట పిల్లలకు పోషించుట మొదలగు పనులు తప్ప, నుతీ యేపనులు నుండెడివి కావు. రాజ్యాంగశాస్త్రము వారికి తెలియదు. వారు మాధ్యమికతకు ప్రయత్నించుటకు.

ఇట్టి మూఢత్వ చుంటియు కొలది కాలముక్రిందనే మాటికిని. దేశము గృధ్రి పొందవలెనన్న, స్త్రీజనులు నజ్ఞానమూలముగా చేయవలె ననెడి పరమరహస్యమును రాజశాస్త్రవేత్తలు కనుగొనిరి. స్త్రీలకు విద్య నేర్పుటకు విద్యాలయములు స్థాపింపబడినవి. స్త్రీలు సర్వశలయందును పాండిత్యము వహించినారు. కాగానాలలో వీరి సంఖ్య మిక్కుటమయినది. విద్యలయందు దగ్గమానపాండిత్య ముహురున వెల్లడించెరి. స్వాతంత్ర్యముపొచ్చింది. వివాహములు తగ్గినవి. వారు రాజకీయాంగ్యములు కూడ కొన్ని దేశములలో సంపాదించిరి. హాలెండునందు కాననని గ్రామసభ్యులగునండవచ్చును. యునైటెడ్ స్టేట్సు, ఫ్రాంసు మొదలైన దేశములందు న్యాయవాదిను లుగ నుండి వాక్పట్యము చూపి క్రేగంటి చూడుటలతో ప్రతికక్షి వాదమును నిర్మూలము చేసి అర్థపూరితమైన మండహాసములచే న్యాయమూర్తులను మూర్ఖులుగా చేయవచ్చును. ఇంగ్లాండు దేశమందు కూడ నిట్టి లాభములు పొందవలె నని పాంకహర్న్సు అను నామెచే “స్త్రీసమృద్ధిసాధులు” స్థాపింపఁబడెను. వీరి గొకతూరి ముఖ్యమంత్రి యగు ఆన్ క్విత్తును హరింపఁజూచుట వీరి సాహసమును దౌర్జన్యమును చాటుచున్నది. నే యేల? అచ్చటి యాఁడు వాండు “మగరాయఁడు” లనఁదగును. మన హిందూదేశము పురుష ప్రపంచమని యెట్లు చెప్పవగునో పాశ్చాత్యము “స్త్రీప్రపంచ” మని యట్లే చెప్పవగును. అచ్చట ప్రతి యుద్వ్యయమునందును స్త్రీ సహాయముండక తప్పదు. ఈ బడవాశలతల్య మహాసంగ్రహ మందు చికిత్సాలయములయందును అస్త్రాగారిములందును ఇంకను బహుభంగుల స్త్రీలు నిష్కామ సహాయము చేయఁ బూనుటకన్న సంఘవిప్లవమునకు వేఱు లార్పణ మే మున్నది?

ఇంతదనక పశ్చిమసంఘమున జగగిన మార్పులను నా శక్తి ననుసరించి పరిశీలించితిని. ఈ మార్పులకు కారణములు కూడ కొంత వఱకు చర్చింపనిచో నీ వ్యాసము పూర్తియైన దని చెప్పఁగూడదు. ఆ కారణములు క్లుప్తముగా విమర్శించెదను. అని మాఁడు విధములు: (1) ధూగో? సంబంధము (2) అర్థసంబంధము (3) రాజ్యాంగ సంబంధము.

ప్రాంత సంబంధము — పశ్చిమ కంఠలచే నావృత్తిమై
 హిమాలయని కాకాగ ముందు అచ్చట భూములతో ఫలకంఠము
 లైను కావు. ఇట్లాదు దేశము శుష్క-పశ్చిమములకు నెల
 వరుసచే నాంగ్లేయులు పొట్టును చేరి బట్టుకొని దేశాంతకాభిముఖు
 లై కోకలని వచ్చెను. ఇంగ్లాండు సముద్రము పోఖలముగాఁ గలది
 గనుక అంగ్లేయులకు చుక్కములవలె నిర్భయముగా నీటియందు సంచ
 రింపఁ గలిగెను. నీటిలో ఏరుగునైనను పట్టఁగల చుకరి యొడ్డునకు
 వచ్చిని శక్తినిహీన యగును. అట్లే ప్రస్తుత సమర్థులందు బ్రిటిషు
 వారు సముద్రమునకు దొరలైనను, వారు పూర్వక్షేత్ర జాతులకు భూమి
 పనికిరాదు. వారు మొదటిసారియు నితరదేశములను నమ్మినవారు
 గనుక పంక్తిభోజనము మొదలైన సాంఘికకంటకములను నిర్మూలము
 చేసి యితరజాతులకున్న నెక్కువ త్వరగా వృద్ధికి వచ్చిరి. ఫ్రాంసు
 జర్మనీ మొదలైన దేశములు కొంతవఱకు ఫలవంతము లైనందున,
 ఆయా దేశములు తమ భూములను నమ్మి యితరదేశములకు పోకుం
 డిరి. వారికి సముద్రము దూరము గాన, సాహసము కొంచెము చుండి
 కృతమయ్యెను. వారికి ఉదాగభావము కూడ కొంతకాలము తూన్య
 ము; మిగుల బిట్టబిగిసి యుండెడివారు. జర్మనీ దేశమున ఇట్టి దుర్మణి
 ములు మొన్న మొన్నటిదాక నుండెడివి. ప్రవృత్తు, బవేరియను
 యొక్క భూమిని కొనిన యెడల, ఆంక్షరు పాత్రుడయ్యెడివాఁడు.
 ఇట్టి భేదములచే భూపిష్టవము ఫ్రాంసు మొదలైన దేశములందంత
 గా జరగలేదు; జరిగినను ఇంగ్లాండులో జరిగిన విప్లవానంతరమే
 జరగెను. ఇంగ్లాండునందువలె జర్మనీదేశముందు ప్రజాసంఖ్య యిప్పు
 డిప్పుడు వృద్ధి నొందుచున్నది. ఇంగ్లాండు చచ్చటచ్చట అధినివేశపు
 టూళ్లను స్థాపించి తన కష్టములనుండి గట్టెక్కినది. ఇతర జర్మని
 యేమి చేయవలయును?

ప్రపంచ మంతయు మానవశక్తికి గోచర మగునంతవఱకు
 పంచబడినది. జర్మని యితరదేశములకు తన పుత్రులను బంపి యన్య
 జాతులలో వారిని గలపి తన జాతీయత్వ భంగ మొనర్పవలసినదా?
 లేక, కొన్ని యప్రయోజక నిర్మాణవిద్య దేశములను జయించి తన
 జాతీయత్వ వ్యాపింపఁజేయవలసినదా?—ఇదియే ప్రస్తుత ఘోర
 యుద్ధముయొక్క రత్నము. ఇది ముద్ధానంతరము తేలఁగలదు.

పశ్చిమదేశ సీరలము గాన, పాశ్చాత్యులు బలముగలుగ గాను
 కృష్టి చేయుచుండు దుత్సాహులుగాను చుందురు. అష్టదేశములందు
 మనుజులు సూర్యరశ్మిచే తపింపఁజేయుబడి శుష్కకరీరులై నిరు
 త్సాహులుగ నుండురు. అందువలన వారికి కోర్కెలు కూడ కొంత
 తగ్గును. దానందేసి తమకు సౌఖ్యభోజనము లగు వస్తువులను సంపా
 దించుటకై వారు ప్రయత్నములు గల్గుదురు. చున హిందూదేశమే
 దానికి తార్కాణము.

ప్రతి మనుజునకు వాంఛ లుండుట షడ్ధి. ఎన్ని కోర్కెలు లుండు
 నో యంత మానుషము. గొంతెక్కు కోర్కెలవలన ప్రయోజన మేమి
 యని యడుగవచ్చును. కాని, కోర్కెలైప్పుడు మొలకతెత్తునో య
 ప్పడు మానవుఁడు వానిని సాధించుటకు ప్రయత్నము చేయును. అట్టి

తలి తన సంఘమునకు మాత్ర బాధియు చేయును కాని, యా కో
 కుల దుష్కర్మములయి యుండఁగూడదు. ఏ సమజాఁడు గాన సౌఖ్య
 ముకొల కితరలకు హాని చేయుక సామపడునో గూతఁడు తనకును
 సంఘమునకును నేలు చేయుచున్నాఁడు. కోకలకు లేక మేర లేని
 తృప్తి చెందువాఁడు సంఘమునకు బాధ మేమి యుం జేయఁడు. తృప్తి
 యెల్లప్పుడు అశక్తవలన కలుగఁగూడదు శక్తుఁడై నరుఁడు
 స్వపవయములతో తృప్తి చెలినను, సంఘమున్నక పోటుపడును.
 ప్రస్తుతము చున దేశమందున్న తృప్తి అశక్తికి ముద్దుమాతరు.
 కోకలకు పొచ్చగుటచేతనే పశ్చిమ మింక యభివృద్ధి చెందినది.
 అభివృద్ధికి మూలకాణము అత్మప్రీతి. విద్యార్థి అత్మప్రీతివలననే ప్రపం
 చమునందున్న జ్ఞానము సంతయు నాకర్షింపఁ బయల్పించు
 చున్నాఁడు. అత్మప్రీతివలననే ప్రజలు గాజుల దౌర్జన్యము నడంచు
 చున్నారు. కాని, యత్మప్రీతివాద్దు లేనిది కాఁగూడదు. అత్మప్రీ
 త్జ్ఞానముకై మయినంతవఱకు సంఘమునకు శ్రేయస్కరము.

అర్థసంబంధము— ఇది రెండు విధములు: (1) లేఖకుల యధి
 కారము (2) కల్పనలు. ఉప్పటికే చదువరుల కధికశ్రమ కలిగించి
 యుండవచ్చును. ఇతర ముందు పూర్వపరిశీలనకుఁ బూనుకొనిన ఛాందస
 మని లోచనవచ్చును. కావున సాధ్యమయినంత త్వష్టముగా నుండె
 దను. అర్థసంబంధ మయిన కారణములను వ్రాయ సమకట్టికావో
 నొక చిన్న పోల్లము కూర్పవచ్చును.

అగ్రకాశ్రమజుల వ్రాతలు కొంతవఱకు సంఘమందు కల్లోలము
 కలిగించిన వని తప్పక చెప్పవలయును. వీరి గురు వనఁదగు ఆదమ్
 స్మిత్ ఈ కాశ్రమమునకు కొంతవఱకు రూప మేర్పఱచెను. అతని
 బోధనలు మనుజులను కొంతవఱకు “స్వబలాధారము”గ మార్చినవి.
 ఇతని బోధనల తత్త్వము స్వేచ్ఛ. ఇతని బోధనలను విని రాచవారు
 కొంతకాలము ప్రజలను వారివారి కగ్రఫలములకు వదలిరి. ముఖ్య
 మర్తతి యగు పిట్టు స్మిత్తునకు శిష్యుఁడై కృషిసంఘములను వాని
 కగ్రఫలములకు వదలెను. అట్లే బెన్ థమ్ బోధనలు కూడ సంఘబల
 పురస్కృతుల ఖండనకు పూర్వము విజృంభించెను. కావుననే
 పందొమ్మిదవ శతాబ్దపు ప్రథమభాగమున రాజ్యాంగశాసనము లన్ని
 యు“స్వబలాధారము” అను పద్ధతి నవలంబించి స్థిరీకృతములయ్యెను.
 ప్రస్తుతశాసనములందు గల మార్పులకు సంఘాధార పురస్కృతుల
 తత్త్వము కారణము.

కల్పనలు— కల్పనలు సంఘమందు దిద్దుబాటుమైన మార్పులను
 దెచ్చినవి. యంత్రములవలన ఫలము చేయర ట్లధిక నయ్యెను. చేతి
 పనులు నశించెను. ఇనులు గ్రామములను వదలి పట్టణము లాశ్రయింప
 వలసి వచ్చెను. చున దేశమున గ్రామములకు భుక్తి మొదలైన సదు
 పాయములకు పట్టణము లాధారములు కావు. పశ్చిమచుందు ప్రస్తు
 తపు స్థితి వ్యతిరేకము. గ్రామములకు పట్టణము లాధారము.

రాజ్యాంగ సంబంధము— ఇది రెండు విధములు: (1) లేఖకుల
 ప్రోద్బలము (2) రాజ్యాంగ విప్లవములు.

లేఖకుల ప్రోద్బలము— రూసో మైయిస్ మొదలైన రాజ్య

అత్యంత అపవిత్ర సామగ్రియై ముగ్గులను కలిపించుచు అధికారుల ద్వారా
సర్వమును ఒక బుచ్చుచు, మానవసమర్థముగా బోధించు వ్రాతలపే
రులును లేకుండా సర్వభావనిర్మితమైన ముగ్గులను సంపాదించుటకు
పురికొట్టిన వారి వ్రాతలే మానవసమర్థత్రైతము నొందకను స్వే
చ్ఛును చాటుచు, అమెరికనులు స్వేచ్ఛుతై ననన గోనాటము
మొదలైన విప్రవములుగా పరచిమించినవి.

స్వేచ్ఛములు—ప్రాంతు దేశము లొకర కాట నుకొర్రావడ
పరపాలన పడినది. ఇతరులైన కొందఱు మాత్రము పాలన
ప్రజలకు లెవడవడముచేసెదవారు. వారి నిరంకుశభవ్యము
ప్రజలకు ప్రాంతాంత సుయ్యము. చనిజాడెంత పీడితపండులైనను
పీడితముననుకొని పొందెదవారు. అచటనుండెడి మానవులకు
నిరాశ చెందునకును పరిపూర్ణమునకు నెవరియెడల అంత
స్థాని స్వేచ్ఛముయొక్క లక్ష్యము. ప్రజ లొక్కొక్కొక్క నాస్తి
విముక్తి కొరకు బిక్కములుగా నున్నవారైరి. ఇట్లుండెడి అచట
వారు నేర్పరచుకొను నున్న పోరాటము.

ఈ పరిస్థితిని గమనించు మహానామకవ్యమును గాటి తదితర
దేశపు ప్రజలను మేల్కొల్పినది. అప్పటినుండియు ప్రభునామక
(Lords) ప్రభుత్వము ఏర్పడి గలసినది. ఇట్లు ప్రజానా
గుణ్యులు జగదలనవచ్చెను. ప్రజలు కష్టముఖములను అనుభ
తామే నవరియిన శిక్షలైరి. పాపాల నాశ్రయించు నర్హు
కారును ప్రజల యధీన మయ్యెను.

ఇప్పటికే పాశ్చాత్య సంఘం 'ప్లస్' జనని వికారములను యథా
శక్తి వ్రాసితిని. ఇక స్వల్పముగ మా ర్ముల జన్మి టిని పేర్కొని వా
క్యాసమును ముగించెద.

సంఘముః జాతిభేదము నశించినది. పూర్వము పుట్టుకను బట్టి మానవుని యునిక నియమింపఁబడెడిది. ఇప్పుడు సామర్థ్యము వలన నియమింపఁబడినది. నాయకమృత్యుల యధికారము వశిజులు లాఁగొనిరి. వాణిజ్యము వ్యవసాయమును మండీకృతియు చేసినది. సంఘసంఘ చిక్కులు తగ్గినవి. పూర్వమువలె అర్హులై గాక ఎంత హీనజాతివా రైనను కిద్య నభ్యసించి యున్న శపదపుల కాశీఁప వచ్చును. పిద్య కఠపుట విధియు యున్నది. స్త్రీలకు స్వతంత్రత లేవనము లేర్పడినది. సంఘ మంతయు వాస్తవికమును స్వబలాధారమును పరిశ్రమీయమును నైనది. కృషివిధి జన మిక్కుట మగుచున్నది. దానితోఁబా టొకవిద్యయందే పరిశ్రమ చేయుట కూడ ప్రబలము న్నది. దేశము ధనవంతి మైనది. వివిధవిద్యలు వృద్ధి గాంచినవి. సంఘమందు మన్నన హెచ్చినది గాని దానితో మాయ కూడ హెచ్చినది. ఏనుడేవుఁడు మఱల జన్మించిన, తన కిష్టలను జూచి వార యపకృతము విలీలక మానఁడు. సంఘమంతయు వృద్ధి నొందినది. అల్పసంఖ్య లున్నప్పుడు మిక్కిలి చిన్నదిగా జనలు కొందఱు సంఘమందు పాప మెక్కువైన దని నెచు రిందుచున్నది. సంఘ మంతయు పతి దప్పి ధనవశావము

సాక్షాదించుచున్న దని వారి యభిప్రాయము. “స్వబలాధార” మను నీతి నవలంబించుటవలన మానవులు స్వాధీనతావలంబితై తమ పొరుగువారి నాతీతమును కొందురు నని వారి భియము. ప్రస్తుతము స్వస్వతీకేంద్రిబిజ్జంభణమునకే గదా యూరిపు రాజ్యములు రక్తసిక్తము లగుచున్నది. ప్రపంచ మేలదు చునెని యాతీయే యిప్పుడు జరిగిచున్న మహావిభక్తులకు కారణము. ఇట్టి సంఘము ప్రపంచ మానవ శ్రేయస్కరమా? నెత్తుబేహము ఆధాముగాఁ గల యిట్టి సంఘమును పరిల మార్చుట నది సంఘసంస్కారము లయలుచెడలెనని వారే “సంఘాధానైపున్యులు”. సంఘము ప్రజలకొక కని వారి లక్ష్యము. మానవుల తన కిష్టఫలమునకు నడలఁగూడదని వారి మతము. పున్నపహాసయ్యవేల వారు చదువు. మానవసమత్వ మొక గాఢయోగముననుండే కాక భగవదుమునఁ గూడ నుండవలయునని వారి వాదము. ముత్యము పచ్చిరంఘుమం దెట్టి మాదిరిలు రానగ్నమో చెప్పకుం జచ్చును. సంఘసంస్కారము “బాతీయలె”ను బిచ్చుకొనక ప్రపంచము సంలయు నొక జాతిగాఁ జేయవలెనని కొంచున్నారు. ఇదికముందు “బాతీయలె” వృద్ధిగాంచునో, లేక నరసింఘము ముందున వచ్చునో చూడవలసియున్నది.

తూర్పు దిక్కు మావ మేల్కొంచినది. జవాన్ రాజ్యము నుండి బయలుదేరి వాలగూర్పువలె వృద్ధి నొందుచున్నది. కాని, ఆయను యాంగ్లేయుల ననుసరించుచున్నది. కావున, ప్రపంచమునకు క్రొత్త యాదృశ్య మేమియు చూపలేదు. పై వెక్కిరిచినా దేశము కూడ కనలు తెలుచుచున్నది. ఈయన మేల్కొంచినవో, పాశ్చాత్యుల యాటలు సాగవు. ఈయన ప్రపంచమున కేమి హితబోధ చేయ నున్నదో తెలియదు.

ఇది శాక కాలమందు గొప్ప జ్యోతికలె మండి ప్రస్తుతము తూర్ణింభాము కపించిన చున హిందూదేశపు సందేశము ప్రపంచము వినవచ్చుది. నిపురు కపిషు నిప్పువలెనున్న మన దేశము మరల ప్రజ్ఞు డిల్లు చిన్నాములనా జూపుచున్నది. సమయ మానన్న మైనది. సకాల మున గున దేశీయులు మేల్కొంచుకన్న మనము మరొక కతాబ్ద మిట్లే యుండవలెను. మన దేశము కొండొక సమయమున ప్రపంచ మున కంతకును జ్ఞానాలయమువలె కుండెను. తిత్త్యకాస్త్ర మిప్పటి కిని ప్రపంచమున చున పూర్వోన్నత్యమును చాటుచున్నది. ప్రపంచ మంతయు చునము పంపకున్న సందేశమున కెదురు చూచుచున్నది. 'పశ్చిమదిక్కు అపవిత్రమై, నాస్తికమై, స్వలిఖాధారమై తూర్పు నకు గురు కగుటట్టి స్థితియుండు లేదు. తూర్పుదిక్కు విజృంభించు చున్నది. తూర్పు పచ్చవసునకు క్రొత్త యాదర్శములను జూపు నని యువ్వెళుచున్నా" మని యొకరు వ్రాసిరి. అట్లే మన హిందూ దేశము తిరిగి వృద్ధిలోనికి వచ్చు గీత యున్నయెడల నూతనాదర్శము లను వెలిపుచ్చుగాక! తన మతాధారమైన "పరస్పర సాహాయ్య" మంత్రమును తన యుద్వ్యయములం దెల్ల జపించును గాక!

స్వ ప రి పా ల న ము

భోగరాజు పట్టాభిసేతారామయ్య గారు, బి. ఏ., ఎం. బి. ఓ. సి. ఎమ్.

“భారతీయులు మనకు లోబడి యుండుటకుఁగాను మనము వారి నజ్ఞానమునం దుంచవలసినదా? లేక ఆశ్రయమును పురిగొల్పి కయే జ్ఞానము నొసంగఁగలమా? లేక ఆశ్రయములను గల్పించి, వాని సిద్ధికి నాశ్రయమైన మాగ్ధము నూపకుండుట మన యుద్దేశమా? ఈ ప్రశ్నలలో వేనినైన ‘అవును’ అని యెనరు ప్రత్యుత్తర మియ్యగలరు? * * *

“మన భారతీయ సామ్రాజ్యముయొక్క భావిస్థితి అంధకారనిమగ్నమై యున్నది. చరిత్రలో ఆ పూర్వముగ నున్నట్టియు, తనంటట తాను రాజకీయ పరిణామములో ప్రత్యేకత వహించినట్టియు రాష్ట్రముయొక్క విధి యెట్టిదో యూహించుట కష్టము. దాని యొక్క వృద్ధిక్షయములను నిర్ణయించు ధర్మములు మన కింకను దెలియవు. మన పరిపాలనా విధానమువలన భాగతదేశపు బహుజనరాజ కీయప్రవృత్తులు విజృంభించి యా విధానమునకు అతీతము గావచ్చును. సుపరిపాలనవలన మన ప్రజలకు అంతకంటె మంచి పరిపాలన చేసి కొను శక్తివంతులుగ శిక్ష గఱపవచ్చును పాశ్చాత్యసామ్రాజ్యము సంపాదించి ముం గోకనాటికి పాశ్చాత్యప్రతిష్ఠాపనలను నిర్బంధముగఁ గోర వచ్చును. అట్టి రోజు ఎన్నఁడైన వచ్చునో యేమో నాకు తెలియదు. కాని, అట్టి దినమును నివారించుటకుఁ గాని ఆలస్యము చేయుటకుఁ గాని నే నెన్నఁటికిని యత్నింపను. ఎప్పటికి రానీ, ఆ దినము అంగ్లేయ చరిత్రయందు మహద్దినము.”

స్వేతికి ఈ దినము సంప్రప్త మైనది

భారతీయుల సత్తలను ప్రథమమున శాసనరూ పకముగ గమనించు ఛార్టరు ఆక్టు చర్చింపఁబడు సమ యమున నీ వాక్యములు మకాలే గారిచే 1833-వ సం. లో పార్లమెంటు సభయందు పలుకఁబడెను. 82 సంవ త్సరములు గతించినవి. కంపెనీ యధీనమునుండి ఇండి యాదేశము రాణిగారి పరిపాలనలోనికి 1858-వ సం.న తీసికొనఁబడెను. 274 సం.ల జీవితకాలానంతరము ఈస్టు ఇండియా కంపెనీ యను వర్తకసంఘము, భారతదేశ మును పరుల యధీనము చేసి సమసెను. 1877-వ సం. లో విక్టోరియా రాణి ఇండియా దేశమునకు చక్రవర్తిని యను పదవిని స్వీకరించెను.

1833-వ సం.పు ఛార్టరు ఆక్టులోని వ్యాస ములు 1858-వ సం.లోని రాజ్ఞి గారి ప్రకటనమునల నను, 1877-వ సం.లోని లిట్టను ప్రభువు గారి వాక్కులవలనను ధ్రువపఱుపఁబడెను. ఈ మనోభావ ములే ఎడ్వర్డు జార్జి రాజులచే తమ సింహాసనారోహణ కాలమందు తిరిగి నుడువఁబడెను.

పాశ్చాత్యవిద్య నభ్యసించి, తమ పూర్వాన్నత్య మును ప్రస్తుతవైశ్వర్యశ్రేణిని గ్రహించి భారతీయులు, 1885-వ సం.లో నుపక్రమింపఁబడిన దేశీయమహాసభ

యొక్కయు తదుపాంగము లగు వివిధ రాజధాని మం డల సభలయొక్కయు బలముచే, తిరిగి స్వరాజ్యకాంక్షు లై, 1906-వ సం.నుండి అందుకుఁగాను శాస్త్రసమ్మత మగు మహాందోళనముచే సంఘభీతులై, ఈ నాటికి తమ చిరకాలాభీష్టసిద్ధిని బొందనై యున్నారు. కడపటి బొంబాయి మహాసభయందు స్వపరిపాలనావిధాన మును నిర్ణయించుట కేర్పాట్లు చేయఁబడెను. ఈ సం వత్సరము జరిగిన హిందూ మహమ్మదీయ సమ్మేళన మును వారి యెల్లరి మైకంకంఠ్యవాదమును ఈ యభీష్ట సిద్ధిని త్వరపఱుపఁగలవు.

ఇట్లు ముప్పది కోట్ల జనులును ఏక మగుటకు కారణము లనేకములు గలవు. 30 సంవత్సరముల క్రింద దేశీయ మహాసభలో ప్రథమమునఁ గోరఁబడిన పరిపాలనాసంస్కరణము లింతవఱకును లభింపకపోవు టయే కాక, ఇంతలో నవి లభించునా యను సంగత్య మునకుఁ గూడ లోనగుచున్నవి. వ్యక్తిస్వాతంత్ర్యము నకును దేశముయొక్క ఆత్మగౌరవమునకును భంగకర మగు ఆయుధశాసనము నింతవఱకు రద్దు చేయలేదు సరే కదా, ఆ శాసనముయొక్క పరిపాలన ఇంచుకైన ప్రజానుకూలముగఁ గావించఁబడుట కింక లేదు. బంగాళా రాజాధానియందు శాసనబద్ధులగు పౌరులకు

ఆయుధములు లేకపోవుటచేతనే కదా, అరాజకు లగు యువకులు ప్రజలను చంపుచు దోచుకొనుచు భయంకర మగు సూతనశకము నుపక్రమించినారు. శాసనము సత్రికమించువారలకు ఆయుధములు లుండుటయు, శాసన బద్ధు లగువారలకు ఆయుధములు లేకుండుటయు ఈ యాయుధశాసనముచే గల్గింపఁబడిన కష్టములను విస్పష్టముగ తెలియఁజేయుచున్నవి.

ఉన్నతోద్యోగములకు యువకులను నిర్ణయించు పోలీస్ పక్షులను సమకాలికముగ సీమతోడ భారత ఇండియాలో కూడ జరపించవలయు నని 1893-వ సం. లో పార్లమెంటుచే గావింపఁబడిన తీర్మానము ఇప్పటికిని ఆచరణములోనికి రాలేదు.

న్యాయపరిపాలనశాఖయు అధికారినిర్వహణ శాఖయు దేని కది విడివిడిగ నుండిన గాని దేశము యొక్క పరిపాలన న్యాయవంతముగ నుండఁజాల దని 30 సంవత్సరములనుండి మొఱపెట్టుకొనుచున్నను, ఈ విషయమున మార్పులు ఇంకను మందగతి గనుసరించినయే యున్నవి.

దేశములోని యజ్ఞానాంధకారము, జనసామాన్య మునకు ఉచితముగను నిర్బంధముగను విద్య గలపుట వలననే తొలఁగింపఁబడు నను విషయము, సభ్యత నొందిన ప్రతిదేశమునందును సర్వవిధిత మైనను, మన దేశమునందు మాత్రము గోల్లకే గారిచే నుపపాదింపఁబడిన స్వల్పప్రయత్నములు కూడ కొనసాగుట లేదు.

ఉన్నతవిద్య ధనికులకు తప్ప సామాన్యులకు లభింపకుండుటయు, తత్పరిపాలన మంతయు విదేశీయుల చేతులలోనే యుండి దేశాభిమానమును పురికొల్పు సాధనముగా వర్తించుకుండుటయు, జయప్రదు లగు కొలఁదిమందికి కూడ తగిన జీవనోపాధులు లేకుండుటయు దేశమునం దంతటను అసంతృప్తిని పెంపొందించినవి.

సేనయందు మనకు పెద్ద యుద్యోగములు లేక పోవుటవలన, భారతీయు లొకప్పుడు అసమానప్రక్షావంతు లగు యోధులు వీరులు అను పూర్వసాంప్రదా

యనుచు కూడ మఱచియున్నారము.

పైల్వే కులిగ్రాఫ్ పోస్టు కస్టంసు పోలీసు న్నాట్ ఆబ్బాడ శాఖలయందు దేశీయులకు తగు ప్రోత్సాహము లేకుండుట మన కుండు కష్టములలో ఒకటిగ నున్నది.

దేశముయొక్క అనాదిసిద్ధము లగు పరిశ్రమలు చేతివనులు కిక్కులు నశించుటకు, పాశ్చాత్యసంస్కరముచే ప్రజలకు దేశీయవిద్యలయందుఁ గలిగిన నిరసనమే కారణము. మనకు వలయు ప్రతిపదార్థమునకు పరదేశీయులపై నాధారపడి యుండవలసిన మరవస్థ యుద్ధము ప్రారంభమైన పిమ్మటనే పాలకులకును ప్రజలకును స్పష్టమయిచది.

స్వల్పవ్యయముతో గావింపఁబడవలసిన పరిపాలన ప్రపంచములో క్లెల్ల నెక్కువ వేతనములు పొందు పాశ్చాత్యోద్యోగులవలన గావింపఁబడుటయు, వీరి నియమితకాల మయిన పిమ్మట వీరి విద్యాబుద్ధులును ప్రజానుభవములును మన దేశమునకు వినియోగపడక వీరేగు పరదేశీయుల పాలగుటయు కూడ మన దేశమునకు కూడఁదీయఁజాలని లోపము లని భావింపవలసియున్నది.

ఒకప్పుడు స్వపరిపాలనము గల దేశములలో మన దేశ మొకటి యనుట సంపూర్ణసత్యము కాదు. ఇప్పుడు సభ్యతయు స్వపరిపాలనమును గల దేశములు అనాగరికతయందు మునిగియున్న కాలములో భారత వర్షము సభ్యతకును స్వపరిపాలనకును కీర్తి నందియుండెను. అట్టి స్వపరిపాలనమునకు మూలాధారము గ్రామ స్వాతంత్ర్యము. ప్రతి గ్రామమును ఒక స్వరాజ్యముగ నుండెడిది. అట్టి స్వాతంత్ర్యసత్యముల నందిన గ్రామములు ఈ నాటికి ప్రతి యుద్యోగికి వశమై, స్వసహాయ మన నెట్టిదో మఱచి, పంచాయితీలను గోల్పోయి, సివిల్ కోర్టులకు పాల్పడి, మర్యాదలను ధనమును పోగొట్టుకొనుచున్నవి. గ్రామపంచాయితీల స్థాపనము ఇంకను నిర్వివాదాశక్తముగ భావింపఁబడుట లేదు. ఇంక మ్యునిసిపాలిటీలు తాలూకా బోర్డులు

అన్ననో, 1884 వ సం. లో ఏ నామరూపములు రికార్డు ప్రభువు వీధి కిచ్చెనో అని ఇప్పటికిని విశేషముగా మార్పుల సందక యధాపూర్వముగ నున్నవి.

ముప్పది సంవత్సరములనుండి పడుచున్న పాల్ల వలన మనము కోరిన మార్పులు మనకు లభించుచోయి నను, స్వపరిపాలనాదర్శము మాత్రము సర్వసమీతముగ సంగీకరింపబడినది. కాని, ఇది కేవలము ఆదర్శముగనే యుండదగు నని పాశ్చాత్యులలో గొందఱు వాదించుచున్నను, వారిలో ననేకులును మనవారును ఈ యాదర్శము కార్యాచరణమునందు సిగ్గు పొందవలసిన తరుణ మాసన్న మయిన దని గట్టిగ నమ్ముచు, గత వత్సరపు దేశీయమహాసభయందు స్వపరిపాలనమును గూర్చి తీర్మానము గావించిరి.

ఈ తీర్మానమునందు నిర్వచింపబడిన యంశములనే ఒకదాని పిమ్మట మరియొకదానిని సవిస్తరముగ జచ్చించెదము.

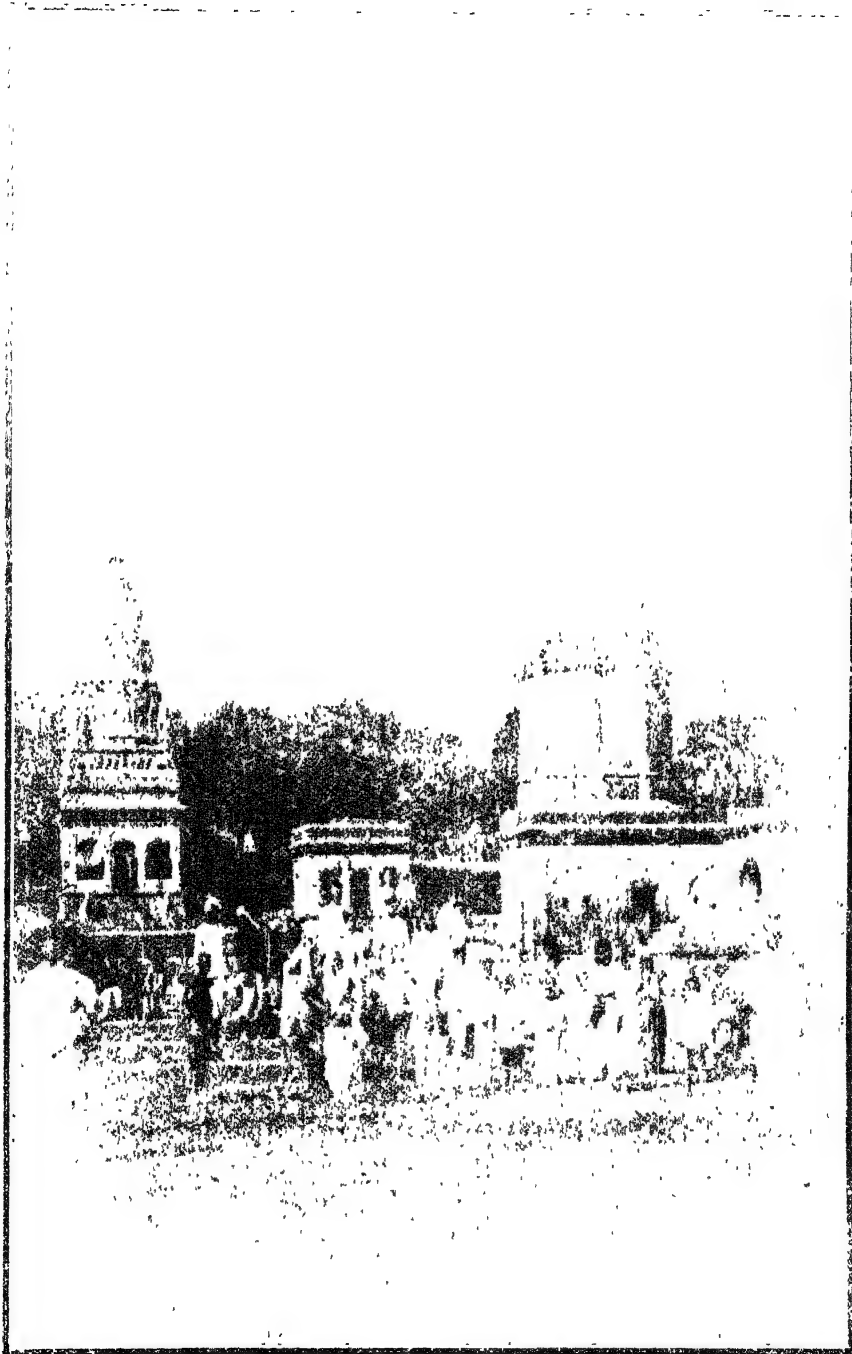
1. రాజధాని స్వాతంత్ర్యము— ప్రతిరాజధానికిని తనకు సంబంధించిన అంతరంగ పరిపాలన విషయములందు స్వాతంత్ర్య ముండవలె ననియు, కేవలము దుష్టపరిపాలన జరగుచున్నపుడే ఇండియా గవర్నమెంటువారు జోక్యము కలుగజేసికొనవలె ననియు, హార్డింజ ప్రభువు 1911-వ సం. ఆగష్టు 25-వ తేదీనాటి దస్తావేజులో 3-వ పేరాలో వ్రాసియున్నారు. రాష్ట్ర (రాజధాని) స్వాతంత్ర్యము కనడా ఆస్ట్రేలియా మున్నగు దేశములలో పరిపాలనకు సంబంధించిన కొన్ని శాఖలలో మాత్రమే గలదు. జర్మనీ అమెరికా సంయుక్తరాష్ట్రములలో గూడ నిట్టియేర్పాట్లే గలవు. న్యాయపరిపాలన (సివిల్ క్రిమినల్), స్టాంపులు, పోలీసు, రివిన్యూ, ఫార్మెంట్ మున్నగు శాఖలయందెల్ల రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము గలదు. కస్టంసు, సేన, నౌకాదళము, నాణెములు, పరరాజ్యములతోడి సంబంధనిర్ణయము, రైల్వే, టెలిగ్రాఫులు మొదలగు శాఖ లన్నియు ఇండియా (సామ్రాజ్య) ప్రభుత్వమువారి యధీనమునందుండును. అంతరంగపరిపాలనకు సంబంధించినంతవఱకు ఏ రాజధానియందును

భర్తృములు, న్యాయములు, శాసనములు ఆ రాజధాని గూఢనే నిర్ణయింపబడును.

మన దేశము రాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యమునకు గూడిన దేశముగ స్వపరిపాలనము నొందవలె నను హామానధి సర్వజనాంగీకార ప్రైసప్రము, ఇంతకిన్న మేలైన రాష్ట్ర స్వాతంత్ర్యనిర్మాణ ముండజాలదు. కాని, రాష్ట్రము లప్పుడు ఇప్పటివలె గాన, సహజసిగ్గుముగ నుండవలెను. ఇప్పుడు మహారాష్ట్రలు బొంబాయి, మధ్యపరగణాలు, వైజాము—ఇట్లు ముగ్గురిక్రింద నున్నారు. అయితే, ఆంధ్రులు చెన్నపురి, వైజాము, మధ్యపరగణాలు—వీరి క్రింద నున్నారు. మళియు బొంబాయి రాజధానిలో నాలుగు భాషలు. మహారాష్ట్రము, కన్నడము, గుజరాతి, సింధి మాట్లాడు జనులు అన్యోన్యప్రేమ ప్రేమ యున్నారు. అటులే చెన్నపురి రాజధానిలో ఆంధ్రులు, ద్రావిడులు, మళయాళీలు, కన్నడిలు కలసీలయక యున్నారు. రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యమునకు గాని భాషా ప్రవృద్ధికి గాని భారతజాతీయతకు గాని ఇట్టి కలగా పులగము అంతరాయమే గాని, సహాయకారిగ నుండజాలదు. కావున ప్రతిమయున మనము కోరవలసినది భాషాప్రయుక్త రాష్ట్రములు. రెండవది రాష్ట్రస్వాతంత్ర్యము.

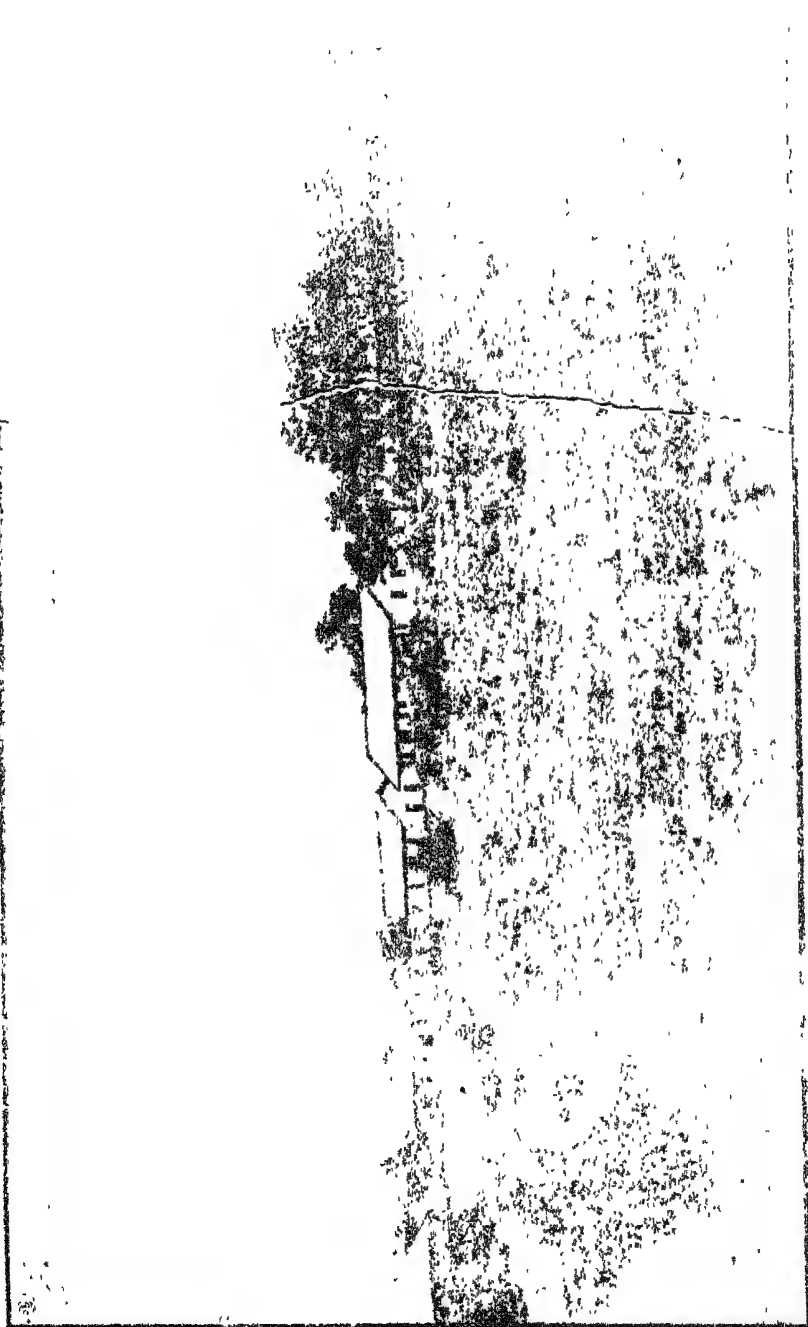
2. ఇట్టి రాష్ట్రములగు పరిపాలన ముగ్గురింద వలె నను విషయమును తరువాత యోచింపవలెను. ప్రస్తుత మున్న శాసనసభను బహుళము చేయవలెను. నీమదేశమందు 4 కోట్ల జనులకు 670 మంది పార్లమెంటులో ప్రతినిధులుగ నున్నపుడు, పర రాజధానికి నూరుగుడైన ప్రతినిధు లుండవలెను. ఆంధ్ర రాష్ట్రము విడదీయబడినప్పుడు అప్పటి శాసనసభయందు 60 మంది ప్రతినిధు లుండవలెను. వి రెల్లరు ప్రజలచే నెన్నుకొనబడినవాగు నుండవలెను. సీరికి ఆదాయ వ్యయములపై పరిపూర్ణాధికార ముండవలెను. వీరి తీర్మానములకును వీరిచే గావించబడు శాసనములకును అధికారవర్గము లొబడియుండవలెను. ఎడ్యుకేషన్ కోన్నిలు అనబడు కార్యనిర్వాహక సంఘము

PANDURANGA TEMPLE TRIPPLE PANDURANGA

పంజరాపురము : పాండరంగ విజ్ఞాన కేంద్రము

SHANTI NIKETAN, BOLSPUR

శాంతి నికేతనము : పరమహంసాచార్యుల వారి నివాసము

(గవర్నరును తోడి మెంబర్లను) వీరి సభయందు సభికులుగ నుండును, వీరి యాజ్ఞలను అమలులోఁ బెట్టుచుండవలెను.

ఇట్టి ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిలునందుఁ గాని, శాసనసభయందుఁ గాని, ఐ. సి ఎస్. వ్యాసు అయినవా రుండఁ గూడదు. ఎగ్జిక్యూటివ్ కౌన్సిలులో 6 గురు సభికులుండవలెను. వీరిలో మువ్వరై నను ఇదినఱకు సర్కారు నొకరీ చేయనివారుగ నుండవలెను. తక్కిన ముగ్గురును ఐ.సి.ఎస్. వారు కాక ఇతరు లుండవలెను. ఐ.సి.ఎస్. వారు వివిధ శాఖల యధిపతులుగ నుండు నున్నతోద్యోగములకన్న ఎక్కువ పదవికిఁ బోరాదు.

రాష్ట్రపరిపాలనము సాధ్య మయినంతవఱకు మాతృభాషలయందు జరగవలెను. ముఖ్యముగ న్యాయపరిపాలనము, దివిన్యూపరిపాలనము, విద్యావ్యాపకము, మ్యూనిసిపాలిటీలు, లోకలు బోర్డులతోఁగూడిన స్థానిక స్వపరిపాలనము, పరిపూర్ణముగ మాతృభాషలయందే జరగవలెను. ఇట్టి సంస్కారములకు భాషాప్రయుక్తరాష్ట్రము లనివార్యములు.

(3) ఇట్లు నిర్దేశించు రాష్ట్రములు 14 కన్న నెక్కువ యుండఁజాలవు. వీనిలో నొక రాష్ట్రమునుండి మఱియొక రాష్ట్రమునకు జరగు దిగుమతి యెగుమతులపై నొకదానిపై మఱియొకటి పన్నులు విధించుట కవకాశ ముండఁగూడదు. కాని, సామ్రాజ్య సభకు ఇండియా దేశమున దిగుమతి యగు సరకులపై దిగుమతి పన్నులు విధించుటకు అధికార ముండవలెను. ఇప్పు డట్టి స్వాతంత్ర్యము లేకపోవుటంబట్టియే కదా విదేశపు సరకులు వర్తకము దేశీయ పరిశ్రమలను నశింపఁజేయఁగలిగినవి.

సామ్రాజ్య (ఇండియాదొరతనమువారి) శాసనసభలు ఒకటా లేక రెండా అను ప్రశ్న అనేకులు వేయుదురు. ఈ ప్రశ్న కొంచెము కష్టమైనది. ఏలయన, సామ్రాజ్యసభయందు ఒక రాష్ట్రప్రతినిధు లేకాక స్వతంత్రరాజ్యముల ప్రతినిధులు కూడ నుండవలెను.. మన దేశమునందు నైజాము, మైసూరు,

తిరువాన్కూరు, బరోడా, ఇండూరు, పాటియాలా మున్నగు స్వతంత్రరాజులు 600 మంది గలరు. వీరికి ప్రతినిధులు సామ్రాజ్యసభయందుకుట న్యాయమే. వీ రందఱు ప్రత్యేకముగ నొక ప్రభువుల సభకుఁ గూడవలెనా, లేక సీనులోని ప్రభువుల సభకు సరియగు నొక సభయందు వీరి ప్రతినిధు లుండవలెనా? వీరి ప్రాతినిధ్య మెట్లు నిర్ణయింపఁబడినను, సామ్రాజ్యసభలు రెండుగ నుండుట యుక్త మని యొచుచున్నది. ఒక దానియందు ప్రజాప్రతినిధు లుండవలెను. వీరిని 5 లక్షల కొకరిని చొప్పున స్వతంత్రరాజ్య ప్రజలును బ్రిటిషు ఇండియా ప్రజలును ఎన్నుకొనవలెను. ఇట్టి ప్రతినిధులు 5 సం.ల కాలము పని చేయుదురు.

రెండవ సభ ప్రతిరాష్ట్రమునం దుండెడి రాజధాని శాసనసభలచేతను స్వతంత్రరాజ్యము లందలి శాసనసభలచేతను నియమింపఁబడిన ప్రతినిధులతోఁ గూడియుండును. వీరలు 30 లక్షల కొక్కొక్కరి చొప్పున నుండి ఆఱు సంవత్సరముల కాలము పని చేయుదురు.

సామ్రాజ్యమంత్రివర్గములో 8 గురు మంత్రులుండవలెను. ప్రధానమంత్రి సామ్రాజ్యశాసనసభల రెండిటి సభికులచేతను ఎన్నుకొనఁబడును. ఇట్టి సభికుల నుండియే ఎన్నుకొనఁబడు ప్రధానమంత్రి తన నాటి మంత్రులను ఆ సభికులనుండి నియమించుకొనును. వీ రెల్లరు 5 సంవత్సరముల కాలము పని చేయుదురు. గవర్నరు జనరల్ రాజుచే నియమింపఁబడి, రాజుగారి కున్న అధికారముకన్న ఎక్కువ యధికారము లేకుండ నుండవలెను.

సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటుకు ఇండియాపై నుండు నధికారము కలోనియల్ సెక్రటరీకి కాలనీలపై నెంతటిదో అంతే యుండవలెను. అంతకు మించి యుండరాదు. ఈ యన కౌన్సిలును ఎత్తివేయవలెను. దీనిని మార్చవలెనని కొందఱు చెప్పుదురు. కాని ప్రస్తుతము నిర్దేశించఁబడిన రీతిని ఆ కౌన్సిలు దేశముయొక్క అభివృద్ధికి ఎక్కువ యభ్యంతరముగ నున్న దనుమాట నిశ్చయము.

గతవత్సరము బొంబాయిలో నిర్వహించబడిన టీర్కానమును గూర్చి రాబోవు ఏప్రిల్ మాసమునందు అలహాబాదులో ఆల్ ఇండియా కాంగ్రెసు కమిటీవారు సవిస్తరముగ ఆలోచించబోవు చున్నారు. అప్పటికి దేశమునందున్న రాజకీయ సంఘములును, పత్రికలును, ప్రజాసముఖములును, మన కుడు స్వపరిపాలనము ఈ విధముగ నుండవలెనని తెలియజేయవలెను. లేనిచో, మనలను క్రిందఁట జూచుచున్న మన యాంగ్లేయ మిత్రులు మన యుపేక్షను చూచి, స్వపరిపాలనకు తమ సహజప్రతికూలవాదమును బలపఱచుకొని యుద్ధానంతరము మనము పొందవలసిన సంస్కారములను క్షీణింపజేయుదురు.

ఇంక బ్రిటీషు సామ్రాజ్యమునందు భారతవర్షమున కెట్టి పదవి యుండునో, ఇంగ్లాండులోని పార్లమెంటు సభకు ఇండియా దేశము గూడ ప్రతినిధుల సంపదలసియుండునో, ఈ ప్రశ్నలు సామ్రాజ్యముయొక్క భావిభూతి ననుసరించి యుండును. కనడా, ఆస్ట్రేలియా, దక్షిణాఫ్రికా, న్యూజీలాండు మున్నగు వలస దేశముల కెల్ల నిట్టి ప్రాతినిధ్యము సీమలోని పార్లమెంటునందున్న యెడల మనకు నెట్లే యుండును. కాని, రానురాను ఇట్టి సంబంధము లుండఁజాల వని ప్రస్తుతపు మనో వృత్తులను బట్టి తేలుచున్నది. సీమ పార్లమెంటుకు ప్రతినిధుల నేర్పఱచుకొనుటవలన వలస దేశముల ఁది పూర్ణ స్వాతంత్ర్యము ఇప్పటికన్న తగ్గిపోవును. కావున, సీ మార్పు వలసలచే నంగీకరింపఁబడదు. వలసలకు లేని ప్రాతినిధ్యము మన కుండఁజాలదు. సామ్రాజ్యమునకు సంబంధించిన యుద్ధము ఒడంబడికలు మున్నగు విషయములు, సామ్రాజ్యములోని వివిధాంగములగు వలసలు ఇండియా మున్నగు దేశములకు ప్రాతినిధ్యము లేని సీమ పార్లమెంటుచే నిర్ణయింపఁబడకంట్లు, ఆయా దేశముల రాయబారులవంటి ప్రతినిధుల చిన్న సభ నొకదాని నేర్పఱచి, ఆ సభచే సీ విషయములను నిర్ణయింపజేయుట ఎక్కువ యుక్తముగ నుండును.

ఆ విషయము లెట్లున్నను మన స్వపరిపాలనా

విధానమును నిర్ణయించునపుడు ఈ విషయములను మనము గమనింపవలెను:

1. రాష్ట్రములు భాషాప్రయుక్తములుగ నుండి. అంతరంగ పరిపాలనమునందు స్వాతంత్ర్యము గలిగి యుండవలెను.
2. సివిల్ సర్వీసు ఉద్యోగులకు శాసనసభలయందుఁ గాని, గవర్నరు గవర్నరు జనరలుల కార్యనిర్వహణసభలయందు (మంత్రివర్గమునందు) గాని తావుండరాదు.
3. గవర్నరులకును గవర్నరు జనరలునకును రాజు గాఁకఁ గల యధికారమును మించిన యధికారముండరాదు.
4. రాష్ట్రమంత్రివర్గమునందును సామ్రాజ్యమంత్రివర్గమునందును ప్రధానమంత్రి ప్రజాప్రతినిధి సభకులచే తమనుండి ఎన్నుకొనఁబడి తదితరులు ఆయనచే నియమించుకొనఁబడవలెను.
5. సామ్రాజ్యప్రభుత్వమునకు తమ యిష్టము వచ్చిన పన్నులను విధించు నవకాశ ముండవలెను.
6. సెక్రటరీ ఆఫ్ స్టేటుయొక్క కౌన్సిలును తీసివేసి, ఆయనకు ఇండియాపై గల యధికారము ఇతర సెక్రటరీల కుండునట్లే యుండవలెను.
7. వలసలకును పార్లమెంటుకును ఎట్టి సంబంధములున్న నై, ఇండియాకును పార్లమెంటుకును అట్టి సంబంధములే యుండవలెను.
8. సామ్రాజ్యప్రతినిధి సభలు రెండుండవలెను. అందులో వైసభయందు రాష్ట్రీయశాసన సభా ప్రతినిధులతో, బాటు స్వతంత్ర దేశీయరాజుల ప్రతినిధులు కూడ నుండవలెను. క్రింది సభయందు ప్రజాప్రతినిధులే పైని చెప్పిన వివరము ప్రకార ముండవలెను.
9. రాష్ట్రీయశాసనసభలు పరిపూర్ణముగ ప్రజా ప్రతినిధులతోఁ గూడినవై యుండవలెను. వీరి సంఖ్య లక్ష ప్రజల కొక్కరుగ నుండవలెను.
10. రాష్ట్రములకు సంబంధించిన వ్యవహారములు

సామ్రాజ్య వ్యవహారములనుండి విడదీయబడవలెను.

11. ఈ సంస్కరణములతో బాటు గ్రామపంచాయితీలు పూర్వము దేశమందున్న రీతిని పునరు

ద్ధారణమయి, గ్రామపరిపాలనము సాధ్యమయి సంతృప్తి గ్రామమును దాటకయే జరపబడవలెను.

II చిట్టా సుందరరామయ్య గారు, బి. ఏ., బి. ఎచ్.

స్వరాజ్యప్రశంస అంతకంతకు యథార్థమగుచున్నది. ఇప్పుడు లోకమును తల్లడిల్లజేయుచున్న యుద్ధము మన యుద్ధము కూడ ననియు, ఇంగ్లీషు సామ్రాజ్యము కింద భారతీయులు శాశ్వతముగా నుండి నిరంతరపురోహిణి పొందగలరనియు, యుద్ధానంతరము సామ్రాజ్యమును భరతవర్షమునకు దగు స్థాన మొసంగబడవలెననియు, భావములు జనసామాన్యము నావేశించుచున్నవి. అట్టిమొద స్వరాజ్య మేయే రాజ్యాంగకాళిలందుఁ గలుగఁజేయబడవలెనో, స్వరాజ్యము జయప్రదముగా నెఱవేఱుటకు దేశపట పెట్టు మాటవలెనో, ఏయే పద్ధతుల నవలంబించినఁ గాని స్వరాజ్యము వెంటనే నిజముగా చేకూరదో విచారింపఁబడియున్నది. ఇట్లు విచారించుటలో ఇప్పుడున్న పద్ధతులే కొంతకాలము వలంబింపఁబడినచో, ఓమ్మట నిపుడు లేని క్రొత్త స్థితిగను లేవియో కలుగు నని యూహించుట వెట్టి. ఇప్పటి యొక రాష్ట్రమును రెండుగా చీల్చినను, ఉద్యోగములలో నొకదానికి బదులు రెండు లభించినను, ఎన్ని కలదికినను కొందఱి నెన్నుకొను నధికారము కలిగినను రాజ్యాంగము మాజుదు. మార్గము సరి కానపుడు మారము పోయిన కొలది గమ్యస్థానము సమీపమునకు రాదు. మఱియు నిపుడున్న రాజ్యాంగము చిరకాలమునుండి దేశములో లేదనియు, సాంఘికప్రతిష్ఠాపనవలె ప్రకృతి ధర్మములవలన మూర్తీరవింపలేదనియు, ఆ యా సమయములలో మన పాలకులు లేమయవసరములను బట్టి తాత్కాలికముగా సృష్టించి సంస్కరించినదనియు, మనవారు మఱచుచున్నారు. స్వరాజ్యమును సత్పాలన కొక మార్గమే గాన, రాజ్యాంగయంత్రము తన పనిని నెఱవేర్చుటకు పూర్ణప్రయోజనకారి యగునట్లు వెంటనే మఱినఁ గాని, దేశము యొక్క పురోభివృద్ధికి కలయు పనులను శ్రద్ధతో ప్రారంభించుటకు వీలు లేదు.

ఇప్పుడున్న యునికలి భారతదేశమునకు స్వరాజ్య మొసంగబడిన, యథార్థముగా ప్రయోజనకారి కాగలదా? దేశము నంతయు ఒక దేశముగాఁ గాని రాష్ట్రముగాఁ గాని పాలించుటకు వీలు లేదు. కనుక దేశమున కంతకు నొకే విధమగు స్వరాజ్య మిచ్చుటలో అనర్థము లేదు. ఇప్పుడున్న రాజ్యాంగములకు ప్రత్యేకముగ స్వరాజ్యము వచ్చిన దనుకొందము. అది సార్థకముగా నుండునా? అన్ని రాజ్యాంగములను దాదాపుగా నైనను ఏ వ్యావహారికవిషయమందైనను సమానముగా నున్నవా? అన్ని రాష్ట్రములవారును జాతీయ వ్యవహారములను నడపుటయందు సమానముగా జోక్యము

పుచ్చుకొనఁ గలుగుదురా? మన నుద్రాసు రాజధానికంటి ఏ రాజ్యాంగముందైనను జన లండలు కలిసి స్వరాజ్యమును నడపు కొనఁ గలుగుదురా? నడపినను, ఆయా భాగములలోని ప్రాంతముల కల్ల సమానమైన యభివృద్ధి కలుగునా? ఇవి సాధ్య మనుకొన్నను, దొరతనము వారు ఒకమాటుగ నాలుకై కొట్టి జనలు గల ప్రాంతమును తమ యధికారమునుండి తొలగించి సావంతరాజ్యముగ నెల కొల్ప నియ్యకొందురా? ఇది కూడ సాధ్య మనుకొన్నను, వందల కొలది గల మన స్వదేశసంస్థానముల గతి యేమి? అవి కూడ మన జాతీ కూదస్యమందును మన స్వరాజ్యప్రతిష్ఠాపనయందును చేరవలసినవేకదా. ఈ ప్రశ్నలన్నిటికి సమత్తరము లుండవలయును. కావున, స్వరాజ్యపద్ధతులను మనము నిర్వచించుటకు పూర్వము, స్వపరిపాలన కనుమగు రీతిని దేశము నెట్లు విభజింపవలయు ననియు, ఏయే విషయములలో నేయే పద్ధతులనియైన మన పరిపాలకులను స్వంతప్రపాలన మడిగిన వారియ్యకొందురో యనియు, ఏయే సందర్భములలో నిండియాలోని అన్ని జాతులకు అన్ని ప్రాంతములకు సమానమైన యభివృద్ధి చేకూరి సామాన్యమైన స్వాతంత్ర్యము లందునో యనియు చర్చింపఁబడియున్నది.

స్వపరిపాలనము మనకు యథార్థముగా నొసంగబడవలెనన్న, ఎంత చిన్న విషయము లైనను సరే, కొన్ని విషయములలో నైనను యావత్తు భారము దేశీయులకు వదలి, ఇంగ్లీషు దొరతనము వారు సాక్షిభూతిముగా నుండి అందు ఏలాటి జోక్యము కలుగఁజేసికొనఁ గూడదు; ప్రజల యధికారముకిందఁ బ్రకృతియు వదలుటచే దేశమున కనర్థదాయక మనకొనఁదగు మిగిలిన విషయము లందు మాత్రమే వారు అధికారమును వహింపవలెను. ఏ విషయమందైనను అధికారనిభజనము కూడదు. కొన్ని పనులు ప్రజలచే జేయించుచు అందలి నూత్రిములు మాత్రము తమ చేతియందు బిగించుకొనెద మన్న, అందుకలన జనుల కేపాటి రుచియు నుండదు. జనులకు రుచికలిగిన కదా, అందు భక్తిశ్రద్ధలు కలిగితమ ప్రాణధనముల దానికి సమర్పించుట. తమకు నిజమైన అధికారము లేదని యనుభవమువలనఁ దెలియుటచేతనే గదా, జనులు క్రొత్త పన్నులను విధించుకొనుట కియ్యకొనక, యూనియనులు గాని మ్యునిసిపాలిటీలు గాని మాకు వలదని వాదించుట. మఱియు మనలోక లాభిష్టలలోను మ్యునిసిపాలిటీలలోను శాసనసభలలోను ఇప్పుడున్నవారికంటె నిజమైన శక్తిసామర్థ్యములును ప్రజావిశ్వాసమును గలవారు ఖర

ప్రజలను సమంజసముగా చేయుచు మాత్రము వీరియందును నిత్యమును సర్వమును ఉద్వేగములయందును నుండుటయే కాకరదు. కావున మన పాలకులు ఏ విషయములందు తమ యధికారమును వెంటనే విడుదల చేయుటకు విచారించి, అట్టివానియందు సర్వాధికారమును ప్రజానాయకులకే పూర్ణస్వాధీనముతో నియ్యవలెను. అప్పుడు కాని, ప్రజలకు సామర్థ్య నుపరి, రాజనీతి న్యసించుచు వకాశము కలుగదు. అట్టిచిట్కలేని విషయములు ప్రజల నిత్యకృత్యజీవనమునకు సంబంధించినవిగా నుండును. మఱియు, నవి స్థానిక సంబంధములుగా నుండును. వానిని, అనగా విద్యావ్యాప్తము భూవిషయక కష్టములు అర్హులైనది దేశేత్యర్థవిషయము మొదలగు విషయములను వెంటనే ప్రజలకు వదలి, తక్కిన చిట్కలేని విషయములను, భారతజాతి యంతకు సంబంధించి ట్టియు పరదేశములకు సంబంధించి ట్టియు నేనా నాకా విషయములు వాణిజ్యపు పన్నులు టపా తంతి వార్తల విషయములు నాణేములు సర్కారు పత్రములు మొదలగు వానిని, మన పాలకులే కొంత కాలమువఱకు దమ సంపూర్ణాధికారము క్రింద నుంచుకొనవచ్చును.

ఇప్పుడు దేశము పరిపాలన యంతయు నిండియును సివిలు సర్వీసువారి హస్తగతమై యున్నది. అది దేశమున కంతకు ఒకటియే కనుక, ఏకదీక్ష పూని వివిధ ప్రాంతముల నేకదండన క్రింద బాలించి, కేంద్రీకృత బలమున జనుల యాశయములను జనుల కష్టములను నిర్లక్ష్యము చేయుచున్నది. మఱియు నందులో చాల మంది విదేశీయులు గనుక, వారు కంపెనీ కాలమున వర్తకము చేయ నలవాటు పడి ఆలాభమునకు బదులు అతిశయ వేతనము లొందుచున్నారు. దూరదేశ ప్రవాసము క్షేత్రభూయిష్టము గనుకను, మనవారిలో కొందఱుండు జేరుచున్న ను విజాతీయులతో సమానత్వము నిలుపుకొనుటకు వారును వారితో బాటు జీతముల గ్రహించుటచేతను, ఇండియను సివిలు సర్వీసు లోకములోని నాకరీ లన్నిటిలో వ్యయకరమైనది. మనదేశము లోకములోని దేశములలో కడు బీదదనియు, వివిధ జాతులు వివిధ ప్రాంతములు గల వికాలభూభండమనియు, నెల్లరతుఁడైతినిన విషయమే. కనుక మనదేశముయొక్క నిత్యకృత్యపరిపాలన మంతయు సివిలు సర్వీసువారినుండి తొలగింపఁబడి దేశీయుల యధీనము చేయఁబడవలెను. మఱియు ఏ ప్రాంతమువారు వారి స్థితి గతులకు తమ యధికారవర్గమును నిర్మించుకొనవలెను. వారు పరిపాలించు విషయములు స్థానికముగను చిట్కలేనివిగనుండునుగాన వెద్ద జీతములు గైకొను సివిలు సర్వీసు వారివంటి యతిసమర్థులతో నవసర ముండదు. వారు దేశాభిమానముతో బని చేయువారుగను, వెద్ద యుద్వేగమును వారి గౌరవమును బట్టి గాని యధికమైన జీతములను బట్టి గాక యంగీకరించువారుగను, గౌరవ నూచకములగు మితవేతనముల గ్రహించు వారుగను నుండవలయును. వెద్ద యుద్వేగముల జీతములకు వైమేర యుండి, క్రింది యుద్వేగులకు వారు దుష్కర్మముల త్రొక్కకుండులాగున నొక మితమునకు తగ్గని జీతము లుండవలెను. అఖండైత్యర్థము ననుభవించుచున్న జవానదేశమునం దిట్లే యున్న

దని జగద్విదితము.

మన పాలకుల చేయూత లేకుండ మనవారు క్రమముగ పరిపాలింపవలె నన్న; రాజ్యభాగములు వైశాల్యములోను జనసంఖ్యలోను చిన్నవిగ నుండవలెను గాని అవి మిగుల చిన్నవిగా నున్న; రాజనీతి యభ్యసించ నవకాశ ముండక ప్రయోజన ముండదు. ఇప్పుడున్న రాజ్యభాగములు యూరపులోని స్వతంత్ర రాష్ట్రములను వించియున్నవి. అం దొక్కొక దానియందు వేణువేణు జాతులుండి, భిన్న భిన్నము లగు భాషలు మాట్లాడఁబడుచు, శీతోష్ణస్థితులు భూవైజ్ఞికులు అతివ్యత్యాసముగా నుండుచున్నవి అట్టి సందర్భముల పరిపాలనా విధానములు చాల చిట్కల నుండును. సామాన్య వేతనములు పుచ్చుకొను సామాన్యద్యోగియులు వానిని నిర్వహింపఁ జాలరు. కేవలము దేశభాషల బట్టి రాజ్యభాగము లుండవలె నన్న కొన్ని కొటానగోట్ల ప్రజల వెద్దదేశములుగా నేర్పడును. మఱికొన్ని వాని నడుమ నెన్నరాని అప్రచారములుగా నుండును. మన యాంధ్రదేశమందు వేణువేణు చరిత్రలు గల వేణువేణు ప్రాంతముల వారి నొక యభిరుతమువారినిగాఁ జేయుటలో నున్న కష్టములు అందఱకు ననుభవనీయములే. అది గాక, భాష యొకటైన మాత్రమున, దేశస్థితిగతులు ఒకరీతిగా నుండు నని గాని, ఒక దేశ భాగపు భాగము ఒకదేశభాగపు టవసరములు నింకొకభాగపువాని వలె నుండు నని గాని, వీనిని వానిని కూడ ఒక పరిపాలన సమర్థింపఁ గల దని గాని చెప్పటకు వీలు లేదు. ఇంచుమించుగ నైన సమానము గాని రాష్ట్రములు కలిపి, అందఱకు సమానమైన యధికారము అవకాశము గల జాతీయ పరిపాలనము నేర్పఁబడుట దుస్సాధ్యమైన పని. మఱియు మన ప్రభువులు ఇంతింత జనసముదాయముల కొక్క మాటుగ నే సర్వస్వాతంత్ర్యముల నొసంగి అందువలన గలుగఁగల కీడులకు సమాధానపడుదు రని మనము ఎంచఁగూడదు. కనుక పరిపాలనా సౌకర్యమునకును స్వరాజ్య యాధార్యమునకును ఆయా రాజ్యభాగములు ప్రజల జాతి విషయములను భాషావిషయములను దేశముయొక్క భౌతిక స్థితిగతుల విషయములను సామాన్యలక్షణములను గలవిగా నుండవలయును. అప్పుడే రాజ్య పరిపాలన దేశభాషలందు నడపఁబడిన, జనసామాన్యమునకు సంబంధించినదిగా నుండును.

ఒక్కొక రాజ్యభాగము మన రాజధానిలో కాసన నిర్మాణ సభ్యుల నెన్నుకొను జిల్లాల సముదాయ మంత గాని ఇతిర రాజధానులలో కమిషనరు డివిజను లంత గాని యుండఁ గలదు. ఒక్కొక దానిలో సుమారు 40, 50, 60, లక్షల ప్రజ లుందురు; పాలునకు వ్యయముపడు సామ్మ సుమారు 2 కొట్ల రూపాయ లుండును. అప్పుడు 7, 8 బంగాళా రాష్ట్రములును 15, 16 హిందీరాష్ట్రములును, 3, 4 ఆంధ్రరాష్ట్రములును, 4, 5 అజమ రాష్ట్రములును, 1 కన్నడరాష్ట్రమును, 1 ఓడ్రరాష్ట్రమును, 1 మళయాళరాష్ట్రమును నుండును. తెలఁగు దేశమున, గంజాము విశాఖపట్టణము జిల్లా లొక రాష్ట్రముగను, గోదావరి కృష్ణా గుంటూరు మండలము లొక రాష్ట్రము

ముగను, నెట్లూరు చిత్తూరు కడప లోక రాష్ట్రముగను, కర్నూలు బళ్లారి యనంతపురము లోక రాష్ట్రముగను నుండఁ గలిగినపుడు అభివృద్ధి యెంత నిరాఘాటముగా సాఁగునో, పరిపాలన యెంత నుకరముగా నుండునో మనమూహించుకొన వచ్చును. ఒక రాష్ట్రము కేవలము నీటిపారుదలను గుఱించి యతికృషి చేసి పల్లపు పంటలవలన ఆదాయమును గడించి పరిపూర్ణత గాంచవచ్చును. ఇంకొకటి మెట్ట మైదుల గోష్ఠమును గ్రహించి నీటి పాటువల విషయములలోఁ గాని ఇంజనీయర్ల విషయములలోఁ గాని అనవసర వ్యయము చేయక కృతకృత్యం గాంచవచ్చును. మఱియొకటి పరిశ్రమ కాటపట్టు అంగునకు వలయు వ్యయము చేసి అఖండ లక్ష్మితో తుల తూఁగ వచ్చును. మఱియు విద్యావ్యాపన లేని రాష్ట్రములలోఁ బ్రారంభ విద్య నెలకొల్పింప వచ్చును. విద్యావ్యాపన యున్న చోట ఉన్నత విద్యాలయములు నెలకొల్పింబడి పరిశోధనలు జరపఁబడ వచ్చును. ఒక రాష్ట్రము సంఘాభివృద్ధికి వలయు కాసనములు చేసికొన వచ్చును. ఇంకొక రాష్ట్రమువారు వాని మాట దలఁపక తమ గమ్యస్థానము నకు వేటికొక దారి తీయవచ్చును. ఎరకిఁ దగిన యభివృద్ధి వారికిఁ బ్రాప్తించును. ఒకరికొక కొకరు నిరీక్షించి యుండ నక్కఱ లేదు. అందఱు ఏకత్వముకొనుట వేచియుండక వెంటనే యభివృద్ధి మార్గమును బట్టి వచ్చును. ప్రజలకును తాము చిన్న నాటినుండి ఎఱిగిన దేశభాగమునెడల దేశాభిమానము ఆప్రయత్నముగా జనించి, వారిని సామాన్యకార్యములకును ప్రాణధనములను దేశక్షేమమున కిప్పించుటకును పురికొల్పును.

దేశములోని సామాన్య పరిపాలన మంతయు దేశీయుల యధీనము చేయఁబడినపుడు స్వదేశే సంస్థానములకును బ్రిటీషు ప్రాంతములకును భేదము పొడింప నక్కఱ యుండదు. దేశ స్థితి గతులకును దేశపు ప్రజలకును నుండు సామాన్యత స్ఫుటము చేయుట కొఱకు, స్వదేశే సంస్థానములలోని వైశాల్యములను ప్రక్క నున్న బ్రిటీషు దేశములోని వైశాల్యములను కలిపి సవరింపవచ్చును. మఱ యాళ దేశ మంతయు తిరువాన్కూరుతో కలుపవచ్చును; కన్నడ దేశ మంతయు మైసూరుతోఁ గలుపవచ్చును, అందలి తెలఁగు దేశ మును ప్రక్క నున్న బ్రిటీషు రాష్ట్రముతో కలుపవచ్చును. అట్లే హైదరాబాదువంటి పెద్ద సంస్థానము నైజాము వంశముక్రిందనే యొక మహారాష్ట్ర సంస్థానముగను ఒక తెలఁగు సంస్థానముగను చేయఁ బడవచ్చును. చిన్న చిన్న స్వదేశే సంస్థానములు వెక్కిలున్న చోట్ల వానిని వాని నడుమ నున్న బ్రిటీషు దేశమును కలిపి ఒక పెద్ద రాష్ట్ర ముగఁ జేయవచ్చును. అపుడు పూర్వపు చిన్న సంస్థానముల యధిపతులు తమ యధికారములను వదలుకొని గౌరవనీయు లగు జమీందారులు కావచ్చును. ఏల యన, మన సామాన్యపు జమీందారీలకన్న తక్కువ ఆదా వచ్చు స్వదేశే సంస్థానములు ఇండియాలో వందలకొలది గలవు. తత్సంస్థానేకులు తమ చిన్న దేశములు స్వరాజ్యముగల రాష్ట్ర సముదాయములలోఁ జేరఁగలందులకు దేశాభిమానముచే చలింపఁబడి జపానులోని దేశీయ ప్రభువులవలె వదలుకొనుటకు వెనుదీయరు.

బ్రిటీషు దేశములో కూడ దొరతనమువారు క్రొత్తక్రొత్త స్వదేశే సంస్థానములను నిర్మించి రాజ్యభ్రష్టు లయినవారిలో కొందఱిని గాని ఆయా ప్రాంతములోని ప్రఖ్యాతవంశజు లగు అనేకొంది రాజుగారి వంటి జమీందారులను గాని సంస్థానాధీశ్వరులుగా నియమింప వచ్చును. ఇట్లు క్రమక్రమముగా భారతదేశ మంతయు స్వదేశే సంస్థాన పుంజముగా చేయఁబడవలెను. ఇండియాలో ప్రత్యక్ష పరిపాలనా భారమును ఇంగ్లీషువారు తప్పించుకొనుట కిదియే మార్గ మని పయోగింప ప్రతిక 10 సంవత్సరములనాఁడును, ఇటీవల రాజప్రతినిధి గారి సభలో నున్న స్పీకరులు గారును, చక్రవర్తి గారితోఁ ప్రయత్నములు సాగించి వచ్చిన సర్ వార్టరు లారెన్సు గారును వ్రాసి యున్నారు. దొరతనమువారును మైసూరు విషయములోను వార తాసి విషయములోను ఈ మార్గమునే అవలంబించి యున్నారు. కనుక దీనిని సామాన్య క్రిగా నెంచఁగూడదు.

ఈ పద్ధతిని దేశ పటము మార్చిన, ఇండియా దేశములో చక్కఁగా పరిపాలింపఁబడునట్టియు మిత మైన వైశాల్యము జన సంఖ్య గలట్టియు స్వదేశేకుల బుద్ధివంతులవల్ల సమర్థింపఁబడునట్టి యు 50, 60 రాష్ట్రములు గాని సంస్థానములు గాని బయలుదేలును. అపుడు ప్రతిరాష్ట్రమును తనకు వలయు స్థానిక స్వపరిపాలనా విధానమును అధికారవర్గ నిర్మాణమును విద్యావిధానమును నిర్మించు కొన వచ్చును. పరిపాలన మంతయు ప్రజానాయకులవల్లనే జరపఁ బడును. రాష్ట్రాధిపతి స్వదేశేప్రభు వైనను బ్రిటీ షుద్యోగి యైనను భేద ముండదు. సంస్థాన మైన, బ్రిటీ షుద్యోగి సంస్థానాధిపతికి సలహాదారుగ నుండి సామ్రాజ్యమువారి ప్రతినిధిగ నుండును; రాష్ట్ర మైనఁ బ్రజానాయకు లగు మంత్రుల సలహాతోఁ బని చేయు అలంకారాధికారిగ నుండును. ఏ పదవియందున్నను సామ్రాజ్య ప్రతినిధికి మన గవర్నరులవలె విశేష వేతనము అవసర ముండదు. ఇపుడు చీపు కమిషనరు పదవి కుండు జీత మున్న చాలును. అట్టి వారందఱు సామ్రాజ్యపు దొరతనమువారికింద ఒక సివిలు సర్వీసుగ నుండురు. మిగిలిన యద్యోగు లందఱు ఏ రాష్ట్రమునకుఁ దగునటులు దానికి ప్రత్యేక ప్రత్యేకముగ నుండురు. ఏ రాష్ట్రము లోఁ గాని ఏ సంస్థానములోఁ గాని ప్రజలకే అన్ని స్వాతంత్ర్యములు నుండి వారి ప్రతినిధిసభల నాయకులు గౌరవమాచకములు మూత్రమే యగు వేతనములఁ గొనుచు మంత్రపదవులం దుండి పరిపాలనము చేయుదురు. ఇట్టి పద్ధతులు నెలకొల్పు చరతుల మీఁదనే క్రొత్త సంస్థానములు ఏర్పఱవఁబడవలెను. ఇదివఱలో నున్న సంస్థానాధీశులును ఇపుడు ఇంగ్లీషు దొరతనమువారికి మార్గప్రదర్శకులుగ నున్నారు గాన, వారి స్వముద్ధిని గాని సామ్రాజ్యపు దొరతనమువారి సలహామీఁదఁ గాని వారి ప్రజల దృష్టమైన కోరికల యొత్తిడి మీఁదఁ గాని యిట్టి పద్ధతులనే నెలకొల్పుదురు. ఏది ఎట్లున్నను ఏ మార్పువలనను ప్రజల కిప్పు డున్న హక్కు స్వాతంత్ర్యములకు భంగము కలుగఁబోదు.

ఇండియా దొరతనమువారు, ఇదివఱలో నిరూపింపఁబడిన

ప్రకారము, చిక్కు గలిగి నట్టియు యావద్దేశ సంబంధములను పరిచేతముల స్వర్ణ గలుగఁజేయునట్టివియు నయిన ముఖ్యాంశములను స్వయముగాఁ బరిపాలించుటయే కాక, దేశమునందు ఏర్పడు 50, 60 రాష్ట్రముల గాని సంస్థానముల గాని పాలనను దూరమునుండి విచారించి వీక్షించు చుందురు. మఱియు వారు పరిపాలన చిక్కుగ నుండఁదగిన ప్రాంతములను, అనఁగా నిప్పటి రాజధానీ నగరములను నేనా నా కా స్థలములను, పెద్ద సముద్రపు తీవులను లైలు కూడలి స్థానములను ఈ యిండియాలో నీకాన్యమునను ఆగ్నేయమున నుండు ప్రాంత రాష్ట్రములను ప్రత్యక్షముగఁ బరిపాలించురు. రాజప్రతినిధి గారు చక్రవర్తిగారి వంశీయులే యయినయెడల దేశజనల ధర్మనిష్ఠా సములు మఱిత ప్రజ్యరిల్లును. ఇండియాలో నుండు వెక్కు రాష్ట్రముల యొక్కయు సంస్థానములయొక్కయు వైతనినీ ఒక రాజప్రతినిధి గారికి దుర్భర మగు పని యుకొనిన, కొంత కాలమునఱకు ముగ్గురు నలుగురు గొప్పవేతనములు గొను గొప్పగవర్నరులు సామ్రాజ్యపుదొర తనమువాక్రింద నుండు 3, 4 రాజధానీనగరములనుండి, యొక రొకరు 10, 15 రాజ్యభాగముల యజనాయుషి గనుగొనుచు, వాని దొరతనములవారికి తగు సలహాలను నుత్తరువులను ఇచ్చుచు నుండవచ్చును. ఇండియా దొరతనమువారికి సహాయముగా దేశమునందు సకల రాష్ట్రములయు సంస్థానములయు ప్రతినిధుల నెన్నుకొనుసభయొకటి ఉండవలెను. అందు శ్రద్ధతోను నిలుకడతోను పనిచేయుటవలన దేశము లందఱకు నేకజాతీయత యనుభవములొనికి వచ్చి జాతీయ స్వరాజ్యము నభ్యసించఁజేయుటకు దొరతనమువాకి అవకాశము కలుగును.

III ఏ. ఎల్. నారాయణరావు గారు, బి. ఏ.

హిందూదేశమందలి బ్రిటీషు పరిపాలనకు ఆదర్శము ఏది యను సంతకమునకు చెందు విధముల యభిప్రాయములు చెప్పబడి యున్నవి. కొంత కాలమునకు బ్రిటీషువారికిని హిందూ దేశమునకును సంబంధము వీడి, మనవారే రాజ్యతంత్రము నిర్వహించుటయే యాదర్శ మని యొక యభిప్రాయము. దైవసంకల్పము వలన మన దేశము బ్రిటీషువాక్రిందికి వచ్చిన దనియు, హిందూ దేశమునకును బ్రిటీషువారికిని సంబంధ మెప్పటికి నుండవలసినదే యనియు, వీడినయెడల మన దేశమునకు వప్తము గలుగు ననియు, ప్రత్యేకముగ మనకుఁ గలిగెడి యభివృద్ధి వీరల సాహాయ్యమువలన నులభముగను వేగముగను చేకూరు ననియు మఱి యొక యభిప్రాయము. ఇందు మొదటి యాదర్శమును గౌరవించువారు బహుస్వల్పముగ నున్నారు. రెండవ యభిప్రాయమే సర్వసాధారణము మని చెప్పవచ్చును. తొలి యభిప్రాయము సులభసాధ్యము గా దనియు, దూరాలోచనకు వ్యతిరేక మనియు నిశ్చయింపఁ దగినది. కావున, రెండవ యభిప్రాయమే మెల్లడల వ్యాపించి కార్యలోచనలను పురికొల్పుచున్నది.

అఖిల హిందూదేశీయ మహాసభ మొదటినుండియు హిందూ

ఇట్టి యుద్దేశములను కలిగియే మార్చే ప్రభువు రాష్ట్రీయ ప్రతినిధిసభలకు నుద్యోగులకుండి స్వాతంత్ర్యముండవలె ననియు, దేశీయ ప్రతినిధి సభయందు చొరతనమువారి యుద్యోగుల యధికారము సారవలె ననియు శాసించెను. మఱియు హార్డింజిప్రభువు దేశీయ స్వరాజ్యవాదులకును ప్రజల కెట్టి యధికారము కూడ దను సభికార వ్యవహారికిని అనువగు మాధ్యమిక పద్ధతి నేర్పజచినఁ గాని దేశాభివృద్ధికి దగు మార్గముండ దని యెంచియే ఢిల్లీకి రాజధాని మాటుతఱి రాష్ట్రీయ స్వాతంత్ర్యము అవశ్యకరణము మని చాటించెను. వెంటనే మైని విశేషకరించిన పద్ధతినంటివాని దేనినైన నవలంబించిఁ గాని ప్రజలకుఁ బాలకులయందు శాశ్వత మగు దృఢవిశ్వాసమును, హలకులకుఁ బ్రజలు దయ్యు నెన్నఁజేసినఁ బార్లమెంటు కుమ్రులు కాగను గట్టి నమ్మకమును కలుగదు. మనకును మన పాలకులకును శాశ్వతమును యథార్థము నగు నన్యోన్యవిశ్వాసము గుదిరిఁ గాని, యుభయులవలనను దేశమునకు నిజమైన నేవ జరగదు. భారతీయులు ఆంగ్లేయుల శాశ్వతయోజనావ్యయ నంగీకరించినట్లు నిష్కపటముగ నిరూపింపవలెను. ఆంగ్లేయులు భారతీయుల యథార్థవిప్లవభావము నామోదించినట్లు నిస్సంశయముగ వెల్లడి చేయవలెను. ఇట్టి యన్యోన్యవిశ్వాసముల కాటపట్టు కాఁగల రాజ్యాంగమును యుద్ధానంతరము నిర్మించుటకుఁ బ్రజలు న్యాయముగాఁ జేయుటకు వీలు న్నంతి సాహససామర్థ్యసూచకము లగు దృఢప్రయత్నములు చేయవలెను. అట్టిది లభ్యమైనపుడే భారతీయులకును ఆంగ్లేయులకును నిజమైన శాశ్వతసంధి కుదురును.

దేశపు స్వపరిపాలనమును గుఱించి చర్చించుచు తీర్మానములు చేయుచువచ్చినది. హిందూదేశీయ స్వపరిపాలన మన నేమియో, అందునకు కార్యక్రమ మేమియో, అది యేవిధముగ సాధ్యమగునో యను సంతకములు సభవారికి గూడ క్రమక్రమముగాఁ దెలియుచున్నవి. 1907-వ సం. న మార్చిలో జరిగిన యాందోళనము పయిని హిందూదేశ పరిపాలనమునకే గాక హిందూదేశీయ సహాసభకు గూడ వాదర్శమును నిశ్చయపఱిచి, అట్టి యాదర్శము ననుసరించియే పని చేయుట యొక్క మని యోచించబడినది. అందు వలననే సభాసంతరిము అలహాబాదులో కన్వెన్షన్ సభ యను సంఘము కూడి దేశీయ మహాసభకు బ్రిటీషు సామ్రాజ్యాధికారమునకు లోబడిన స్వపరిపాలన మాదర్శముగ నుండఁదగిన దనియు, హిందూదేశీయ మహాసభా సభ్యుల కట్టి యాదర్శమునుగల నమృతము ముఖ్యమును యోగ్యము ననియు తీర్మానింపఁబడినది. హిందూదేశీయ సభకు కార్యక్రమము నిర్ణయించు విధులును క్రొత్తగ నేర్పఱుంపఁబడినవి. అది మొదలు ఈ సభ అలహాబాదు కన్వెన్షన్ లో చేయఁబడిన విధులను తీర్మానములను అనుసరించియే జరపఁబడుచున్నది. తత్సభ్యులే గాక ప్రతినిధులు నైత మి యాదర్శమునే

యంగీకరించినట్లు సంతకములు చేయవలసి యున్నారు. అగ్రాస నాధిపతులు కూడ నీ యాదర్శము విషయమై చర్చించి యంగీకరించి యుపన్యాసముల నివృత్తున్నారు. హిందూదేశస్థులలో నాయకులై యాదర్శము ముఖ్యమనియు సుఖదాయకమనియు నవసరము కట్ట స్థించినపు డెల్ల నొక్కొక్క వక్కాణించుచున్నారు. ఈ యాదర్శము ననుసరించియే హిందూదేశ పరిపాలనమునందు క్రమముగ మార్పులు గలుగు నని హిందూ సమాజముద్రీయ నాయకుల యభిప్రాయము. 1915-వ సం. డిసెంబరు నెలలో సాంబయి నగరమున సమావేశమయిన హిందూదేశీయ అఖిల సమాచార్యుదీయ మహాసభలో నగ్రాస నాధిపతు లయిన సర్ స. ప్ర. సింహా గారును సుజుక్ హాట్ గారును ఈ యాదర్శమునే దృఢపఱచి గంభీరపన్యాసముల నొసంగి యున్నారు. ఇవి కాక, ఈ యైకోపా మహాసంగ్రామమునందు బ్రిటీషువారికిని వారి మిత్రముండలికిని తప్పక జయము నిశ్చయము గనుకను, ఇతరులతో బాటు హిందూదేశస్థులను బ్రిటీషువారి కనేక విధముల లోడ్వడి యుద్ధమామిడి బోయి ప్రాణాపాయమును సరకుగోనక భయంకరముగ పోరాడి తమ రాజధక్తి గనబఱచుచున్నారు గనుకను, యుద్ధాంతరము ప్రపంచపు దంతట జరగఁబోవు మార్పులు జరగక తప్పదు గనుకను, హిందూదేశ పరిపాలనాదర్శమునఁ గూడ మార్పులు గలుగక తీర దని, మహావీర కాక, ఇంగ్లండు దేశ నాయకులు గూడఁ జెప్పి యున్నారు. ఈ చర్యకము గల్గించు వలననే గతసభకు ముందు అరిచెసాంటు దొంగసారి గారు మిక్కిలి ప్రయాసపడి హిందూదేశ స్వపరిపాలనా సంఘమును పేర నొక సంఘము నేర్పాటుచేయఁ గోరి, అన్ని రాష్ట్రములయందలి నాయకులను ప్రోత్సహింపఁచి సంఘ సభ్యులనుగాఁ జేర్చి, తత్పరిపాలనా విధుల నేర్పఱచి, యావద్వృత్తాంతమును యుద్ధ మంతకును లోతున తయారుచేయ నిశ్చయించి, మహాసభవారి యంగీకారమును గోరిరి. సభవారలు నందుల కంగీకరించి, దేశీయ సంఘమువారును మహమ్మదీయ సంఘ ముఖ్యులును ఈ స్వదేశీపరిపాలనను గుఱించి యాలోచించి, ప్రజలకు బోధించి, ఈ 1916-వ సం. సెప్టెంబరు నెల 1-వ తేదీనాటికి పని కొనసాగు విధములను చర్చించు కార్యనివేదికను పంపవలె నని తీర్మానించిరి. అఖిల భారత మహమ్మదీయ సభ యందుఁ గూడ నిటులే తీర్మానింపఁబడినది. కనుక దేశీయ దంతట నుండు నాయకులు ప్రత్యేకముగాఁ గాని సంఘములుగాఁ గాని తమ యభిప్రాయములను కీర్తనముగ తెలియఁజేయుట యత్యవశ్యమై యున్నది. సామాన్యజనులు చదివి గ్రహించునట్లు మాతృభాషలో తెలియఁజేయుట యత్యంత మవశ్యము. క్రిష్ట మైన యంతము గాన మన భాషలో వ్రాయుటయందుఁ గలుగు పోరపాటులు తీమింపఁ దగినవి.

హిందూదేశ స్వపరిపాలన మన నేమియో క్రొత్త సంగతి యనియు, అందువలన నసాధారణములను దురపేక్షితులును నగు మార్పులగు ననియుఁ దలంపరాదు. అందువలన పరిపాలనా విప్లవము గల్గు ననుట గొప్ప తప్పు. స్వపరిపాలనము క్రొత్త సంగతి

కాదు. గ్రామ స్వశాంతి పాలనము వెళ్ళు వందల వత్సరములక్రిందకునే యేర్పఱుపఁబడి జనప్రదముగ జరగుచు వచ్చినది. గ్రామ స్వపరిపాలనా సంఘము లుండుటయు అవి యామోదకరముగ పని యొనర్చుచుండుటయు అంగ్లేయులు వ్రాసిన చరిత్రములందును గాన వచ్చుచున్నది. సర్ మెట్రీ మెయిన్ గారును సర్ మెట్రూఫ్ గారును అవి పిల్ల రాజ్యము లని చెప్పియున్నారు. కనుక నిట్టి స్వపరిపాలన మెప్పుడును గల మెరుంగనిది కాదు. అందువలన దేశము లో నెవ్వ రెఱుంగని పాలనాంశము లుండవు. చెడుగు రానేరదు. ఇందుల కొక క్రొత్త నిర్మాణమును నిర్మించుట యవసరము. ప్రజానాయకు లూహించినదియు గోరుచున్నదియు కలలోనియు మాదిరి స్వపరిపాలనమే. బ్రిటీషు సామ్రాజ్యములో వెళ్ళు రకముల కాలనీలు గలవు. అవి యన్నియు స్వపరిపాలనా లాభముల ననుభవించుచున్నవి కాని, యా పాలనములలో స్వల్పభేదములు గానించును. హిందూదేశీయన కే కాలనీలోని పరిపాలనమువంటి పాలనము గావలెనో నిశ్చయింపవలసి యున్నది. కాలనీలు చతుర్విధములుగ నున్నవి: (1) రక్షణములో నున్నవి, అనఁగా నింటి వ్యవహారము లా దేశపు ప్రభుత్వము చేయువారివల్లను అన్యదేశ సంబంధ వ్యవహారము లింగ్లాండురాజు గారివల్లను జరపఁబడు చుండును. (2) అధికారమును పొందిన కంపెనీల ప్రభుత్వము, అనఁగా వీరియందు పరిపాలనాధికారము కంపెనీల కీమఁబడి, ఆ కంపెనీలను ప్రతినిధులక్రింద నుంతురు. (3) రాజుగారి సొంత రాజ్యములు. ఇవి రాజుగారి మంత్రుల క్రిందను ఉన్నాగ్ధుల క్రిందను నుండును. (4) స్వపరిపాలనము చేసిన కాలనీలు, అనఁగా సామ్రాజ్యసభ వారివలన నీయఁబడిన పాలనాధికారమును దేశస్థులే యనుభవించుచుండును.

స్వపరిపాలనము చేయు కాలనీలలో అంగ్లేయదేశపు ప్రధాన మంత్రి సలహాపయిని చక్రవర్తిగారివలన నియమింపఁబడిన ప్రతినిధి యొకఁ డుండును. వానికి పరిపాలనమునందు సాహాయ్య మొనర్చుటకు దేశస్థులలో తగినవారిని మంత్రివర్గముగ నియమింతురు. ఇది బ్రిటీషు మంత్రివర్గమును బోలి యుండును. మంత్రివర్గము ప్రజాప్రతినిధులకు పూచీదారులై యుండురు. కాలనీ యొక్క డు విస్తీర్ణము గలిగినపుడు అది కొన్ని రాష్ట్రములుగా విభజింపఁబడి, ప్రతిరాష్ట్రమునకు నొక ప్రత్యేకపాలకుఁడును కాసనిర్మాణమునకు ప్రజాప్రతినిధుల సభయు నుండును. ఇందు ముఖ్యాంశ మేది యన, చక్రవర్తి గారివలన నియమింపఁబడిన ప్రతినిధి తప్ప నిం కే యుద్వోగియు నింగ్లాండున నియమింపఁబడఁడు. ప్రతినిధియొక్క వేతనము తప్ప నిం కెవ్వరి వేతనమును ఆ దేశపు మంత్రివర్గముయొక్కయు ఉన్నత కార్యనిర్వాహక సభా సభ్యులయొక్కయు అనుమతి లేక నియమింపఁబడదు. ఈ కాలనీల యాదాయవ్యయములలో దేశీయ మంత్రివర్గమునకును ఉన్నత ప్రతినిధుల సభలకును మాత్రమే సర్వాధికారము గలదు. ఇవ్వడు జరగుచున్న యుద్ధమువలె నితర రాజ్యములతో బ్రిటీషువారికి యుద్ధము సులభముగనుండుపుడు తగిన సాయము చేయు విధి తప్ప,

కాలనీల పరిపాలనా విషయములలో కాలనీయులకును బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువారికిని ఏవిధమైన సంబంధమును పూచీయును లేదు. అట్టి స్వపరిపాలనను ననుభవించుచు హిందూదేశ మంతటి విస్తీర్ణము గల్గు దేశములు కెనడా, ఆస్ట్రేలియా, దక్షిణాఫ్రికాయ. వాని పరిపాలనా విషయములను జూచి పరిశీలించినమీద, ఏ దేశపు పరిపాలనమువలె హిందూదేశ పరిపాలనమును మార్పుట యుక్తమో యోచింపవలెను.

కెనడా

ఈ మూడిటిలో పురాతన మయినదియు బ్రిటీషు కలొని యులు పరిపాలనమునకు ముదిరి యైనదియు కెనడా రాజ్యపరిపాలనము. దీని సేర్పడుచుటకు బ్రిటీషు రాజ్య పరిపాలన మాదర్మముగా గ్రహించఁ బడియె. కెనడాలో రాజ్యాధికారి గవర్నరు జనరల్ అని పిలువఁ బడి చక్రవర్తి గారివలన నియమింపబడును. ఆ గవర్నరు జనరల్ గారు కార్యనిర్వహణముకొఱకు ప్రీవీ కౌన్సిల్ అను సంఘమును నియమింతురు. ఆ సంఘములో నొకభాగము కార్యనిర్వాహకమునకు నియమింపబడి కాబినెట్ మంత్రివర్గము అని పిలువబడును. ఇప్పు డా మంత్రివర్గమున 15 గురు కలరు.

కెనడా పార్లమెంటువారివలన నంగీకరింపబడిన ప్రతి బిల్లును గవర్నరు జనరల్ గారి యంగీకారమునకు లోబడి యున్నది. కానన నిర్మాణమునకు, సెనేటు సభ సాధారణసభ యను రెండు సభ లున్నవి. సెనేటు సభకు గవర్నర్ జనరల్ గారివలన నియమింపఁ బడిన వారు 87 గురు సభ్యులు గలరు. రాష్ట్రముల తారతమ్యము లను బట్టి యెన్నుకొనఁబడిన వారి సంఖ్య నిర్ధారణ చేయబడును. సెనేటు సభ్యులు 80 సం. ల వయసు గలిగి 4000 డాలర్ల రాఁబడి గలిగి యుండవలెను. వారిలో నొక్కొక్కరికి సం. నకు 2500 డాలర్ల వేతన మియ్యబడును. సాధారణ సభలో 221 మంది సభ్యు లుండురు. వీ రందఱును 5 సం. ల కొక్కొక్క మాలు ప్రజలచే నెన్ను కొనబడుదురు. ధనసంబంధ మగు బిల్లులు గవర్నరు జనరలు గారి సిఫారసు పొందినమీద నీ సభలో చర్చింపబడును. దేశ బాహుళ్యమున బట్టి కెనడా వెక్కురాష్ట్రములు గా విభజింపఁ బడినది. మంత్రివర్గము సలహాపయిని ప్రతిరాష్ట్రమునకును 5 సం. ల కొకమారు లెట్టిసెంటు గవర్నరును నియమింతురు. కాని, ప్రతి రాష్ట్రమును ప్రత్యేకపు వాక్కులు గల స్వపరిపాలనమును చేసి కొను రాష్ట్రమై యున్నది. ప్రతి దాని కొక కార్య నిర్వాహక సభయు నొక కానననిర్మాణసభయుఁ గలవు. రాష్ట్ర వైకల్య మును బట్టి కార్యనిర్వాహకసభయందు నల్వరు మొదలు పదు నాఱుగురు సభ్యు లుండురు. ఈ సభలో నొక్కొక్క రొక్కొక్క యుద్యోగకాళి కధికారిగా నుండి, కానననిర్మాణసభయొక్క నమ్మకము కల్గియుండురు. రాష్ట్రీయ కానననిర్మాణ సభలో నిర్మాణము కాఁదగిన కాననములును, కెనడా దేశపు కానన నిర్మాణసభలో నిర్మాణము కాఁదగిన కాననములును, వాని యన్యోన్య సంబంధములను కెనడా పరిపాలనా కాననములో వివరముగా పేర్కొనఁ

బడినవి. రాష్ట్రీయ కానన సభలో నంగీకరింపఁబడిన బిల్లులు లెట్టిసెంటు గవర్నరు గారివలన నంగీకరింపఁబడవలయును. అట్టి బిల్లులను గవర్నరు జనరలు గా కొక సంవత్సరములో నిష్క్రమ లేదని త్రోసివేయ వచ్చును.

ఆస్ట్రేలియా

ఆస్ట్రేలియా దేశ పరిపాలనా కాననము పదునైదు సం. ల క్రిందకు మాత్రమే నిర్మింపబడినది. ఆ దేశపు ప్రజలు తమకుఁ గావలసిన రీతిని స్వపరిపాలనా మార్గముల ననుసరించి తమలోఁ దాము చర్చించి చర్చించి తుద కందఁ జరిగించి బ్రిటీషు ప్రభుత్వమువారికి పంపఁగా, వా రా ప్రకారము దాని నంగీకరించిరి. 1901-వ సం. జనవరి నెలనుండి యా చట్ట మమలులో నున్నది. కెనడా యందువలెనే యిచ్చటఁ గూడ రాష్ట్రీయస్వపరిపాలన మును వివిధరాష్ట్రములకుఁ గొన్ని యంశములం దిచ్చి, గుటికొన్ని టిలో మాత్ర మన్నియు నొక పెద్ద కాలనీక్రింద నేతత్వము గలఁగఁ జేయఁబడినది. కాని, కొన్ని ముఖ్యాంశములందు మాత్రము భేదములు గలవు. కెనడా పార్లమెంటు సభకు పూర్వ మైన కానననిర్మాణాధికార మియ్యఁబడి రాష్ట్రీయులకు కొన్ని యంశములందు మాత్రమే కానన నిర్మాణాధికార మియ్యఁబడినది. రాష్ట్రముల సభలచే నిర్మాణము చేయఁబడిన చట్టములను గవర్నరు జనరలు గా గంగీకరింప వలయును. ఆస్ట్రేలియాలో పార్లమెంటు సభ కొన్ని యంశములందు మాత్రమే కానననిర్మాణాధికారము గల్గి, కొన్ని కాళుల రాజ్యవ్యవహారములే చూచుచున్నది. కాని, చాల భాగము కానననిర్మాణమును రాజ్య వ్యవహార నిర్వహణమును పార్లమెంటు సభవారి సంబంధము లేకయే ఆస్ట్రేలియాలోని రాష్ట్రములు చూచుకొనుచు న్నవి. కెనడాలో రాష్ట్రీయ పాలకులను గవర్నరు జనరలుచువలె బ్రిటీషు చక్రవర్తిగానే నియమింతురు. కెనడాలోని రాష్ట్రీయపాలకులకు లెట్టిసెంటు గవర్నరు లనియు, ఆస్ట్రేలియాలోని రాష్ట్ర పాలకులకు గవర్నరు లనియు పేరు. ఆస్ట్రేలియా గవర్నర్లకు సామాన్య ప్రభుత్వమువారితోనే సంబంధము గలదు. కెనడాలో రాష్ట్ర సభవారు చేసిన తీర్మానమును గవర్నరు జనరలు గా కొక సంవత్సరములో త్రిప్పివేయఁగలరు. అట్టి యధికార మాస్ట్రేలియా గవర్నరు జనరలు గారికి లేదు. కెనడాలో రాష్ట్రముల వ్యయములకున్నతప్రభుత్వమువారే పూచీ పొందియున్నారు. అట్టి పూచీ ఆస్ట్రేలియా దేశపు ప్రభుత్వమునకు లేదు. కెనడా రాష్ట్రముల కంటె ఆస్ట్రేలియా రాష్ట్రములకు పరిపాలనమునం దెక్కుడు స్వాతంత్ర్యము గలదు; దానితోఁ బాటు పూచీయుఁ గలదు. కెనడాలోని రాష్ట్రములలోవలె గాక, ఆస్ట్రేలియా రాష్ట్రములలో కానన నిర్మాణముకొఱకు పెద్ద సభ యనియు సాధారణ సభ యనియు రెండు గలవు.

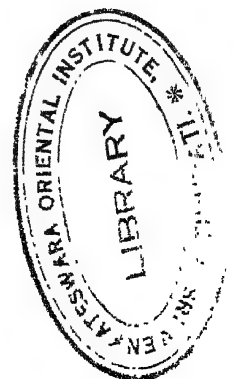
ఆస్ట్రేలియాలో గవర్నరు జనరలు గారిని చక్రవర్తి గారు నియమింతు రని చెప్పఁబడి యున్నది. రాష్ట్రపాలకునకును బ్రిటీషు

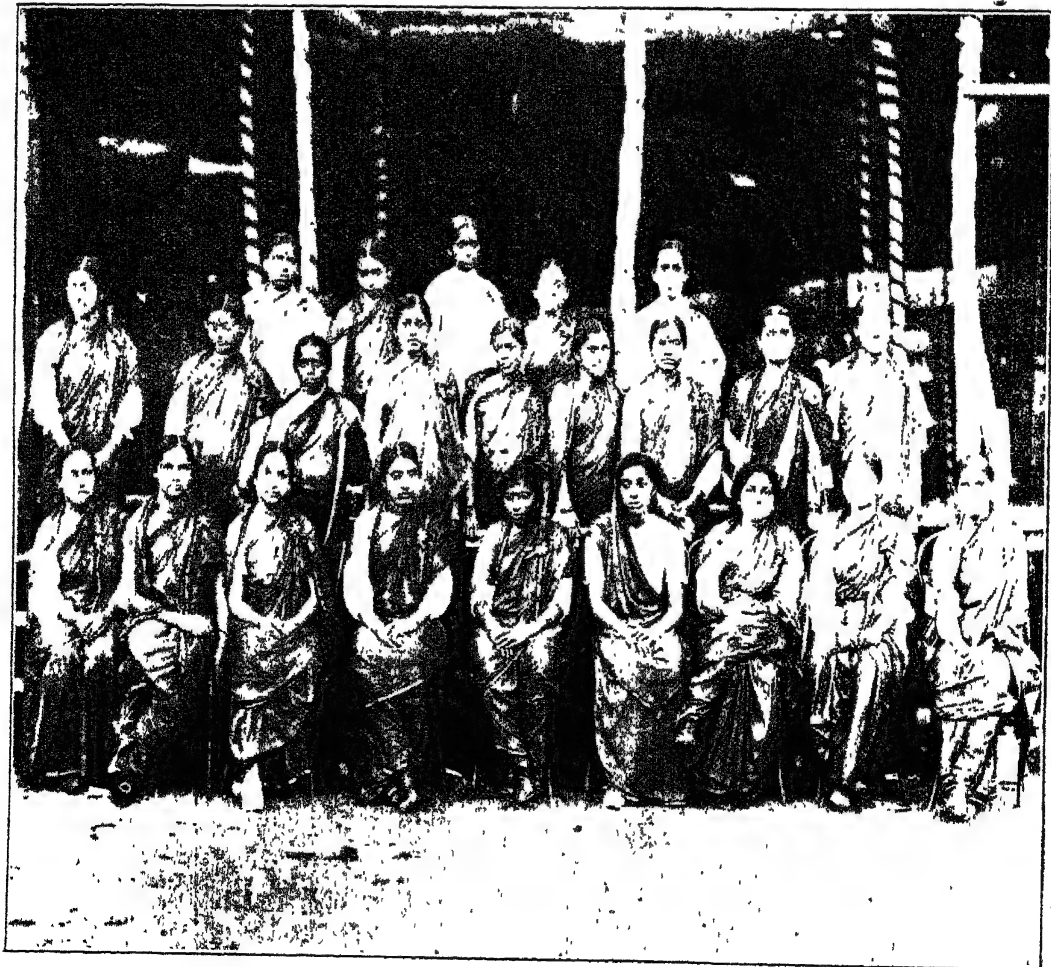
THE CONGRESS VOLUNTEERS, 1915

జాతీయమహాసభకు సేవచేసిన నాలంటియరులు, 1915

LADY VOLUNTEERS, SOCIAL CONFERENCE, 1915

సంఘసంస్కరణసభయందు స్వచ్ఛందసేవ చేసిన నానీమణులు, 1915

PRESIDENT AND MEMBERS, RECEPTION COMMITTEE
Indian National Social Conference, 1915

సంఘసంస్కరణ సభాధ్యక్షుడు
చిన్నాస్వామియ్యయ్య

సామ్రాజ్య మంత్రివర్గమునకును జరగఁడు సమాచార మంతయు గవర్నరు జనరలు గారికి తెలియఁజేయవలెను. ప్రతి శాసనమునకు నా తని యంగీకార మవసరము. సర్వదేశ సేనా నా కా బలముల కారణ జే యధికారి. కార్యనిర్వహణమున సాహాయ్య మొనర్చుట కొక మంత్రివర్గమును గవర్నరు జనరలు గారు యంచుకొందురు. అట్టి మంత్రి లు ఆస్ట్రేలియా పార్లమెంటులో సభ్యులుగా నుండవలెను. ఇచ్చట సెనేటు సభకు సభ్యులుగా నొక్కొక్క రాష్ట్రమునుండి ఆరుగురు తీసికొనఁబడుదురు. ప్రతినిధుల సభ యని మఱియొక చిన్న సభ కలదు. ఆ సభలో 75 గురు సభ్యులు గలరు. ప్రతి రాష్ట్రముయొక్క జన సంఖ్యను బట్టి చిన్న సభకు ప్రతిరాష్ట్రము నెన్నుకొను సభ్యుల సంఖ్య నిర్ణయింపఁబడును. రెండు సభల సభ్యులలో నొక్కొక్కరికి సం. నకు 600 పౌనుల శేత మీయఁబడును. చిన్న సభలో ఏ యంతమయిన నంగీకరింపఁబడి, సెనేటులో రెండు మాటు లంగీకరింపఁ బడనియెడల, గవర్నరు జనరలు గారు రెండు సభలను నిలిపివైచి వానిని మఱల నిర్మించుట కుత్తరు వీయవచ్చును. క్రొత్త సభలు రెండు నా సంగతిలో నేకీభవింపవలెను రెండు సభలు కలసి ఘోతముగా నోటు జేయింతురు; ఘోతము నోట్లలో అధిక సంఖ్యను బట్టి తదంతము నిర్ణయింపఁబడును. ఆస్ట్రేలియాలో నాటు రాష్ట్రములు గలవు. రాష్ట్రమున కొక గవర్నరును కార్యనిర్వహణమునకు శాసననిర్మాణసభనుండి గవర్నరు గారు కొంతయు నియమించుకొన వలెను.

దక్షిణాఫ్రికా

దక్షిణ ఆఫ్రికా యూనియన్ పరిపాలన మనునది యన్నిటి కంటె క్రొత్తది; ఆలోచనపనుని ప్రశాసనపూరిత ననుసరించి యేర్పఱుపఁబడిన స్వపరిపాలనపు చట్టమై యున్నది. 1903-వ సం. మొదలు 1909-వ సంవత్సర మంతమువఱకు నిది యాలోచింపఁబడి, 1910-వ సం. నుండి యరులులోనికి వచ్చినది. అన్వేష్య మంతః కలహములు గలిగినను, బ్రిటీషు ప్రభుత్వమున కెదురుగ పోరాడుటకు మాత్ర మైక్రమయిన నాలుగు ప్రశ్నికారాష్ట్రముల నొక సంఘముగా చేర్చి పరిపాలన మై యున్నది. రాజ్యతంత్రములలో నిట్టి తారాణ మిదివఱ కెన్నఁడు నుండలే దని చాల్చురు మంత్రియు ఆఫ్రికావాసు లును చెప్పియున్నారు. దక్షిణాఫ్రికా పరిపాలనము గూడ కెన్నఁడా ఆస్ట్రేలియా పరిపాలనములలెనే యూహింపఁబడినది గాని వాని కంటె ననేక విషయములలో నెక్కుడు స్వాతంత్ర్యము గలిగి యు న్నది. దక్షిణాఫ్రికా పరిపాలనములోని ముఖ్యంతము లెవ్వి యన :

- (1) పరిపాలనాశాసనముయొక్క యాధిక్యము దానిని సులభముగా మార్చఁ గూడ దనుట
- (2) పరిపాలనాధికారమును వివిధరాష్ట్రముల యందు నుంచి యన్నిటివయి యధికారమును యూనియన్ గవర్నరు మెంటులో నుంచుట. దేశవ్యవహారముల విషయమై యూనియన్ పార్లమెంటు సర్వాధికారము గలిగి యున్నది. దక్షిణాఫ్రికాలో సంబంధించినంతవఱకు యూనియన్ పార్లమెంటునకు సర్వాధికారము

గలదు. చట్టములో కొన్ని భాగములు మాత్రము మార్పుటకు సాధారణముగా వీలు లేక పోవుటయు, శాసననిర్మాణమును చేసిన సామ్రాజ్యప్రభుత్వమువారు పార్లమెంటు చట్టమును మార్చివేయుట గాని రద్దుపఱచుట గాని చేయుటయు మాత్రమే యూనియన్ పార్లమెంటువారి యధికారమున కాటంకము లని చెప్పవచ్చును. దక్షిణాఫ్రికాలో నెన్నది ప్రజాభివృద్ధి సత్పరిపాలనము, వీని కవసరమైన పద్ధతు లన్నియు అనుబంధించుటకు యూనియన్ పార్లమెంటు వారికి పూర్తి యైక యధికారము గలదు. యూనియన్ పార్లమెంటుయొక్క చట్టమునకు కృత్రిమము గాకుండ, ఏపద్ధతి నైనను యూనియన్ రాష్ట్రములలో నేదీయైనను చేయవచ్చును. యూనియన్ పార్లమెంటు వారు కొన్ని నిబంధనలకు లోబడి దక్షిణాఫ్రికా పరిపాలనాశాసనమును గూడ మార్పుట కధికారము గలదు. ఆ నిబంధన లేని యన, శాసననిర్మాణమునకు సంబంధించిన కొన్ని విషయలు కొంతకాలము వఱకు మార్చఁగూడ దనియు, రాష్ట్రీయ శాసననిర్మాణ సభలను మార్చనపుడు చక్రవర్తిగారి యనుమతిని పొందవలయు ననియు; ఇట్టి నిబంధనలకు లోబడి యూనియన్ పార్లమెంటునకు సర్వాధికారము గలదు. కార్యనిర్వాహకత్వమునకు దక్షిణాఫ్రికాలో గూడ చక్రవర్తిగారివలన గవర్నరు జనరలుగారు నియమింపఁబడుదురు. ఆయనకు సలహా యిచ్చుటకు బ్రిటీషు కాపిటేనెట్ నంటి 10 మందికి మించు ఁడు మంత్రివర్గము గల కార్యనిర్వాహకసభ యొకటి యున్నది. ఆ సభ్యులను గవర్నరు జనరలు గారే యూనియన్ పార్లమెంటు సభ్యులలోనుండి నియమింతురు. మంత్రివర్గము యూనియన్ పార్లమెంటునకు పూచీపార్లమెంటుయందును. వారి సలహామై గవర్నరు జనరలుగారు నడచుకొందురు. మొదటి మంత్రివర్గములో ప్రధాన మంత్రియు మిగిలిన రాజ్య వ్యవహారశాఖలలో నొక్కొక్క మంత్రి యు నున్నారు. శాసననిర్మాణము నిమిత్తము యూనియన్ పార్లమెంటు, అరగా రాజప్రతినిధి గవర్నరు జనరలుగారును, పెద్ద సభ యనఁబడు సెనేటును, చిన్నదగు హౌస్ ఆఫ్ ఆసెంబ్లీయును అయి యున్నవి. గవర్నరు జనరలు గారికి పార్లమెంటు సభా వ్యవహారముల నారంభించుట ఆరపుట చాలించుట మొదలగు సభికారములు గలవు. సెనేటులో 40మంది సభ్యులు గలరు. అందులో 8 మందిని గవర్నరు జనరలుగారు నియమింతురు. మిగిలిన 32రు యూనియన్ లో నుండు బాలుగు రాష్ట్రములనుండియు వాని శాసననిర్మాణ సభలనుండి యున్నవబడుదురు. సెనేటు సభ్యులకు 30 సం.ల కంటె తక్కువ వయస్సుండ వలనుపడదు. అతఁడు యూనియనులో నభివము 5 సం. లైన నుండి ఐరోపాదేశీయుల సంతతికి చేసిన బ్రిటీషు కులస్థుఁ డెము నుండవలెను. ఎన్నుకొనఁబడిన సెనేటు సభ్యులకు 500 పౌనుల విలువ గల యాస్తి యూనియనులో నుండి, చిన్న సభకు నోటరుగా నుండవలెను. సెనేటు సభ కధ్యక్షుని సభ్యు లెన్నుకొందురు. చిన్నసభ యను హౌస్ ఆఫ్ ఆసెంబ్లీలో 180 మంది సభ్యులుండురు. వేర్వేలు రాష్ట్రములనుండి జనసంఖ్య ననుసరించి సభ్యుల సంఖ్య నిర్ణయింపఁబడును. ఈ సభ్యుల యధ్యక్షుని గుఱించియు,

ఎన్నఁబడు మార్గమును గుఱించియు యూనియన్ పార్లమెంటువారపక్షపాదులకు నిష్ఠయిందు చుండును. కెనేటు సభ్యులకును చిన్న సభ సభ్యులకును నొక్కొక్కటికి సంవత్సరమునకు 400 పానుల వేతన మియ్యబడును. రెండు సభలవారు సంగీకరించిన బిల్లును చక్రవర్తి గారి ప్రభువున గవర్నరు జనరలు గారి రంగీకరించుట గాని, ఆంగీకరింపకపోవుట గాని, చక్రవర్తి గారి చిత్తమునకు లోబఱచుట గాని చేయవచ్చును. గవర్నరు జనరలు గారి రంగీకరించిన పద్ధతిని దేనినైనను చక్రవర్తి గారికి సంవత్సరము లో తిప్పివేయవచ్చును. రెండు సభలలోని చట్టము నిర్ణయ భాషలో గాని డబ్బిభాషలో గాని జరుపబడును. వాలుగు రాష్ట్రములకును నల్లయ పాలనాధికారులకు గవర్నరు జనరలు గారి నియమింతురు. ప్రతిరాష్ట్రములోనుండియు జిన్న సభ కేంద్రమునకు సంఖ్యను మించకుండ నూడు సంవత్సరముల కొకసారి చిన్న సభకు వలెనే యెన్నఁబడిన సభ్యులతో రాష్ట్రీయసభ యను నొక సభ గలదు. ఆ సభకు సభ్యులే సభాధ్యక్షుల నెన్నుకొందురు. ఆ సభ గాక కార్యనిర్వాహకసంఘము అను పేర నల్లయ సభ్యులతో రాష్ట్రపాలనాధికారి యాధిపత్యమున నొక సంఘమున్నది. రాష్ట్ర పాలనాధికారియే రాష్ట్రవ్యవహారములకు ముఖ్యుడు. కార్యనిర్వాహకసంఘమువారు రాష్ట్రపరిపాలనమున జేయుచుందురు. రాష్ట్రీయ సభ జరుగు సమయము రాష్ట్రపాలకునివలన నియమింపబడును. వాని యనుమతి లేనిది ధనసంబంధము గల బిల్లు వర్షింపఁ గూడదు. వాని యజ్ఞ లేకుండ సామ్యు చెప్పింపఁ గూడదు. తక్కిన యంతమునఁ గార్యనిర్వాహక సంఘ సభ్యులకన్నఁ గడసారి నోటు నిచ్చుట తప్ప నెక్కడు అధికారములు వానికి లేవు. అతఁడు రాష్ట్రీయసభవానికి లోబడిన యధికారి. యూనియన్ గవర్నరు మెంటు వారికిఁ గూడ లోబడిన యధికారి యై యుండుటవల్ల వారి యుత్తరవుల ననుసర మైవపుడు కార్యనిర్వాహక సంఘము వారితో నాలోచింపకయే యసలు చేయవలసి యుండును. ఈ యంతముల ప్రస్తుతము హిందూదేశ పరిపాలనమును గొంతవఱకు బోలి యున్నది. రాష్ట్రపాలనములకు రాష్ట్రములోని సంగతులను గుఱించియే యధికారము గలదు. గవర్నరు జనరల్ గారి యనుమతికి లోబడి రాష్ట్రీయపాలనములు, ప్రారంభ విద్య, కృషిసాయము ధర్మము, వైద్యము, స్థానికపాలనము, రోడ్లు, వంతెనలు, మాక్సెట్లు మొదలగు గలవానిని యూనియన్ పార్లమెంటువారు నిర్ణయించుట కధికారము గలదు. యూనియన్లోని యనుపదారులు హార్వర్డు విషయమును ప్రత్యేకముగ నొక బోర్డును గవర్నరు జనరలు గారు నియమింతురు. ఆ బోర్డువారు గవర్నరు మెంటునకు మిగులకుండ నినుపదారుల రాబడిని వాని యభివృద్ధికిందనే యుపయోగింతురు. రాష్ట్రముల హద్దులను మార్చుటకుఁ గూడ యూనియన్ పార్లమెంటువారి కధికారము గలదు.

హిందూదేశము

వాణిజ్యవసరములనుండి పరిపాలనావసరములకుఁ గ్రమముగాఁ జెరిగిన విధమును హిందూదేశ పరిపాలనా చరిత్రము తెలియఁ

జేయు చున్నది. 1593 సం. నఁ గొండలు బ్రిటీషు వర్తకుల కీయఁబడిన పట్టా ననుసరించి వర్తక విషయములకై యేర్పఱుపఁ బడిన సంఘమును, ఆ సంఘముయొక్క సభ్యులును, సభాధ్యక్షులును, వారి యుద్యోగములును, వారి వ్యవహారము కొఱకు చేయఁబడిన నిబంధనములే రానురాను దేశపరిపాలన ప్రభావము మొదలగు నవసరముల ననుసరించి మార్పఁబడి నేటికి మహాబహుళముగాను చిత్రముగాను వర్ధిల్లిన హిందూ సామ్రాజ్య పరిపాలనా ప్రతిష్ఠాపన మై వెలుగుచున్నది. వాణిజ్యముకొఱకు మాత్రమే స్థాపింపఁబడిన వర్తకస్థలము లయిన చెన్నపురి, బొంబయి, కలకత్తా నగరములే ప్రత్యక్షముగ గవర్నరుల యధికారములో నుండి దేశమును సంపాదించుచు నిండ్లాండులో నుండి డైరెక్టర్ల కోర్టుకు లోబడి యుండెను. దేశము బహుళ మయి పరిపాలనావసరము తటస్థించిన వెంటనే యనఁగా 1773-వ సం. న కలకత్తాగవర్నరును గవర్నరు జనరలుగా నియమించి నలుగురు సలహాదార్ల నిచ్చి హిందూ దేశములోని బ్రిటీషుస్థానములను, వాని గవర్నర్లను గవర్నరు జనరల్ గారికి లోబఱచి పరిపాలనావిధమును ఇంగ్లీషుదొరతనమువారు మార్చిరి. అది మొదలు క్రమక్రమముగ హిందూదేశములోని బ్రిటీషు వారి యధికారమునకు విస్తారమైన ప్రదేశము రాను రాను కాలానుసార మయిన మార్పులను చేయుచు వచ్చిరి. 1858-వ సం. ములోఁ గొన్ని కారణములవలన బ్రిటీషు హిందూ రాజ్యపరిపాలనము డైరెక్టర్ల కోర్టునుండి మార్పఁబడి బ్రిటీషు రాజ్య ప్రభువు సొంతముగ నెఱవేర్చు నేర్పాటు చేయఁబడి యిండియాలోని గవర్నరు జనరలును రాష్ట్రపరిపాలన గూడఁ జేసి బ్రిటీషురాజ్య చంద్రికవర్ణములో హిందూదేశ రాజ్యాంగమంద్రెని గూడఁ గ్రాత్రగాఁ జేర్చి హిందూదేశపరిపాలనా విధమును బ్రిటీషు దొరతనమువారు మార్చిరి. హిందూదేశములోని బ్రిటీషు స్థానముల పరిపాలనముగోఁ బాటు నిర్ణయ విద్యావ్యాపనము గూడ నాగఁబఱింపఁబడెను. 1858-వ సం. న పరిపాలనలో జరిగిన మార్పుల ననుసరించి హిందూదేశాభిమానము మెండుగఁ గలిగి యుదాహరణముగూర్చి ప్రజామరగాముగఁ జిరకాలము రాజ్యముచేసి కీర్తి వసించిన శ్రీ విక్టోరియామహాగౌరవ గారు హిందూదేశపరిపాలనములో హిందూదేశములు గూడ సర్వత్రఁ బట్టి చేర్చికొనఁబడుదు రనియు హిందూదేశము లనిన కారణమునఁ గాని యన్యతత్వములను కారణమునఁ గాని దేశపరిపాలనమున హిందూదేశముల దిష్టించుట కూడ దనియు సర్వశకులును బరిపాలనా విషయములో సమానులే యనియుఁ బ్రచురించుచు ప్రాక్ట మేషము చేయించెను. క్రమముగ హిందూదేశము లున్న తాండ్లయము నభ్యసించి పరిపాలనలోఁ జతురత ననేకవిధములఁ గనఁబఱచినారు. అట్లు గొప్ప యధికారస్థానములలోఁ జతురత గనఁబఱచిన హిందూదేశముల పేర్లు తక్కువైనను బరిపాలనకు హిందువు లర్హు లను నంతము రూఢి యగును. 30 సం. ల నుండియుఁ బనిచేయుచున్న దేశీయసభానాయకు లందఱును బాహ్యత్యదేశపరిపాలనా ప్రతిష్ఠాపనల కార్యవిధము నెఱింగినవారే. వారిలోనే కొందఱు

గవర్న మెంటులో నున్న తాధికారస్థానముల నలంకరించి దేశమునకు వచ్చి దెచ్చిరి. కాని, హిందూదేశ రాజ్యపరిపాలనమున కాటపట్టుయిన ఇండియన్ సివిల్ సర్వీసు నిబంధనలను, దక్కిన పంపాలనాకాఖిలలోని యుద్యోగనిబంధనలను, గవర్న మెంటులోని పెద్ద యుద్యోగములలో జేర్చు విధులను హిందూదేశస్థులను పెద్ద యుద్యోగములలోనికి బరిపాలనాక్రమము నడపించు కాఖిలలోనికి గూడ ధారాళముగఁ జేరుట కవకాశము లేకయే చేయబడెను. ఈ యంశము విశేష సమర్థులగు మహానీయు లనేకు లాంగ్లేయులను హిందూదేశస్థులను విపులముగఁ దెలిపియున్నారు. హిందూదేశస్థులు పరిపాలనావిషయములలో సమర్థులైనవా రనియు స్వపరిపాలనమున కర్హులు గావనియు దురభిమానము గల యాంగ్లేయులను, దనుసామర్థ్యవశియము దెలియలేని స్వల్పపరిపాలక గల హిందూదేశస్థులను మాత్రము చెప్పుచున్నారు. హిందూదేశస్థులు స్వపరిపాలనమున కర్హులని, అర్హులు గారని చెప్పు ప్రతివాదముల నన్నిటిని ఖండించుచు 1916-వ సం. ఫిబ్రవరి నెల మోడరన్ రివ్యూలో 283 పుట మొదలు వ్రాయబడిన యంశములు చదువరులు గమనింపఁ బ్రార్థింతులు. ఇంతియ గాక ఆంగ్లేయులలో నుదాహరణస్కూలనేకులు హిందూదేశస్థులు స్వపరిపాలనమున కర్హులనియే గాక స్వపరిపాలనము నిచ్చి పరిక్షించిననే తప్ప హిందూదేశస్థు లర్హులు గారని చెప్పుట యన్యాయ మనియుఁ జెప్పి యున్నారు. నవంబరు నెల ఏప్రిల్ లో రివ్యూలో జే. బి. పెర్సెంగ్టన్ దొరగారి సంగతియే తెలియఁజేసి యున్నారు. మన రాజప్రతినిధి హార్డింజి ప్రభువు గారు సిమ్లా విందు సమయమున భావికాలములో హిందూదేశమును బ్రిటీషు సామ్రాజ్యము నెడఁ గృతజ్ఞత గలిగిన సమానస్నేహితునివలెఁ జూడవలెఁ గాని తక్కువగాఁ జూడఁగూడఁ దనియు, నధికారులలోఁ గొందఁ టిప్పుడను భవించుచున్న యధికారమును క్రమముగ విడువవలసి యుండు ననియు, నట్లు చేయుట హిందూదేశపు రాజకీయ స్వాభివృద్ధి కవసరమనియుఁ జెప్పియున్నారు. దేశములో నన్నిచోట్లను స్వపరిపాలనము వచ్చు ననియు రావలసి యున్న దనియు ఆశ యున్నది.

ప్రస్తుత మమలులో నున్న హిందూదేశ పరిపాలనా నిర్మాణము గరి 175 సం. లకుండియు స్వల్పబీజమునుండి పెరిగిన మహావృక్షము. బ్రిటీషు దేశ పంపాలనావిధమువలెఁ గార్యావసరముల ననుసరించి పెరిగినది. వైసి జూపబడిన కిలోనియలు పరిపాలనములలోని హిందూదేశములో నిప్పటి ప్రతిష్ఠాపన లన్నియు నున్నవి. కాని పంపాలనాభిప్రాయము, విధము, ఆదర్శము, దేశమునకు ఫలము, ప్రతిష్ఠాపనల నిర్మాణము మొదలగు ముఖ్యాంశములందు మాత్రము భేదము గలదు. రాజప్రతినిధి గవర్నరు జనరలు గారును, రాష్ట్ర పరిపాలకులు లెఫ్టినెంటు గవర్నరులును, సామ్రాజ్య రాష్ట్రీయ కానస నిర్మాణ కార్యనిర్వాహక సభలను, బిల్లులు ప్రవేశ పెట్టుటయు, చట్ట జాగుటయు, ఆదాయవ్యయపట్టికల సభలలోఁ జర్చించుటయు, సభ్యులు ప్రశ్నలు పేయుటయు, దొరతనమువారు తర్రుపాల నిచ్చుటయు, సభ్యులు తీర్మానముల నుపపాదించి పర్యవేక్షించుటయు

మొదలుగాఁగల రాష్ట్రపరిపాలనములోని నిష్పన్నములన్నియుఁ గలవు. కాని, రాజ్య పరిపాలనయందలి భావము మాత్రము భేదము. కాలనీలలో రాజ్యతంత్ర మంతయుఁ గాలనీల పూర్వమైన యధికారముననే జరుగుచున్నది. కాలనీల యాదాయవ్యయములలో బ్రిటీషు దొరతనమువారికి సంబంధము లేదు.

కాలనీల రాజ్యపరిపాలనములోని నిష్పన్నము హిందూదేశమున సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారికిని రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వములవారికిని జేయవలసిన రాజ్యవ్యవహారములలో నిష్కజన యున్నది. హిందూ సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు దేశ మంతటికిని గర్తించు వ్యవహారములను, అనఁగా, అంతరికపాల వ్యవహారములు, ఇరుపదారులు, అందఱు నీయవలసి- పన్నులు, కరెన్సీలు, ఋణములు వామే నివ్వఁగించి, రాఁజడి కనూలుచేయుట, నివాసభివృద్ధి, వైద్య ఆరోగ్య రక్షణ నిబంధనలు, నీటి వాణిజ్యములు, బాటలు, కట్టడములు మొదలగు స్థానిక వ్యవహారములను రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వముల కప్పగించి యున్నారు కాని, స్థానిక వ్యవహారములు నరీగా నడచుచున్నదియు లేనిదియు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు తొలుదగఁ బరిశీలించుచున్నారు. రాష్ట్రీయ పరిపాలన బట్టియు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారు ప్రతి సం. మును ముందుగఁ జూచి యరసఁ నయినయెడల మార్పుచుందురు. ముఖ్యమయిన యుద్యోగము లెన్ని యైనఁ గ్రాత్రగ నేర్పాటు చేయునపుడు రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారి యనుమతిని బొందవలెను. రాష్ట్రీయపు దొరతనమువారి చర్యలరల్ల నష్టముఁ బొందిన ప్రతి యుద్యోగి గాని యనుద్యోగి గాని సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారి కసీలుచేసికొనుట కవకాశము గలదు. చెన్నపురి బొంబయి బంగాళా రాష్ట్రములలోఁ దప్ప, తక్కిన రాష్ట్రములలో ముఖ్యమైన యుద్యోగస్థులను నియమించుటలో సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారి యనుమతి యుండక తీరదు. స్వతంత్ర రాజ్యములలోఁ గొన్నిటి వ్యవహారములు సామ్రాజ్య ప్రభుత్వమువారును, పటి కొన్నిటి వ్యవహారములు రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారును జూచుచున్నారు. హిందూదేశమున సామ్రాజ్యప్రభుత్వ మన రాజప్రతినిధి గారును నాటి సభలోని సాధారణ సభ్యులను మాత్రమే యొ మున్నారు. ఆఫ్రికాలోని సభ్యులు నేనాధిపతి గాక యాదులు గు యున్నారు. కలీఫోర్నియా సరిపాలనము లోనివలె వైయోలుగురు సభ్యులకు రాజ్యాంగవ్యవహారములలో వివిధ భాగము లేర్పిలుపబడి యున్నది. రాజప్రతినిధి గారు నొకభాగమును, అనఁగా నితరదేశములతోడి స్వహామయఁ జూచుచున్నారు. కాని, యీసభ్యుల యధికారములు మాత్రము కాలనీలలోఁ గాని యింగ్లాండులోఁ గాని ముందేఁడ పరిపత్తముల యధికారములవలె నుండువు. ప్రతిసభ్యుని వ్యవహారగాఢుకు వారి డెఫియెంట్ యొ మున్నను గాష్ట్రీయ ప్రభుత్వమువారి యభిప్రాయము, సెక్రెటరీవనపుడును ముఖ్యావసరము గలిగినపుడును ఆరెరు రాజప్రతినిధి గారితో సలహా చేయఁగి నియున్నది. వివిధకాఖిలలో న్యోగ్యసంబంధములు గలిగిన వ్యవహారములలో నాయా సభ్యు లేకీధింపనపుడు రాజప్రతినిధి గారి

యాలోచనకు బంపవలసి యున్నది. రాజప్రతినిధిగారి వై సభకు
 - - - - - కావ్యనిర్వాహకసభ నిర్ణీతకాల
 ములలో గూడి వ్యవహారముల జేయుచుండును. సభ్యులలో నభి
 ప్రాయభేదములు గలిగినపు డెక్కువసంఖ్య గల సభ్యుల యభిప్రాయ
 మే సభాభిప్రాయమై యుండవలసినది. కాని సభాభిప్రాయ
 మెట్లున్న నట్టి యభిప్రాయమును ద్రోసివేసి యందులకు వ్యతిరేక
 ముగ నడువవలసిన యగత్యము రాజప్రతినిధిగారికి గలదును. రాజప్రతినిధిగారి
 సభకు అడివన సభ్యులను పేర వారిచే నియమింపబడిన కొంద
 టును, రాష్ట్రీయశాసన నిర్మాణసభ్యులచేతను గామ్రములలో
 నితర విధములవల్లను ఎన్నుకొనబడిన సభ్యులు కొందఱును, గార్య
 నిర్వాహకసభయుఁ గలసి కాసననిర్మాణసభగాఁ జేయున్నారు.
 ఈ రీతిచే రాష్ట్రీయపాలనములు గొన్నిటిలోఁ గూడఁ గార్యనిర్వా
 హకసభతోఁ గూడిన కాసననిర్మాణసభ గలదు. సామ్రాజ్యకాసన
 నిర్మాణసభలోఁ గార్యనిర్వాహకసభ్యులు గాక 60 మంది సభ్యులు
 గలరు. వీరిలో రాష్ట్రీయప్రభుత్వముల ప్రతినిధు లెనఁడు ద్రుద్యోగి
 యులు, ఇరువదిమందికి హెచ్చకుండ అనుద్యోగియులు గలిసి రాజ
 ప్రతినిధిగారిచే నియమింపబడిన 28 మంది సభ్యులును, రాష్ట్రీయ
 కాసన నిర్మాణసభ్యులచేతను ఇతర సభ్యులచేతను నెన్నుకొనబడిన
 28రు సభ్యులును గలరు. రాష్ట్రములలో ముగ్గురు కార్యనిర్వాహక
 సభ్యులు గలరు. రాష్ట్రీయకాసననిర్మాణసభలలో నుద్యోగియులును
 దొరతనమువారిచే నియమింపబడినవారును, ఎన్నుకొనబడిన సభ్యుల
 కంటె హెచ్చుగాఁ గలిగి సుమంకి మించకుండ సభ్యులు గలరు.
 సామ్రాజ్య రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వములలో ప్రస్తుతపు నిబంధనలవల్ల
 కాసననిర్మాణసభ సభ్యులకు గాఁజేయ వ్యవహారములలో దొరత
 నమువారి యూహలను మార్చి అవసర మయినప్పు డందునకు వ్యతి
 రేకముగ దొరతనమువారు నడచునట్లు చేయు సభికార మెంతమా
 త్రమును లేదు. ఆర్థికసంబంధ మయిన వ్యవహారములలో నట్టి యధి
 కారము బొత్తిగ లేదు. మింటో మార్గి ప్రభువులు చేసిన నిబంధ
 నల సంస్కరణమువల్లఁ గూడ సభ్యుల యధికారము లెంతమాత్ర
 మును హెచ్చలేదు. రాజకీయ వ్యవహారములును అందులో ముఖ్య
 ముగా ఆర్థిక వ్యవహారములును బూర్తిగ తెలిసిన కీర్తి శేఖరులు
 మాననీయులు నగు గోఖలే యంతటివారి కైనను సామ్రాజ్య ప్రభు
 త్వమువారి యార్థిక వ్యవహారములలో నిందుకయిన మార్పు గలుగఁ
 జేయుట సాధ్యము గాకపోయెను. కాసననిర్మాణసభ్యు లెంత కష్ట
 పడినను గార్యము లేదని యట్టి సభ్యు లనేకులు వారిలో ముఖ్య
 ముగ చెన్నరాష్ట్రసభాసభ్యులును మాననీయు లగు శర్మగారును
 రాచవండ్రరావుగారును నొక్కి- వక్కాణించి యున్నారు. ఆర్థిక
 వ్యవహారములలో హిందూదేశలాభము ననుసరించి పరిపాలన జరుగ
 వలసి యున్నట్లును ఇప్పటి యేర్పాటులవల్లన పరిపాలనావ్యయ
 మెక్కువగా నున్న దనియు అట్టి వ్యయమును తగ్గించు నవసరము
 గల దనియు ననేకులగు నాచుకుల యభిప్రాయ మై యున్నది.

పరిపాలనావ్యయము తగ్గించుటకు ముఖ్యమయిన మార్పు హిందూ
 దేశములోని యుద్యోగకాభాధికారులకు ప్రస్తుతము ఇండ్లాండులో
 నియమింపబడుచున్న యందటి యధికారులకు హిందూదేశము
 లోనే నియమించుట. ఇందువలన పరిపాలనావ్యయము గాలనజుతు
 తగ్గును. హిందూదేశములోని రాజప్రతినిధిగారిని రాష్ట్రాధికారులను
 దప్ప తక్కిన యధికారులందఱును హిందూదేశములోనే నియమింపఁ
 బడవలెను. అందువలన రాష్ట్రాధికారులు స్వతంత్రబుద్ధితో మొగ
 మెటుములు లేకుండ పరిపాలనచేయుటయు మిగిలిన యధికారుల
 భర్త్యుత్వగుటయు జరగును. హిందూదేశ పరిపాలనా స్వాంత్ర్యము
 ననుసరించి సభల సభ్యుల సంఖ్యను వారి యధికారములను హెచ్చి
 చేసి పరిపాలనావ్యవహారములలో ప్రభాభిప్రాయము విశేషముగాఁ
 బ్రబలి ప్రజలకు లాభకరముగాఁ బరిపాలన జరగు నేర్పాట్లు చేయ
 వలయును. సాధారణముగా హిందూదేశ గాఽప్రతినిధి గారికిని
 ఇండ్లాండుదేశములోని హిందూదేశీయ రాజ్యాంగమంత్రిగారికిని అభి
 ప్రాయభేదములు గలుగ లేదు. హిందూదేశ వ్యవహారము లన్నియును
 హిందూదేశములోఁ బూర్తిగాఁ బరిశీలించిన వెనుకనే యిండ్లాండు
 దేశమునకుఁ బంపబడుచున్నందున హిందూదేశ రాజ్యాంగ మంత్రి
 గారికి వేరే సభ జరగుట లేదు. రాజప్రతినిధిగారు రాజ్యాంగ
 మంత్రిగారు వీరి యుభయులలో నొక రూపా చేయుటయు ఁండవ
 వారంగీకరించుటయు మాత్రమే జరగుచున్నది. అట్లు వారేభేదవింప
 నప్పు డొకసారి కర్జను ప్రభువుగారు ఉద్యోగము మానుకొనవలసి
 వచ్చెను. కనుక హిందూదేశమునకు పుర్తి యైన పాలనాధికారు
 యయ్యవలసినపుడు హిందూదేశీయమంత్రియే యనగనగమై యుం
 డును. అయినను వేతాలోచనసభ బొత్తిగ అనగనగము. హిందూ
 దేశపు వైశాల్యము ప్రాముఖ్యము మొదలుగాఁ గల యంశములను
 బట్టి ప్రత్యేకపు హిందూదేశీయమంత్రిగారిని ఉంచిన నుంచవచ్చును.
 కావున కాలనీల స్వపరిపాలనమునకుఁ జూపించు హిందూదేశ
 మునకు నియంతలము నన్న (1) ప్రభువునకు ఇండ్లాండుదేశములో
 నున్న హిందూదేశమంత్రిగారిని నాయకునిచే నున్న సభను దీని
 చేయుట. ఈ సహాయసభవలన లాభ మేమియు లే దనియు ననన
 సర మనియుఁ గలఁదికాలముక్రిందట ఈసభను మార్పుటకుఁ జేయఁ
 బడిన బిల్లుపయిని జరిగిన చర్చవలన కనిపించుచున్నది. (2) బ్రిటీషు
 మంత్రివర్గములో కలొనియల్ సెక్రటరీగారివలెనే హిందూదేశ
 మంత్రిగారి స్థానము కూడ నుండవలయును. (3) రాజప్రతినిధిగారు
 హిందూదేశమున కింటిటిని పుర్తియ పద్ధతులు మార్చునపుడు
 మాత్రము బ్రిటీషుపార్లమెంటువారి యనుమతికే బంపించుటకు అప్పు
 నుటి యేవిషయములోను సలహాచేయుట కవసరము లేకుండఁ
 జేయుట. (4) హిందూదేశములోని ప్రతిరాష్ట్రమునకును బ్రిటీషు
 మంత్రివర్గమువలన నియమింపబడినపాలకుని పంపుట. (5) ప్రతి
 రాష్ట్రమునకును బూర్తిగా ప్రజలచే నెన్నుకొనబడిన కాసననిర్మా
 ణసభయు అట్టి సభాసభ్యులలోనుండి నియమింపబడి రాష్ట్రపరిమితి
 ననుసరించి నిర్ణయింపబడిన సంఖ్య గలిగిన కార్యనిర్వాహకసంఘము

నుండవలెను. (6) సామ్రాజ్యశాసననిర్మాణసభ గూడఁ బూర్తిగ నెన్నుకొంటున్నదనియు, నిర్మాణము కావలెను. సామ్రాజ్యశాసన సభకు ప్రతిరాష్ట్రమునుండి పదునేనుమందికి మించకుండ ప్రజల యెన్నికపయిన సభ్యులు నియమింపఁబడవలెను. (7) సామ్రాజ్య శాసనసభ గాక కాలనీలలోవలె నెనేటుసభ యను మఱియొక సెడ్లసభ యుండవలెను. నెనేటుసభలో రాష్ట్రమునకుఁ బదిమందికి తక్కువ కాకుండ సభ్యులను రాజప్రతినిధిగారే నియమింపవలెను. (8) సామ్రాజ్యసంకల్పము అనఁగా సామ్రాజ్యకార్యనిర్వాహక సంఘము నెనేటు శాసననిర్మాణసభల సభ్యులలోనుండి రాజప్రతినిధి గారు నియమింపవలెను. (9) సామ్రాజ్యశాసననిర్మాణము విషయము ఆస్ట్రేలియాలో నెనేటుప్రతినిధిసభల కుండెడి యధికారము లుండవలెను. (10) రాష్ట్రముల శాసనాధికారములు పాలనాధికారములు ఆస్ట్రేలియాలోని రాష్ట్రములకువలె నుండవలెను. కాని, కెనడా లోవలె రాష్ట్రముపాలకులు రాజప్రతినిధిగారికి లోబడి యుండవలెను. (11) సామ్రాజ్యసభలలోని సభ్యులు అందు సంవత్సర

ములకును రాష్ట్రీయసభల సభ్యులు మూడు సంవత్సరములకును నొకసారి మాటుచుండవలెను. (12) నింఘనలను రాష్ట్రీయ ప్రభుత్వము వారు మార్చునపుడు సామ్రాజ్యప్రభుత్వమువారి యనుమతియగు సామ్రాజ్యప్రభుత్వమువారు మార్చునపుడు చక్రవర్తిగారి యనుమతి యను బొందవలయును.

ఈ ప్రకారము కలొనియల్ స్వపరిపాలనము మదిరిని హిందూదేశస్థితికి లెగినట్లు మార్పులు చేసి, కెనడా ఆస్ట్రేలియా దక్షిణాఫ్రికాలకువలె ధార్మికమయిన యంతఃకరణముతో హిందూదేశ నాయకుల యభిమతము ననుసరించి హిందూదేశమునందు పరిపూర్ణానుగ్రహము గల చక్రవర్తిగారు శాసననిర్మాణము త్వరలో దను చేయుదుని ప్రార్థన.

వై వ్యాసముగారి కాలనీల సాలన నిర్మాణాంశములను 1916 సం. జనవరి నెల ఇండియను రివ్యూలో కాలనీల పాలనమును గుఱించి యాక్. యమ్. మజూముదారు గారు వ్రాసిన వ్యాసము సాయమున వ్రాయఁగలిగితిని. అందునకు వారికి కందనములు చేయుచున్నాను.

సతస్వత

గాడిచెల్ల హరిసర్వోత్తమరావు గారు, ఎం. ఏ.

సస్తేరముఖపురుషులను

విస్మయముల వదలఁజేయు నిధములు లిరుగఁ

అస్మత్ప్రియ పుత్రక! యీ

నిస్మయగతి నన్ను రమను వీడఁగఁజను నే?

1

క. భోజనచుత్తిఁ గూర్చుండఁగ

భోజనముల నెల్ల దుల్చి పడవైచుచు నా

రాజపు నీ వని చిరఁగ

రాజితవదనంబు చూపరావో కుఱ్ఱా!

2

ఆ. ఇల్లుగడపదాఁటిఁ బల్లగ నంగణ

మునకు రాఁగఁ, జూచి ముదమునంది

లోన నుండు నన్ను గానఁగఁ బిల్వకు

తల్లి నుజుచి చనితో తండ్రి చెప్పుచు!

3

క. అప్పప్ప యచచ నాడఁగ,

నప్పపా యచచ పిన్న యప్పకు పగుడక

తిప్పిప్ప చూటఁ బల్కెడు

అప్పడ వగు నీవు పోవనగు నే తండ్రి!

4

ఆ. చిన్నయన్న! నీగు చెన్ను మొగంబైన

మాడ నోచుకొనఁగఁజాలనైతి

మేలు గలుగు ననుచు మేటియానతోఁ బంప

చెనఁటి-విధియె యిట్లు చెజచిచె.

ఆ. అన్న ర మ్మని పిల్వ నవ్యాదగ్గఱ కేఁగి

యమ్యువంక నరలి యర్ధత్రుటిని

నంకపండుఁ జేరి యలరు నవ్వోలయఁగ

తండ్రి దనుపునట్టి తండ్రి చనితో?

6

ఆ. అన్నయన్నయనుచు నలరారు పల్కుల

నన్ను తిలఁచె దనుచు ననుఁగదల్లి

మొన్న వినిచె నాకు నన్ను రో యింతలో

నన్ను చూపు మాడఁ జనునె చెప్పుచు?

7

తే. తండ్రి యారీతి ప్రాకృతిధర్మ మంది

ఏల భూరంపు చింతల నెసఁగఁజేతు

వనెదెవోయన్న? ఈ జగద్వనమునందుఁ

బడిన యనుభవమామల ఫలము నున్ను.

8

లోకవిషమును ద్రావక నీక చెడక

దన్యనంబున మాత్రిన దిజచి యెల్ల

తెలిసి ముక్తికి నులభమా తెగువుఁ జూడ

నగునె యర్హక! యెల్లర కవనియందు?

9

తిరళసుస్వనమాత్రమా శంఖిరీతి

పాదలు సౌభభ కేవల మా పూవుపగి

కాశ్యపాపంబు దాల్చెడు కవులభాతి

స్మృతిగాఁగ్రంథు దాల్చి కే విరతిఁ దిండ్రి.

10

ఎల్ల కాలంబు నిట్లులే ఇల్లు గట్టు

కొనుమి నిల్వఁగ ననుజూచు కోఁగఁగూడ

దనుచు లిఖించి విహవేదనను మాన్ప

మార్గ మేప్పడ విధి పన్ని వనల మరలఁ

11

జేర్చు నున్నాడు గావునఁ జింత వీడు

చునెగు నీ సూక్ష్మవాక్కుల నదిగొ వింటి;

పేజ మెప్పుడుఁ జెడదండు తేజశకల

మైన నే నెట్లు పోవంగ నగుదు నయ్య!

12

యనుచు నర్మిలిఁ జూచెడు ననుఁగుచూపు

చిన్నియన్నరొ! నా కన్న దన్ని నిలిచె;

నింక నే మనువాడ నీ యిష్టమునకు

మాటు వల్కక నీ పుష్పమాల యిచ్చి

13

నాదు కాలంబు వేచెదనయ్య నేను.

సామాన్యభాష—సామాన్యగ్రంథజాలము

కో. పేం. అప్పారెడ్డి గారు, ఎం. ఏ.

సామాన్య భాష యనిన, హిందూ దేశమువలె నానాభాషలుగల దేశమున, ధార్మిక సాంఘిక రాజకీయ యాది విచారణములయందును, వ్రాయస ములయందును, విద్యాధికులు భిన్నభాషలు గలవారైనను నుపయోగించుకొనుటకు నిర్ణయించుకొన్న భాషయే గాని వేరు కాదు. ఈ విషయమున మన విద్యాధికులే కొందఱు 'లింగ్వా ఫ్రెంకా' యను శీర్షికతో కొలది కాలము క్రిందట చర్చించినపుడు అపార్థము చేసికొని, "మన దేశభాష లడుగంటవలసినదేనా? అందలి గ్రంథజాల మేమగును? స్వేతరభాషను ఆబాలగోపాలము స్వభాషవలె మాటలాడ నేర్తురా?" యని వెట్టి భయములు చూపగా, పాశ్చాత్యులలో ఇద మిథ మని నిర్ణయించుట కర్హత గలవారే, పై పారి భాషికడములకు పైని చెప్పినదే యర్థ మని నిర్ణయించియున్నారు.

ఐరోపియనులకు పరాసు భాషయును, అమెరికనులకు ఇంగ్లీషును సామాన్యభాషలుగా నుండ, మన కట్టిది ప్రచారములో లేకుండుట కడు శోచనీయము. అట్టి భాష యున్న నే గాని ధార్మిక సాంఘిక రాజకీయ యాది మహాద్యమములలో నైక్యభాష మేర్పడదు. అది లేమిచే సంభవించు నాచరణక్రేమము మొన్నటి యాయుర్వేదసమ్మేళనమువంటివానియందు నువిదితమే. అట్టి భాష యున్న నే గాని భిన్న భాషలు గలవారి కందఱికి "మాది" యనుకొనుటకు తగిన గ్రంథజాల మేర్పడదు. 'మా మతగ్రంథము' 'మా ధర్మశాస్త్రగ్రంథము' 'మా శాస్త్రగ్రంథము,' 'మా కావ్యగ్రంథము' అనుకొనుటకు తగిన గ్రంథజాల మున్న నే గాని, వీరీభాషము, జాత్యంతరవ్యాప్తి అత్యగౌరవము మొదలగు

స్వతంత్ర జాతిలక్షణము లేర్పడవు. కనుక 'సామాన్య భాష' 'సామాన్యగ్రంథజాలము' అనునవి అన్యోన్య్యానుబద్ధములు.

ఇప్పుడు హిందూజాతి పునర్నిర్మాణోత్సాహము ప్రబలుచుండుటచే, కొలది కాలముక్రిందట సామాన్య భాష నేర్పాటు చేసికొనుటకు గుఱించి చర్చ జరిగినపుడు, పత్రికాముఖమున బంగాళీలు బంగాళీభాషయే సామాన్యభాష యగునని, ఘూర్జరులు గుజరాతీ యగునని, హిందూస్థానీయులు హిందీ యగునని ఇట్లు ఎవరేవరి భాషను వారువారు సామాన్యభాషాపదవించే బహుకరింపఁ దొడఁగిరి. తత్త్వవిచారము మొదలిడిన పిదప నభిజ్ఞులు, బంగాళాదిభాషలు స్వల్పసంఖ్య గల జనులచే వాడఁబడునవి గనుక, కోటానఁగోటుల సంఖ్య గల ఇతరభారతీయుల కవి యుపాదేయములు కావనియు, ఉరుదు హిందూమహమ్మదీయసైనికుల పరస్పరసంఘటనచే నేర్పడినది గనుకను, షజ్జి చూచినదియే గనుకను, అంగ్లభాష యత్యంతవిదేశీయము గనుకను, సంస్కృతము చాల గొట్టు గనుకను, నివియుఁ గావనియు, నితరభారతీయదేశభాషలకంటె మాటాడుజన మెక్కుడుగల హిందీభాషయే సామాన్యభాష కావలె ననియు నిర్ణయించిరి. ఇందునకు దాక్షిణాత్యులలోఁ గూడ నొక విద్యాధికులు తమ సమ్మతిని జూపిరి. హిందీభాషకుఁ గల హక్కులలో (౧) చాలమంది ఇది వఱకే మాటాడుచుండుట (౨) సంస్కృతమున కత్యంత సమీప మగుట (౩) మహమ్మదీయులకుఁ గూడ పనికివచ్చుట (౪) ప్రక్రియాక్రేమము చాల తక్కు వగుట వీనిని ముఖ్యముగా నుదాహరించిరి.

ఈ హేతువులను పేర్కొని రవంత విచారితము.

(౧) హిందీభాష దేశభాషలలో నే యొక్క భాషకంటెను కూడ నెక్కువమందిచే మాటాడఁబడుచుండవచ్చును గాని, దానిని క్రొత్తగా నేర్చుకొనవలసిన యుదజీకంటెను నెక్కుడుమందిచే గాదు గదా? ముప్పది కోట్ల జనముగల దేశమున నది యేమాత్రము భేదము చేయఁగల్గును? ఇది యెట్టి హేతువు? (౨) సంస్కృతమునకు దగ్గఱయను మాట నిజమే గాని, నాల్గవ హేతువును బట్టి చూడఁగా ప్రక్రియాభాషాశాస్త్రముగల సంస్కృతమునకు దూరమే యని తేలును. ప్రకృతులు చాల మట్టుకు సమానమందురా, అటవ మొండు తప్ప, అన్ని దేశభాషలలోను కొంచె మించుమించుగా నంత యెక్కుడుగాను సంస్కృతప్రకృతులు చేరుచునే యున్నవి. ఆ మాత్రమున హిందీ చదువువారికి లేక మాటలాడువారికి, ప్రత్యేకముగా చదువక సంస్కృతము రాలేదు; చదివిన తర్వాత నితరులకంటె నెక్కువ వచ్చు నను మాటయు నవిశ్వసనీయమే. ఇంతి గాక మూడవ హేతువున కిది విరోధించును. (౩) పైని దేల్చిన ప్రకారము సంస్కృతశబ్దభాషాశాస్త్రము మహమ్మదీయులకు దీని ననుపాదేయముగనె చేయును. వారు అరబ్బీ పారసీక శబ్దములు మెండు ప్రయోగించినచో నిప్పటి భాషనుండి భేదించి అట్టి వాచకగ్రాంథికభాష హిందువుల కనుపాదేయ మగును. (౪) ప్రక్రియాశ్లేషము తక్కువను మాట నిక్కువమే. కాని, ప్రక్రియాలాఘవము సంస్కృతదూరీకరణమునకే హేతువగు నని పైని జూపితిమి. కాననే, భాషాతత్త్వశాస్త్రవేత్త లగు పాశ్చాత్యులు ఈరెంటిని భిన్నస్వభావములు గలవానినిగ నిశ్చయించి భిన్నకక్ష్యలం జేర్చిరి. ఇంతియ గాక, ద్రావిడకుటుంబములోని భాషలను మాటలాడువారికి, ముఖ్యముగ నటవలకు హిందీలో నిత్యకృత్యమునకు ప్రధాన మగు విజాతీయ దేశీయ పదము లెంతమాత్రము రుచింపవు.

అటులయిన, సామాన్యభాష లేకుండ నుండుటయే మనగతియూ యని యడుగవచ్చును. అట్లు గాదు. పాశ్చాత్యులనుండి క్రొత్తగ నేర్వబడి ఇంకను జీర్ణముఖ

ము గాని “మృతభాషా”వాదచాపల్యము, ప్రాచీనసంస్థాపునరుద్ధరణ మనుటతోనే ఆధునికులలో కొందఱినావ హించు విరతిపిశాచము, స్వీయవిషయములలో శ్రమ కోర్కవలసినవచ్చినపుడు ప్రాణము నలసతామూలక మగు వెళ్లి భయము నసమ్మతి—ఇవి మన కనులఁ గప్పనిచో, అట్టి సామాన్యభాష హిందువుల కిదివఱకే యున్నది. యని కనుఁగొనఁగలము. అది యేదియో వేతె చెప్పవలెనా? తెలియను; సంస్కృతమే. అది యెట్లున్నచో—

(౧) సంస్కృత మనాదిగా పూర్వకాలమున సామాన్య భాషగా నుండెను. (౨) హిందూనాగరకత యని భారతీయులు గాని ఇతరులు గాని యనుకొన్నచో, అది యట్టి కాలమున సంస్కృత గ్రంథమూలకముగా నేర్పడిన నాగరకతయే గాని వేఱు గాదు. (౩) సంస్కృతము భరతవర్షములోని సమస్తము లగు ప్రసిద్ధభాషలయందును—అటవములోఁ గూడ—తగ్గతగ్రంథజాలమందును, తత్సమరూపమునఁ గాని తద్భిన్నరూపమునఁ గాని యుభయవిధములఁ గాని వ్యాపించియున్నది. (౪) హిందూ ధర్మాచరణ మిప్పటికిని సంస్కృతము ద్వారానే జరగుచున్నది. (౫) పండితు లిప్పటికిని సంస్కృతము ద్వారానే చర్చలను సిద్ధాంతములను గ్రంథరచనలను చేయుటయే గాక సభలయందు పన్యసింపుట మాటలాడుట గూడ చేయుచున్నారు. (౬) స్వదేశీయులును విదేశీయులును గూడ ఇప్పటికిని, వక్తృత నభ్యసినపక పోయినను, కడు శ్రద్ధతో నభ్యయనము చేయుచున్నారు. (౭) గ్రీకు, లాటినులు ఐరోపాకువలెఁ గాక మొత్తము మీఁద భారతీయులకందఱకును నదియే “మాతృ”భాష.

ఇట్టిది కల్గియు లే దనుకొనుటకంటె మాఘ్యము వేతే కలదా? అయిన, ‘దీనికి దేశభాషవలె ప్రచారము లే దని యొప్పుకొనునపుడు హిందీని పరిగ్రహించుట కభ్యంతర మేమి?’ యనవచ్చును. చూడుడు. వెనుక చెప్పిన హేతువు లటు లుండఁగా, మన ప్రకృతప్రభువు లాంగ్లేయు లగుటచే రాజభాష ఇంగ్లీషుకాటి చదువవలెను. మన భాషలలో నాధునిక విజ్ఞానము లేకుండుటయు, ఆంగ్లభాష ప్రపంచమున బహువ్యాపి యగుట

యుఁ గూడ కారణములే. దేశభాష చెప్పనే యక్కఱలేదు. చదివితీరవలెను. మూలగ్రంథముచదువనిది తత్వలాభముకలుగను గనుక ప్రతి ప్రౌఢప్రజను సంస్కృత మొకటి చదువవలెను. ఇది విఘ్నము నొప్పుకొనెడి యంశమే. ఇక మీరు సామాన్య భాషను చేసితిరిగిన క్రింది యొకటి చదువవలెను. స్వల్పముఁ డగు ప్రకాశింపఁదలఁచినచో, విజ్ఞానలాభము వ్యవహారము ముఖ్యమయినచో ప్రతివిద్యార్థికి భాషలే నాల్గవశ్యకములు. ఇక శాస్త్రములు, కితలు, వానిలో స్వదేశీయములు, విదేశీయములు నేర్చుటెట్లు! ఇట్లు గాక సంస్కృతమే సామాన్యభాషగా నిర్ణయించినచో, ప్రస్తుతము ఒకభాష (హిందీ) తప్పను. ఒక భాష యనుచుల్కుగా నెంచకుండు. అదియును ప్రత్యేకముగా నేర్వవలయునుగదా! ఆద్యవస్థలలో పడు కష్టములు, గట్టి ప్రవేశము గల్గుటకు పట్టు కాలము అభ్యసించిన వారికే యెఱుక. కాలక్రమమున దొరతనమువారు కూడ అట్టి పదవిని సంస్కృతమున కొనంగినచో—అనగా అట్టి పదవి దానికి వచ్చినచో—అధ్యయనములు రెండే యగును.

అందువలని లాభము లిట్టివి—(1) దేశభాషా సముద్ధరణమువలన ప్రప్రజామావస్థలో జాతీయప్రతిభ నిరాటంకముగ నుపయోగ మొందును. (2) సంస్కృత భాషాధ్యయనమువలనను తగ్గితగ్రంథాధ్యయనము వలనను, విదేశీయ విజ్ఞానము నేర్వ మొదలిడునప్పటికి, విద్యార్థి స్వజాతీయాదర్శానుగుణముగ నేత్రోత్తజ్ఞానము నాత్మ సాత్కారించుకొనుటకుఁ దగిన యోగ్యతగల్గి యుండును. (3) సంస్కృతసాహాయ్యము లేనిది దేశభాషలకు పారిభాషిక వాఙ్మయము లేకపోవుటచేతను, అరువు గొన్నప్పటికంటె సంస్కృతంబుననే వ్యవహరించినచో లాభవము గనుకను దేశభాషల ద్వారా సంగ్రహించిన వైదేశికవిజ్ఞానమును సర్వభారతీయులకు నుపకరించునట్లు సంస్కృతనిబద్ధమును చేయవచ్చును. (4) అనన్యదేశ సామాన్య మగు మన ప్రాచీనవేదశాస్త్రములను యథాశక్తి స్వయముగ నభ్యసించి యాత్మవ్యక్తిగతజాతీయత్వమును నిల్పికొనవచ్చును. (5) ఇది వలనకే, ద్రవిడదేశము గూడ శంకరాచార్యాది మహానీయులను పుట్టింపఁగల్గునంతగ గీర్వాణభాష భరతఖండమున నాసేతుహిమాలము వ్యాపించియుండుటచే నతిశీఘ్రముగ నభివృద్ధిలోనికి నచ్చును. ఇది యంతయు సరియే. సంస్కృత మెన్నటికినైనను మహమ్మదీయుల కుపాదేయ మగునా యనవచ్చును. కాదు. కాని, కాదనునా రనుకొనునంతగా కాదు. హిందూ ధర్మమున వేదాంతాదిశాస్త్రములు నేర్చిన తురుష్కులు గూడ నచ్చటచటఁ గలరు. అది వేద విషయము. అయిన, మహమ్మదీయులు హిందువులతో నైక్యమునకు సమ్మతించిరా? వారి యలీఘరు కాలేజీ, మహమ్మదీయ విశ్వవిద్యాలయములను జూచుడు. అటులే హిందువుల సెంట్రలు హిందూ కాలేజీ సర్వభారతీయ హిందూ విశ్వవిద్యాలయమును గూడఁ జూచుడు. మొన్ననే పల్నిన రవీంద్రనాథ ఠాకూరు తత్త్వనాక్యములను జూచుడు. భరతఖండమున నీ రెండు మహాప్రవాహములును పరస్పరైక్య మొందుటకు తగిన కాలపరిణామ మేర్పడువలయును ప్రత్యేక పచయమాగ్ధములు తప్పవు.

సరియే; సంస్కృతము అనుకొన్నంత చుల్కుగ నలవడునా?—యనునది తర్వాతి ప్రశ్న. అనుకొన్న కంటె నెక్కుడు చుల్కుగనే యలవడును అని ప్రత్యుత్తరము. ఎప్పుడును కని విని యెఱుంగని యాంగ్ల భాషలో నుమారు పది సంవత్సరములు నున్నప్పటి పరీక్షలలో తేలఁగల్గి, యొక యుద్ధశతాబ్ది మయిన కానిదే పాశ్చాత్యులతో సరితూఁగుటకు తగిన యోగ్యతను సంపాదించిన పురుషాంతరములోనివాఁ డడుగ వలసిన ప్రశ్న యేనా యిది?—యని ప్రతిప్రశ్నము. మన బుద్ధులే మరలవలెను గాని తెలివితేటలకు లోపము లేదు. భాషలు నేర్చుటయందు హిందువులు కడు నేర్పరులు అని కోవిదులు వక్కాణించి యున్నారు. అందులో సర్వదేశభాషాంతర్యామి యగు సంస్కృత మైనచో వేరే యడుగవలెనా? కాని, యిప్పుడు ప్రచా

రిగతజాతీయత్వమును నిల్పికొనవచ్చును. (6) ఇది వలనకే, ద్రవిడదేశము గూడ శంకరాచార్యాది మహానీయులను పుట్టింపఁగల్గునంతగ గీర్వాణభాష భరతఖండమున నాసేతుహిమాలము వ్యాపించియుండుటచే నతిశీఘ్రముగ నభివృద్ధిలోనికి నచ్చును. ఇది యంతయు సరియే. సంస్కృత మెన్నటికినైనను మహమ్మదీయుల కుపాదేయ మగునా యనవచ్చును. కాదు. కాని, కాదనునా రనుకొనునంతగా కాదు. హిందూ ధర్మమున వేదాంతాదిశాస్త్రములు నేర్చిన తురుష్కులు గూడ నచ్చటచటఁ గలరు. అది వేద విషయము. అయిన, మహమ్మదీయులు హిందువులతో నైక్యమునకు సమ్మతించిరా? వారి యలీఘరు కాలేజీ, మహమ్మదీయ విశ్వవిద్యాలయములను జూచుడు. అటులే హిందువుల సెంట్రలు హిందూ కాలేజీ సర్వభారతీయ హిందూ విశ్వవిద్యాలయమును గూడఁ జూచుడు. మొన్ననే పల్నిన రవీంద్రనాథ ఠాకూరు తత్త్వనాక్యములను జూచుడు. భరతఖండమున నీ రెండు మహాప్రవాహములును పరస్పరైక్య మొందుటకు తగిన కాలపరిణామ మేర్పడువలయును ప్రత్యేక పచయమాగ్ధములు తప్పవు.

రములో నున్న ప్రవచనమార్గములనే యనువర్తించి నచో నట్టి ప్రశ్నల కవకాశము లేకపోలేదు. లక్ష్యము లను మార్చుకొన్నపు ఁసాయములను మార్చుకొనక పోవుటకు హేతువు లేదు. మార్చకుండుట భావ్యమును గాదు. ఉద్దేశవిధేయములకు వైకల్యము యుజ్జనము గదా! అందుచేత ననుశ్రుతమార్గములతో ప్రతికూల మగువానిని పరిత్యజించి వక్రత్వమును గ్రంథత్వమును సిద్ధిపఱచేయుటకు సిద్ధావధ మగు నాధునిక 'సాక్షాన్మార్గము' ను, వ్యాకరణభాగమునకు తగు శ్రేష్ఠ చూపుచు నవలంబించినచో, కీర్తికాలములోనే ఫలము గనగలము. ఇది యనుభవైకవేద్యము. చేసి చూచిన చోట్ల నట్టి ఫలము లగపడినవి. ప్రయత్నింపకయే కష్టము కష్టమనుట కేవలశుష్కాలాపము. ఇది యుపాధ్యాయ పరీక్ష ను తీర్చు డయిన ఏ యాంగ్లోపాధ్యాయుని సాహాయ్యము గొన్నను పండితులు గూడ నతిసులభముగ నలవరచుకొనగలరు. గ్రంథవిస్తరభీతిచే నిట విశేషించి వ్రాయఁజాలను. హిందూవిశ్వవిద్యాలయాదులయందు బహుశః ఈ మార్గమునే యవలంబింతు కేమో యని ఊహించుచున్నది. లేనిచో శ్రమ యల్పఫల మగును. ఇట్లు ప్రాచీనబంధనములనుండి విడిపించి సంస్కృతమును సర్వసుగమముగా చేసినఁ గాని జాతీయమో

క్షము రాజాలను. దేశభాష లభివర్ధనీయములే. అవి లేక ఈ కార్యమును సిద్ధిపదు. కాని, దేశభాషామాత్రముననే తృప్తి నొందినచో బోధితులును బోధకులును భయులును గూడ స్వజాతిదూరు లగుదురు. ఏల యన, హిందూజాతి కంతకును నాగరకతామూలక మగు సమస్తీ యాస్తి యే దనః (1) సంస్కృతము (2) తన్మతగ్రంథజాలము (3) తల్లక్షిత మగు ధర్మము, ఆచారములు లేప్ప వేఱు లేవు. కావున, సమస్తీ యాస్తిని వదలినవాడు హిందూకుటుంబమును నదలినవాడగును. దేశభాషలలో నెంత గ్రంథజాల మేర్పడినను ఏకదేశీయమే గాని భారతీయ మెన్నటికిని కాదు. ఇంతియ గాక వైకల్యహేతువు గావచ్చును. భారతీయ సర్వస్వ మగు సంస్కృతమునకు ప్రాథమ్య మిచ్చినఁ గాని, ఐరోపాయందు సంబద్ధభాషలు గల రాష్ట్రము లను గూడ నావేశించిన స్థాయివైకల్యమునకు ప్రతికార మేర్పడదు. అట్లు భారతీయైక్యత వచ్చిననే గాని జ్వరజ్వరీయపునర్నిర్మాణము సిద్ధింపదు. కనుక నీ తత్త్వ మరసి నిబంధకు లగు సంస్కర్తలును నిర్వాహకు లగు నుపాధ్యాయులును సంస్కృతపునఃప్రచారమునకును ఆధునిక జాతీయగ్రంథజాలనిర్మాణమునకును ప్రయత్నింతురు గాక!

అ మృ తాం జ న ము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము సీసా ౧-కి ౮ అణాలు మాత్రమే

అమృతాంజనము డిపో, 6, తంబుసెట్టిపేడి, మదరాసు లేక 109, శ్రీరంగం, బాంబాయి.

విషయలోలత

ముక్తినూతులసాటి గోపాలకృష్ణశాస్త్రి గారు

ప

పంపములోని మానవులందఱు, దుఃఖమును గోరక సుఖమునే కోరుచుండుట, యింద్రియానుకూల్య విషయముల నవేక్షించి ప్రతికూల విషయంబుల నువేక్షించుట యెల్లరకం దెల్లంబు. ఒకప్పుడు గలిగిన సుఖము ననుభవించి అట్టి సుఖమే తన కెప్పుడుఁ గావలయు నని కోరుట రాగమనియు, మున్నొకప్పు డనుభవించిన దుఃఖము తన కెన్నఁడుఁ గలుగఁగూడ దనుట ద్వేష మనియుఁ జెప్పఁబడును. రాగ ద్వేషముల వలన సుఖ దుఃఖములు గలుగుచుండు. ఈ సుఖ దుఃఖములు అంతఃకరణ ధర్మములు. మనస్సు, విషయ సుఖముల మరగి యెల్లప్పుడు విషయ సుఖానుభవముఁ గోరుచుండు. ఈ విషయ సుఖానుభవము వలన సహింప నలవికాని దుఃఖము లొదవు చుండినను, విషయ సుఖంబులం గోరు మానవుని స్థితి యాశ్చర్యకరమై కోచనీయ మగుచున్నది. మానవుని మనం బింద్రియముల ద్వారా, బాహ్యవిషయములలోనికీఁ బ్రవేశించి విషయ సుఖంబుల ననుభవించుచుండు. కొన్నియెడల ఇంద్రియసహాయంబు లేకున్నను, పూర్వానుభూత విషయంబులఁ దలఁచుకొని గాని క్రొత్త విషయంబుల సంకల్పించుకొని గాని సుఖంబులఁ దేలుచుండు. చిరకాలము ఇంద్రియ సాహాయ్యంబున నసద్విషయంబులం బ్రవేశించి వివిధానర్థంబులం జెందు మనస్సును, వానినుండి వఱలించి సద్విషయంబునం బ్రవేశింపఁ జేయఁ గడంగవలయు. అభిమతార్థంబుల నొసంగి యజమానుని తమ స్వాధీనముఁ గావించుకొన నిచ్చగించు సేవకబృందము చందంబున, ఈ యింద్రియ భటవర్గంబును స్రుచ్చందననితా విషయ సుఖంబుల చూఁ జూపి జీవుని తమ యధీనముఁ జేసికొని యాడింపఁ బ్రయత్నించుచుండు. వివిధానర్థంబులఁ గలిగించు విషయ సుఖంబుల నిచ్చు నింద్రియములకు వ్యత్యయై వర్తించు పురుషుండు, చిరకాలము లంచముఁ దినుచురగి యెన్నఁరాని కీడులఁ గలిగించు సేవకులకు లోబడిన యజమానునివలెఁ బరతంత్రుడై యుక్తాయుక్త వివేచనాశక్తి లేక జేలయై చెడిపోవును. పార్థివాణుచుహత్త్వముచే సృజియింపఁబడిన మనస్సును ఇంద్రియ వర్గంబును స్వకారణంబు లగు వైపిక విషయములం బ్రవేశించి క్రోలుట స్వభావ ధర్మము. విషయసంచయము అను నాచారము లేక యింద్రియ వర్గంబును ఇంద్రియ వర్గంబు లేక మనస్సును నిలువఁ జాలవు. చిత్తంబు విషయాసక్తంబయిన దుఃఖ రూపంబునకును, విషయ విముఖమై యాశ్వురాయత్తంబయిన శాశ్వత సుఖం బగు మోక్షంబునకును గారణ మగును. ఇట్లు పరీక్షింపఁగ, విషయ జాలంబ వివిధానర్థంబులకుఁ గారణ మని తేలుచున్నను, కేవల వైరాగ్యసంపన్నుఁ డగు జ్ఞానికీఁ దక్కు, లోకయాత్ర సలుపు తదితర మానవ కోటికి విషయ జాతంబును విడనాడుట కడు

దుస్సాధ్యము. కావున, విషయములం దెయ్యవి సద్విషయములు ఎయ్యవి దుర్విషయంబులు అని వివేచనా శక్తిచే విమర్శించి, ధర్మజ్ఞాన సాధనంబులగు సద్విషయంబుల గ్రహించి, దుఃఖానర్థ కారణంబులగు దుర్విషయంబులఁ బరిత్యజించి, ధర్మగుణుడై యుండువానిని విషయములు బాధింపవు. విషయములయందలి దోషముల గ్రహించి, వానియం దాసక్తుఁడు గాక, తామర పాకువై నుండు బలబిందువుం బోలే నంటియు నంటక ప్రవర్తించవలయు. దయాహయం డగు పరమేశ్వరుండు ప్రాణుల హింసింప, నింద్రియంబులను ఇంద్రియార్థంబులను సృజించె నని తలంచుట యవివేకంబు దప్ప వేటికిటి కాదు. పరమేశ్వరుని సృష్టిలో వ్యర్థమయిన పదార్థ మొకటియును గానరాదు; కాని, వివేక దృష్టిచేఁ బరిశీలించినఁ బ్రతిపదార్థము నేదే నొక యుపయోగముకొఱకే యని బోధపడక మానదు. విషంబు సంత మొకప్పుడు వైద్యుని యమృతమును బోలె నుపయోగించును. ఆయ్యది ప్రయోక్త యొక్క బుద్ధికౌశలమును బట్టి యుండును. ఓషధులును అక్షరంబులును కూర్చువానియొక్క ప్రజ్ఞను బట్టి విషంబుగను అమృతంబుగను బరిణమించుచుండు.

భగవంతుండును మాన సాదికేరీరంబుల సృజించినపుడు సర్వజ్ఞుం డగుటచేతఁ జక్కఁగ నాలోచించి, ఈ యింద్రియం బిందుకొఱకు సృజించెను. దీని నిందులకు దీని నిందులకు నని యేర్పఱచి యుద్దేశ పూర్వకముగా నే సృజించెను. వానిని, అనఁగా నే యింద్రియమున కెయ్యది విహిత ధర్మమో దానిని సద్విషయముగాఁ గైకొనఁ దగును. ఈ విషయము తత్త్వసారాంశం బను నామాంతరముగల జ్ఞానవాగ్ధిమునందు కర్మకాండంబున వివరింపఁబడి యున్నది. మన యిప్పటి యవస్థయందు ఇయ్యది విహితం బియ్యది యవిహితం బను వివేకము కడు దుర్లభంబు. మన యింద్రియందు అన్నము వండుకొనుట పాలు కాంచుకొనుట నీరు కాంచుట దీపము వెలిగించుకొనుట మొదలగు పచన క్రియలకై యుద్దేశింపఁబడి యుండు నన్నిని కొంపలఁ గాలుటకు పోలములలో గడ్డివాములఁ గాలుటకు నుపయోగపఱచుచున్నట్లును, పన్ను పానాది కార్య జాతంబున కుపయోగపడుటకై యేర్పడిన నదీ నదీ కూప తటాకాదికంబు లగు జలాశయంబులు కారణవిశేషవశంబున మనుజు లందుఁ బడి మునిగి ప్రాణంబులఁ గోలుపోవ నుపచరించుచున్నట్లును, పండ్లు కూరగాయలు లోనగు వానిని గోయట కుపయోగింపవలసిన మన యింద్రియలో నుండు కత్తిపీటలు దుష్టులచేతఁ బడి కుత్తుకలు గోయట కుపచరించు చున్నట్లును, మన శరీర సంరక్షణంబునకై మన జీవ యాత్రకై దయామయుం డగు భగవంతునిచే నొసంగఁ బడిన యింద్రియంబులు, దుస్సహవాసవశంబునఁ గలిగిన దుర

భాషా బాహుళ్యమున జనించిన దుర్వాసనా బలంబునకు లోబడి, సదా దుర్విషయంబుల వెంటనే పరువిడుచుచును. ఇది కేవలము మన ప్రాబుప్రవాహముగతం బని యెంచఁ దగదు. దేని కని ప్రతీకారము గలదు. లేదేని ప్రత్యక్ష నిదర్శనంబులుగా నుండు వైద్యాది సకల కాస్త్రంబులు వ్యర్థంబు లనవలయు గదా.

కావున నింద్రియాంగు లగు విషయములగు సదస్వతే కము చేసికొన మనము యత్నించి చూచును.

మన శరీరమునందు బది యింద్రియములు కలవు. అందు

1. త్వగింద్రియము (చర్మము) స్పర్శజ్ఞాన సాధనము
2. చక్షురింద్రియము (కన్ను) రూపజ్ఞాన సాధనము
3. జిహ్వేంద్రియము (నాలుక) రసజ్ఞాన సాధనము
4. ఘ్రాణేంద్రియము (ముక్కు) గంధజ్ఞాన సాధనము
5. శ్రోత్రేంద్రియము (చేవి) శబ్దజ్ఞాన సాధనము

ఇవి యైదును జ్ఞానేంద్రియములు నాఁబడును.

1. వాగింద్రియము (నాలుక) మాటలాడు సాధనము
2. పాణీంద్రియము (చేతులు) పని చేయు సాధనము
3. పాదేంద్రియము (కాళ్లు) నడచు సాధనము
4. పాన్యింద్రియము (మలాదివిసర్జనేంద్రియము)

మలము మూత్రము విడుచు సాధనము

5. ఉపస్థేంద్రియము (స్త్రీ పురుషసంబంధింద్రియము)

మైథున సాధనము

ఈ యైదును కర్మేంద్రియములు అనఁబడును.

జ్ఞానేంద్రియమువలన స్పర్శాని గుణజ్ఞానమును కర్మేంద్రియమువలన వాగాది కర్మజ్ఞానమును సంతకరణమునకుఁ గలుగును. ప్రపంచమునందలి సకల విషయములును గుణకర్మ రూపములే యగుట, నవి యెల్ల నిం దంతర్భావముం జెందును. త్వగింద్రియాదు యైదును శరీరసంరక్షణమునకుఁగాను తత్తద్విహిత ధర్మములతో నియమింపఁబడిన రక్షకభటు లనఁదగును.

1. త్వగింద్రియము— మన శరీరమునకు అనుకూల మగు స్పర్శమును అనుకూల స్పర్శమును వివేచించి తెలుపును. అపుడు అనుకూల మగుదానిని గ్రహించి ప్రతికూల మగుదానిని విడుతుము. పద్మపత్రములు కండ్ల కద్దికొందుము. దూలగొండికి దూరముగఁ దొలఁగదుము. మృగుమార్గమున నడుతుము. పల్లెరుగాయ లుండుదారిని విడుతుము. ఇట్లే శరీరయాత్రకయి శరీరానుకూలము లగు పదార్థములను గ్రహించుటకును తదితరములను విడనాడుటకును త్వగింద్రియము విహితము. ఇది సద్విషయము.

ఇంతియ గాని శరీరానుకూలము లయినవానియందును, శరీరయాత్రామాత్ర ఫలకములు గాక “భోకే రోగభయ” మృత్యునట్లు రోగనిదానము లగు భోగములకుఁ బోవుట యసద్విషయము. శత్రువు వలసిన భూతలము చాలును. హంసతూలికాతల్పము భోగాగ్రము.

2. చక్షురింద్రియము— సన్నిమిత్రముగా ఖడ్గపాణియయి వచ్చువానిని విరోధి యని యెఱింగించు నీ చక్షురింద్రియభటుఁడు మాత

ఫలాదికమును గణంబుచి యనుకూలము లని తెలుపును. గుగువులఁ జూచి నమస్కరించుచుని తెలుపును. త్రోవలో నూయి కలదు, గోయి కలదు, నోడ కలదు, మేడ కలదు, ఇట్లు పోవలదు, అసాయము కలదనిపెచ్చరించును. భోజనపదార్థముక్రిమాదగ్రస్త మయినచో, నీ తెలిసి త్యజించు చునును. ఇట్లు శరీరానుకూలమును దెలుపుటయు ప్రాతికూల్యమునుఁ దెలిపి యాపదనండి తొలఁగించుటయు చక్షురింద్రియ ధర్మము.

వినోదములను జూచుట, వ్యర్థ పదార్థములను క్రూర పదార్థములను వినోదార్థము చూడనోపుట లోనగునవి యసద్విషయము.

3. జిహ్వేంద్రియము— వస్తువుల రుచిని తెలిపి, ఇది శరీరోపయోగి శరీరానుపయోగి యను వివేకము పుట్టించి, శరీర ధారణమున కావశ్యకము లగు పదార్థములను భుజించు వని యీ రసనేంద్రియ భటుఁడు తెలుపును. కావున మామిడిపండు తిందుము. ముషిణిపండు విడుతుము. విషాదిదిగ్ధము లగువానిని తోడనే పట్టియిచ్చును. ఇట్టివి దీనివని పనులు.

చుట్టులు గాల్చుట కాఙ్గీ తేయాకు గంజాపత్రము తాంబూలము మొదలగు మాదక పదార్థ సేవనము సేయుటకై కాదు. కడుపు నిండ భుజించియుఁ జిరుతిండికై కాదు. సులభముగా జీర్ణములు కాఁదగినట్లు వంటఁ జేసికొని భుజించుటకు మాటుగా, తీవ్రముగా మసాలా చేర్చియు నేలి వేపడములు చేసియు నిర్నిమిత్తముగా నత్రాపాదిక మగు భక్ష్య విశేషంబులఁ గూర్చియు మెసపుటకై కాదు. ఇవి యసద్విషయములుః భోగములు రోగ జనకములు.

4. ఘ్రాణేంద్రియము— వస్తువులందలి గంధ విశేషములను దెలుపు రక్షాభటుఁడు. వీనివలన సువాసన గల పండ్లను పదార్థములను భుజింతుము. దుర్వాసన గలవి క్రుల్లిన వని విడుతుము. సహజ దుర్వాసన గలవానిని దూరీకరింతుము. పశువులు పులి వాసనను పసిపట్టి పులి యని బెదరి పారును. కుక్కలు నల్లే మనుజులకు శరీరాపాయకరము లగువానిని వాసనవలనం దెలిసి తొలఁగించును. ఇట్టివి సద్విషయములు.

దుర్వాసాయువులను మరుగుపఱచు అత్తరు పునుగు, మొదలగు సుగంధద్రవ్యములను సేవించుట దుర్వాసనల సహించి తొలఁగవండుట లోనగునవి యసద్విషయములు.

5. శ్రోత్రేంద్రియము— ఇతరులు తమ యభిప్రాయావిష్కరణమున కయి పలుకు పలుకుల నాలించి కర్తవ్యం బొనరించుట సదుపదేశ శ్రవణము, హరికథా శ్రవణము, ఏడ్పు మొదలగు నవి విసి, కనికరించి సహాయ పడుట, పాము కూత విని తొలఁగుట, పులి గాఁడింపు విని మఱుట మొదలగు నవి సద్విషయములు. కొండెములు వినుట, చిత్తాపకర్షకంబులగు పాటలు కేవలము లగు లోకాభిరామాదులముల శ్రవణము లోనగునవి యసద్విషయములు.

మఱి కర్మేంద్రియములు

1. వాగింద్రియము— తన యభిప్రాయము దెలుపుట, వెద్దలఁ బొగడుట, భగవద్గుణ కీర్తనము, స్వాధ్యాయము లోనగునవి సద్విషయములు.

ఇతరులను నిండుచుట, ఇతరులకు చిత్రపక్షార్థకంబు లగు వాక్యముల బ్రాహ్మిం, ఇతరులకు చక్రస్థాపనకము లగు మూలములను నిండుచుట లోనగునవి యసద్విషయములు.

2. పాణ్డ్యుండియము—శరీరధారణోపయోగ మగు శర్మము చేసికొనుట, పెద్దలకు నమస్కరించుట, దానము చేయుట, పతితులనుద్ధరించుట లోనగునవి సద్విషయములు.

ఇతరులకు బాధకరము లగు పనులు చేయుట, దొంగిలుట, ప్రాణహింస లోనగునవి యసద్విషయములు.

3. పాణ్డ్యుండియము—శరీర యాత్రకు వలయు బోట్లకు బోవుట, దేవ గురు మందిర గమనము, తీర్థ యాత్రాది గమనము లోనగునవి సద్విషయములు.

వినోదములు చూడ నేగుట, తన్నుట, పాద స్పృశమున బడమిని ముట్టుట లోనగునవి యసద్విషయములు.

4. పామ్యుండియము—దేవబ్రాహ్మణాలయముల దిరివి నీగులయందును సన్యాదులందును మలమూత్రముల విడుచుట యసద్విషయము. తదితరము లగు తావుల నొసరించుట సద్విషయము.

5. ఉపస్థేండియము—సత్సంతానసాధనత్వము సద్విషయము; కామాతురత యసద్విషయము.

వీని వివరము మానసిక కాస్త్రాది ఇతర గ్రంథములవలన నెఱుంగందగు. నిరవకాశం బగుట నింతట విరామము. ఇంద్రియములకు విహిత కర్మములనుండి యతిక్రమించి నడచుట వ్యభిచారమనబడును. సర్వేంద్రియములను వ్యభిచరింపనీయక స్వస్వధర్మములం బ్రవర్తిల్లజేయుట యావశ్యకము. అది సత్సహవాస బలంబునను సదభ్యాస బలంబునను జేకూలును.

తాను వివాహ మాడిన ధర్మపత్ని నతిక్రమించి సంపరించుట వ్యభిచరించుట యనభిదు నని మాత్రము పలువురు వాడుకొందురుగాని, యుపస్థేండియ వ్యభిచారమువలెనే సకలేంద్రియములను వ్యభిచరించుచున్నది. ఇంద్రియంబు లసద్విషయములందు వ్యభిచరింపకుండునట్లుగ నభ్యాసముచేయుచు వత్తుమేని, విషయలోలత తగ్గి మన యంతఃకరణంబు నిర్మలంబుగా నుండును.

ఈ శబ్దాది విషయంబు లే భూతంబులవలన నుత్పత్తి యయినది యొకించుక విచారితము. ఆకాశమువలన శబ్దంబును వాయువువలన స్పర్శమును అగ్నివలన రూపంబును ఉడకమువలన రసంబును పృథివీవలన గంధంబును, ఈ పంచతన్మాత్రలు గలుగుచున్నవి. ఈ పంచతన్మాత్రలు శ్రోత్రాదీంద్రియములకు విషయములై జీవునకు సుఖముఁ గలిగించుచున్నవి. పాంచభౌతికము లగు నీ విషయములందు బద్ధానరాగు లగు మానవులు స్వకర్మవశేంబున వివిధంబు లగు సుఖదుఃఖంబుల ననుభవించుచుందురు. సద్విషయంబులవలన సుఖంబును అసద్విషయంబుల వలన దుఃఖంబును ననుభవించు రని పూర్వోక్త ఇంద్రియధర్మముల జెప్పనవుడు విశదీకరింపబడినది. సృష్టియందు ఏకేంద్రియ, ద్వేంద్రియ, త్రేంద్రియ, చక్షురీంద్రియ, పంచేంద్రియ ప్రాణులు గలవు. అందు మానవుఁడు పంచేంద్రియ ప్రాణిలోటిలో జేరినవాడు. ఒక్కొక్క ఇంద్రియ గుణంబుచేతనే కొన్ని

ప్రాణులు బద్ధానరాగము లయి యనర్థంబులఁ జెందుచున్నవి. గోలి గట్టున నుండి పిల్లనగ్రోత, వాయించు కిక్కితుని గీతమును వినుటవలన శింకలు వానికలఁగో, జిక్కుకొనును. కొమ్ములచేతఁ గప్పబడిన గోతులవై గన్నకు అరణికంబులను ఫలంబులను కరిణిని జూచి వాని ననుభవించువలన నను నానందంబున భూస్పృశ సేయుచుఁ బోయి యెనుంగులు గోతిలోఁ బడును. అకసమున స్వచ్ఛందముగ సంచరించుచును యయ్యి, పక్షులు ఉరులచే గప్పబడిన మాంసపుల దునుకలను జూచి, యానందే వానిపై వ్రాలి యుమ్ముకొని జిక్కుకొనును. నీట సంచరించు చుత్స్యము తెలిల రుచి మగ, గాలాపు రుద్వల కొనల నుండిన మాంసపుముక్కలఁ జవిఁ గొని యందు తినుటకొనును. ఈ మొదలు పూగుత్తుల నెత్తావుల వాసన చూచుచు నందలి తేనీయలఁ గ్రోలుచు సంవెంగపువ్వువై వ్రాలి దాని నాహ్రూణించి మృతిఁ జెందును. ఇట్లు, శబ్దంబువలన కురంగంబులును, స్పర్శమువలన మాతంగంబులును, రూపమువలన పతంగంబులును, రసమువలన మత్స్యంబులును, గంధమువలన మధుపంబులును నాశాపాశబద్ధములై యొక్కొక్క ఇంద్రియగుణంబుచే నశించుచుండ, పంచేంద్రియ గుణంబులకు లోబడియుండు మానవుని మాట యేమని చెప్పవచ్చును?

పంచేంద్రియంబులవలనఁ గలుగు ననర్థంబు లన్నియు, నంతి రింద్రియం బగు మాన సాక్కటియే, తనకుఁ దాను కల్పించుకొని చిక్కునడిన సాతెపురుగు చందంబున, ననుభవించును. కావున ధీరుడు, పితేకయు మనంబున నింద్రియార్థంబులకు లోబడక, వానియందుఁ గల దోషముల నివృచింపించి విషంబులఁబోలెఁ జూచునది. ప్రకృందనవనితాభిరణాంబరది విషయంబులకన్న నీ విషయంబులఁ గనుగొను నింద్రియంబులు శ్రేష్ఠంబులు; ఇంద్రియములకన్నవీని కధిష్ఠాన మై నడపు మనస్సు శ్రేష్ఠతరంబు. మనస్సుయొక్క చాంచల్యమును వికారములను దోషములను గనుగొను బుద్ధి శ్రేష్ఠతము. ధీవృత్తులను బ్రేరేపించుచు నన్నింటికి సాక్షి యైన చైతన్య స్వరూప మగు నాత్మ సర్వోత్కృష్టప్రభు. ఇట్లు పరిశీలింపఁగ, విషయేంద్రియ మనోబుద్ధి వృత్తులకు అధిష్ఠాన మై స్వకీయ చైతన్య తేజో విశేషంబున నన్నింటిని బ్రకాశింపజేయుచు, అన్నింటి గుణ దోషంబులఁ దెలిసికొను నాత్మ యొక్కటియే సర్వోత్కృష్టంబుగావున, అనదర్థంబు లగు నింద్రియార్థంబుల మోహించి, యాత్మ స్వరూపానుసంధానము సేయుటవలన మనస్సును విషయములనుఁ జూరించి, కాశ్యతానందమభిదం బగు సత్పథంబునఁ బ్రవర్తింపజేయ వలయును. మనస్సు ఏదేని కారణంబునఁ గాలుష్యముఁ జెంది విసాదపూరిత మయినపుడు, విషయంబులు సన్నిధియం దుండినను వానివైకే జోవడు. మన స్వేచ్ఛిధంబుగ నుండిన, లోకం బా చందంబునఁ గనిపించు, సంతృప్తాత్మలకు సంతోషానందభరితముగను, దుఃఖ తాంతఃకరణులకు నెఱుఁ జూచినఁ దృప్తి లేక వ్యసనాంధకార బంధు రితముగను, కామాత్ములకుఁ బ్రణయమయంబుగను, ధనసంపాదనాపరాయణులకు ద్రవ్యమయంబుగను, బ్రహ్మముభవ తత్పరులకు బ్రహ్మమయంబుగను లోకము కన్పట్టుచున్నది. లోకమందలి వస్తువు లేకా కారముగ నుండినను, వారి వారి చిత్తములకుఁ దగినటుల వస్తువు

లాయా విధంబుగఁ దోచుచున్నందున, మనస్సు ననుసరించి లోకము విస్తరింపఁబడుచున్నది గాని, లోకము ననుసరించి చిత్త ముండుట లేదు. సుషుప్తి కాలమందు మనస్సు లేన మై యుండుటవలన లోకము లన్నియు మనోగోచర మగుట కానను. కావున విషయమయం బగు లోకంబు మనస్సు ననుసరించి యున్నది. తరణీయణి నొకతెను గాంచి, స్తవ్యపానము నొసంగుటంబట్టి యాహార పదార్థంబని శిశువును, మాతవలెఁ బ్రోచుటంజేసి వాత్సల్య పదార్థంబని వాలకుఁడును, స్వర్ణోక సౌఖ్యంబుల నొసంగు భగవదార్థంబని తరుణుఁడును, మేదో ను జ్ఞాపి రామిష పూరితం బగు శివాకారం బని విరాగియుఁ దలంచును. కాంత యొకతె యయ్యి, వారి వారి చిత్త వృత్త్యనుగుణంబుగ భావనలు దోచినవి. పవిత్ర మగు భాగవతి గ్రంథంబును గని, మితాయి నమ్ముకొను వర్తకుఁడు దాని నురువును గట్టి యొక మణుఁగు మితాయి పదార్థములను పొట్టముగఁ గట్టుట కుపయోగించు కాగితములు కల వనియూ, అచ్చొత్తించు వారు దాని కాగితముల కకిమును ముద్రింపించుటకగు వ్యయంబులను లాభంబులను గని యింత తెల సేయు ననియు, బైందు సేయువారు క్యాలికో బైం డనియు వృద్ధుచర్యబద్ధ మనియు సుందరముగఁ గట్టఁబడిన దనియు మాత్రమే వర్ణింతురు. భక్తిజ్ఞానసంపన్నులగు మహాసేయు లందలి భక్తిరసపూరితంబు లగు పద్యంబులను ఆధ్యాత్మిక జ్ఞాన బోధకంబులగు విషయంబులను భగవన్మహిమను జేసోళఁ గొనియాడుదురు. ఇటు భాగవతగ్రంథం బను విషయ మొక్కటి వారి వారి చిత్తవృత్తికే దగినటుల స్ఫురించినది. కావున, లోకంబునఁ గల విషయభారంబువై, విషయపరాణులకుఁ గల చూపునకును ధర్మజ్ఞాన సంపన్ను లగు జితేంద్రియులకుఁ గల చూపునకును మిగుల భేదము కలదు. తత్త్వజ్ఞాని ప్రతివిషయంబునను దానికిఁ గల వివక్షరత్నమును త్పజితస్వభావమును దోషమును గని తెట్టుచుండు. విషయానస్తండు గుణ దోష వివేచనా శక్తి లేక, విషయంబులఁ దిలిచి వానిని గ్రోలుచు నవి నశించినంతట తేలయై దుఃఖించును. భగవద్వాయ కాంతాకనకరూపముగను వివిధవిషయ నివయంబుగను పరిణమించి యున్నది. విషయంబులు శాశ్వతములు గాక యశ్చిరంబులుగ నుండును గనుకనే, తత్త్వజ్ఞులు వాని స్వభావమును దెలిసికొని విషమువలెఁ జూచి తొలఁగుచున్నారు. జీవనము బుద్ధ్యుఁడప్రాయము; యౌవనము ఝరీవేగ తుల్యము; సంపదలు విద్యుచ్ఛృంఛలములు; భోగంబులు రోగనిదానంబులు; ధనములు నిధన దాయకములు; లక్ష్మీ దీపశిఖరలే నశ్చిర. ఇవిధంబున విషయజాతంబునఁ గల దోషము లన్నియు విమర్శించి, వివేచనలు విషమువలెఁ జూచి తొలఁగుచు, సత్తులు గాక మంటిలోని కుమ్మరపురుగువలెను పద్యవృత్తములోని జలబిందువువలెను అంటియు నంటక వ్యవహరింతురు. స్రక్చందనవనితాదీవిషయజాతముయొక్క స్వరూప స్వభావములు దెలిసినవారు రాకకు వర్షమును పోకకు విషాదమును జెందక సమచిత్తులుగ నుందురు. జనకాదులు గృహస్థాశ్రమమున నుండినను, విషయభోగానిత్యం బగు రాజ్యము సేలమండినను, సత్సహవాసంబునఁ గలిగిన నాధ్యాత్మికజ్ఞానబలంబున విషయానస్తంబులు గాక, వర్ష విషాదములయందును సుఖదుఃఖములయందును

శీతోష్ణములయందును సమచిత్తు లయి యుండిరి. రాజ్య యగు జనక మహారాజు ఒక పాదమును శ్రీచందనపంకసుందును మఱియొక పాదమును సముజ్జ్వలిత పాదకమందును చునిచి వార్ష విషాదముల నిట్టుల సహింపవలె నని లోకమునకు నిదర్శనముఁ జూపె. మహాయు, మేదలు మిడ్డలు కథ గజ తుర గాధన జాని వివిధ పదార్థముల తోడ పట్టణము దహన మగుచున్న దని సేవకులు తెలిపిన, ఇంచు వైన విషాదముఁ జెందక స్వస్థచిత్తుఁడై గూర్జరవృత్తి మహర్షి యొద్ద జేదాంతము శ్రవణముఁ గావించుచుండెను. పట్టణము దహన మగుచుండఁ జరింపి పేల యని మహర్షి లడుగఁ. “కారక దుఃఖములు ప్రాప్తించినట్లుల, సుఖములు ప్రాప్తించున; సుఖదుఃఖములు దైవాదులైయుండు. మనఃపూరితుఁ డింతించి యేమియుఁ బ్రయోజనము లేదు. వృక్ష మవలంబించి సమచిత్తుఁడై యుండవలయు; నా వస్తువులని వానియందు దృఢాభినివేశము లేదు సాంబభౌతికము లగునవి నశించుటయే స్వభావముగ కలని గమక, చింతించి వాని స్వభావము పోగొట్టఁ గలుగుదురా?”యని జనకమహారాజు వారితో నుడివెను. దీనినిబట్టి యా రాజ్యకి విషయలోలత లేమింజేసియే, చింత యా మహాసేయుని బాధించలే దని నిశ్చయించుకొనిరి.

విషయలోలత యన, స్రక్చందన కాంతా కన కాది విషయములలో నేదో యొకదానియందుఁ జిరకాలము సంసక్తచేతస్కుఁడై దాని ననుభవించి, యది నశించిన మఱియొక విషయము ననుభవించి తనివెఁ జెందక యింకను ననుభవింపవలయు ననెడి తృష్ణ. ఈ తృష్ణ కంతము లేదు. అన్నియం దెన్ని చిదుగులు వైచినను దృష్టి కలుగనట్లు, ఈ తృష్ణాగ్నియం దెన్ని విషయసుఖ సమిధలు వైచినను దనివి కలుగదు. ఇంద్రియములతోడ మనస్సు విషయములమీఁదికిఁ బరుగిడి శక్తిని గోల్పోయి యలయుచు శాంతిఁ జెందక భ్రమించుచుండును. విషయలోలతవలన దుఃఖము లొదవుచుండి బాధపడుచున్నను, విషక్రిమి న్యాయంబుగ చిరకాల పరివయంబు లగు విషయవాసనల విడువఁజాలక, యా దుఃఖములనే సుఖము లని తలంచుచు ననుభవించుచుండును. విషయసుఖములఁ జిరకాల మనుభవించి వివిధ దుఃఖములఁ జెంది యందుఁ దనివెఁ జెందక, శాశ్వత సుఖానంద పదార్థ మరయుటకై ప్రయత్నించును. ఇదియ విషయవిముఖత. విషయానుభవమువలనఁ గాని వైరాగ్యము కలుగ దని తత్త్వజ్ఞులు నుడువుదురు. నిండు చెలువులోని నీరు గండ్ల ద్వారా వెలికిఁ బోయి గ్రామములను భూములను ముంచినట్లు, మన స్తటాకములోని కేజోద్రవము ఇంద్రియముల ద్వారా వృద్ధముగ వెలుపలికిఁ బోయి యనేకా నర్థములఁ గలిగించును. గండ్లు పూడిచి తటాకపు గట్టును బాగు పఱచి శ్రేష్ఠమయిన జలరంధ్రముల నేర్పఱచి యుక్తకాలమునఁ బైరులు పండుటకు వలసిన జలమును విడిచి తక్కిన కాలముల యందు రంధ్రములు మూసిన, తటాకములోని జలము సమృద్ధముగ నుండి ప్రాణికోటికి స్నానపానాదుల కుపయోగపడి, వర్షము కురియక జ్ఞానము గలిగినను, దానినుండి యెంతయు రిక్షించును గదా? అవిధంబున, మన స్తటాకమునందలి జలంబును వృద్ధంబుగ విషయములమీఁదికిఁ బోనీయక, పురుషార్థంబునకును పరోపకారకార్యములకును జేహయాశ్రమము సెంత కావలయు నంతమాత్రము వదిలి

తక్కిన కాలములు ఇంద్రియముల నిరోధించి మంత్రస్థులు గా
వించిన మనస్తూతి మనః బ్రహ్మజలములు సమృద్ధముగ నుండి ధ
ర్మాత్మ కామ మోక్షములు సాధించుటకును యోగశక్తిని బడయుట
కును భూతలోక కుపకరించుటకును దగిన మనోబలము కలుగును.
దానివలన నెంతటి కార్యములైన సాధింప సమర్థుడగును. గయము
యొడగు పరమేశ్వరుండు ప్రాణులు కడదేలుట కింద్రియవర్గమును
మనస్సును నిచ్చి యుండ నద్దాని యుపయోగ మరయక వ్యర్థముగ నుప
యోగించి మాఘనికన్న కేటోక కృతఘ్నుడుకలఁదా? భగవద్దేశ
మరయ కలదా? అమూల్య మగు నింద్రియవర్గమును మనస్సును
యోగనావస్థయందు విషయవ్యసనార్థుడై విషయముల వైకి
బోనిచ్చి దుర్వినియోగము గావించిన, తురియావస్థయందు దుర్బలుల
డై యెట్టి కార్యముల నొనరింప సమర్థుఁడు గాక, పరతంత్రుఁడై
దుఃఖించును. కాఁబట్టి, లోకయాత్రకును దేహగోహయాత్రకును
మాత్రము ఎంత కావలయు నంత హితమితముగ నుపయోగపఱువల
యును గాని వ్యర్థముగ నుపయోగించిన, భగవద్దేశమునకు వ్యతి
రిక్తముగఁ బ్రవర్తించినవార లయి దుఃఖముల పాలగుదురు. ఆరోగ్య
మును గాంక్షించువాఁడు పదార్థముల నిచ్చ వచ్చినట్లు భుజింపక
హితముగను మితముగను పథ్యరూపమునను బుచ్చుకొనునట్లు, పర
మార్థమును గోరువాఁడు హితమితముగను పథ్యముగను విషయముల
స్వీకరింపవలయుఁ గాని, భోగాసక్తితో కైకొనిన నమితముగను
స్వేచ్ఛగను మెనవి రోగములఁ దెచ్చుకొనినట్లు, భోగంబులవలన
దుఃఖరోగములు కలుగును. స్వార్థశ్యాగము చేసి, పరోపకారపరా
యణుఁడుగ నుండువానికి విషయభోగచ్ఛ తగ్గి యుండును. విశేష
ముగ ధనము వ్యయముచేసి విలువ గల బట్టలు కట్టక సామాన్యవస్త్ర
ములు ధరించును, అభరణములఁ బెట్టుకొనక పయల కుపకరించు
టయే పరమాధరణ చునియు, నెక్కువ భోగము లపేక్షింపక దేహ
ధారణారోగ్యములకుఁ గావలసినంత మితముగ స్వీకరించుచు తక్కిన
దంతయు ప్రాణులతోకే యుపయోగించి, వారి యోగక్షేమంబులఁ
జూచి యానందించును. అట్టివానికి తన భోగసౌఖ్యములకన్న వేయి
మడుంగు లానందము కలుగును. విషయలోలుపుని చిత్తము విషయా
సక్త మై దానినే గ్రోలుటవలన, విషయాంతరమునకుఁ బోవఁజాలక
దుర్బలమై చెడి యుండును. దుర్బల చేతస్కుండు మనస్థైర్యము లేక
పోవుటచే ధర్మకార్యముల నొనరింపజాలడు. విషయలోలునికి చిత్త
స్థైర్యము ధైర్యము మేధ ప్రజ్ఞ ధర్మచింత సత్యప్రవర్తనము పర
శ్రేయస్సుహనము ద్వంద్వసహనము కలిగియుండవు. శి తేంద్రియనిక
లైఁ జెప్పిన వన్నియుఁ గలిగి యుండును. ఇంద్రియములకు తాను
లోఁబడక ఇంద్రియముల నన్నింటిని లోఁబఱచుకొని వశపర్చుట
గావించుకొనినవానికి స్వారాజ్యసౌఖ్యము కలదు. ఇంద్రియములనే
స్వాధీనపఱచుకొనఁ జాలనివాఁడు పెక్కువేల జనులు గల స్వగో
జ్యము నెట్లు పరిపాలింపఁ గలఁడు? విషయలోలత లేనివాఁడు స్వధ
ర్మమునఁ బ్రవర్తించి కులోచిత కృత్తులను లోకోపకారక వ్యాపార
ములను నభివృద్ధి గావించును. విధివిహిత కార్యముల నొనరించుచు,
వారిఫలము నపేక్షింపక పరమేశ్వరాంశభూతు లని ప్రాణుల కుప
కరించు ధర్మాత్మునికి ద్వంద్వసహనము కలుగును. అప్పుడు లోకుల

దూషణభూషణులు గాని లాభనష్టములు గాని సుఖదుఃఖములు
గాని స్వత్వ పరత్వ భేదములు గాని పాటింపక, యుదాహరణ
ముతో ననేకమహాకార్యము లొనరించి మానవజన్మసాఫల్యముఁ
కెందించుకొనును గాని, విషయలోలుపత్వముచే స్వాగ
పరాధుఁడై నెది పశుపక్ష్యాదులవలె వ్యర్థముగ నాలము
బోఁగొట్టుకొనఁజాలడు. వ్యర్థబీది కొలిమి నూచు లోలు
తిత్తివలె నుండును. మానవుఁడు జనన మందుట, జ్ఞానమును బడసి
లోకోపకారక కార్యములను గావించి పుణ్యవిశేషమును నుత్తిగు
లోకములు గాని పరమేశ్వరు సాన్నిధ్యము గాని సొంగుట, ము
ఖ్యోద్దేశము. అటుగాక, తాను వచ్చిన కార్యమును మఱచి విషయ
లోలుఁ డగుట, పాంథుఁడు యాత్ర నెయుచు మార్గవ్యర్థంబునఁ
గల సత్త్వములలో విడిసి యచ్చటి వైచిత్ర్యములకు జూచుచు తదేకా
సత్త్వ డై త్యానుద్దేశించి యే తెంచిన కార్యమును మఱచుటఁబోలె నుం
డును. పుత్రమిత్ర కళత్ర బంధువర్గముగోడి సంగము, బాటసా
రులందఱు, నొక సత్త్వమున విడిసి యిందుక కాలము స్నేహమునఁ
గలసి మెలసి మఱల వీడి తమ తమ గమ్యస్థానములకుఁ బోవ
నుద్దేశించిన విధంబును బోలి యుండు. శివానాలోని లక్షల ద్రవ్య
మును మరాఘ లేక్కపెట్టుచు తాకుచు నుండి, తన ద్రవ్యముకా
దని తలచునట్లును, రాజపుత్రుల నెత్తుకొని యాడించు దాసదాసీ
జనము ఆబిడ్డలు తమచి కా వని యనుకొనినట్లును, వివేకసంపన్నుఁడు
పుత్ర మిత్ర కళత్ర గృహ క్షేత్ర స్వజ్ఞాధర జాంబగ నాహ
నోద్వాన శ య్యాసన ధన కన కాది వివిధ విషయజాతంబుతోడఁ
గూడి యున్న నెప్పటికేని వియోగంబు తప్ప దనియు నశశ్వగంబు
లనియు పరిజ్ఞాచు దుఃఖదాయకంబు లనియుఁ దలచి, సంపత్తుఁడు
గాక యంటియు నంటనట్లు లుండి, అతిథివలెఁ బ్రవర్తింపవలయు.

మనము విషయములతోఁ గూడి యెంతకాల మున్న నెప్పటి
కేని వియోగము కలుగక తప్పదు. విషయములు మనలను విడిచినను,
మనము విషయములను విడిచినను, రెండు నొక్కటియే కదా యని
తలంపఁగూడదు. విషయాసక్తుల మగు మనల నవి విడిచి పోవు
నపుడు మితి లేని దుఃఖము మనకుఁ గలుగును. విషయ స్వరూప
స్వభావములను దెలిసి వానినే మనము విడిచితిమేని మేగ లేని
సుఖము గలుగు. వానిచే మనము విడువఁబడుట కన్న, మనచే నవి
విడువఁబడుటనేని ధీరుల మగుదుము; లేనిచో, బేలల నగుదుము.
పురాకృత సుకృత విశేషంబున, విషయసుఖంబులు మనకుఁ
బ్రాప్తము లై సుకృతము క్షయించుకొలఁదని విషయంబులు సోయి
దుఃఖములు కలుగుటవలన, విషయ సుఖానుభవమందు సుకృతము
క్షీణించుచున్న దని వివేకులు తెలిసికొని యప్రమత్తు లై విషయ
లోలురు కాక యుండును. సంయోగములు విప్రయోగాంతములు;
సుఖములు దుఃఖాంతములు. కావున విషయములు ప్రాప్తంబు లగు
నపుడు వియోగదుఃఖములు కలుగు ననియే భావంపఁ దగి యున్నది.
సప్త విషయ వ్యసనములచే నొక్కొకరు హతు లైరి. ద్యుతము
వలన యాధిష్ఠితుండును సరహంసమందలి యాగ చే యాసురుండిను
మవ్యసానమున యాదవులును జాత్యమున నింద్రుఁడును మృగ
యానినోదంబున బ్రహ్మదత్త మహీపతియు చోరత్వమున యయా

తియు పరకాంతాసక్తివలన రావలయును, వీర లొక్కొక్క విషయ వ్యవస్థనుచేతనే మితి లేని కష్టము లనుభవించు, నిందుఁ గొన్ని గాని యన్ని గాని కలిగియున్నవాని విషయ మే మని చెప్పవలయు? విషయాసక్తి కూడ దని భాగవత భాగతి భగవద్గీతాది శాస్త్రములయందు విశేషముగఁ దెలిపిరి.

శ్లో. యే హి సంస్పర్శభాః భోగాః దుఃఖయో నయ ఏక తే

ఆవ్యంతరంతః కాంతేషు నతేషు గమతే బుధః .

అర్జునా! విషయేంద్రియ సంసౌగంధమువలనఁ గలుగు భోగములు దుఃఖములకములు; ఆదియు నింతయును గలవి. కావున వివేకసంపన్నుడు పరిణామగు ఖింబు లగు విషయములం దాసక్తుఁడు కాఁడని భగవద్గీతయందు రీతయధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినది. విషయంబులఁ దలఁచువానికి పానియం దాసక్తి కలుగును. ఆ విషయాసక్తివలన విషయముఖింబు లనుభవింపవలయు ననెడి కోర్కె వాడమును. ఆ కోరిక కొనసాగకున్నను పరులచే నుపహాత మయినను క్రోధము కలుగును. క్రోధమువలన నొడఁ లెఱుంగని యావేశ మోహము కలుగును. మోహమువలన స్మృతి చెడును. స్మృతి చెడుటవలన బుద్ధి నశించును. ఇవిధంబున సకలసంస్థలంబులకు విషయాభిధ్యానమే మూలకారణ మని భగవద్గీత 2-వ యధ్యాయమునఁ జెప్పఁబడినది. విషయముల ధ్యానించువాని చిత్తము విషయాకారముగఁ బరిణమించి, విషయములు నశించినంతనే చిత్తము సంతోభముఁ జెందును. భగవంతుని ధ్యానించువాని చిత్తమున భగవత్కళ్యాణగుణములు నెలకొని, ధ్యేతకు కాశ్యతానందముఖము లాడఁగూర్చును.

అనాద్యవిద్యావాసనవలన చిత్తము చెడి, స్వగతమాల్సిగ్గున బహిర్విషయములమీఁదికి ఇంద్రియములతోడఁ బరుగిడును. ఇంద్రియ గ్రామము, ఎంతటి ప్రజ్ఞావంతు నేని పండితప్రకాండు నేని వివేక శీలునేని తత్త్వజ్ఞు నేని మోసపుచ్చి, భ్రాంతిఁ గలుగఁచేసి విషయములలోనికిఁ బ్రవేశింపఁజేయు. ప్రపంచమున, కాంతాకనకరూప విషయవ్యామోహముతోఁ దుల్య మైనది మఱియొకటి లేదు. దీపాగ్నిని జూచి యాహార మని భ్రమఁ జేంది తలఁగంబులు దానం బ్రవేశించు చందంబున, కామినీజన హావభావాది శృంగార వికారములట లోనయి యువకుల మనముల్లు కామాగ్నిని దహింపఁటచుండు. మైనికుండు జలంబుల నుండు మీనంబులఁ బట్టుటకై బడికాగ్రమునం దామిషముఁ జూపి గ్రహించులాగున, మన్మథధీనగుండు కామినీజన నవ తారణ్య లావణ్య సంజనిత వివిధ శృంగార చేష్టా సంపత్తిని గూపి, మావపుల మనోమీనంబుల హరించుచున్న వాఁడు. విద్యా విషయ సౌజన్య సౌఖీ త్యాదార్యాది సుగుణగణ నికేతను లగు మతి వంశు లనేకులు, అసత్సహవాసంబున కామినీమణుల భూచాప వినిర్ముక్త మార క్రూర వారాచంబు లనం బగఁగు కటాక్షవీక్షణముల విధ్ధచేతస్కులయి మోహజాలములలోఁ గిక్కి, సుగుణసంపత్తిని గోల్పోయి తుదకు బేల లగుచున్నారు. కావున, ధీరు లగు పురుషవరేణ్యులు విషయాగణ్యములయందు విచ్ఛలవిడిగ సందరించు చిత్తమత్తేగ్గంబును వివేకాంతుశముచే స్వాధీనపఱచుకొనవలయు. మనోమగ్గుటము సంసారమహిరుహ విషయభాభాతతియందనవగతము సంచరించుచుండుఁ గావున, భక్తిగుణంబున వశపర్తి

గా ముగించవలయు. మృత్యుష్టికా జలప్రవాహంబులఁ గాంచి, గృంబులు ప్రధాండు చందంబున మనఃపరంగంగాలు విషయాశా మరుభూములందుఁ బరుగిడుచుండు. కావున, ధీరులు విషయగోసంబులఁ దెలిసికొని ప్రమాదం బొరయుతుండునని.

దుష్టాశ్వంబులం బూన్చిన రథంబు నెక్కి ప్రభువరుండు సుందరోద్ధానమందిగంబునకుఁ బోవునెడ, నూర్చును నిరు పార్శ్వముల నగాధము లగు :ర్దము లున్నను అత్తటి సారథి నేర్పరి యై పరాకు లేక పగ్గములు చేఁ బూనిన, ఆ హయంబు లభిమతప్రదేశ మునకుం గెనిపోయి చేర్చును. అటు గాక సారథి మద్భువాన పరాయత్తచిత్తుం జైన నీ దుష్టతురంగంగాలు నెడఁబ్రోవకు నీడ్చి గర్తంబులొఁ డవైన, రథము గుత్తునియి లగుటయే గాక, రథకాశ్య సారథుల కేరిరంబులు గాయములతో నిండి తుదకు ప్రాణహానియు సంభవించును. అవిధంబున ఇంద్రియ హయంబుల నమగ్నఁబడిన కేరిరథము నాగోహణము గావించువాఁడు జీవుఁ దను ప్రభువు. బుద్ధి యను సారథి, మనః ప్రగ్రహములను జేఁబట్టి జాగరూకత గలిగి హయంబుల చోదనంబుఁ గావించిన, నీతి న్యాయ తుల్యమార్గంబునఁ జక్కఁగఁ బోయి కాశ్యతానందభాసురం బగు పరబ్రహ్మ నంద మందిరమునకుం జేర్చును. అటు గాక బుద్ధి ప్రమాదావస్థను జెందిన నీ యింద్రియాశ్వంబులు విషయాశా మహాగర్తంబులలోనికి బడఁద్రోయునెడ బుద్ధింద్రియజీవులకు మహా దుఃఖంబులు సంప్రాప్తము లగును. కావున, ధీరుం డగు మానవుండు ఇంద్రియంబులు పోవు మార్గంబునఁ బోనీయక స్వాధీనమం దుంచుకొని భటంబులను బోలె యుక్తకార్యంబుల నియోగించునది. మనోబుద్ధింద్రియ వృత్తులు తన్నిగ్రహంబు యోగమహిమ లోనగు విషయంబులు మత్స్యైత మానసిక శాస్త్రంబున విపులముగ విశదీకరింపఁబడినవి. కనుక, అటు గాంచ నగు నని యిటు విరమించితి. జీవదయా పరుం డగు పరమేశ్వరుండు మనయెడ నపరిమిత మగు కృప గలిగి దయ నొసంగిన యింద్రియకర్తంబును మనోబుద్ధులను అనద్విషయములకై వినియోగింపక, పరమేశ్వరాంశ సంభూతు లగు జీవులకును దేశ తీమంబులకును నుపయోగపఱచి, దేహయాత్ర గేహయాత్ర లోకయాత్ర నిర్వహించుటకు మాత్ర మావశ్యకమయిన విషయజాతంబును హితమితపథ్యంబుగ స్వీకరించి, స్వార్థ విషయంబు లగు భోగంబుల పెనర్జించి మానవజన్మమును సాఫల్యముఁ గావించుకొనువాఁడు కృతజ్ఞుఁడై యాశ్వరానుగ్రహము నకుఁ బాత్రుఁ డగును. అటు గాక, స్వార్థపరాయణతచే విషయ లోలుఁడై భగవదుద్దిష్టముల నాజ్ఞల గ్రహింపఁజాలక ప్రాణికోటికి మే లొనరింపక మనోబుద్ధింద్రియవర్గమును అనద్విషయంబులఁ బోనిచ్చి భోగంబుల ననుభవించువాఁడు కృతఘ్నుఁడై తుదని మేర లేని యిడుమలఁ బొందును. జగదీశ్వరుండు ను దీక్షజనావన తత్పరుండును ఆశ్రితభక్తజనపాపహారియు నగు హరి సర్వోత్తముండు కావున, ఆ పురుషోత్తము ఛిక్తితాత్పర్యంబున నాశ్రయించిన, మనోమాల్సిగ్గుంబును విషయలోలతను బోఁగొట్టి జీతేంద్రియతను మనోదార్ధ్యమును ధర్మపరాయణతను నిచ్చి ప్రోమఁగాత యని యంతటితో విరమించుచున్నాఁడ.

రూపకల్పన

ముట్నూరి కృష్ణరావువంతులు గారు

హిందూధర్మసాధనప్రపంచమున విగ్రహారాధనము ప్రధానస్థాన మాక్రమించుకొనినది. హిందూ లోకమునందలి సర్వ సంప్రదాయములవారును విగ్రహములను పూజించుచున్నారు. పండితులును పామరులును, బ్రాహ్మణులును బ్రాహ్మణేతరులును, సన్యాసులును సంసారులును, ఈమార్గమునే త్రొక్కుచున్నారు. విగ్రహారాధనము ఏ కాలమున ప్రారంభమైనదో నిర్ణయించుటకు తగిన యాధారములు లేవు. వేద కాలమున విగ్రహపూజ లేదని కొందఱు చరిత్రకారులనుచున్నారు. కాని, అది యథార్థమని నమ్ముటకు వీలు లేదు. ఇప్పటి దేవాలయముల నలంకరించుచున్న దారు శిలా లోహ విగ్రహములవంటివి ప్రాగైతిహాసిక యుగమున లేకపోవచ్చును. కాని, అనంతమయుని నానారూపకల్పనలతో వర్ణించియున్నట్లు ఋక్కులయందు చూచుచున్నాము. ప్రతిమార్చన ప్రాచీనయుగమునందున్నట్లు కొన్ని సూచనలు కూడఁ గన్పట్టుచున్నను, పౌరాణిక కాలమునందు విచిత్రరీతి నభివృద్ధి నొందినదనుట నిర్వివాదాంశము. విగ్రహారాధనముయొక్క చారిత్రమును వ్రాయుట ఈ వ్యాసముయొక్క యుద్దేశము కాదు; దానిని ఖండించుట గాని, సమర్థించుట గాని యుద్దేశము కాదు. నిర్గుణబ్రహ్మతత్త్వ ప్రతిపాదనము చేసిన ఉపనిషత్కాలాంతరమున ఈ విగ్రహములు వృద్ధి నొందుటకు గారణ మేమి? బ్రహ్మసాధనయందు విగ్రహము లేట్లుద్భవించెను? అయ్యవి ధర్మసాధనయొక్క ఉచ్చదశయా, లేక నీచదశయా? అనేడి యంశములు మాత్ర మీ వ్యాసమున సూచింపఁబడును.

విగ్రహములు అనేకరూపములను ధరించి యున్నవి. కొన్ని స్త్రీరూపములు, కొన్ని పురుషరూపములు, కొన్ని ఈశ్వర వాహనములు, కొన్ని యవతా

రపురుషుల లీలలు. కొన్ని జగన్నాటకమునంపలి విచిత్రచర్యలను జూపును. కొన్ని హావభావవిలాసములను బ్రదర్శించును. కొన్ని బీజాక్షరములతోఁ గూడిన యంత్రములు. కొన్ని యే రూపమును లేని శిలలు. కొన్ని భీకర శస్త్రాలంకృతములైన విగ్రహములు. కొన్ని సౌందర్యమములు. కొన్ని వికృతాకారములు. కొన్ని స్వభావ సిద్ధములు. కొన్ని అప్రాకృతములు. ఇన్నిరకముల విగ్రహము లున్నను ప్రతివిగ్రహమున కొక ధ్యానశ్లోకము కలదు. శిల్పికాని చిత్రకారుఁడుకాని తా నే విగ్రహమును నిర్మించుటకుఁ బూనుకొనునో, దానికిపూర్వము ఆ విగ్రహమునకు సంబంధించిన ధ్యానశ్లోకమును మనోగతము చేసికొనును. ఈ విగ్రహముల రహస్య మంతయు ధ్యానశ్లోకములయందే కలదు. ఈ ధ్యానశ్లోకములను రచించిన దెవరు? ఉత్తమాధికారులా, లేక నిమ్నశ్రేణిలోని వారా? ఆ ధ్యానశ్లోకములందలి యుపాస్యదేవతలెవరు? ఆ యుపాస్యదేవతలు నిరాకారబ్రహ్మతత్త్వమునకు విరుద్ధములైనవా? లేక గంభీరమైన బ్రహ్మభావముయొక్క ఉపాంగఘటనలా? ఈ యంశమును మనము తెలిసికొనఁ గలిగితిమేని, హిందూదేవతా విగ్రహముల యొక్క ఆంతరంగిక రహస్యము హృద్గోచర మగును.

సాధన ప్రణాళి

బ్రహ్మసాధనప్రపంచము అతివిశాలమును గంభీరమునై అధికార తారతమ్యమును బట్టి వివిధ మార్గములు గలిగి ఒక మహావిశ్వవిద్యాలయమువలెఁ గన్పట్టును. ధర్మ సమన్వయమువలెనే సాధనసమన్వయము కూడ అప్పడప్పుడు కలుచువచ్చెను. మొత్తముమీద నీ వివిధసాధనలు జ్ఞాన భక్తి కర్మ మార్గములుగ విభజింపఁబడెను. తిరిగి ప్రతిమార్గమునందును అనేక సోపానములు కనుపెట్టఁబడెను. జ్ఞానమార్గమున శమ

దమాది పట్ల సంపత్తి, సాధనచతుష్టయము, ధ్యాన ధారణ యోగ సమాధులు మొదలగు సోపానము లెన్ని యో పేర్కొనఁబడినవి. ఒక్క యోగమార్గమున అనేక సాధనములు కలవు. భక్తిమార్గమున దాస్య సఖ్య వాత్సల్య సూధుర్య మహాభావములును, ఉద్బోధన శ్రోత వందన ప్రార్థన ఆనుతాప మంగ శాది భజనలును, 24 రసములును, అసంఖ్యాకము లగు ప్రపత్తులును, తరంగతరంగములుగ విస్తరించి ఒక యనంతసాగరము వలె జూపట్టును. ఇక కర్మమార్గము, చతురాశ్రమము లను పంచమహాయజ్ఞములను అంతము చేసి వ్రతము లను విధినిషేధములను యజ్ఞయాగములను జపతప ములను కలిగి, ఒక మహారణ్యమువలె కన్నట్టును. ఒక్క తాంత్రికుల యుపాసనావిధానమునందు 116 విభాగములు సూచించఁబడినవి. వీని నన్నిటిని గూర్చి తెలిసికొనఁగోరువారు కడు స్వల్పము. వానిని స్వానుభవమున తెలిసికొని పరిశీలించఁగలవా రంతకంటెను స్వల్పము. ఇవి గ్రంథపఠనమువలనఁ గాని తర్కసాహాయ్యమువలనఁ గాని అలవడు విద్యలు కావు. సిద్ధు లగు వారియొద్ద సుశ్రూష చేయువారికే యవి లభ్యమగును.

త్రివిధవేదాంతికోపాసనము

వేదాంతులు ఉపాసనములను మూడు విధములుగ విభజించిరి. ప్రతీకోపాసన, సంపదకోపాసన, స్వరూపోపాసన యనునవి మూడు తరగతులు. అనధికారులు చేయునది ప్రతీకోపాసన. దీనినే అధ్యాసజనితోపాసన యందురు. “అన్యత్ర దృష్టః పరత్రానభాసః.” ఒక వస్తువుయొక్క గుణమును మరియొక వస్తువునకు ఆరోపించుటయే అధ్యాస. రజ్జువును సర్పముగ భావించుట అధ్యాసము. శ్రుత్వానముచే అనఁగా వినికిడివలన కలిగిన జ్ఞానమును ఘటపటముల కారోపించి పూజ చేయుట ప్రతీకోపాసనము. పూర్వుల యనుభవములను అనుశీలనము చేయుటే దీని యుద్దేశము. ఇందు అపరోక్షానుభూతి యొక మాత్రము లేదు. సంపదకోపాసన నిర్మాణికారులకొరకు ఉద్దేశింపఁబడినది. నిర్మాణికారి అనఁగా కారకంబై నెక్కువ చిత్తసంస్కారము కలిగియుండును. స్వల్పవస్తువు మూలమున పెద్ద వస్తువును ధ్యానము చేయుట నిర్మాణికారి మార్గము. రెండు వస్తువులకుఁ గల సామ్యాన్యధ్యమును కనుపెట్టి, నిర్మాణికారి చిన్నదానినుండి పెద్దదానిని, పరోక్షము

నుండి అపరోక్షమును చేరఁగలుగును. బాలుఁడు నాంజనండును జూచి భూగోళముయొక్క ఆకాశమును తెలిసికొనును. అటులే సంపదకోపాసకుఁడు సూర్యుని స్వప్రకాశత్వమును జగత్ప్రకాశత్వమును మనోగతము చేసికొని బ్రహ్మముయొక్క స్వప్రకాశత్వమును జగత్ప్రకాశత్వమును ధ్యానించును. బ్రహ్మము చిదవస్తువు, నిరాకార స్వరూపము, అవాక్యారసగోచరము. ధర్మ మార్గమునందలి ప్రపంచానన్తయందు దృశ్య సూపదార్థములకు బ్రహ్మాండములకు జూచి బ్రహ్మమును ధ్యానింపఁగలుగుచుము. సూర్యోపాసననుండి మనోపాసనకును, మనోపాసన నుండి ప్రాణోపాసనకును, ప్రాణోపాసన నుండి గురుపూజ వేక అనంతారోపాసనకును, క్రమక్రమముగ కక్ష్యాంతరములను దాటుచు నిర్మాణికారి తుదకు అధికారి కాఁగలడు. సంపదజ్ఞాన మొక విధమగు రూపని మగుటచే దీనియందును ప్రత్యక్షానుభవము లేదు. ఈ రెండు తరగతులును కేవలము సాంకేతికములు. వ్యవహారమునందు వివిచిత్రములుగ నుండఁజాలవు. ప్రచలితధర్మములందు ప్రతీకోపాసనయు సంపదకోపాసనయు పరస్పరపరిమాణగత ప్రభేదములతో నర్థించుండును. స్వరూపోపాసన ఉత్తమాధికారులకే సాధ్యము. ఆత్మయందు పరమాత్మోపలబ్ధిని పొందుటయే దీని యుద్దేశము. ధ్యానధారణములనలన బ్రహ్మైక్యత నొందుటయే దీని సిద్ధి. చిత్తనివృత్తి యుండినఁగాని స్వరూపోపాసన సాధ్యము కాదు. చంచలచిత్తమున చిదవస్తువు ప్రకాశింపదు. ఏకనివృత్తో నిజస్వరూపము నుపాసించునప్పుడే సాత్వాత్మారము లభించును. స్తుతిస్తోత్రములచే చిత్తశుద్ధిని గావించుకొని యోగాభ్యాసమున సమాధి యవస్థను పొందవలెను. ప్రతీకోపాసనయందు ఆత్మానాత్మ విచక్షణ లేదు. సంపదకోపాసనయందు సమాధి యవస్థ లేదు. ఒక స్వరూపోపాసకులకే బ్రహ్మసాత్వాత్మారము సాధ్యము.

నిరాకారవాదము

బ్రహ్మోపాసన సాధనవిషయము. వివిధసాధనలయందలి సత్యాసత్యములు స్వానుభవమువలననే తెలియనగును. ధర్మతత్త్వము సాక్షాదనుభూతిగ్రాహ్యము. ఏ తత్త్వమును తర్కమువలన పూర్ణముగ సిద్ధాంతీకరించుటకు వీలు లేదు. తర్కము శ్రద్ధావంతుని శ్రద్ధను దృఢపఱచువచ్చును. కాని, శ్రద్ధ లేనివారికి

అనుకూలవిశ్వాసమును పుట్టింపజాలను. సమగ్రజ్ఞానము మానవుని స్వరూపభూతిపై ప్రతిష్ఠింపఁబడియున్నది. మనస్సుచే పురిగొల్పఁబడు తర్కము, మీమాంస, విచారణ, అనుభవమును బయటనుండి మాత్రమే విమర్శింపఁగలుగును. కార్యమును జూచి కారణమును గ్రహించినపుడు బుద్ధికి కనఁబడునది కారణముయొక్క నిజస్వరూపము కాదు. మీమాంస కార్యము వెనుకనుండు కర్తయొక్క రూపమును ప్రతిష్ఠింపఁగలుగును; ఆ రూపము కేవలము సత్రామాత్రజ్ఞేయము. అనఁగా, ఉన్నది అని మాత్రమే చెప్పవచ్చును గాని ఆ వస్తుస్వరూపముయొక్క వివర మెట్టిదయినదియు చెప్పటకు శక్యము కాదు.

“యతోవా ఇమాని భూతాని జాయంతే
యేనజాతాని జీవంతి
యత్రైయంత్యభిసంవిశంతి
తద్విజ్ఞానస్య తద్వైశ్వా”

అని యుపనిషత్తులు బ్రహ్మతత్త్వమును నిరూపించుచున్నవి. కాని, ఈ వాక్యము బ్రహ్మముయొక్క బహిః ప్రకాశమును మాత్రమే వర్ణించుచున్నది. బ్రహ్మమును దూరమునుండి చూపుచున్నది కాని, దాని స్వరూపమును లోపలనుండి వెల్లడించుట లేదు. బ్రహ్మపదార్థమును మనము తెలిసికొనుచున్నది తర్కసంబంధమైన “అనుమానము” వలననే గాని, అనుభవము వలన కాదు. సూర్యుని తేజస్సును మాత్రము చూడఁగల్గియు ఆయన స్వరూపమును చూడలేనట్లు, మనస్సు వలన బ్రహ్మముయొక్క బాహ్యరూపప్రకృతులను కొంత వఱకు తెలిసికొనుచున్నామే కాని, బ్రహ్మదర్శనలాభమును బ్రహ్మస్పర్శసౌఖ్యమును అనుభవించఁజాలము. దర్శనలాభమును పొందనియెడల బ్రహ్మసాత్త్వత్కారము పూర్తికానేరదు. మనస్సునకు వస్తుతత్త్వము అజ్ఞాతమును అజ్ఞేయమును నగుచున్నది. బ్రహ్మాండముయొక్క కార్యకారణసంబంధము విచారించి, జగద్రూపమునకు వెనుక కారణరూపము కలదని ప్రతిపాదించుచున్నాము. ఆ కారణతత్త్వమునే యుపనిషత్తులు బ్రహ్మతత్త్వమని చెప్పుచున్నవి. ఆ తత్త్వము నిర్గుణము, నిరాకారము. కార్యకారణసంబంధ విచారణ మనోధర్మము. మనస్సునకు భేదవిచారణయందు సామర్థ్యము కలదు. అభేదప్రతిపాదనము మనస్సుయొక్క

యధికారమునకు దాటిిన కని. మన స్పెష్టమగును, “అవును, కాదు” అను నీరెండు సంజ్ఞలయందే సంచరించుచుండును. కార్యమునకు కారణము గలదు. కార్యము కారణముకంటె భిన్నమైనది, స్వతంత్రమైనది. కార్యము దృశ్యము. కారణము అదృశ్యము. కార్యము ఇంద్రియప్రత్యక్షము; కారణము అనుమానక్రొత్తితము. కార్యము సాకారము, సవిశేషము. కారణము నిరాకారము నిర్విశేషము; అను చర్చను చేయఁగలిగినది మనస్సు. తర్కము మనల నీ సిద్ధాంతమునఱకే తీసికొనిపోగలదు. “నేతి నేతి” అనియే మనస్సు చెప్పఁగలుగును గాని, ఆ పదార్థముయొక్క స్వరూప మెట్టిది యను ప్రశ్నకు ప్రత్యుత్తర మీయఁజాలదు. నిరాకారవాదము మానవుని మనోమయకోశమునకు మాత్రమే సుబాధించి యుండును. మానవుఁ డీ కోశమును దాట లేనంతవఱకు నిరాకారనిర్గుణవాదమును అతిక్రమింపఁజాలఁడు. ఈ వాదము మనస్సునే బ్రహ్మమని తెలిసికొనుచున్నది. “మనోబ్రహ్మేతి వ్యజానాత్.” అనఁగా, నీ బ్రహ్మము మనోమయబ్రహ్మము, మానసస్పృష్టి. అది తత్త్వముయొక్క ఒక దిక్కును ఒక యంశమును మాత్రమే వెల్లడింపఁగలుగును.

సాక్షీచైతన్యము

బ్రహ్మనాదు లీ యంశమును దాటి బ్రహ్మపదార్థముయొక్క మఱియొక దిక్కును కూడ ప్రదర్శించిరి. స్పృష్టి స్థితి లయములయందు బ్రహ్మమును మనము కారణరూపముగ చూచుచున్నాము. దానినే మన జీవనాంతరాళమున వివిధావస్థలందును అశేష పరివర్తనములందును సాక్షీచైతన్యరూపమున చూచుచున్నాము. పరిణామము జగత్తుయొక్క నిత్యధర్మము. జగత్తు ఎల్లప్పుడు తిరుగుచు, చంచలమై విరామము లేక ప్రవాహమువలె ప్రవహించుచున్నది. ఇంద్రియము లన్నియు నిరంతరము విషయప్రవాహమున తగుల్కొని కంపించుచున్నవి. దృశ్యవస్తువుల ఛాయలు చక్షువులపై ఒకదాని తరువాత నొకటి పడుచున్నవి, తొలగిపోవుచున్నవి. శ్రోత్రములందు భిన్నభిన్నధ్వనులు ఒకదాని తరువాత నొకటి శబ్దించుచు తిరిగి ఆకాశమున నంతరించుచున్నవి. ఇదే విధముగ నకలేంద్రియములమీఁదను ఆయా ఇంద్రియములకు సంబంధించిన విషయసముదాయము నవీతరంగములవలె లేచి పడుచు

వెంటనే తొలగిపోవుచున్నది. ఈ ఖండఖండములయిన దృశ్యములును ధ్వనులును రసగంధములును మన యింద్రియముల ద్వారమున జ్ఞానోదయమును గలుగఁ జేయుచున్నవి. ఈ విషయస్పర్శ అతిచంచలము. ఇది యెప్పుడును గలుగుచుండును, పోవుచుండును. పూర్వ మేది గల్గినను, దానితరువాత నేది వచ్చెనో, ఆ సంబంధము మనలో నిలువనియెడల, పూర్వము గల్గిన దాని యనుభూతితోడ, ఉత్తరక్షణమునఁ గలుగు జ్ఞానమును తెలిసికొనుటకు వీలు లేదు. శబ్ద స్పర్శ రూప రస గంధాదులగు విషయానుభవములు ఆ సంబంధము లేనియెడల పూర్ణమైన విషయజ్ఞానమును కలుగఁజేయఁ జాలవు. మన మనమున నే తత్త్వము చంచలమగు విషయస్పర్శలవలనఁ గలుగు ఊణికానుభవములను జాగ్రత్త పఱచి విషయజ్ఞానమును సంభవించఁజేయునో, దానినే సాక్షీచైతన్య మందురు. ఇదియే సూత్రాత్మక, లేక సర్వగత మగు పరమాత్మక. శుద్ధసత్తామాత్రజ్ఞేయ మగు బ్రహ్మతత్త్వము సర్వాతీతమే కాక, సర్వగత మగు పరమాత్మస్వరూప మని తెలిసికొనఁగలుగుచున్నాము. కాని, పరబ్రహ్మతత్త్వము సర్వాతీత మనినను, సర్వగత మనినను, దాని పూర్ణస్వరూపము వ్యక్త మగుట లేదు. సృష్టికార్యములవలన పరబ్రహ్మస్వరూపమును, విషయస్పర్శముల ఊణికానుభూతివలన సాక్షీచైతన్య మగు పరమాత్మస్వరూపమును తెలిసికొనుచున్నాము. మనస్సు వలన పరబ్రహ్మముయొక్క కారణరూపము నెట్లు తెలిసికొనఁగలుగుచున్నామో, అట్లే విజ్ఞానమువలన సర్వాంతర్యామి యగు పరమాత్మస్వరూపమును తెలిసికొనఁ గలుగుచున్నాము. కాని, పరమతత్త్వముయొక్క ఈ రెండు దిక్కులను అనుమానప్రమాణమువలననే తెలిసికొనఁగలుగుచున్నాము; అపరోక్షానుభూతివలన సాక్షాత్కారము చేసికొనుట లేదు.

ప్రత్యక్షానుభవము

ఈ సాక్షాదనుభూతి గలుగుట యెట్లు? అనుమానప్రమాణమువలన ఇది సాధ్యము కా దని తేటపడినది. ఇందువలననే భక్తులు భగవానుఁ డెవనిపై కృపను చూపునో, అట్టివాఁడే బహుపుణ్యఫలమువలన సద్గురు చరణాశ్రితుఁడై ప్రత్యక్షానుభవమును పొందఁగలుగునని చెప్పుచున్నారు. కాని, లోకహితార్థము బ్రహ్మవిదులు అనేకోపాసనలను కల్పించిరి. ఒక సూర్యకీరణ

ముచే అనంతకోటిస్ఫటికము లొక్కమాటుగ ప్రకాశించు విధమున, ఎవని యంతస్పర్శచే సమస్తస్థావరజంగమములును ప్రకాశించుచున్నవ్రా, ఎవడు ధర్మజ్ఞానయొక్క చరమయొక్తియు ప్రపంచవాసనల పరమనివృత్తియు నై బ్రహ్మాండము నంతను ఓతప్రోతభావమున నిండియున్నాఁడో, ఎవని లీలావిలాసమందు నిఖిల జగత్తు చకితమై పులకితమై విస్మితమై నుచుధురక్షీర ఖండన్యాయమున కరంగిపోవుచున్నదో, అట్టి భగవానుని అట్టి పరమసుందరుని అట్టి నిఖిలరసామృతమూర్తిని అట్టి సన్నిధానందవిగ్రహమును, స్వజీవనమున స్వానుభూతియందు, దర్శించి స్పృశించి ఆస్వాదించి అమృతపదవి నందిన, సిద్ధులయొక్క చింతనల, భజనల, యోగముల, సమాధుల, రూపకల్పనల రహస్యమును తెలిసికొనినఁ గాని బ్రహ్మసాక్షాత్కారమార్గమున ప్రవేశించుటకే వీలు లేదు.

“విన్యయస్య ద్వితీయస్య నిష్కలస్య శరీణః

ఉపాసకానాం కార్యార్థం బ్రహ్మణో రూపకల్పనః”

అని కులార్ణవతంత్రమున నొక సిద్ధిపురుషుఁడు నుడివెను. మఱియొక స్థలమున నొకయోగి

“సాధకానాం హితార్థాయ బ్రహ్మణో రూపకల్పనః”

అని వాక్రుచ్చియున్నాఁడు. రూపకల్పన చేయునది సిద్ధులు. వారు ఉపనిషత్కాలమున ప్రబలిిన తత్త్వాలోచనలతో తృప్తి నొందక రసాత్మక మగు భక్తి మార్గము నున్నతఁడవకి తెచ్చిరి. ఈ సందర్భమున ఆర్యుల యోగసాధన యెట్లు క్రమాగతముగ వృద్ధి పొందినదియు తెలిసికొనుట యుక్తము.

స్థితి విరోధ సమన్వయములు

నైదికకాలమున ఆర్యులు ఇంద్రవరుణాదిదేవతలను ఆతిమనోహరముగ వర్ణించిరి. ఈ దేవతలు చాక్షుషమూర్తులు కారు. వీరు రూపులూ? అరూపులూ? ఈ విచారము అనాదిని లేదు. ఈ మూర్తులు రూపములును కావు, అరూపములును కావు. రూపమును అరూపమును విడఁదీయు భేదబుద్ధి మానవుని వైశవానరస్థయందుండదు. అందు కనియే ఆర్యులు మొదట చూచిన దేవతలు రూపము లని గాని అరూపము లని గాని చెప్పటకు వీలు లేదు. ప్రదోషకాలమున చీడటి వెలుతురు కలసి యుండునట్లు రూపమును అరూపమును గలసియుండెను. కాని, వరుణేంద్రాది మూర్తులు ఆర్యుల మనము

నందు క్రమముగ అతీంద్రియదృష్టినీ ఉద్బోధించుచునే యుండెను. ఇంద్రియము లెప్పుడును అతీంద్రియమని వంక కు తిరుగుచుండును. ఇది సృష్టిలోని రహస్యము. నూన పుడు శైశవావస్థను దాటికొలది భేదబుద్ధి ప్రబలును, వివేకము హెచ్చును, నిత్యానిత్యవస్తువిచక్షణ ప్రశ్నముగను, ఆత్మానాత్మ జ్ఞానము వికసించును. ఆర్యులు దేవతలను చూచి చూచి, వణించి వణించి, అరూపమును నిరాకారమును సత్సామాత్రజ్ఞేయమును నగు అవ్రత్యక్ష వస్తువును పొందిరి. దీనిని “నేతి నేతి” వాక్యములతో నిరూపించుచు అజ్ఞాతమును అజ్ఞేయమును నగు మహా శూన్యసాగరమున బడిరి. సాకార నిరాకారభేదము లేని యవస్థనుండి విడివడి నిరాకార తత్త్వమును చెందిరి. ఆ నిరాకారమును పట్టుకొనలేక సత్తు అని గాని అసత్తు అని గాని ప్రతిపాదించుటకు సాహసింప దైరి. అది మహాంధకారము. అది ప్రాణమునకు తృప్తి నియ్యలేదు. బ్రహ్మసూత్రమును కల్పించిన వ్యాసభగవానుని చిత్తము వ్యాకులత చెందెను. అప్పుడు మహాశూన్యసింధువు మథింపఁబడెను. అంతట సకలరూపముల సార మగు లక్ష్మీదేవియు సకలసముల నిదాన మగు అమృతమును ప్రత్యక్ష మయ్యెను. వ్యతిరేకపథమున బడిన ఆర్యులు తిరిగి అన్వయమార్గమున జేరిరి. శూన్యము పరిపూర్ణతను చెందెను. సాకారము నిరాకారమును, నిరాకారము సాకారమును గప్పి వేసెను. శబ్దమౌ దశబ్దమును, రసమునౌ దరసమును, స్పర్శయౌ దస్పర్శయు వేణునాదమూతో ప్రబోధించుచు భక్తవత్సలుఁడు ప్రత్యక్షమయ్యెను. ప్రతి ప్రాణి యందును యము నానది తరంగతాడితమై పొంగుచున్నది. ప్రతి హృదయనికుంజమునను వేణుగానము ప్రతిధ్వనించుచున్నది. జగత్తు ఓరిఖండమువలె మధుర రసమున గరిగిచున్నది. జ్ఞానము భక్తిగి వికసింప నారంభించెను భక్తి మహాభావమున లీనమయ్యెను. నిరాకారము సర్వాకారముగ విరాజిల్లెను. భగవంతుఁడు అరూపుఁడు కాఁడు, బహురూపి. అప్పుడు చక్షువులు విశుద్ధములై ఇంద్రియవిషయములందు అతీంద్రియరూపములను చూడఁగల్గెను. సర్వరూపములు, సావరజంగమములు, సకలజీవులు, రసమూర్తులై భగవల్లీలయందు స్పృత్యము సలుపుచుండెను. ఉపనిషత్కాలమున కూడ నొక విధమగు భక్తి కలదు కాని, ఆ భక్తి

కిని భాగవత కాలమునందలి భక్తికిని భేదము కలదు.

భక్తిపాఠన

“ఈశావాస్య మిదగు సర్వం. యత్ప్రపంచ జగత్సాం గాత్.”

ఈశ్వరద్వారమున చుచలముగ విషయరాజ్యము నాచ్ఛాదన మొనర్చి ఈశ్వరనితో యునస్తులలను సోగించుచుచుము.

“సత్యం జ్ఞాన మనంతం బ్రహ్మణో నేతో నిహింతుమా నూమ్ పరమహ్యమాత్ సత్తుజే సర్వాత్ కామాక సహ బ్రహ్మణా విపృజేతి.”

సత్యజ్ఞాన మనంతబ్రహ్మమును అంతరి మను ఆకాశమున తెలిసికొని, ఆ బ్రహ్మముతో గూడ సమగ్రమైన కామ్యవస్తువుల నుపభోగింపుము. ఇచ్చట సుస్థినిర్మల జ్ఞానము భక్తిసక్తి మైనను అయ్యది తన్మయత్వమును పొందిచుట లేదు. ఆ యనంతమైన సౌందర్యము ఈ జగత్తువై బడి జగత్తు సౌందర్యమయమైనను, ఆ పరమ సుందరుని స్పృశించుటకు అనకాశము చిక్కిలేదు. కామ్యవస్తువులు మధుర మైనవే కాని, ఆ మాధుర్యము ఆస్వాదింపఁబడలేదు. అంతరిమున బ్రహ్మము నను భవించినను ఆయనను చక్షువులతో చూచుటకు సంభవింప లేదు. చక్షువుల గభీరపిపాస తృప్తి నొందు లు? సేత్రములు అలభాసరంజనుని చూచుటకు భూనభీంతరాళములు వెదకుచున్నవి. ఆ ముఖగుండలము ఆ సౌందర్యమూర్తి బయలుపడిన గాని హృదయము నకు శాంతి లేదు.

ఇంద్రియ చాంచల్యమునకు కారణ మిది? ఇంద్రియములు వేనిని కరుచున్నవు? వానిని పొందక పోవుటవలన, యోగి కనులను శేఠనఁడు. కనులను శేఠచింతతోడనే ధ్యాననిహంగుఁడై హృదయమంతరమున చూచిన యశాలిసూక్ష్మిని ఇంద్రియము లెప్పుడు చూడలేకపోయెనో అప్పుడే యోగి తిరిగి కనులను సూసికొనును. ఎంతవఱకు ధ్యానమూర్తి బ్రాహ్మమున కనఁబడఁజో, అంతవఱకును యోగి అర్హుఁడగుచునే యుండును. విషయితో విషయమును, రసమితో నిగ్దియమును, మనుష్యత్వమితో మనుష్యుని అనుసంధానము చేసి, విషయరాజ్యమున రసమూర్తిని ప్రతిష్ఠించిన గాని, యోగియొక్క అస్థిరత పోనేరదు. “ఈశావాస్య మిదగు సర్వం” ఈశ్వరుని ద్వారమున సకలమును ఆచ్ఛాదనము చేయు మని ఉపనిషత్తులు చెప్పు భక్తి

మార్గమునగ దీ స్థిరత లేదు సకలకామములను బ్రహ్మ తో భోగింపుఁ డని ఉపనిషత్తులు బోధించుచున్నవి. బ్రహ్మమునే సకలభోగములతో ననుభవింపుమని భాగవతము ప్రబోధించుచున్నది. పూర్వకాలములో అరూపద్వారమున రూపమును భోగించుట. ఇప్పు డన్ననో రూపము ద్వారమున అరూపమును ప్రత్యక్షము చేసికొనుట. పూర్వము అశబ్దమున శబ్దము వినుట, అరసమున రసమును ఆస్వాదించుట, అగంధమున గంధము నాఘ్రాణించుట. ఇప్పు డది యంతయు నతిక్రమింపఁబడినది. శబ్దద్వారమున అశబ్దమును, రసద్వారమున అరసమును, గంధద్వారమున అగంధమును, స్పర్శద్వారమున అస్పర్శమును ప్రబోధించి, హృదయగుర్జమునకు లాఁగికొనుము. భిక్షనత్నలుఁడు భిక్షుల ఆర్తప్రార్థనలను విని ఎట్టి రసజగత్తునఁ బడవేసెను? వేదకాలమున రూపరూపములకుఁ గల యైక్యత అల్పజ్ఞానముపై నాధారపడియుండెను. అప్పుడు వివేకము లేదు. ఆత్మానాత్మ్యవిచక్షణ లేదు. అప్పుటి జ్ఞానము ప్రదోషమునందలి వెలుతురువలె నుండెను. ఈ కలయిక అట్టిది కాదు. ఇక్కడ జ్ఞానము పరిపూర్ణ మైనది. ఇక్కడ అనాత్మ్యమందు ఆత్మభ్రమ లేదు. ఈ యైక్యత ఈ యభేదజ్ఞానము అపిద్యచే కల్పిత మైనవి కావు. ఇది రసస్పృహ. ఈ మహాసాధనమునందు, రసస్పృహయందు, యోగి రూపకల్పనలను చేయును.

రూపకల్పన

“సాధకానాం హితార్థాయ । బ్రహ్మణో రూపకల్పనా.”

రూపకల్పన సాధకులకొరకు చేయుచును. కల్పన చేయునది సాధకులు కారు. వారు సిద్ధులు. వారు తమ ప్రసన్నచిత్తమున దేని సాక్షాత్కారమును పొందినో, వరసను నాస్వాదించినో, దానిని మొదట ప్రతిఫలరూపమున ప్రకాశింపఁజేసిరి. సమాధిలో కలిగిన ఆత్మోపలబ్ధిలో వారు తృప్తి పొందరు. ఏల యన, సమాధినిత్యావస్థ కాదు. సమాధి విశిష్టమైనప్పుడు సమాధిలో ప్రత్యక్షమైన శబ్ద దేవతను తిరిగి చూచుటకు ఇచ్చుకలుగును. జాగ్రత్తవస్థయందు ఆ స్వరూపమును ఇంద్రియ సమక్షమున నుంచుకొనుటకు నెఱిగీద్రులు రూపకల్పన చేయుచును. వారు రూపకల్పన చేయునది తమకొరకే గాని ఇతరులకొరకు కాదు. ఇంద్రియసంయమముచే చిత్తసిరోధముచే సమాధిని పొంది ఏ యుపాస్య

దేవత సాక్షాత్కారము పొందునో, దానిని తిరిగి బైటను ప్రవృత్తియందు శబ్దస్పర్శ రూప రస గంధములయందు ఉపభోగించుటకు యోగి యుత్కంఠుఁ డగును. భిక్షుఁడు తన భిక్షమునై తన లిప్తదేవతను తన హృదయేశుని తన మాత్మమంగరమునందే కాక, జీవనమునందును సుసారమునందును సమాజమునందును వ్యాయమునందును శిల్పమునందును కళలయందును గానమునందును కావ్యములందును ప్రత్యిక్రిచినఁ గాని, వాని యానందము పూర్తి కాదు. అప్పుడు కాని, వాని సాధన సిద్ధింపదు. ఇది ప్రేమయొక్క సమాజలక్షణము. ప్రథమమున ప్రేమ బహుగూఢముగ సంచరింప నారంభించును. ఎప్పుడు ప్రేమ యుదయ మగునో, అప్పుడు లజ్జయు భయమును నంకురించును. ప్రియురాలు మొదట తన ప్రేమను బహిరంగపఱచుటకు ఇష్టపడదు. ఇతరుల దృష్టి దానిపైఁ బడుట కెంత మాత్రమును సహించదు. సకల బాహ్య సంబంధములును దానికి అంతరాయము లని భావించును. తన మనోనాశుని హృదయమునందలి నిభృతప్రదేశమునందుంచుకొని ఆనందించుచుండును; ఉద్రేకమును పొందుచుండును; సంకల్పసోపానముల నెక్కుచు ప్రియుని సంగమమున రాగనిమగ్న యగును. కాని, ప్రేమ వికసించిన కొలది లజ్జ తొలఁగిపోవును. ఇతఁ ఏకాంతభావము తృప్తి నియ్యఁజాలదు. ప్రియు నలంకరించి వానిని దూరమునుండి చూడఁగోరును. తన ప్రియుని ఇతరులకుఁ జూపి వారి చూపుతో తన చూపును కలపి, ఆనందము పొందుటకు ఆతురపడుచుండును. తాను జనసంఘమున లీనమై ప్రియుని కీర్తించును. తన శిశువును ఇతరు లెత్తి ముద్దాడినఁ గాని తల్లి కానందము లేదు. ఇది ప్రేమతత్త్వము. అంతరంగిక మైనదానిని జగత్తునందు ప్రకాశింపఁజేయుటకు ఏ వ్యాకులత భిక్షున కుండునో, ఆ వ్యాకులతయే కవికి కూడఁ గలదు. కవి రూపరసద్వారముల తాను పొందిన దివ్యానుభవములను ప్రకటించుటకు అర్హుఁ డగును. తన హృదయమున పొంగి తరంగతాడితెచ్చి ప్రవహించు భావలహరిని శబ్దమున ఛందింపన సాగితమున ప్రపంచమునకు విసించినఁ గాని కవికి తృప్తి లేదు. కవియొక్క ఆవేదన, భిక్షునియొక్క వ్యాకులత, ప్రియురాలి విరహము, ఇవి యన్నియు రసజగత్తునందు రూప

కల్పనలను పురికొల్పుచుండును. ఇది ప్రసూతి వేదన వంటిది. ఇది సృష్టికి మూలము. ప్రియుడు కవి భక్తుడు, ఈ మువ్వరును తమ రసజగత్తును బయట క్రొత్తిపించుటకు ప్రయత్నింతురు. కాని, ఆ ప్రయత్నము సఫలము కానేరదు. అది వ్యర్థప్రయాస. రసజగత్తు బహిర్వస్తువు కాదు. అది ఆత్మీంద్రియము. దాని లావణ్యము రూపలావణ్యము కాదు. అది భావలావణ్యము. దాని సౌందర్యము భౌతికము కాదు. అది రససౌందర్యము, అనంగము, అరూపము, అనూహ్యమును. ఆ సౌందర్యమును ఆ మాధుర్యమును ప్రకటించుట యెట్లు? ఏ “కేమిరా”యు దాని రూపకటము నెత్తలేదు. ఏ ప్రియుడును తన నాయికను చిత్రించి తృప్తి పొందలేడు. ఏ కవియు రసానుభవమును వెలిపుచ్చగల భాషను ఛందస్సును కనుగొని శాంతచిత్తుడు కా లేడు. ఏ భక్తుడును తన ప్రాణపతమునఁ జూచిన ఇష్ట దేవతామూర్తిని ప్రతిబింబింపగల రూపమును ఈ జగత్తులో కనుగొని సంతోషస్వాంతుడు కా లేడు. ఇంద్రియాతీత మైన ప్రేమమాధుర్యమును రససౌందర్యమును భావలావణ్యమును ప్రకటింపగల భాష లేదు. ఛందస్సు లేదు. శిల్పము లేదు. ప్రకటింపు మని ఆవేదన యొక మూల ప్రేరేపించుచుండును. ప్రయత్నము వ్యర్థ మైనందునకు ఒకమూల యసంతృప్తి కలుగుచుండును. రసరాజ్యమున, ఆవేదనయు అసంతృప్తియు పొందుచుండుటయే ప్రయోజనము, ఫలము.

భావాంగఘటన

రసమునకు సంసారమే ఆశ్రయము. సంసారము రసముల లీలాభూమి. రసము సంసారమునఁ బుట్టి సంసారము నతిక్రమించును. మహాసాగరమున భిన్న భిన్న తరంగములు దిగంతము వ్యాపించి క్రమముగ అనంతమగు నీలాంబరమున లీనమగు విధముననే, రసము కూడ వ్యక్తియందుఁ బుట్టి సమాజమున కును, సమాజమునుండి విశ్వమునకును వ్యాపించి, తుదకు నిర్విశేషమునఁ గలసిపోవును. మొదట నొక యల్పమగు శిశువు మూలమునఁ గలిగిన వాత్సల్యరసము సకలసంతానము నిండి, విశ్వవ్యాపివఱుకును ప్రవహించును. మొదట వాత్సల్యము దేని నాశ్రయించి పుట్టెనో అది విశిష్టవస్తువు. దాని సంగమస్థానము నిర్విశేషము. “ఇది నా తల్లి. అందఱి తల్లి కాదు. నా తల్లిని

అమ్మా యని అన్యులు పిలుచుట కధికారము లేదు. ఇది నా సోత్తు. అమ్మ అందఱిది కాదు, నాది.” కాని, క్రమముగ నాది యనునది పోయి, నా తల్లిని ఇతరులు కూడ అమ్మా యని పిలుచుటకు నా మనము వ్యాకులత నొందును. అమ్మ యని పిలుచుట కొక కుతము చాలదు. కోటి కంతములతో అమ్మా యని పిలువవలెను. త్రింశతోటికంత కలకల నినాదమున పందేమాతరము మంత్రము ప్రతిధ్వనింపవలెను. నా తల్లి యెవరు? త్రిపురసుందరి, త్రిభువనమోహిని. నా తల్లి నాయందు ఏ ప్రేమను మేల్కొల్పెనో ఆ ప్రేమయే జగజ్జనని రూపమున వెలసినది, వికసించినది. ఈ మాతృమూర్తి నాదే కాదు, అందఱిది. సకలవిశ్వసంతానము నది, సకలసృష్టిది. ఏ యేల? సకలసృష్టియు నా తల్లిదే. ఈ మాతృమూర్తి మూర్తి లేని అమూర్తి కాదు. ఇది సాకారమును కాదు, నిరాకారమును కాదు. మాతృమూర్తి యనఁగా, ప్రపంచములోని తల్లు అందఱి కూడిక కాదు. ఆ మూర్తి ప్రతి తల్లియందు నున్నది. అందఱిని అతిక్రమించియు నున్నది. ఎప్పుడు విశిష్టమగు మూర్తి అమూర్తిని స్ఫురింపజేయినో, ఆ మూర్తి ఆ రూపము ఆ విగ్రహము అశీక కల్పన, అర్థవిహీన మగు కల్పన. అది కేవలము జడపిండము. ఏ మూర్తి యమృతప్రేరణము సేయఁగలుగునో, అది సమముగ సాకారమును నిరాకారమును నగుచున్నది. ప్రకటితమైనది సాకారము. ప్రకటితము కానిది నిరాకారము. ప్రకటిత మైనదానిని వదలివేసి అప్రకటిత మైనదానిని అనుసంధానము చేయుట యెట్లు? రూపము వినా స్వరూపమును తెలిసికొనుట యెట్లు? సాకారమూలమునఁ గాక నిరాకారమున భావన చేయుట యన నేమి? మన ఋషులు సాకారనిరాకారములను ఛాయాతపములుగ వర్ణించియున్నారు. వ్యష్టి జనని మూర్తి. సమష్టిజనని ఆమూర్తి. వ్యష్టిసంతానము సాకారము, సమష్టిసంతానము నిరాకారము. వ్యష్టినాయకుడు రూపము. విశ్వనాయకుడు అరూపము. ఒకదానిని విడిచి మఱియొకటి యుండదు. రూపమునందు స్వరూపము; గతియందు శక్తి, ఆవిర్భావమునందు భావము, శబ్దమున ఆశబ్దము, స్పర్శయందు అస్పర్శ, గంధమునందు అగంధము, ఛాయాతపముల వలె అవినాభావమున నున్నవి. ఈ విశ్వత్వము అంక

గణితమార్గమున గ్రాహ్యము కాదు. ఇది జీవనతత్వము. జీవము అంగముల కూడిక కాదు. జీవము ప్రత్యంగమున నున్నది. జీవము ప్రత్యంగమున వ్యాపించి పూర్ణత నొందును. ప్రత్యంగమును జీవమును ప్రేరేపించుచు సాధకత నొందును. జీవము పరిపూర్ణత నొందుటకు అంగములను సృష్టించును. అంగము లన్నియు ఆనంద మగు జీవమును ప్రకాశింపఁ జేయును. అటులే జగజ్జననితన పరిపూర్ణతకై భిన్నభిన్నములైన తల్లులను సృష్టించుచున్నది. ప్రతి తల్లియు రూపము లేని జగజ్జననిని ప్రకాశింపఁజేసి సాధకత చెందుచున్నది. అంగాంగీసంబంధమున సాకారమును నిరాకారమును సాలంబనమును నిరాలంబమును అన్యోన్యముగ భేదాభేదముల నొందుచున్నవి. నీతి ధర్మము దర్శనము శిల్పము సాహిత్యము ఈ నియమము ననుసరించియే రూపమున స్వరూపమును, భేదమున అభేదమును విశిష్టమున నిర్విశిష్టమును వెదకుచు కనుఁగొనుచు పూర్ణత్వము నొందుచుండును. ఈ దృష్టితోఁ జూచితేమేని, హిందూదేవతావిగ్రహములు సమాధి లభ్యమైన ఇష్టదేవతామూర్తు లని మన మంగీకరింపక తప్పదు. విశ్వరూపము అర్థనారీశ్వరుడు మహిమ సురమర్దని యుగళమూర్తి నటరాజవిగ్రహము దుర్గ భవాని కాళి జగద్ధాత్రి సరస్వతి లక్ష్మీ దక్షిణామూర్తి మొదలగు ప్రతిమలు సర్వాంతర్భావకుఁ డగు నిఖిల రసమూర్తియొక్క భావాంగఘటన లని తెలిసికొనఁగలుగుదుము. ప్రస్తుతము విగ్రహారాధకులు ఈ మూర్తులను ఇట్టి దృష్టితోఁ జూచుచుండిరా లేదా యనునది ప్రస్తుత విషయము కాదు. ఈ విగ్రహములను సృష్టించిన వారు సాధారణమానవులు కారు. వారు బ్రహ్మసాక్షాత్కారమును పొందిన సిద్ధపురుషులు. వారి సమాధికి భంగము కలిగినప్పుడు ఉద్భవించిన ఆవేదనలో తమ ఉపాస్యదేవతలను మంత్రరూపమునఁ గీర్తించిరి. వాని ననుసరించి శిల్పులు వారు లోహ శిలా విగ్రహములను చేసిరి. చిత్రకారుఁడు తన చిత్తురువును లిఖించుటకు పూర్వము పటముపై ముందుగ సఫేదు రంగును పూయును. అటుపిమ్మట తన కుంచెను వివిధములగు రంగులలో ముంచి చిత్తురువును పూర్తి చేయును. అటులే సాధకుని చిత్తముపై బ్రహ్మభావ ముదయింపవలెను. “ఈశావాస్య మిదగుం సర్వం.” ప్రపంచ మంతయు ఒక్క బ్రహ్మభావమున కనబడవలెను.

మనకు కనబడు వస్తుత్పత్రము స్థావరజంగమములే యైనను, అవి యన్నియు బ్రహ్మముయొక్క మూర్తులై ప్రకాశించును. కాని, ఇది సాధకునకు ప్రారంభదశ. భక్తి యింకను గంభీరము కాలేదు. నేత్రములనుండి అశ్రువులు రాల నారంభించెను. దృష్టి విడివడినది. కాని, సృష్టి ఆరంభము కాలేదు. సమాధియందు తాననుభవించిన భావోన్మాదము జాగ్రదవస్థయందు కూడ కొంతవఱకైనను నిలిచినఁ గాని, సృష్టి యారంభము కాదు. “ఈశావాస్య మిదగుం సర్వం.” అను వాక్యమునందు బ్రహ్మభావము కలదు గాని, భావాంగ సృష్టి ప్రారంభము కాలేదు. భావాంగము కేవలము అనుభవము కాదు. అది కల్పన. అనుభవము ప్రగాఢ మైనప్పుడు కల్పనతోఁ జేరి భావమునకు అంగములను సృష్టించును. ధ్యానములో మాతృత్వము అనుభవమైనది. ధ్యానము భంగ మైనప్పుడు ఇంద్రియములు మేల్కొనినప్పుడు ఈ భావము రక్షింపఁబడదు. ఇంద్రియములు భేదబుద్ధిని కలిగించును. ప్రాణ మప్పుడు వ్యాకులత పొందును. అప్పుడు కల్పన సృష్టిచేయ నారంభించును. ఈ కల్పనలు మాతృప్రతిమను ఘటించును. ఇది పరులకొఱకు కాదు. ప్రాణత్వప్రకాశకు గాధానుభవము అతీంద్రియతత్వమును ఇంద్రియసమ్ముఖమున ప్రతిష్ఠించును. అందు కనియే ఋషులు మంత్రద్రష్ట లగుచున్నారు. నిరాకారవాదులు కూడ నీ మార్గమున నడచి మానసమూర్తులను గలిగించి “ఓమ్ పితా నోసి” అని బ్రహ్మమునకు ప్రణామము చేసి విశ్వపిత యను మానసిక కల్పనను చేసినారు. విగ్రహములను విడనాడిన మానసికోపాసకులు సయితము సున్నితములైన మానసిక కల్పనలకు లోనగుచునే యున్నారు. వారు చేయునది నిరాకారోపాసన కాదు. ఎప్పుడు ఈశ్వరుని చరాచరాత్మకమైన జగత్తు ద్వారమున కీర్తించుచున్నారో, ఎప్పుడు వానిని “తంద్రీ తల్లీ” యని సంభోధించుచున్నారో, అప్పుడు మానసిక కల్పన తప్పదు. ఎప్పుడు పుత్రుఁడు “అమ్మా” యని తల్లిదగ్గఱకు పరుగిడుచున్నాడో, అప్పుడు పుత్రుఁడు మాతృప్రతిమను సృష్టించుచున్నాడు. ఇది నిర్మాధికారుల సంపదకోపాసనము కాదు. ఇది బ్రహ్మజ్ఞానసాధనయుఁ గాదు. బ్రహ్మజ్ఞానమునందు బ్రహ్మప్రకాశము మాత్రమే సాక్షాత్కార మగును. స్థావరజంగమము లన్నియు నిష్ట

దేవతయొక్క ఏకరూపమును చాల్చును. ఇందు విగ్రహ స్పృశి లేదు. సర్వము సమాన సైనికపుడు, జగత్తంతయు ఒక్క బ్రహ్మరూపమైనప్పుడు, రసస్పృశి యెక్కడ? అందు కనియే, భక్తు లీ యవస్థను చాటువలె నని చెప్పుచున్నారు. బ్రహ్మప్రకాశముకంటె బ్రహ్మవిలాసము మహత్తర మైనది. ప్రకాశమునందు ఒకటి రూపము. కావున నిరాకారము. విలాసమునందు సర్వ రూపము. కావున అనంతకోటి విగ్రహములు, నామములు, అవతారములు, లీలలు. ప్రకాశమున శాంత భావముతో ముగింపు. విలాసమున శాంతము ప్రభువు సోపానము. ఆ రసపిపాసకు తనవి లీలలు. ఆ రసక్రీడ యందు ఎప్పుటి కప్పుడు నూత్ననూత్న రాగములు, నూత్ననూత్న స్వరములు, నూత్ననూత్న వేషములు, నూత్ననూత్న విలాసములు. అది యొక మహాయాత్ర. ఔత్తమునుండి ఔత్తమునకు, ఆలయమునుండి ఆలయమునకు, విగ్రహమునుండి విగ్రహమునకు, సహస్రనామ సంకీర్తనముతో ప్రణామము లొనర్చుచు, అత్యురస యాత్రలై బయల్పడుదును. భగవంతుఁ డేమి చేయఁ గలఁడు? ఎంతకును భక్తునకు తృప్తి లేదు. రసపాపము చేసిన కొలది రసపిపాస పెంచును. భగవంతుఁడు భక్తుని తృప్తిపఱచుటకై యెట్లుండఁగలఁడు? వాని తృప్తి నిమిత్తము ఈశ్వరుఁ డెప్పుటి కప్పుడు నూతనరూపములను చాల్చును. భక్తుఁ డా రూపములను విగ్రహములుగ నొనర్చి, క్రొత్త రూపములకై నిరీక్షించుచుండును. ఆ రసపిపాసకు విరామము లేదు. ఆ విగ్రహ స్పృశికిని తెంపు లేదు. ఇది యేకేశ్వరోపాసన కాదా? కాకపోనిమ్ము! భగవంతుని వర్ణించుటకు నాకు ఒక్క నామము చాలదు. వానిని సందర్శించుటకు ఒక్క రూపము చాలదు. వాని సందర్శనానందమున నోలలాడిన కొలది నూతనరూపరచనలు తనయంతట తామే యుద్భవించుచుండును. భావము భావాంగఘటన మూలమున పరిపూర్ణత నొందుచుండును. భావాంగఘటన రూపరచనల ద్వారమున విస్తీర్ణమగుచుండును. ఏవి భావాంగఘటనలు కావో అవి విగ్రహములు కావు. విగ్రహములుందలి శిలాజ్ఞానము వస్తుతంత్రము. అది ప్రయోజనకారి కాదు. వానిచే ప్రబోధింపఁబడు దేవతాబుద్ధియే బ్రహ్మోపాసనకు సహాయకారియగును. అందు కనియే విగ్రహములు అనధికారులకు ప్రయోజనకారులు కావు.

వానికి అందు శిలాజ్ఞానము తప్ప మరొకటి యుండదు. “సాధకానాం హితార్థాయ.” సాధకులు అనధికారులు కారు. ప్రవర్తకులు అనధికారులు. సాధ్యము జేలిన వారే సాధకులు. ఒక్కమాత్రము తమ జీవితమునందు బ్రహ్మసాక్షాత్కారము పొందినవారే సాధకు లగుదురు. ఈశ్వరసహకారమును నిత్యానుభూతిగఁ జేసికొన యత్నించువారే సాధకులు. “ట్టివానికి విగ్రహములు నిష్కలము గావి చి, వానిని ఈశ్వరసన్నిధికఁ జేర్చును. అందు ప్రాణప్రలయ చేయఁబడిన ప్రతివిగ్రహమును ధ్వంసముగా.

సుంత్రోపదేశము

గురువులయొద్ద ముగ్ధుల పదేశము నొందిన గాని యోగాభ్యాసము సాధ్యము కాదు. ప్రతి ముగ్ధమున కొక యధిపానదేవత యుండును. విగ్రహము లీ యధిపానదేవతయొక్క ప్రతిమలు. కావున, ముగ్ధోపాసన చేసిది విగ్రహసాధనము సఫలము కానేరదు. విగ్రహ ముపాస్య మగుటకు ముందు బానికి ప్రాణ ప్రతిష్ఠ కావలెను. ప్రాణప్రతిష్ఠ యనఁగా, ఆ విగ్రహమునకు చెందిన సుత్రముయొక్క బీజాక్షరములను ముగ్ధులమై దానిని స్థాపించుట.

“సద్వేదవయోగ దేవీం హ్యనువ్రతయాం సతాం

ఆత్మానం చింతయే ద్దేవీం పరమానందనామ్బీమ్.”

ఇట్లు ధ్యానము సేయునపుడు దానిని గుఱచు విగ్రహములయందు వస్తుజ్ఞానము నశించి, విగ్రహములయే యుదయించును. దేవతాబుద్ధి యెగురుచున్నది నే, సాధకుని అపూర్వాయత్నము నెఱపించి, ఈశ్వరగుణానుభవము కలుగును. కావున, విగ్రహములు ముగ్ధములను తెలిసికొనఁగోరువారు ముందర గురువులయొద్ద ముగ్ధుల పదేశమును పొందవలెను. ఈ నిష్కాసము నలంకరించిన విగ్రహముల ముగ్ధములను పిప్పి చెప్పటకు ఈ తేజని జంకుచున్నది. విగ్రహముల సువర్ణములను పల్లడించుట యనఁగా, రసస్వరూపమును ప్రకటించుట. ఆ కార్యము చింతనల, భజనల, యోగముల మూలమున అనుభవించి అనందింపవలసినదే కాని, బాహ్య లిపిబద్ధ మెవరు చేయఁగలరు? కవులు చేయఁగలరు. ఋషులు చేయఁగలరు. సిద్ధులు చేయఁగలరు. విగ్రహములయెడ గతానుగతిక మగు మూఢవిశ్వాసమును తొలగించి ఈశ్వరసాక్షాత్కారమున కనుకూలమగు శ్రద్ధా భక్తులను గలిగించుటయే వ్యాసోదేశము.

జలజాలు క్షీరోదకశాయి శేష
శాయి మొదలగు మూర్తులను కల్పిం
చిన యోగింద్రు లెవరో మనకు తెలి
యదు. కాని, వారు సృష్టియొక్క
మూలప్రకృతులను సృష్టి స్థితి లయ
ములను యోగదృష్టితో, జూచిన
మంత్రద్రష్టలనుటకు సందియములేదు.
సంహారమున మాతృప్రేమ నాస్వా
దించి కాళికామూర్తిని నిర్మించిన ఋషీ
శ్వరుఁ డెవఁడో ఎవరు చెప్పగలరు?
శివుని ప్రళయతాండవమున జటాజూట
ములచే బ్రహ్మాండములు వ్రక్కలగు
చుండ, పదాఘాతమున భూగర్భము
చూర్ణీభూత మగుచుండ, పినాకినినుండి
ఎగయు ప్రళయ జ్వాలలచే భూనభోంత
రాళములు భస్మీపటల మగుచుండ,
డమరుకమునుండి టంకారనాదము దశ
దిశల పిక్కటిల్లఁజేయుచుండ, శాంతర
సము లొల్కు నటరాజముఖమండల
మును వీక్షించి “జగద్రక్షయై నటసి”
యని కీర్తింపఁగలిగిన మహనీయుఁ
డెవఁడు? ప్రకృతిపురుషుల ఆంతరంగిక
లీలను హృదయస్థము చేసికొని యుగళ
మూర్తిని స్థాపించి లోకమును పావ
నము చేసిన పరమభక్తుఁ డెవఁడు?
“ఎందఱో మహానుభావులు” తమ ది
వ్యానుభవములను విగ్రహముల రూప
మున హిందూధర్మ ప్రపంచమున
కర్పించి, ధన్యులైరి. ఈ మహదైశ్వర్య
మును విడనాడి ఆర్యధర్మమును నవసం
స్కారోత్సాహమున నిస్సారముగను
కళావిహీనముగను చేయకుండురుగాని!

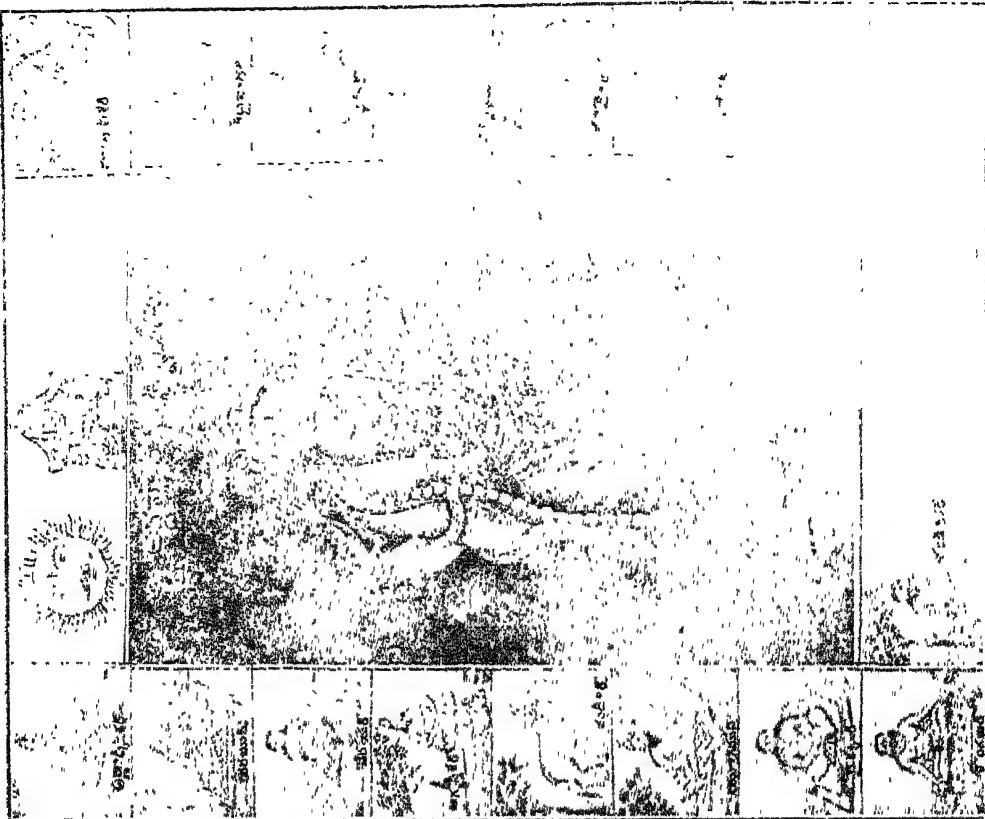

జగద్ధాత్రి

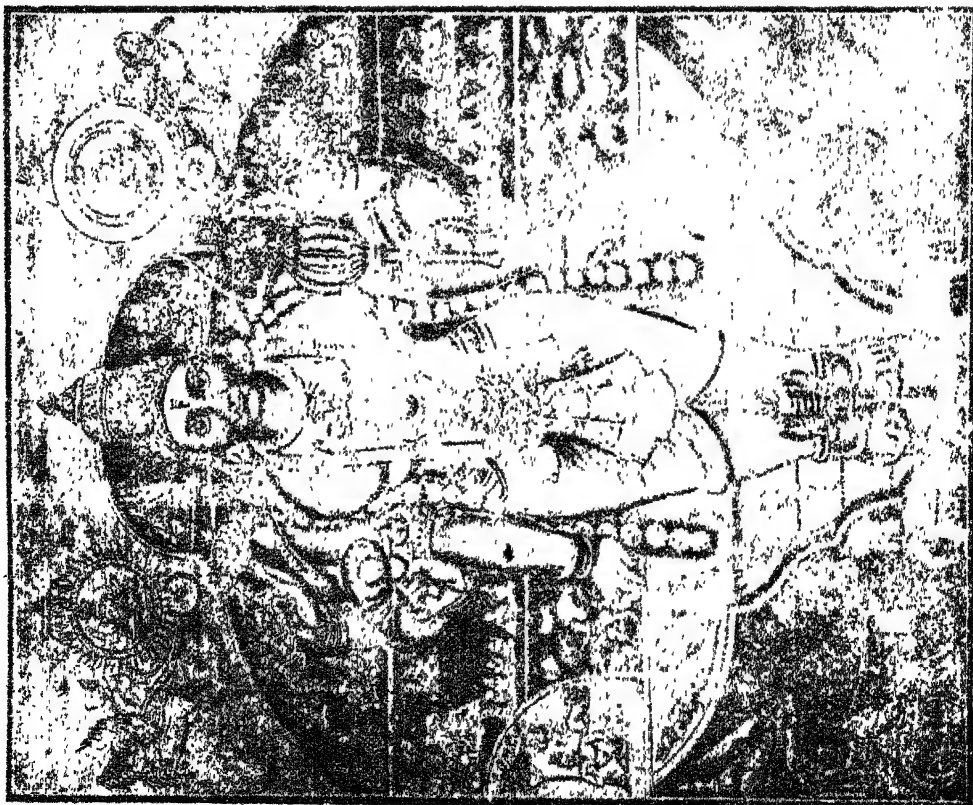

మహిమసురమర్దని

శ్రీమద్భక్త

శ్రీమద్భక్త

దేవాలయములు -- వాని స్థితి

ములను అర్చించుచున్నారని, ఓ. ఏ.

హిందూమతమునకు ముఖ్యమైన యాధారములలో దేవాలయము లొకటియై యున్నవి. త్రైస్తవులకు "చర్చి" గుర్తును, నువామ్యదీయులకు మసీదులును బలె హిందువులకు దేవాలయములును పవిత్రములైనవి. ఈ దేవాలయములలో నొక్కప్రాధికార బేయబడుటయే గాక భగవంతుని రూపము లక్షణము విగ్రహములు కూడ అర్చింపబడుటచే, త్రైస్తవులు "చర్చి" గుర్తును, నువామ్యదీయులు మసీదులను నెంచిపవిత్రము లైన వని భలంచెదరా, అంతకన్న నెక్కువపవిత్ర మైనవిగా హిందువులు తమ దేవాలయములను చూచెద రని చెప్పినను చెప్పవచ్చును.

దేవాలయములు మొట్టమొదట దైవప్రార్థనకొఱకు కట్టబడినట్లు తోచుచున్నది. ప్రతిచునుజూచున భవయచ్చ వచ్చినప్పుడు పోయి ప్రార్థనచేసికొనుటకును, అందఱు కలసి దైవప్రార్థనచేసికొనుటకును విలంబింపజేయు ఈ దేవాలయములు, అనగా ఈ ప్రార్థనామందిరములు, నిర్మింపబడి యుండవచ్చును. ప్రపథమములో దేవాలయములందు విగ్రహము లుంచి నటన సంశయింపవచ్చును. ఏల యన, విగ్రహారాధన ఆర్యులకాలమునందు లేనట్లును కొంతకాలముక్రిందనే వచ్చినట్లును కొందఱు సిద్ధాంతికించియున్నారు. కాలక్రమమున విగ్రహారాధన ప్రచలించినట్లుగా, దైవస్వరూపములుగా నెన్నుచు విగ్రహము లందుటకు దైవప్రార్థనలకియి వినియోగింపబడు దేవాలయములన్ని పవిత్రమగు స్థల మేది యుండును? కాబట్టి అప్పటి జనులు వసతావేశపూరితులై ఆవిగ్రహములను దేవాలయములలోనే నిర్మించుచుండిరి.

అయినను, ఏకాగ్రముచే నో గాని ఏదోదేవాలయముల నిర్మింప కట్టడము అందఱుగూ లేదు. అది గలది యిట్లుములు: 1. గంగాజలము హిందూ హిందూగోత్రముల నానిమోదమున నుండుట. 2. పూర్వమున ప్రాచీనమునందును. 3. గంగాజలము హిందూ దేవతాగ్రహముల నుండుట. 4. సంతకములగా నెట్టి కోకకు పూజించుట. 5. తిరుపతిలోని ప్రసాదేశ్వరునిలోకల. ఇందుమందుగా ముక్తి హిందూస్థానమునందును, పంథానందును కట్టడమునా, పంథానందును కట్టడమునా నుపయోగములలో నున్నది. మొత్తమునందఱు సంతకముల కట్టడములకు అందఱుచిది కావు. కట్టడ మెట్టి దైనను, గుడిలోపలి భాగము అంతకొరకుండ మై యుండుటయు, ఏమాత్రమునకు నెలయగును గాని గాలిని గాని లోనికి రానియ్యకుండుటయు నిలవనకు రాలియూ. ఇట్టి దేవాలయములలోనికి కోవు మన్న, కాగిరికటికొలములలోని కోవుమన్న ట్లుండును. కొన్ని చోట్ల నీ దేవాలయముల యడుగుభాగము ఘామిమట్టుమునకు క్రిందుగా నుండుటచే నగా నెచుగా నుండును. ఈ కారణములచే లోపల కావలయుండఁ గుఱముగా నుండు యనంబుటయు. అప్పు టే అర్చనాభివృద్ధి వలననందఱు వసతావేశపరులగుటచే కోవెలలను శుభ్రములు ముట్టుచుండు కాలవననంత క్రద్ధ దీసికొనుచుండెడివారగుమక నట యొక మోక్షముగా నుండెనన్నను అనవచ్చును.

ఇప్పుడో కాలము మారినది. ప్రజలు మారెరి. శాస్త్రజ్ఞములు మారెరి. కావ్యజ్ఞులము అభివృద్ధి యొనరి. ఈవృద్ధిలో వినిని కనని వినియే పుట్టినవి. మతావేశము తక్కువైనది. మత వనావశ్యకతనువారు కొందఱు బయలుదేరిరి. ప్రజలలో కొందఱు తాస్తికులు, కొందఱు నాస్తికులు. విగ్రహారాధన హినుముగాను భవ్యగాను చూడబడుచున్నది. బ్రహ్మసమాజసతము, ఆంగ్లసమాజసతము మొదలగున నెన్నియో బయలుదేరినవి. ఇవి హిందూమతముయొక్క భాగములే యొనగు విగ్రహారాధనకు వీనివలన చాల నష్టము కలిగినది. నిజముగా అలోచించిన, విగ్రహారాధనకు వీనివలన కలిగినంత వాని వటిదేనివలనను కలుగలేదు. ఇంతే గాక, యీ మాతసమతము లభివృద్ధి యొనకొలది విగ్రహారాధన నశించిపోవు ననినను నిజము నకు చాల దూరము గాదు. ప్రజలలో కూడ కొంతవఱకు దేవాలయము లన్ని నేవ్యాపవలవారు కొందఱు బయలుదేరిరి. కొందఱు తేదియెట్లున్న ను కేమనువారు. ఈమార్పు లన్నిటియొక్క శుభమాచనయు ప్రజలకు నుత మను పిచ్చియావేశము తగ్గుటయే. విగ్రహారాధనపై భక్తి క్రింద, అది నభిమదనున్న కొలది ఆ విగ్రహములకు స్థానము లైన దేవాలయములు వాగుపగనా? అందుచే దేవాలయము లనిన, ప్రజల కభిమానము తెక్కుగ. వీరికి వలెనే యాదేవాలయములయొక్క ధర్మకర్తవ్యము భక్తిశ్రద్ధలు తక్కువ కాబట్టి వీరు వాని నుంచిపట్టలలో వలయునంట జోక్యము కలుగజేసికొనకున్నారు. దేవాలయములను, ధర్మభూమియనుక గాక, తమసంతకములకుగాను నిర్మింపజేసిన ధర్మకర్తలెందఱు నున్నార? యథాగానా యథా ప్రజాయనునట్లు కొందఱు నిర్మింపజేసి అర్చించును. వీరిలో కొందఱు దేవాలయముల చుట్టును నిర్మించి తీసినను స్వామికి నిర్వాహణచేయును. ఈనాములను అత్రము నిర్మించగా నిర్మించిందుచున్నది. కొందఱు స్త్రీబ్రాహ్మణలయొక్కవలన అర్చనముల వారకు అత్రము, అమకు లింపజే యున్నయెడల, కోవెలలుపులు నెలవి, భూజాపున స్వామియు, తేకి బూజుపట్టియున్న స్వామి నెనున్న గతవర్షపు నిర్వాహమున తీసి యిన్ని నిన్ను గోస యిం. పుతి నెట్టి ఆనాడు వచ్చిన దక్షిణలను పండ్లను కాయలను స్వీకరించి తిరిగి తెలుపులు ముని పోవుదురు. ఇట్టి పరిస్థితులు గల దేవాలయము లగతి యు ట్లుండునో ఆ కోవెలలలోని శుభవాప్తయగు భగవంతునికే తెలియును గాని యన్యథా దేవదేవలంబును? కొన్నిచోట్ల తలపులు లేవు, కొన్నిచోట్ల తాళములు లేవు; నుటికొన్నిచోట్ల దేవాలయములకు గొడలే యుండవు. కొన్ని దేవాలయములు ముండ్లు డొంకులు గలిసి, నర్పములకును వనస్యన్యగములకును కాకఘోషములకు నాకిరిమై యుండును. భువనేశ్వరములో నున్న భువనేశ్వరుని కోవెలయొక్కయు, నుటికొన్ని కోవెలయొక్కయు ప్రస్తుతావస్థ చూచిన నెవరి హృదయము నీరు కాదు? ఇట్టి యపాయకర మగు స్థితిలో నున్న దేవాలయములను సహితము ఏకాంతసేవల పువయోగించుచు వాని నభ్యుదయపు జ్ఞానాస్థితిముల నొనర్చుచుండువారయడ కృతజ్ఞత చూపదగు నేమో యాలోచింపవచ్చును.

చివరకు, నిట్లు కట్టుపాటు లేని దేవాలయముల యొక్కవల స్థితిని చూచితిమివలననే దే గాని వ్రాయుటకు వీలు లేదు. వీరిలో వ్రాహ్మణులను వ్రాహ్మణైకతరులను కలదు. ఈయర్థమునకు వ్రాయుట చాలవంది త్రాగుబోసులు, వ్యభిచారులు, కల్లదీరులు, దొర్భాగ్యులు, విద్యాహీనులు, మత మన సేమియో తెలియనివారు అనిన, నిజమునకు విశేషదూరమా? వీరు చేయని దుష్కార్య మేదియు లేదు. ఇట్టివారిచేతి ప్రసాదము గాని తీర్థము గాని యేనమ్మనవుల దిచ్చగించును?

తొమ్మిదవగురు కలిసి తోడ తేగోటి రన్నట్లు, అర్చకులయొక్కయు, భగ్గుకర్తలయొక్కయు, స్రులయొక్కయు అశ్రద్ధచే దైవభక్తి కిగ వగు దేవాలయముల స్థితి మాటినది. కోవెలలో శిథిలమగుచున్నది. ఒకకోవెలయందయినను ఆలోగ్యకరమగు నేర్పాట్లను సరిపరచుచుండుట లేదు. గోడలనిండ ప్రసాదపు సుజకలు, నూనెయముదములచారికలేకదా. ప్రతిగూలను కట్టిన పువ్వుల ప్రాగులే గదా. కోవెలలోపల ఈగలు గోమలు వామనని రొడచేయు చుండును. ఎన్నికోవెలలో పారుములు గూగులు కట్టి, కోవెలలను దుర్గంధభూయస్థములుగా చేయుట లేదు? జగన్నాథములోని యింద్రద్యుమ్న మహారాజు కట్టించిన గుళ్లను చూచినవా గందటికి ఈ సంగతి అనుభవనీయమే. కొన్నికోవెలలలో పాదము పెట్టిన అంటుకొన్న మకిలి యెంచి కడిగినను వలదు. తుమించినచో, కొన్ని దేవాలయములలోనికి బోయిన నక్కడినువాగునచే గాఢోలు కడుపులలో త్రిప్పి వాంతులు కూడ వచ్చును. స్వామి కలిపేక మైనతీర్థమును, ఇంక నితర విధముల స్వామినిన్ని ధానమున వాడబడు నీ రంతయు, గుడి కేవల కోవెలప్రహేళిలోనే సోమమాత్ర మనలుకు నొక పెద్దగోతిలో నిలవ యందు టందజకుర దెలిసినవిషయమే గదా? ఆసోమమాత్రము భరింపరాని దుర్గంధము వ్యాపింపజేయుచు తోడపురుగులతో నిండి ముటికినీటి కుండును మే లనిపించుచుండును. కొన్నిచోట్ల నీపురుగులు అసోమ సూత్రముయొక్క నాళముగుండ స్వామినిన్ని ధానమునకు బోయి యెక్కిడ చేపునకు తమయొక్క యడుతుభక్తిని చూపుచుండును. దేవాలయము లిట్టిస్థితిలో నున్నప్పుడు, ఆ స్థలములు శ్రేగులరాలకు పుట్టినిండ్లగుచుండుట కంత కాదు. దీని కంతయు నెవరు హాని? మనమే! ముహూర్తమిది మనమే! ఈ దైవాపచారము, ఈ పాప ఫలము మనలను కట్టికుడుపుచునే యున్నది. ఆలోచించుకొనిన మనచే తెలియగలదు.

ఇంతే గాక, దేవాలయపు కర్తవహారములు కూడ హాల్లగా నాటవీయనవి. ఎన్నిచోట్ల దేవాలయపు టాకులు లినభూ భోగ బండా క్రియము లయిపోయినవి. పెద్ద లేవనీచిన సదావర్తలు పూజ్యము లయినవి. భోగరాగాదులు పూర్వపురీతిగా జరుగుటయే లేదు. దేవాలయమును చూచినతోడనే దాని పూర్వపు దౌర్జన్యము జ్ఞప్తికి వచ్చి దాని ప్రస్తుతస్థితికి వగవనివాడెవ్వరును? కొన్ని ప్రసిద్ధదేవాలయములు దీపారాధనకు కూడ నోరమగొనలేదు. వీనికి రాగడి యున్నచో లక్షలకొలది కలదు.

ఈ మైదలలకును లన్నిటిని కట్టి చూడగా తలిన నీ మన దేవాలయము నెందుకొకరు స్థాపించుచున్నారో ఆ సదుద్దేశములను వనము హార్తిగా గణించినాము. ఆ యాదేశములు చూయుచున్న వానిని గుఱించి క్రద్ధ తీరికొనువా: దెవ్వరు? కాకట్టియే ప్రస్తుతము హాగ్యమువలె నూతన దేవాలయములు విశేషముగా కట్టబడుట లేదు. వానికి పగులుగా ప్రాధికారములు ప్రహేళి పానసామందిములు వెలలగునవి కట్టబడుచున్నవి.

అయిన, నిట్టి దీనాపథ్యలో నున్న దేవాలయములను నునము వదలివేయవలసినదేనా? అవి పునరుద్ధారణ చేయు చిత్తములు లేవా? లే నేమి? అయ్యలారా! అందఱును నేకయఃస్కులము నమ్మార్ల దృష్టితో ఒకచూపు ఈదేవాలయముల కేగి చూడవలె. కట్టిన పులను హెచ్చరింపుడు. అర్చకులను కూడ హెచ్చరింపుడు. కలయు గురమృత్యులను చేయింపుడు. లోపలికి గాలి వెల్లురు కచ్చటి హార్దము లేవలెపుడు. కలయునంత దీపారాధన చేయుడు. వీలుగా నున్నచోట్ల సిద్ధుద్దీపములు నివృత్తవృద్ధిసముఖులను నుప హాసింపుడు. దేవుడు కోపవదడు. ఆముదపురములు నూనెగుఱులు చెలువులు. సాంబ్రాణిని కర్పూరమును పుష్కలముగా కెచ్చు పెట్టుడు. ముడికనీరు దూరముగా పోవు నేగింపట్లు చేయింపుడు. ప్రసాదమును కూడ ఆలోగ్యముగా నుంపుడు. లోక నిర్వికారముగా కన్ను పెట్టెడు. కోవెలయొక్కట్లు లన్నియువాగోగ్యకరముగా నుంపుడు. వానిని స్థలములు, మహాస్మదీయమనీ గులు నెలల యాలోగ్యముగా, నాప్రోదకముగా నున్నవో! వాని లోనికి వెళ్లిన, కచ్చటికి లగ్నియే పుట్టుగదా! నూతనదేవాలయములను నిర్మించుకంటె పూర్వ మైనదే, శిథిలమైనదే, దేవాలయములను పునరుద్ధారణ చేసి కలకలము కలుగజేయు ద్విగుణ మే నుండును.

మరియు కీలైనచోట నోరల చూచుచు కొంతగానియు నిద్రాదానముల కెచ్చుకొనుట. దోర్లొకటయ్యము నే దెవలను. ప్రతిదేవాలయము నిద్రాదానము చేయవలె. కొన్నియెడల కుడముగాని నున్నదిచోట్లకుండు నున్నది. దీనిని పునరుద్ధారణ చేయవలె. ముఖములను విప్పించి వానిని ప్రలయమన ప్రధానములను నిర్మించుకొనుట. అందులకు పాపము మన మలముచు నింక అందుకు నూరే మనము.

అయ్యలారా! నయని నూచియు, నీవని పిన్నులకు ము వీయనిగో, ఈన మము ఊజించుచు. గాక, లోలకములను ప్రసిద్ధదేవాలయము లన్నియు నూరుచు తొనములు, ఆ స్థలములయందు, కొన్నిచోటను రాళ్లులను కట్టుచును నుండ కుండు కలటెను. అందువలన మన స్వహానిని నిజాన్తమునం దెంతలోపము వచ్చునో మోచే ముఖగలదు. అయ్యలారా! అట్లు దిశ వాటిలకుండ జేయుదు రనెల ప్రార్థనలు చేయించుచున్నాడను.

భరతశాస్త్రము - రాగాధ్యాయము

దేవపూడి శ్రీకృష్ణము గారు

శ్రీశ్వరస్మృతితము లగు సభిలవిద్యులలో భరతవిద్య నిధిల

జనాష్టోదకం వై యహపరసాధకం వై యున్నది. భరత మనఁగ భావరాగతాళములను గుఱించి చెప్పవచ్చును. అందు భావాధ్యాయమున నాయికానాయకవివేచనయును శృంగారాదిగుణశేషములును నేత్రహస్తాద్యభినయ విశేషములును దెలుపబడియుండును. ఇయ్యవి కావ్యనాటకాదులఁ జెప్పఁబడి యుండుటచేఁ గొంతఁజూప భావాధ్యాయము విద్యత్పరిశీలితం వై యందునకువలయురసమంజ ర్యాదిగ్రంథములు చాలఁజూప నిర్దుష్టములు లయి యున్నవి. రాగాధ్యాయము కేవలము గాయకులవశ మై తాళాధ్యాయము నటులవశ మై యుండినది. ఈ గాయకనటులు తఱచు సాహిత్యపరులు గాక పోవుటంజేసి యీ రెండుధ్యాయములను రాసురాసు లక్షణసూక్తము లయి యున్నవి. వీనికి సాకల్యముగాఁ దగిన పుస్తకములును లేవు. ఉన్నను నవి యపకల్పభూయంత్యంబులై యనన్యయంబులగు నుండును. కొందఱు గాయకులకుఁ గొంతకొంత తెలిసియున్నను, భరతలకుం జెప్పక వానిని తమతో నే ననింపఁజేతురు. ఇట్టి రాగతాళాధ్యాయము లను గుఱించి తెలియఁగోరి కొందఱు పెద్దలవలనను కొన్ని కొన్ని గ్రంథములవలనను కొంతవఱకుఁ తెలిసికొంటిని. అందు రాగాధ్యాయమును గొంతవఱకు నీ సంవత్సరాదిసంచికాముఖమున వెల్లడించుచున్నాఁడను. మనోనియు లిందలిలోపములను సూచింతురుగాత ! సంగీతమునకు స్వరము ప్రధానము. స్వర మనఁగా వినువారి చిత్తమును రంపింపఁజేయునది యని యర్థము. ఈ స్వరములు జంత్రగాత్రములవలన నేను విధములుగాఁ బలుకఁబడుచున్నవి. ఆ మొదలు స, రి, గ, మ, ప, ధ, ని యని యే డక్షరములుగాఁ బలుకఁబడుచున్నవి. ఇందు స మడ్డ మనియు, రి ఋషభ మనియు, గ గాంధార మనియు, మ మధ్యమ మనియు, ప పంచమ మనియు, ధ ధైవత మనియు, ని నిషాద మనియుఁ జెప్పఁబడును. మడ్డ మనఁగా మిగిలిన యాఱుస్వరములకు జన్మస్థాన మగుటవలన మడ్డ మనియు, ఋషభస్వరమును బోలియుండుటచేఁ ఋషభమనియు, గాంధారదేశస్థులకుం గడుఁబ్రయమైనట్లుగావున గాంధారమనియు, సప్తస్వరములలో మధ్యమంజుఁగాని మధ్యమ మనియు, అయినచో గతక పంచమ మనియు, ధీచుంకులచేఁ బాడఁబడునదిగాన ధైవత మనియు, స్వరములు తుదకు నిలచును గాని నిషాద మనియు వీనియర్థములు. ఇవి క్రమముగా నెవరి గోవు మేక కొంగ కొయిల గుఱ్ఱము ఏనుఁగు భ్యులను బోలియుండును. వీనిలో మడ్డముయొక్క మొదటి మ, స యనియు, ఋషభముయొక్క మొదటి ఋ, రి యనియు, మిగిలినస్వరములకు వాని మొదటియక్షరములను, పాడునప్పుడు

యోగవలీచెదరు. మడ్డ ఋషభములను మ-ఋ ని పాడుటకును, వినుటకును కూడ కటువుగా నుండుటచే, స రి యని పాడుదురు. సరియైన మ, ఋ లకు స, రి యనువర్ణములు యతులుగా కూడ చెల్లవచ్చును గనుక పెద్ద లంగీకరించి స, రి యని పాడుచున్నారు. ఈసప్త స్వరములను 22 శ్రుతులుగా చేసి దేవతలు గానముచేయుదురని గ్రంథములవలనఁ దెలియుచున్నది గాని అట్లు పాడుట మనుష్యుల కసంభవము. మనుష్యులు పాడుచుండు పద్ధతి ప్రకారము సప్తస్వరములను పదునాఱు శ్రుతులనుగాఁ జేసి పాడుచున్నారు. మడ్డము శ్రుతిప్రధాన మగు స్వర మగుటవలన నందు భేదంబు తెలియుఁ గలుగవు. మృదంగము లింబుఁ మొదలగునవి మడ్డములో లీనమయి యుండును. దీనిలో భేదంబు లుండెనేని వేటొక మడ్డము గల రాగ మారంభించిన, నీ మృదంగము తంబుఁ మొదలగు శ్రుతు లన్నియు నూఱఁబడినవచ్చును. కనుక, ఇందు భేదంబు లేమియు లేక యేకరీతిగా నుండితీరవలయును. రిషభము మూఁడు భేదంబు లగుచున్నది. శుద్ధరిషభ మనియు చతుశ్రుతి రిషభ మనియు పట్టుతిరిషభ మనియు వానికి పేర్లు. ఇవి క్రమముగా నొకటికంటె నొకటి హెచ్చుగా నుండును. తోడి సావేరి మొదలగు రాగములలో వచ్చునది శుద్ధరిషభము. ఇది మూఁడు రిషభములలో రిక్కువ ధ్వని గలది. తైరవి శంకరాభరణములయందు వచ్చునది చతుశ్రుతి రిషభము. ఇది శుద్ధరిషభముకంటె రెండు శ్రుతులు హెచ్చుగా నుండును. పాట, రసికస్రియ మొదలగు రాగములయందు వచ్చునది పట్టుతి రిషభము ఇది రిషభముల మాడింటిలో హెచ్చునది. గాంధారము శుద్ధము, సాధారణము, అంతరము అని మూడువిధములు. వీనిలో శుద్ధగాంధారము చతుశ్రుతి ఋషభముతోను, సాధారణగాంధారము పట్టుతి రిషభముతోను సమానధ్వని గలవి. వీణలో చతుశ్రుతిరిషభ శుద్ధగాంధారము లొక మెట్టుమీదను, పట్టుతిరిషభ సాధారణ గాంధారము లొక మెట్టుమీదను పలుకుచున్నవి. కనకాంగి వరాళి రాగములలోనిది శుద్ధగాంధారము. తోడి తైరవి రాగములలో వచ్చునది సాధారణగాంధారము. అంతరగాంధారము పయిని జెప్పిన రెండు గాంధారములకంటె హెచ్చుగా నుండును. కాంభోది శంకరాభరణము మొదలగువానిలోని దీ యంతరగాంధారమే. మధ్యమము శుద్ధమధ్యమ మనియు ప్రతిమధ్యమ మనియు రెండువిధములు. శుద్ధమధ్యమమువకంటె ప్రతిమధ్యమము హెచ్చు. తోడి కాంభోది మొదలగు రాగములలోనిది శుద్ధమధ్యమము. కల్్యాణి పంతుకళాళి మొదలగు రాగములలో వచ్చునది ప్రతిమధ్యమము. పంచమము

దూడ శ్రుతిస్థాన గురుదేవ పద్మవతులతో దీనిచలనం భేదం బాలు గలుగనవచ్చు. వైవర్తము ఋషభమునతోనే శుద్ధ చతుశ్రుతి వట్టుతి భేదంబులచే ముక్తైంకులయ్యెను. ఇవియును క్రిమముగా నొకటికంటె నొకటి హెచ్చుయి యుండును. తొడి మాయామాళిది గౌళలలోని వైవర్తము శుద్ధము. శంకరాధరణము చక్రవాక రాగము లలోని వైవర్తము చతుశ్రుతి. నాట రసికప్రియ మొదలగు రాగ ములలోనిది వట్టుతి వైవర్తము. నిషాదము శుద్ధ కైశికి కాకలి భేదంబులచే మూడువిధంబులు. ఇవియును క్రిమముగా నొకటి కంటె నొకటి హెచ్చుగా నుండును. శుద్ధనిషాదము చతుశ్రుతి వైవర్తముతోడను, కైశికినిషాదము వట్టుతి వైవర్తముతోడను సమానములై రిషభ గాంధారములవలననే వీణలో నొక్కమెట్టు మీదనే పలుకుచుండును. గాయకప్రియ, మౌగంజని మొదలగు వానిలోనిది శుద్ధ నిషాదము. కాంభోది చక్రవాక మొదలగు రాగ ములలోనిది కైశికినిషాదములు. కాకలినిషాదము హెచ్చు కల్యాణి మాయామాళిశగౌళలలోనిది కాకలినిషాదము. ఇట్టి సప్త స్వరంబులును సమనాటు భేదంబు లయి శ్రుతు లని చెప్పబడుచున్నవి. పయిని వ్రాసిన పదునాటు శ్రుతులలో శుద్ధ మను పేరు గల యందు శ్రుతులును, అనంగ శుద్ధరిషభము శుద్ధగాంధారము శుద్ధ మధ్యమము శుద్ధవైవర్తము శుద్ధనిషాదము—ఈయైదును, వడ్డపంచమ ములుచేరి, ఈయేడును ప్రకృతు లని చెప్పబడును. తక్కిన తొమ్మిది శ్రుతులును వికృతు లనబడును. అనంగ చతుశ్రుతి రిషభము వట్టుతి రిషభము సాధారణ గాంధారము అంతర గాంధారము ప్రతిమధ్య మము చతుశ్రుతివైవర్తము వట్టుతివైవర్తము కైశికినిషాదము కాకలి నిషాదము అను నీ తొమ్మిదియును వికృతు లనబడును. ప్రకృతి వికృతుల మొత్తము పదునా ణయినను, పలికెన స్థానములు మాత్రము పండ్రెండయి యున్నవి. ఎట్లన? శుద్ధ సాధారణ గాంధారములు చతుశ్రుతి వట్టుతి రిషభస్థానములలోనును, శుద్ధనిషాద కైశికి నిషాదములు చతుశ్రుతి వట్టుతి వైవర్త స్థానములలోనును పలుకుట చేసినా లగు స్థానములు తగ్గి, పండ్రెండుమాత్రమే యయి యున్నవి. వీనిలో రిషభ గాంధారము లాటును వైవర్త నిషాదములయొక్క యాటుభేదములచేతను ప్రస్తావక్రమముగా 36 భేదము లగుచున్నవి. ఇట్లు శుద్ధచక్రమముతోఁ గూడి ముప్పదియాలును, ఆభేదములే ప్రతిమధ్యమముతోఁ గూడి ముప్పదియాలును, వెరసి 72 భేదంబులగు చున్నవి. ఈ 72ను మేళకర్త లనియు జనక రాగము లనియుఁ జెప్పంబడును. ప్రస్తావక్రమము: వైవి జెప్పిన శ్రుతులలో వడ్డపంచమంబులు ఆధారశ్రుతులు గాన నవి యెప్పుడును మాటుటలేదు. రిషభ గాంధారంబు లాటు భేదంబులును వైవర్తనిషాదంబు లాటు భేదంబులు నుండుటచేతను, ఒకేరిషభమును ఒకే గాంధారమును గల భేద మునకు వైవర్తనిషాదము లాటింటిని ఆటంపర్యాయములు చేర్చినయెడల నాటు భేదంబులు గలుగును గనకను, రిషభ గాంధారములలో నేర్పడిన యాటుభేదంబులను వైవర్తనిషాదములలోఁ గల యాటు భేదంబులచే గుణించిన ముప్పదియాలు భేదంబులు గలుగుచున్నవి.

ఇంగనకు వివరము: శుద్ధరిషభము శుద్ధగాంధారములు గల రాగము నకు శుద్ధవైవర్తము శుద్ధనిషాద మొనములును, శుద్ధవైవర్తము కైశికినిషాద మొకమాలును చేర్చిన, మూడు భేదంబు లగును. ఇది శుద్ధవైవర్త భేదంబులు కావు. అట్లే చతుశ్రుతి స్థానమునకు వైవర్తనిషాద మొకమాలును, కాకలినిషాద మొకమాలును చేర్చిన కంఠ భేదంబు లగును. చతుశ్రుతి స్థానమును శుద్ధనిషాదమును సమాన ధ్వని గలిగి యొకస్థానముననే పలుకుటచే, చతుశ్రుతి స్థానము గల రాగములో శుద్ధనిషాద ముండదు. కిరీతి చతుశ్రుతి వైవర్తభేదంబులు రెండే అయియున్నవి. ఇది వట్టుతివైవర్తము మీద కాకలినిషాదము వచ్చి యొకేభేద నగుచున్నది. కైశికినిషాదము వట్టుతివైవర్తముతో సమానమును, శుద్ధనిషాదము వట్టుతి వైవర్తముకంటె తక్కువయిన నయి యుండుటచేత, వట్టుతి వైవర్తముమీద శుద్ధ కైశికి నిషాదము యుండవు. ఇట్లు శుద్ధవైవర్తముచే మూడు భేదంబులును, చతుశ్రుతి స్థానముచే రెండుభేద ములును, వట్టుతివైవర్తముచే నొకభేదంబును, వెరసి యాటు భేదంబు లగుచున్నవి. ఇట్లు ఒక్కరిషభ గాంధారములు గల రాగము వైవర్తనిషాదములచే నాఁటేని భేదంబు లగుచుండుటచే, నాఁటేని రాగంగాల నొకచక్రముగా నేర్పటిదిరి. ప్రతిచక్రమునందును ఆఁటేని రాగము లుండి ముప్పదియాలు భేదము లగుచున్నవి. ఇట్లే ప్రతిమధ్యమము చేర్చిన నిహిక ముప్పదియాలు భేదంబు లగుచున్నవి. మొత్తము 72 రాగము లగుచున్నవి. శుద్ధమధ్యమముతోఁ గూడిన మొదటిముప్పదియాలు రాగములకు ప్రకృతిమండల మని యును; ప్రతిమధ్యమముతోఁ గూడిన తక్కిన ముప్పదియాలు రాగములకు వికృతిమండల మనియును పేళ్లు. ఈ డెట్టనిరండు రాగములును 12 చక్రములుగా నేర్పటిచి యొక్కొక చక్రమున నాఁటేని రాగములయొక్క శ్రుతులను దెలిసికొనునట్లు చేసిరి. ఎట్లన? వైవర్తనిషాదములకున నొకచక్రములోని యాటనిరాగములును మాటిపట్టు రిషభ గాంధారములు మూడుమాటలుగా నుండుటచేత, చక్రము లాటుగా మాటుచున్నవి. శుద్ధరిషభముమీద శుద్ధగాంధారము, సాధారణ గాంధారము, అంతర గాంధారము నుండవచ్చున గనక శుద్ధరిషభ చక్రములు మూడను; చతుశ్రుతిరిషభముమీద సాధారణ అంతర గాంధారము లుండవచ్చును గనక చతుశ్రుతిరిషభము గల చక్రములు రెండును, వట్టుతిరిషభముమీద అంతర గాంధార మొకటే వచ్చును గనక వట్టుతిరిషభము గల చక్ర మొకటియును గా మాటి యాటుచక్రము లగును. 1, 2, 3 చక్రములు శుద్ధరిషభమును క్రమముగా శుద్ధ సాధారణ అంతర గాంధారములును, 4, 5 చక్రములు చతుశ్రుతిరిషభమును సాధారణ అంతర గాంధారములును, 6, 7 చక్రము వట్టుతిరిషభము ఆంతర గాంధారములు గలవిగా నుండును. ఇట్లు చక్రములలోని రిషభ గాంధారములును ఒక్కొక్కచక్రములోని వైవర్తనిషాదములును మాటుట దీక్షించి చక్రమునఁ జూడదగును.

ప్రకృతిమండలము

చక్రములు	రిషభ	గాం	చక్రములు	ప్ర	ని
1-వ చక్రము	శు	శు	1-వ రాగము	శు	శు
2-వ చక్రము	శు	పా	2-వ రాగము	శు	తై
3-వ చక్రము	శు	లిం	3-వ రాగము	శు	కా
4-వ చక్రము	చ	పా	4-వ రాగము	చ	తై
5-వ చక్రము	చ	లిం	5-వ రాగము	చ	కా
6-వ చక్రము	మ	లిం	6-వ రాగము	మ	కా

2-వ చక్రము

సంఖ్య	పేరు	మ	యు	గాం	మ	పం	ప్ర	ని
61	కాంతామణి		చ	లిం	స		శు	శు
62	రిషభప్రియ		చ	లిం	"		శు	తై
63	లతాంగి		చ	లిం	"		శు	కా
64	వాచస్పతి		చ	లిం	"		చ	తై
65	మేచకల్యాణి		చ	లిం	"		చ	కా
66	చిత్రాంబరి		చ	లిం	"		చ	కా

వికృతిమండల మని చెప్పబడు 36 రాగములకును మధ్యను మొక్కటియే భేదము. తక్కిన దంతయు నిశ్చే. పయిని జెప్పిన ధైవత నిపాద భేదముల నూర్పుచు రిషభగాంధారిముల కేర్పఱచి చక్ర నిర్ణయమును ధైవతనిపాదముల కేర్పఱచి వ్యభిచయముగా ప్రస్తరించి నను 72 భేదములు కచ్చును; గాని, అప్పు డా రెండు మండలముల యందుగల 1-2-3-4-5-6 రాగములు మాత్రము వెనుకటి ప్రకారముగా నుండును; తక్కిన 60 రాగములయొక్క స్వరములును భేదమును పొంది వాహుకకు నిరుద్ధముగా నుండును; గనుక, మొదట జెప్పిన ప్రకారమే యీక్రింది మేళకర్తలయొక్క రిషభగాంధారిస్వరముల నెఱుంగునది. సదరు 72 మేళకర్తలను 12 చక్రములుగా నున్నచి గనుక వానిం దలియుటకు 2 చక్రముల నీక్రింద వ్రాయుచున్నాను.

1-వ చక్రము

సంఖ్య	పేరు	మ	యు	గాం	మ	పం	ప్ర	ని
1	కనకాంగి		శు	శు	శు		శు	శు
2	రత్నాంగి		శు	శు	శు		శు	తై
3	గాంగూర్తి		శు	శు	శు		శు	కా
4	వచస్పతి		శు	శు	శు		చ	తై
5	మానవతి		శు	శు	శు		చ	కా
6	తానూడి		శు	శు	శు		మ	కా

జ్యోతిశ్శాస్త్రమంత్రశాస్త్రంబులయందుకులెనే యీ సంగీత శాస్త్రమనందును కాదినన, టాదినన, పాదించ, యాద్యచ్ఛై, అను నియమముచే నాద్యక్షరములంబట్టి యామేళకర్త యిన్నవదని తెలిసికొనవచ్చును.

ఉదాహరణము

మేచకల్యాణి మకారము పాదించలోనిది గనుక, మొదటి యక్షరమునకు రి వేసికొనునది; చకారము కాదినవలోనిది గనుక, రి వేసికొనునది. సంఖ్యను ఎడమవైపున వేసికొనునది. ఇట్లు వేసికొనిన 65-వ మేళకర్త యని తెలియుచున్నది. ఈ సంఖ్యనుబట్టి యిది యేమండలములో నేచక్రములోనిదో తెలిసికొనవచ్చును. పిమ్మట వాని కుండవలసిన రిషభగాంధారిరాదులును తెలిసికొనవచ్చును. ఇంకొక యుదాహరణము గానమూర్తి. గకారమునకు రి సంఖ్య, నకారమునకు నేమియు సంఖ్యలేదు, కనుక నెడమభాగమున నంకె యుండదు. మూడవ మేళకర్త యని యెఱుంగునది. ఇట్లు జెప్పబడిన 3-వ మేళకర్తలకును పేర్లు గలవు. ఒక్కొక్క చక్రములో నేయే మేళకర్తలు గలవో యదంతయు స్తోక రూపముననున్నది. గ్రంథవిస్తరభీతి నిట విరమించితి. ఈ మేళకర్తలకు జనకరాగము లని పేరు గలదు. వీరివలన ప్రస్తావితమున చాల రాగములు పుట్టుచున్నవి. వానిని జన్యరాగములందు. ఇవి మేళకర్తలవలె నాలోహణాలోహణములయందు సప్తస్వరములతో నుండవు. ఆలోహణాలోహణములయందు సంపూర్ణ హెడవ బొడవ భేదంబులతోఁ గూడి ఒక్కొక్క మేళకర్తనుండి 484 భేదములు గల రాగములు పుట్టుచున్నవి. స్తో. బొడవ, పంచభిః ప్రోక్త వృద్ధి హెడవ ఉచ్చితే. సంపూర్ణ సప్తభి జ్ఞేయః ఏవ రాగా శ్రద్ధామతాః. అందు స్వరములు గలది బొడవము. అటు స్వరములు గలది హెడవము. ఏడు స్వరములును గలది సంపూర్ణ మనఁబడును.

సదరు సంపూర్ణ హెడవ బొడవ భేదంబులు ఒకటితో నొకటి కలియుటచేత తొమ్మిది భేదంబు లగుచున్నవి.

ములకే జన్మరాగములని పేరు. అన్నియు మొత్తము (34, 34) ముప్పది నాలుగువేల యెనిమిదివందల నలువదియెనిమిది రాగములగుచున్నవి. ఏమేళకర్తలలో పుట్టినవానికి నామేళకర్తయొక్క రిషభగాంధారాదులే యుండును. ఇవి గాక, వక్రరాగము లని కొన్ని గలవు. అవి యిట్లు ప్రస్తారక్రమమున వచ్చునవి కావు. అవి యిన్ని యని నియమమును లేదు. ఒకరాగముయొక్క యారోహణావరోహణముల నుదాహరణముం జూపెదః సరిగపమపనిస సనిధాపమగావరిస. దీనికి ౩ నడ యని పేరు. ఇది ధీరశంకరాధరణ మను 29-వ మేళకర్తనుండి వచ్చినది. ఇట్టి వక్రరాగములకు ఆరోహణావరోహణములు క్రమముగా నుండక క్రిందికి పోయికి స్వరములు గూటియుండును. కనుక వీనికి నియమము లేదు. బుద్ధిమంతు లొక్కొక్కమేళకర్తలోని స్వరములను వక్రగతిగా మార్చి చూచిన క్రొత్తగా నొకరాగముకళ కనుపించును. వారు దానికి వారి యిష్టమువచ్చిన పేరు పెట్టుదురు. ఇది వజ్రలో వాడుకలో నున్న జన్మరాగములకు గూర్వలే వేల్లు వెట్టి యున్నారు. ఏమేళకర్తలోనుండి గాని క్రొత్తగా నొకభేదము నిష్పాదు పాడఁదలఁచిన వారి యిష్టమువచ్చిన పేరు పెట్టుకొనవచ్చును. మఱియు నీజన్మరాగము లేమేళకర్తనుండి వచ్చెనో విచారంపరలసిన దెట్లనఁగః దానిలోని మధ్యమమును బట్టి ప్రకృతి వికృతి మండలము తెలిసికొని పిమ్మట రిషభ గాంధారములనుబట్టి అది యెన్న వవక్రమో తెలిసికొని ధైరవనిసాదములనలన చక్రములో నెప్పుడో తెలిసి కొనవచ్చును. అప్పుడు మేళకర్త యొక్క సంఖ్య తెలియు

చున్నది గాని మేళకర్తయొక్క పేరు గుఱున వీలులేదు. ఏవక్రములో నెవరోహేళకర్త అండెనో వానిశ్లోకములను గ్రంథవిస్తారముగు నని వ్రాయలేదు. దానిమోస్తరున కొక్కచక్రముయొక్క శ్లోకమును వ్రాసెదను: శ్లో. యాగప్రయో రాగవర్ధస్యః గాంగేయభూషిణి వాగధీశ్వరిహాలిన్యా చలనాటస్తు వమృమే. ఇది యాజనచక్రము. ఇట్లన్ని చక్రములకును శ్లోకములు గలవు గాని యిటు వ్రాయఁబూన లేదు. మఱియు నీజన్మరాగములలో నారోహణావరోహణములలో నొక స్వరమే వర్ణమయి యున్నయెడల; నట్టి రాగము లేమేళకర్తలలో జన్మములో చెప్పుటకు వీలులేదు. సరిగపపని సనపగరిస— అను నారోహణావరోహణములు గల మోహన యను రాగమున్నది. దీనిలో మధ్యమము లేదు. శుద్ధమధ్యమ రాగములలోనిదో ప్రతి మధ్యమ రాగములలోనిదో తెలియదు. నిషాదమును లేదు. కైరికి కాకలి నిషాదభేదము గల యేమేళకర్తలోనిదో తెలియదు. ఇప్పు డాద్యస్వరహారం బంగకరింపవలయు. మేళకర్తల వరుసలో ముందేమేళకర్తలో రావచ్చునో దానిలోని దని తెలిసికొనవలయును. ఈ రాగము 28-29-64-65 మేళకర్తలలో దేనిలోఁగాని రావచ్చును. 28 లో జన్మ మనుట యాద్యధర్మము. ఇంక నిందును గుఱించి మేళకర్తల చక్రములను, జన్మరాగచక్రములను, మేళకర్తలలో పుట్టి యిది వజ్రకు వాడుకలో నున్న రాగములను విడిచి వ్లుప్తముచేసి, రాగాధ్యయముయొక్క రీతి యిట్టి దని చెప్పి యింతట విగమించు చున్నాను.

సీ. సరతశాస్త్రంబున • భావంబు రాగంగా - తాళంబు సీమాంధు • ధీమమంధు

భావ శాస్త్రాంశములో • పండిత నటహన్ - కిరయులు రాగప్ర • కరణ మెల్ల

గాయకమోదినం • గాయకమై సర్వ - జనుల చిత్తంబులు • సంలసింపఁ

దీయుఁ గావున దానిఁ బ్రబులునిలి నాకుఁ - జలిసిగ సంగల దెనుఁగుతోడ

స్వరములకుఁ గల్గు ప్రభులును • కరుణ మేళ

కర్తలును రాగనిర్ణయ • క్రియః సాంధ్య

సంచికను వెల్లడించెద • సరిను లల్లఁ

తప్పులున్నను మన్నింపఁ • దలఁతు నన్ను.

ఈ ఓ సరసేంద్రులారా, నుం • సోమితోఁ నిరంబు మీరు సం

తో సముమీళ సాంధ్యపం • ధోరణిలో నుం గావచ్చు నీ

వ్యాసము బేలకొడి వర • వంశజుడైన ప్రకాశ మీక్రియఁ

జేసెను రాగపద్ధతిని • తెల్పుగు నా భరతోక్తవైఖరిన్.

ఆంధ్ర చోళుల శాసనములు

కొణిదేవ బాలకృష్ణయ్య గారు

చోళులు కొంతకాలము తెలుగునీమలోని కమ్మ రాష్ట్రమునకుఁ బరిపాలకులుగ నుండిరి. వారికి, ఇప్పటి గుంటూరు మండలములోని కొణిదేవ (కొట్ట దొన యని ప్రాచీననామము) రాజధానిగా నుండెను. ఇయ్యది గుంటూరునుండి పింగోలునకుఁ బోవు హైకోట్ల నకుఁ బన్నినచున్న మూడుమైళ్ల దూరమున నున్నది. పదునొకండవశతాబ్దమునను, పండ్రెండవశతాబ్దమునఁ గొంతదనుకను, కొట్టదొన (కొణిదేవ) చోళులకు ముఖ్యపట్టణముగ నున్నట్లు శాసనములు సూచించుచున్నవి. ఆయారఁ బోళుల శాసనములు గొన్ని కలవు.

ఆశాసనములకుఁ బ్రతినిధియారుచేయవలయు నను తలంపున, నా యశక్తితను బాటింపక కొన్ని నెలలు పరిశ్రమచేసితిని. కొంతకాలమునకు ఆసంపూర్ణములుగఁ గొన్నింటిని మాత్రము నా నోటుబుక్కులో వ్రాసికొనఁజేసితిని. నా ప్రయత్నము సఫలముగానందు లకు నామనస్సు మిగుల సంకటపడెను. శాసనములు గొన్ని పగిలిపోయియున్నవి. కొన్ని సగము సగము భూమిలోనికిఁ బోతఁబడియున్నవి. కొన్నికొన్ని యొక ప్రక్క నుండు దేవాలయకుడ్యములలోఁ దాపటము చేయఁబడియున్నవి. కావున నవిషయమున నేను గృత కృత్యుడఁ గానేర నైతిని. కొంతకాలముక్రిందట సీశాసనములలోఁ గొన్నింటికి, జయంతి రామయ్యపంతులు గారు బహుశ ప్రయత్నముతోఁ జేత్తు ప్రత్యంతరములఁ దీసికొనిపోయి రని కొండలు పెద్దలు చెప్పుచున్నారు.

రామయ్యపంతులుగారు వీని నే పత్రికలోనైనఁ బ్రకటించిరా యని కొంతశోధన చేసితిని. నా కాబాడ యెద్దయుఁ బత్రికలలోఁ గానరాలేదు. శాసనములలోని కొన్ని వాక్యములను కొన్నికొన్ని శబ్దములను, కొన్ని విశేషణములను, కొన్ని నామములను, కొన్ని పద్యములను దెలిసికొని సంతోషమును, పూర్వోత్తరసందర్భ

ములు దెలియఁపప్పుడును సమన్వయము చేసిపెడిములు దొరకినప్పుడును భారాశముగాఁ జూపుచు ముగిసి కేమి విశేషము రానున్నదో యను తిరుగుముఠా ద్వారా కేళిఱుకుమఁ బోవుమీద నొకటిని గోళు రాము పగిలిపోయి ఆక్షరశూన్య మగుచుం గోదెహపుడును మిగుల న్యసనమును, నే ననుభవించుచున్నదనిచెబడెను. ఆసమయముననే మదరాసు సీనియారుల బ్రబోధానికి ఇచ్చటి శాసనములు గొన్ని పగిలిపోయి పరివలన కొని పోఁబడిన వని యొకటి ప్రతీతి నొందుచున్నది. అదియు నసంపూర్ణ ముగాఁగఁ బన్ని సగి ఇకొకటి పగిలిపోయి చెప్పెను. శాసనములు నెనుండుయు ప్రాయుటయు అసాధ్య మని యొకటి కొలుకుని, పొనిని పొగిని పొని నును పట్టుదల నాకుఁ గొనుటయైనది.

ఇట్లుండ నొకనాఁడు గొన్ని ప్రాతప్రార్థనలు లను జక్క పలుకు నొనరి పనిపేటికిఁ బోయితిని. అందున్న కొన్నిసంపుటలుగల. వీటి నెక్కిక్రొందఁ జట్టితిని. అప్పుడు, కాబాడపు (బరకాగిరివద్ద) నామ గుండునట్లు కాగితపుపై నొక వ్రాయఁబడి గొండునట్లు పుట్టితిని. బొందు నాకు దిట్టపడి గతిఁ బెట్టెను. అది నొకాదా సిరాతో వ్రాయఁబడియుండెను. ఆక్షరములు ముక్త్యముల కోవలు. అది నాహృదయము నొచ్చెను, అది నెచ్చిచూచితిని; చోళ రాజుల శాసనములు నను పేరునఁ జెలంగుచుండెను. ఇక నా సంతోషమునకు మిత్ర లేక. వెంటనే పేటికిను మూసి వేసితిని. నాకు దొరకిన యొ చిన్నపొత్తము నొకపాపుగంటలోఁ జదివితీసి. నే నదిపఱుకు వ్రాసియుంచిన ఆసంపూర్ణ శాసనములను ఆగ్రంథముతో సరిచూచితిని. కొన్ని లోపములు దీసివేసెను; కాని మొత్తముమీఁద నేను వ్రాసినంతవఱకు సరిగానే యుండెను. ఆగ్రంథము కల్గితే శోధకులు నా పెద్దతండ్రికిఁ దీసిదన పెద్దపిచ్చయ్య గారి స్వహస్తమున వ్రాయఁబడినది.

THE BEAUTY OF THE GLADE

వసంతం ౧౮

WEDDED.

(Lord Leighton, P. R. A.)

ఇంత కష్టపడి వానిని శోధింప నీ కేమి పని గలిగె నని కొందఱు ప్రశ్నింపవచ్చును. నాటికి "జనసీ జన్మభూమిశ్చ స్వగృహదీపి గదియసీ" అను నార్యోక్తి ననుసరించి, నా మాతృదేశముయొక్కయు అందును నా నివాసగ్రామముయొక్కయు పూర్వచరిత్రములను తచ్చిలాశాసనములవలన నెఱింగి, గర్వింపద మను తలగా పున నే నిట్టిపని కొడబడితి నని మాత్రము జవాబు చెప్పవచ్చును. నాకుఁ గలిగిన యానందమును నా మాతృదేశవాసులగు నాంధ్రసోదరులకుఁ గూడఁ గలిగింపఁ జేసి నా పెద్ద తండ్రి కొనించెన పెద్దపిచ్చయ్య గాను వ్రాసిన పోతము నున్న గన్నప్పగఁ దూచాము

తప్పకుండఁగ నీసంవత్సరాది సంచికయందుఁ బొందు పఱచుచున్నాను. ఇందుఁ జ్యోతసంస్కారదోషములు పెక్కుఁ లుండియున్నవి. అయినను, ఇటువంటివానిలో విషయము మాత్రమే ప్రధాన మని చరిత్రకారు లెంచెదరు గావున సంకోచింపఁబనిలేదు. మఱియు, అల్పమతి నగు నా కౌ పని సాధ్యము గా దని యెంచి, తత్సంస్కార భారమును పాఠకప్రపంచమునకును, సమర్థులగు పండితులకును, చరిత్రకారులకును వదలి వేయుచున్నాను. ప్రతిభా నున్నట్లు లిఖించి మీ కనుఱి యెఱుఁగఁ జెప్పుచున్నాను.

I

వంటసాలవద్ద వుత్తరం తూర్పుమూల పొలివున్న భూవంశీ, శ్రీస్వామివారి గర్భాలయములో నుండు మూర్తికి శ్రీసీనిన, అలంకారము, దీపాంధనలకు, ఎగురుగా వుండు స్తంభములమీదఁ బ్రాసరి వున్నది. (కర్వములు) చోడవంశచరిత్రము. ౧౦. ప్రేమతోక్తులు, త్విభూషణముచిత్రియవచ్చునట్లుం దామలదాగలతొందాచనకనివ్యామోహపాదాబ్జబాదా మేయానునసింధువారి శ్రీపురాహిత్యలోకమున నాకా ఆముల్లోకవిభుండు చక్రీ గలఁ దైక్యకృష్టి దా నాధ్యక్షుడై. ౧౧. ఆతిరిదాల్పునాభిదలితోజ్జమునం నుదయించ బ్రహ్మ సం ప్రతిగ నా పరించికి పరిచి జనించె మరచి కన్యయా భ్యాసండు బుట్టై గన్వపుండు కన్యపుం డనుని కుద్యవించులో కాతితగవ్యమూర్తి కర లాత్తుండు సూర్యుండు వశంశక్తగర్భుండు. ౧౨. ఘనుఁ డా నూర్వన కన్వయానిజాఁ డనంగా రాజభక్తుల లోక నున్న కన్వితరాజయోగమున నుండెక బుట్టై నైవస్వతుం డనఘుం డాతని కుద్యవించె మను వుద్యద్దండశాస్త్రార్థత త్వినిజాచారసమస్తభర్తనయశాస్త్రప్రాధి కాచార్యుడై. 3 గన్వ. ఇట్టి సమవంశంబున నిత్వకుండు బుట్టై, నిత్వకువంశంబున గతుత్తుండు బుట్టై, నాతనికిం బృథుని తనపేరక గొండి సన పృథుండు బుట్టై, పృథువంశంబున మాంధాతుండు పుట్టై, మాంధాతవంశంబున బురుగుత్తుండు పుట్టై, పురుగుత్తుని వంశంబున సాగరంబు దనపేరిం జేసిన సగరండు పుట్టై, సగరవంశంబున దిలీపుండు బుట్టై, దిలీపువంశంబున భాగీధి తనపేరక గొండి వన భగీ ఘండు బుట్టై, భగీధువంశంబున సతీతానాగతవంశ కర్త యైన రఘువు బుట్టై, రఘువంశంబున నారాయణావ శారుం డైన శ్రీరాముండు బుట్టై, శ్రీరామవంశంబున నలచక్రవర్తి పుట్టై, నలనికిం బుండరీకుండు పుట్టై, పుండరీకువంశంబున నాది రాజుల... కండక... బ్రథుండై... కరికాలచోడచక్రవర్తి పుట్టై, భానువంశంబు కరికాల వంశంబు నాన్ పేరుకొని చతుస్సాగర

హస్తంతిమహీనకంబు విశ్వకంబు గా... ప... వాత... బాలిం చ.క కం. కరికాలచోడవంశంబు పరగఁగ నిజలాంఛనములు బలుకొని పుంజ ద్విరితటముల నేతుంగహీ భూతిటముల నిలిపెఁ జక్రగ్రహింబుండై. ౧౧ కం. కాచేరి గోపలుగట్టంగ వేసే పల్లవుండు దళదుశ్చక్రి గామికా ద్వాపానినదుటికను వోఁ గావడిఁ గరికాలచోడండు గాలిక్ నుడిచిన్. ౧౨ కం. ఇనుపకొరెల నర్చింపగఁ జనుకొని జని యర్చ్యులత్రజలపాత్రలు దా పనువీధి నాగబంచెను ఘనముగఁ దనయాన దడిచి కరికాలుఁ డిలన్. ౧౩ కం. అట్టికరికాలవృషలికే బుట్టెను మహి మానచోరః భువః నతినికేఁ దా బుట్టిరి గరికాలుఁగు సిరి కట్టకంబులు దొండమాంబులునదశవర్షతో. ౧౪ కం. ఆకరికాలనరేంద్ర ప్రాకటవంశమున బుట్టై భాస్కరకులర త్నాకరచంద్రుండు రిపుచయ భీకరుఁ డధికుండు చోడవిజ్ఞున బిరుడై. ౧౫ కం. రూఢిగ విజ్ఞునదను రెం డాడిన భూపతుల సిరము లసిముఖమున జెం డాడుచుఁ గన్వము లిరువది ఏ డెన్నఁగ బొడిచె జయమహివల్లభుఁ డై. ౧౬ కం. పల్లవుతో ఘనవిజ్ఞున ప్రల్లదమున వచ్చు పాము బట్టినఁ గని యా దల్లజాఁ డిచ్చె గుణాంకము గొల్లభి గొని జనులు గండగోపాలుఁ డనకొ. ౧౭

కం. దండిపదాబ్జాగండండు
గండంగండండు వీరఖిణి బిజ్జనయం
వండిక్...పరుమువృగ నొగి
గండం డడు దార నిలిపె గుణములొనక. ౧౨
చ. బిరు దన జన్న యా తెలుగు బిజ్జన పక్కండు మల్లిదేవుఁ డ
చెప్పెలు చగుచున్న పొత్తపియ చెన్నగు వీడుగ వ్రాలి పాకనా
జీరుచదియొక్కవేయి జన నేలుచుఁ బల్లవు దండు గెల్చి త
త్కరివరకుంభహక్తికలతాతతిఁ బుచ్చె నిజాసిపుత్రిక. ౧౩
చ. అతనికె బుట్టి యొప్పు మధురాంతక పొత్తపి చోడ సిద్ధిభూ
పతియును మల్లిదేవుఁడును బాహుపరాక్రమవిక్రమక్రముల్
నతనర నాభబాలకదణ ప్తిరపాదసరోజ తైభవా
వితతసముద్రకాంచిపరివేష్టితభూపరిరక్షణక్రముల్. ౧౪
కం. ధరఁ బొత్తపిసిద్ధివరే
శ్వరునికి నుదయించి భూమి సన నేలిరి స
చ్చరితులు పొత్తపి సోమే
శ్వరదేవుఁడు మల్లిదేవమధుధాధిపుఁడు. ౧౫
ఉ. భూపరిలీపుఁ డై పలుగు పొత్తపిసిద్ధినితమ్ము మల్లధా
త్రీపతికిఁ సమ వృజగతీపతికి నుత్తు లుద్భవించి రా
రామచూర్ణకీర్తలు భుజబలవంతులు నయిన తొంటి య
యోగ్యులైసిద్ధియుక్ గులసముద్ధరణుం డగు మల్లిదేవుఁడున్. ౧౬
కం. అపొత్తపిసోమేశ్వర
భూపతికిం దమ్ము మల్లభూపాలునకై
యోపిలిసిద్ధికిఁ దమ్ముఁడు
దీపితునికీర్తి మల్లిదేవుఁడు పరగెక. ౧౭
చ. పగిన మల్లిదేవజనపాలుండు పొత్తపిచోడవంశేశ్వ
ఖరుఁ డనవంశకర్త యనఁగా గడు వారి విగోధరాజనం
వారణండు దొంటితాతలక్రియం దగు పొత్తపి పాదధారణ
ధర సకలంబు నేత వీరితం బగు బాహుపరాక్రమంబున్. ౧౮
కం. ఆ మల్లిదేవునికిఁ గుల
భూమాలికంబు బుణ్యభూమిని గౌరీ
శ్రీమహాదేవికిఁ బుట్టె ద
పోచుపొరువులమ్ము దాన పొడ వైనగలిన్. ౧౯
కం. ఇనుఁ నుదయ మైనయట్టుల
మను వుదయం బైనయట్లు మతి రఘరాముల్
జనియించినట్లు గులవ
ర్ధనుఁ డోపిలిసిద్ధివిభుఁడు దా నుదయించెన్.
చ. కరికాలాత్మమహోదవంశమునఁ దా గౌరీమహాదేవికిఁ
సురభుల్ కలమహాతముల్ మునదీ...యణుల్
ధం నేకాకృతిఁ బుట్టెనో యనఁగ.....
...యోగ్యులైసిద్ధివల్లభుఁడు గర్జం దన్ను వర్ణింపఁగాక. ౨౦
ఉ. ఓపిలిసిద్ధివల్లభు జయొన్నకు తెంకణదక్రవర్తి నా
జ్ఞాపరిరక్షితాఖిలదిశావలయుక్ భువదానకర్ణు లీ

లాపరిమాణరసస్వతుభలక్షణమార్తి జయంబు నభ్యస
క్షాపురుషాసుఁ బేరుకొనఁ గా జను బోదకులైకభూపం బున.
చ. సకలాధీశనమోక్షమాం గుణిహుసానసానాబ్జులం
.....నానానానా భూమనంశస్సపదాదాన్తి పదపప బు
గుణవీంధ్రస్వజాక్షు గానస్వప సోధ్రు బానిసవ్రాహ్మ
త్రుమ మహాపిలిసిద్ధి శేషుఁడును ముగ్ధగ్రహసానిధి. ౨౩
చ. తన నిజవృత్తి యంభో పితంబుగ నొకటిసిద్ధి వృద్ధి
ద్వనకు ననుంగుదమ్ముఁడు ప్రహపమునం బని కిన్కనాను నే
కొని గణపతికుదయ గూడ పదాబ్జ సహించి నేలఁ బా
వన మగు నారువేలును నకక్రపరాక్రమవిక్రమంబునన్. ౨౪
ఇట్లేలి సత్సవంతానంబులు దేవప్రాహ్మణ్యములు మున్న
ధర్మంబులు ప్రతిపాలించి, స్వస్తి సమస్తసంసారములను విముక్తి
త్రితోగన ప్రముఖాఖిలవృత్తిశేషు కాంత కానీతిర, కరికాలకుల
గత్తు ప్రదీపాహితకుమారగజాంతుకె, యొ యూరిపురంధేశ్వర,
నూర్వనశోద్యుత, కాన్యపంగోత్రి, తిరికణాంత్య, జగదాబ్జుండ,
శ్రీశ్రీనాగాయణ..... సమస్తప్రత స్థినిహింసలు .....శ్రీ
సమస్తసాహుడలేశ్వర గూఢు నిద్ధనదేవ చోడవంశకావలంబున
తకర్ణంబులు చిరకాలము నుండునట్లు రికగర్జ ప్రవీణుని
సక్రవాము గుర్తువాణిలోన విజయింపఁగలిగెను నట్లు మహా
రెంకవంశదేవుడు కుమారేశ్వరమహా జనకు సమస్తముగా మోక్ష
యర్జునలకు నంధశోభం భోగాదులకు నంబుల మోడమమ్ము దే
భోగ మాంధ్రద్రవాంకము స్వీకరింపఁ గాంచిచ్చితి. ౨౫
మహా శ్రీ శ్రీ శ్రీ
స్వదత్తం వందతం వా. యో మాదేలి వసుంధర,
మష్టివర్షహస్రాణి. విష్ణుగూం జాయనీ శ్రీమి. శ్రీ శ్రీ
II
రెంకవంశస్వామివారి చూలయములోని విష్ణుశిల్పము
ముందఁ గడవచ్చును సాంప్రదించునట్లుగానుండు వున్నది. ఇది
చరిత్ర “గీర్వాణభాష్యం”
శ్లో. అవ్యాదవ్యాపరేశవం. ప్రధానభూ. శివ
యత్ప్రీతిగల్గి ముతుళా. న్యకాంతా న్యభిలా నిక. ౨౬
శ్లో. శ్రీనాథా విధి రింగిరాంబుబుధిప ప్రాణేశ్వరీ మాలి
శ్వర్వాణీ ద్విగదానన స్తదమజ స్వగోష్ఠాణా కానీ
మార్తాండో రజనీశ్వరో ముతవమా. సంగ్రహం నాన్య మన్య
కుగ్వం త్వభ్యుదయాని పృథ్విసహితాన్నే బ్రాహ్మణాదీ స్వగ్గా.
శ్లో. విష్ణోర్నాభిసరోజతస్సచక్రవర్తదేవత...గిష్టా
బ్రహ్మ లోకపితామహ స్సనుజని ప్రహ్లా ర్థ...విష్ణు
తస్మాత్ప్రస్థప వుష్క...భూపతనగూ స్తద్వంశజానీ స్పదే
పోహిచ్చత్రమహాగ్రహవంశని శోభ రుద్రగట్టత్రుత. ౨౭
గద్య. అసో ముక్కుంటికా దోష్టినరంద్రా త్పరిబ్రహ్మణ, మాను
టూర్నానుగ్రాహ, శ్రీగట్టభూతతే-తస్మాదుజా కుష్మానాశ్చ
విష్ణువర్ధనో భూభుజా లభ్యా దధోక్రాంజనానుగ్రాహ చుమ్ము

నాటిలోని బల్లికుర్చీనిజరాజధాని యైన కొట్టియదొన శ్రేణికి
 నాచానేకకు నాచంద్రాక్షము దేవభోగముగా నిచ్చితిమి. ఈ
 దేవకు పూజాపురస్కారములకు, హవిర్బలి యర్చనలకు, నఖిండ
 దీపమునకు, సానులకు మానులకు, నావళికానికి, పద్మలియకానికి
 .....సర్వపాదాపరిహారముగా నిచ్చితిమి. యిందుస్తానపతి యైన
 దొడ్డజయ్యయ్య, నారసింహుండు, యీ దేవతావ్య మెల్లపెచ్చిన్నము
 గాకుండా దేవరకుం బని చేయంగలవారు.....

శిరధి గట్టింది రాక్షసుని జయించి
 చనిన శ్రీరాఘవస్వామి సున్నంహ
 కరికాలవంశే శేఖరుండు జగదొబ్బ
 గండండు పొత్తపి కానుభూపతికి.
 ఘరజ సీతికు నరుంధతి కెన యనగ
 దిగుక్రియాజేవికి దనయుండు ధర్మ
 పరుడు ధీరుడు శత్రుధంజనుం డాధి
 పతి త్రిభువనమల్ల పార్థివోత్తముడు.
 కలనిధిని నలియచ్చి సినంభిల దనగ
 శివ సేండ్లు గండరి దుండుభి సంతోషమునంగు
 పిలసితి మగు తులసిభూపంక్రాంతిని
 నెలసిన కన్యమేదినిన బల్లికుర్చీ
 యలకాపురి కెన యగు కొట్టయదొనకు
 హాసకు నుచ్చె, నాకెల్లకంఠే
 తిలకుండా, కంకణానిపుంగు డాగ్గింబంగు,
 త్రిభువనమల్లధామినాగం డార్విక.

VI

గ్రామమునకు దిగ్గిణమున పడిపోయిన ~~.....~~ క్షేత్రవాల
 యానికి తూర్పుదక్షిణం మూలను మాదిగవాండ్రకు తొరకొని పికి వున్న
 రమున పూర్వపు ఆలయం సిధిలమై నేలపడియున్నచోట నేలమీది
 పడియున్న రాతిమీద నున్నట్టి శాసనాక్షరములు....

స్వక్తి చరణనగరంహి విహితలోకేన త్రిలోకప్రము
 శాఖిలపుష్పవీర్వర కాఠిత కానేతీర కరికాలకులత్వ ప్రదీపాహిత
 కుంభారంతుశ్రీమన్మహాపండితేశ్వర త్రిభువనమల్లదేవచోడరా
 రాజులు శివకన్యయులు ౧౦౭౦ లోగ పిశవ సంవత్సర శైత్రకు 3

విజ్ఞప్తి

పాతకోత్తములారా! నాకు దొరికిన గ్రంథము
 నుండి చోడరాజులయొక్కయు, తద్భార్యలయొక్కయు,
 అమాత్యులయొక్కయు శాసనములు గొన్నిటిని మా
 త్రమె ఇందుఁ బొందుపఱచితిని. ప్రకటనార్హము లగు
 శాసనము లింకను గొన్ని యున్నను, గ్రంథవిఘ్నము
 నకు జంకి వాని నిందు వదలివేసినందులకు తమింపఁ
 గోరెదను. కొనిదెనయం దున్న శ్రీచెన్నకేశవుని

బుగ్గవారియున సేషపుంక్రాంతినిమి న్నియన తంత్రండ్రి పొత్తిపని
 చోడ పరహరి జనకుం, దిల్లి శ్రీయాదేవులకుం ధర్మముగా నిచ్చితిమి.
 ధాని యైన కొట్టయదొన శ్రీమేశ్వర చాచానేకకు, హవిర్బలి యర్చ
 నలకు, సానులకు మానులకు, కన్యకాండోని దొడ్డయదొన
 .....ఆచంద్రాక్షముగా నిచ్చితిమి.....

VII

దేవపాదేశ్వర పూర్ణానామస్తోత్రంబ్రహ్మచారి యుల
 రివతండ్రి త్రిభువన మల్లదేవ చాచానేకకు, హవిర్బలి యర్చ
 నలకు, సానులకు మానులకు, కన్యకాండోని దొడ్డయదొన
 శిధిలమై పోయినది.)

VIII

శ్రీశంకరేశ్వరస్వామివారి శివ ముగ సంగీర్ష్యంయొక్క.
 సాసానములకు తూర్పు శేషాహిని చుక్కబుడవరాయి తూర్పునకి
 ఇపు రంకి ప్రక్కలను వ్రాతేవున్న శాసనాక్షరములు.
 పర్యయ. త్రిభువనగర్భిణి సోదేవేశ్వరగణి కానుభూపతికి
 ప్రభుత్వముండు సంవత్సరముల సర్వపాదాపరిహారముగా
 డభివంధుండు డర్శనకులూగిరి కంకణానిపుంగు డాగ్గింబంగు,
 గ్రామమునల్లదేవుడు ప్రతితిగ శంభునకచ్చ పేర్కొనో.
 స్వస్తి సోదేవేశ్వరగణి సోదేవేశ్వర త్రిలోకప్రము
 శాఖిలపుష్పవీర్వర కాఠిత కానేతీర కరికాలకులత్వ ప్రదీపాహిత
 కుంభారంతుశ్రీమన్మహాపండితేశ్వర త్రిభువనమల్లదేవచోడ
 రాజులూ శివకన్యయులు ౧౦౭౦ లోగ పిశవ సంవత్సర శైత్రకు
 నిమిత్తమున కన్యకాండోని గండయదొన దొడ్డయదొన యు
 కొట్టయదొన బ్రహ్మేశ్వర చాచానేకకు చంద్రాక్షముగా నిచ్చితిమి.

IX

స్వస్తి శివకన్యయులు ౧౦౭౦ నేటికి ద్విరంశులం గొల్లంబి
 నిమిత్తమున ప్రాంత్యులచోడ శివ చోడ బల్లియచోడరాచా
 జులకోడలు వ్రయాదేవ చాచానేవులు నిజరాజధానియైన కొట్టియ
 దొన బల్లేశ్వరచాచానేకకు నిచ్చిన దీప్తిమునకు. నాయూల బల్లెని
 భూమి నిక, అఖిండదీపమునకు బల్లెని మేకలు ౧౦. జన్న ముగిసె
 ౧, వీని శేఖరిని రుద్రదీప్తియ పుష్కరానుపావ్రతి .....నాకొమ్ము
 నడవంగలవాండు.

యాలయమునొద్ద జాల శిలాశాసనము లున్నవి. నాని
 లోఁ గొన్ని విశేషము లున్నట్లు నా పరిశ్రమవలన నే
 నెఱింగితిని. నా పెన్సిల్ గ్రాడె పెన్సిల్ చుప్పయ్యగారు గొనిచిన
 పొత్తమున నచ్చటి శాసనములు చేరియుండలేదు. వార్డు
 వ్రాసియుంచిన గ్రంథమున, చోళులకాలమునాటి పాగు
 లయొక్కయు, సేనాధిపతులయొక్కయు, సగరరక్షకుల
 యొక్కయు శాసనములును, గణపతిదేవునికాలము

నాటి అమాత్యప్రభుత్వం శాసనములును, మఱికొన్ని యున్నవి. వీలు వనుసరించి వానిని బ్రకటింప నుద్యమమునై యున్నాను. ఈసంచికయందు బ్రకటింపబడిన శాసనములలో లోపములు పెక్కులు లేకపోలేదు. ఉందులకుఁ గారణములు శిలాశాసనములను జదువఁ దగినవారికిఁ గాఁ తక్కినవారి కెల్లు తెలియఁగలవు? నూ యూరి శాసనములఁగూర్చి కొందఱు పెట్టెలు వివిధముగ నిప్పుటికిని దలచుచున్నారు. కొందఱు సంగ్రహరామాయణములన్నియుఁ బఠించియున్న దనుచున్నారు. కొందఱు అందలి లిపి సంస్కృత మనుచున్నారు. ఇతఁ గొందఱు ద్రావిడ మనుచున్నారు. ఇ దంతయు పరిశోధనశ్రమమునకుఁ జొర నహింపనివారి మగు మనకు

సహజమే యగును. ఈ శాసనములయందు గద్యపద్యము లొక దానిలో నొకటి కలసియున్నవి. ఛందోభంగము లున్నవి. స్వకరణదోషము లున్నవి. ప్రయోగానర్హ పదము లున్నవి. అసంబద్ధార్థశబ్దము లున్నవి. అసన్వయశబ్దము లున్నవి. సంవత్సరవ్యత్యాసము లున్నవి. తాము, అలోపములను గట్టిపెట్టి, విషయసంగ్రహమును గ్రహింపుడు. అయిన, లోపములగతి యే మని అందు రేమో; నానిని సవరింపఁ బండితు లున్నారు. సమన్వయము చేసి చెప్ప చదిత్రకారు లున్నారు. ఇత మన కేల భయము? ఏల సంతయము? పండితపరిష్కృతములు గాకుండినయెడల, మన భారతాదీగ్రంథము లెట్లొండలెలఁగా మనకుఁ తెలియదా?

పాణిగృహీత — వెండ్లము

కామకృష్ణకవియు, పితృపురస్కారము లభింపఁబడిన, శతావధానులు

సభాపతి - వెండ్లకూతురు

శ్రీ లం బొబ్బి నానా నేతృత్వ లక్షణములుగల వ్యక్తిగతముగాఁ జూచి కాల నిర్వికలేతరములను జూచియున్నాము. నామిది గేఘంధముల కింక కంఠ పాదముల గల్పముల నేరదలం బ్రాలం బోవెను వెండ్లకూతురకు సౌభాగ్యంబు నిండానునె. శా. నేరుల్ చివ్వుడు వేళలక వరుణుఁడనా వెండ్లము నేగలమిసా ధాన్యంబుగఁ బల్క నల్ల నగుమం చా నట్లులే నేను మా వాగ్దామక గడుమునినంబు వెలయక వాక్రమ్యు దానం గులా ధానం బెండ్లికూతురఁ డాదె ముచేతం జూచెడుంగావుతక.

శా. ఏ గచ్చేరికి నేగఁగావలయు నోసే! పిల్లనిం బుచ్చుకో పెకల గచ్చుని గొచ్చు యుం డెడు వరుణ నిప్రోపపిష్టార్థ యై యే గీతంబుల నేర్చుకోవలయు నె డీ మీ జవా! నెత్తుకో నీగఁగాండె? యందు బల్కు నుం బెం దిస్తాప్తి గంజెల్లతక.

శా. దండెడిగమ లిటికె కందుం తనమింక గంధునో యందు బ గ్గుండక మెల్లగఁ జల్ల నెత్తవయ నతుల్ గాఁడునో యందు నె

పుంజువెట్టుకొని బోయి దియింబుగా బుక్క ముని బట్టి యై నిండం బుట్టు వెండ్లకూతుర కగుక నిత్యంబుం గచ్చుకముల్.

శా. మిట్టముల్ దీరిన ముట్టంబుగలనల్ మేనం దగక, ఇంద్రు న క్కిల వారింపఁగలట్టి నెమ్మగమునం గచ్చుకపుంబొట్టు చ క్కొనింపక, బసవంబు నొప్పు నుధుప్పంబెంతోతాగి యు గా కు మిట్టంబు నొప్పు బాధముగ సౌభాగ్యంబునక గావుతక.

సువాసిని — ఆడుపడుచు

నా. తగు మిట్టంబును బంచి నాతనముగాఁ దక మాగు యేదారిపం డుగతుక బిల్చిన వచ్చినట్టి గూఁకంతుం డల్లు డల్లుతనే యగపడ్డక జెలికత్తెలక విడిచి యొయ్యక లోనికిం బోయి యే దొగలిం దండ్ర నెదుర్కొనంబనుచుకూతుక మాతదీనించుతన్.

మ. ఎదొ మిత్రియును జూడ భిత్త చనువో నీక్షించి విస్రభయై గగ్గిగుచ్చుమునయందు పాటలను జక్కం బాడుకొంచుండగా నదిగో! నిగ్గడంచు జెల్లియలు కూయక, లోనికిం బాటి నె ప్పుదిగా సోఁజుండి తొంగి కను లేచుక బ్రేమముల్ గూడుతన్

మ. అనుబంధములో జనకుండు భర్తయును మధ్యాహ్నమునందన్నముతో
దినుచో దా దెలనాకులం బిలుక లెంతే నేర్చుగా జుట్టి భో
జన మై నచ్చి నగుండు పండుకొను పెజ్జం బెట్టి పొంచుండి యా
తని యాశ్చర్యము హర్షముగ నెడుకొంతకొంతసంతసం బొందెను.
మ. ఎలమిక మేలము నేరుగా పుజుద లోయి! యేదియో నీతలం
గల దన్నం, జెయి వెట్టి చూచుకొనబోగా బావ, యా వాసు న
వొలయుం బెండ్లము నవ్వడే వెదకికొంచున్నాడు నా, నాతడ
పైతల త పేమని మోడె, గుల్కెడు చింతికి గ్రీలు చేపట్టుతాన్.
మ. ననుచు బొంగిన పాల నీరు జిలుకక రావొల్ల దిన్నాళ్లు మా
యను, నీవచ్చినగోల నింటిపని నేయంజొచ్చె నీ కేమి లో
పము గాకుండగ నంచు మాత వచియింపక, నవ్వ జామాత, లో
పముతో నందులకా? యటన్న సుత సంపల్లభి హర్షించుతాన్.
మ. తలి నీళ్లన్ని యుదోడి గాంచి యటుమీదన్ గుంతుకులో గొట్టి చం
తలం బొంచుండిన కూతు “నల్లతల దుద్దక బుల్గుం బై బోయనం
దులకుకర”మన్న సిద్ధి చేచునియె “గన్నులో మూసికొన్నాడు లో
యలు కేలా?” యను, వచ్చు ముగ్ధ వరివస్యక భర్త కీర్తించుతాన్.
మ. ఒకసాయ పృథివారి కేగిన నుగం డొక్కింత కేతించి పి
ల్వకయే తలపుచు దట్టగా దయితి “యెవ్వారైనా”లనక లజ్జ మి
న్నకయండక బతి, “పల్లవే”మని కృతస్యకాల్ దయి తలపుచి
పికనున వెల్వెళు బాతిపక్కడు పుగాక్షిక భర్త పున్నించుతాన్.
మ. అయిదార్నాల్లి లుండగట్టనిది యెయ్యక మామ గారంపగా
బయనం బై పతి గుమ్ముక దిగిన వెంటక మూపుపె నీళ్లబిం
దియతో నవ్వుముగముతోడ నెదురై తృప్తాత్మకము.
న్నయ నాబ్జంబుల జూచు జాయ శకునానందము తాతాన్.

మధ్యమ — కొమరాలు

మ. అభిలాషిన్న లింకేసి శోభనదినంబం దింతముక రా, వయ
ప్రభవం బయ్యెడు రూపభేదమున భర్తక గుర్తుపట్టంగలే
క భయత్యమ్మున నిల్చి, యవ్వ “దిగినారా?” యంచు బ్రష్టింపఁద
న్ని భృతోక్తిక పని శంకమై బలమ నేటి నేత్ర రాజించుతాన్.
మ. స్మరనప్రకృతవక్త్ర యయ్యను బునస్సంధానహామక్రియా
పరత్రుండుగు నాథుమోము గతవిభ్రాంతిం గటాక్షించుచుక
గురువాక్యమున భర్తకుక బుడిసిటిక గొంచెము నీ ర్వెట్టు ను
ద్ధరణిక బైల నెంచు గోల కగు దీర్ఘాయువ్యసౌభాగ్యముల్,
కా. పారోపిత్త్య మొనర్చు బ్రాహ్మణుండుచెప్పక భర్తతో దాన నా
య్యారం బారోపిత్త్య ప్రదానములం నేయక బల్లెం, బెత్తి త
ద్యాగం చేమియు నాత్మనాథునకు దోపక రానియ ప్లేట్టులో
యోగన ప్రేమలు గండ బట్టు సభి కాయుత్తీలు వేలయ్యెడున్.
మ. అనువాదములతో బురోహితుండు గర్భాధానఖండం బలిం
చినమీదం గులపాలికల్ తమకు బాసం చేకపూర్తిచెల్లె.

నినబెట్టిక బతి గిన్న బాసం నీచేతిం దాతు నొన్నముస
గనియూపై జూచు నేనదా యుడని ముగ్ధక పేట మోహించుతాన్.
కా. ముల్లల్ చుట్టినయట్టి పేలునిగ గూనూనిముల్లలం బెమ్మి భ
సిల్లక గజ్జల నాగిమ్ము మిగులం జిల్వా దుద్దుల్ నీ
బిల్లక గానుల పేరుగం నీమూ ప్రకాశంపం నీమూ పంపగ
సల్లక గేళిగృహంబు నొచ్చుచు వృహస్వంతిక ప్రయం డొస
మ. గురువుల్ గద్దినయట్లు వెతు న మేల్కొని, నీ బోధించిగో!
నరుండం న్నిదురించుమండ నను నీ వ్యాసంగుతో నీ
శ్వేను పాదిముల గన్ను లద్దునాని నజ్జక డిగ్గి నీ
నిరముక వీడెడు నుంగునాన బతి స్మృతిభూసుండ కొల్చుతాన్.

స్వప — కోడలు

మ. కియలిక వర్ణన సేనాగనినాని నా పోనినానయ్యు ల
తయమై యుండ నే మూహిస్తు లు కా గా సార గుం నీ యుక్
గయి కొంచెట్టులా పుట్టినిల్లు నిడ సామెల్లక్ష్యునా గాన గా
నయి యత్తింకి నచ్చు ప్రొత్తడికి బిల్వోచ్చది పేదాదుతక.
మ. కడు హర్ష మునఁ బ్రాణకల్లభునియొడ్డం బక్క గానించు చం
దడుగుం దాటిక యత్తమలకు భక్తాన్యత్తయ్య మే
ర్పడమండం బుర్గు నీయమున తప్పిస్తామం గాంచి య
య్యడలక మన్న నలొందు మానలినూ తేకుల్ గుఱుంబునాతాన్

గుర్విణి — చూలాలు

మ. కడు మోహిమ్మున నల్లి కూర్మిగుం నింక న్ని హా నెడ గం
గడుకుం గాంచెదన్న నవ్వుకొనుటక గుఱిమ్ము గాంచెద
తె దొకం దున్న పు డేర తందులకు నిండాక న్నివుంగింటి
చకుగంజొచ్చెడునట్టి గుర్విణికి బూర్ణాయుష్ష మొగావుతాన్.
మ. నెల దప్పం బొరుగిండ్లయ్యుండ “కడుపా నీదన గానిబు కొ
డలికికా? జెప్పవు, చిన్న నాట నెయ్యివ్వు” బన్న బొనత్త “యాక
దల తేర్పాటులు లోకులం బడనగాదా? యన్న, ద న్నా నుడిం
గలతే నడెడు గోల నేల నడుగం గా నిమ్మ నే యట్టిడున్.
కా. సంతోసార్థము వింటవారు తరుకుక గంజానమో? నావుడు
సుంతో సిగ్గున నిట్ట గర్భిణి యటంచుం బల్గు ప్రాణికు తీ
గం తక సారణుండి కన్యోమయ నొయ్యాతంబుగా నవ్వుకొ
న్నంతర్వత్తికి బత్తి కూడిగము నేయక నేగి లే జేమియన్.
మ. వివరింపక మొగమెడునే యి యని వేళ్లెప్పు దాయు
త్త్యపిశేషంబుల దెచ్చి చాటుగ నొసంగక నల్లభుం, దందు నుం
చితి మోకెప్పుమలం చి “కింత గిని యెచ్చివ్వుంబు దిన్నించు న
న్న వేలావణ్యకణ్ణ యున నల న్నా భుంబు ముద్దాపతిక.
కా. ఒడ్డుల్ గర్భిణి గాఁదలంతు దిని సిగ్గుపొంభుచుక మున్నదల్
పడ్డంబెట్టిన నొక్క లొక్కొక డిగ్గి బాయిలకుచుక జాకువా

యొద్దానం బిగు దుండ మాను నని యెంతో భర్త బోధింపగా
 నడ్డాడంబులేకి కల్లె యను మూలా లేందు మే లొందుతక.
 ౧. నెల లొక్కొక్క డెవంక వెన్నెలలకులతో నిండానుచోనన్న, గా
 జులు వెళ్ళిండును నూ సహోగిరి కటంచుక వన్ను గొంపోవునం
 నుల పోనె, బ్రహ్మస్థుల వత్త యయి తోడ్తో నిప్రయోగవ్యధా
 కులయానట్టి కులంగనన్ గన నునిం గోల్పోవడే యెట్టిడుక.
 ౨. పాలయల్కై పగల గున్న దాబురిటికై పుట్టింటికిం బో వికక
 పలవాణంగఁ బ్రయాణ నున్న పుడు వెండి నిమ్ము నే జూడఁగా
 గలనో లేనో యటంచు తెగ్గిలి ననుష్కాంబుఁ గావించి క
 న్నుల నీర్వృట్టెడి యన్ను పుత్తెనవతి యై నూశేషండు వర్ధిల్లుతక.
 ౩. నవమాసముల్లు నిండియున్న తనుఁ గానక వల్లభుం డేగుదే
 గ వికాసంబున జెంది గాజుల యుయాగం బీరు వీక్షింపఁగాం
 గు నహింకు న్నునుఁ జూడ నిష్పటికి శక్యంబాయెనే యంచు గం
 గువ నెగ్గా మఁ గుండు వల్లభకు సంశోషంబు దీపించుతక.
 ౪. నెల లై పుట్టినియింట న్ను తటిం వ న్విక్షింపఁగా భర్త రా,
 నలపోక న్నునుఁ జూడ నిష్పటికి శక్యంబాయెనే యంచు గా
 జుల ముంజేతులు చీగచెంగుల్ల నెటో చొప్పింపఁబో వల్లభుం
 డెల నవ్వం, గని సేగ్గుదేలు భిం ప్రాణేశుండుభూషించుతక.
 ౫. నవమాసముల నిండి మూడెయు చునో నాథుని. సచ్చేయఁగా
 భుజి గెం గలు సుజించి యెట్లుగా కృతాభ్యుత్థాన యై లేవ మా
 నవుగా? యెన్నో ధారల శేషు నని కిన్కై భర్త మాడంగ నే
 యకునెం సాములు పన్ని తప్పకొను నిల్గా లెట్లు వర్ధిల్లుతక.
 ౬. ఆలోలాలకనుందరాననముతో నాపాండుగండమ్మతో
 నూలిభావమనోహరోదరముతో శోభావిశేషముతో
 జాలంజాలంగఁ బ్రాణవల్లభునకుక సంశోషముం శేయు మా
 లాలిం బ్రేమసుధాప్రతాళి భవనాభ్యుత్థండు గక్షించుతక.
 ౭. పువ్రుందావియు నుల్లివాసనయు నొప్పక గాయపుంగపు ముగ
 పెసకక బుక్కిటి తమ్ములంపుసాగ పెంతే నింపు పుట్టింపఁగా
 జన్మవాక్యారిన బాహువల్లికలతో వాల్లభ్యసంపూర్ణ యై
 జూహం బ్రయుఁ డెత్తుకో నొసగు లేబాలింతి మే లొందుతక.

కుటుంబిని - ఇల్లాలు

మ. పతి యేదే నొకవృత్తిచే భవము సంపాదించి యాయక సమం
 చితరీతిన్ గృహకృత్యమున్ సకలముం శేకూర్పుచున్ బంధుసం

తతి యభ్యాసతిపాలి యర్థిజనముం ద మైంతయో మెచ్చఁగా
 జతుశత్ర్వంబున నా కుటుంబిని కగుక శ్వేత్రేయసానందముల్.
 ౮. ఇంటక ద నివ్విడనాడి భర్త పొదుగూ శేకార్యముం దీర్పనో
 యొంటిల బోవఁగ ముద్దుబిడ్డల కెటో యుల్లాసముం గొల్పు చే
 వెంటన్ నాథసమాగమాహమునకై వీక్షించుచుం గుండు వా
 ల్లంటిన్ గంటని ప్రేముడిం బ్రయుఁడు వేగన్ వచ్చి లాలించుతన్.
 ౯. తానున్ భర్తయు నేకశత్ర్వపయి నిద్రం గూరియుండన్ నిజ
 ప్రాణేశుండు విపన్నుడైనటులు దుస్వప్న మెల్లదో కాంచితో
 డ్దో నాత్మన్ భయఁచుచి మేలుకొని కాంతున్ మెల్లఁగా లేపి దుః
 ఖానందంబులఁ గొగిటం బొదువు జాయం బాయరా దెన్నడుక.
 ౧౦. చెలికాగమ్మున నాథు నెయ్యదియొ యాడేపమ్ము గావించి న
 వ్యోలయంశేసియు నాతడల్కఁగొనె నేమోయందు వెన్నెంటను
 త్తలపాటుం గని చేగవచ్చి యతివాల్లభ్యమృతో నాగు ప
 ల్కులకుంగోపమురాదుగా? యను నృగిలోలాక్షికిన్ డేమముల్.
 ౧౧. ఆయాకార్యములన్ శ్రమమునకు లోనై భర్తయల్ సేగ నా
 యాయాస మృఖిలము దవ్వలకు బాయన్ వత్సనెమ్మోముతో
 డ్దాయం గాఁజను దెంచి యేదో పలు కాడంజొచ్చి యెంతెంతయో
 హాయిం జేసెడి జాయకం పైఁ గలదే యన్యంబు మాన్యం బిలన్?
 ౧౨. ఏకార్యమును గుచ్చునెం నిజో భుం దేమో విచారిండుకొం
 పాంతంబున నుండ కచ్చి యాచేటం శేయి సంధించి యే
 దో కుటుంబిలలోయమన్నటులుగా నున్నాగ ల దేదినెం
 గానెల్లరే? యన్ పలిక్కి, పతి కానందంబుఁ గల్పించుతక.
 ౧౩. భవభారం దయినన్ వర్ధిల్లు దయినం దారుణ్యసంయుక్తుఁ డై
 నను వృద్ధుం డయినన్ నూరుపయ్యకు డైనన్ రూపహీనుండె యై
 నను దన్నుం గయింపు భర్తకు నమానశ్రీతి సంధిల్లఁగా
 ననయమ్ముకొవిషయమ్ముఁ జూపుగుణధుర్యన్ భార్యమన్నింపుఁడా
 ౧౪. ప్రాణేశుం డెటు లోరు నల్లె తన్ యావచ్చక్తి వర్ధించుచుం
 గానం గాఁపురున్న వద్ది యొక స్వర్గంబట్లు తోడించి య
 త్యానందం బొడగూర్చుచుండెడు ద్వితీయం బోలు తీయంబు లో
 కానన్ వేటొకఁ డున్న దంచు నొడువంగా నేర రెవ్వారలున్.
 ౧౫. ఏలా నీకు భయంబుజెందఁ? దలచై నెక్కింపకొందు నినుక
 బోలా, యత్తయు వాడుబిడ్డలును నీ పంతుంబుఁ జెల్లింతు నా
 శ్రీ లన్నింటికి నీవె రాజి వని వేర్కొం బల్కి పెండ్లాడి య
 యన్యరిం గూలిపడంతి కవడిఁ గనం బ్రాణంబు లెట్లా పెట్టిన్?

భగవద్గీతలు

సారసంచి రామకృష్ణ గారు

ఇవి మహాభారతములో భీష్మపర్వమును పనునెనిమిది యధ్యాయములు నేడు నూరుల శ్లోకములును గలిగియున్నవి. ఇవి యాధ్యమునకు సిద్ధుడై తైముఖ్యము నొందియున్న యజ్ఞము తైముఖ్యమును మాన్పి మరల నతనిని యాధ్యమందుఁ బ్రవర్తింపఁ జేయుటకుఁగాను భగవంతుఁ డగు శ్రీకృష్ణునిచే నర్జునున కుపదేశింపఁబడినట్లుగా నున్నవి. భగవంతునిచే నుపదేశింపఁ బడినవి కావున భగవద్గీత లనఁబడును. అధ్యాయాంతగద్యముందు “ఇతి శ్రీకృతసహస్రాయం సంహితాయాం తైయసిక్యాం మహాభారతే భీష్మపర్వణి భగవద్గీతానూపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం యోగశాస్త్రే శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే” అని కాన్పించుచున్నది కదా. ఈ పనునెనిమిది యధ్యాయముల సరిమిలి గల యీ గీతాశాస్త్ర మొక్కటియేనా అనేకములా?—అని విచారించవలసియున్నది.

ఆ గద్యముందు “భగవద్గీతాను” అని బహువచనము గాన్పించుచున్నది. గీతాశాస్త్ర మంతయును శ్రీకృష్ణార్జున సంవాదసూప మే కదా సంవాద మొక్కటియే కదా, “గీతాను” అని బహుత్వ మెట్లు వచ్చినది? దీనిని గొట్టింబి భావ్యకర్తలు గాని యింకొనితరులగు వ్యాఖ్యాతలు గాని యెవ్వరును ఏమియు సప్తపఱచిట్లలేదు. భావ్యకర్తలలో శ్రీకృతకరులు మాత్రము గీతాశాస్త్రద్యోత మగునట్లు తమ భావ్యములో నచ్చటచ్చట వ్రాసియున్నది. అది యను వారు వేఱు ప్రయోజనముకొఱకు వ్రాసినట్లుగాను నున్నది. నతిగభీరముగ నుండుటచేత నిన్నుప్తముగాఁ గానరాకున్నను నూచనలఁ బట్టి మనము తెలిసికొనఁదగియున్నది. నూచన లెట్లనఁగా:

గీతాశాస్త్రములమందుమాఁడవ యధ్యాయములో “లోకేఽస్మిన్ ద్వివిధా నిష్ఠా పురాప్రొక్తా మయాఽనఘః । జ్ఞానయోగేన సాంఖ్యానాం కర్మయోగేన యోగిసాం” అనుదానిలో కర్మ, జ్ఞాననిష్ఠలు రెండును వేఱువేఱు కాలములందు చెప్పఁబడినట్లు తెలియఁబడుచున్నది కదా. నాల్గవ యధ్యాయారంభముందు “ఇమం విదస్వతే యోగరథిఃఅనుదానిలో మీదఁ జెప్పిన కర్మజ్ఞాననిష్ఠల రెంటిలో నొకటి కర్మయోగ మనునది పూర్వము నూర్జునునకు తనచేతనే నారాయణ రూపమున నుపదేశింపఁబడినది. అది చిరకాల మగుటచే నప్తమయినందున నిప్పుడు నీ కా కర్మయోగమునే మరల నుపదేశింతు నని చెప్పి యర్జునున కుపదేశించినది యొకటి. మాఁడవది. ఇట్లుపదేశములు మాఁడు. అవియే మాఁడు గీతలు కావున బహుత్వ మొందినవి. ఒక్కొక యుపదేశ మొక్కొక గీత కావలయును. ఉపదేశ బహుత్వమునుబట్టి వచ్చిన బహుత్వమే గీతలకుఁ గాని గ్రంథ బహుత్వమునుబట్టి వచ్చినది కాదు. మొదటి రెండుపదేశములను

వేఱుగ గ్రంథరూపమున లేక కృష్ణార్జునసంవాదమున నున్నవి మాఁడవ యుపదేశములోనే యనువాదరూపమున నిమిష గూఢమున నున్నందున విస్పష్టము గా కియున్నది. ఈ విషయం దేవ గీత శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదరూపమున మహాభారతమందుఁ గానునెనిమిది యధ్యాయములకు మనకుఁ గానుపించుటచేతను స్పష్టమిదిని జరిగిన రెండుపదేశములకు వేఱుగ గ్రంథములు లేకుండుటను నీ గీతాశాస్త్రము తయు నర్జునునికొఱకుఁగా జరిగిన యుపదేశ మొక్కటియే యని తలంచుచు “గీతాను” అను బహుత్వమున కుపన్మత్తిఁ జెప్పటలో ననవారు పరిసరివిధములుగఁ జెప్పుదురు. ఏట్లనఁగా:

ఈ గీతాశాస్త్రముం దనేకవిషయములు : పునః పునః దున విషయబహుత్వమునుబట్టి గీతలకు బహుత్వ మని కొందఱును, అధ్యాయబహుత్వముచేత నని కొందఱును. కాని యే గ్రంథముం దొకను విషయబాహుత్వము అవాంఛితమనిపెప్పేవబాహుత్వము నున్నందున గ్రంథమునకు బహుత్వము సంభవించునా? అట్లే యొకవో నీ గీతాశాస్త్రముతోఁ గూడియున్న మహాభారతమునం దెన్ని విషయము లున్నవి కావు? ఎన్ని పర్వము లున్నవి కావు? వానినిఁబట్టి భారతమునకు బహుత్వము వచ్చినదా? కావున నుపదేశసార్థక్యము వలననే గీతలకు సార్థక్య మనునది సమంజసముగా నున్నది. ఉపదేశములు మాఁడు గావున గీతలకు బహుత్వము సముచితము గా వచ్చును. ఇట్లాలోచించియే కొందఱు వ్యాఖ్యాతలు పడునెనిమిది యధ్యాయములను మాఁడుపట్కములుగా విడిగించి “కృష్ణవట్కము, జ్ఞానపట్కము, భక్తిపట్కము” అని చెప్పినట్లు తోచుచున్నది. కాని కర్మజ్ఞానభక్తులనుబట్టి యధ్యాయములను పట్కవిభాగము చేయుటకు ఏపట్కమందును ఒక్కొక్క గాని యొక్క జ్ఞానము గాని యొక్క భక్తి గాని కానరాదు. కర్మపట్క మనుచున్నది జ్ఞానభక్తులును, జ్ఞానపట్క మనుదానిలోఁ గర్మభక్తులును. ఇట్టి పట్క మనుదానిలోఁ గర్మజ్ఞానములును సంకీర్ణముగా నున్నందున నిది యీపట్కమే యని చెప్పటకు వినిగనుము గానరాదు. కాబట్టి పట్కబహుత్వమునుబట్టి గీతలకు బహుత్వము చెప్పట శిష్యముగాఁ గానరాదు.

ఇట్లు విషయసాంకర్యమును చూచియే కొందఱు బుద్ధిమంతులగు “ఈ గీతాశాస్త్ర మంతయు నొక్కటొక్కరికొఱకుఁ జెప్పినది కాదు. భిన్న భిన్న కాలములందుఁ దవతమ యభిప్రవిషయములను గోలుపుచు నెవ్వరో ప్రాచీనవిద్వాంసులు తమ శిష్యులకుఁ గాని లోకమునకుఁ గాని చెప్పిన గీతాభాగముల నన్నిటిని కలిపి భారతములో నెవ్వరో చేర్చియుండు” రని యూహించి చెప్పుచున్నారు. కాని, వా గట్లు

చెప్పటకు గీతలలోని విషయసంక్లిష్టత తప్ప వేటొక కారణము గానరాదు. ఇంతియే గాక, యెవ్వరో విద్వాంసులు తాము చెప్పిన గ్రంథములలో దను నానుయాయలను తెలిపియుండగా వానిని తీసి వేసి మఱియొక రెవ్వరో ఆగ్రంథములను వేదవ్యాసకర్తృక మగు మహాభారతములలో జేర్చినారనుటకును, లేక యా గ్రంథకర్తలే తమ నానుయాయలను విడిచిగొని యా గ్రంథములను చెప్పియుండు ననుటకును వీరి యూహ తప్ప వేఱు ప్రయోజనప్రమాణములు గాన రావు. గీతాశాస్త్రమండలి విషయసంక్లిష్టతను జూచి యంత మాత్రమున నతిచిరకాలమునుండియు నీ గీతాశాస్త్రము మహాభారతములలోనిదిగా చిత్వసింఘుచున్న యెల్ల ప్రాజ్ఞులకే కాక గీతాశాస్త్రము మహాభారతములలోని దని యంగీకరించి భావ్యములు చేసియున్న కుత్రత యాచార్యులకును గూడ నజ్ఞత నాగింపవలసివచ్చును.

కావున నీ గీతలను మహాభారతములో వ్యాసకర్తృకములనియే యంగీకరించి వీని బహుత్వమును గుఱించియు సంక్లిష్టతను గుఱించియు ఆస్తిరు లెల్లవారును ఉపపత్తిని చెప్పటకు వాస్తవ గలవా గయి యున్నారు. బహుత్వమును గుఱించి మీదఁ గొంత చెప్పబడియు న్నుది. ఇంక సంక్లిష్టతను గుఱించి విచారితము.

ఈ గీతాశాస్త్రము మూడు పదేశములు మూడు గీత లయిన వని మీదఁ జెప్పియుంటిని గదా. ఈ మూడును భగవంతునిచేఁ జెప్పబడినవే కావున నన్నియును భగవద్గీతలే యనబడుచున్నవి. ఈ మూడు గీతలును గలసి గీతాశాస్త్ర మయినది. ఈ శాస్త్రము యొక్క సమగ్రీతాభిప్రాయము ఎల్లవారికిని స్పష్టమైనది విధించుట. ఈ గీతలు మూటిలోను మొదటికి స్పష్టమైనది వివస్వతున కుపదేశించినది. అందు వివస్వతునకు స్పష్టమైన జగత్ప్రకాశన మొందును. అది ప్రకృతిప్రకాశము. రెండవది సాంఖ్యులగు సనకాదుల కుపదేశించినది. అది జ్ఞానైకాగ్రంథములకును నివృత్తి ధర్మము; నివృత్తిపరు లయినవారి కది స్పష్టమైనది. మూడవది ద్వాప గాంతిమున నర్జునునకు శ్రీకృష్ణరూపమున కుపదేశించినది—యుద్ధ విధానము; అది ఆత్మనిక స్పష్టమైనది. బ్రహ్మ ప్రకృతియు. ఆ మూటికి ధర్మత్వసామాన్యముచే వైకృత్యము గాని వ్యక్తిచేఁ గాదు. అనగా బ్రహ్మ ప్రకృతివ్యక్తి వేఱు నివృత్తిధర్మవ్యక్తి వేఱు. అందు సామాన్య ధర్మమును ధర్మత్వ మొక్కటే యొనను ప్రకృతివ్యక్తి నివృత్తివ్యక్తి విభాజకధర్మములు వేఱగుటను వ్యక్తులు వేఱు. అట్లే వివస్వతున కుపదేశించినదియు నర్జునున కుపదేశించినదియు ప్రకృతివ్యక్తిసామాన్య ధర్మముచే నొక్కటయినను, జగత్ప్రకాశనత్వ యుద్ధత్వ విశేష ధర్మములచే నవియును వేఱు గాని ఒక్కటి కావు.

ఈ మూడు పదేశములను సంగ్రహించి వేదవ్యాసులు తన భారతములో శ్లోకరూపమున సంగ్రహము చేసినప్పుడు వీనికి గీత లని పేరు వచ్చినది. మొదట నీ యుపదేశములు వాగ్రూపములు గాని ఛందోరూపములు గావు. ఈ మూటిలో నర్జునున కుపదేశించిన మూడవది ప్రకృతము. దానిలోఁ దక్కిన పూర్వపు రెండును ప్రాసంగికములు. అది యట్లున, ప్రకృతగీతలో నర్జునునకు యుద్ధమును పశ్చిముచేసి కర్తవ్యత్వమును సాధించుటకు స్పష్టమైన హేతువుగాఁ జెప్పటలో ముందలి రెండును ప్రసక్త మయినవి.

ఆ ప్రసంగములో ధర్మత్వసామాన్యముచేఁ బ్రకృతి నివృత్తి ధర్మములను రెంటిని గ్రహించి యుద్ధాహాణముగాఁ జెప్పటచేత నా

మూడు ధర్మములును సంక్లిష్టము లయి కానపించుచున్నవి. ఇట్లు ప్రకృతినివస్వతున నివృత్తియు నివృత్తినివస్వతున ప్రకృతియు కానపించుచేతనే యర్జునునకుఁ బ్రకృతి నివృత్తులను రెంటిని భగవంతుఁ డుపదేశించినట్లు భావించుట కాని యట్లు కాదు. ప్రకృతి, కర్మనివృత్తి, కర్మయోగము—అనునవి పర్యాయములు. అట్లే నివృత్తి, జ్ఞాననివృత్తి, జ్ఞానయోగము, సాంఖ్యము—అనునవి పర్యాయములు. అర్జునుఁడు ప్రకృతిపరుఁడు కర్మయోగియై గాని నివృత్తిపరుఁడు, జ్ఞానాధికారియు కానట్లు గీతామూలమువలనను శ్రీక కర్మ భాష్యమువలనను అర్జునుని ప్రకృతినివృత్తియు స్పష్టము. అర్జునున కుపదేశించిన కర్మయోగ మొక భాగము వివస్వతుని కుపదేశించిన కర్మయోగ మొక భాగము! సాంఖ్యులగు సనకాదుల కుపదేశించిన జ్ఞానయోగ మొక భాగము. ఈ మూడు భాగములు మూడు గీత లయినవి. అధ్యాయాంతగత్య మీ యుద్ధమునే నూచించునట్లున్నది. ఎట్లున, “ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం” అనునది జ్ఞానయోగము. “యోగ శాస్త్రే” అనునది వివస్వతునకుఁ జెప్పిన కర్మయోగము. “శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే” అనునది యర్జునున కుపదేశించిన యుద్ధవిధానము కర్మయోగము సముద్రగీతాశాస్త్రమందు దిట్లు మూడు భాగాలు లున్నవని తెలియఁజేయుటకే మా గద్యసం దట్లు స్థూలు భాగములు గానించుచున్నది. ఇందు “ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం” అనునది అలంకృతము. ఈ గద్యమందలి “కర్మయోగం వైయాసి క్యాం” అనునది “సంహితాయాం” అనుదానికి విశేషణములు. అది “మహాభారతే” అనుదానికి విశేషణ మైనట్లే “ఉపనిషత్సు బ్రహ్మవిద్యాయాం, యోగశాస్త్రే, శ్రీకృష్ణార్జునసంవాదే” అనునది “భగవద్గీతాసు” అనుదానికి విశేషణములు. ఆ విశేషణములు మూడును మీదఁ జెప్పిన రీతిని భగవద్గీతలలోని భాగములను తెలియఁజేయును. ఇట్లు విభాగము చేయక యర్జునునకే ప్రకృతినివృత్తిధర్మముల రెంటిని ఉపదేశించినా రను భ్రమము నెఱవరింపఁడను. అట్టి భ్రమము నుపరం గలుగుట వింత కాదు.

ఈ కృష్ణార్జునసంవాదరూప మగు తృతీయోపదేశము సంక్లిష్టముగాఁ గానించుటచేత నర్జునుఁడే రృత్తియాధ్యాయాంతగతుడు “వాన్విక్రేతేన వచనా బుద్ధిం మోహయసీకమే” అని శంకించి యున్నాఁడు. కావున నట్టి యతని శంకను వాదించుటకే పిమ్మట రృత్తియాధ్యాయమందే “లోకసిక్తా ద్వివిధా నిష్ఠా పురా ప్రోక్తా సుయోగినః జ్ఞానయోగిన సాంఖ్యానాం కర్మయోగిన యోగినాం” అను దానిలో “లోకే” అనుదానిచేత నీకే కాదను అభిప్రాయమున, “పురా” అనుదానిచేత నిష్ఠాచే చెప్పినది కాదను అభిప్రాయమున, ఆ శ్లోకపు టు త్తరార్థముచేత అధికారిభేదమునుబట్టి ఉపదేశ్యవిభేద ముండు నను అభిప్రాయమును తెలియఁబఱచి, నాల్గవ యధ్యాయము మొదలచే “ఇమం వివస్వతే యోగం ప్రోక్తవా సహ సుఖ్యయం” అనియు “స్వవాయంమయా తెఽద్యయోగః ప్రోక్తః పురా తనః” అనియును కర్మత్వసామాన్యమునుబట్టి యా యోగమే అని చెప్పినట్లు తెలియఁదగియున్నది. ఇట్లు పదేశభేదమునుబట్టి గీతా భాగములకు బహుత్వ ముండుటచేత “గీతాసు” అని బహుత్వము సంగత మయినది.

అదివాయును వింక నగోచితములును నాను శ్రీకంకరాయాదర్శ మను భగవద్గీతా వ్యాఖ్యానమందు విధితముగాఁ జెప్పించబడియున్నది.

చిత్రాంగి - పాత్రసంపోషణము

తణి కెళ్ల వీరభద్రుడు గారు, పి. ఏ. (ఆనర్సు)

చిత్రాంగి - సాధారణదూషణము

నాటకమున కంతకును, ముఖ్యముగా దీని దుఃఖాంతము : కు, చిత్రాంగిపాత్రము మూలాధారము. చిత్రాంగి దేవి పాత్ర యీ నాటకమునకు సాణమువంటిది. ఆమె లేనిచో రూపకము గడవహిత మగు నన్న, తప్పిదము లేదు. ఎల్లరకును నీ కథయందు మిక్కిలి పరిచయము కలదు. ఎన్నిమాటలు నాటకము చదివినను, ప్రదర్శనము చూచినను చిత్రాంగి పొందినంత దూషణము సామాన్యముగా చుటియే నాటకములోని మఱియే పాత్రమును భౌందియించుట కు, కాని, యీనాటకము శ్రద్ధతో చదివిచూచిన, చిత్రాంగి పాత్ర పోషణ పాత్ర భావగర్భిత మయినచున్నదో స్పష్టము కాగలదు.

సంప్రదించు సాంగంధరని కీమలవీన కన్యక తానే మెండ్లియొడే నను మాట యటుండనిచ్చి, నునము చిత్రాంగివర్తన మునుగూర్చి చెప్పింతు. చిత్రాంగిగుణగణము చేయువానికి ఆమె యందు మూడు పాపకార్యములు కాన్పించుచున్నవి. ప్రథమదోష మేమన, తా నెవరిని వరించినను సరే కాని యగ్ని సాక్షిగా వివాహ మాడిన భర్తయందు భక్తి లేకపోవుట. తాను పరిణయమాడడలంచిన పురుషుడు ప్రాప్తింపకపోవ. వెంటనే పూర్వపు మక్కువను సుఖి, మారేండ్లు చింతించినను నుడుట వ్రాసిన వ్రాలు శుభ్రము గుమి యని యూగట చెందవలెను. పుత్రసమాధుడగు సారంగధరుని, తన దుర్బోధామము కారితమటకయి, చూపాపమునకు పాల్పెయి, బ్రయత్నించుటయు, నావినరుగులు గణింపక మైంజుచి కుమారుని పొందు గోరుటయు చెందవ దుష్కార్యము. ఆమె యంతి తిలో పోమంక, యే కాళిణముచే నైన నేమి జేసేంద్రియంగ ను సద్గుణమూర్తియు నగు సారంగధరుని మరణమున కెక్కువెట్టుట మాడవ దుష్కార్యము. నిజముగా నీ మూడు కార్యములు మొగ పాపము లని యెంచనివాడె డెవ్వడును పృథ్వి నుండఁడు.

వైవాహిక సందర్భములు - సారంగధరునిపై ప్రేమ

కాని, మనము నాటక చరిత్రయు జాగరూకతతో చదివిన, చిత్రాంగి నిజస్వరూపమును చూడఁగలుగుదుము. ఆమెను మన మెంతవఱకు నిందింపవచ్చునో, యామె దుర్బోధామన కింపకయిన క్షమాపణ కల దేమో విశేషము కాగలదు. చిత్రాంగి సౌందర్యాతి కయమునందు జగన్మోహనరూపిణి. ఆ భోజనాజప్రతి విద్యావతియు గుణవతియు నయి యుండె. ఆమె బుద్ధి యనమానము. అట్టి సకల

సద్గుణవతి యగు యువతికి వివాహార్థము యిచ్చును చేయువాడే సారంగధరుని వంగు తెలియవచ్చెను. అతని గూఢాంశస్థములను సకలకామ్రపారంగతయును సగ్లసద్గుణసంపత్తియును ధనశ్రేణుల మును గూర్చిన కథలు వీనుల విందొనర్చెను. అంతే గాక, యా వన మనృధుని చిత్రపటము నామె చూచినచోడనే తన గూఢ లన్నియు నా గూఢకృతి జెందె ననియు తన తపమునకు ఫలము నిచ్చు నీశ్వరుఁ డిందే యనియు నతినికి పత్నిగా నుండుటకంటె నుచుండని నేతఁ టాకములో లేదనియు నామె నిశ్చయించెను. ఈ విషయ నామె వాక్కులనుండియే మనము గ్రహింపవచ్చును.

“సారంగధరా, ఆ బ్రాహ్మణుఁడు నీ రూపపట మిచ్చినది మొదలంతురించిన మోహితీయము లెక్కింపఁజాలను. నిన్ను గాకింకొక్కనిఁ బతిగాఁ బడయు నిర్దేశింపను. నిన్ను నా పతిగాఁ జేయ జేయి దేవతలఁ గొనుచును. ఆన వరతము లోకమోహన మైన నీ రూపమును లోకవిదితి మైన నీ ధనశ్రేణులమును గూర్చిన చింత మానను.” (I-ii)

అట్టి బుద్ధిసంభియు సద్గుణవతియు నగు పదునాఠేండ్ల కన్యాయను రాజరాజను నేబదియేండ్లకంటె పెక్కువయిన గల మొక ముదుసలి పాణిగ్రహణము చేసికొనెను. ఆమెను పెండ్లి రాజరాజున కారంగింకెడ డెయిందును మీఱరా నని, ఆ ముదుసలి వని ముష్కరభావము వట్టినను మానక, ఆమె కాన వెట్టి, అమంజ, నిర్బంధవెట్టి, మీఱరాకుండఁజేసి, యామె పెండ్లి యింకొక్క ముదుసలి మాత్ర మాతనికి భార్య యయినను, గామము సారంగధరుని యిష్టతప్పరాయన. కాణివాసపు నిర్బంధమునుండి యతని వదలవాడునని నాడలేకపోయెను. అతని గూఢ మోహాన్నిలఁ గట్టికట్టి యుండెను. కాని యామె తన గునస్సును కారణమున పరిగణించుట, వివాహము కాకమునుచే జూలియటువలె పోగిన ప్రయత్నము నేర యే యుండును. భాగ్యపాపసములు కలిగి ల. ఆ భయము నెందులయినను చెల్లింపవలెనని కామితులకు

“గరళంబు స్థరవయ్యెనే, గుణంబు! ఖడ్గంబైనఁ జేరికట్టి శత్రు కాని తన భర్త వచ్చెను” ఇట్లె తెలిసియం దిట్టి ప్రేమ నభియించి యతనిని మోసపుచ్చుచునచ్చెను. గామ వృద్ధుడగుట, నిమగ్ధకమందుఁ గలిగిన చిన్ని భార్య యగుట, నీ సరి డేమిట బు విచ్చుటయు కాళిణములు క్షానచ్చును. లేదా, చిత్రాంగి యుప్పు డయినను తన కటూహము గానుండ, గామము నమ్మించి తాను చెప్పిన దెల్ల అతనిచే చేయించుటకు అతనిని బోకొట్టుచున్నా

ఈ వ్యాసము అంధగాలకవీరచరణము కీర్తితమఁ డయిన భర్తనకు కష్టమాలాచ్యుల “విమలసారంగధరు” పదం వందన విమర్శనలోని యొక భాగము. ఈ నాటకము నందలి పాత్రపోషణము క్లాసునియు, చిత్రాంగిపాత్రసంపోషణము చూత్రమే యిట్లు చదివించబడితి.

తెలియను. కాని, యాతనిని జోలసానుచున్నా ననియు సాపము చేయుచున్నా ననియు నామె కష్టపడుచు భావము వచ్చుచునే యున్నది.

“అహా! యంతటి కనుకృతియు నభివయింపఁ బాల్పడితిని.” (I-ii)

చిత్తశోభము — ప్రాజ్ఞాతత్వరతి

చిత్రాంగిని మనము మొదటఁ జూచున దెప్పుడనఁగా. ఆమె నో నేననపడుచున్న ప్రభు (I-ii) సాంగమునియందు బద్ధుడగుగా యును యామె తన మనము నానిననుండి మరల్చుటకు మనస్సుర్తిగ యత్నించుచున్నది. మునుపేమో మోహమున్నను ఇప్పుడు ప్రత్యేకముగా నున్నాఁడని పరిశీలించుచున్నది. ఆ యనుగాగమున శయింపవలె ననియు నీతిమార్గమున వర్తింపవలె ననియు జోగుచున్నది. తామరాకులలోని నీటివలె నామె మనస్సు తిట్లడిల్లుచున్నది. ఆమె హృదయమందెట్టి భూగర్భగ్రామము జరుగుచున్నదో మన మీ క్రింది వాక్యములఁ బరీక్షించిన, చూడఁగలము.

“మనసా! ఈ కుబ్జుద్ధి నీ కేల? మొదట నేమో మోహితీయముండెను! ఇప్పుడు కుమారుఁ డయియున్నాఁడే! నీ కిచ్చింత యేల? అకటా! నే నేమి చేయుచును? ఎంత యూరడిల్లుచు మన్నను సాధ్యము కాకున్నది.” (I-ii)

ఇంతలో నా సాంగంధరుని రూపపటము చూచి మదియు సాంగ, తాళజాలక తన దోగ్ధాగ్రమునకు వెళ్లెను.

“అగ్ర్యా! నీ నెట్లు సహించును? ఈ సగన్మోహన రూపము నా నెట్లు సహించును? నెట్లు సహించును? కగా! అకటా! యిట్టివాఁడు నాకు లభింపకపోయెగా? చల్లిదంపుఁ దగులంపుఁ దమిచే నీ భయమును బాపి యుట్టయిన నీ మనోహరాకారుని లోకమునుండి నుద్యమింతును. తిరుకొంటును. యోచింతును. మహాద్రోహమే ఘోరపాపమే యని నిలపింతును. మతీయును సంకంతును. వెలి గాంతును. ఏమి నేయుదును?” (I-ii)

అదా లెరిసగముటనము

చిత్రాంగి మన నట్టి మనస్థానముండ, రాజన రేంద్రుఁడు మృగయాగ్రము వింధ్యాటనిక పోవు నినము సంప్రాప్తించెను. రాజుర తేకపోవుటయు తా నొంటుం గా సారంగధరుని గూర్చి తలంచుట కవకాశము కల్గుటయు ఆమె నదివఱకే బాధించుచున్న ప్రాజ్ఞాబానిక మిక్కిలి సహాకారము లయ్యెను. ఆమె

“అగ్ర్యా! ఒకవాఁడు పతి యున్నా నెప్పుడు నేమో నుతింపఁడు గానకా? ఇంకా ఎది నినము హింసాసూచి గానకా? ఎట్లు లెంటును?”

అని నిలపించుచున్నది. చిత్రాంగి హృదయము మనస్థావికారముతో నిండయున్నది. ఆ యనురాగమునకు ఫలమును జూచు ననకాశము చిక్కినది. ఇంక నామె చేయున జేయున్నది? అహా! అనకాశ మెంత పాటవము కలది. నీతిపరులను మర్చితిపరులను చేయుటలో ననకాశమున వున్నంత సక్తి మఱియెవ్వఁటికిని లేదుగదా! ఎంతయది సత్పురుషు లనవచ్చునోనువారు తమ మనస్థైర్యమును పరీక్షించు సమయము లేకపోవుటచే జిశ్నేందియు లగుచున్నారు! చిత్రాంగి యనిమిగి గోచరమునకు కింటినుండి జలధారలు గొల్పుచుఁ గడవనది. ఇంక నామె భరింపఁజాలదు.

“అనద విభంబు వాటిలె ననంగునివారిక నోద్యజాల నీ యనిమిది వాళ్లు నొక్కగలి నేజ్జుమఁ బాపితి;నింకఁదాళ నానున సిజరూపవైభవుని మూనవతీనవమోహనాంగునిన్ దినకరతేజునిన్ పిపవద్యవిడోహనిఁ గూడవండినన్” (I-iv)

తీర్మానము

ఆమె యొక నిమిష మయినను ప్రాజ్ఞాకోదంధుని వారికిఁ దాళలేక “నేనై ముందు పడినను సారంగధరున కనుగాగము నానైఁగలుగునా?” యని యతనిని బలవంత పెట్టుటకు సిద్ధపడియున్నది. జాబు ప్రాయుటకు నిశ్చయించినది. ఒక్క విషయ మీ సందర్భమున మనము మఱవఁదగినది కాదు. చిత్రాంగి మొదటినుండియు కన్యా స్వేచ్ఛణచిప్పడు వచ్చిన విభావముఁ డను గ్రాహ్యుఁడగు సారంగధరునితో తన రూపావతీయమును గూర్చియు తన యభిలాషను గూర్చియు చెప్పియుండె నని యూహించియున్నది. తన సంక్షేప మతినికే చేరలే దని యామెకు తెలిసినచో నేమి చేయునో?

నే సారంగము — నిర్మలానురాగము

ద్వితీయాంకిము ప్రథమరంగమునందు చిత్రాంగి గునతి యంతయు స్పష్ట మగును. ఇక్కడ చిత్రాంగి చిరకాలమునుండి వేచి వేచి చంద్రుని రాకకయి చకోరపక్షివలె, అదివిష్ణువు రాకకయి మహాగిత్తునివలె, సారంగధరు నెదురుచూచుచున్నది. సారంగధరును మిగుల వెట్టివాఁడు. మొదట చిత్రాంగి ద్వంద్వార్థ మిచ్చు మాటలు చెప్పును గాని యతఁ డది గ్రహింపఁజాలఁడు. అతని కవచాదుల నిప్పించును. అతినికి ఫలాహార మిచ్చును. తన పడకటిల్లు కూడ చూపించును. కొంతసేపటి కా రాజకుమారుఁ డది స్మరించి “తల్లీ! నీ వను మాట మిక్కిలి మర్శముగా నున్న” దని నుడివెను. ఆమె యతని మానమునకు నిచ్చాపడి కన్యా స్వేచ్ఛణచివయ మతనిని ప్రశ్నించెను. నిజము వెలవడిన వెంటనే తాను మోసపోతి నని గ్రహించినది మొదలు, ఈ రంగమందలి రెండవ భాగ మారంభమగును. ఆమె తిప్పిదము గ్రహించి యతనిని శృంగారవిషయములను గూర్చి ప్రశ్నించును. తన కుండఁబట్టి “అంత యెందుకు? నేనే నిన్నుఁ

గామించి వ్రేలిన వల దని ప్రోయదువా? యని యాతనిని చూచి టిగిచెను. సాంగంధరుడు చెవులు విరిచి కొని “కృష్ణ కృష్ణ! అట్టి యంత మాట వింటిని!” యని విచారించి, చిత్రాంగి యీ రామయ్య దునితో చుట్టుమాట లింక పనికెరా వని తన మనంబు తియ్యి వెలి పుచ్చినెంచె; ఇంక తాళజాలక, “నిక్కము దాచుకేల?” యని యా మన్మథప్రేరితురాలగు వరూధిని జేజోమూర్తి యగు నా ప్రవ రాఖ్యుని వేడెనచందమున, తన మనోభీష్టమును వెలిపఱచెను. ఆహా! ప్రేమ యెంత గాఢమయినది. ఈ దిగువ చెప్పబోవు వాక్యములు చూచి, చిత్రాంగికి సాంగంధరునియందు నిజమైన ప్రేమ కలదో లేదో, నిజముగా నామె కతనియందలి యనురాగ మెంత మిక్కుటమో, యామె కానుముచేత సారంగధరుని వలచియున్నదో లేక నిష్క్రమముగా సారంగుని దైవముగా నెంచియున్నదో, సారంగుని దామె ప్రాణపదమైన యాశను చెల్లించనియెడల నేమి మాడునో గ్రహింపఁ గలము. చిత్రాంగి సారంగధరునితో,

“ని నొకనాడైనను గని నీ వమగ్రహింప భవ్యత నొంది వలయు ననియే ప్రాణముల నతిభారముగ మోసికొంటిని. నే నూరక యవిచారములమున నీ పట్టు పట్టినదాన నన తుము. ఎంత పాటునడి యెన్ని బాధ లొంది యెన్ని దినము లాలోచింపకుండెన, నీ విన్నప మీలగున నొన రింతును. ఇది యంతయుఁ గల్గి కాదు. ఇందునకు నా మన సొక సాక్షి; దైవ మొక సాక్షి. ఇంకొక సాక్షిఁ జూపెదను — ఇది చూడఁమా! నీరూపపటము! దీని నెల్ల పుడు ప్రాణపదముగ భావించి నిదురించునపుడు నైతియు స్తనసీమవై భరించి ‘అకటా! పటరూపములకు భవమిచ్చి చక్కని ప్రాణులఁగాఁ జేయు మహామంత్ర మే మహా త్యుడయిన నాకువదోంపఁడా?’ అని వందురుచుందును. అనయము ఏకరుచుందును. నీయన! నే నీయనువుల భరింపజాల — పాలముంచినను నీట ముంచినను నీవే!”

ఆహా! దీనినిబట్టి యామె సంగతి పూర్తిగా గ్రహింపఁగలము. చిత్రాంగి క్రిమముగా నాలోచించి తాళలేక యీ పని పూనినది. ఆమెకు సాంగంధరునియందు మోహ మెంత గాఢమో విశదము. అది వట్టి కామము కాదు. తాను వరించిన మహాపురుషుని చూచి మానం దించి జన్మము స్థలము చేసికొనవలె నని భీమించియున్నది. అట్టి వానివే దైవముగా నమ్మి నీట ముంచినను నీవే పాల ముంచినను నీవే యని తనకాయ మతని కర్పితము చేయుచున్నది. ఆహా! అట్టి చిత్రాంగి సారంగధరునికే భార్య యయినచో వారి దాంపత్య మెట్లుండునో కదా!

భావప్రాప్తికము — ఆలింగనాభిలాష

ఆమె ముందరెక్కినను సాంగంధరుడు చెవిని పెట్టిచు. ఆయను చుట్టునో గలనల క్రొంగుచున్నది. మడి వలిక రాక తప్పకపోవ, ఆతనికి తన బాళి యంతయు నగపఱచినది. మన్మథోద్రేక

ముచే శరీరము మఱచినది. ముందుఁ దన కొని సాప ముని కని ఫీలి మఱచినది. దైవ మామెకు జ్ఞాపకము లేదు. శరీరము ప్రాప్తియన్నది. నిట్లున్న లభిక ముననది. ఇంక నొకంతుల సయినను వేచి యుండఁగలదు. ఈ బాధ కింతకును నొకటిలేదు నిమగ్నత. అది సర్వమును నణచి యాలింగనసాధ్య మనుట సమ్యక్మయము. నామెకు జ్ఞాపకము లేక “ఎంత పాపమున నుండ నామెకు గాని, యీ మదనతాపము సహింపజాల” నని నుడవెను. సాంగంధరుడు సోపఁబాదుచుండ సోనీయగు. “నీవు భీష్టము చెల్లించక నీవు నీని నుడిగఁ జూర్చియున్నావు.”

“ప్రాణేశ! నీ వే నున్నను ఎంత ఫీలి గలవను నిన్ను విడువకు. నీసావము లాన విడువను!” అల్లింట్లఁబోవును. అతఁడు పోఁబ్రయత్నింపు, ఉత్తరీయము పట్టి పొగుము. “నీవోహా! చచ్చిన పప్పుట నే నుగు ను నీర్వ రాలుంగుదురు? ఇచ్చిన పంచదారాదు నామె ప్రాణులై యాకోసినో శిశుకంఠాదులై నా ప్రాణానిలునులఁ బో నాయ్యున్నాడ. శ్రీహృద్భంగమయినను నీ పోయి కొందువా?”

ఇంతటితో నామెశిర్ది ట్టిజిగిచినది. ఆమె అప్పకలనక దంతయు విన్నవించినది. సారంగధరునిపట్లదయయు సత్కరుణకలనా కనినయిన దగుటచే నామె నిరాశి దంపనది. తా నేమియు పొంద జాలదు. అతఁడెంత హితబోధ చేసినను నెప్పుడూ నీవు మాగ్గము లేక వానిం ప్రార్థింపఁబోవును. ఆలిని కాళ్ళెల్ల నను బలాశక్తిగ్రమున వైన నాతిని దాకఁబోయిను. ఇతఁడు గాళిజాలక చిత్రాంగి,

“సారంగ! నీ యాన - నా యాన. నీయన నాన - నీయన మానజాల - నీ చూడ్కముగలము గోరు నా కాళాభింగ మునర్పించున కొక కే. ప్రతిక్రతు! పోనే గాని గాదీని మామెలాడుదును. ఆలింగనము చేసికొను నీవును.”

ఆశాభంగము — ఆస్ర మోహదయము

ఇప్పటికితనను సాంగంధరుని వలకు కరగెను. ఆమెను గూ పించి పోయెత్తించును. చిత్రాంగి యా గన్పెట్టెను. భావనో నది. విధలమనోరథ యయినది. గొకొనురు డన్నది; యిదివికారము లాంగకపోవుటయే కాక “అట్టి! నీ గుత్తము ముట్టెటకవిముని బోలె నంతకంత కుక్క డగుచువచ్చెను! ఇంక పైఁపఁబాలను” అని యామెను దూషింపఁబోచెను. ఆమె నిరాశ నొడవు, ఆ నిరాశ మధ్వనించిన యాగ్రహము పట్టజాలక క్రోధానన గూయు. మహి మోహురని చంపు సాశిక్తింబోలె, నది కామయని నభ మద్యుక్తు గొలయిన సత్యభామంబోలె నిష్ఫల లంఘన శ్రద్ధదృష్టితో,

“జేనా? నిక్కమా? పోయిదమా? నూనిని మృత్యుము సాహసింపఁదొడఁగెనా యిది యొకపఁజాలని కాగ్యమే లేదు. నీవై నా మన్న బాళి యంతయు వెలిపఱచితిని.

నా సోదరులముగ్రహించితివి. దాని ననుభవింపకున్న నీకు దక్కనీకుదు సుమా! నన్ను నీ విటు వెల్లార్చుట కొలాపివాలము ద్రొక్కుట యగు? కడగోడజాలవు. సాహసమున నీకుఁ బ్రాణాపాయము నొప్పించింతు.”

ఎంత వేడైనను మొఱలాలింపక మీఁదుమిక్కిలి దూషించు నన్ను పురుషునిఁ గాచి కోపదీప్త యయి యట్టి వికారాకారము నాన్పినది.

పురుషురాలిము

ఆమె నిరాశకు జనించినక్రొంగుమున నెత్తని తూలనాడెను గాని వెంటనే యామె నిఁజన్వభావమును నిజానురాగమును నుత్తర యొకసారి పెలిక నవ్వును.

“అయ్యో! సాంగి! సాంగి! నన్నెంత మాటలాడఁజేసి నీవు! యిటువోలె, నన్వభావమువోలె, దైవమువోలె నమ్మియుండెన నీవైఁ గినియఁజేసేతిని! ఇగ ప్రాణాపాయములసంభావణములు గాక నిక్కంపుటలుక గాను. ఏదీ! నా సుగోహృదడవే. నా నున్మథమన్మథుఁ డనె, నా ప్రాణదాతుడవే. నా సాంగుడవే! నీ కేల కరుణ గాదు? సాంగిపరుని మనవసమానడే నాయివగుడల నుని బుద్ధిదానము నీ దీనాలాపములు తొలగింప నే జూచును గుఱుములొ నవనీత గుఱుయుం డాను గా!” ఏల నెంతయుం దనవు? ఒకసారి నీ యాశ్చర్య ముగ మిచ్చిన మరయుకసారి కొనసను? మృత్యు!” ఆమె ప్రేమసాగమున జూతల లక్ష్మిగన నేరి తరము? అని యానుభవింపవలసివడె కాని వర్ణింప నలవి కాదు.)

మన్మథప్రేమకు లయనవారి మన స్సింతికంటే దక్కఁగా నె క్కిడ నైనను చిత్రింపఁబడెనదా? ఇట్టి శిరుజీవుణ్ణి జూచి కనికరము లేనివా తన రుందుగు? ఆమె సాంగునే దైవముగా నమ్మియుం డెనుగా. ఆయగు! ని గా జెంఁ నుఁజ్ఞుఁడో కదా! కన్యాశ్వవణ యనకయు సుపరిచిడన నిభావముఁ జెంత ప్రాచుఁడు. ప్రజ్ఞవంజనినిభిం బము సాంగి! నీ మృగమును భేదించు! నీ జన్మని ప్రయత్న ము లన్నియు నిష్ఫలమౌజనము లయినవి. నవమోసిన యగు నొక శ్రీ తన బద్ధిబలిమి నంజము పేనినాగింప దన్న మాట యటుండ, నట్టి యువతి తనవైఁ బడి యాలింకనము నేను నెన్ని సార్లలో ప్రయ త్నించినను, ఇందుకయినను శలనము లేక యామెను మాతృభావ మునఁగి జూచుచుంటి సహనభావుఁడు నున కిత్వోపమానడే కదా!

హంసగిరిము

ఇంతలోనే చిత్రాంగి బద్ధిభావమును నుకోశ్చోద్యమమును అన్వేషించుచు నుండునది. మామము ఇంతవఱకు నామె యట్టి భూత కావ్యము నేనుఁడలఁచినను, ఆమె దృఢానురాగమును మెచ్చు

టయు ఆమె సాంగిపరుని దైవముగా నమ్మి యతని పాదపద్మ ములపైఁ బడినపుడు నెనరు మాపుటయు తప్పినవి కావు. ఇంతటి భోమనము నిజచిత్రాంగియొద్ద నెలవు తీసికొనవచ్చును. హంసలు తమ యవసానకాలముం దొక గీతమును పాడి ప్రాణము వాయు నని నింటిమి కదా. ఆరీతినే చిత్రాంగి నిజస్వభావము మన కదృశ్యము కాకమును సే యామె కడసారి తన యనురాగమును గూర్చి యొక హంసగీతమును గానము చేసి పరమించును. తిరిగి మఱియొకసారి సంహారంకమందు తప్ప నామె మన దృష్టికి గోచరమే కాదు.

అర్జవము కావ్య మగుట

సాంగిపరునియం దింత గాఢానురాగము కలిగి యాతని ముఖాలోకమునకయి యీ కష్టజీవమును భరించుచున్న చిత్రాంగి యతనికి పగనశత్రు వయి యాతనిపాలిటి శృత్యుదేవత యగు విషయ మొక సర్వస్వ. అయినను చిత్రాంగిపాత్రసంపాదకము మును జాగరూకతతో చూచిన నిజము విశదము కాఁగలదు. నాటక కర్తయొక్క కల్పనాశక్తియు తేటతెల్ల నగును.

చిత్రాంగి సత్తిభావిశేషము

చిత్రాంగి బుద్ధికుశలత యద్భుతము. సాంగిపరుని లోఁ బఱచుకొనుటకు యత్నించుచు, నవమోహనాంగా! నీ యెనలేని స రిసతకును పిలాసమునకును నిది ఫలంబె? యని వేడైనపుడు ఆమె యప్రతిహతి మయిన బుద్ధిని జూచి యాశ్చర్యము నొందనివా తగ్వ రు? రాజన రెండ్రుని మనసున విష మెక్కించిన విధమును, వెక్కు శృంగారపు పేర్లు నక్కాడించిన పందమును జూచిన నామె చతుర తి తెలియఁగలదు. ఆమె విద్యాభ్యాస మీ చెకు ప్రవర్తనమునందు నినిగొనించె నని విచార మొందినను, ఆమె కల్పనాశక్తిని జూచి యద్భుతపడమా? అగి గాక యామె బాబు వ్రాయటయందు మాపిన కష్టకృతియు తన చెకునడత యంతయు బయల్పడినను శుద్ధవజ్రకు న్దగ్వయ వదలక రారాజువై కడసారి తన వాల్గంటి మాపను సమ్మోహనాస్త్రమును ప్రయోగించుటయు చూచినపుడు గదువరులును నిగృహిలును అచ్చెరువొంది “భళికే! యేమి యీ చిత్రాంగి మేధాశక్తి? ఆమె యాలోచన లెంత భావగర్భితములు. ఆమె వ్యూహములు సర్వవ్యూహములు కదా” యని తనలో తాము దెప్పకొననిగా తగ్వ రుందురు?

సాహసము — కార్యనిష్ఠ

చిత్రాంగియందు మన్మథప్రేమ మితి మీతినది ఆమె మన సేమో కాని తాఁ దలఁచిన కార్యము కొనసాఁగునవలె కామెకు నిద్ర పట్టదు. దానినిబట్టి ప్రపంచస్థితిగతులు మాఱవోను. దేవకాలముల ననుసంఘటన మనసు చొందు. కామగుణముగా ప్రవర్తించగి మనస్సే కాకపోయినయడల, ఆమె సాంగిపరునియందలి ప్రథమ మోహము నడంచియే గుండును. తన మనసునకుఁ దోచిన కార్యము

కొనుటకు ప్రయత్నించుచున్నాను. అది పని నెఱవేర్చుటకు దగిన పట్టుబడులు నామెయందు లేవు. నామెయొక్క మనస్సును కట్టించుచు, కావున నామెకు సుఖము మున్నగు దురుద్దేశమున్నను, ఆమె పూనికాద్యము నామెకు కలుగజేయుచు, మఱియు సాంఘికమర్యాదలను నామెను నీతిశాస్త్రము నామెను నీ మనసునకు కట్టిన గంతులను సాగక కట్టదు. ఆ పలాపేక్షయం దెంత సాహసకృత్రియము నయినను చేయ నుద్యుక్తురాలయ్యుండదు. ఈ విషయము గ్రహించుకొనినచో మనకు చిత్రాంగి పాత్ర స్వభావోద్భవము మఱి చేతిలోని యర్థముపట్టింది.

అవమానానుభవము

సారంగధరుడు చిత్రాంగి మొఱ్ఱలకింపక వెళ్లినతోడనే చిత్రాంగి క్రుంగినది. హాహా యని నిలపించుచు, “ఇందు న న్యూని రాజురేణ్యుడు డెందు బోయెనో నా ప్రాణకాంతుడు డెందు బోయెనో నా జీవమేటి?” కని రోదని మొనరించుచున్నది. కొంచెము సేపటికి తెలివి దెచ్చుకొని తన ప్రస్తుతపు స్థితి చూచి భేదపడి,

“అకటా! నే నెంత వీటిడి నైతిని! ఎంత బేల నైతిని! ఎంత మోసపోయితిని! గాంధీర్యగుణ మింతైన లేక మనోభర్తయు దాంపత్యాలక పలుచదనము దెచ్చుకొంటిని. నాబ్రతు కీల కేల! అనువుల బాసెదను.”

సారంగధరుని నిరాచరణమువలన దనకు గలిగిన యాకాంక్షలను నోర్వజాలకున్నది. అతనికి తన మనమును వెలిబుచ్చుట వలన లాభము కన్పించును లేదు సరికదా కీడు మూడినది. తన మనోభర్తావ్యయము బయల్పడుటవలన మోసము వాటిల్లె నని చింతించి తాను పలుచదనము దెచ్చుకొంటిని నని పోయిపోయిచున్నది. ఇంతలో నామెకు ప్రాణమును కలుకామిని కామిని కాదని తోచుచు, తిన్నింటి హింసించినవానిని కిడుకడ దనియు వానిని కీడించు మార్గము కల దనియు కన్పించెను.

“ఎంత పట్టుక యిడించుకొన్నను, ఎంత రట్టడితనము కనించుకొన్నను, ధీమణియై మాను కామినియొక కామిని యా? నన్నింటి కన్నచేరినవాని కడుతునా? ఎటుచేయ జాలను? ఆ ముదునలి నే నేమి చేయుచున్నా కేయలను. సారంగధరునియందలి మోహమా! ఇట్లే వెడలిపోయితిని. క్రోధమా! కష్టము నడిపించెను. కాని చూతము.”

క్రోధము - క్రూరకాగచింత

చిత్రాంగి మన స్ఫురియు కైరముతో నిండియుండుటయు ఆమె యాగ్రహణీయత నారాధించుటయు చూచితిమి. ఆ యాగ్రహ ముద్భవించుటకు కారణ మేమియో యోచింపవలెను. సారంగధరుని నామె ప్రార్థించినపు డాతడు దామెను దూషింప సారంభించెను. “నీ సతము దుష్టకీటకమిదియనినచో నంతకంత కష్టము కలుగుచున్నది.”

చిత్రాంగికి క్రోధము రాగా, “నన్ను నీ నిటు వెలార్చుటకు కాలాహి వాలము ద్రోవు. యగు! కడఁపేరజాలవు. సాహసమున నీకు ప్రాణాపాయము నొప్పించింతు” నని చెప్పియున్నది. ఇంతకును సాగంగుని చంపజూనుటకు ముఖ్యకారణము కలిగియున్నది కదా! సారంగధరుడే యిప్పుడయిన సన దొరత్వమును వెలివెట్టిన గాని మతి యేవిధమున నయిన నది బయల్పడిన గాని తనకు ముప్పు కదా యని చిత్రాంగి ముందే జాగ్రత్తపడుట నుంచి దని యిట్టి క్రూరత వహించియుండవచ్చును. ఇదికాదు సాగంగి సరుకొకసారి,

“నీకుముగా మా కండ్రతో నీ యుంగుల గుంటయు నిక రింతును.” అని వ్యాఖ్యచేసెను. అతడు చెప్పెడు గాని యొక వేళ నేరీని నయినను పరులకు దెలిసిన నేమి చేయగలడు. దీనికి సహకారిగా,

“కలువమానసము నీయేద నుండుటచే నీతి గలిగి నీ చరితము వెలివెట్టిన నపాయముగు నను తలఁపున నానై నప్పుడే మాయోపాయముల బన్నితివా?” యని సారంగధరుడు చెప్పుచున్నాడు. ఇంతకును నిట్టి భూరకార్యము చేయుట కామె సాహసము తప్ప నేలు కారణము లేదు. పురుషులకంటె స్త్రీలకు సాహస మెక్కు డని పలుమాఱు వినియున్నాము. “పట్టు తీర్చిగ నెంత పని నయిన గావించుతరుణి సాహస మింత కలవలదె?” యని చిత్రాంగి చెప్పిన మాట లబద్ధములా? ఈ సాహసమును గూర్చి పెక్కుసార్లు మనము వివరింపము.

చి.— మానిని మాత్రము సాహసించు చోడగనా యని యొక గ్గుర బాలని కార్యమే లేదు.....సాహసమున నీకు ప్రాణాపాయము నొప్పించింతు.

సా.— చున మిరువురమే యుండునాగము గావున నీ నేమి చెప్పినను చెల్లవచ్చు నని సాహసించితివా?.....నీతోడ గూడి నరకశ్రేణి డిగనద్యమింతునా? నీ సాహసము నే మనంగలము. అయ్యో నీ వెంతకు దెగించితివి?

చిత్రాంగి సాహసము చూచి సారంగధరుడు డేల మనము మాత్ర మాశ్చర్య మొందుట తప్ప మఱియేమి చెప్పగలము? ఇంతకును చిత్రాంగి చెప్పినట్లు ఆశ్చర్యపడ నేల?

“తనయు వాని గణింపక యనయు సాహసంబు గల యింతి కన్పతంబు సంభవించి నడిక నోడక చంపించు సాహసంబు గలుగఁతుండు నె యను మాట తలఁపవలదె?”

ఆత్మరక్షణాపేక్ష - కపటసాహసము

చిత్రాంగి దుర్మోహమునకు లోనయి యొక భూగర్భకృత్రియమును చేయజూనినది. తన పనికి సహకారిగా నుండునటు లసత్యము నారాధించుచున్నది. మేక్కుత్తు ఒకానొక నేగమును కీడి దానినుండి తనకు హాని కలుగకుండ స్వప్రాణరక్షణార్థము మఱి కొన్ని సేరములు చేయుట తలపించినట్లే, చిత్రాంగి కూడ తన మహాపాపముచే తనకు

దీని వాటిల్లు నా భీష్మి ప్రాంతమందలి యాత్ర చే ననేక యుక్తులను
 చిన్నది. 11-11-1916 నామె రాజునకు కీ వార్త తెలియజేయుచు
 రాజునకు రాజుగారి వద్దనుండి రాజునకు. తనకు సారంగ
 భద్రుని పరిచయము జగదేవ నమోదాన గృహిణిందక, ఒక మనోన్మత్తు
 డయిన క్రూరు డేవార్జునుల జేయునో వాని కాకృతి నిచ్చి యట్లే
 సుష్కలములను సంభాషణములను వర్ణించి రాజు మనసును విష
 మునో పూరించినది. ఇట్లు చేయుటలను చిత్రాంగి యుద్ధేతే మే నుని
 యోచించిన, ఆమె చెప్పిన విషయముల నిందుకయిన రాజునకు సం
 నియమునుండి కి రాజును లేకుండుటయు హేతువు వర్ణనములచే
 రాజు మనస్సు చెడి గూలనికె దన మమారునియందు మఱింత య
 సహృదయ పుట్టుటయు నామెకు ఫలితములు. చిత్రాంగి తలపెట్టిన
 కార్యము కొనసాగువలెను ఆమెకు సుకృత్యంతి యుండ దని యిదివఱ
 లో వక్కాణించియుంటిమి కదా రాజునకు చెందన సారి య
 భార్యము చెప్ప మని ప్రార్థించినపు డామె యుక్తి యే మని చెప్ప
 నచున్నది.

“రాజేంద్రా! ఏల యిట్లు తాతాపులు చేసెను? (పఱపు
 క్రింద నున్న యుద్ధేతయము దీసి) ఇదియే నాకథ యంతయు
 చెప్పగలదు. ... (ప్రాణము వాసెదను.)”

సారంగధరునిమీద నింద మోపినను తగినంత కారణమున్న
 గాని యని నమ్ముట దుర్లభము. పలుమాలు సారంగు డామె సానా
 సమును జూచి నిరసనభావముతో బల్కినవాడు; తన కేమియు
 భియము లే దని నొక్క వక్కాణించినాడు.

“నీవు దాడింపగల నని విశ్వసించితివా? ఎట్టి మూఢ
 కార్యము! నీ నేమి చేయగలవో చూచెదగాక.”

“నిజము కల్లగఁ జేసి నీ వెంత బొంకిన
 పడి నమ్ము నా రుండెలదలకలగు
 నన్న నాటనుగోలె న న్నేటింగినవారు
 సుండెను నీ యూర నుండరమ్మ”

“అయ్యో! నీ బెదరింపులకు నాకు నవ్వువచ్చుచున్నది.”
 “నింటికే యిట్టి మూఢ్యవృత్త మెందు
 న్నొనరు! బొంతునరు! బొంకినంత నమ్ము
 నాకలరు! నన్ని నను జంపువారలరు
 నిగ్గ లిందుకు సాక్షులు కార లేరే?”

సారంగధరుని కడతేర్చిన గాని చిత్రాంగి జీవించుట కష్ట
 పాధ్యము. సద్గుణమూర్తి యగు పుత్రునియందు అతి ప్రేమ గల రా
 రాజును నమ్మించి సారంగుని మరణము గావింపనలె నన్న, అసత్య
 ములు వల్ల యుక్తులు పన్నునిచో భూనిన కార్యము సాధించు టెట్లు?

ద్వితీయాంకము ప్రథమరంగము దాటినది మొదలు చిత్రాంగి
 మనురాగ మంతయు నాగ్రహముగా మార్చుచెందినది. అంతటితో
 సాధుచిత్రాంగి యదృశ్య మయినది. అప్పటినుండియు కపట
 చిత్రాంగియే కథానాయిక. సారంగధరుని నిరసన కామె కొనపెట్ట
 యున్నది. ఆ మనోహరాకారునియందు డామెకు గలిగిన యాగ్రహము

వర్ణింప గలది కాదు. సారంగుడు సగటు తెదలిపోయిన పద్వత
 దాని వచ్చి సాగంకుని మాట చెప్పనపు డామె యిచ్చిన ప్ర
 శస్త్రము చూడఁగా.

“సారంగధరు! దుండనీ దుండనీ! వాని పాపునిములును
 వాడును కాదు చేరనీ! ఈ బహుభాషణ లేల? జా విమ్ము”

కాపట్యవిజయము — ఆత్మోల్లాసము

చతుర్థాంకము డామె చేయున దే మన్న, రత్నాంగి దుఃఖము
 చూచి రాజుమనసు కరగఁకుండునట్లు చేయుటయే. పంచమాంక
 మందు చిత్రాంగి చిత్రపటముతో ప్రవేశించినది. సారంగధరునియెడ
 తన పగ దీర్చికొన్నందుల కామెకు గలిగిన సంతసము వర్ణింప నేరి
 తరము?

“ఇక నైదు గడియలకు నా శత్రువు మడియగలడు.
 రత్నాంగి వచ్చిన నీ మది రాజున కేమి బుద్ధి పుట్టునో
 యని బెగమపడియుంటిని. ఇక నిరాటంకము. బభి!
 చిత్రాంగీ! ఇంత కార్యము నీవు గా కిం కెవ్వరు చేసి
 యుందురు?”

బౌరా! ఇట్లు గదా వ్రాసినాము పన్నవలయు నని తలచి
 తలచి యానందపరపత యయియున్నది.

పటప్రభావము — భావపరివర్తనము

ఇంతలో నా నవమన్మథుని చిత్రపట మొకసారి తిలకింప,
 నామె దృఢమనస్సు తుణములో నవనీతము కాఁగా “అహ! సా
 రంగధరా! నా మాట వినవైతిని” అని విలపించుచున్నది. ఆ రా
 కొమారుని యదృశ్యసౌందర్యమో లేక యా నువోమహుని ముఖమా
 హాత్యమో చెప్పఁజాలము కాని, చిత్రపటము వైపు చూచినపు డెల్ల
 చిత్రాంగి మనస్సు నీ రయి, యామెహృదయమందు ప్రేమ పారలు
 ముండుటయు నాతని చేరి పాదపద్మములపై బడునంతటి భక్తి
 ప్రేమలు కలుగుటయు వింతగా నున్నది. ఇదివఱలో నొకసారి
 చిత్రాంగి హృదయము తావగాకులోని నీటివలె తల్లడిల్లు సమయ
 మున, చిత్రపటమువంక జూడ నామె హృదయ మెట్లుండెను?
 “అయ్యో! నే నెట్లు సహించును? ఈ జగన్మోహన
 రూపము నా మనఃసీతమున నెలొనియున్నది గదా. ఏమి
 యీ రూపవైభవము!”

భాయాపటమందే యిట్టి వింతకత్తి యున్నపు డా నిష్కలం
 డుని నిజముభావలోకన మెంత హృదయరంజకముగా నుండెనో గదా!

పశ్చాత్తాపము

ఈక్షణము మొదలు చిత్రాంగి పడిన మనోవేదనమును
 పశ్చాత్తాపమును వర్ణింప నెవ్వరి కేక్యము? ఆమె యాత్మగతమును
 వ్రాయుట మంచిది.

“అకటా! నే నెంత కార్యము చేసితిని! ఎట్టి నిరప

గాని నేలపా లగునట్లు చేరితిని? ..... గాజు పుట్టినామున నొక్క నిమిషమైన ప్రసక్తి. పరిశ్రాంతిలకము నా నకతి కత్నాంగిదేని కథింప బాల్సిడితిని.

అంగజువారి కోర్కె మహాము నూరక మోపి నిన్ను జం పంగదేగించినట్టి సురపాప ము దెంతనియెంత వత్సృపా ంగదాంగదృష్టి పరాధము. క్రొవీ తుమింపరాక సా రంగధరా సుహృద్భ్రులకురంగధరానన! మారసుందరా! అయ్యో! రాజున కేకపుత్రుడే! — నను బోలు సుంద రాంగి యెంటిపాటున మ్రోడినను జలింపని శత్రేంద్రి యుడే..... ఎకపత్ని స్థిరవ్రతుడే! — మహాను భావుడే! అక్కటకట! ఎటు చేసితిని! తేని నేను మోపితినే! కట్టా! ఎందు బోదును! మాసారంగధరని నెవరు బ్రతికించువారు? నా వేదన మెవ్వరు వీర్చువారు? కత్నాంగిదేవి వృధయశేల్యము నెవరు పుచ్చువారు? మా రాజగాజు నెవరు బ్రతికించువారు? దైవమా! ఘోర పాపమా! — దుర్మేధనమా! — సారంగధరా! చిత్రాంగి! — మూర్ఖిల్లును,”

మనఃపరితాపము హెచ్చు మూర్ఖిల్లనని కాని, వెంటనే యామె “సారంగధరా! ఒక ముద్దిమ్మా!” అని కలువరించుచున్నది. ఈ యాత్మగతమున దామె నిజస్వరూపమును సుప్తముగా చూడ వచ్చును. దీనిని చదివి చూడ, చిత్రాంగి నాచి జాలిపడనివారందరు. శత్రువు కాని మన్మథప్రేమకు లోకము ఈ యంతరి యెంత ఘోరకార్యము నేయనెంచినది. ఇట్టి సుందరాంగి తా కలచినవారిం బరిణయ ముడినదో పరమసున్యభావగా నుండకపోవుట కిందు కయిన ననకాశము కలదా? అట్టి విద్యావలయు సుభవలయు నగు రాకన్నియ యిట్టి మహాపరాధము చేయనెంచినందుకు మూలభి కారణ మయ్యుండ, ఆమెను దూషించి యేమి?

పునర్దౌర్జన్యము — ధైర్యసాహసములు

చిత్రాంగిని సుమము చూచెడి కడపటి రంగము v-iii. రాజు క్రమముగా నామె దుష్కృతిమును దెలిసికొనెను. కాలమధునివని నామెకడకు పోయి కాలం దన్ని మూర్ఛనండి యామెను లెస లొచ్చెను. సారంగధరని నిరాదరణమువలనను, తాను చేసిన మహా పాపమువలని భీతిచేతను, ఇది కాక తన ప్రాణకాంతుని జంపించి తుణపుయినను భరింపజాల నను చింతచేతను, ఆమె మనస్సునందలి పాటవము క్షీణించినది. మనస్సు కలవరము చెందుటయే కాక, వృధయము చెందిపోయెను, ధైర్యము వాసెను. ఇట్టి దుష్ఫీలియందు రాజామెను లేటి క్రూరపుర జూపు చూచి ప్రస్థంపడదొడగెను. ఆమె నీతి యంతయు గ్రహించి తన యంత్రము మూడిన దని వెల్ల చెందుచున్నను, ప్రాణమందలి యాశచే కపటోపాయములు పన్నుట కారంభించెను. కాని యిట్టి సమయమందు గూడ నామెకు మహా నిశ్చలత కల దను మాట చెప్పదగినది. అన్నిటికంటె నొకవిష యము చిత్రమయినది. పట మెట్లు తన పడకపైకి వచ్చె ననియు దానియందు కన్నీరు కరిపించిన మాట యే మనియు రా జడిగినపు, దామె ప్రత్యుత్తర మేమని చెప్పవచ్చును. మహాభయకంపితరాలయినను, ధైర్యము వహించి, కపటకృత్యము నభివయించి యాముదు సరిని మునుపటివలె మోసపుచ్చుదలంచి, ప్రేయహృత్పటమును

భేదం బొనర్చుటకు కటాక్షమీక్షణమును ప్రసరింపజేసి, వచ్చి “అహ! తెలిసెను వెట్టి రాజా! ఇం తెలుగవా? ఇది యంతయు కత్నాంగి కృత్రిమము. నా దానిని లోకదేసి కత్నాంగిదేవి నేను నిమరించు కాలమున నా సకలమై దీని వేయించి వాని పావుర మిం దుంచునట్లు చేసియున్నది కదా!”

అట్టి సమయమందలి భుజముపై చేయి వైచి యతనిని మోహింపజేయ యిట్టింపుటయే యద్భుతము.

ఉత్తరమునందలి యావిర్భవములను అంత్యవర్ణములను గంకే తింపజేసిన రహస్యము రాజునకు దెలిసినపుడు, వినుమాపరాధము నొప్పికొని “అహహ! దైవమా!” అని మూర్ఖిల్లును. ఇంతలో తెలివి రాగా, రా జామెను తలవరల కిమ్మని యుత్తరవుచేయుచు, “ఏ విచారణము లేకయే విమర్శనము లేకయే ..... కత్తులు కటార్లు వేసిన మూతలొట్టితో దీని నుంచి నిన మొక నాలుకైదుమూర్తు దొరలించి యెనిమిది నిగములకు ప్రాణము పోవునట్లు చేయును.”

చిత్రాంగి “అయ్యో! అయ్యో! —” అని క్రింద పడి తన్ను కొనును. ఆమె మతియెంతో నేటి మనోవేదనమును భరింపజాలదు. కాని మటుచటి తుణుమండ సారంగధరని రక్షణసమయము చాటి పోయె నని చెప్పిరి. తన తుమారరత్నము గలిగించిన వార్త వినినంతనే గాజు హా తుమారా సారంగధరా యని మూర్ఖిల్ల, చిత్రాంగియు కృశించి శేల్యమయి యుండిన వృధయమునకు తన ప్రాణనాథుడు భండింపజేడె నను వార్త వినినది ను తుణమే యామెయు ప్రాణము వాసినది.

దాసి: “అన్నలారా! ఈ దేవి ప్రాణములు పోయినవి,” చిత్రాంగి యింత హతాత్తుగా మరణ మొందుట యొక కింత కాదు. ఆ తునుమతోపలి మన స్థిగివజ్జే చేరింకడ, నామె ప్రాణ ములు వాసె నన్న నాశ్వర్య మేమి?

చాత్రాచిత్వసమర్థనము
ఇంతటితో చిత్రాంగి చరిత్రము సమాప్త మయినది. ఆమెను గూర్చి యోచించిన విచార ముద్భవించును. చిత్రాంగిమొక్క ప్రేమ యతిగాఢమయినచో నామెను దూషింపవచ్చునా? విజ్ఞాన వలయు సాంకర్యవలయు యుగవలయు నగు శ్రీ తామలవిన మహా పురుషుని లోజకయి యింత ఘోరపాపమునకు సిద్ధపడెనుగా! ఆమె చేయున దేమన్నది? ఇంతకును జగదీశ్వరుం దంగ నున్న మగు ప్రేమ ప్రాణులయందు కృపించినపుడు నిరాయుధు లగు మానవులను దూషించి యేమి? కాని “అతి సర్వత్ర కర్మయోగ” అని శాస్త్రకారుడ: చెన్నెను గాన, ఎవ్వరికయినను సకల కర్మప్రేమ మాడ దని యనేకులు వాదించుట చూచితిమి, ప్రేమ యనునది లోకమందలి ప్రాణులకు గల పుష్కలమునందము. అట్టి పుష్కల మైత్రి భార్యాభర్తలయందే గాక యితరజీవములయందు గూడ నుద్భవించుట స్వాభావికము. సతీపతులకు గాని, మాగావులకు గాని, మిత్రద్రవ్యమునకు గాని గల గాఢానురాగ మిట్టి యని వర్ణింప నాదిశేషనకయన దరమా? ఆ ప్రేమనుభూతన నను, వింపవలసినదే. ప్రేమ యనునది యెఱుంగకపోవుటకంటె క్రిమించి కోల్పోవుటయే మంచి దని చెప్పిన యా మహాకవిశ్వమని గాని స్వానుభవమో కదా!

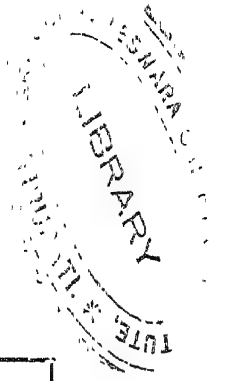

పంపత్తరాది సంచిక

THE LATE SIR PM MEHTA K C I E

సర్. ఫిరోజీషామెహతా కె.సి.ఎ.ఇ.

AKBAR AND HIS MINISTERS

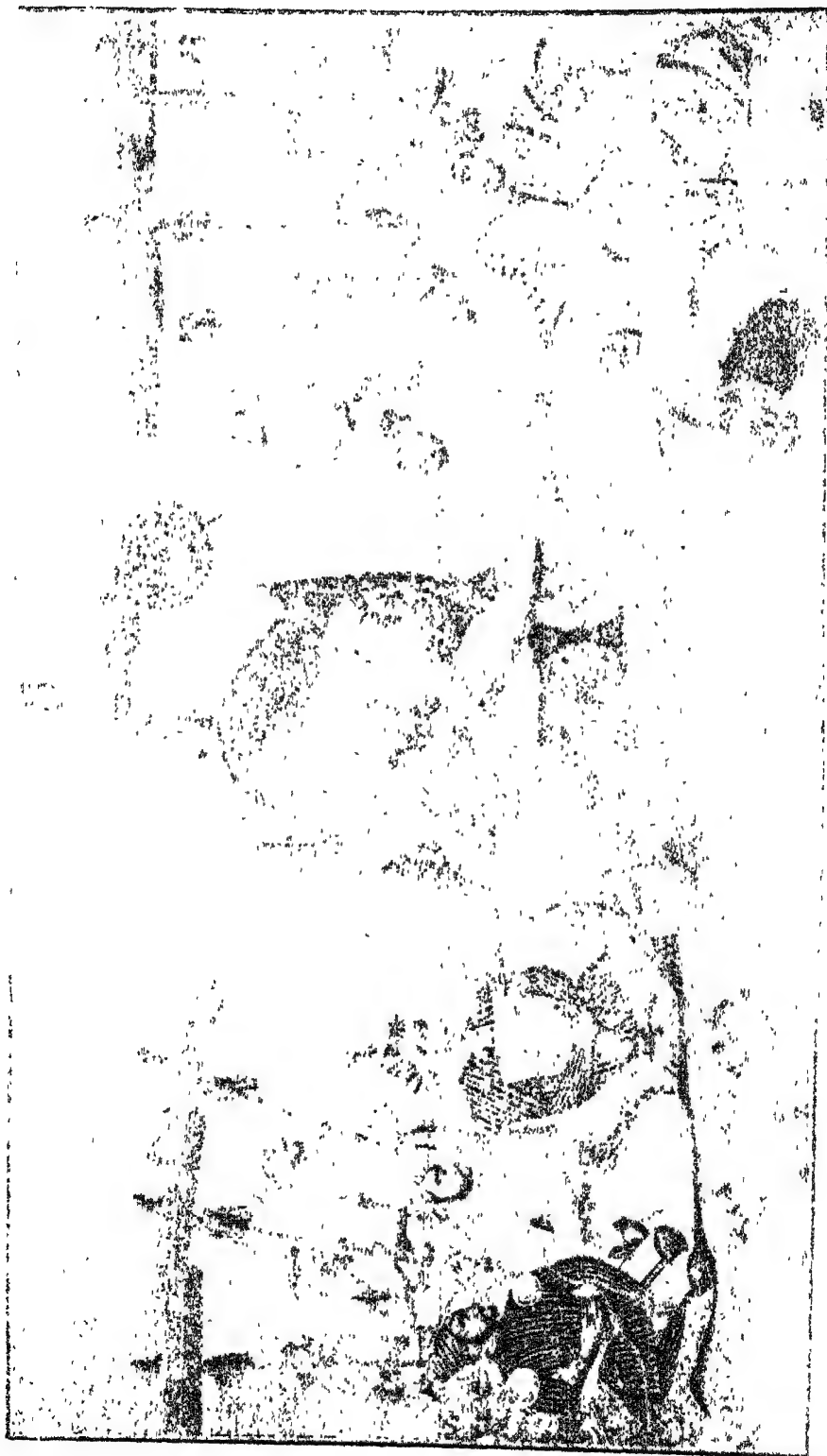
دربارن اکبر

అక్బరునా దుషహస్, ఆస్థాన సవరిత్తుములు

AKH CHAIR'S MEMBERS: Abdul Fazul, Shokh Faizi, Virabala and others

అఖ చైర్ మెంబర్స్: అబ్దుల్ ఫజల్, షోక్ ఫాజి, విరబాలా వారు

శ్రీవాస కావ్యేశ్వరరావు గారు, ఎమ్. ఏ., ఎల్. టి.

క “ ముద్ద మొదల గోవిందులకు నొద

వదయక చా గనఁ బ్రయోగపున్నీవుణఁ...''—శాకుంతలమూ

ప సుతము నాటకము మాడనివారును, అందలి పుని
 చెడ్డలఁ గూర్చి యభిప్రాయము నీయనివారును తఱు
 చుగా గానఁబడదు. కాని యట్టియభిప్రాయములయందు ఏకీభావము
 కానరాదు. ఒక రే యంతము హాసున్నదని యూహింతురో అది మర
 కొందఱకు రుచింపదు. ఇట్లుగుటకు హేతు వేషే యని మనమాలో
 చించినచో స్పష్టపడు నంత మెద్ది యన, అభిప్రాయములనిచ్చెనువారు
 తద్విషయమై దీర్ఘాలోచన సేయక అప్పటికి తోచిన రీతిని
 సిద్ధాంతము చేయుటయే. అనఁగా ఇట్టి యభిప్రాయములకు కార
 ణము “నాకు తోచినది” అను సూత్రమే కాని “వేఱొకటి” కాదు.
 ఏనిమారు మేము బుండవలసినదియను ఆదర్శరూపము గా సిద్ధాంతము
 కానందున “జిహ్వా కొక రుచి” అను న్నామము ప్రజ్వలించినది.

నాటక ప్రయోగ మెట్టిగిగా నుండవలయు నను విషయమును గూర్చి యాలోచింపఁగా నాకు స్ఫురించిన యభిప్రాయముల నీ క్రింద పొందుపఱచెదను.

శ్రీ ప్రగోసాగమున ముఖ్యంగములు:

1. తెలుగులు, స్త్రీలు, గుర్తులు, మిగిలిన యేర్పాట్లను.
2. ఆభివృద్ధి, పాత్రలు, శిక్ష.
3. వాగ్దానము. (సద్వర్తన సద్వర్తనలను శాస్త్రపరిచి కీర్తి.)
4. సంగీతము. (సద్వర్తనలను సద్వర్తనలను పాటలను పాటలను సద్వర్తనలను దీని నుపయోగించును.)

మొదటి యంగమును పునవారు గొంగప్రసాధన యని వాడిరి. ప్రస్తుతము నాటికనమాజములవారు వీని విషయమై నిశ్చేద్యము వ్యయము చేయుచున్నారు. “నాటికయు బూసకము” అను మాట వీరు నుజుచిన ట్లున్నది. విలుగల దుస్తులు తేరలు మొదలగువానికి పెట్టిన సొమ్ము గోడకు పెట్టిన నున్నయు. కొంతకంత విద్యుత్తు మానశక్తికము. “నెల నులగము, ఫల నుధికము” అను న్యాయమాత్రముంపవలయు. ఈ విషయమున పునవారు జాగ్రూకులై ధనవ్యయము తగ్గించుట అత్యవశ్యకము. ఇంత సొమ్ము కర్చుచేసినను పున నాటికములనుండు శక్తియు నాత్రిముల కుచిత గుగు వేషముల సుసూక్ష్మ యుక్తడనో కాని సాధాణముగా కాన్పింపదు. ప్రతి ప్రదర్శకుడనా కీలు గలిగింపవలె డెల్ల “నన్ను సగితమకూలము” లక్షా సీతుకాదు. కాని వేషమున చూధార్థ్యములగదు. పాటు పడెను. శృంగులు, మనవతులు, అంబ్రోసులు మొదలక, వేషములను జూరూక నిగో రుగూరచేరరు.

ఇది సీనియరు ఇంగ్లీషు కుంజ్ పీ.బీ.ఎ. పాఠశాల నామకంగా

పరు. చూచుటకు మిఱుమిట్లు గొలుపుచుండును గాని ఇతరదినములముల నన్నత యుండదు. చూచువారు వైమెఱుఁగుటచే మోసపోకి, యేయే గంగముల కట్టి లోగ లుండవలయునో, తక్కిన యేర్పాటు లెట్లుండవలెనో ఆలోచించి పరిశీలన చేయుట యుక్తము. ఒకానొక నాటకప్రదర్శనమున “శ్రీకావహాటిక” గంగమై యుండెను. తెఱి యిత్తినతోడనే చెందు కుర్చీలు కనిపించెను. ఇది ముందటి గంగమున నర్హములు; ప్రస్తుతము అసంబద్ధములు కావా? కొన్ని విషయములను ప్రయోగించుట కష్టము. వానిని గూర్చి విచార్యుఁడు జాగరూకుడై యుండవలయు. “పానుచేయుటకనిశ్చయమనిచేయుట మంచిది” అను న్నాయ మనుసరింపవలయు.

దుస్తులు కాక పండితగోష్ఠకళాములు కూడ నర్హములయి
యొండవలయు. యుద్ధమున కవధము గిగిస్తామియు, ధనుర్విజ
ములు, తూణిరము, కిత్తులు, బల్లెయూ ముదలగునవి యుపయో
గింపఁబడవలయు. వీని నర్హరీతిని ధరించి యుపయోగింపనిచో శంగ
ప్రసాధన నున్నయు కాదు. ఈ విషయమున మనవారు చాల
జాతకు బౌద్ధాన్యము కలిగియుచున్నారు. అగి దిద్దుకోవలయు.

అభినయము నాటకప్రయోగమందలి ముఖ్యంగము. నేష భాష తెలత బాగుండినచు, అభినయము అర్థముగా నుండనిచో ప్రశస్తిపడదు నిరాపార్థమ. ఈ విషయమున నభిప్రాయభేదము చాలఁగలదు. సాధారణముగా మేడివాణీలయందు నోక మువాండ్రు ప్రశస్తియగుచో యొకరీతి అభినయము. ఇది శాస్త్ర బద్ధము. ఇందు హస్తవిశేషములు కలవు. ఒక్కొక్క విషయము వినకఁగలిగియుండునాచింపవలయు. కృష్ణుని ప్రశంస నచ్చునపుడు దశావ తోగములును, ఈశ్వరుని యర్చన వచ్చునపుడు సుహరింగార్చనయను నూచింపవలయును. ఒక్కొక్క పదము, వర్ణము, జాననీ సాధు నపును, అభినయించునపుడునా హస్తములను యభయమునందలి నువక యవములును పలుమార్లులఁ జెందును. ఇందు ప్రతిపదమునకును నియమితములగు అభినయమార్గములు పెక్కు లుండును. అట్టిది నూ ష్టాభినయమనెను. ప్రదర్శననియమిట్టిది యుండఁగూడ దనియు నూ ష్టాభిప్రాయము. వానియందు యుండవలయునది నూలాభినయము. నానాకావ్యార్థముల నూ ష్టాభిప్రాయముగా నోచితముగ మాటుచుండ వలయు. ప్రతినిమయమును హస్తముతో బోగమువారిపోల్కిని ప్రదర్శింపవలెకలదు. అట్లు నేషుండగుడు. ఈగారణము:

కా. బొంబాయి పట్టణ వీధి దగ్గరకు వెళ్ళి గోమాయనందంబును ము
ఝికరించినప్పుడు....."

ఈ పద్యము చదవవచ్చును. ఇదే మోము ఉన్నటు మొదలగు
- : మా. పం. గా. హ. ద. పే. లము భువి కానము చేసిన చృష్టిసాము
చేసే యూహించడేయకలయుగాని వర్ణింపదలచిన యంగముల
: ప్నిటిని చూపించుట కావక ప్రవృత్తి కాదు. వాడు నిన్నటి కేల
పంకే? అను వాక్యము చెప్పకలగినప్పుడు హస్తచలముచే ప్రతి
మాటను నూచింపకెంచుట మూతి ప్రదర్శనమున చెల్లుకేమో కాని,
సాధారణముగా సుదీర్ఘస్థలములయం దిట్టి పదాభినయము అయు
క్తము; ప్రేక్షకు లించుక బుద్ధిమంతులును మాట నేర్పకవారే గాని
మూలవారు కాదు. అట్లేయడ నూత్నాభినయ నునంగుకము.

ంగస్థలము చేరుకది మొదలు విడుచువఱకు ప్రదర్శనచు
అభినయము ప్రతి ప్రదర్శకునియందును కానబడుచుండవలయును.
చాలమంది తమవంతు వచ్చునప్పుడు కొలదిగనో గొప్పగనో అభి
నయము కనబడుచెదరు కాని తమవంతు తీరి యితిగ్రదర్శకులు
చెప్పనపుడును అభినయించునపుడును కనబడుపరు. ఈ విషయము
వారికి తెలియ దని నా యభిప్రాయము. ఇందువలన నా ప్రవృత్తుడు
తాను నిర్ణీతప్రతియ యగుచున్నాడని భావించడు కాబోలు.
ఓనిని చూచిన చూడలు లే మనుకొందురు? ఒక ప్రదర్శకుడు చూప
టుల కన్నాభినయము చూపించునెడ నీ ప్రతియ యందుల కెంత
ప్రతికూలుండో యూహింపడు కాబోలు! మరికొందఱిట్టియెడ
విషరీతాభినయము చేయుదురు. వీరిని తట్టి వాచిని తట్టి ముసిముసి
నవ్వులు, తల యాచించుటలు, పండ్లు కొలుకుటలు, నోస్యపుమాట
లాడుట మొదలగు చర్యోచనచుందురు. ఇట్టిది కూడ నసంభావ్యము.
కావున రంగస్థలము ప్రవేశించునది మొదలు ఆక్రమణ నేమి జరుగు
చున్నదో అందులో తనకం తెంతయో యెఱింగి తదనుసరణ మొనర్ప
వలయు.

ఈ విషయమున మన నాటకసంఘములు తిరగ రీతిని కృషి
చేయుట లేదు. అభినయము నేర్చుడవాని నియోగింపరు. అన్ని
పాత్రములకు అన్వరితని అభినయించువారు మంచి నేర్పుగ లుండ
వలయు. అట్టివారు దొరకటయే చూచి. సామాన్యులలో నెవ్వరైన
'ఇద మిత్ర' నని చెప్పిన విందురా? ఎంత దుస్సవ్యజ్ఞత్వము! అభి
వృద్ధి చెంద నుత్సహించువారే లేరు. కాలక్రమమున నభినయమం
దభివృద్ధి చెందుచుండెడివారు పదిమందిలో నొకరైన నుండ రని
నా నిశ్చయము. పక్షపాతబుద్ధి లేక పరీక్షించినచో నిది నిర్ధాంత
మనవచ్చును.

రసనూచనము మిక్కిలి కఠినము. నేర్పరులు కానిచో రసభేద
ముల గుర్తింపలేరు. గుర్తింపనివారు ముఖమి కానమున నెట్లు గమనిం
తురు? ఒకానొకప్పుడు అనేకరసములు సమ్మేళన మగును. విచార
ములో నున్నప్పుడు కోపము, కోపమున విచారము, ఆశ్చర్యము,
అనభావము, నిస్పృహ మొదలగునవి తటస్థమను; వానిని చూ
చింపనిచో ప్రదర్శకుడ ధర్మం దగునా? కాని, ఏయే పద్యగద్యముల
యం చేయే గమము లిమిడియున్నచో యెఱుంగువా రెవ్వరు?
దీనికి కారణము మున్నాం వెఱుంగనగును. ఒకవేళ ముందు

చెప్పబోవు గొప్ప లోపమునకు లోనుగాకున్నను, అభినయ మెటు
లుండవలయుననియు సరిగాను తెలుఁగువారు సామాన్యము గా ననురు.
అభినయ మెటు లుండవలయునని షేక్స్పియరు నహతిని నాకు
లెబ్ అను తన నాటకకాలమందు ప్రచురించినయన్నాడు. అభి
వృద్ధిని కోరు ప్రతిప్రదర్శకుడును ఆ విధుల జీవ్యోగమునం గుంచు
కొనుటయే కాక, వాని నాచరణమునం దుపయోగింపదగును.

అభినయమునలేనే ప్రాముఖ్యము నొందిదగిన మంత్రముకయం
గము వాచకము. ఇప్పటి నాటకములలోని గ్రంథ మంతయు సద్య
ములు, గద్యములు, గీతములతోఁ గూడియుండును. ఇందు మొదటి
రెండును నాటకకర్తలే సమకూర్చెదరు. మూడవ భాగము కొన్ని
నాటకములయందు గ్రంథకర్తలే రచించిరి, వేఱొక కొన్నిటియందు
సంగీతజ్ఞు లెవ్వరో రచించుచున్నారు. ఈ మూడింటియందును సా
ధారణముగా నుండవలసిన లక్షణములు—స్పష్టత, నిర్దుష్టత, అనర్గళ
ధార, యుక్తవగు విరామములు, ఊతము. వీనిని గూర్చి విపుల
ముగా వ్రాయుటకు స్థలము చాలదు; కావున సంక్షేపముగా
చెప్పెద. అక్షుగములను మాటలను మ్రుంగి వేయకుండ, తప్పుటాచ్చా
రణ లేకుండ, చెప్పిన మాటయే చెప్పి కాని, ముక్క నోడక ఒక
స్మృతిముగా నాగిపోయి గాని హాస్యాస్పదండు కాక, అర్థమునగును
భావమునకును ననుగుణముగా నాఁపుచు, మాటలను ఒత్తవలసినచో
టుల నొత్తి, కంఠధ్వని చూపట సంఖ్య ననుసరించి నిగ్గుకాను మెల్ల
గాను నుంచి, పత్యగ్రంథమును పుస్తకాపేక్ష లేకయే ఎప్పువారు
యుక్తప్రదర్శకుడు. ఇందు నొకమొదటి చోటులను నొక ముండ
వలసిన స్థలములను గమనించి పత్యగ్రంథము చెప్పవారు పగిలబోయి
నొక రుండట కష్టము. ఏల యన, ఇట్టి విషయములను సరిగా
నెఱుంగుటకు ప్రదర్శకుడు నుంచి భావాభాసము కలవాఁడును
వాచకమున శ్రద్ధతో నభ్యసించినవాఁడును కావలయు. ఎక్కువగా
కావ్యపరిచితి లేకపోయినను తామాడెను నాటకమయినను అంగు
లాగ్రముగా నర్థము చేసికొనుటయే కాదు, అందున భావములను
గూఢాభిప్రాయములను గురుముఖంబున నేర్పుకొనలగును. ఇప్పటి
ప్రదర్శకులలో చాలమంది శాతశాలలో పాఠములు గడుపలేక
మానుకొని పోయిగా నుండవచ్చు నని నాటకసమాజములలో చేరిన
వారు. వారికి “స్వర్ణమునకు పోయినను సవతిపో” గనునట్లు ఒక్క
దను శిక్షయేనా?

ఇప్పటి నాటకులకు శిక్షయే లేదు. నోరు పిప్పి. గూగు
తప్పులు; అందుచే విద్యాధికులు విని సహింపఁబాలురు. వాచకమున
తప్పు లేకయుండు ప్రదర్శకులు నే నెఱుంగునంతకంటె మన యాంధ్ర
ప్రపంచమున విదాఱుగురికంటె హెచ్చు లేరు. నిరీక్ష సగృహధారణ
ముగా తప్పు రాదు. “ప్రమాదో ధీమతా మ.” “నిరీక్షా నైర్దల.
తదితిరులు తప్పు లేకుండ నుచ్చుచుంటు గగనమును.”

పద్యమున వేసి చెప్పిన లక్షణములకు పోగొ. సంగీత ము
నాను. ఇందు స్థానిత్యములు చెందు. “రంగస్థలమున సంగీత మిట్టి
చోటుల నెట్లు లుపయోగింపనగు?” అను విషయము సాధారణ

న మోక్షమున కర్హిని మనసా భావించి, శుభోదయమును గూర్చి
సమస్తమును గూర్చి వక్కాణించుచున్నాము. ఇంకొకటి చేతులు కారము
మును మేము పోషింపజాలము.

దుర్మదాంధకారమునందు కన్నమిన్ను గానక స్వశుభాప్తిని
గోరు నారెవ్వరైన దెలివనక దుర్మదాంధకారమున వీడక మా భా
తులు, మా వాద్యప్రియులు, మా గాయకులు, మా గంగప్రవర్త
కులు, మా శిక్షకులు, మా పీఠీకులు, మా ప్రేక్షకులు, మా స్వపరి
వారమును గూడ ఎంత చెడ నెడదాయు ద్రోహుచున్నను, ప్రా
చీనమయిన యీ భారతశాస్త్రముందు సర్వ భారతీయుల విశ్వాసము
మాత్రము శుభోదయమునకు వ్యతిరేకభావముగో చుగలరేదు. ఇ
యొక కాగణముచేతి ప్రస్తుతము మేలే చేతురంగులుగు నని భావిం
చుచున్నాము. ఏ నందురేని, ఈ విశ్వాసము మా భారతీయభాగ్య
ములకు బీజభూతము, కావున సమాపవర్తి. అట్లు గనుక ప్రధాన
బంధము కావట్టి యెన్ని నేరము లయినను నుమ్ములకు కృపా
దృష్టితో పీక్షిండుటకే మా భారతీయుల నిష్పక్షు శరణము వేడు
చున్నాము. మా దుర్మదాంధకార పుమ్ములను వీడకున్నందున మా
ప్రదర్శనములను సమీపింపరా దని కొందఱు వీరవరులు చేసిన
నంతనము మాయెడలను ఈ దేశమునెడలను మీ యెడలను కూడ
ప్రయోజనకారి కాణాల దని ప్రాజ్ఞులు ఎవ్వరు విశ్వసించరు ?
దైవానుగ్రహముచేతి సర్వ శుభములకు నాలవాలమగుచున్న యీ
నూత్నికాలము అన్నిటితో పాటు భరతవిద్యను గూర్చి కూడ శుభ
వీక్షణమున నలరగలదని నిశ్చితార్థప్రాప్తిని సమీపించు నాస
తో గున్నాము.

ఇకల ప్రధానవిషయమును గూర్చి ముచ్చటించెను. మన
ప్రధానవిషయము నాట్యరంగము. భారతీయపరిభాషణా సంగీ
తము, భరతము, నాట్యము అను శబ్దము లొకే ప్రయోజనమున
భిన్నార్థకము లయ్యు వాడబడుచున్నవి. విద్యమానస్థితి కనుకూ
లింపునట్లు సంగీతి మనగా స్వరరాగగీతవాద్యముల చేరిక యని
చెప్పి, గానసభలయందలిదానిని సంగీత మని వాడుటకు మేముప్రీతి
వడుచున్నాము. నాట్య మనగా నృత్యకృత్యనాటకరంగములకు
సంబంధించిన విషయములుగా భావించుచున్నాము. సంగీత మనగా
భావరాగతాళములు గావున, తాగ్యత్రిక మనదగి, సంగీతనాట్య
ములకుఁ జెప్పదగిన యావద్విషయములు నిందు చేరు నను నిశ్చయ
ముతో నొకవంక సంగీత మని గాయకలోకమును, ఒకవంక నాట్య
మని ప్రదర్శకలోకమును సంధించుచున్నాము. మా నాట్యశబ్ద
నిష్పత్తివలన వీణా పుష్కరాది సర్వవాద్యములను, సంస్కృతాం
ధ్రాది సర్వభాషలను శృంగారవీణాగీతములును, భారతీయ
కళాది వృత్తులును, నగోపాలంభాది ఆలంకారికృతులును, స్త్రీ
పురుష స్వరూపామృత్య భిక్షుక పరివ్రాజక సేవాధికార విప్ర
నూద్ర దృత్యాచార్య కిరాతా సర్వవల కయ్యెడి వేదభావ
ములును, సర్వభావములును, ఏకాదశపంచాంగ్యావంతులును
నాట్యరంగము నీ కరియచున్నట్లు నెలివంగదు. ఇట్టి వీని ప్రయో

గము చాలఁ గలను. స్వకావశ్యమునకును ప్రధానమైన నానక
వగవగన వీరగంగములవలన నేతమునకు సహోపకృతి కాలాన
కల్యాణము గాను నానానూలముగాను నిర్ధింపఁగల దని ప్రాజ్ఞు లెల్లరు
నెల్ల కాలమునుండియు నమ్ముచున్నారు.

౧. నాటకరంగము—ఇది ఎల్లరును తెలుచుగా చూచు
చున్నదియే ! దీనిని గూర్చి కొంతకాలమునుండి ముఖ్యక సమీక్ష సం
గ్రహమును వృద్ధిని కోరుచు చాలా శాస్త్రజ్ఞుల పండితపాఠకులు
పాటువడుచున్నారు. ఆంధ్రప్రదేశమున బల్లారి, చెన్నపురి, బంద్యూ,
రామగుర్రాంధ్రవరము, కాకినాడ మున్నగు చోట్ల నాటకరంగము
ములు స్థాపించి సుస్థితిని సమీపింపజూచుచున్నారు. ప్రదర్శనము
జీవముగాఁ గల సుభిన్నాటకసంఘాదులందలి స్త్రీ పురుష పాత్ర
ములకు పాగు శిక్షణము లేనందునను, సంజీవలతే విలాసమాత్ర
ముగా స్థాపింపబడిన యితరసంఘములందు నటీనాటనియనక్రమ
ములు లేకపోవుటవలనను, గంగస్థలాధికారియన కర్తవ్యము గానివారు
భవవంతు లయిన కారణముననే దాంభిక ప్రసిద్ధి చేతనే గంగస్థలము
నందు ప్రవేశించి నెత్తనము వహించి కథ వడపుటకుఁ దొడఁగుట
చేతను, ఇటువంటి కాగణములచేతి గంగప్రవేశకానియనక్రమము
నరిపడక సామదాయికముగా రూపకములు జౌచిత్వము నెనయు
ట దుర్లుట సాగుచున్నది. కొన్ని భాషములు గద్యమునగును
గలవు. మన నాటకముల గద్యమును గూర్చి యొకటియగును
ప్రదర్శనములను గూర్చి యొకటియగును విమర్శముల తీరుగఁ గాని
వ్యాఖ్యానముల తీరుగఁ గాని గ్రంథములు వెలువడుట ఇంక మీఁద
అవశ్యక ర్తవ్యము. గతానుగతియు గా నాంధ్రమున నట్లుండు కూడ
నాటకరంగమునకుఁ బూనియున్నవారు. ఇది పండితులకుఁ గూడ
నులభి కార్యము కా దని వా రెఱుంగును. చాలమంది నాటకము
లను పోలిన నాటకములకు పెక్కిటిని గించిరి. ప్రదర్శనములును
ఈతీరుగనే బైలుజేయుచున్నవి. నాటకవ్యాఖ్యాన ప్రాయశఃపడినచో
ప్రదర్శకులకు అతి చాల నవకరించుటయే గాక వారిలోనే చాల
మంది గంగాధికారియనకుఁ దగినవారై నటలక్షణములను పొందఁ
గల రని నమ్ముచున్నాము. నటాధికారియను మనము గోరుదు
మేని అందుల కిదియే మార్గము. నటాధికారియనుగాని ప్రదర్శనము
లందలి లోపము లణగవు. అప్పుడు గాని బొగుగా ప్రేక్షకాదా
ణము సమకూఱదు. నాటకాభివృద్ధి కిదియే బీజము.

౨. నృత్యరంగము—ఇది యేక వాగ్రప్రవేశమునఁ ద్రాగ
భింపబడి సహాయపాత్రప్రవేశ మయినపిమ్మట అవస్థానకరణము
చేతను నృత్యసహాయముచేతను ప్రధానసాధికారముచేతను సభ్యా
దాణమును బడయుచున్నది. ఇది యుత్తమ గంగ లక్షణము. ఈ
రంగమే వివాహదులం దిప్పుడు మేళ వనెడి రూపమును ధరించి
అభినయమును చేరిట నసభ్య ప్రదర్శనములకును అనగుణలభికిని
నిలయమొప్పుదు. పరిశీలించితిమేని నిలయగరిము, కాకినాడ,
రాజగుర్రాంధ్రవరము, గుంటూరు, చెన్నపురి ఈమున్నగు పట్టణము
లందును పటికొన్ని చోట్లను గంగప్రవేశమున కర్హత గల గణిక

లున్నారు. వాటికి విక్షణము లేదు. కొంతలు రంగమండపమున బొదిత్తము వీడ అంగిక్కులయిన అవధ్యభావములను అనుకరణము చేయు దూడములయినవానిని ప్రదర్శించుటచేత మే మెంతోకష్టము నిర్విణ్ణుల మగుచున్నాము. మా నిర్వేదము నెడబాయుటకు సాధన సంపత్తి లేదు. కీర్తిశేషంబయిన పండితులను ప్రామాణ్యముగా గాని విక్షణముచేతను కీర్తిశేషుల డయిన పండితులను విక్షణముచేతను ఏలూరి గణింపటకు కొంతకంటే ప్రదర్శనమార్గము తెలిసినది. అయినను చెప్పెడి దేమి? పుత్తిరంగముచేతను అవగుణభావావ్యక్తము చేతను గణింపటకు సమరాండ్రమేళము మగుకరకులసంపృక్తమైన శేషసెట్టువలెను, మాణిక్యభూషణప్రకృతిచేరి నలరాకడి కిరీభాగములు గల పుష్పగమనాహమువలెను నీతివిదులచే భాసింపబడు మంటుకలను, పుత్తిరంగముల ప్రేక్షకాధికారము సంక్షిప్తకోటి యందు చెడి సామాన్యజనులకు మార్తమే లభ్య మగుచున్నది. జనరాలి చెక్కు గీటుటయందలి సారస్వము విలాస సౌఖ్యముని లాలకుని కన్పించు, ఏమి ప్రయోజనము? అట్లబ్బుట నెవరు మెచ్చెదరు? విప్రలభా విరహోత్పత్తికి నాది శృంగారనాయకల విప్రయోగా ద్యవస్థానుకరణము ప్రేక్షించుటకు సామాన్యజనులకాదసాధినాభుండు వీక్షణములు ప్రసాదించియున్నవాడు? కాబట్టి ప్రదర్శకుల యవగుణప్రాబల్యముచేత అన్యప్రేక్షకలభిము పుత్తిరంగవివాదమును సంబంధించగలిగితిమని విన్నవించుచున్నాము. ఈ యంతకును ప్రదర్శకాధ్యక్షనిర్ణయము లేకపోవుట కాగణము కావచ్చును.

3. పుత్తిరంగము—ఇప్పుడు నాటక పుత్తిరంగముల కంటె పుత్తిరంగములసంఖ్య బొత్తుగాక్షీణించినది. ఈపుత్తిరంగాధికారము దేవాలయములందు దేవదాసినులది. ఆ దేవాలయములు ఆ దేవదాసినులు ఆ యధికారము ఇప్పుడు చెడినది. కొంత కాలము క్రిందటిరకము గణింపటమనే పుత్తిరము అభ్యసించుచుచున్నవచ్చినది. ఈ కాలమున చెన్నపురి, తంజావూరు, బొబ్బిలి ఈ మున్నగు ప్రాంతముల కొలదిగా పుత్తిరములున్నాయి. దేవదాసినుల వృత్తి దేవాలయములలో దేవుని రానిడి వరుభించుచు పవిత్రపుత్తిరమున పుత్తిరగీతాదుల నెఱపుటగా ప్రథమమున నేర్పడినది. కాని అది విలోపమయిన కారణమున మొదట దేవుని భాగ్యంబయి ప్రజలకు దల్లుల

కల భావించబడిన నీరు నానాటికి చుట్టడికి బాల్చడి బాజము నకలంబించిరి. నీరు మొట్టమొదట గోవుని చంగుట పరిశ్రమగల యున్నప్పుడు పూజారులకు నరగి లక్షిలంబు కాగా నుండుచెలుపలకు ద్రోయబడి యిట్లయినారు. ఈ సంగతి నే మోనియరు చివరికి గుర్రదొరగారు కూడ వ్రాసియున్నారు. ఇట్టి కుల వివక్షితి సామయిక భారతభూమిని బహుమున కై యేర్పడుచు వలెదు. గాన పుత్తిరలనను స్వాతంత్ర్యమువలనను స్త్రీలకు వంధ్యావ్యవస్థాభివృద్ధి రమో యేర్పడు నని మన ప్రాజ్ఞులును పాశ్చాత్యవిజ్ఞానులును కూడ ఇప్పు డేకగ్రీవముగ అంగీకరించుచున్నవారు. ఏదీయినను నీ విషయ గాఢముల నాశనగతికి, మేష్టరు లెక్కి మేష్టరు గోల్లను అను పాశ్చాత్యవిజ్ఞానులు, స్త్రీల దాసీవృత్తియే స్త్రీల స్వాతంత్ర్యమే కారణ మని నొక్కి చక్కాణించియున్నారు. అట్టిగి మొట్టమొదట అనులోపముగా భావింపబడినను, స్వాతంత్ర్యముచేరి వివాదము ముగించబడినందులకు దయకుట ఏమియును సంగత్యము లేదు. రాజసంస్థానముల దాసీల మని చెప్పుకొను ఇంకొక విషయము. పుత్తిర పుత్తిరమున సంబంధము లేకయే పయికారణమునీతి దేవతల సాక్షాత్తులను బొందుచున్నవారు.

ఈ ప్రదర్శకులకు చివరి సంభవించిన పిచ్చుట వాటిలో సంబంధమున కిష్టములేని యుత్తమాచార్యులు నిదర్శనములు క్రమముగా మానినారు. ఉత్తములు కార్యమునుండి తొలగినవారైనా, ఈ యు నీ ప్రదర్శనములకు నీవిద్యకు షీణగతి సంభవించినది. పుట్టికాఫిలికి పుత్తిరగీతాదు లాలవాల మయియున్న కాలమున దేవదాసి నులు, రాజపుత్రికలు, చారణ లను సాంసారిక స్త్రీలు బ్రాహ్మణులు, యొద్ద నీ విద్య కన్యసింపింట్లు వెక్కు నిదర్శనములు మాచెట్టుచున్నవి. ఈ సంగతి నే శ్రీమతి ఇందిరాబేని యొకదాని నాను నానా యొకప్పుడు ఒక యాంగ్లేయపత్రికలో వ్రాసియున్నది. పుత్తిరమున నట్టి ప్రవేశించి భక్తిబోధకములయిన భాగములను నిర్మించి వాద్యమసారముగా పుత్తిరమును నెఱచి అభివృద్ధి సాధింపగల నని నొక్కరుణము నేయుట ప్రాచీనాచారము. ఈ గూఢము సున్నము లేదు. ఏ మయిన నేమి! నాట్యగోళములందలి విద్యభివృద్ధి షీణగతి వచ్చినది. కళావంతుల ప్రాబల్యము నెదిరియున్న మా కాలగతిని గూర్చి విచారించుచు నేను నెలపు మున్నగుచున్నాను.

అమృతాంజనము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము

చక్కనిడబ్బితో సహా సీసా ౧-కి ౨ అణాలు మాత్రమే

అమృతాంజనము డిపో, 6 తంబుళెట్టిపిడి, మదరాస్—లేక 109 ప్రేరిండ్లు, బొంబాయి

చిత్రలేఖనము

పాలనార్థి రామమూర్తి గారు

మన సాహిత్యములను వ్యక్తీకరించుటకు మార్గములు మూడు:

1. వాగ్రూపము 2. లేఖనరూపము 3. చిత్రలేఖనరూపము.

వాగ్రూపమున వెల్లడించువారు ఉపన్యాసకులు. లేఖనరూపమున తెలుపువారు కవులు. చిత్రలేఖనరూపమున విశేషీకరించువారు చిత్రకారులు లేక కలపిలు. మూడవారు లేఖనములన తమ యభిప్రాయములను వెల్లడించుచున్నారు. కవులు గ్రంథరచనలపై తమ యుద్దేశమును వ్యక్తపరుచుచున్నారు. చిత్రకారులు పసిబిడ్డలకును విద్య విహీనులకును సులభముగా తెలియగలందులకు సృష్టి నంటిన చిత్రముల మూలమున విశేషీకరించుచున్నారు. సత్యము వ్యక్తములమీదను దేవాలయములమీదను, గుడ్డలమీదను, కాగితములమీదను, భాగవత రామాయణములలోని కథలను చిత్రించి చూపుచున్నారు. కావున అభిప్రాయములను వ్యక్తీకరించుటకు చిత్రలేఖనము కూడ నొక ముఖ్యసాధనము.

తొలి యీ చిత్రలేఖనవిద్య పున దేశమున మిగుల ఉన్నది. దేశయందుండి యిప్పడు క్షీణింపబడినది. చక్రములననుసరించి గాథలనలనను సేరియక చూపుచున్నది. అభిజ్ఞాన శాకుంతలనాటకములో దుష్కర్మములకు కేతులను చిత్రపటమున లిఖించినట్లును, రామాయణనాటకములో గర్భావస్థలోని రామచంద్రుని చిత్రపటమును, ఆ పటమున యీ కథలను సంగ్రహింపి పటమున చిత్రించినట్లును, మురారినాటకములో గాంధీజీని సీతయొక్క పటమును చిత్రించినట్లును లేకపోవుట మిగిలినవారుగా నిట్టి నిదోషములు గాన నగును. సత్యము వివాహములయందు వధూవరుల చిత్రపటముల నొకరికొకరు పంపుకొను వాచాగ్ర మున్నట్లు గ్రంథములకలన నభియోచుచున్నది. అదియును గాక రాగిరేకులమీద చిత్రపటములగా లేఖనము గీచి నదియు శక్తిరూపమును లిఖించినట్లును గృహనిర్మాణ విషయక లేఖనములు గల గ్రంథములందున్నట్లును. దీనివల్ల చిత్రలేఖనములో కొన్ని లేఖనములను విశేషించి వ్యవస్థాంతములు గలవు.

చిత్రలేఖనవిద్య బుద్ధుని కాలములో నత్యున్నతదశయందుండినట్లు ఆ కాలమున నిర్మింపబడిన దేవాలయములనుబట్టియు మూలములనుబట్టియు స్పష్టపడుచున్నది. అప్పటి తాతి కట్టడములు, తాతి ప్రతిమలు, తాతి స్తంభములు, వానిపై నులపబడిన జంతుపక్షి చిత్రములతో కూడిన లతలు, అందరినీ సగ్గీ పలులు భగవంతుడగు సుందరి వెక్కువల సేటికిని వెక్కువదగక మున్నవి.

ఎల్లప్పుడూ, ముఖ్యము, పంచబలిపురము, అచలమున మున్నగు క్షేత్రములందు చిత్రకారులు తమ వైపున దెలుపుచు చిత్రములను చిత్రించు చిత్రములగు ఆ కాలములను, నిరంతరము దేవాలయము

ముగాను ఒక్క తాతి నే వధులు వినుగులుగాను చెక్కునట్లు నిర్మింపము లిప్పటికిని మానకు గానవచ్చుచున్నది. ఒకతాతి మీదనే గాక దంతముమీదను నొయ్యిమీదను సగ్గీ పలులు చేయుచున్నట్లు ఎల్లప్పుడూ విగ్రహములు.

శురుష్కల ప్రభుత్వ కాలములో చిత్రలేఖనవిద్య అభివృద్ధిలో నున్నట్లు వెక్కువ ప్రాంతములు గలవు.

ఆగ్నేయ చక్రవర్తి ఆస్థానమునందు “నర్మదా” అను చిత్రకారుడు చూహభాగ్యయోధమునాటి చక్రవర్తిరూపులను చిత్రలేఖనములను లిఖించెను. ఈ వ్యూహమునందలి చిత్రములు లన్నిటిని “సలహా” అను చిత్రకారుడు గంగులతో చిత్రించెను. ఈ వ్యూహమువల్ల రేఖాకారము గాక ఏనుగులు, శుగ్రములు, భిగంగిదళము, కాల్బలము మున్నగు యుద్ధపరివారముయొక్క వస్తువులతో మిగుల చతురత్వముగా నేర్పాటు చేయబడినది.

మహావీరుని కాలములో “హామి” అను చిత్రకారుడు ఆస్థానమునందు కొలువులో నుండి చిత్రపటములైన పటములను చిత్రించి చక్రవర్తి గానంపఁ జేసియున్నట్లు తెలియుచున్నది. జహంగీరు చక్రవర్తి దిగ్విజయమునందు సమీపముగా చిత్రించిన పటము పాంజాబిలో నున్న తాతా గారిద్దరు మున్నది. ఆ పటము చిత్రకారుని మొక్క చిత్రలేఖనానైపుణ్యమును సేనోళ్ల గాటుచున్నది.

మహావీరుని శిష్యులలో “ముంతుడు” అను చిత్రకారుడు “భక్తిగంగా” యను లోకమును దర్శింపఁబోవుట” అను విషయమును “హామి” వ్రాసెను. ఆ పటము బయ్యూరులో గలది. ఇది మిగుల భావానుగుణ్యముగ నున్నది.

1560-వ సం. న ఆగ్నేయ కాలములో “నర్మదా” అను చిత్రకారుడు రాజపుత్రి స్థానమున కొంత సంస్థానముయొక్క గవర్నరు ఆగ్నేయ చక్రవర్తికి అక్కడ కోటయొక్క శాశ్వతవస్తువులను సాక్షాదృశ్యమునట్లు ఒక చిత్రపటమును లిఖించెను. సత్యము ఆగ్నేయ రాజపుత్రినాలోని గణతంబరు కోటలో బొంగుచున్నట్లు చిత్రించిన చిత్రపటము మిగుల మనోహరముగా నున్నది.

వివిధవిషయములను మూచించుచు వ్రాయబడిన చిత్రపటములు మిక్కిలముగా నున్నవి. వీనినిబట్టి శురుష్కల కాలములో గూడ చిత్రలేఖనవిద్య మంచి దశలో నున్నట్లు స్పష్టపడుచున్నది. సత్యము పట్టు గుడ్డలమీద పలు గంగులతో పురాణగాథలను, భూరుల చిత్రపటములను, గణగంగులను చిత్రించుచున్నట్లు గూడ చిత్రించుచును గలవు.

గంగులతో చిత్రించు ఓ గాక సత్తములను సయనపృథ్వి విషయములను పురాణములలోని కథలను చిత్రముగా చేయు

నిపుణులు గలరెటు. మరియు కిరీటములమీదను, కల్పితురాయిల మీదను, ఏనుగు దంపములమీదను, చందనతరువులమీదను పులి గోరులమీదను, బంగారు వెండి ఆభరణములమీదను నుంచి నగ్ని పని చేయవారు అనేకులు గలరు. దీనినిబట్టి నొచింపఁగా పూర్వము చేతిపనిలో మనవారు పంచి వైపుణ్యమును ప్రఖ్యాతిని గడించినట్లు తెలియుచున్నది. ఇప్పటికిని కొన్ని చేతిపనులు అక్కడక్కడ నలిచియున్నవి గాని పూర్తిగా నశించిపోలేదు.

పూర్వపు పన చిత్రలేఖనమునకును ఇప్పటి పాశ్చాత్య చిత్రలేఖనమునకును భేదము చాలఁగలదు. మన చిత్రకారులు చిత్రించిన పటములందును, ప్రతిమలందును భావము [హృదయము] సయితము గనఁబడునట్లు విగ్రహమును జిత్రించెడివారు. బుద్ధుని విగ్రహమును జూచిన ప్రతివానికి ఆయనయొక్క బుద్ధత్వము, వైరాగ్యభావము ఆయన విగ్రహమునందు మూర్తీభవించియున్నట్లు గనఁబడును. పాశ్చాత్యచిత్రలేఖనములో నీ భావము గనఁబడుట అరుదు. వారు వైరాగ్యమును మాత్రమే తద్వలన గా నుండునట్లు చాయలుటకు యత్నింతురు. కాని భావమును గనఁబఱచుటకు యత్నింపరు. మన చిత్రలేఖనము భావరూప ప్రధానమై యుండును. వారిది రూప ప్రధానమై యుండును.

వైవిధ్యములను బట్టి నొచింపఁగా నిప్పటికన్న పూర్వము చిత్రలేఖనవిద్య భరతఖండమున మిగుల ఉన్నతదశయందుండినట్లు స్పష్టపడుచున్నది. పురుషులే గాక స్త్రీలు సయితము నీ విద్యలో నిపుణులై యుండినట్లు దృష్టాంతములు వెల్గులు గలవు.

రాజా రవివర్మ గారు పాశ్చాత్యచిత్రలేఖనమును భారతీయ చిత్రలేఖనమును సమన్వయము చేసి జాతీయభావములతో చిత్రపటములను చిత్రించి ఖ్యాతి గాంచెడి.

గ్రంథములకన్న పటములే పసిబిడ్డలను నాకర్షింపఁగలవు. అక్షరజ్ఞాన ముండిన గాని గ్రంథములను జదువుటకు వీలండదు. నిరక్షరులకీ యైనను, మాటలు రాని పసిబిడ్డ యైనను, జిత్రపటములను జూచి కొంత గ్రహింపఁగలరు. కావున బాగోగులకు గ్రంథముల కన్న చిత్రపటములే ముఖ్యసాధనములు. జాతీయోద్ధరణకు జాతీయ పటములే యుండితీరవలయును. ఎవఁడు జాతీయభావమును జాతీయచారములను నడవడులను బాగుగా గ్రహించి చిత్రపటములను చిత్రించునో, అతఁడే నిజమైన చిత్రకారుఁడు. అతఁడే నిజమైన దేశభిక్తుఁడు, దేశసేవకుఁడు. దేశముయొక్క పూర్వపు బొన్న త్యము నిలుపువారలు కవులు, చిత్రకారులు. దేశముయొక్క భావిశక్తి వీరివై నిలిచియుండును. భారతపుత్రులలో రాజా రవివర్మ గారు నిజమైన దేశభక్తులని చెప్పవచ్చును. భారతభూమి యెల్ల పాశ్చాత్యచిత్రపటములతో నిండి నిబిడికృతమైనప్పుడు రవివర్మ గారు, తమ చిత్రలేఖనాకాశలముచే పృథ్విజాతీయపటములను చిత్రించి భరతఖండము యొక్క నయనాల వెనఁజెల్లిరి. రవివర్మ గారు గట్లు చేయనివో మన జాతీయత్వము అడుగంటియుండిడిది. ఎప్పుడు పరదేశీయపటములు మన గృహమునం దలంకరింపఁబడెనో, ఎప్పుడు వారి ప్రతిమలు

ఆటబొమ్మలు మన పసిబిడ్డల చిన్ని హస్తములందుండినో, ఎప్పుడు వారి పటములు మన దేవాంగణములలోను, కళ్యాణగృహములందును దూరెనో అప్పుడే మన జాతీయత నశించినది. మన చేదుములు నూతనివి. సజాతీయధర్మమును వెల్లడించు దుస్తులు తిలకము వాసనమాత్రావశేష మైనవి. ఒక పురుషులలోనే గాక స్త్రీలలోఁ గూడ మార్పు గలిగెను. మాటలు రాని పసిబిడ్డల హస్తములు వైతము విడచియుల ప్రతిమలచే నలంకరింపఁబడుటచే చిన్నతనమునండి మన బిడ్డలనుస్వజాతీయతనుండి వేలుపఱచుచున్నా మని తలంపవలెను. పసిబిడ్డలు మాటలాడఁజాలరు గాని నేటి మన్న వస్తువును చూచి గ్రహింపఁగలరు. బొమ్మయొక్క గంగు నందమును గాని చూడనిదింపఁగలరు. మన కంటికి అనుక్షణము గనఁబడు పల్లెండ్లకూల, జిన్నదమ్ముల, అక్కచెల్లెండయొక్క రూపరేఖాతీలాసములు వేలు; తన చేత నున్న ప్రతిమయొక్క రూపము వేలు. ఒక్కొక్కప్పుడు అట్టివిజాతీయవిగ్రహములు పసిబిడ్డల నానిరింపఁజేయుటకు మూలగ భీతిల్లఁజేయును. మనము మన బిడ్డలకు పసిగినమునండి విదేశీయ రూపపటములతో మైత్రిని గలిగించుచున్నాము. ఎప్పుడు, మన దేశముయొక్క భావ మన కురుల గంగులన చేప్తులు మనము ధరించు దుస్తులు మున్నగునవి మన బిడ్డల హస్తగుండలి సాగ్యులలోఁ గానఁబడెనో, అప్పుడే మన బిడ్డలను మన జాతీయతనుండి వేలుపఱచుచున్నా మని తలంపవలెను. ఒక్క జాతీయగారు గాక, ప్రాచీన భారతమహిమ యంతయు నధోగతి పాలయ్యి నని రూఢిగఁ బ్రకటమృత. మన జాతీయతను వెల్లు మన భాగవతీరంగ్రహులయొక్కయు, మన ఋషిసత్త్వలయొక్కయు, వాక్సానన్యక యజ్ఞయాగాదులయొక్కయు, దౌగిపులకవులయొక్కయు, పురాణపురుషులయొక్కయు, ప్రఖ్యాత గాంచిన యుగతీతిలకములయొక్కయు ప్రతిమలు, పటములు వాతన ముండిన కనియే తెలంపవచ్చును.

కాని, జాతీయచిత్రములను ప్రసాదము భారతభూమి నంతయు నావరింపవలెనుమన్న పుష్కల భావోన్మేష గాన తన చిత్రపటములను నేరువువలె నడ్డువెట్టి భారతజాతీయతను గానాడెను. భావ భాగవత గామాయణా సకల ప్రాచీనగ్రంథములంబట్టి జాతీయములను చిత్రపటరూపమున చిత్రించి కాశ్యోతీర్థి చడఁచెను.

చిత్రలేఖనవిద్యను గురించి పూర్వము ప్రాచీన గ్రంథములందుగా నగపడుట లేదు. ఈ విద్య నశించుటకు హేతువు మనము దీనికి తగిన ప్రయత్నము నివ్యర్థకులహుటయే యని నోచుచున్నది. ఈ కాలములో జదువే దీవనోపాధి కనుక మన విద్య నుగమున నుండే గొరవసాగ్ర పరియిన దనియుఁ నలంచి ప్రతివారును నానంద యభ్యసించుచున్నారు. ఇప్పుడప్పుడు మనవారు చిత్రలేఖనమున పదువునకు సహాయకారి యని గ్రహించుచున్నాము. మన చిత్రపూర్వము వాచమాత్రముగాఁ గొన్ని యున్న లేపాతీతాలలో నుండు మిమచ్చెను. ఇప్పుడప్పుడు దీనిని మనము నానందముగా నుపయోగమును, ఇది విద్యకుఁ బాఠ్యమునట్టి లో దానియును, మనము వాస్తవమునకు నేర్పిమునకును గలిగించునట్లు నామోక్షమైన విద్యను

మును విద్యార్థులు గ్రహించి, విద్యలలో నెల్ల నిది కూడ సుత్రాప్తమైన దని యెంచి ప్రతిసాక్షికాలలోను నిష్పంధపాఠములలో నొకటిగా జేసియున్నారు.

పరిపూర్ణమైన జ్ఞానంతుఁడనిపించుకొనుట కీ విద్య సహితము నేర్పియుండవలసిన కొందఱు యోగ్యప్రముఖులు నుడివియున్నారు. మన సమస్తావయవములును వానివాని శక్తులలో పరిపూర్ణమై విగాఢజేయుటయే విద్య గాని యేదో యొక యవయవమును పృథినింపించునది పూర్ణమైన విద్య యనిపించుకొనదు. జ్ఞానంబంధమైన విద్య మన స్సు. నొకదానినినే వృద్ధినింపించును. వ్యాయామ విద్య శరీరావయవములను యాత్రమే బలపఱచును. చిత్రలేఖనవిద్య మనోనేత్రహస్తములయొక్క శక్తులను పృథినింపించును. ఎటు లనఁగా, ఒక వస్తువును పీక్షింపఁగనే దాని నిర్మాణము, పరిస్పర్శసంబంధము, ఉనికి, రంగు మొదలగువాని విషయమై యోచించుచు వని నేత్రము మనస్సునకుఁ దెలుపును. ఈ రెండు అవయవములు చేరితమ శక్తులను బూర్తిగా నుపయోగించి యా వస్తువు యొక్క ప్రతిమను మనఃఫలకమునకుఁ జిత్రించును. అట్లు చిత్రించినదానిని హస్తసహాయమున మనకు గోచరమగునట్లు చేయును. నేత్రము పీక్షింపని మనస్సు యోచింపఁజాలను. అటులు యోచన లేనిదానిని హస్తము లిఖింపనేరదు. కాన చిత్రలేఖనమందు మై మూడు అవయవము లొకదాని కొకటి యనుకూలించియున్నవి. ఈ మూడు శక్తులకు మూడు నామములు గలవు. కన్నుతోఁ జూచుటను పరిశీలనాశక్తి యనియు, మనస్సుతో నాలోచించుటను యోచనాశక్తి యనియు హస్తముతో వ్రాయుటను హస్తనైపుణీశక్తి యనియు చెప్పదురు.

గ్రంథాలోకనమునలన నేత్రమున కొకే కేంద్రమగు అక్షరములను గుర్తించు శక్తి మాత్రము గలుగుచున్నది. అందు నేత్రముయొక్క తక్కిన శక్తు లన్నియు నడగఁజిబోవుచున్నవి. నేత్రములో ననేక శక్తు లిమిడియున్నవి. ఒకనిని కొన్ని సంవత్సరములక్రిందట నెక్కి డనో చూచితి మనుకొనుడు. తిరిగి యాతని విషయమై జ్ఞాపకము వచ్చినప్పుడు గాని లేక అతఁడు తిరిగి మన కగపడినప్పుడు గాని గుర్తింపఁగలుగుచున్నాము. అది యెందుకన? అతని గూఢపటము మన కన్నులలో చూచినప్పుడినుండి యిమిడియుండుటను బట్టియే గదా! ఫోటోగ్రాఫు యంత్రము తనయొడుట నున్న నందలకొలఁది జనమును చిన్ని అద్దములలోని కిమున్నుకొనుటగా, కన్ను చిన్నదైనను దానిలో భూమ్యాకాశములను నిమగ్నకొను శక్తి గలదు. మనము చూచు ప్రతిదానిని కన్ను తనలోని కాకర్షించుకొనుచున్నది. ఇట్టి శక్తిని మనకు సర్వేశ్వరుఁడనుగ్రహించియున్నాఁడు. అట్టి శక్తిని పృథినింపింపక నాశము చేయవచ్చునా?

అటులే మనస్సునకును అద్భుతశక్తి గలదు. దానికి సహజనా శక్తి యందురు. యోచనాశక్తివల్ల జలరాశిపై నోడల సహాయమునఁ బ్రయాణము చేయుచున్నారు. పలుగులవలె నిమానములలో నెక్కి నింగిని సంచరించుచున్నారు. వాయువేగమున భూమిపై

భూగుళకటములను నడపించుచున్నారు. ఇట్టి యద్భుతము లన్నియు యోచనాశక్తియొక్క ఫలితములే గదా!

అటులే హస్తమునకును నద్భుతశక్తి గలదు. లోకములో దైవనిర్మలములు గాక మిగిలిన వన్నియును హస్తమువల్లనే గదా నిర్మింపఁబడుచున్నవి. సునోహదమైన చిత్రపటములును దివ్యసౌధములును ముద్దులు మాటగట్టు చిత్రములైన పింగాణిబొమ్మలును గిన్నెలు మొదలగునవి యన్నియు హస్తమువల్లనే గదా చేయఁబడుచున్నవి. మఱియు నిది చదువున కెట్లు సహాయకారియనఁగా. ఒకఁడు తాను మోచులేని బరువును యంత్ర (బండి) సహాయమున మోయక క్లిగింపఁ దెలియక, బాలుఁడెవఁ చనినెను గ్రహింపలేనిదానిని చిత్రలేఖనగూఢమున చూపుగా గ్రహింపఁగలుగుచున్నాఁడు. అందులకు నిదర్శనము:

రాయాయటకథను బాలురకు రెండు మాఁడు దినములు చెప్పినను వారికి దానిని తిరిగి చెప్ప సాగుధ్యులంతగా నుండదు. దానినే యొకనాఁటి రాత్రి తోలుబొమ్మల మూలమున ప్రదర్శించినచో సులభముగా గ్రహింతురు. తిరిగి యా కథను విశదీకరింప శక్తి వంతు లగుదురు. ఈ శక్తి దేనివలన గలుగుచున్నది? బొమ్మల మూలమున కథను వినుటవలననే గదా! ఆమెరికా ఇంగ్లండు మున్నగు దేశములలో బాలురకు ప్రకృతిశాస్త్రము లన్నిటిని సినిమిటో గ్రాఫ్ యంత్రము ద్వారా బోధించుచున్నారు. మన దేశమందలి బహిరీదా మున్నగువోట్ల నదేధముగా బాలురకు విద్యలను గజపుచున్నట్లు తెలియుచున్నది.

సఱియు నొకనికి నింహమును గూర్చి చెప్పవలఁచినచో, దానిని గ్రంథమూలమున బోధించినదానికన్న అజంతువును జూచి బోధించుట ప్రధమధర్మము. అట్టి జంతువు లభించుట దుర్లభము గనుక దాని సూపవటమును జూచి బోధించిన బాలుఁడు త్వరలో గ్రహింపఁగలుగుచున్నాఁడు. మఱియు భూగోళశాస్త్రమును పటము(మ్యాపు) చూచి చూసిన దానికి పటము చూడక పడినదానికి కృత్యాసము మన కందఱికి నెదిరి మే. అటులే గణితము దేశచరిత్రములు ప్రకృతిశాస్త్రము శాస్త్రశాస్త్రముమున్నగు సకలశాస్త్రములకు చిత్రలేఖనమున దేవుని చున్న దని యెల్లరు నొప్పుకొనక తప్పదు. కనుక నే నే బాలురు పఠ్య ప్రతిగ్రంథము బొమ్మలతోఁ గూడుకొనియున్నది. అందు పసిబిడ్డల పుస్తకము లగు బాలబోధమున్నగు గ్రంథములందు పెక్కు పటములు చేర్చబడినవి. ఎందు కనఁగా వెద్దవారికన్న పసివారికి బొమ్మల ముందు మిగుల ప్రసాదించివెట్టి సోచించునగా చదువువలన మెదడు నకుఁ గలుగునట్టి యపరిమితశ్రమ చిత్రలేఖన విద్యమూలమున నొక్కింపక తగ్గుచున్నట్లు నోచును. మెదడునకు శ్రమ యధికమగుకొలఁది బాలుఁడు బలహీనుఁ డగుచున్నాఁడు. చిత్రలేఖన విద్యవలన మెదడునకుఁ గలుగుచున్న శ్రమలో నేత్రములు హస్తములు కొంత సాగ్ధినును. అందువలన మెదడునకు కొంతశ్రమ తగ్గుచున్నట్లు మన మూహింపవచ్చును. ఇట్టి యద్భుతశక్తి యీ విద్య యందుండుటను బట్టియే ఇంగ్లండు ఆమెరికా జర్మనీ జపాను దేశ

ములలోని కళాకాలలలో నిది గూడ బోధనాయోగ్యమైన ముఖ్యంశములలో నొకటిగా చేర్పబడియున్నది.

ఇది చదువునకు మిగుల సహాయకారి యని మైన వివరించిన విషయములను బట్టి స్పష్టపడుచున్నది. నేత్రము హస్తములయొక్క శక్తులను వృద్ధిపఱచును. దీనివలన మనస్సున కమితానందము గలుగును. జ్ఞానకర్మంద్రియములకు నీ విద్యవలన చురుకుదనము గలుగుచున్నది. సుతీయు ప్రాచీనగాథల నన్నిటిని చిత్రరూపమున చిత్రించి ఖరీదీకరింపవచ్చును. వీరులయొక్కయు, భక్తులయొక్కయు, దేశోద్ధారకులయొక్కయు, కవీశ్వరులయొక్కయు చిత్రపటములను వ్రాసి యుంచవచ్చును. లెన రూపపటమును వ్రాయించి దత్తవ్రత నున్న లెన బంధుమిత్రులకుఁ బంపవచ్చును. పరదేశములోని యంతుకు కట్టడమును జూడవలె నన్ను దాని నిక్కడ నిర్మింపవలె నన్ను దాని స్థాన చిత్రపులను లిఖించి పంపవచ్చును. యజ్ఞాగ్రాజ్ఞాదులను నేర్చుకొనుటకు నూలనయంత్రములయొక్క వివిధభాగములను పేరముగాఁ దెలిసికొనుటకు చిత్రలేఖనము మిగుల బోధపడును.

మతీయు నిది ప్రతిదేశీయులకుఁ దెలియునట్టి సామాన్యభావనవంటిది. అందుల కొక నిదర్శనము కలదు. “కుక్క” అని తెలుఁగు భాషలో నొక కాగితమునై లిఖించి దానిని వంగదేశీయునకు, మహామృదీయునకు, అజానానికి, అంగ్లేయునకు చూపిన, వారు దానిని గ్రహింపలేదు గదా! దానినే కుక్క పటముగా బొమ్మను లిఖించిన ప్రతివారును వారివారి భాషలో కుక్కయని చెప్పదురు. కనుక ఇది లోకములోని ప్రతిమనుజునకుఁ దెలియునట్టి సామాన్యభావనవంటిది. ఒక మనష్యులే గాక జంతువులు వక్షులు సంతము గ్రహింపఁగలిగినట్టి విషయ మని చెప్పవచ్చును. ఎటు లనఁగా కుక్కను బొమ్మరూపముగాఁ జేసి యొకచోనుంచిన కుక్కలు దానిని చూచి మోటుచును. ఎందు కనఁగా, ఇది తమ బాలిజంతు వని గ్రహించును. సుతీయు మనోభావమును దెలుపవచ్చు ననుట కొక నిదర్శనము గలదు. ఒక సిపాయి యుద్ధములో శత్రువులచేఁ జిక్కెను. సిపాయి మిగుల దేశస్థియుండెను. ఆంగ్లీ యగుచుండెను. ఈతనికి వారిభాష రాదు. తనకు కాఫీ కావలె నని అనేకవిధముల చేతులతో అభినయము చేసి చూపెను. కాని వారు గ్రహింపలేదు. తుదకు క్రింద నన్న బొమ్మను దీసికొని కాగితమునై ఒక కాఫీ గిన్నె రూపమున వ్రాసి చిందుగా కాఫీ యున్నట్లును వేడివేడిగా నుండవలె ననుటకు పొగ వచ్చుచున్నట్లును కూడ చిత్రరూపమున వ్రాసెను. అప్పుడు వారు గ్రహించి వేడి కాఫీ తెచ్చి యిచ్చిరి.

మన మనోభావములను విశదీకరించుటకు చిత్రలేఖనము ముఖ్య సాధన మని తెలిసికొనియున్నాము. ఈ విద్యను వ్యక్తీకరించుటకు వెక్కు సాధనములు గలవు: సీసపు కణికలు (పెన్సిలు), సున్నపు కోత్రలు, రంగు కణికలు, నీటి రంగులు, నూనె రంగులు, జీగట మట్టి, అట్టలు, కాగితములు, పూసలు, పూలు, విత్తనములు మున్నగు నవి. ఎట్టి చిత్రరపు నైనను మైన నుదహరించిన ప్రతిసాధనము

తోను విశదీకరింపవచ్చును. ఉదాహరణము:— చిలుకను నేర్పిలు తోను మున్న పుకోపుతోను రంగుకణికతోను వ్రాసి చూపవచ్చును. మట్టితో దాని రూపమును జేయవచ్చును. అట్టను కాగితమును చిలుక రూపమున కత్తిరించి చూపవచ్చును. దానినే పూసలతో కట్టవచ్చును, పూలుతో నట్టవచ్చును. విత్తనములతో దాని యాకారమును బెట్టవచ్చును. కావున అభిప్రాయమును పలు రీతుల విశదీకరింపవచ్చును. కీని యన్నిటిలో బాలనకు రంగులతో చిత్రించినవానియందు మిగుల క్రీతి.

పసిబిడ్డలు చూటలాడలేకపోయినను రంగురంగు పటములను బొమ్మలను జూచి యానందింపఁగలరు. ఈ జ్ఞానము బిడ్డలకు పుట్టుకతోనే గలుగుచున్నది. మనవారు పసిబిడ్డలు పరుండు ఉద్యాన తోటలపై పాలవల్లినిగట్టి దానికి రంగు రంగుల ననబుద్ధను చింకలకు న్రేలాడఁగట్టుదురు. పిల్లలు వానిని చూచి ఆనందించుదురు. మతీయు అన్నప్రాశనాదినమున బాలునిముందు కిలము పెట్టియు పుస్తకములు బంగారు వెండి ఆభరణములు పలువిధముల పుష్పములు నుంతురు. అందు వాలుండు తన కంటికి ఇంపుగా నున్న రంగు వస్తువులను హస్తముతోఁ బట్టుకొనును. రంగుబొమ్మలతోఁ గూడిన యొక గ్రంథమును పసిబిడ్డచేతి కిచ్చిన, అందు బొమ్మలు గల పుటలను దీసి సంతోషించును. ఏమేమో ముచ్చటించును. వీనినిబట్టి పసిబిడ్డలకు చిన్నప్పటినుండి రంగువస్తువులందు మిగుల ప్రీతి యని స్పష్టపడుచున్నది.

రంగు నేత్రములయొక్క శక్తులను వృద్ధినిొందించును. మన స్సునకు సంతోష మొసఁగును. కనుక నే భగవంతుండు మన మట్టు నుండెడి సృష్టి నలెను వివిధములగు రంగులతో నింపియున్నాఁడు. మనము ఆ కాళమువంకఁజూచినచో నేగ్రోత్సవము చేయు చిత్రించిచిత్రిమైన రంగులు గల మేఘములును భూమివంకఁ జూచిన పరిభ్రమణ రంగులతోఁ గూడిన లఠు లతా పుష్ప పక్షి జంతువులకు నింజి కన్నులపండువుగా నగపడుచున్నవి. కావున ఈశ్వరుండు సృష్టికర్తమన జ్ఞానాభివృద్ధికొఱక సృష్టించియున్నాఁ డనుటకు సంగత్యము లేదు. భగవత్సృష్టికన్న మిన్నగా నందమిచ్చు చిత్రనటము లందును లేవు. ఇంకముం దుండఁబోవు. ఎంత సేర్పరి యగు చిత్రకారుండైనను సృష్టిలోని చిత్రములను సుచ్చుకొనియే లిఖించుచున్నాఁడు. కావున ఈ విద్య సర్వవిధముల నుద్దేశించువా రట్టి గ్రంథములను జూడి నవనరము లేదు. తెలివ గలవారికి సృష్టియే గొప్ప గ్రంథము. సృష్టి కన్న వివరముగాఁ దెల్పు గ్రంథము లేదు ఈ గ్రంథమున జగత్తి తప్ప నుండఁబోదు. ఈ గ్రంథ మింతే యని ముచ్చి ముచ్చి ముచ్చి వారి దింతవఱకు లేదు. ఇంకముం దుండఁబోదు. దేవుఁ డొక్కఁడే పలు పూర్ణగ్రంథమును సృష్టించినవాడు. మోగి భాషోద్ధరములతో నీశ్వరుని గనుఁగొని యానందించినట్లు చిత్రకారుఁ డీ సృష్టిని గనుఁగొని యానందించును. బాలునకు వృద్ధునకు వండితునకు పాపకు నకు వానందదాయక మగునట్టి ఈ చిత్రలేఖనవిద్యను నుగ జూలు రకు నేర్చుట మంచి దని విన్నవించుచున్నాము.

గోపాలకృష్ణగోకులుఁడు

చామర్తి రాజశేఖరరావు గారు

నవనవలాడుచు సుహాసల వెదఁజల్లు నతిసునోహఁజులైన
పుష్పములు చాల కాలము నిల్వఁజాలవు; ఒకానొక కాల
మున సంపూర్ణ జలపూరితములై ప్రవహించు మహానదులు కాలవశ
మున నిర్జలములు కాకపోయినను దొల్లింటి యున్నతెగ్గిలిని గోల్పోక
మానవు; శేకాంతశిలావినిర్మితము లయ్యును రాజమందిరములు
నైతము గొంత కాలము గలించినపక్షమున మరగ్యుతు గోరుచుండును.
నేయే? కాల మొక్కరీతిగా చుండదు. సగ్యమును కాలమున
కదీనమై కాలము ననుసరించియే యుండును. లేకున్నయెడల సహా
రాత్రుము లేల కలుగవలయును? రాకాచంద్రుఁడు పశుపక్షమునకు
నేల క్షీణదశ వహింపవలయును? రమణీయములై శీతలచంద్రికా
మయములైన యామినిసహయములు తమోమయము లేల కాలవ
లయును? అంతయు కాదు. పూర్వకాలమున సుహాస్నతతైభవము
లనుభవించి, ఖండాంతరులచే సుయతము ప్రశంసింపఁబడి పరవీరి
భయంకరములై యమితైశ్వర్యనిలయములైన హైందవ రోమ కాది
సామ్రాజ్యములు నేటికాలమున పరిప్రయులందు సజీవము లయ్యును
నాచుమాత్రానశిష్టములై యుండుటకుఁ గారణ మేమి? ఇది యంత
యు కాలవహిను. ఎంత కాలము సహాపురుషులు దేశమునం
దుండియుండునో, యంతకాలము దేశభక్తులు దేశసేవకై యాన
చ్చక్రిని వినియోగించుచుండునో, యంతకాలము కార్యోచనాపరా
యణులు సగ్యసమర్థులు నగు నవతారపురుషులు తమ శరీరకప్తమున
బుద్ధికాశలమును బరమపవిత్రమగు మాతృభూమికై ధారవోయి
దునో, యంతకాలము కాల మనుకూలమై యుండునో, అంతకాలము
దేశాన్నత్యము రవంతయుఁ జరింపక సుస్థిమై యుండు నమృత
సందేశము లేదు. కాలము ప్రతికూలముగా నున్నపుడు దేశోన్నతి
నశించినను, ననుకూలముగా నున్నపుడు మహాపురుషు లుదఁగుంచి
మరల నుద్ధరించుచుండును.

ఇరువదియవ శతాబ్దారంభమున, వంధకారబంధుగమైన సున
రాత్రికాల మంతయు నంతరించినది. మనవైమర్చు జల్లి పరవశు
లనుగాఁ జేసిన గానవిద్రుంగి మేల్కొన్నాము. సంవిక్రమ
నావరించుకొన్న ముసిముసి చీకటులు దిగులములకుఁ బాటిపోవు
చున్నవి. ఏవంతఁ జూచినను గాంతిమయముగా నే యున్నది. సహ
పవిత్రమైన మన మాతృదేశము నూతనోజ్జీవ కళలచే విగ్రహిల్లుచు
న్నది. విద్యాధికు లగు హైందవనాయకు లేకమై నిర్మలమైన జాతీ
యానురాగమును బోధించి మన హృదయకుహరములందు జాతీయ
భావము నెలకొల్పియున్నారు. జాతియోద్యమ మన్నతోడనే ప్రతి
హైందవయువకుఁడు ముగ్ధుఁడగుచున్నాఁడు. స్వార్థత్యాగులును,
దేశోపకారపరాయణులును, మాతృసేవాత్పరులు నగు గోపాల

కృష్ణగోఖలేవంటి యవతారిపురుషుల పాపన నామాక్షర శ్రేణియున
భారతీయుల యానందరసము వెల్లివిరియుచున్నది. వెల్లి కనిపింపను
ముందు హిందూదేశముయొక్క వ్యయభారము విషయమై ప్రసం
గించి, బలాత్కారోచితప్రారంభవిద్యాభాసనము నిమిత్తమై యాన
చ్చక్రి వినియోగింపఁబడి, మాతృదేశోద్ధారమున కంకితము గట్టు
కొనిన యా వీరపురుషుని పవిత్రజీవితచరిత్రము ప్రతిభాగతీయునికి
నూతనోత్సాహ మొసఁగుచున్నది. ఆహా! ఆ మహానీయుఁ డంకను
గొంత కాలముపాటు జీవించియున్నయెడల భారతమాత యింకెన్ని
కరాకాంతులతో, నెంత నూతనోజ్జీవముతో, నెన్ని యున్న శోద్యమ
ములతో, నెంత నవీనోత్సాహముతో, దేజుల్లుమండెదో గదా!

అయినను చల్లని యాంగ్లేయపరిపాలనమున నున మాతృదేశము
కొంచెము కొంచెము వృద్ధికి వచ్చుచున్నది. పూర్వకాలమునండి
వంతపగంపరగా వచ్చుచున్న మూఢాచారము లనేకములు మాన్పి
వేయఁబడియున్నవి. దేశపుగోవృద్ధికి నిగంధిగము గలుగుచున్న యంశ
గాఁడుములు తొలగింపఁబడినవి. ప్రజాసౌకర్యార్థమై యచ్చట
చ్చట నిర్మింపఁబడిన గృహమార్గములు నయోమార్గములు కెఱవ
నుటయే లేకుండఁజేసినవి. అంతయు కాక నలుగడల నావరించు
కొన్న యజ్ఞానాంధకారముఁ బొడచోలు నాంగ్లభాషాచంద్రికలు
నిచ్చలనిడిగా వ్యాపించియున్నవి. దేశమునం దెడతగని శాంతి
నెలకొల్పఁబడియున్నది. శత్రువులగు పరజాతీయుల దండయాత్రల
వలన మనకుఁ గలంతయు భయము లేదు. గణభీరులులైన సర్కారు
విషయము లేమియుఁ దెలియవు గావున సునము నిక్కమైన శాంతి
ననుభవించుచున్నాఁము. యుద్ధములవలన తొందరలు పుట్టెమియు
నీకుండుటచేత సాఫికనురాచా సూరి ఖండిమకొనుచున్నా
రము. స్వాతంత్ర్యవాగులును స్వేచ్ఛాభిలాషులును నగు నాంగ్లే
యుల గాభ్యంతరికాంత్రముఁ బొందుచుండుటచేత నాచు
స్వాతంత్ర్యపేగు గలుగుచున్నది. ఒకానొక కాలమున సహాయ
దేశ మనుభవించిన మహాస్మినితే జ్ఞప్తికి వచ్చి, యప్పటి స్థితికిని
ప్రస్తుతస్థితికిని గల తారతమ్యము విశదపఱచుచుండుటచేత, నన్న
డప్పుడు విషాదము కలుగుచున్నది. తొల్లింటి 'నాన్నా' నీయ
నినదనిను, సామాన్యముగా దేశ మంతయు 'రెడదతయం' నున్న
దనియు, సచిరకలలులతో ననేక దేశములు భాగ్యరంగము లైన వని
యుఁ దెలిసికొని యుండటవలన, వెనుక 'వివాద' మినుగుడంచు
చున్నది.

దేశాభివృద్ధికి నవర్థులగు నాయకు లనేకులు కాలవలయు
న్నారు. ఎప్పుడు దేశవాసులు తమ దుశకర్మను గ్రహించియుండునో
యప్పటినుండియు వారు నాయకులను వెదకుచుండును. దేశమునందు

శ్రీ విక్రమ దేవవర్మ గారు

బలంతోనేనంటే - బల ప్రాణం నే. (దీనిచేత ప్రశంసపడును.)

అని చెప్పినప్పుడు నిర్వచనము కనుక బలి యను పదము పూర్వార్థ పర్యయ కానుకకును బ్రజలు బ్రాహ్మణలకొకట నిచ్చు కష్టమునకును బలవంతులుగా వాడబడుచున్నది.

భూతము లంగార బ్రాహ్మణులు నిశాదములు; వానికి సమర్పించబడెడి యాహారము "భూతబలి" యనబడును. కాని, "సరళి" యను పదమును మాత్ర మట్లు అర్థమింపక, "సరళి బలిగా వగుట" లేక "సరళి నే బలిగా నిచ్చుట" అని అర్థమింప వలసివచ్చెను. ఆ ట్లర్థమందుటకు గారణ మట్టి క్రూరాచార మీ దేశమున నుద్భవించుటయే.

కొదవారను సోకతెగవారి నేకాగ్రణ్యప్రదేశములందు నివసించుచున్నారు. వారలకుఁ బ్రధానదేవుఁడు సూర్యుఁడు; ప్రధాన దేవత భూదేవి. వారల పాలములు చక్కగా ఫలించుటకొకటను వారల గ్రామములందు నిస్సౌఖ్యాదిగోగములు గలిగినపుడు తచ్చాంతి కొకటను వారు "భూదేవి" నుద్దేశించి "మెరియా" (సరళి) నిచ్చుచుండెడివారు. "మెరియా"కు నుపకాగించినవారలకు వయో నిగ్రయమును లింగ భేదమును లేకుండెను. మానవమాత్రు లందఱును దానికిఁ బాత్రులే. వాఁ లప్పుడప్పుడు దొంగిలించుచుండినను సా; నేనుగాఁ గొనబడుచుండిరి. ఒక "మెరియా" యొక్క వెల యేబది మొదలు రెండు వందల రూపాయలఁక కలుచుండెను. "మెరియా"యొక్క నిధినిధానము నీటి వర్షించుట యనవశ్యత కలుగును. అందులకు నేరబడివారు లెన్నగాఁ దెలపబడి, శుభకు లొకఁడు ముఁడడినా గని చెప్పినది జూచును. ఈ గ్రామములమును మాన్పుటకు 1837-వ సం. మేజరు కాంబెలు గారు నియమించుట వడినను, 1841-వ సం. నవంబరి 31వతేదీ యమావాస్య యయ్యెను. నాఁడు కేమరము 240 నుండి బలి గారలనుండిగట్లను 1854-56 సంవత్సరముల నడుమ 717 గురు పురుషులను 780 గురు స్త్రీలను బలియొందు మునుపదినమున కేక, సుతనిచే వినుతున్న ప్రతికేట్లను నొత్తని విజ్ఞానమునకు మునుప బలియు చున్నది. కొదవనా లెప్పుడు "సరళి"ని మనుకొన్నను, ఎనుపోతు లు ముందు సాహసించు కురుకుట నొక మొదలకు పూయగు నను బలిగా నిచ్చుటను మాత్రము మానుకొ లేదు. అయ్యో! యా ము! అయ్యో! గురు కేకాగ్రణ్యమున వాఁడు పలికేమి! అయ్యో! యిది విద్వేషము! నిజమున్న సుప్రబాహు పారుచు గొలుసును జూపించు యిది కేక! సరళియొక్క మెరుపులతో కనియును కన్నులు కన్నులతో కనువిప్పును మునుపును కనుము లేకును మా నిశాదలొకటం బడించుదులనని గురు సోచినచును ఇదా!!

గురుహింసనం బను దూరాచార మీ దేశమున నెప్పు డెట్లు కలిగెను? ఇవిషయ మిక్కడ నొక్కొంత యాలోచితము. అనాదు లగు వేదములయొక్క మంత్రములందుఁ బశుహింసను గూర్చి చెప్పఁబడియున్న ట్లనంజానము. కాని, ద్రాహ్మణములయందు నది యందందు గోచరించెడిది. ఆశ్వలాయన బౌద్ధాదు నాపస్తంబ కాత్యాయన ద్రాహ్మణు నాది శ్రోతమాత్రంబులయందుఁ బశుహింసతోఁ గూడిన యజ్ఞ విధానంబులు వక్కాణింపంబడియుండుటవలన జేమిని నిఘామాంసాశాస్త్రంబునఁ బశుహింసము యజ్ఞమునందు విహిత మనియుఁ దనితరకార్యములందు నిషిద్ధ మనియును సిద్ధాంతీకరించెను. కావునఁ ద్రాహ్మణముల యాద్యులు యజ్ఞ కర్మమునందె పశుహింస నమును జేయుచు యజ్ఞ తేషమాంసమును మాత్రము భుజించుచుండిరి. మఱియుఁ దమ పొట్టకొఱకే పశువులను గిట్టించుచుండినవారలను క్రివ్యాదు లనియును గొణపు లనియును దిగస్కరించుచుండిరి. క్రివ్యాదు లనగా మాంసభక్షకులు; గొణపు లనగా శవభక్షకులు. యజ్ఞములకు దూషించి మానవ వారసత్వము, వాఁ లిప్పటి గ్రామ దేశతాదాసులనలె దమ దేశతాదా పశువులను బలిగా నిచ్చుచుఁ దినుచుండిరి. అట్టివారలకు దమ్యు లనియును దాసు లనియు నాద్యులు నిందించుచుండిరి. మఱియు నాద్యులకు సనాద్యులకును భూరంబు లయిన పోరాటంబు లెన్నియో జరుగుచుండెను.

మాంసాశాస్త్ర ప్రలోభన కారణమునఁ గాఁబోలు ఛాగావివిధనయముక్తం బయిన యజ్ఞంబు గోమేధరూపమును జాల్చి, విమ్మట మాంసమేధాకారంబును బూని, గుట్టకువకు భక్షించుచున్న సర మేధాస్థిని ధరించెను. ఈ మేధసమాచారము రామాయణాంతర్గత కువశ్వేపోపాఖ్యానవిదితము.

ఆద్యులు యజ్ఞక్రమ మభివృద్ధిఁ జేపడినట్లే యనాద్యుల పూజా బలిక్రమము మెంపు నొందసాగెను. పశువుతోఁ గూడిన బలులు పశువుతోడను, పశువుతోఁ గూడినవి మనుజులతోడను నొప్పెను.

యజ్ఞము విస్తృతమైనమాంససాధ్యము. అందుచేతనే కాఁ బోలు నాద్యులలోని స్మృతికర్తలు స్మృతకార్యమునందును సత్తిగ సత్కారమునందును మాంసభక్షణము కర్తవ్య మనిరి. ఆద్యులుతోలె కర్మమును జేసినట్టియు సనాద్యులతోలె నిర్లభ్యము నొనర్చు కర్మమునైనను సత్తిగంబు వాహనానా నిలాగమును గల్గించి పశుహింసను వృద్ధిపఱచుచున్నది. అందువలననే సుత్తినుతీవు లకు మాంపులకు మాకుట పాక గాదని కాఁబోలె గాంత్రులు వారలకు పైతము సమ చేవునను బలిగా నర్పించుచుండి.

ఇట్టి దేశమున నుండుహింసయు వృద్ధియై పాపకము పెట్టి గెను. అప్పుడు కృపాపారాపాయం దగు జగదీశుడు బుద్ధజేవు నీ

దేశమునకు బుట్టించెను. కరుణాంతరంగుడైన బుద్ధుండు జీవహింసకు వ్రోలించుటకు బ్రధానసాధనము యజ్ఞ యజనములకు మాన్పుటయే యని నిశ్చయించుకొని, వాని నాచరింపరాదని ఒనులకు బోధించెను. అమృతహస్తాని బోధనమువలన హింసాదేవి కొంత కాల మడగెయ్యుండీ మరల దలయ్యెత్తసాగెను. తరువాత గునిచిన యశోకవర్ధన సుహారాజు “అహింసా పరమో ధర్మః” అను వాక్యమును కన్గె నెమ్మదియు నిమ్ముగా నమ్మివారి డగుట వలన ననేకోపాయంబులచేత హింసాదేవిని మట్టు పెట్టెను. ఆ కాలముననే “శ్లో. అశ్వాలుంభం గవాలుంభం సన్యాసం పలవై త్పుకం । దేవరాచ్చ సుశోత్పత్తిం కరౌ పంచ నివర్జయేత్.” అను శ్లోకరాజు మాదిత్యపురాణమున నుదయించియుండఁబోలు!

అశోకవర్ధన మహారాజు సురరాజపురంబున కేగినప్పట్లు

నిద్రోలు హింసాదేవికి మరల నాటవ ట్టయ్యెను.

పాతకులారా! ఇట్లు బంతుహింసనదుగాచాసోత్పత్తిని గనగొంటిమి. మనము దినదినాభివృద్ధిగా జ్ఞానశంతుల మగుచున్నవారము; మఱి జ్ఞానమార్గంబున ముక్తిని సాధింపఁ బూనుకొనినవారము. జ్ఞానమార్గోపదేశకు లందఱును హింస వల దనలేదా? దాని నిక నయినను మనము మానవలదా? కనుక బలిశేట్టుముయొక్క యత్నమునే గ్రహింతము. భూతబలి యవఁగాఁ బ్రాణులపై సుచింతంబు బడు నాహార మనియే నిర్ణయింతము.

పరమసాధ్వీ యయిన శ్రీ విశ్వోరయా చక్రవర్తిగారి పరిపాలనకాలమున “నరబలి” రూపుమాసినట్లే కరుణార్ద్రహృదయులగు శ్రీ జార్జి చక్రవర్తి గారి పరిపాలనసమయమున “ బతుపక్షి హింసనము” నశించునుగాక !

పీఠికా పురీ శుండు

సోదరకవులు, సిస్టర

ఎంత తపంబు చేసి మది నెవ్వనిఁ గొల్పితో యాంధ్రమాత! జన్మాంతరమందు; నీకు సుతుఁడై యుదయించెను నీశికాపురీ కాంతుఁ డేవేమనజ్ఞననికాయముకీర్తితకీర్త్యలంకృతా కాంతుఁడు దారసాహనుఁ డహస్సప్తినందనుఁ డీవివెంపునన్.

సీ. పోషించుచున్నాఁ డపూర్వకాతుకవృత్తిఁ బండితాభిండలచండలంబు; సేవించుచున్నాఁ డేవేమగౌరవయుక్తి భవదీయమృదుపాదపద్మయుగము; కావించుచున్నాఁ డఖిర్వమేధాశక్తిఁ గమనీయమాతనకార్యములను; భావించుచున్నాఁ డహారకారుణ్యాప్తి వీరుల నిజబంధువృష్టి నిలిపి; మఱియు నొనరించుచున్నాఁడు మహిమ మీఱఁ జెక్కు కార్యంబు; లని యెల్లఁ జేర్కొనఁగఁ దగుమే? యెడలేని పుత్రతన్నంబు నీకుఁ గలిగె నమృతా! దేవంబు కలుపు దీర.

సీ. ప్రితకావృద్ధి కష్టార్థి నోత్తముఁ డిచ్చు ప్రత్య మింతని చెప్పఁ దరము గాదు; నిర్దనఁ దార్థి నివహార్థ మా స్తుతం డిచ్చెడు విత్త మింతింత గాదు;

పాతకాలలకు నా వసుమతీత్వరఁ డెప్పుడు సురాశికిని హద్దు పద్దు లేదు; గ్రంథమాలావృద్ధికనకార్థ మా మేటి యనుపు ధనానికి యత్త లేదు; మఱియు శరణాలయాదినన్యానముఖ్య గౌరవంబుల కెంతయు మేగ లేదు; అధికతమమయి పెరిగెడి యతని యాన కడలి కారార! చెలియలకట్ట లేదు.

కా. తర్కవాక్యకరణాదిశాస్త్రముల సర్వముల నెన్నఁగఁగ పర్వాలాకనమాధురీమహితుఁడై పాటింపి పోషించుచున్నాఁడు శాస్త్రానిగబుద్ధి నెల్లడఁ దానకరుణయు, విజ్ఞాన యర్గమృతని నీకుఁ డనెడి భూస్థాని లిలవం గలుగజేతే. కలరు దాటలు, నర్థలు కలరు; గాని కలరె యట్టిరు? సూర్యాగ్ని నిలిగియు, కరము లొకవేయి యున్నవో కాని యులుగ మిట్టి దాతృత్వ మెప్పు డెప్పట్టునందు.

తే. మాతరో! నీశికాపురీ నేరి స్వ కాలమును నీ పదాంభోజకళికలందు నిక్షిప్తశాస్త్రములు గల్గి భవ్యములు

స్వీకృతం త్రజీవనావశ్యకత

చాట్రాతి లక్ష్మీనరసమ్మ గారు

స్వీకృతం విద్య కూడ దనియు, ప్రయోజనము లేదనియు. హాని కరమనియు, స్త్రీలు గృహకృత్యములు నిర్వహించిన జాలుననియు, మన పురుషులు స్త్రీలు ఉద్యోగాదులు చేసియే జీవించినారా యనియు, స్త్రీల కే విషయములను స్వాతంత్ర్య మీయరా దనియు వాదించువారు మన గౌరవదీశులగు దింకను కొందఱు గలరు. కాని, “మాతేన గతుతి వితేన హితేనియు” క్త కాంతేన చాభిమతే హ్యపనియ భవం కీర్తిం వదిషు విమలాం వితనోతి లోకే కింకిం న సాధయతి కల్పలతేన విద్యా” అనినట్లు విద్య యను అమూల్యపదార్థము అర్థల కొకటి యిచ్చి యొకటి యయ్యకుండునా? దాని వలన ప్రయోజన మొకరి కుండి యొకరికి లేకపోవునా? అయ్యది మొకరికి హేయ నిచ్చి మరొకరికి హాని కలుగజేయునా? ఇందుకు నిదర్శనముగ మన దేశమునందు విద్యావంతులైన స్త్రీలెట్లు తమ విద్వలను విద్యాభివృద్ధికై ప్రోత్సాహపాటించు తమ సుతులను గుణవంతులగు అశోగ్యవంతులగున చేయజూచుచున్నారో, విద్యా విహీన లగు స్త్రీలు తమ పుత్రులు అయుక్తమార్గప్రవర్తకులైనను మరలృతేక వారి నే విషయములను యుక్తప్రవర్తకులగు జేయ సమర్థులు గాకయుండినో మనము చూచుచునే యున్నాము. “నాస్తి విద్యా న చక్షుః” అన్నట్లు విద్య లేనివా రంధ్రు లని తలచెదను. కావున విద్య యను రం డక్షుఃములు ప్రతివారును తమ హృదయఫలకమునందు చిత్రించి యిందుకే సూక్ష్మదృష్టితో విచారించినచో విద్యాపద మెంత హృద్య మైనదియు. ఎట్టి ఫలకారణి యైనదియు బోధపడకమానదు. విద్యావంతులైన స్త్రీలు కూడ విహితమార్గమార్గలై చరించుచుండి రని కొందఱు కుతిర్చుచు చేయుదురు. మనుజుని హఠగొట్టునగు వాని బుద్ధి గాని విద్య కాదు. మధున జల మైనను, యూవర త్పిత్రులందు పడెన, ఉప్పున రిగు మిచ్చుట. ఇందువలన జలమునందు దోష మే మున్నది? ఆ ట్టుయిన, విద్యవలన ప్రయోజన మే మన, నూర్యోదయానంతరము ఎట్టి తమవైనను విడిపోవునట్లు మనుజు లెట్టి దుర్గుణులైనను విద్యావిశేషము గలిగి భూనోదయ మైనచో క్రమక్రమంబుగ దుష్టులు సహిగము సుజనులు కాగలరు. ఇక మన స్త్రీలు గృహకృత్యములు నిర్వహించిన జాలుననిన, దీనికైనను విద్య యావశ్యకమే. ఏ మన గృహములు గృహలోపకరణములను పరిశుభ్రముగ నుంచుకొనుటకును, తన దేహమునకును లిడ్డల శరీరములకును ఏ మాత్ర మ నూర్యోగ్యము గలిగినను, బోషక సేవ చేయుటకై వైద్యుల కమితద్రవ్యమును వెచ్చింప నవగనము లేకుండ స్వల్పచికిత్సలచే వ్యాధిని నివారంపజేసికొనుటకును, వైద్య గ్రంథము లారయుటకు విద్య యావశ్యకమే. కావున మన స్త్రీలు చదివి యుద్యోగాదు లే చేయ నక్కఱులేదు. స్థితిమంతు లైనచో, వారి కింటియందే యుద్యోగము లున్నవి. శకుపోషణాది గృహకృత్యము లాచరించుటయును, భర్త హితము నెఱిగి యుపచరించుటయును, బంధుజనుల వాదరించుటయును ఉద్యోగములు కావా? కావున విద్యవలన ప్రయోజనము లేకపోలేదు. ఇక మన పురుషులు

స్త్రీలు ఉద్యోగాదులు చేసియే జీవించినారా యనిన, ప్రాచీన కాలమునకును వర్తమాన కాలమునకును నెల మాసము నకారణముగ విచారించినచో, ఇట్లు వాదించువారి మనంబులందున్న సందియంబులు నశించుటయే గాక స్త్రీలకు స్వతంత్రజీవన మవసరమని తలచక మానదు. ఏ మన, పూర్వము మన సంఘమువారు ఎవరి కులవృత్తులకు వారు బోధించి వివిధవృత్తు లాచరించుచు జీవించెడి వారు; వ్యాపారులు విభిన్నమై సంఘమునకు పూర్వము నోబ్బుమును కలిగించుచుండెను. రానురాను, ఏకవృత్తి నకలగించి వివిధ కులవృత్తులకు వదిలివేయుటచే వ్యాపారులు నడిచి సామరీతనము హెచ్చి నశము వ్యాధిదశకు పాల్పడుచున్నది. పూర్వము స్త్రీ పురుషులు కలిసి యవరి కులవృత్తులను వారలందరియందు కనకాశముండెడిది. కాలక్రమమున విదేశీయు స్త్రీ పురుషులచే తియ్యగు చేయబడిన వస్తువులు వారి నవినభూము పరిశ్రమ మన కలెలునందు ప్రవేశించి మన వృత్తులను నాశము చేయుట నిటనించినది. కావున ఎప్పుడు నన బిశేషమునకు విదేశీయులు వృత్తి వ్యాపించినచో, అప్పుడే మన బిశేషులు దర్జదవశ నొందినది. ఎప్పుడు మనకిన్న సత్కులము నాగరకతి యెక్కువగు పరిశ్రమ గలవారినో మనకు సంబంధము కలిగినదో చుప్పడే మన స్త్రీలను వ్యాపారమునకులై నడించుట కనవచ్చు వచ్చిన దని గ్రహించవలెను. మరియు మన స్త్రీ సోమములు, అవసరములను బట్టి మాతకుండుటవలన, నశియిన కవి గ్రంథకృష్టమును కలుగజేయుచున్నది. ముఖ్యముగ భుజులకన్న స్త్రీలు నిర్వ్యాపారాలై పరిశ్రమకు నకలగి యాదా నులనన మాముల అమితద్రవ్యమైనను, కలుగజేయుచున్నది. ఇందుకు విదేశీయు స్త్రీలచే తియ్యగుచేయబడిన విషయములను పూలు చుట్టులను మన స్త్రీలు సహాగియగుటయే తార్కాణము. పాశ్చాత్య స్త్రీ లాశకు నాగరకతి కనుకూలము లగు నుంచి దుష్టులను ధరించుటయే గాని, వారి స్థానమును సంపాదించి వారి నవినకల్పనాశక్తిని వివహరభ్యసింపకపోవుటచే తాత్కాలికచ్చానురూప మగు సుఖమే గాని కుదకు భుజించుట కన్నమును ధరించుటకు వస్త్రమును లేకపోవుచున్న నెడి సంగతి గుర్తించుట శకు. పర్జితము కన్నకల్పన చిత్తవృత్తులట్లును, విదేశీయు స్త్రీ లెంత శ్రమచేసెను నిర్వలకు సహకారియై నోకాభ్యదయమును ద్రవ్యాభివృద్ధియును జేయుచున్నారో, దాని నెను. పింజులు మన స్త్రీలు నిర్వ్యాపారాలై ద్రవ్యమును వెచ్చించుచున్నారు. వారి విద్య లన్నియు వివహరభ్యసింపినచో మన ద్రవ్య మంతయు మన బిశేషులకు ముందుగాగదా? కావున ద్రవ్యము పదార్థరూపముగ మాటినప్పుడే యభివృద్ధి యగును. మనకు మార్పు లెట్లొ, అభివృద్ధియు విస్తృతమునుండుట సహజము. కావున ద్రవ్యమును, శ్రమ అర్థప్రాప్తి పరిగ్రహణకీయలచే రూపభేదమును స్థానభేదమును నొందించి, ఉపకరణనిర్మాణము చేయవలెను. మన దేశభాగ్య మంతయు అర్థగర్భితమై కడుసంకుచితమును బొందియున్నది. అర్థము తనంతట ప్రత్యేకముగ మన కుపయోగము

ఇటు కచ్చుకట్టిడి కాదు. భవమువలన ప్రయోజనము మనకు కలయు
కస్తువులను పరిగ్రహించుటకు సాధనమై యుండుటయే కావున,
ఇందుకు నిదర్శనముగ గవర్నెంటువారు భవమును నాశములుగ నిరూ
పించిరి. మనవా రభ్యసించు కర్మవిద్యయు శ్రీలక్ష్మణ గూడ నుప
యోగకరముగ నుండవలెను. అర్థాభివృద్ధి లేనిది దేశాభివృద్ధియు
దేశాభ్యుదయమును కలుగవు. కనుక మన శ్రీలక్ష్మణ పురుషులతో
సాటు వివిధవిద్యల నభ్యసించుచేసి వృత్తులను కల్పించి వారికి స్వతంత్ర
జీవనమును కలుగజేసిన గాని యన దేశ పభివృద్ధి చెందదు. సామా
న్యముగ సంఘములో సేమాశ్రమ స్థితిగతు లన్నను శ్రీలక్ష్మణగూడ
లేని రాణివాసమును నిర్వాహిస్తాడని కల్పించుచున్నారు.
నాగరకత పేరిట సోమరితన వలవడుచున్నది. వృత్తి చేసినాట
యనునది కేవలము నిద్ర వునుచున్నది. పూర్వ మది యుపయుక్త
ముగ నుండెను; గాని, మైన వ్రాసిన రీతిని నిరంతరపరిశ్రమాభ్యాసకు
లగు ప్రజలతో సంబంధము లేకపోయినప్పుడు, అభివృద్ధికరము లగు
వృత్తులనే యవలంబించువలెయవలెను గాని యాచారము లేని పాతకు
వుచే భ్రష్టలను జేసి దేశోద్రోహము చేయరాదు. పాశ్చాత్యశ్రీ
పురుషులు బుద్ధివంతలచేత సమానవిద్యాపరిశ్రమ గలవారై బోర్నీ
త్యమును బొంది దేశమున కమితోపకారమును జేయుచున్నారు.
మన సంఘములో శ్రీలక్ష్మణము విశేషముగ స్వాతంత్ర్యవృత్తి లేక
కుటుంబమునకుఁ గట్టుబాటు గాని పురుషునియొక్క యార్జనకు
పాల్పడుచున్నది. అనగా మన కుటుంబములలో ఒకడు సంపా
దించుటయు వెక్కిరిండు జీవించుటయు సంభవించుచున్నది. ఇందు
వలన క్రమక్రమముగ భవము గల కుటుంబములు గూడ దరిద్రస్థితిని
జెందుచున్నవి. శ్రీలక్ష్మణ స్వతంత్రజీవనమును కలుగజేయుట మన్నత
విద్య యవశ్యము. మన సంఘములో వెక్కిరివమంది ఉండువృత్తిమైన
గౌరవించెదరు గాని పురుషులకడ మన శ్రీలక్ష్మణ కున్నతవిద్య గణప
టకును, విద్యావతులైన శ్రీలక్ష్మణ బాలికాపాఠశాలల కుపాధ్యాయు
నిలుగఁ బంపుటకును సంకరింపరు. మన శ్రీలక్ష్మణుపాధ్యాయునిలు
గాకున్న మన బాలికలకు విద్య గణపటకు, పురుషులు గాకున్న
శ్రీలక్ష్మణు లభించెదరు? మన దేశమందు జీవనము లేక ఉండువృత్తి
వలన జీవించువా రెందరు లేరు? జీవనమునకు లేక తిరిగి మెత్తు
కొనుటకున్న ఒకరికి విద్య గణపి జీవించుట గౌరవమైన వృత్తి
కాదా? కావున ఏ పద్ధతమైన నుపయోగపఱుపవల ననఁ కాంక్ష
ముఖ్యమైన కారణము. కన్నులు లేకున్న చిత్రరువును, చెవులు లే
కున్న గాఢమును నెట్లు ప్రయోజనమో, వాంఛ లేకుండిన నేరస్తువు
లను బనికి రావు. నిష్కామి యగువానికి లోక మంతయు నిష్ప్ర
యోజనమున, మూల్యకూన్యము వై యుండును. అట్టివార లే జేతం
బునం దుండిన, ఆ దేశము తప్పుక నించు ననుటకు సందియము
లేదు. ఇందుకు నిదర్శనముగ హీనకులజాలు కట్ట బట్టయును త్రాగుట
కింత గంజియును దొరికిన జాలు నని తృప్తి నొందుటచే, కరుణ
మల్లివన పరిశ్రమ చేసి ద్రవ్యార్జన చేయక యొక వెక్కిరివ యెందు
కని యుపేక్షించుట చూచుచున్నాము. ఇందుచే వారు వృద్ధి నొంద
కుండుటయే గాక, దినదినము హైన్యస్థితికి గూడ వచ్చుచున్నారు.
మఱియు మన శ్రీలక్ష్మణ విద్యాకూన్య లగుటచేతనే దీర్ఘదృష్టి లేక
సమగ్రసజ్జానరహితరై దైవతభావమున నవించి వారివారి సంత
కుటుంబములమీద తప్పు ఇతరములయెడ ననాదరబుద్ధి గలవారై
వికమత్యకూన్యరై దేశాభిమానరహితరై వర్తించుచున్నారు. మన

సంఘస్థైర్యము శిథిల మైపోవుచున్నది. మఱియు మన శ్రీలక్ష్మణ
నిగ్వాన్యపాఠత్యముననే సోమరితన నులవడి తాము వ్యాధిగ్రస్త లగు
టయు, తమ శిశువులను వ్యాధిపీడితు లగునట్లు చేయుటయు సంభ
వించుచున్నది. ఇందుకు తార్కాణముగ గీస కుటుంబీకులను హీన
కులజాలును నిరంతరపరిశ్రమచే ఆరోగ్యవతుల గుటయు, సంపన్నగృహీ
ణులు వ్యాధిగ్రస్తలగుటయు మనము చూచుచు నేయున్నాము. ఇన్ని
టికిని కారణము మన శ్రీలక్ష్మణ, అర్జునబుద్ధి కవకాశం బీయక యావశ్య
వమును బానిసతనమే గర్హితరముగఁ బాల్పడజేయుచు, జీవచ్ఛర
ములవలె కర్తవ్యజేయుటయే. కొన్ని నవీనశక్తుల కి యూహ లుద
యించినను, కృత్రి సంఘతీర్తిని ప్రతిఘటింపలేక మనోరాజ్య మేలుట
చే వారి యూహలు వారిలోనే యంతరించుచున్నవి గాని పూ
కారిణు లగుట లేదు. ఇట్టివారు ఊహాసంస్కర్త లని పేర్కొనఁ
బడుదురు. ఏ మన, పక్షమైన పండ్లు మైతలు తమంతట వచ్చి మన
నోటఁ బడవు. “ఉద్యమే నైవ సిద్ధ్యంతి కార్యాణి న మనోరథేః”
మాత్రే ను ప్రపబుద్ధగ్య నహ్యయాలి భవం స్వయం” అని సమస్త
కార్యములు ప్రయత్ని సాధ్యములై యున్నవి. సౌలభ్యగు తుంతు
నద్యములను నిర్మించునట్లును, తేనేటిఁగలు సుధువును గూడఁజెట్టు
నట్లును, మన శ్రీలక్ష్మణ సాధ్యగీను లగునట్లు చేసిన గాని దేశాభ్యుద
యను కలుగదు. మఱియు, తన కందని ద్రాక్ష సుద్ధను పుల్లని
వని నక్క నిగించునట్లు, మన శ్రీలక్ష్మణ విద్యాభ్యాసమున కనువగు
మార్గముల నుపయోగపఱుపలేక విద్యమందు దోహదోపణము చేసి,
శ్రీలక్ష్మణ విద్య గూడ దని తలంచుచున్నారు. మానవుని శీలితయా
శ్రమో పురుషుడు గృహేతరవ్యాపారములను శ్రీగృహేతరధర్మ
ములను నెఱవేర్చుటకు నిర్బితులైరి గాని, విద్యానివ్యాపారములకు
శ్రీలక్ష్మణు లని తలంపరాదు. ఇక శ్రీలక్ష్మణ విషయములోను
స్వాతంత్ర్య మియరా ననిన, శ్రీలక్ష్మణ బానిసతన మొనంగుట పుగు
షులకు పోనియే యని యిండుక నూత్నదృష్టితో పిచారింపిన ప్రతి
వారికిని బోధపడక మానదు. ఎట్లన ప్రతిజీవుడును తన పరమాంగు
నదవుటకు స్వీకృతి కలుగు పర్యంతము తల్లి పోషణయం దాధార
పడియున్నాడు. శిశువు పురోభివృద్ధికి తల్లియే మూలదగ్ధురాయుగ
నున్నది. “సంసర్గజా పుణ్యగుణా భవంతి” యని శిల్పము పద్యము
జేకములు గలిగి స్వతంత్రరై దేవుడును యును గలవారైన గాని,
బానిసతనమున కలరడిన తల్లిచే పెంపొందిన పిల్లలు పీఠబుద్ధి గు
వారుగను స్వతంత్రరై గలవారును దేశాభిమానులును దేశ
ధారకులుగను నెట్లయ్యెదరు? కావున శ్రీలక్ష్మణున్న శిశువును, అపి
స్వతంత్రునిది కనకాశం బిచ్చుట పురుషుల ప్రమాదమున కి
గాని శ్రీలక్ష్మణ మొకొఱకఁ గావలయును, అంగంగీకరమున శ్రీ
పురుషుల నోగ్యవ్యాక్రమములై నేరక ప్రపబుదురు ననియు గ్ర
హించి, శ్రీలక్ష్మణ పురుషులతో సాటు ఉన్న రుద్ర వర్ణనియమ
కవకాశం బిచ్చి, సమాన స్వాతంత్ర్యము సమానగౌరవము బిచ్చి
యెవరి కనుకూలము లగు వృత్తులను వా రభ్యసించునట్లు చేయ
వలెను; గాని స్వతః ప్రమాణముగ సర్వకారమును శ్రీలక్ష్మణులకు
శిశ్యులమైన యేకవ్యాసమును నిర్ణయింపి యేకకృత్రి సోపణమ
టకు వీలు లేదు. దేశకాలావస్థలను బట్టి స్వయమును మార్పునవలసి
యుండును గాన, ఎప్పుడు మన శ్రీలక్ష్మణ విద్యవర్ణము శిశ్య
యాచరణకు తీసికొని వచ్చునో యప్పుడే మన దేశ పభివృద్ధి
నొందగలదు.

అబలావిలాపము

బుడచుగుంట శివరామయ్య గారు

రణరంగమున శత్రురాజ్యీకరముగ
సంచరింపదె మున్న సత్యభామ ?
అగ్నిరంతటికైరి నాటి జయింపదే
రాణి వీరాబాయి రాద్ర మెసంగ ?
నిరుపచౌర్యవార్షిధి గుతుబద్దీను
దురమున నోలదే కరుణదేవి ?
తన బాణనై పుణ్యమున కెఱ సేయదే
సంయుక్త రిపులను సమరమందు ?

అట్టి యసమానసూరిత్వ మతివలకును
గలుగజేయరె తొల్లింటి కాలమునను ?
శత్రువిద్యల నేర్పక తక్కిన
లనుచు వాకొనదగునె మహాత్ములార !

సీ. శాంతి దీపింప రాజ్యంబు బాలింపదే
తైరుల ద్రుంచి భవనిదేవి ?
ప్రజల దల్లియు బోలె రక్షింపదే మున్న
రాణి రుద్రమదేవి శ్రమల బాపి ?
రాణి విశ్వోరియా రాజ్యంబు చేయదే
సౌఖ్యంబు లొందంగ సర్వజనులు ?
ధర్మంబు దప్పక ధరణి నేలదె యహ
ల్యాబాయి ధీరయై యడల గెల్చి ?

చక్రవర్తిను లై నట్టి చాన లుండ
దరుణ లుద్యోగములు చేయ దగ కటంఠు
బల్కనేమిటి ? కబలపై ని టింత
పంత మేటికి విడువుడే భవ్యులార !

సీ. అతివ లున్న తనిద్య నగ్ననింపంగరాదు,
భవుని కై నంబుగా దలంపవలయు ;
సంగీతమును నేర్వ సతులకు గారాదు,
పాటలు సొంపుగా బాడవలయు ;
వ్యాయామ మొనరింప నబల లర్హులు గారు,
బండు చాకిరి చేయవలయు నెపుడ ;
చనదు శ్రీ లాగోగ్యశాస్త్రంబులను జూడ,
బరిశుభ్రముగ నుండవలయు నింట్లు ;

అకట ! యిది యేటి యన్యాయ మార్యులార !
తనకు దెలియని విషయముల్ ధాత ధైవ
చేయజాలునె ? యిక నైన శ్రీల వివిధ
విద్యలను నేర్వజేయడే ప్రేమతోడ.

సీ. నూనులు సత్కార్యకూరులై చెన్నొండ
నెలతలు సుగుణులై నెగడవలయు ;
తనయులు సుకవులై తనరంగ గాంతలు
గ్రంథకర్తలు లెచుఁ గాలవలయు ;

అరిభయంకరు లెచు నాత్మజున్ వెంసొంద
శ్రీలు ప్రతాపలై చెలంగవలయు ;
బాబురు విరజణిలులై విలసిల్ల
వసుగా లుదారలై తనగవలయు ;

దేశభక్తులై బిడ్డలు తేజిల్ల
దేశ సేవకు రాండ్రు తెఱవ లెపుడు
బాదలు మండంగవలయును ; బ్రతుకును
గన్నతల్లుల గుణములే కలుగుకతన.

1

సీ. అకొన్న యతిగని నాపూట నిల్పంగ
నతివను ముందుగా నడుగవలయు ;
అతిరిక్తుడో గోగి కావధం బిష్టింప
బడఁతి యాజ్ఞను బొందవలయు ముందు ;
లై రాగికిని నొక్క ప్రాత వస్త్ర మొసంగ
బొలఁతి శాసనమును బొందవలయు ;
ససిబాలునకుఁ బ్రేరు బప్పులెల్లముఁ బెట్ట
బూఁబోడి యనుమతిఁ బొందవలయు ;

ఇంకి స్వాతంత్ర్య మనునది యెందుఁ గలదో
యెఱుంగఁగారాగు మీకును బురుషులార !
తప్పు లేనిద నైబడి తన్ని తిట్టు
టకును గనుపాఁ భుజియించుటకును వప్పు.

5

2

సీ. సంస్కారవాదులు సభలు గానట్టి
కొంతల్ల గదా ! గర్వ లగుట ;
సంస్కారవాదులు స్వాతంత్ర్యసేవ నా
యబలల్ల గదా ! యగడవకుట ;
సంస్కారవాదులు చానల నుద్యోగి
నలఁ జేయుటకుఁ గదా ! పలుచనగుట ;
సంస్కారవాదులు సతుల కున్న తనిద్య
గఱపించుటకుఁ గదా ! కష్టపడుట ;
నుడఁగుటకు సౌఖ్యములు గూర్చ మదిని దలఁచి
పాటుపడుచుండు పుణ్యులఁ బరులనలెనె
నింద చేయఁగవచ్చునే ? నెలతలార !
దాన దోషంబు గల్గదే ధరణియందు ?

6

3

సీ. అసమానసాహిత్యలసమాన లై నవోఁ
దరు మాయలందునఁ దగుల రనుచు,
వేదాధికారింబు లిసరుమోక్షుల కియ్య
దరు దురాచారముల్ దాఁగ వనుచు,
పతి లేని యబలల పరిణామంబులు నేయ
బనులచే నిల్లాలు బడలు ననుచు,
బాల్యవివాహముల్ పాసిన ద్రవ్యంబు
సకుమార్చు తంత్రిముల్ సాఁగ వనుచు,

వేదవిద్యల నేర్పక వెలదులకును
పరిణయస్వేచ్ఛ నియ్యక భంగపఱచి
రండలకుఁ బెండ్లి చేయంగరా దటంగడు
స్వార్థపరతను విబుధులు వదలి దయను.

సీ. శాస్త్రప్రపంచంబు సమృద్ధింపదు సుమీ
విభవావివాహంబు వెలదులకును;
శాస్త్రప్రపంచంబు సమృద్ధింపదు సుమీ
ప్రాధావివాహముల్ పడఁతులకును;
శాస్త్రప్రపంచంబు సమృద్ధింపదు సుమీ
చాన లున్నతవిద్యఁ జదువుటకును;
శాస్త్రప్రపంచంబుఁ సమృద్ధింపదు సుమీ
త్రుత్యధికారంబు సుదతులకును;
అని యశాశ్రీయకర్మంబు లాచరింపఁ
దగ దని వచింప న్యాయమే? తండ్రులార!
భర్తహీనము లనుభవదలంబులైనఁ
పనులనే చేయ, నిది చేయఁ బాఁడి గాదె?

సీ. తనయలఁ దెగనమ్మి ద్రవ్యంబు వార్జింప
వేదంబు లాపెనే? విబుధులార!
బాల్యవీవాహముల్ పఱపంగ శాస్త్రముల్
సమృద్ధిఁ జెందెనే? నరసులార!
వందలాది ధనంబు వరకులమునఁ గూర్చి
శాస్త్రంబు లాపెనే? చతురులార!
కూలంగ సత్యంబు కూటసాక్ష్యము పల్క
స్మృతు లాపెనే? సుధీశేష్టులార!
నీతిబాహ్యంబులును శాస్త్రనిచయములను
గర్హితంబులు నైన యీ కార్యములను
నాచరింపఁగవచ్చునే? యాద్యులార!
నీని కన్నిఁటికినీ శాస్త్రవిధులు వలదె?

సీ. గ్రుడ్డివారికినైనఁ గుంటివారికినైన
ధర్మంబుఁ జేయంగదలఁచిరేని,
వనములనైనను బాటలనైనను
దయతోడ నిర్మింపఁదలఁచిరేని,
కూపంబులను నైన గుంటలనైనను
త్రవ్వించఁగా మది దలఁచిరేని,
సత్రంబులను నైనఁ జాక్షింప నను
కట్టింపగా సమకట్టిరేని,
మూర్ఖమానసలైనట్టి మదిత లపుడు
భర్తలను నిందిచేయుచు భంగమొందఁ
జేసెదరు కాన, విద్యను జెప్పి మిగుల
జ్ఞానవతులను జేయుడి మానినులను.

సీ. అజ్ఞానవతియైన యతివను బెండ్లాడ
దిన మొక యేడుగా మనుట గల్గు;
అజ్ఞానవతియైన యతివను బెండ్లాడ
నక్కచెల్లెం ద్రవ్వు యాస లేదు;

7

8

9

10

అజ్ఞానవతియైన యతివను బెండ్లాడ
దయ్యముల్ కాజేర్చు ఛనము మ్రొంగు;
అజ్ఞానవతియైన యతివను బెండ్లాడ
బంధువర్గముతోడి వైర మొదవు;
వెంకయైనట్టి యతివను బెండ్లియాడఁ
బడయఁగల్గును బడరాని బాధ లెల్ల;
కాన, సతులకు విద్యను గఱపుడయ్య
సౌఖ్యములు గల్గు మామను సంతతంబు.

11

సీ. విద్య చెప్పించిన విజ్ఞానవతు లయి
తగులఁగట్టిన మూర్ఖు దరియ రనుచు,
తరుణు లున్నతవిద్యఁ దగ నేర్పినంతనే
పురుషుని సౌఖ్యంబు లరయ రనుచు,
పాలఁతుల కక్షరంబులు నేర్పినంతనే
వలటలై పతులను గొల్వ గనుచు,
వెలదుల దయతోడ విద్యావతులఁ జేయ
విధుఁ దేశమైదు గాఁగ విడుతు రనుచు,

తలఁతు రిది యేటి మార్గంబు తండ్రులార!
చదువువలనను దొసఁగులు సచునీపోవె?
చదువువలనను సద్బుద్ధి పొదలకున్నె?
చదువు చందంబు తెలిసిన సరసులార!

12

సీ. విద్యచే జెన్నొంగు వీరమతీజేవి
నినయంబు దప్పెనే? విబుధులార!
ప్రబలమూర్ఖుడైన పతిని వీడెనె మున్ను
విడుపి సునీలి? యో విజ్ఞులార!
అనుపమవిజ్ఞాని యనమాయ నాథుని
శోకింపఁజేసెనే? నూరులార!
వ్యాధివీడితుండైన వరు విడనాడెనే
నశినీమహాజేవి? నవ్వులార!

నిరుపమంబైన పతిభక్తి నెలఁతలకును
గలుగఁజేయుచు సుఖాత్మగరిమ నిచ్చు
విద్యవలనను జెడుదురు వెలదు లనుచుఁ
దలఁతు రిది యేటి మార్గంబు? తండ్రులార!

13

సీ. విమలసచ్చారిత్ర విమలాచుహాజేవి
కాంతుని నేపాటి కలఁతపఱచె?
అపరసరస్యలి యన నొప్పు దమయంతి
నాథుని నేపాటి నమలి మ్రొంగ?
అతిపరాక్రమశాలి యగు రాణి పద్మిని
ముదితున కేలాటి ముప్పుఁ దెచ్చె?
సంగీతసాహిత్యసరసయా సావిత్రి
భర్తను నేపాటి భంగపఱచె?

తమ్మఁ గల రామ లందఱు మిక్కుటముగఁ
జదువ నేర్చియుఁ బతుల కసౌఖ్యములను
గలుగఁజేసిరె? యిది యెట్టి కాల మకట!
విద్యవలనను జెడుగులు వీడిపోవె?

14

వ్యవసాయాభివృద్ధి - జరగవలసిన కృషి

గోపేటి జోగిరాజు గారు

వ్యవసాయమే మన ముఖ్యవృత్తి. వ్యవసాయాభివృద్ధియే మన యొక్క గ్యాభివృద్ధికి ముఖ్య సాధనము. ఇతర నాగరక దేశములలో ప్రజల కృషిచేతను, శాస్త్రజ్ఞుల పరిశోధనలవలనను, పరిసాలకుల సానుభూతి మూలమునను, వ్యవసాయ మెట్లభివృద్ధి గాంచి యున్నదో యింకను నెట్లు దినదినాభివృద్ధి గాంచుచున్నదో మనము వినుచున్నాము. అదే విధముగ మన దేశపు స్థితిగతుల ననుసరించి యుక్త విధమున మన పాలకులును మనమును నెంత కృషి చేసిన నంత శీఘ్రముగ వ్యవసాయ మీ దేశమున గూడ నభివృద్ధి చెందు ననుటకు సంభావము లేదు.

వ్యవసాయాభివృద్ధికిగాను ఆంధ్రదేశమున రెండు విధముల కృషి జరగవలసి యున్నది. ఇందు మొదటిది విజ్ఞానాభివృద్ధి, అనగా వ్యవసాయదారులు తమ వృత్తితో సంబంధించిన పనుల నన్నిటిని బాగుగ నిర్వర్తించుకొనుటకు వలయు జ్ఞానమును పెంపొందించుట. రెండవది సౌకర్య కల్పనము, అనగా వ్యవసాయమున కనుకూలములగు స్థితిగతులను కల్పించుట.

విజ్ఞానాభివృద్ధి

జ్ఞానాభివృద్ధికి ముఖ్యసాధనము విద్యావ్యాపనము. మన దేశపు ప్రజలలో చాల భాగము (నూటికి 80 వందకి వై)గా) విద్యావిహీనులగుటచేతనే వారి కాయా వృత్తులందలి విజ్ఞానమునంద భివృద్ధి లేక యన్ని వృత్తులును హీనస్థితికి వచ్చినవి. ఇంగ్లండు జర్మనీ జపాను మొదలగు దేశములందు కొంచె మించుమించు ప్రజలందఱును విద్యావంతులగుటచేతనే వారి విజ్ఞానమును దినదినాభివృద్ధి గాంచి యన్ని వృత్తులును మంచి స్థితియందున్నవి. ఆంధ్రదేశమందును ఆయా వృత్తులకు సంబంధించినవారందఱును విద్యావంతులగుటకు తగిన యేర్పాట్లు చేయుటయే వాని యభివృద్ధికి ముఖ్య సాధనము.

ప్రతి మనుజునికైన ప్రపంచమందు మెలఁగుటకు వలయు లోక పరిచయమును నీతిని కలుగఁజేయు సామాన్యవిద్య కొంత యావశ్యకము. ఇది గాక, ఆయా వృత్తులచే జీవించువారల కాయా వృత్తులకు సంబంధించిన జ్ఞానము గలుగుటకు కొంత ప్రత్యేకవిద్య యావశ్యకము. ఇట్టి ప్రత్యేకవిద్యకు సాంకేతికవిద్య యని పేరు. వ్యవసాయ సంబంధ మగు సాంకేతిక విద్య వ్యవసాయవిద్య.

సామాన్య విద్యావ్యాపనమును గూర్చి యిచ్చట నంతగా వ్రాయఁబని లేదు. దీని యావశ్యకతయు, దీనిని వ్యాపనము చేయు విధానములును పత్రికాపాఠకులకు తెలిసియే యుండును. ఇందుకు తగిన ఏర్పాట్లను చేయుటకై మన నాయకులు దొరతనమువారిని తమ శక్తి

కొలఁది ప్రోత్సహించుచున్నారు. ప్రజలచేత నున్న కొన్ని యితర ప్రయత్నములును జరగుచునే యున్నవి. కాని, విద్యయంద భిరుచి తక్కువగ నున్న మన దేశమున నిర్బంధవిధానము ననుబట్టి బెట్టినఁ గాని, విద్యావ్యాపనము దేశాభివృద్ధికి వలయునంత శీఘ్రముగ కలుగ నేరదు.

సామాన్యవిద్యయే మిగుల లోటుగ నున్న యీ దేశమున సాంకేతికవిద్య కొంత యగుటవంత గాదు. మన దేశపు రైతులతో వ్యవసాయవిద్యను గూర్చి యెవరేని ప్రశంసించినయెడల వ్యవసాయము గూడ బడికి బోయి నేర్చుకొనవలయునా యని యాశ్చర్యపోవుదురు. ఇంతవఱకు వ్యవసాయదారుల పిల్లలు తమ తండ్రితాతలనుండి వారలతోఁ గలసి పని చేయుచుండుటవలనఁ గలుగు ననుభవజ్ఞానముతోనే వ్యవసాయదారులగుచున్నారు. కాని, ఇతర నాగరకదేశములందువలెనే మన దేశమునందును వ్యవసాయ వృత్తిని కొంతవలె నన్న, ఈ యనుభవజ్ఞానమునకు తోడుగ ప్రకృతిశాస్త్రజ్ఞానముతోఁ గూడిన సుక్రమయిన వ్యవసాయవిద్యను గూడ రైతుల పిల్లలభ్యసించుటకు తగిన యేర్పాటు చేయఁబడవలయును.

రైతుల పిల్లలకు వ్యవసాయవిద్యను సామాన్యవిద్య తోపాటే గఱపుట మంచిది. మొదటినుండియు వ్యవసాయమన నేమో తెలియకుండునట్టిప్పటి పాఠశాలలలో కొంతవఱకు వదిలి వ్యవసాయ మన నొక సీచవృత్తిగ భావించు స్థితికి వచ్చిన పిమ్మట వారలకు మరల వ్యవసాయమునంద భిరుచి పుట్టించుట కష్టము.

ఇపు డున్న గ్రామపాఠశాలలందే పిల్లలకు వ్యవసాయ విద్యా ప్రవేశమునకు ఏర్పాట్లు చేయవచ్చును. వీనియందు బాలరకు చదువుట వ్రాయట గణితము మొదలగుననే గాక, బడితోఁటలను నెలకొల్పి యందలి వివిధములగు చెట్టుచేమలను వానిని నెంచు విధానములను పరిశీలించునట్లు చేయుటచేతను, కొంత ప్రదేశమున బాలురే ఆయా జాతులను పెంచునట్లు చేయుటచేతను, వ్యవసాయ విద్యారంభము చేయవచ్చును. రైతుల పాలమునందు కూడ పిల్లల కాయాసస్యములను సాగుచేయు విధానములందు పరిచయమును గలిగింపవచ్చును. ఇపుడే వ్యవసాయమునకు సంబంధించిన ప్రకృతి శాస్త్ర విషయములను గూడ పిల్లల మనసున కెక్కింపవచ్చును. ఇట్లు గ్రామపాఠశాలలలో 10, 11 సంవత్సరముల వయసు వచ్చువఱకు విద్య గఱచునప్పటికి బాలరకు కొంత ప్రపంచజ్ఞానమును సామాన్య వ్యవసాయ సాంప్రదాయముల పరిచయమును కలుగును. ఇప్పటి పాఠశాలలలో చదువు బాలరకువలె వ్యవసాయమునందు నిరసనభావము జనింపదు.

ఇట్లు కొంత విద్య నభ్యసించి తమ పెద్దలతో పాటు వ్యవ

సాయవృత్తికి దిగువారు పుష్కలపర్యాయులనను పుత్రికాపతనము వలనను అనుభవమువలనను తమ జ్ఞానమును వృద్ధిపఱచుకొని తమ పనులను మెలకువతో చేసికొనగలరు. ఇతరులచే నూచింపబడు వ్యవసాయభివృద్ధిపథానములను సులభముగ గ్రహింపగలగుదురు.

ఈ గ్రామమును విడిచి పోదగిన వ్యవసాయదారుల బాలురీ విద్యను మరికొంతకాల కన్యసింపుటకు తగిన యేర్పాట్లు గూడ నున దేశమున జరగవలసి యున్నది. ప్రత్యేక వ్యవసాయ పాఠశాలలను స్థాపించుట యిందు కొక సాధనము. ఇట్టి పాఠశాల లింతకాల కాంక్షదేశమున నెచటను లేవు. కాని, మన సామ్రాజ్యశాసన సభ్యులును ఆంధ్ర జమీదారులలో నొకరును అగు శ్రీ రామగంటి రామారాయణింగారు కాళహస్తి నగరమున నొక వ్యవసాయ పాఠశాలను స్థాపించుట కేర్పాట్లు చేయుచున్నారు. పాఠశాలకొఱకు చక్కని మంజురము కట్టింపబడినది. ఆంధ్రదేశమున పేరునకైన లేని యిట్టి వ్యవసాయ విద్యాలయమును స్థాపించుటయం దందలికి మార్గ దర్శకులగు శ్రీ రామారాయణింగారి యాదార్య మెంతయు క్లాభు నీయము. మచిలీపట్టణమునందలి యాంధ్ర బాతీయ కళాశాలయందు గూడ వ్యవసాయవిద్య గజపుట కేర్పాట్లు జరుగుచున్న వని వినుటకు మిగుల సంతసింపవలసియున్నది.

ప్రస్తుత స్థితి గతులం దిట్టి పాఠశాల లనేకము స్థాపించుటకు వీలు లేకపోవచ్చును. ఎచ్చటైన నొకటి రెండు స్థాపించిన మాత్రమున నవి యందఱకును నందుబడిగ నుండవు. కావున నిట్టి పాఠశాలలను నెలకొల్పటకు తోడు ఇవ్వటి యున్నత విద్యాలయములందే కొన్నిటియందు వ్యవసాయ విద్యాభ్యాసమునకుఁ గూడ ఏర్పాట్లు చేయుట యుక్తము. ప్రత్యేక వ్యవసాయ పాఠశాలలను నెలకొల్పటకంటె నిది సులభసాధ్యము. వ్యవసాయమునకు సంబంధించిన ప్రకృతిశాస్త్రములను బోధించుటకు తగిన సాధన సామగ్రి యిప్పటి యున్నతపాఠశాలలం దిదివఱకే చాలవఱకు వుండి యుండును. ఒక చిన్న వ్యవసాయక్షేత్రమును జేర్చి యొకరిద్దఱుపాఠాభ్యాసములను నేమించినయెడల నీ యున్నత పాఠశాలలందు సామాన్యవిద్యతో పాటు కొందఱు బాలురకు స్కూలు శైసలు తరగతివఱకుఁ గూడ వ్యవసాయవిద్యను గఱపవచ్చును.

దావరి జిల్లాలోని కొటూరు చంద్రపురమున గల యున్నత పాఠశాలయం దిట్టి యేర్పాట్లు చేయుటకు యత్నములు జరుగుచుండెనని కొంత కాలము క్రిందట వినవచ్చెను కాని, యీ కృషి యెంత వఱకు క్రియారూపమును దాల్చెనో తెలియలేదు. పితాపురమున శ్రీ రాజాగారి యున్నత పాఠశాలయం వ్యవసాయ క్షేత్రమును ఒక దాని సమీపమున నొకటి యున్నది. ఈ రెండును నొకేపోటు నుండుటచే నిచట వ్యవసాయ విద్యా బోధనమున కేర్పాట్లు చేయుట మిగుల సులభమైన పని. విద్యాభియాను లగు రాజాగారి యాదార్యమువలన నిట్టి యేర్పాట్లు శీఘ్రముగ చేయబడును గాక!

ఇట్టి పాఠశాలలందు సామాన్య విద్యతో పాటు వ్యవసాయ విద్యను గూడ కఠమహారలు తమ వ్యవసాయము నభివృద్ధి చేసికొను

టకు కొంతవఱకు తామే కృషి చేయగలుగుదురు. వ్యవసాయదారులలో చాల భాగ మిట్టివార లగునెడల వ్యవసాయము మిగుల శీఘ్రముగ నభివృద్ధి చెందగలదు.

ఈ పాఠశాలలలో నన్ని విషయములను తెలుఁగు భాష నొకట ముననే నేర్పుట యుచితము. బాలురకు ఇంగ్లీషు నేర్పవలసినయితేకపోలేదు కాని, మొదట నీ భాషను నేర్పి దీని మూలముననే ప్రకృతిశాస్త్రాధికములను నేర్పజూచుటవలన ననవసరముగ నెలవారితమును విద్యార్థుల నధికప్రయాసమును కలుగును. ఇట్లుండిభుగ తెలుఁగునఁ గూడ ప్రకృతిశాస్త్రగ్రంథములు చాలఁజుట ప్రయోజనంబులగుటచే వీని నింగ్లీషుననే నేర్పవలసరము లేదు.

ఇంకను నుత్తర వ్యవసాయ విద్యయు శాస్త్రజ్ఞానమును సంపాదించు గోరువారలకొఱకు ప్రత్యేకముగ వ్యవసాయ కళాశాలలండవలెను. ఇట్టి కళాశాల యొకటి మన రాష్ట్రానిచుం దిప్పుడు కోయంబత్తూరులో ఘాత్రులు గలను. ఇది గూండ్లదేశమునకు మిగుల దూరస్థ మగుట చేతను, ఆంధ్రదేశపు స్థితిగతులకును కళాశాల యున్న ప్రదేశపు స్థితిగతులకును చాల వ్యత్యాస ముండుటచేతను, ఈ రెండింటెను నెక్కుదూరం కోయంబత్తూరీం దెలు ప్లేగువ్యాధి కనబడు పట్టణమగుటచేతను, ఆంధ్రవిద్యార్థుల కొక కళాశాల యంతి యాకర్షకముగ లేదు. అయినను, ఈ నడును కొందఱు విద్యార్థులు చొరగవేసి యచటికి పోవుటయు గణననత్యరము విద్యార్థులకు పరీక్షల పర్యవసానమును బట్టి యొకరింకఁబడిన బంగారు పతకములును ఇతర బహుమతులును అన్నియు తెలుఁగు విద్యార్థులందఱింపుటయు సంప్రదించుకరములు. ఇట్టి కళాశాల గూండ్లదేశమధ్యముననే యున్నయెడల ఆంధ్ర విద్యార్థులు దీనివలన నిరక సంతయో లాభిమును పొందగలుగుదురు. ఇట్టి విద్యాల గామును మరియొకదానిని తెలుఁగు దేశమున నెలకొల్పట ఇప్పటి స్థితిగతులందు సులభసాధ్యము కాకపోయినను, ఇపు డాంధ్రులందఱు 14-గిరి చురున్న ఆంధ్రవిశ్వవిద్యాలయముతో పోల్చినను ఇది యాంధ్రులకు లభింపవలెదా ?

కోయంబత్తూరునందలి వ్యవసాయ కళాశాల కిప్పుడు ఏ స్కూలు శైసలు పరీక్షణకొ సామాన్య విద్య నభ్యసించి వ్యవసాయమున నభిరుచి గాని యనుభవము గాని లేకవైచి నీనివా లే చాలచుండి పోవుచున్నారు. వీరిలు వ్యవసాయమునకును శాస్త్రజ్ఞానమును గూడ నచట చదువు కొల్లికాలముననే నేరసాగంగ. అను ఇట్లు గాక, యిదివఱలో ప్రశంసింపబడిన ఈస్పతి పాఠశాలలందు వ్యవసాయవిద్యను గూడ కఠమహారలతో నున్నత పాఠశాలకు పోయినయెడల నదివఱకే వ్యవసాయమునకును చాలఁజుట సాధియండుటచే సామాన్య విషయములను పేడచి, చురట ముద్రావే లభించు నుత్తమశాస్త్రజ్ఞానమును సంపాదించుట కిష్టమునకు కాక ముండును. వీరిలు అనుభవమును శాస్త్రజ్ఞానమును గూడ కలిగియుండుటచే నిప్పటి కళాశాలా విద్యార్థులకంటె నేక దేశపు వ్యవసాయము నభివృద్ధికి నెచ్చుటయం దిక్కున సమర్థులు

యందురు.

వ్యవసాయశాఖలకు గాని వారి పట్లలకు గాని వ్యవసాయశాఖలకును గలిగించుటకు మొదట నిట్టి భూసము బాగుగ గలవారు కొందఱుండవలయును గదా. ఈ విభానమును సంపాదించుటకును వ్యాపింపఁ జేయుటకును దొరతనమువారు తమ పరిపాలనమున ప్రత్యేకముగ వ్యవసాయశాఖ నేర్పఱచియున్నారు. ఈ శాఖచేతనే పాలితమగు చున్న కోయబత్తూరు వ్యవసాయ పరిశాలనుం దుత్తమపరీక్ష యందు తేమ విద్యార్థులు చాలఁక కీ విభాన సంపాదనమునందును వ్యాపనమునందును నియోజితు లగుచున్నారు.

విభానసంపాదనమునకు అన్వేషణమూ శక్యము. వ్యవసాయ సంబంధములగు విషయముల నన్నిటిని ప్రయోగముల మూలమున బాగుగ పరీక్షించి లాభకరములగు నాతనవిధానముల నరయుటకు వ్యవసాయశాఖవారు పాశ్చాత్యదేశములందు విద్య నభ్యసించిన కొందఱు వ్యవసాయశాస్త్రజ్ఞులను ఇతర శాస్త్రజ్ఞులను నియమించియున్నారు. వీరును వీరి సహకారులను కొయంబత్తూరునందలి వ్యవసాయాన్వేషణశాలయందును ఇతరస్థలములలో స్థాపించబడిన వ్యవసాయ స్థానములందును కృషి చేయుచున్నారు. ఈ కృషిలో పాటే వ్యవసాయ కళాశాలయందే జేయుకొందఱు విద్యార్థులను తయారు చేయఁ బడుచున్నారు. వీరి సూక్ష్మ వృద్ధియైన కొలది అన్వేషణమును విస్తరించుట కవకాశము కలుగును. వ్యవసాయ పాఠశాలలందు పాఠ్యములుగ నుండఁదగిన వారును తగినంతయంది లభింపరు. ఇప్పటి వ్యవసాయ స్థానములును అన్వేషణమునకు నియమించబడిన యువవృద్ధియును. ఈ మహాత్మావ్యయనకు చాల ననియే యీనడుమ వ్యవసాయశాఖా విజృంభణమునకు దొరతనమువారు తోరువు లొసఁగి యున్నారు.

ఇంకొకటి వ్యవసాయశాఖవారి కృషివలన ఆంధ్రదేశమునకు కొంత లాభము కలిగినది. చామగట్టలో వ్యవసాయస్థానమునందలి కృషివలననే గదా, గోదావరి జిల్లాలో తెగులుచే నడుగంట నున్న చెలుకుసాగు, తగులంతగా పట్టని మోరీను చెలుకు విత్తనము రైతులకు లభింప, మగల తల యొత్తెను. ఎకరమునకు 10-15 కుంచముల వఱకు విత్తులు రల్లి ననిన వైరుచేయు దురభ్యాసము గల కొన్నిచోట్ల రైతులు వ్యవసాయశాఖవారి కృషిచేతనే గదా యిప్పుడు 3-4 కుంచముల విత్తులతో నుంచి పంటలు పండించి లాభమును పడయఁగలుగుచున్నారు! ఆయా వ్యవసాయస్థానములందాయా సస్యముల నెట్లు వైరు చేయుట లాభకరమో దుక్కి మొదలగు పనులకు ఏ పనిముట్లనుకూలమో ఏ సస్యమున కేయదవు చేయుట లాభకరమో మొదలగు విషయము లనేకము పరీక్షింపఁబడుచున్నవి. మెట్టనీలల యొక్కయు సోంటలయొక్కయు దుక్కి-ఁ (పెన్సాన్) అను నినుప నాగలి యుపయోగకరముగ నుండునని కనుగొనఁబడెను. వరికి ముందు జనును శీలుగు మొదలగు సస్యములను వైరుచేసి పచ్చి యెరువుగ దున్ని జేయుటయు, దీనికి పోడుగ ఎముకల పొడి గాని అధిస్థుర తిములు గాని, నువ్వు గిండుటయు లాభకర గుని కూడ నేడెను.

పొటాష్ ఎరువులు సామాన్యముగ నవసర ముండ దనియు నిర్ధారణ చేయఁబడెను. వరి పొన్న చోడి కొత్త గంటె ప్రత్తి మొదలగు సామాన్య సస్యము లన్నిటిలోను ఎన్నిక నుత్తమమైన వంగడములను ఏర్పఱచి రైతులకు విత్తుల నందఁజేయుటకు యత్నములు జరిగుచున్నవి. ఇందున కాయా వ్యవసాయ త్రైత్రములందు జరగుచున్న కృషియే గాక ప్రత్యేక కృషికిగాను కొంపలు కృత్తశాస్త్రజ్ఞు లేర్పఱచుపడుడిరి. ఇం దొక చివుకు వరిని గూర్చి ప్రత్యేక పరిశోధనల నారంభించి యున్నారు. ఇంకొకరు చెలుకు పిత్తులను మెలపించి వానినుండి పుట్టు మొక్కలలో నిరీక్షణ కున్న కిక్కులకంటె నెక్కువ చక్కెర కలవానిని వృద్ధి చేసి, బావా ద్వీపమునందు వలెనే ప్రశస్తత నయిన క్రొత్త రకములను సృష్టించుటకయి యత్నించుచున్నారు. ఈ కృషి యింకొక కొంతకాలము నఫలమైనది. సామాన్యపు చెలుకు రసములలో నూటికి 15-20 శతము చక్కెర యుండ, క్రొత్తగా నేర్పడిన రకములలో 20 పాళ్ల కెక్కువ చక్కెర గలది రెండు రెండు జేతెను. ప్రత్తి విషయమున సామాన్యపురకము నూటికి 25 పాళ్ల చొప్పున దూది నిచ్చుచుండ, ఎన్నికలన నూటికి 29 పాళ్ల వఱకు ప్రశస్తతయిన దూది నిచ్చు వంగడము నేర్పఱచి వృద్ధిచేసి వ్యవసాయశాఖవారి చివుకు తిన్న త్వలి బిల్లలోని రైతులకు విత్తులను పంచివెట్టుచున్నారు.

ఈ శాఖయందలి వ్యవసాయ శాస్త్రజ్ఞుఁడొకఁడు నీలల సమయమున పరీక్షను జరపుచున్నాఁడు. గుంటూరు జిల్లాయందలి డెల్టా భూములలోని ముఖ్యవాణ ద్రవ్యముల లోటుపాట్లకు కనుగొనుట కనేకములగు నీలల సమయ పరీక్షించెను. ఈ పరీక్షకు సంబంధించిన పట్టిలును పంటములును కొద్ది కాలములో ప్రదురమగు నని తెలియ నవచ్చుచున్నది. ఈ శాస్త్రజ్ఞుఁడే నీలలందు పుట్టు వాయుపదార్థములను గుఱించి కొన్ని నియంత్రుల పరిశోధనల నీనడుమ జరపియున్నాఁడు. కొన్ని నీలలలో పచ్చి యెరువు చేసినపుడు పంట నొచ్చుటకు బదులు తిగుట, కొన్ని నీలలను మెట్టదుక్కి దున్ని తరువాత వరివైరు పెట్టినయెడల బాగుగ ఫలింపక పోవుట మొదలగు, ఇంత వఱకు నభివృద్ధి కారణము తెలియని విషయము లీ పరిశోధనలవలన తెలు నని లోచించుచున్నది. ఈ పరిశోధన లింకను జరగు చుండుటచే పర్యవసాన మిప్పుడు నిర్ధారణచేయ వీలు లేదు.

ఈ శాఖయందలి తెలివైన శాస్త్రజ్ఞుఁడు కృష్ణా గోదావరి జిల్లాలలోని తాటిచెట్ల తెగులును పడనుటి సముద్ర తీరమున విజృంభించుచున్న పోక చెట్ల తెగులును నివారించుటకు కృషిచేయుచున్నాఁడు. మలబారు జిల్లాయందును దక్షిణగవరా జిల్లాయందును ఈ శాస్త్రజ్ఞుఁడు చెప్పిన నివారణ పాదము యొక్క లాభము నొక సంవత్సరము దూచి చాలవంది రైతు లిప్పుడు తమంతట తామే యా కృషిని కొద్ది వ్యయముతో చేసికొని పోక పంటను కాపాడుకొనుచున్నారు. కొద్దిగ మొత్తులకు పట్టు తెగులను వరిలో క్రొత్తగ బయలుపెట్టిన యొక తెగులకు మిగిలిన యలన పట్టిన తెగులను అగఁడి చెట్లకు పట్టు తెగులను, ఇట్టి తెగు ల్లేనేకము లీ శాస్త్రజ్ఞు

నిజే పరిశోధించబడుచున్నది.

ఆయా న్యాయములకు పట్టు చేడపురుగుల స్వభావమును గని పట్టి నిజానికొనాయములను తెలిసికొనుట కీ కాఖయం దొక కీటక శాస్త్రజ్ఞుడు కృషి చేయుచున్నాడు. దక్షిణ హిందూదేశమందలి కీటకములను గురించి వెక్కు పటములతో నలరారు నొక యమాల్య గ్రంథమును ఈ పదనియందు కొయంబత్తూరులో ముం దుండిన శ్లోచ్చేరి అను నాయన రచించియున్నాడు. (వెల రు 6.) ఈ గ్రంథమును చదివినవారికి అశ్వేషణ మెంత కష్టమైన పనియో ఒక్కొక్క నూతన విషయము కనుగొనుట కెంత యశ్వేషణ మాన శక్తికావాలి తెలియగలదు. ఇప్పటి కీటక శాస్త్రజ్ఞుడు మామిడిచెట్ల కొక విధమగు చిన్న పురుగులవలన గలుగు తె నె మంచుచే గలుగు నష్టమును నివారించుట కుపాయమును కనుగొని నేలము జిల్లాయం దలి యొక తోటలో పరీక్షించి యున్నాడు. వరి వైరుసందు ఊచ తిరి పురుగువలన గలుగు నష్టము నివారించుటకును నుపాయ మరయం బడుచున్నది. కొడు అను వరికి పట్టు తెగు లొక విధమగు పురుగు వలన గలుగు చున్నట్లు కనిపెట్టబడినది. ఆ పురుగుయొక్క జీవ నము పరీక్షింపబడుచున్నది. ఈ శాస్త్రజ్ఞుడే పట్టుపురుగుల విషయ మయి కూడ కొంత విలువ యైన కృషి నుపియున్నాడు.

వ్యవసాయశాఖవారి ట్లాయా శాస్త్రజ్ఞుల మూలమున వ్యవ సాయమునకు సంబంధించిన యన్వేషణము జరిగించుచున్నారు. కాని, శీతోష్ణాదిస్థితిగతులందును నేలల స్వభావమునందును ఈ రాజధాని యందలి వివిధభాగములలోను మిగుల వ్యత్యాసము లుండుటచే ఈ శాఖవారి కృషి యంతకంటె లీఘముగ ఫలించుట కవకాశము లేకున్నది. ఈ కాఖయందలి యున్న తోట్యగులు పాశ్చాత్యదేశీయు లగుటచే వార లీ దేశపు స్థితిగతులను తెలిసికొనుటలోనే కొంత కాలము గడచిపోవును. మన దేశముననే యన్వేషణమునకు తగినంత యుత్తమ శాస్త్రజ్ఞానము గలవారరుదు. అయినను, ఇపుడేపుడు మన దేశీయులు గూడ చాలచుంది విదేశములకేగి ఆయా శాస్త్రముల నభ్యసించి వచ్చుచుండుటచేతను, ఇచ్చటి వ్యవసాయకాశాల యందును ఇతరకాశాలలందును అన్వేషణకు తగినంత శాస్త్ర జ్ఞానము గలవారు కొందఱు బయలుదేలుచుండుటచేతను, ఇకమీద నీ కొలఁదయితగా నుండరాదు. ఇట్టివారి సంఖ్య వృద్ధియయి వీరలే విస్తారముగ అన్వేషణకు నేమింపబడిన, వీరల కీ దేశపు స్థితిగతులు బాగుగ తెలిసియుండుటచే వ్యవసాయశాఖయొక్క కృషిఫల మిప్పటికంటె లీఘముగ కలుగును.

ఇంకొండు మున్నగు దేశములలో వ్యవసాయాభివృద్ధికి పరి పాలనచే నేమింపబడిన శాస్త్రజ్ఞులే గాక ప్రజలందే ధనవంతులును అన్వేషణజాభిలాషులును నగు కొందఱు దారమతులు గూడ తమ జీవితమును వ్యవసాయాభివృద్ధి మార్గముల నరయుటయందు గడపు చున్నారు. ఆ దేశములందలి వ్యవసాయముయొక్క కీఘాభివృద్ధి కిది యొక కారణము. ఆంధ్రదేశమునందును ఇట్టికృషి కొంత జర గుట యుక్తము. కాని, యన్వేషణజాభిలాష గలవారికి ధనమును,

ధనము గలవారికి శాస్త్రజ్ఞానమును అన్వేషణజాభిలాషయు తుదుగు టరుదు. ఆంధ్రదేశమునందలి జమీదారులు మొదలగు ధనికులు శాస్త్రజ్ఞానము గలవారిని ప్రోత్సహించి కొంత యన్వేషణమును జే పించి వ్యవసాయాభివృద్ధికి తోడ్పడుదురుగాక.

అన్వేషణమూలమున సంపాదించబడును విజ్ఞానమును, ఇదిగోల లో ప్రకటింపబడిన గ్రామపాఠశాలల మూలమునను ఉన్న లెసాన శాలల మూలమునను, బాలురకు కొంతవఱకు కలగఁజూచుచున్నా. కాని, యిపు డిట్టి విద్య లేకయే వ్యవసాయవృత్తి నలంకరించుచున్న రైతులకును, ఇక ముందైనను పాఠశాలలకు పోయి వ్యవసాయవిద్య నభ్యసించిపఱచాలనివారికిని, ఈ విజ్ఞానము సరియొక విధముగ వ్యాపించి జేయవలసి యుండును. ఆయా జిల్లాలయందలి వ్యవస్థానాయకుల కొంత వఱ కీ విజ్ఞానవ్యాపనమునకు సాధనము లగుచున్నది. అంగినిలి యుద్యోగులు నూతన విధానములను మెట్లుపట్టి రైతులకు చూపి వ్యాపింపజేయుచున్నారు. కొన్ని జిల్లాలలో నీ వ్యాపనమునకు ప్రోత్స కముగ కొందఱు అద్యోగులు నేమింపబడి యున్నారు. ఈ కృషికి తోడు దేశభావలలో నూతన విషయములను గుఱించి కనపరచులు మున్నగునవి ప్రచురింపబడుచున్నవి. ఇంత కృషి చేయఁబడుచున్నను రైతులలో చాల భాగము విద్యాహీను లగుటచే నీ కృషికి వారి సాను భూతి యంతగా లేకున్నది. వారికింకను నీ కాఖోద్యోగులందును పిగిన విశ్వాసమును భక్తియు తుదురలేను. వ్యవసాయశాఖవారును రైతుల సానుభూతి తుదురువఱకును బాగుగ పరీక్షింపబడినట్టియు రైతు లకు తప్పక యుపయోగించునట్టియు విధానములనే మిగుల బాగ్ర త్తతో వ్యాపింపజేయుటకు యత్నింపవలెను.

సౌకర్యకల్పనము

వ్యవసాయము లాభకరముగ నుండుటకు రైతు జ్ఞానముగల డగుటయే గాక యొక ననేక స్థితిగతు లనుకూలముగ నుండవలెను. శీతోష్ణాది స్థితిగతుల యనుకూలత మొదటిది. మనుష్యుల కుంకె గాని, యితర జంతుజాలముల యొక్క గాని, పట్టు చేరుట కుంకె గాని, అభివృద్ధియు నారోగ్యమును చాలవఱకు శీతోష్ణాది స్థితుల సహన రిందియే యుండును. ఈ స్థితిగతులు చాలవఱకు ప్రకృత్యోగము లగుటచే వీనిని మార్చుటకు వ్యవసాయదారుని కంతగా సాధ్యము కాదు. కాని, వ్యవసాయదారుఁ డెట్టి స్థితిగతులందు తాను పైను చేయు సమస్యను నెట్లు పెంచవలెనో తెలిసికొనగలగు శక్తిమీఁదనే వ్యవసాయమువలని లాభ నష్టములు చాలవఱకు కాధాన పడెనున్నవి. ఈ శక్తి నిచ్చునది వ్యవసాయ విద్యయే.

వ్యవసాయము లాభకరముగ నుండుటకు వలయు స్థితిగతు లో నేలయొక్క ప్రాకృత్యము రెండవది. ఇదియు గొంతవఱకు ప్రకృత్యధీనమే యయినను మన ప్రయత్నమున కిందు కొంత యధ కాశము గలదు. వ్యవసాయదారులు తమ నేలల భౌతిక రాసాయనిక ధర్మములను గనుపెట్టి యందలి లోటుపాట్లను కొంతవఱకు తీర్చు కొన వచ్చును. ఇందుకు వలయు జ్ఞానమును వ్యవసాయ విద్యామూల

మున కలుగఁదగినదే.

నీటివనతి వ్యవసాయమునకు వలయు సౌకర్యములలో మూడవది. ఇదియు కొంతవఱకు ప్రకృత్యధీనమే యయినను మానవకృషి వలన కలుగఁదగిన సౌకర్యములలో వ్యవసాయమున కింతకంటె పెక్కువగ తోడ్పడునది మఱియొకటి లేదు. నీటివనతి యున్నయెడల రైల్వేపుడును నేదో యొక వైరును వెంచి విస్తారముగ లాభమును తీయఁగలుగును. నీటివనతి నీతోష్టాది స్థితిగతులందలి లోటుపాట్లను కొంతవఱకుఁ గన్మును. నీటి వనతి యున్నయెడల రైతు తన కృషి యెన్నఁడును నిష్ఫలము గాదను భైర్యముతో మిగుల శ్రద్ధవహించి పని చేయును. తా నెంత పాటుపడినను చివర కొక వర్షము తక్కువయినచో వై రంతయు నెండిపోవలసి నచ్చునెడల రైతున కేమి యుత్సాహ ముండును?

ఇపు డున్న యానకట్టలు చెఱువులు మొదలగు నీటి పనులు గాక యింకను నిట్టి నీటివనతులను నిర్మించుట కాంధ్రప్రదేశమున నెవఁడెచట నవకాశము గలదో కాన్త్రజ్ఞులచే శోధింపఁజేసి తెలిసికొనుటయు తగిన కట్టడములు కట్టించుటయు దొరతనమువారి మూలమున జరగవలసిన పనులు. ఈ విషయమయి ప్రజలు తమ ప్రతినిధుల మూలమున ప్రభుత్వమువారి నెంత ప్రోత్సహించిన వ్యవసాయాభివృద్ధి కంత యనుకూలము.

రైతులు తమంతట తాము నిర్మించుకొనఁదగిన నీటి పనులు నూతులు. నూతుల యాధారమున కట్టపడి విలువయైన సస్యములను వైరుచేసి ధన మార్జించుటలో మన రాజధానియందలి రైతు లందఱలో కోయంబత్తూరు జిల్లావారు ప్రవీణులు. ఇతరులను వీరివలెనే సాధ్యమైనంతవఱకు నూతులను నిర్మించుకొని లాభకరమగు సస్యములను సాగు చేయుట మంచిది.

నూతుల విషయమయి మూడు చిహ్నములు గలవు. బావి త్రవ్వచోట నీరుపడునో లేదో యను సంశయ మొకటి. ఎంతో వ్యయముచేసి బావి త్రవ్వ పిమ్మట నీరు లభింపనియెడల నట్టివచ్చునగు భరించుట మిగుల కష్టము. ఇందువలననే చాలమంది రైతు లీ యత్న మే మానుదురు. నీ రెచట లభించునో యెచట లభింపదో తెలుపఁగల యంత్ర మొకటి యానడుచు బొంబాయి రాజధానియందు పరీక్షింపఁబడుచుండె నని తెలియవచ్చెను. ఇది యుపయోగకారియే యైనయెడల వ్యవసాయశాఖివా రిట్టి యంత్రములను కొన్నిటిని డెప్పించి వాని మూలమున రైతులకు నీరు లభించు స్థలములను చూపుటవలన నెంతయో మేలు కలుగును.

కొన్నిచోట్ల గొట్టములను దింపినయెడల పాతాళవాహినులు గాని అవాంతరపాతాళవాహినులు గాని బయలుపడును. చెంగలపట్టు జిల్లాలో కొన్ని భాగములందు పరిశ్రామికశాఖవారు నాళికలను దింపి పరీక్షించి యిట్టి వాహినులు లభించు ప్రదేశములను నూచించి యున్నారు. చాలమంది రైతు లా ప్రదేశములందు నూతులు ద్రవ్య గొట్టములను దింపించుటచే విశేషజలము లభించుచున్నది. ఇట్టి ప్రదేశము లాంధ్రప్రదేశమునందును ఉండకపోవు. గోదావరి జిల్లాలోని

చామర్ల కోట ప్రాంతములందు కొన్ని వాహిను లిట్టివి గలవు. ఆ చుట్టుపట్టులను ఇంక నితరప్రదేశములను శోధించి యిట్టి వాహిను లుండఁగల ప్రదేశములను నిర్దేశించినయెడల రైతులు మిగుల లాభమును పడయఁగలరు ఈ పని యింకమీఁద పరిశ్రామికశాఖనుండి వ్యవసాయశాఖకు మాన్పఁబడుట కుత్సర్యపు లయియుండుటచే కొంత చుటుకుగ జరగవచ్చును. నూతుల నిర్మాణమునందలి కష్టము వాని వృద్ధికి మఱియొక యవరోధము. నుంచి జలలు పడుచోట్ల కట్టపని జరగునపుడు నీటిని చుటుకుగ తోడివేయు సాధనములు లేక కట్టు తగినంత లోతునకు దిగమునుపే యొడ్డు విడిగిపడి నూయి పూడి పోవుటయు నితర ప్రచారములను తటస్థించుచుండును. వీనికి భయపడి పెక్కు నూతులు వైవైనే కట్టఁబడుచున్నవి. ఇందువలన వీని నుండి తగినంత నీరు లభించుట లేదు. కావున వ్యవసాయశాఖ వారు నూతులను నిర్మించుకొనువారలకు నీరు తోడుటకై తైల యంత్రములను కర్షకయంత్రములను సులభముగ లభించుట కేర్పాట్లు చేసినయెడల నూతుల సంఖ్య యిప్పటికంటె కొంత చుటుకుగ నభివృద్ధి చెందును.

నీటిని నూతుల నుండి వైకి తోడుటయందలి కష్టము నూతుల క్రింది వ్యవసాయము విస్తరించుటకు చుర యొక యాటంకము. కాని, తగిన కృషి చేసినయెడల నీ కష్టమునకు తగిన ఫలము గలగును. నూతు లెల్లపుడును నీటి నిచ్చుటచే వీని క్రింద సర్వకాలములందును సస్యములను వైరు చేయుచునే యుండవచ్చును. సామాన్యపు బావులలో నీటిని తోడుటకు ఏతమును మోటుయు నుపయోగింపవచ్చును. నుంచి జలలు గాని అవాంతర పాతాళవాహినులు గాని గల నూతులనుండి నీటిని తోడుటకు తైలయంత్రములను మధ్యానర్తక జలాకర్షక యంత్రములను నుపయోగించుట లాభకరము. ఈ సుదర్భమున రైతు లొక విషయమును జ్ఞాపక ముంచుకొనవలెను. నూతిలో నీరు తక్కువగ నున్న దని ఏదో యొక చిన్న యంత్రమును తేచ్చి పెట్టునెడల అది వడ్డియినెతో సరిగా పనిచేయక మిగుల చిహ్నము పెట్టును. 6^వ మొదలు 9 గుట్టముల శక్తికి తక్కువ గల యంత్రములు గాని 3 అంగుళముల కంటే చిన్న గొట్టము గల జలాకర్షక యంత్రము గాని కొనుట యంచిది కాదు. వీనికి తగినంత నీరు లేని యెడల మోటు నుపయోగించుటయే యుచితము. పారిశ్రామిక శాఖవారికి 10 రూపాయల గునుము కట్టినయెడల నీ విషయమయి తగిన సలహా నిత్తురు. వర్ష కాలమున నీరు తోడు పని లేనపుడు తైల యంత్రముల నితరమగు పనుల కుపయోగింపవచ్చును. దీనిచే బియ్యపు మఱులను తోలింపవచ్చును. ఇందుకు 14 గుట్టముల శక్తికి తక్కువ గల యంత్రములు పనికిరావు. చెఱుకు గానుగను త్రిప్పటకుఁ గాని ప్రత్తి రాట్నమును నడపుటకుఁ గాని చొప్ప కత్తిరించు నుఱును ద్రిప్పటకుఁ గాని తైలయంత్రము పని లేని కాలములలో నుపయోగించును. జలనిర్గమన మార్గముల నేర్పజుటకు వ్యవసాయాభివృద్ధికి తోడ్పడు సౌకర్యములలో మఱియొకటి. వైరు బాగుగ నెరుగుటకు నీ రెంత యావశ్యకమో యది యమితము గాకుండుటయు నంత

శ్రవణశక్తికలయ యొక్క. ఎక్కువ పక్షము కురిసినపుడు నిర-
స్వరము. పోవుటకు పీలు లేనియెడల నది నిలుచుటచే నస్వరము
లగు పాదల కష్టము కలుగును. ఇట్టి కష్టము డెట్లా నేలలలో నెక్కు-
వ నున్నది. పీలి ప్రతిదాముగ దోతనమువారు కొన్నికొన్ని
పదాల నీ - లో చేసెయ్యవలెను, ఎంతయు జరగవలసిన కృషి కొంత
యొక్క. ఎక్కువ యోగ్యులు వారు పనులకు కృష్ణ డెట్లాలో గత
నందొక్కము అధికకష్టములవలన గలిగిన యవకమిత కష్టమే సాక్షి.
కావున జలగర్భమున విషయాదుల గూడ నొకత-యవారు తగినంత
కృషిచేయుదురు గాక.

ఈ కేసుయందు రైతులను గూడ తమలో తాము కొంత కృషి
చేసి ముందు పోవుట నేర్పడమనవచ్చును.

శ్రవణశక్తికలయ వారు పండించిన విధములను శక్తియ-
ధులమొదలగు పరిశ్రమకర్తలకు బుడిచాటలు కావలెను. రైతు
మాడ్లములు మొదలగువి నిర్మింపఁబడుట వ్యవసాయభివృద్ధి కెంత
మా కొద్దునను. ఇట్టి పరిశ్రమకర్తల యుద్దెడల రైతులకు పండి-
తల నిర్మించి యాతరి పాటుకలకు తగిన లాభము గలుగును. పాటలు
మొదలగువా నిర్మాణము వారుగల జిల్లా తాలూకా బోర్డు
పనియొ చేయవలెను. గ్రామస్థులకు ఇందుకు తగిన కృషి చేయవలసి
యొన్నారు. రైతులు కలకు బట్టి ఎవరి పాలమున వారు పంట
నిడుదులను ఎవరు పనిచేయుదురని చూచియొకచోటునకు తోలి-
తుల గలిగి చిన్న పంట లేవనెత్తుకొని యొకరి పొలములోని రైతు
చూచియొకరి పొలములోని పంటలోని రైతును కష్టపట్టు చేసి
కొన్నిమొదల కలకు నుండును.

రైతుల నేల శ్రేణిభంధములను నుండక చిన్న చిన్న పక్కల
చెడలి యుండుట వ్యవసాయభివృద్ధికి కొంత యవరోధము. ఇందు
కలకు లగు కష్టముల చిన్నటివ ఇండు వివరించుట యవసావ్యము.
పాలములను సమైక్యముగా చేయుచు రైతులకు తమలో తాము
నేలను భాగస్వామి సాధ్యమొనరించుట ప్రతి రైతు పాలమును
శ్రేణిభంధము నుండినట్లు చేసికొనుట యుక్తము. జపాన్ దేశమునకు
కొన్ని సంవత్సరములముందు ఈ పనికి పరిపాలకులే కొంతకంతకు
కృషిచేయుచున్నారు.

రైతుల తన వ్యవసాయమును వారుగ నడపుటకు తన పాలము
నందే నికనించుట యవసరము. పరిపాలములలో నెట్లు నికనించుటకు
కలకు లేకపోయినను మెట్టనేలలందును లోడుభూములందును రైతు
లిండ్లు కట్టుకొని యెడలనే నికనించుటకు ప్రారంభింపవలెను. రైతుల
పాలము లేకపోయినను నుండకపోవుటయు దొంగల భయమును
ముఖ్యబింకములు. కాని, వీనిని క్రమక్రమముగ తగ్గించుటకు ప్రజ
లును పాలకులును గూడ కృషి చేయవలసియున్నారు.

రైతుల యార్థికస్థితి బాగుపడుటకు సాధన మేర్పడుటకు
వ్యవసాయభివృద్ధికిగాను కల్పింపవలసిన మఱియొక గొప్ప సౌక-
ర్యము. ఎందుతో రైతులు వ్యవసాయమునందు తా మెంత ప్రవీణు
లైనను డబ్బు విషయమున సామాన్యమగుచేతిలో చిక్కి యడుగుంటి

పోవుచున్నారు. సహకార వ్యవస్థాపనమే యీ దుస్థితికి తరణోపా-
యము. దొంగతనమువారి యదృష్టవ్యాపనమునకు కొందఱు దొంగగ్రామ-
లను నేమించి కొన్ని గ్రామములందు సహకార పరిపరిసంఘములను
స్థాపించుటచే నవటి రైతులకు మేలు గలుగుచున్నది. కాని, యీ
సహకార వ్యవస్థాపనమునకు రైతులును విద్యావంతులు నవ్యోన్య
విద్యావంతులు గలవారు గాకపోవుటయే యవరోధముగ నున్నది.

సహకార సంఘములు రైతులను బుర్రావిముక్తులను చేయుటకు
మాత్రమే గాక వానిని కిత్తులు పనిముట్లు ఎరువులు మొదలగువని
కొనుటయందు కూడ తోడ్పడవలెను. సహకార విక్రయములందును
సహకారమున కెదురుగ నుండు నీటివనతులు జు నిర్గమన సుగ-
ములు పాటల మొదలగువాని నిర్మాణమునందును సహకారమున
కనకాశము గలదు. దొంగతనమువారు రైతుల యార్థిక సౌకర్యమునకే
నూకులను బట్టించుకొనుట మొదలగు పనులకు రైతుల కనుకూలము
లగు పనులనుగూడ ఎదుర్కొనిచుట్ట కేర్పాట్లు చేసియున్నారు కాని,
రైతులు చాల భాగము విద్యాహీను లగుటచే నీ బదుర్ల సాము
యత్న మారంభ మైనది మొదలు వారల చేతులలోఁ బడు నప్పటికి
చాల కాలము పట్టుటచేతను ఎందుతో యుద్యోగస్థుల నాక్రయిం-
చిన గాని పలుకుబడి లేనివారి కీ బదుర్లు సులభముగ లభింపక
పోవుటచేతను కీ వివరన నింకను తగినంత లాభమును రైతులు పడయ
లేకున్నారు.

ఉపసంగ్రహము

ఇంతవఱ కార్యదేశమున వ్యవసాయదారులు గలగఁజేసికొన-
వలసిన సౌకర్యములను గుఱించియు, వారలను విజ్ఞానవంతు లగుటకు
చేయఁదగిన యేర్పాట్లను గుఱించియు సంప్రదాముగ వ్రాయఁబడెను.
ఈ వ్యాసమును చుగించుటకు ముందు మఱియొక విషయము గూడ
లేలవలసిన యొక్కది. వ్యవసాయదారుల కెన్ని సౌకర్యములను గలిగి
యొన్నను ఎంత విజ్ఞానమును గలిగియున్నను, తన పనియందు శ్రద్ధయు
తాను పాటుపడి యన్ని పనులను బాగుగ చేయవలె శక్తియు తన
పనివారందచే బాగుగ పనిచేయించుకొను నేర్పును గలిగియుండని
యెడల, అవి నిష్ప్రయోజనములు. వ్యవసాయదారులకు సుగుణము
లను గూడ నలవడఁజేసికొనవలెను. ఒక రూపాయ వ్యయముతో
కావలసిన పనిని రెండు రూపాయలతో గాని జరిగించుకొని నేని
వ్యవసాయదారుని కెన్ని నూతన వ్యవసాయ విధానములు తెలిసి
యొన్న నేమి ఫలము? వానిని మితవ్యయముతో నమలులో నెట్టఁ
గలిగిన నే గదా వానివలని లాభమును పడయుట? ఈ లోపము చిన్న
తనమునందుండి వ్యవసాయమునందు మెలఁగచుండిన సామాన్యపు
రైతులంగుంకంటె వ్యవసాయ నున నేమియో యెఱుంగకుండ పాత
కాలలగు కన్నీ సంవత్సరములు చదివిన పిమ్మట నీ వృత్తికి దిగు
నాజాతు వ్యవసాయవార్తయందు దెక్కువగ నున్నది. ఇట్టివారిలో
చాలమందికి నవనాగరకతమాలమున కల్గిన వ్యామోహము లేకున్నవ.
నిలుకడగ తాము పాటుపడలేదు. తమ పనివారందయందు తానుహము

అంధ్రదేశమునందు తిక్కనగ సున్న దని వేయి చెప్పనక్కరలేదు. దీనికి తగిన శ్రద్ధ తీసికొని రానున్నామిగాని వంటివారు పనిచేసిన యెడల మిక్కిలి యభివృద్ధి కాగల దనుటకు సందేహము లేదు.

రానున్నామిగాని శక్తి

వైవాళి గాక, భారతదేశమునందు కనీసము లగు జలసంపత్తు లను పట్టికొనవలసివచ్చును గలదు. వీరి బట్టియే మన మాతృ భూమి రానున్నామిగాని శక్తిని సంతోషమునకు కలగజేయు ధన్యులగు తలచుకొనుట కవకాశము కల్గుచున్నది. కాని, దీనిని సాధింపవలెనైతే యెంతటి కష్టము కలదు. మనకు వేరవ మన్న ప్రాథమిక రానున్నామిగాని శక్తిని సాధింపవలెనైతే ఈ యంశమును పూర్తి చేయవలసివచ్చును. వీరు తన కొమ్మునై నీటిని సాగున బయలుపెట్టెదను. 25 వ జులై 1916 వ సం. 11 వ తేది ఆంధ్రదేశమునందు వేరవ మన్న దని 1/18 వ సం. గొలుసును కలగజేసెను.

వివాదాలకు పాల్పడిన

ఈ భారతదేశమునందు వైవాళియగు బట్టి చూడ, పూర్వము దీనిని ఆంధ్రదేశమునందు కలగజేసెను. ఇదియును ఆంధ్రదేశమునందు కలగజేసెను. దీనిని సాధింపవలెనైతే యెంతటి కష్టము కలదు. మనకు వేరవ మన్న ప్రాథమిక రానున్నామిగాని శక్తిని సాధింపవలెనైతే ఈ యంశమును పూర్తి చేయవలసివచ్చును. వీరు తన కొమ్మునై నీటిని సాగున బయలుపెట్టెదను. 25 వ జులై 1916 వ సం. 11 వ తేది ఆంధ్రదేశమునందు వేరవ మన్న దని 1/18 వ సం. గొలుసును కలగజేసెను.

ఆంధ్రదేశము, మల్లవిద్య

ఇది మన ఆంధ్రదేశమునందలి కవివ్యాసములను గూర్చి విచారించుటకు, ఈ విషయమును రెండు కీర్తి కల క్రిందట విభాగింపవచ్చును. మొదటిది మల్లవిద్య. రెండవది క్రిడలు. మల్ల విద్యయందు 1915 వ సం. బందరులో జరిగిన దసరా యుత్సవము నకు 116 రూపాయలు బహుమతి ప్రకటించగా, వచ్చి చేసినవారిలో మొదటివారు ఈశాకు పుసారి. ఈశాకును పూసారియు ఒక్క యజగంబులో పోరాడిరి. ఆ యజగంబులో పూసారి ఎంతవఱకును కలియబడక తప్పించుకొనుటకే ప్రయత్నము చేసెను. ఫలితము లేల లేదు. ఈశాకు ఎక్కువగా పరిగింపబడి, మొదటి బహుమాన మతని కొసంగబడెను. ఆంధ్రదేశపులయందు కుష్టి పోట్లాడుపారిలో ప్రస్తు

తము వీరిద్దరే సేరు గలవారుగా కనబడుచున్నారు. మల్లవిద్య ఆంధ్రదేశమునందు తిక్కనగ సున్న దని వేయి చెప్పనక్కరలేదు. దీనికి తగిన శ్రద్ధ తీసికొని రానున్నామిగాని వంటివారు పనిచేసిన యెడల మిక్కిలి యభివృద్ధి కాగల దనుటకు సందేహము లేదు. వారి కముందు సున్న యాంధ్రదేశమునందు దట్టియుద్యమమును నిర్వహింపగల రని వివరమునున్నది. వారి ప్రపంచానుభవము ఆంధ్రదేశమున కి విషయమున ఉపకరించును గాక!

ఆంధ్రదేశము, కాలిబంతి యాటలు

ఆంధ్రదేశమునందు క్రిడలు రెండు అంతర్భిన్న కల క్రింద విభాగింపవచ్చును: దేశీయక్రిడలు, విదేశీయక్రిడలు. కాలిబంతి మొదలయిన పరదేశీయక్రిడలు మన ఆంధ్రయువకులు చాల పరిశ్రమ చేసినచున్నారు. ఇదేవిని వేసరి కాలములో విశాఖపట్టణమునందు జరిగిన కాలిబంతి యాటలకు ఆంధ్రదేశముయొక్క ముఖ్యపట్టణము లనందే వెళ్ళు సమయమున వచ్చి తమ క్రీడానైపుణ్యమును చూపించినవారైరి. ఇదియు బందరునందును ఏలూరునందును బెజవాడ నుటూరు రాజమహేంద్రవరము లందును సంఘము తేర్పడి వెంగళి, పల్నెల, కలెముగ నాట లాడుచు తమ క్రీడాచాతుర్యమును వృద్ధి చేసికొనుచున్నారు. ఇట్టి సంఘములలో గట్టివారిని ఏరి కలిపి ఆంధ్ర పాదకండుక క్రీడాసంఘముగ నేర్పాటు చేసి ఏ నెలపు దినములలోనో భారతవర్షమునందలి గొప్ప స్థానములకు తీసికొనిపోయి వీరి చాతుర్యమును తక్కిన దేశభాగములవారి వానితో పోల్చి అపూర్వమైన మాయకొనవలసి యున్నది. ఈ లాగుననే క్రీకెట్టు, బాస్కెట్ బాల్, ఆంధ్రసంఘముల నేర్పాటుచేసి భారతవర్షమునందు గొప్ప స్థానములను ప్రసిద్ధి చెందన స్థలములను చూడవలెను.

దేశీయ క్రిడలు

ఇది దేశీయక్రిడలగు బల్లెడుగుడి పూసాభేదము మొదలైన యాటలకు గొర్రెస్థానమునకు తీసికొని రావలసి యున్నది. వానిని గూర్చి స్పష్టమయిన పద్ధతులను కొంద తేర్పాటు చేసి అచ్చుచేసి పంచివెట్టవలసి యున్నది. వై చెప్పిన రెండు ఆటలను మన ప్రాచీనులయొక్క యాధునికతనులను తెలియజేయుచున్నవి. పూసాభేదము యుద్ధమునందు శత్రు సైన్యములు రెండును చేరి రెండు వైపుల నిలిచియుండ, ఒక్కకూరుడు శత్రు సైన్యముపై బడి వారి నందరిని చల్లారెడరుగ చేసి తన పరాక్రమమును గనబఱచి పట్టుపడకుండ తిరిగి స్వసైన్యమును చేరుట ననుసరించియే బల్లెడుగుడియాట యేర్పడినది. చెట్టపట్టి యనబడు పూసాభేదము కూడ, శత్రు సైన్యముయొక్క పూసాభేదములోనికి పోయి యొక్కయను వారికి పట్టుపడకుండ తిరిగి తప్పించుకొని వచ్చు లక్షణము ననుసరించి యేర్పాటుయిన యాట యై యున్నది. చిట్టచివరకు గోడికల్ల యాట కూడ పూసాభేదమున దూరముగ వేరయి ననుసరించియే యేర్పాటుయినది. కాబట్టి మన యాట

KRISHNA DEVARAYA ANDHRA BHASHA NILAYAM HYDERABAD

కృష్ణదేవరాయల ఆంధ్రభాషా నిలయము : దక్షిణ హైదరాబాదు.
(పదునాల్గవ వార్షికోత్సవము. అధ్యక్షులు చిలకమర్తి లక్ష్మీనరసింహయ్య పంతులుగారు)

BABU YAMINI BHUSHAN RAI

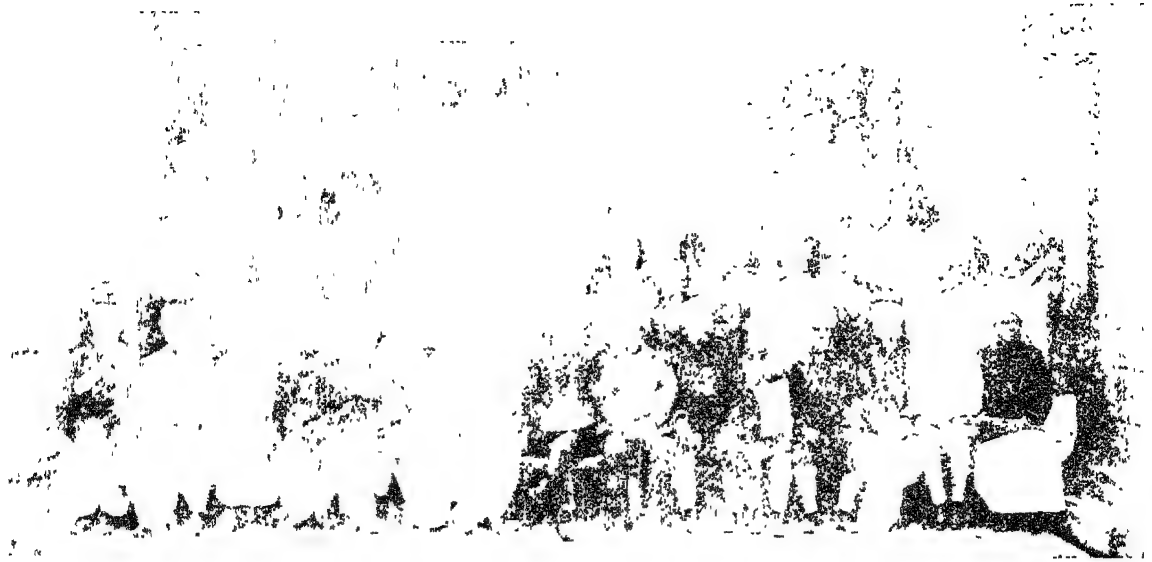
బాబు యామిని భూషణరాయు
అఖిల భారతాయుర్వేద మహాసభాధ్యక్షులు

M

SIR DINSHAW M PETIT Bart,
Chairman Reception Committee Industrial Conference 1915

సర్. దిన్హా పెటిట్: బొంబాయి పరిశ్రామిక మహాసభావ్యవస్థ సభాధ్యక్షుడు

మొదలైన వ్యక్తులు ఆన్వేషకసహాయ సంఘసభకు చెన్నపురికి వచ్చిన ప్రతినిధులు

PROF. D. K. KARVE
President, Social Conference, Bombay 1915

ప్రొఫెసర్ డి. కె. కర్వే
ఆంధ్రప్రదేశ్ సామాజిక సంస్థానాధ్యక్షుడు

Dr. HARI LAL
President, All India Bhatia Conference 1915

డాక్టరు హరిలాలు
అఖిల భారత భాటియా మహాసభాధ్యక్షుడు

బిల్లును ప్రజలకు అటవలెనే వికాసమును వృద్ధిచేయుటకే యుద్దేశించబడినది.

బాలుర క్రీడాసత్త

మన దేశములో బాలుర క్రీడాసత్త పెద్దటవలన దేశమున కెంతోనో నష్టము వాటిల్లుచున్నది. బాలుర క్రీడాసత్తలను మనము చిన్నతనమునందే చూపజేసి పెద్దలైన తరువాత క్రీడాసత్తలను లేనివారు మన దేశము లలిన నేమి ప్రయోజనము? విద్యాలయములలో కాపా వ్యాసుని కడలేయకీడల నాడే సంతోషించుట గాని దేశీయ క్రీడల నాడే సంతోషించి రిరసించుట, చిన్న పిల్లలు మైతము అట లాడుకొనునప్పుడు తమ యుహాధ్యాయులను చూచిన పాటిపోవు దురు. అట లాడుకొనుట చేయరాని పని యనెడి యనుమానము వారి మనస్సును బాధించుటయే దానికి కారణము. సహజముగ అటల మీద నుండు బాలుర కాంతిని దీర్చుటయే పెద్దల విధి. చిన్నతనమునందు పిల్లలయొక్క సహజమైన క్రీడావాంఛ వ్యాయ మైన దని పెద్దలెప్పు డెఱుంగుదురో, అప్పుడే తాము తప్పు చేయు చున్నా మను భయము పిల్లల మనస్సున చొచ్చుట కవకాశ ముండదు. అప్పుడే పిల్లలు వైర్యవంతులు కాగలరు. ఆంధ్రజాతీయ విద్యాలయములందు చదువుకొనుచున్న యొకపిల్లవాఁ డొకనాడు గోడిపిల్ల అడుచుండెను. నేను దారిని పోవుట తటస్థించెను. నన్ను చూచినతోడనే బిల్లను కిక్కిరు చప్పున తీసికొని తన మొక దాచు కొని ఏమియు నెఱుంగనివానివలె నడించెను. నేనువానిని చూచి నా యెదుటకు వచ్చి నిర్భయముగ నాకు మని బోధించితిని. తరువాత నెప్పుడును ఆ పిల్లవాఁ డాటలాడు నప్పుడు దొంగవలె ప్రవర్తించుట మానివేసెను. ఒక చిన్న పిల్లవాఁడు, ప్రతిదినమును సాయం కాలము వ్యాయామము చేయవలె నని ఆజ్ఞాపింపఁగా, తన తల్లికి తెలియకుండ దొంగతనముగ చేసెద నని చెప్పెను. వ్యాయామము దొంగతనముగ చేయ నవసరము లే దని చెప్పితిని. అటలు దొంగ తనముగ నాడుటవలన మరింత నష్ట మని పెద్దలు తెలిసికొనవలెను. అటలవలన మనుజుఁడు భైర్యవంతుఁడును వ్యాయామవర్తియు కావలెను గాని దొంగ కాఁగూడదు, పిటికివాఁడు కాఁగూడదు.

ప్రారంభపాఠ శాలలు - వ్యాయామావశ్యకత

మన దేశమునందు శరీరపటుత్వమును తద్వారా భైర్యకౌశల్యాదిగుణములను వృద్ధి చేయవలె ననిన, సకలవిధములైన వ్యాయామములను ప్రోత్సహింపఁబడలెను. మన దేశీయ వ్యాయామములకు విస్తారము ఖర్చు లేదు. శుభ్రమైన స్థలము స్వల్పముగ దొరకిన చాలును. ప్రతి గ్రామమందును వ్యాయామసంఘములు నెలకొల్పవలయును. పిల్లలను విద్యాలయములకు పంపింట్లుగానే తల్లిదండ్రులు తమ పేటలలోను పీఠలలోను తాలెముల నేర్పాటుచేయించి వారిని ఉదయమున నే చీకటితో లేపి ఆ తాలెములకుకూడ పంపించవలెను. లేనియెడల, విద్యాలయములను ప్రధానముగ వ్యాయామాలయములు

గానే చేయవలెను. ప్రతి చిన్న విద్యాలయములోను బాలురు ఆయిదు సంవత్సరముల వచ్చి వ్యాయామము చేసి ఏడు సంవత్సరములకు అడుకొని ఇంటికి వచ్చి భోజనము చేసి తిరిగి పుస్తకపఠనమునకు ఎనిమిది సంవత్సరముల వల్లి యొక సంవత్సరము వచ్చి విద్యాలయములో నుండి చదువు కొని రావచ్చును. మధ్యాహ్నమును కొంత చాలము గడువునకు పయోగించి, తెక్కిన కాలము వ్యాయామమునకు పయోగింపవచ్చును.

ప్రత్యేక వ్యాయామ సంఘములు

మై చెప్పిన విషయము మల్లవిద్యార్థివృద్ధి పిన్న వయస్సునందలవడఁజేయుటకు తగిన విధానములను కొంతకంత గూచించుచున్నది. ఇతర పెద్దవారు దేశమునందలి మల్లవిద్యార్థివృద్ధియును గాని ఇతర వ్యాయామములను గాని వృద్ధి చేయుటకు ఏమి చేయవలెనో విచారింపవలసియున్నది. ఎవరెవరి కేయే వ్యాయామమునందభిరుచి కలదో వా రాయా వ్యాయామమున కొక సంఘముగా నేర్పడి అట్టి వ్యాయామమునకు సహాయము చేయుటకు బయటి దేశములనుండి వచ్చినవారిని ఆదరించుటవలనను నేర్పుకొనఁదలఁచుకొనువారికి కావలసిన సామానులు చేర్చుటవలనను భవనములను కట్టించుటవలనను విశాలములైన ఆరామములను నిర్మించి వ్యాయామములకు నిడిచి పెట్టుటవలనను చాల పని చేయవచ్చును. ఈ పనులను చేయుటకు మొట్టమొదట భన మెర్పటనుండి రాగల దని గాలరుండి అనుమానించి భయపడవచ్చును. అట్టి సంఘములవారు పదిమంది పదిరూపాయల చొప్పున చందా వేసికొని మంచి వస్త్రాదులను పిలిపించి పట్టణములందు పోట్లాడించి టిక్కెట్లు పెట్టినయెడల చాల డబ్బు రాగలదు. అందు కొంత ఖర్చయినను తక్కినది ఫండుగ నుంచి ప్రతిసంవత్సరమును పని చేయుచుండినయెడల చాల డబ్బు సమకూడగలదు. ఇంకను భాగ్యవంతులు తమ పిల్లలు బలవంతులును బుద్ధివంతులును కావలె నని ఎఱింగినయెడల నెంత పని యైన నిందు విషయమై చేయగలరు.

ఉన్నత విద్యాలయములు - మల్లవిద్యార్థి శిక్ష

మన విద్యాలయములందు చదువుచున్న విద్యార్థుల యవస్థను విచారింపవలసియున్నది. రోజుకు ఆఱు గంటలు కేవలము పుస్తక పఠనమే. అయినప్పటికిని విద్య నేర్చుకొనుచున్నా మని యను విద్యార్థులలో నూటికి 99 మంది ఉన్నతవిద్య ఎటులును నేర్చుకొనుట లేదు. వారును విద్య సమాప్తము చేయునరికి శరీరపటుత్వమును గోల్పోయి వ్యర్థశక్తి వైపోయి యే మహాకార్యమును గాని తలపెట్టుటకు భైర్యబలములు లేనివారగుచున్నారు. చిన్నతనమునందు సరియైన వ్యాయామము లేదు. అనేకులు దురభ్యాసములచే బలహీనులును వీర్యహీనులును అయిపోవుచున్నారు. ఉదయమున నే విద్యార్థులను లేపి వారిచే సరియైన వ్యాయామమును చేయించుట మొదలైన పనులు ఉపాధ్యాయుల విధి కా దని చాలమంది అనుకొనుచున్నారు. దేశముయొక్క సంతానమును పోరుషవంతిముగ

క ని తి క్క న

చచ్చెడి చుట్టకాయలు గారు

స్తి యురార్ కూర్చి నివసించుటయు, శిశువిష్ణుభక్తులైన
క్లిరవున నుండు, గంట కృతి యుచ్చుట, తిక్కనైదికక్రియ
చరణములు చుట్టకాయల నెసంగుట, దుర్లభ మొండెడం గనన్,
మొదలసమాఖ్యల నుభయమిత్రుడు తిక్కనయిక్కడ దక్కంగన్.

1

శ్రీ. ఉభయకవిమిత్రులగుదురను నొరుడు పేరి
కడుకుకొనుగా కతడు నోమయాజి యగునె ?
కట్టుకొనె బిచ్చుకయు సేలకంతబిరుద
మయ్యెనే దానిచే నది యప్తమూర్తి?

2

చ. చెవులను గుండలాలు, గుడిచేతను గంటము, డాకరంబునన్
గవిత, యొకప్పు సంచితయు, గమ్యయు, సూరెల జామరగ్రహుల్
సవిధమునన్ బుధోత్తములు, సత్కవులు, వ్యవహారదక్షులు
వివిధమహీధవుల్, గల కవి మనుమాధిపుమామ నెన్నెదన్.

3

చ. పలికినకబ్బపుంబలుకు ప్రాబలు కట్టు ప్రమాణమే గదా
తెలుగున; నర్చించు నట దేవరపెట్టియ గంటము; స్వహ
స్తలిఖితపత్రఖండములు దండనమస్కృతి గాంచు నట సో
వెలసినవేల్పు కాక పృథివి గవిమాత్రుడై తిక్కయజ్ఞు డాన్.

4

చ. ఇతరులు రాజమిత్రులు కనీంద్రులచేత మహాప్రబంధముల్
కృతులను బొందు చుండ్రు బుధకీర్తితులై మృతజీవు లౌటక
దృఢత మొదల బొంగు వండిబిరుదుం గవియుం బొగ డొంద గంచు నం
చతులయగుండు తిక్కనచివాగ్రణి కంకిత జేసె సత్కృతిన్.

5

చ. పదముల నర్హరీతి నిను భారతి తిక్కనకైత; “నేమి చె
ప్పదు” నని మీఁదు దోప కన మొల్చినయట్లది విశ్రమస్థలిన్
గుడిరె గభన్; దెరం దెఱవ గోలలెక్క గనంగ దాకె మై
బ్రదరము లం డ్రాహూ యతనిభారత మేరితరంబు పేరుకోన్.

6

చ. కవి కనసూయ కంధికిని తొరత లేమి యటన్న పండిత
ప్రవచన మొండపట్ల నెటువంటిది యెనను గేవలం బవా
స్తవ మది తిక్కయజ్ఞకడ దక్షము నన్నయచోట దదృఢ
ప్రవరుడు చూపు. గౌరవభరం బిది చాటదె వేమొగంబులన్.

7

మ. కృతులారెం డవి రామభారతకథల్, కృత్యంబా వేదోదిత
క్రతుసంప్రీతిత సత్రభక్తులము మంత్రం బన్న సంగ్రామ ని
తరాజన్ని జరాజనై భవపునర్మి రాణకర్మము
బత్తిలోకంబు లహో మహామహుండు తిక్కామాత్యుచారిత్రముల్.

8

ఉ. చక్కని కైలి భానములు చక్కని వేకధవట్టు దీపిన్
మిక్కిలి పారవశ్యము నమేయసుఖం బగు భారతంబునన్
చక్కటి సత్కవింబులకు దారి తపఃఫల మాంధ్రభూమికిన్
చిక్కని జీవనాషధము తెల్సిన కింకిట వేయు నేటికిన్.

9

తే. అన్నమాకొమ్మనామాత్యు లాది నేమి
పున్నె మొనరించి తిక్కపుత్రుఁ బడయఁ;
శావనము సల్పుకొనె గవిబ్రహ్మ బాగడి
రసన వసురాయకవి రాజరాజవగరి.

10

II అబ్బూరి రామకృష్ణరావు గారు

క. పితులపుత్రు లేయెడల గానము నేతులొ కాని, నేడు కై
తకవితాప్రహసనముల తావులె మమ్ముల నావరించు; మా
ర్థవ మడుగంటియున్న కవితాలత కృత్రిమశోభ చూచి చూ
చి విసుగు వచ్చు నీవలె సృజించు చుదాత్తవనమ్ము లేమిచేక.

ఉ. నీ చూసేయగానరమణీయక పీఠులఁ బ్రోలి, పూత కృ
ష్ణాచలనోహచందలి ప్రకాంతపు రాగము లాలకించి, బా
ధామలినమ్ము లో బహుగుండల్లల వృత్తము లెల్లఁ గాంచి, యే
నీచల నెప్పుడెల వెలసేయగా కవితామృతాక్షరంబు! 2

ఉ. రామకృష్ణ ప్రల్లవపు రాగములకొ జపియింపనేర్చి, లో
కావరణములకొ సరిశ్రమై ప్రవహించెడు జీవవాహినీ
పీచికలం దడంగిన నవీనమనోజ్ఞత లెల్లఁ జూడఁగా
శోచని శుష్కమానవమనోగతులకొ గవిత ల్వరించునే? 3

ఉ. నీ కవితాప్రపంచమున నిల్చి దిశ ల్పరికింప, విస్తృత
వ్యాపకతల నా చుది స్వభావమనోహరసస్యసంపదం
జేకొని వెల్లు పర్వతపు నీమలు నిల్చినయట్లు దోచు, నీ
కాకలవాష్టుల రణరణస్వరములగు సందడింపఁగక. 4

కా. నీ లా వెన్నెడొ చెల్లిపోయె; నయినకొ నిత్యోదయం బందు శో
భానీన మృగు బాలభూమి; ఋతువులొ ప్రాపించు; కల్యాణరా
గాలావమ్ముల సత్కవీశ్వరులు నేయంజూతు; రెట్టినఁ బ్రా
సీలాలిత్యము లందునే చరమశోచిశ్శోభి యా భాసునీక! 5

తే. చిఱుత లగు మాకు నీదు విస్తృతకవిత్వ
నాగరకత శాశ్వతపుఁ గాణాచిఁ జేసి,
కడచనిన నీ యుదాత్తసంకల్పములను
దలఁపఁ దలఁప నే యానంద మొలయఁబోదు! 6

చ. ప్రణయని ప్రాధవృష్టిఁ దల వంచి, రహస్యమునందు మెల్లమె
ల్లన సుధుశాధరమ్ము కదలకొ గడుఁ దీయని మాట లాడ నెం
చిన సుఖమారికిం బలె, స్ఫురించు తలంపుల నెల్లఁ జెప్పనో
పని తిమిలోడ, నాలిరసవంతములై సరివోవు నా నుడువ. 7

ఉ. ఓ కవితాప్రవర్తి! వినయోచితవందన మందుకొమ్ము; నే
చ్చాకవితాప్రచారములఁ జక్కని నీ కవితాప్రసక్తి నెం
దాఁక స్మరింతు, నందలి యథార్థమునకొ ముద మందనేర్పు, నం
దాఁకఁ బవిత్రభావములఁ దాల్చు యశంబు తృణీకరించుమక. 8

చ. ఎఱుగఁగరాక మాటికి స్పృశించు తనూలత నూచు భావబం
ధుర మగు శక్తికికొ వెరవు దోఁపఁగఁ జక్కని రాయబారివై,
తరుణుల నూతనంపుఁ గవితావృద్ధయంబుల దివ్యగీతముల్
వరపుము; దారిఁ జూపుము కళాజగత్పతి నాంధ్రబాలమక. 9

చ. హిమవదుపాంతపుం బాడుపుటేశ్వ నీతాంబువులం గడల్పు హం
సములవలెకొ, భవత్తనయసంతతి శోభితమయ్యె; వింత పు
ష్పములు గృహమ్ములందుఁ దమ వానలకొ పెదఁజెల్లె సోదర
ప్రముఖుల సోదరీమణుల పావనరాగము లుల్లసిల్లఁగక. 10

గ్రామసీమల దుస్థితి - నివారించు మార్గములు

నాగేశ్వరము సుందరము గారు

భారతవర్షాభ్యుదయమునకై దేశభాంధవుల నేక విధముల బహుకాలముగా కృషి సల్పుచున్నందులకు వారికి కృతజ్ఞతను జూపుట విధాయకము. దేశపురోవృద్ధికై పరిశ్రమ చేయుచున్న ఆత్మహసీయులకు దేశీయులు సర్వవిధముల తోడ్పడి తామభివృద్ధి నొంది వారిని మఱుగుండుటయే నీనచగు కృతజ్ఞత. ఇట్టి కృతజ్ఞతను చూపి చూస దేశీయులు దేశభక్తులకు తోడ్పడుచున్నారా? దేశాభిమాను లిదిపఱుకు దేశాభివృద్ధికై సలిపిన కృషి ఫలవంత మైనదా? కానిచో, కారణ మేమి? దేశాభ్యుదయమునకై ప్రస్తుతము విద్యాధికుల కర్తవ్య మేమి?— అని భావించియు లందఱును విచారింపవలసి యున్నది.

దేశపురోవృద్ధికై విద్యాధికుల లేయే ప్రయత్నిములు చేయుచున్నారో, ఇప్పటికిని దేశీయులలో నూటికి తొంబదిమందికి తెలియనే తెలియదు. తెలిసిన స్వల్పసంఖ్యాకులలో నైతము నిజమగు దేశాభిమానము జనింపలేదు. జనసామాన్యము తోడ్పడలే దనివారిని దూషించెదరే కాని, విద్యాధికులు తమ దాంబికమును వదలి జనసామాన్యముతో మైత్రి గలిగింతుకొని వారిని జ్ఞానవంతులుగ నొనర్చి వారు తమ యుద్యమములకు తోడ్పడునట్లుగ ప్రయత్న మొనరించిరా? లేదు. జనసామాన్య మనిన మూఢు లనియు పామరు లనియు విద్యాధికులు తలంతురు. విద్యాధికు లనిన కపటు లనియు శుష్కవాదప్రియు లనియు జనసామాన్యము తలంచును. వీరి యభిప్రాయ భేదముల నశించి యిరువురకు మైత్రి కుదిరిన గాని జనసామాన్యము విద్యాధికులకు తోడ్పడజాలదు. కావుననే యిదిపఱుకు తోడ్పడలేదు. ఇట్టి మైత్రిని కలిగించుటకు జ్ఞానవంతు లగు విద్యాధికులే ముగ్ధుడు ప్రయత్నించుట ధర్మము.

ఇక దేశభాంధవులొనర్చిన కృషి ఫలవంత మైనదా యనిన, నవశక్తి ప్రభావమువలన నూతనచైతన్య ముద్భవించి దశదిశలను వ్యాపించుటవలన దేశీయులలో నూటికి పదిమంది యైనను దేశాభిమానులకు తోడ్పడి సాహాయ్య మొనర్చుటచేతనే మన జాతీయ మహాసభ ిష్ట్రీయసభలు మండల తాలూకా సంఘములు సంస్కరణసమాజములు సాహిత్యపరిషత్తులు మొదలగునవి అత్యుత్సాహముతో స్థాపింపబడి కొలదిగనో గొప్పగనో కృషి చేయుచున్నవి. దేశభాషాభిమానములు ప్రబలి విద్యాధికులయం దైనను కొన్ని మార్పులను గలిగించి జాతీయభిమానమును కలుగజేసినవి. ఇట్టి స్థితి కలిగినందుకు సంతసింపవలసినదే గాని, వై సంస్థాపన లన్నియు ఏ పట్టణములలోనో స్థాపించుటచేత, గ్రామసీమలయం దుండు జనసామాన్యమునకు వానితో సంబంధము కలుగలేదు. కావుననే, జన

సామాన్యము వై సంస్థాపన పొందడగిన యుపకారమును పొందలేకపోయినది. కనుకనే మన గ్రామములు యథాప్రకారముగ నున్నవి. మన గ్రామసీమల దుస్థితిని జూచినచో ఎటువంటి దేశభక్తులకైనను దేశ మభివృద్ధి చెందుచున్న దనుటకు శోరాదునా? కదచిన యర్థకతాబ్దుండలి మన గ్రామముల స్థితికిని నేటి స్థితికిని వ్యత్యాసమంతగా కనుపించుట లేదని దేశాభిమానులు తెలుపుచున్నారు. ఏ పట్టణములలో చూచి దేశ మభివృద్ధి చెందుచున్న దని సంతసించిన లాభము లేదు. కటకటా! ఏమి యీ గ్రామసీమల శోచనీయావస్థ. అట్టి స్థితిని గనిన, ఏ దేశభాంధవునకు దుఃఖము గలుగకుండును? ఏ దయామయునకు కరుణ గలుగకుండును? తల్లీ! భారతమాతా! నీ పుత్రుల కెట్టి దుస్థితి గలిగినది? పగ లంతయు కంట్టపడినను త్రాగుట కింతి గంజి యైనను దొరకని పాటకపు జనులును, తాతల నాటి ప్రాంత పద్ధతులు వదలలేక లాభము లేని వ్యవసాయమును చేయు కర్షకులును, మొండిచైతన్యముతో లాభనష్టములను గణింపక వాణిజ్య మొనరించి ధననష్టమును పొందు వర్తకులును, ఏ దేశమందును లేనిచోపాచ్చు వడ్డికి తమ ధన మిచ్చి ఋణగ్రస్తుల కొంపలు దీయు వడ్డీ వ్యాపారులును, లేనిచోని కత్తులచే తలలు బద్దలుకొట్టుకొని న్యాయస్థానముల కెక్కి సామ్యము వమ్ముచేసికొను భూస్వాములును, పెద్ద లార్డించిన ధనమును సకలవిధముల దుర్వ్యయముల పాలు చేయు నిర్వాసిపారు లగు అశ్రీపుత్రులును, అననరకలహములను సృష్టించి కత్తులు పెంచి వికమత్య మంత మొందించి వారిని సర్వవిధముల నధఃపతితుల చేయు అగ్రజన్ము లగు కలహకారులును, విలువ గలిగిన తమ కాల వంతయు చీట్లాటల తోడను జూదములతోడను అవాచ్యసంభాషణలతోడను ఆత్మస్తుతి పరనిందలతోడను గడపుచు నాగరకాశ్రేయరల మనిషివలెను సోమరులును ప్రభుత్వమువారు గ్రామాభివృద్ధికి తమ్యేర్పఱచిరని మఱచితమ విధికృత్యములను న్యాయముగా నిర్వర్తింపక ప్రజలయొక్క తేమమును సౌఖ్యమును అభివృద్ధిని ఆలోచింపక ఏది యెట్లు పోయిన మన కేమని యుపేక్షించు గ్రామదోష్టగతులును, గలిగి అంధకారబంధుర మై, కూరమ్మగనివాసయోగ్యమై, క్షుద్రాశ్రమల పరివ్యాప్త మై యుండు ఘోరారణ్యము పగిది గ్రామసీమల స్థితి యున్నది. పాతకమహాకయులారా! మన గ్రామసీమల దుస్థితిని చూచి జనసామాన్యమునకు విజ్ఞానము గలుగజేయనిచో, దేశ మభివృద్ధి చెందుననుట కల్ల! ఏ గ్రామవాసులు ఆ గ్రామాభివృద్ధికై కృషి సల్పిన

రతి(1) గనుమా: “యురోజములు రాయగ రావడె రొ” మృత్యుమనే
కతమున గాళహస్తితకంబున న్రాసితి?వంత బోక యే
కతన “వహూనఖాగ్రముల గాయలు గాచెను కాయ” మంచు బ
ప్రితి? విచ సందియంబు లవవేశము లే, దపరాధమున్ స్వయం
కృత ముపొయెడిన్; ఎగన నేల? వహూపద మన్యకామిసీ
గత ముపొయినప్పు రసికత్వము వేశ్య వినా జగంబునం
దితరము లేనయిప్పు, జను ల్వి విమర్శకు తైనయిప్పు, శా
న్యైతముగ ధాత్రిలో నవయశంబు ఘటిల్ల చె నికు ఘాతజీ!
“సతతము దాఁచు బిత్తరుల చన్నుల దండకుఁ గోతి కీతిగా
నతితరళంబు మానస”(2) మలంచును గావ్యముఖంబునందు వ్రా
సి తనదినట్టి కూచి నరసింహము నెంతటి నిందఁ గూర్చుచున్
బతితుని జేతురోగద సెబా సీత ముందు విమర్శకాగ్రణుల్!

(1) ఆంధ్రభారతి పత్రిక—1913

(2) గౌరంగ చరిత్రము

శ్రీ రామ జననము

కరణము గుండురావు గారు

తారక బ్రహ్మార్చయ్య శ్రీ మహావిష్ణుంక సంభూ
గుండురావు శ్రీ రామచంద్రులకు ఎప్పుడు నన్ను
సంహరించు నని నమ్ముచు నుచునునులను రావణ
ప్రహ్లాద ప్రసాద జయం. ఈ దినం నుదాహరించిన చొప్పున
‘వర్ణనా’ అయ్యుండెను:

సీ. వేల్పులు గాఢించు పన్నులయలు నెంచు
హాః నన్ని వర్ణించు నాత్మ మించు
‘నెట్లొచ్చి పరించు విద నామము గాంచు
తపన పన్నులు గాంచుల కొంచు
నెట్లొచ్చి పరించు విద నామము గాంచు
జాః నెట్లొచ్చును నెట్లొచ్చును
హామనగ్ని: గలంచు జనకాజ్ఞా తాలించు
మునివృత్తి నెట్లొచ్చును వర్ణించు
నెట్లొచ్చును ముత్తా ఖండించు బంచు
నెట్లొచ్చును ముత్తా ఖండించు బంచు
ఆకలిమల నీవు గొనిపోవ నాగ్రహించు
ఆది నిమిత్తంబుగా రాముఁ డని వధించు.

శ్రీ. తిత్తిచ్చి వ్యాదకే మాసే చైత్రే శ్రీనవమీ తిథౌ
నక్షత్రే దితిదైవత్యే సోచ్చసంక్లేష పంచమ

గ్రహేషు కర్కశే లగ్నే వాక్పతా నిండునా సకా
ప్రౌఢ్యమానే జగన్నాథం సర్వలోకనమస్కృతమ్.
స్వప్తి శ్రీ త్రేతాయుగాంతే శ్రీ విశంభినామసంవత్సరే చైత్ర
ఒమాళి నవమీ గురువాసరే పునర్వసునక్షత్రే నూర్యోదయానంతరే
అభిజిత్వేభాయాం కర్కాటకలగ్నే ఇనవంశపయఃపారావార దివ్య
రాకాచంద్రసదృశేభ భక్తబృందమాననకల్పలయ శోభాయమానఫల
సదృశ శ్రీరామచంద్రపరబ్రహ్మమూర్తి రామిర్భూయాత్.

తిత్కాలగ్రహసంపత్తి:

శు	ర	బు	
			పం
			గు. ల
కు		కటక రాశి:	
		శి	

స్వప్తి సన్మంగళానిధనంతో బ్రువంతు. నిత్యశ్రీనిత్యచుంగళమ్.

సామెతలు

నిత్యమును కేరళమున

పుష్పములకు పరిమళమువలె వ్యవస్థించును. పుష్పముల కాలవాలను మర్మలదూషితము దోషములు సహజ సిద్ధములు. పుష్పముల దోషములను దేహావేయబావము చువయి నుగణసంబంధమును రావణుని మర్మమును, మర్మములను కర్మలములు. మనుజుల సుకృతి కష్టములములకు మును కర్మరాజ్యమునందు కేంద్రీకృతము చేసెను. ప్రారబ్ధము మూలబీజము. దేహిక సంచితమున కర్మములకుఁ దగిన దేహము పరిస్థితులు సహజముగఁ గలుగు చుండును. ఆత్మవికాసమునకై కర్మవిపాకమునకుఁ దగిన చిత్త వృత్తులు జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు జీవములకు సంభవములు. సాముద్రిక శాస్త్రజ్ఞులు రూప కేఖావిలాసము లను బట్టియు ముఖరూప శాస్త్రజ్ఞులు ముఖవైఖరిని బట్టియు మనుజుల భాగ్యభోగము లను శీలములను నిర్ణయించు చుందురు. వంశానుగతం బైన రూపము శీలము వంశజులందు వికసించుట ప్రకృతి ధర్మము. విత్తునందు చెట్టువలె వృక్షీయందును చిరకాల సంవర్ధితం బులైన గుణధర్మములు సంప్రతిపాదితములు.

11 సంవత్సరము

కెనుజరు రూపమునందు హోహోజొల్లెరికి వంశజులకు సహజములైన రూపవిలాసములు ముద్రితములు. శీలము ప్రతిపాదితము. ధర్మము సంస్థాపితము. జర్మను జాతీయోద్ధరణమునకును లోకకల్యాణమునకును హోహోజొల్లెరిను వంశజులు తమ శక్తిసామర్థ్యములను ధారవ్రేసిన విషయము ఇతిహాసప్రసిద్ధము.

పుష్పముల కాలవాలను మర్మలదూషితము దోషములు సహజ సిద్ధములు. పుష్పముల దోషములను దేహావేయబావము చువయి నుగణసంబంధమును రావణుని మర్మమును, మర్మములను కర్మలములు. మనుజుల సుకృతి కష్టములములకు మును కర్మరాజ్యమునందు కేంద్రీకృతము చేసెను. ప్రారబ్ధము మూలబీజము. దేహిక సంచితమున కర్మములకుఁ దగిన దేహము పరిస్థితులు సహజముగఁ గలుగు చుండును. ఆత్మవికాసమునకై కర్మవిపాకమునకుఁ దగిన చిత్త వృత్తులు జ్ఞానేంద్రియములు, కర్మేంద్రియములు జీవములకు సంభవములు. సాముద్రిక శాస్త్రజ్ఞులు రూప కేఖావిలాసము లను బట్టియు ముఖరూప శాస్త్రజ్ఞులు ముఖవైఖరిని బట్టియు మనుజుల భాగ్యభోగము లను శీలములను నిర్ణయించు చుందురు. వంశానుగతం బైన రూపము శీలము వంశజులందు వికసించుట ప్రకృతి ధర్మము. విత్తునందు చెట్టువలె వృక్షీయందును చిరకాల సంవర్ధితం బులైన గుణధర్మములు సంప్రతిపాదితములు.

మనుజుల జీవితములు దురవగ్రాహములు. వివిధగుణ

పరిశోభితులైన జనులు పుట్టుచు గిట్టు చుందురు. స్వార్థపరాయణులు పరాధముటకులు, ధీరులు భీరులు, శ్రీమంతులు దర్బిదులు, పండితులు మూఢులు లోకపరిణామప్రాప్తికై పుట్టుట సృష్టివైచిత్ర్యము. భావిపురుష లక్షణములు బాల్యదశయందును నుపలక్ష్యములు. క్షేత్రమునందు నాటిన బీజములు భావికాలమున ఫలిం

నుచు. బీజములు నాటికొనములైన, ఫలము సాగరహారము. బీజములు రసవంతములైన, ఫలము రసవంతము. బిడ్డను చక్రవర్తియందు న్యక్తిములైన గుణవిజములు పుట్టినాడు. అట్లే మనకు మహాకవిత నొందినది. బాల్యదశయందును విలియమునందు ఆసహము కార్యనిర్వహణ కరత్వము ఆశాభావములను స్వాత్మగ్నాభిలాష నిర్వాహ్యము నున్వర్తిములు. కుమ్య ముగ్ధి గోట్లకాపు జర్మను గాకొమానుని గుణాలు నిట్లు వర్ణించెను:

“హోమోజోలైకో రా
కుమారుని ప్రతిభ పూర్వరాల
ప్రతిభ కల్గి మించును. ఆయన
జర్మను రాజ్యాదులకు కీలక
మగును. నాటి శత్రువామర్ష
ములు నాడుకునేవారును న్యక్తి
ము లగును. కాలము సంప్రప్త
మొనపుడు యూరిపునకు విభ్రమ
ముచు బుట్టించును.”

ఆ భావములు జర్మను దేశ
చరిత్రచలనను కెయిజరు జీవిత
చరిత్రవలనను న్యక్తికృతములు.
రెండవ విలియమునకు ఆత్మ
విశ్వాసము, వ్యగ్రోత్సాహము,
ఆసహము, అభిమానము, సహ
నీలములు. యూరిపు రాజు
లందు కెయిజరునకు గల సర్వ
తోముఖమైన ప్రజ్ఞ మహాకవికి
లేదు. ప్రజ్ఞాప్రకర్షమునందును కెయిజరునకప్రతిమాన
నైపుణ్యము గలదు. ఘూడవ ప్రెడదికు 1888-వ సం.
నందు కాలధర్మము నొందెను. రెండవ విలియము
రాజ్యము నధిష్ఠించెను. గతించిన 27 ఏండ్లలోను
జర్మను సామ్రాజ్యప్రతిభ లోకమునం దంతటను
వ్యాపించినది. ఆ వ్యాపనకు రెండవ విలియము ఘుఖ్య
కారకుడు. చిన్న నాటినుండియు హోమోజోలై
కిని వంశజనియందు నైసర్గికగుణమై రాజసము ప్రదీ

పితము. నైన్యవ్యవస్థలు నొకాదశిసంస్థాపనలు మౌద
యప్రయోదములు. ఏడవ యేటను రాజభటులు నమ
స్కృతులు చేయనపుడు కుమారుడై తండ్రికి దన యవ
నానమును తెలిపెను. నైన్యవేషధారులు సామాన్య
వేషధారులకు నమస్కృతుల నొనర్చుట నైన్యశిక్షణ
ధర్మమునకును శౌరవమునకును విరుద్ధమని తండ్రి
తెలిపెను. బాలునకు సంతృప్తి గలిగెను. చక్రవర్తి
యందును నైన్యవ్యమునందును, సుస్థిరస్థాపితమైన రాజ

సాభిమానమున కీ యుదంతము
విదర్శనము. బాల్యమునందు
నాటిన గుణబీజములు కాలప్రస
స్థితిములె ఫలవంతము లయినవి

విలియమునకు డాక్టరు హిం
జ్జీటరు గురువు. గురు నస
హనశీలుడైన రాజపుత్రునకు
శమాది గుణసంపదల నభ్య
స్తము చేయఁ బ్రయత్నించు
చుండెను. పరాసులు 1871-వ
సం. నందు ప్యారిసు సుందరనగర
మును జర్మనుల వశము చేసిరిని
విలియము వినినపుడు వట్టలేని
సంతోషముతో టోపీ నెగగ
వేయుచు చిందులు ప్రోక్కుట
కుప్రకమిచెను. గురువు శిష్యుని
యుద్ధతనమును జూచి శాంతస్వ
భావముతో నిట్లు మంగళించెను:

10-వ సంవత్సరము

“నగనమర్పణము చేసిన పరాసులు భాగ్యోప
హతులు. నాడు శౌర్యప్రతాపములతో పోరాడిరి.
దైర్యనైర్యములతో నిలువఁబడిరి. లాభము గలుగ
లేదు. మన యానందము వారి నైన్యమునకుఁ గారణ
మని రాజపుత్రా! నీవు మఱవకుచు.”

ఈ హితవాక్యములను విలియము 1878-వ సం.
నందు ప్రచ్ఛన్నముగ ప్యారిసు మహాప్రదర్శనమును
సందర్శించినపుడు స్మరించియుండును. పరాసులు పరా

తురుష్క-సామ్రాజ్యము

వృద్ధిక్షయములు

సంకల్పము ఉత్సాహము క్రియ సిద్ధికి సాధనములు. కార్యసిద్ధికి స్థిరసంకల్పము బీజము. ఉత్సాహము శక్తి. క్రియ కీలకము. మనుజుల సకలప్రయత్నములు సంకల్పప్రభవములు. ఉత్సాహవర్ధితములు. క్రియాయత్నములు. సంకల్పశక్తి ఉత్సాహశక్తి క్రియాశక్తి చేరకవలన ప్రయత్నములు సఫలములగుచున్నవి. స్థిరసంకల్పములేని యుత్సాహమును ఉత్సాహములేని కార్యమును నసాధ్యములు. మనుజుల చిత్త జేత్రములందు సంకల్పాంకురములు దృఢతరముగ నాటినపుడు కార్యములు సఫలములగుచున్నవి. సంకల్పాంకురములు లోకప్రవృత్తి ననుసరించి డలు మామములను చాల్చుచున్నవి. సంకల్పాంకురములు మనుజులచిత్తజేత్రములందు సంస్కార సవ్యశముగ పుట్టిపెరిగి నెంచుచుండును. సంకల్పబీజములకు సుహారాధనము, యశోలాభము, మతాభిమానము, రాజ్యలాభము, ధనార్జనము, జ్ఞానసంపాదనము, ధర్మానుష్ఠానము శక్తిప్రదములు. మహమ్మదీయులు మతావేళపరవశులై ప్రతాపాగ్నిని బూని దిగ్విజయములను జేసి సామ్రాజ్యములను స్థాపించిన విధము తురుష్కుల చరిత్రవలన బాగుగఁ దెలియుచున్నది.

తురుష్క సామ్రాజ్య చరిత్రము విభ్రమావహము. పూర్వ పశ్చిమార్ధగోళములం దప్రతిమాన ధైర్యప్రతాపములను జూపి సామ్రాజ్యములను స్థాపించిన తురుష్కుల చరిత్రము అత్యద్భుతము, ఉత్సాహ సమన్వితము. తురుష్కు లాదిన ఆసియాఖండవాసులు. కాస్పియన్ సముద్రప్రాంతములు వారి జననస్థానములు. ఆసియా ఆఫ్రికా యూరపుఖండములందు విజృంభించి మహారాజ్యములను స్థాపించిరి. వర్తమాన యుగము నందు యూరపుఖండవాసులు విజృంభించి లోకము నంతను నాక్రమించుకొనిరి. ఆసియానివాసులైన తురుష్కులు మాత్రము యూరపుఖండములో 4353-వ

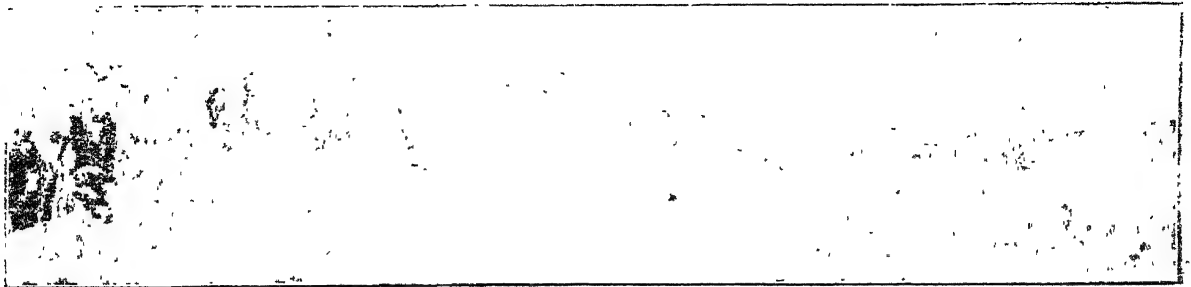
సం. నందు ప్రవేశించి నేటికిని సుస్థిరముగ నున్నారు. తురుష్క-సామ్రాజ్యమునకు రాజధానియైన కాన్ స్టాంటినోపిలు 1453-వ సం. నందు తురుష్కుల వశమైనది. కాన్ స్టాంటినోపిలును స్వాధీనము చేసికొనుటకై జరగిన యుద్ధములకు నష్టపడిన ప్రజలకు మితి లేదు. తురుష్క-సామ్రాజ్యవిజృంభణమును దెలిసికొనుటకుఁ బూర్వము కాన్ స్టాంటినోపిలు వృత్తాంతమును దెలిసికొనుట యవసరము.

యూరపుఖండమునందు ప్రప్రథమమున నాగరకతకు బొందిన ప్రజలు గ్రీకులు. గ్రీసుదేశ మొక స్వల్ప రాజ్యము. క్రీ. శ. పూర్వము 750 ప్రాంతములందు మధ్యధరా సముద్రతీరములలో జిబ్రాల్టరు మొదలు ఆల్బానియావఱకును గ్రీకుల కధినివేశస్థలము లుండెడివి. గ్రీకులు వర్తకులుగను నధినివేశస్థలవాసులుగను నల్లసముద్రతీరములందును ఏషియనుద్యోపములందును నివసించుచుండిరి. చాలీడియ, హెల్లెస్పంట్లు, సైనోపు, అబిడాను, సినికసు, ట్రెపీజన్, డయోస్కూరియస్, పేంటిసిపియమ్, ఫేసిస్, క్రిమియా మొదలగు స్థలములను గ్రీకులు క్రమక్రమముగ నాక్రమించుకొనిరి. ఒక తెగవారైన మెగారానగరవాసులు యూరపు ఆసియా ఖండముల నడుమ బాస్ఫరసు ముఖద్వారమునందున్న సుప్రసిద్ధమైన బైజాంటియము నగరమును స్థాపించిరి. గ్రీకుల స్వతంత్ర మంతరించి యశాన్వత్యదశ తొలగి రోమక సామ్రాజ్యము వ్యాప్తినిజెందినపుడు బైజాంటియము రోమకులవశమై కాన్ స్టాంటినోపిలు నామమును గైకొని నేటికిని ఆపేరిట విరాజిల్లుచున్నది.

పరిషియను రాజేంద్రుఁడు డరయసు గ్రీసు రాజ్యములపై దాడివెడలినపుడు బైజాంటియమును వశపఱచుకొని పాడుచేసెను. యుద్ధానంతరము స్థలమునకుఁ గల వ్యాపారసౌకర్యమువలన బైజాంటియము పునరుద్ధా

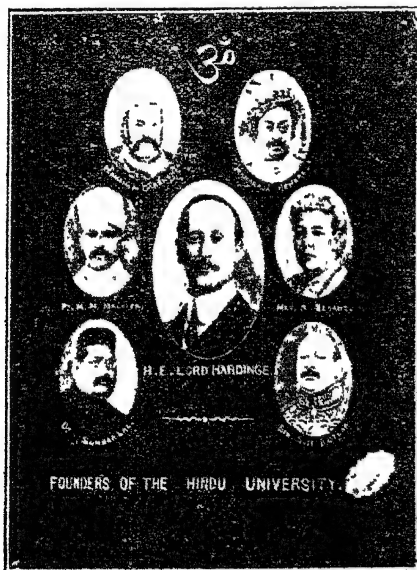

HINDU UNIVERSITY, FOUNDATION CEREMONY
Lord Hardinge Receiving the Paper

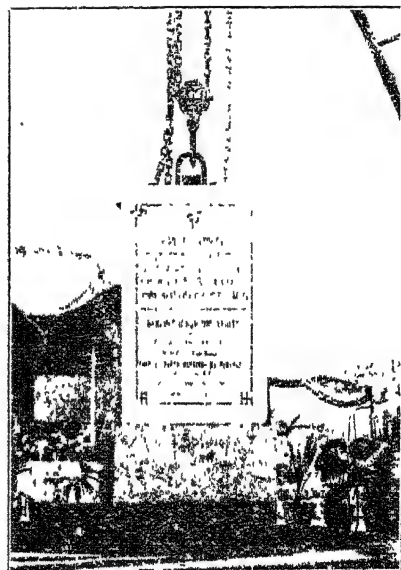
హిందూ విశ్వవిద్యాలయ శంఖుస్థాపనము: హార్డింగ్ ప్రభు వ్రతస్థాపనమును జరుపుచుండుట

FOUNDERS, HINDU UNIVERSITY

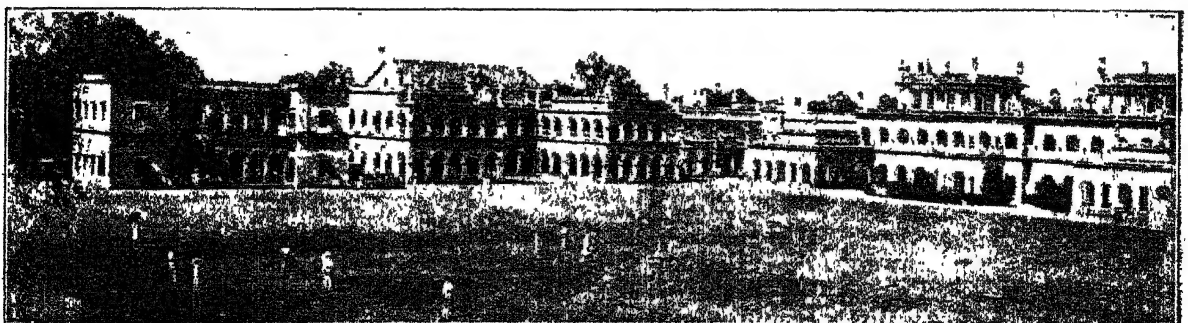
హిందూ విశ్వవిద్యాలయ స్థాపకులు

LAYING THE FOUNDATION STONE

శంఖుస్థాపనము

THE CENTRAL HINDU COLLEGE: Students Playing Cricket

కాశీలోని సెంట్రల్ హిందూ కళాశాల: విద్యార్థులు క్రికెట్టు ఆడుచుండుట

MR. D. VENKACHALAPATI SARMA

ద్రోణరాజు వేంకటాచలపతిశర్మగారు
SIVA SANKARUDU

MR. K. MARKANDEYA SARMA

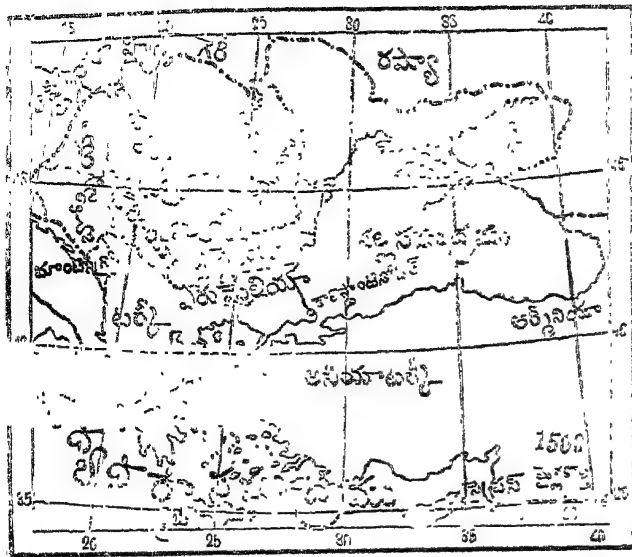
కనపర్తి మార్కండేయశర్మగారు

G. V. KRISHNAIAH

గద్దె వెంకటకృష్ణయ్య

మచిలీపట్నం-రాజామహేంద్రవరం: 15-వ రేఖాంశము

రము రెండవ శతాబ్ద మంతమునందు ఆసియా మైనరు. ఆర్మీనియ, మెసపొటేమియ, సిరియ, ఈజిప్టు దేశములందు రోమక పాలనము స్థాపితమై తము. రోమక పరిపాలనము స్థాపితమైన ప్రాద్యే శము లందును గ్రీకుల భాష, భావములు, విజ్ఞానము, ఆచార వ్యవహారములు వ్యవహరింపఁబడుచుండును. రోమక గ్రీకు దేశములను ప్రజల క్రైస్తవమతావలంబనమునలన సామ్రాజ్యపాశబంధ మేర్పడినది. పాశ్చాత్యులు రాజ్యలాభమునకు కలహించినచు నుత్తాదర్శములందు భేదభావములున్నను సామ్రాజ్యమైన క్రైస్తవమత పాశబద్ధము.

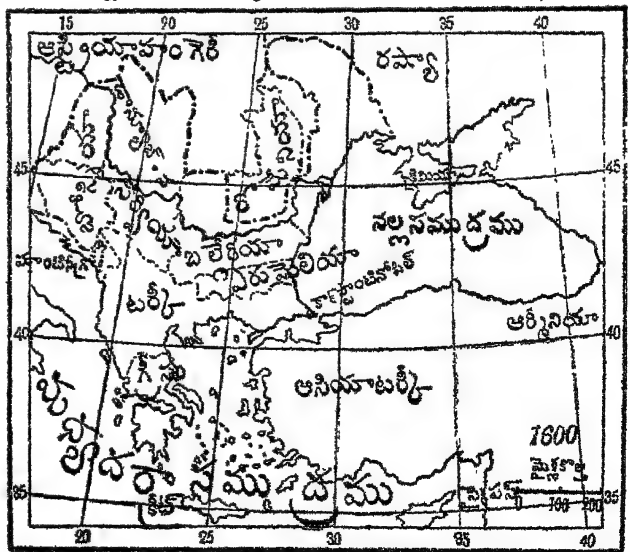
ప్రాచీ ప్రతీచీ సంఘర్షణము చిరకాలాగతము.

రితమై బలసంపదలకు నిలయముగ నుండెను. దిగ్విజయ దక్షిణంబు అలెగ్జాండరు మహామహుడు పరిషియ బాస్త్రియ ఇండియ ఈజిప్టు దేశములందు గ్రీకులకు నివాసస్థలములను నిర్మించెను. క్రీ. పూ. 400-100 సం. వఱకును గ్రీకుల మాహాత్మ్యము లోకాదర్శముగ నుండి, కళలు సారస్వతము రాజ్యాంగములు తత్త్వజ్ఞానము వృద్ధి చెందెను. గ్రీకులు హిందువులు పూర్వకాలమునందన్యోన్య విజ్ఞానమును గ్రహించినటులు నిదర్శనములు గలవు.

బలము విజ్ఞానము ప్రజాసంపత్తిములు. ప్రజాబాహుళ్యము లేని రాజ్యములకు వృద్ధివలె ఊయమును త్వరితగతిని సంప్రాప్తించుట సహజము. సుస్థిర రాజ్య పోషణమునకు విజ్ఞానము బలము సాధనములు. బలము ప్రజాధీనము. క్రీస్తుశకమునకు పూర్వ మొకటవ రెండవ శతాబ్దములందు రోమక సామ్రాజ్యమునకును గ్రీకురాజ్యములకును సంఘర్షణ మేర్పడినపుడు గ్రీకుల బలము పడి రోమనుల బలము విజృంభించినది. కాలక్రమమున మెసిడోనియ, సిరియ, ఈజిప్టు, కారింతు, తీబ్బు, చాల్సిసు రోమక సామ్రాజ్య బలములకు స్వాధీనములైనవి. మారియసు, సుల్లా, పాంపె, పంటానె, జూలియస్ సీజరు, అగస్తసు రోమక సామ్రాజ్యమును వ్యాపింపఁజేసి బలపఱచిరి. క్రీస్తుశకాంత

ఒక యుగమునందు పూర్వరాజ్యములు ఒకయుగమునందు పశ్చిమరాజ్యములు ప్రబలుట చరిత్రవలన స్పష్టము. పరిషియనులు యవనులను, యవనులు పరిషియనులను, రోమనులు యవనులను పరిషియనులను, తురుష్కులు రోమనులను, రుష్యనులు తురుష్కులను జయించుట చరిత్రప్రసిద్ధము. ఆ సంఘర్షణము నేటికిని అవిచ్ఛిన్నముగ జరుగుచున్నది.

క్రీస్తుశకమునందలి మూడవ శతాబ్ద మంతమునందు రోమక సామ్రాజ్యము పశ్చిమ సామ్రాజ్యముగను పూర్వ సామ్రాజ్యముగను పాలనా సౌకర్యమునకై

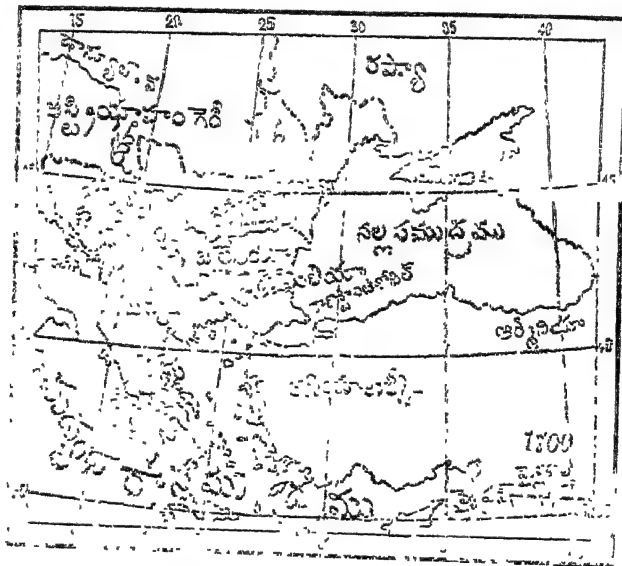

మచిలీపట్నం-రాజామహేంద్రవరం: 16-వ రేఖాంశము

తెలుగు భాగములకు విభజించబడినది. నాలుగవ శతాబ్ద మారంభమును కాక్టాంటైను పూర్వ రోమక సామ్రాజ్యమునకు చెల్లెంతైనురు రాజధానిగా చేసెను. కాక్టాంటైను చక్రవర్తి 425-వ సంవత్సరమునకు కాక్టాంటైనునోపిలు నగర నిర్మాణమునకు ప్రక్రియ చేను. గలించిన 10 వందల యేండ్లయందును కాక్టాంటి నోపిలు విజయమును ధీర ఘోర సంగ్రామములు జరగినవి. చివరగా మహాసంగ్రామ కారణములచే ఈ నగరరక్షి లాభంబును నొక కారణంబుగ నున్నది.

కాక్టాంటైను కాలమునుండి రోమక సామ్రాజ్యమునకు కేంద్రస్థానము రోమునుండి కాక్టాంటి నోపిలునకు మార్చినది.

భయభోజయను కాల మనంతరము పూర్వ రోమక సామ్రాజ్యము నుండి వ్రాచిన రోమక సామ్రాజ్యము విడి పోయినది. పశ్చిమ సామ్రాజ్యము 476-వ సంవత్సరమునకు సంరంభించినది. రోమక సామ్రాజ్య కాలము విచ్ఛేదము కాక్టాంటి నోపిలునకు మార్చినది.

మహాసామ్రాజ్యము: 17-వ శతాబ్దము

కాక్టాంటి నోపిలు, తురుష్కుల స్వాధీన మగునంతవఱకును, కాక్టాంటి విచ్ఛేదమునకు వికాసమునకు చెల్లెవ మునకు మతిధర్మములకు నాండ్రదాయాచారములకు నిలయము. చిరకాల సంతతిమునై రోమక సామ్రాజ్య సంకలనము. కిరాకోల నిర్మాణములు, బలచైత్యములు, చిరకాల నిర్మితముల కగరాలాకరమునకై వినియోగించబడినవి. మహామృదీయ శతాబ్దము లవిచ్ఛిన్నముగ పూర్వ రోమక సామ్రాజ్యము జరగినది. తురుష్కులు 1453-వ సం. నందు కాక్టాంటి నోపిలును వశపఱచుకొనిరి. మహామృదీయ బలమునకు నేటికీని కాక్టాంటి

నోపిలు కేంద్రస్థానముగ పరిగణింపబడుచున్నది. స్థలములకును పురుషులకును ప్రతిష్ఠ శోభాయ మానంబైన పరిస్థితివలన గలుగుచున్నది. కాక్టాంటి నోపిలు నిర్మితమైన స్థలము యూరపు ఆసియా ఖండము లకు నడుమ నున్నది. మూడు ప్రక్కలను సముద్రజల ములు, ఒక ప్రక్క బలమైన భూభాగము గలవు. స్థలము దుర్భేద్యము; వశికరణమునకు ప్రబలమైన నౌకాబలము నైన్యబలము ముఖ్యము; ఆసియా యూరపు ఖండముల వ్యాపార గమ నాగమనములకు ప్రధానమైన విక్రయ స్థానము; పదునాలుగవ శతాబ్దమువఱకును యూరపు ఆసియా ఖండ రాజ్యముల విప్లవకారులైన మూడు

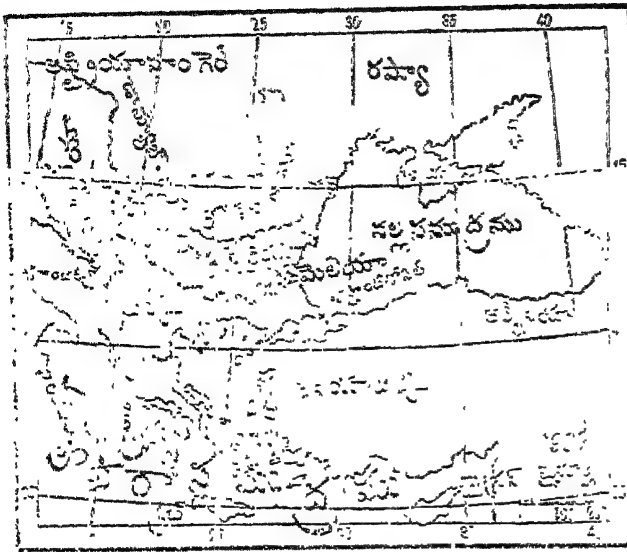
జాతులకును నాశహేతువులైన రణరంగములకును దూరస్థము. సహజ సంరక్షితంబును రమణీయంబును విభవాభిరామంబును- నైన కాక్టాంటి నోపిలు చరిత్రము గంభీర భావ భరితము.

రోమక సామ్రాజ్య విచ్ఛేదనమునకు గోమ నుల దౌర్బల్యము ప్రథమ కారణము. రోమ

నుల దౌర్బల్యమునకు గాఢుల వినిగఢుల అంగణాల్ల బలమునకును, తురుష్కుల బలమునకును సంఘర్షణము గలిగినపుడు, బలమునకు విజయము గలిగినది. కర్షణ పక్షమునకు వినాశము గలిగినది. రోమక సామ్రాజ్యము నశించినది. యూరపు రాజ్యములు తురుష్కు సామ్రాజ్యము స్థాపితము లైనవి.

మహామృదీయ విజృంభణము విశ్రమజనకము. అరాబియా యెడారులందు జనించిన మహామృదు మహాత్ముడు లోకవ్యాప్తమైన మతమును సామ్రాజ్యనిర్మాణ దత్తులైన జాతులను నిర్మింపగలిగెను. లోకచరిత్రము.

తురుష్క సామ్రాజ్యము: 10-వ శతాబ్దము

పుణ్యక్షేత్రములను స్వాధీనము చేసికొనిరి. పదునాలుగువ శతాబ్దమునాటికి నల్లనమిదమున నెల్లూరులు దుర్బలులై తురుష్క-రంగములకు నిష్క్రమించిరి.

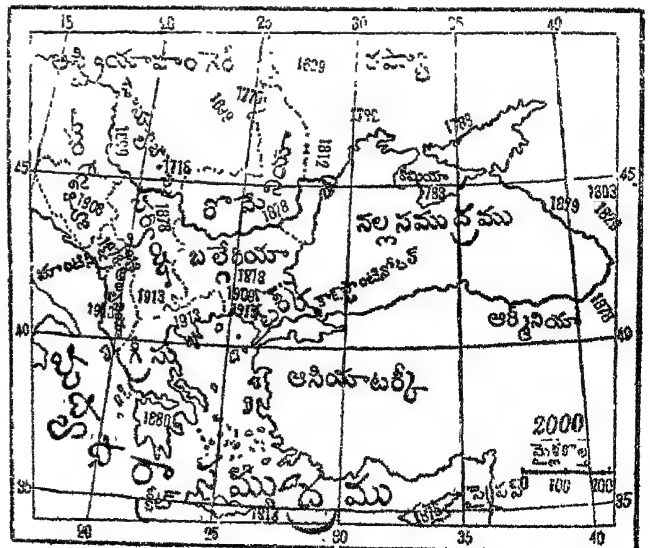
పదునాల్గవ శతాబ్దమునాటికి ఓటమి తురుష్కులు రంగమునందు ప్రవేశించిరి. ఓస్మానుల వంశజులైన తురుష్కులకు ఓస్మానులు ఓటమిలు అనుభవించిరి. ఓటమిలు నెల్లూరులను తమ కిందకు తీసికొని తురుష్క-సామ్రాజ్యమును స్థాపించిరి. తురుష్క-సామ్రాజ్యములు కాలక్రమమున పూర్వ రోమన్ సామ్రాజ్య భాగములను స్వాధీనము చేసికొని 1453-వ సంవత్సరమునందు కాన్స్టాంటినోపిలు నగరమును వశపఱచుకొనెను. ఆ నగరరాజము స్వాధీనమగుటచేసి తురుష్కుల ప్రతిభ యూరపు ఆసియా ఆఫ్రికా ఖండములందు వ్యాపించినది. పాశ్చాత్య విజృంభణమునకు రెండవ శతాబ్దములు ప్రాకారమువలె నడ్డపడినది.

తురుష్కులు మంగోలియును జాతీయులు. కాని, యూరపుఖండమునందు సామ్రాజ్యమును స్థాపించుటవలన జాతి మిశ్రమ మైనది. ఆర్యునియును, అల్బేనియును, గ్రీకులు, బల్గేరియును, పోలులు, రుష్యులు, యూధులు మొదలగు విజాతీయులు బలిమిని చెలిమిని మహమ్మదీయ

సతమును స్వీకరించిరి. తురుష్కులకును సూతన మతప్రవర్తకులకును గలిగిన సంబంధ బాంధవ్యములవలన సూతన తురుష్కజాతి గలిగినది. భిన్నజాతీయుల సంయోగసాహచర్యములవలన సంజాతమైన తురుష్కులకును ఆసియాఖండనానులైన మహమ్మదీయులకును వేషమునందు భాషయందు రూపమునందు భావములందు అచారవ్యవహారములందు వ్యత్యాసము గలదు. తురుష్కులకు చిరకాలసంబద్ధతగా బైన పాశ్చాత్యసంస్కరమువలన పాశ్చాత్యదర్శములం దభిమానము గలిగినది. స్వాతంత్ర్యేచ్ఛ గలిగినది. ఆత్మగౌరవ మేర్పడినది. ఆత్మవిశ్వాస ముదయించినది.

తురుష్క సామ్రాజ్యచరిత్రమునం దైదు ముఖ్య యుగములు గలవు. మొదటి యుగమునందు తురుష్కులకు ఆసియాఖండభాగముల విజయము, యూరపు ఖండమునందలి గోలిపోలి ఆడియనోపిలు కాన్స్టాంటినోపిలు మొదలగు స్థలముల లాభము గలిగినవి.

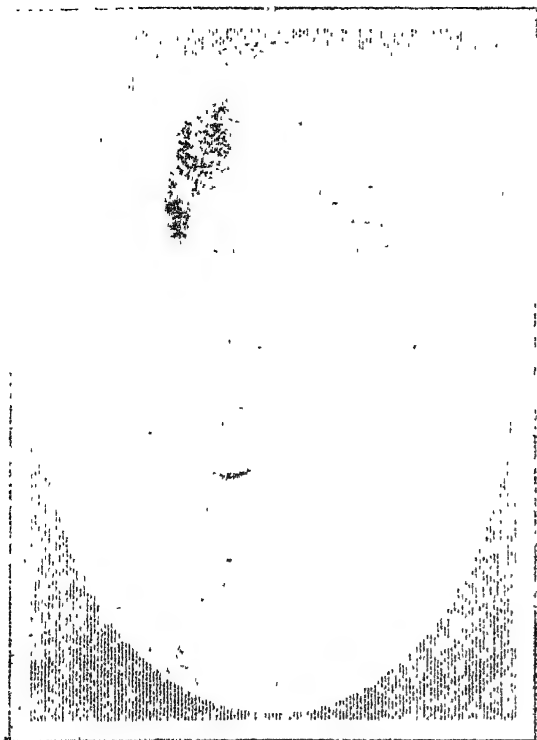
రెండవ యుగమునం దప్రతిహత పరాక్రమముతో యూరపుఖండమునందు తురుష్కులు సామ్రాజ్య వ్యాపనమును చేసిరి. పదునైదవ శతాబ్దాంతమునకు పూర్వము బోస్నియ సర్బియ ఆల్బానియ క్రిమియ తురుష్కుల స్వాధీన మైనవి. పదునాల్గవ శతాబ్ద

తురుష్క సామ్రాజ్యము: 20-వ శతాబ్దము

MISS BERTHA KRUPP

క్రీమతి బెర్తా క్రప్: జర్మనుక్రప్ కర్మాగారమున కధిపతిరాలు
Dr. Miss KUGLAR

MISS EDITH CAWELL

ఎడిత్ కేవల్ కన్య

Miss L. H. HART

కన్యా హార్టుదొరసాని, మదనపల్లి

డాక్టరు కుగ్లరు దొరసాని, గుంటూరు

M. ALBERT THOMAS

ఎం. ఆల్బర్ట్ థామస్ : ఫ్రెంచి యుద్ధపరికరముల వ్యవస్థాపకాధికారి

ADMIRAL GEORGEOVITCH

జనరల్ చార్లిస్ యుద్ధకాకాశపతి : ఆస్ట్రియన్ గార్డియన్

GENERAL FOCH

ఫ్రెంచి జనరలు ఫోచ్

GENERAL SIR PERCY LAKE

మెసపటామియాలో ఆంగ్ల సేనాధిపతి : జనరలు సర్ పర్సీ లేక్

మూరంభమున నుత్తాను సలీము ఈజిప్టును జయించెను. ఆ విజయమువలన నుహమ్మదీయ మతావర్తకులకు నును తురుష్కు సుల్తానులకు సంక్రమించినది. తురుష్కు-సామ్రాజ్యము ఈత్యన్నతస్థితికి నుత్తమానా మహామహిమను తెచ్చెను. ఆ సుల్తాను 1520-1566-వ సం. వఱకును తురుష్కు-సామ్రాజ్యము నేతెను. సుల్తాను పదుమూడు దిగ్విజయములను చేసెను. ఆసియాఖండమునందు పాఠసీకమువఱకును సామ్రాజ్యమును వ్యాపింపజేసెను. ఆఫ్రికాయందు మొగాకులో తురుష్కు ధ్వజము స్థాపించెను. యూరపునందు హంకేరియనుల నోడించి బూడాయందు చంద్రధ్వజము నిలిపెను సుల్తాను మరణకాలమునకు తురుష్కు-సామ్రాజ్యము జన్మనీ సీమాంతమునుండి పాఠసీకమువఱకును, అగ్లాను కాక సను వర్వతములనుండి ఏయిజిప్టును ద్వీపములవఱకును వ్యాపించినది. ఇంతటి మహాసామ్రాజ్యమును స్థాపించిన సుల్తాను కేవలము శూరుడు మాత్రమే కాదు. సుల్తాను పండితుడు. రాజ్యతంత్రజ్ఞుడు. సత్పరిపాలకుడు. సామ్రాజ్యమునందు కేంద్రీకృతాధికారాధీశుడైన స్థిరపరిపాలనమును స్థాపించుటకు ప్రయత్నించెను. ఆ ప్రయత్నమున కనివార్యములైన యాటంకములు రెండు గలవు. సామ్రాజ్యప్రజలు నానాభాతి సంకలితులు. దృఢతరమైన మతభేద భావబద్ధులు. మూర్ఖత్వపులకును మూర్ఖమహమ్మదీయులకును సానుకంపము గు స్యాధ్యము. తురుష్కు-సామ్రాజ్య విప్లవమున కీ రెండు కారణములును జతపడినవి.

సుల్తాను మరణకాలమునుండి పదునేడవ శతాబ్ద మంతమువఱకును తురుష్కు-సామ్రాజ్యము శత్రుసంత్రాసితము య్యను ప్రక్షీణము గాక నిలిచియుండెను. ఆ కాలములో పీటరు మహామహుని పాలనమునందు రుష్యా విజృంభణ మూరంభమయ్యెను. రుష్యులు అజోవు నాక్రమించుకొనిరి. తురుష్కులు మోరియ, పొడోలియ, ట్రాన్సిల్వానియ, హంగరీ, స్లవోనియ దేశములను కాల్గొని పు సాధి ననుసరించి యూరపు రాజ్యముల కర్పించిరి.

తురుష్కు సామ్రాజ్య చరిత్రమునందు నాలవ యుగము పదునెనిమిదవ శతాబ్ద మంతమువఱకును వ్యాపించుచున్నది. ఆ యుగమునందు క్రమక్రమముగ రాజ్యము లుప్తమైనది. బలము క్షీణించినది. సామ్రాజ్య

సీమాంతములందు ప్రజలు శత్రువులు చెలరేగి సామ్రాజ్యవిలయమున కుపక్రమించిరి. తురుష్కులకు ప్రజలు శత్రులు రుష్యులు రుష్యులు 1774, 1778 సంవత్సరములందు తురుష్కుల నోడించి సామ్రాజ్యముల నాక్రమించుకొనిరి. కరునెనిమిదవ శతాబ్దమునందు తురుష్కులకును పరాసులకును శత్రుత్వ ముండెను. కాని, యచింతలముననే తేరిగి స్వాతంత్ర్యము కుదినది. 1814-వ సం. క గూడెం విరుద్ధ శాంతిగ్రామి నందు తురుష్కు-సామ్రాజ్య సంరక్షణమునకై యంతజ్ఞాతీయ నియమమును చేయవలయు నను సంకల్పము గలిగినది. కాని, ఆ నియమములు స్వాతంత్ర్యస్థితికి భంగకరములుగ తోచి సుల్తానున కసమ్మతము లైనవి.

అయిదవ యుగాదిని తురుష్కు సామ్రాజ్యము నందు ఆసియామైనదు, మెసపొటేమియ, సిరియ, అరేబియ, ఈజిప్టు, ట్రీపోలి, ట్యూనిస్, ఆల్జీరియ, బాల్కన్ ద్వీపకల్పము, మోల్డోవియ, వలేషియ చేరియుండెను. అందు యూరపు ఖండమునందలి భాగము స్వల్పము. ఆ స్వల్పభాగమును చీలిపోయెడి తరుణ మేర్పడినది. చీలిపోయిన భాగములందు మొదటిది ఈజిప్టు. తురుష్కు-రాజ్యాధికారము ఈజిప్టునందు లుప్తమైనది. ప్రజలు ప్రతిఘటించిరి. సుల్తాను 1806-వ సం.నందు దేశమున శాంతిని స్థాపించుటకై మహమ్మదాలిని నియోగించెను. మహమ్మదాలి శాంతిని స్థాపించిన పిదప స్వాతంత్ర్యము నవలంబించెను; మీదు మిక్కిలి సిరియాను ఆక్రమించుకొనుట కుపక్రమించెను. అంగ్లేయుల శూరుల యొత్తిడివలన సిరియాను విడిచెను. సుల్తాను సార్వి శౌమత్వము నంగీకరించెను కాని, తన కుటుంబీకులకు వంశానుగతమైన రాజప్రతినిధి పదవిని సంపాదించి ఖేడివు బిరుదమును గడించెను. ఈజిప్టు వర్తమాన కాలమువఱకును సామంతరాజ్యముగ నుండినది. వర్తమాన మహాసంగ్రామమునందు తురుష్కులు శత్రుకోటితో చేరినపు డాంగ్లేయులు సామంతత్వము నుపసంహరించి ఈజిప్టు స్వాతంత్ర్యమును ప్రకటించిరి.

ఆఫ్రికా ఖండమునందు ఆల్జీరియ ట్యూనిస్ దేశములను ఫ్రాన్సు రాజ్యమును, ట్రీపోలి టైరెనిక దేశములను ఇటలీ రాజ్యమును, విజయమువలనను ఆక్రమణమువలనను స్వాధీనము చేసికొనెను.

యూరపు ఖండమునం దొక భాగము తరువాత
దాని భాగము స్వాతంత్ర్యము పొందెను. స్వాతం
త్ర్యమును పొందిన రాజ్యములందు మొదటిది సర్వీయ.
రుష్యా మొదటివలన తుర్కీ 1830-వ సం.నందు సర్వీయ
స్వతంత్రత పొందినది. నావలినో విజయానంతరము
రుష్యా ద్రావు ఇంగ్లాండుల ప్రోద్బలము మూలమున
ప్రస్తుత స్వాతంత్ర్యమును పడసెను. పిమ్మట మోస్కోవియ
పలేషియ దేశములు స్వతంత్రతను బొందెను. క్రమ
క్రమముగ రుషియ మూటిసిగ్రా బల్గేరియ మాసిడో
నియ ఆల్బేనియ దేశములు స్వాతంత్ర్యమును బొందెను.
పండ్మాద్దవ శతాబ్దమునందు రుష్యా దేశమునకును
తుర్కీ రాజ్యమునకును అనేకములైన యుద్ధములు జర
గినవి. ఆ యుద్ధములవలన రుష్యా ప్రతిభ హెచ్చినది.
తురుష్కుల ప్రతిభ క్షీణించినది. ఈ కాలమునందు
ఇంగ్లాండు ప్రెక్షసురు ఆస్ట్రీయా బోస్నియ హర్జగోవిన
లను నాక్రమించుకొనెను. ఇటీవల సంభవించిన
బాల్కన్ యుద్ధ మంతమునందు క్రిటు గ్రీసుకు సంక్ర.
మిచ్చినది. ఆల్బేనియ స్వతంత్ర రాజ్యముగ నిర్మిత
మైనది. సర్వీయ బల్గేరియ రుషియ దేశములు
శేషించిన తరుష్కు సామ్రాజ్య భాగముల నాక్రమించు
కొనినవి. సులైమాను మహమ్మదు ఖాసించిన తరు
ష్కు మహాసామ్రాజ్యము క్రమక్రమముగ క్షీణించినది.
ఇప్పుడు యూరపు ఖండమునందు స్వల్పప్రదేశము
కనిపించుచున్నది. అసీయ మైనది మాత్రము నిలిచి
యున్నది. వర్తమాన మహాసామ్రాజ్యమునందు తుర్కీ
నైపు కోటిలో చేరినది. దాని ఫలము యుద్ధాంతము
నందు పిమ్మట కనగన. రుష్యా ద్రావు ఆస్ట్రీయ ఇటలీ
ఇంగ్లాండులకు తురుష్కు సామ్రాజ్య భాగములు కార
ణా వలన పడవల సంక్రమించినవి. జర్మనీ దేశము
తురుష్కు సామ్రాజ్యమునం దభినివేశము కల్పించుకొని
నది. కాన్స్టాంటిన్పోలునుండి బ్రాసావకును వైలు
నాగ్నానును పట్టించినది తురుష్కుల సైన్య క్షీణము
వలన జర్మను నాయకులను నియమించినది. యుద్ధోప
కరణముల నందజేసినది. అప్పుల నిచ్చినది. ధనాశా
సరువైన తురుష్కు నాయకులను నిలదీసినది. మీందు
మిక్కిలి స్వేచ్ఛము క్రేమున ప్రాప్తికై తురుష్కు సామ్రా
జ్యమును యుద్ధమునందు చేర్చినది.

తురుష్కు సుల్తానులు నిరంకుశాధికారులు.

సుల్తానుల నిరంకుశాధికారము మహమ్మదీయ మత
ధర్మ సూత్ర బద్ధము. సుల్తానులు పూర్వదేశ పాలకుల
వలె నాడంబర ముడితులు. సామ్రాజ్యమునందలి అగత
ర్యాగాధికారులను రాజప్రతినిధులను సుల్తాను నియ
మించును. పూర్వము యూరపు రాజ్యములందు వ్యా
ప్తం బయిన భూస్వామ్యానుసంధిత పాలనము ప్ర
యుక్తము. అధిక సంఖ్య గల మతాంతరులు వారి
మత ధర్మ సూత్రముల ననుసరించి పాలింపబడు చుం
డిరి. మతాంతరులైన యూధులు గ్రీకులు పన్నులను
వసూలు చేయుచు పాలకుల కర్పించుచుండిరి. రాజ్యము
క్షీణించినకొలది ప్రజల భారము హెచ్చుచుండెను.
సుల్తానులు నిరంకుశాధికారులై సులైమాను కాలము
నుండి అబ్దులు హామిదు కాలమువఱకును పాలించుచుం
డిరి. అబ్దులు హామిదు సన్నిహితమైన విప్లవమును దాటు
టకు 1876-వ సం. న నియమితపాలన నిర్మాణము నంగీక
రించెను. సంకల్పసిద్ధి కలిగినపుడు నియమిత పాలనమును
విసర్జించెను. అబ్దులు హామిదు విప్లవ భీతిచే, తిరిగి 1908-వ
సం. నందు నియమిత పాలనమును స్థాపించెను. యువజన
తురుష్కు సంఘము 1909-వ సం.నందు సైన్య సాహాయ్య
మున అబ్దులు హామిదును రాజ్యభ్రష్టుని జేసి అయిదవ
మహమ్మదును సింహాసనాసీనునిగ చేసెను. శేషించిన
తురుష్కు సామ్రాజ్యమునకు అయిదవ మహమ్మదు
వర్తమానమున నియమిత పరిపాలకుడు. ఇతర నియ
మిత పాలకులవలె మహమ్మదు సుల్తాను తురుష్కు రాజ్య
మును మంత్రుల సాహాయ్యమున పాలించుచున్నాడు.
పాలనమునకై శిష్టుల సభ ప్రజాప్రత్యామ్నాయ సభ
స్థాపింపబడినది. యువజన తురుష్కు వర్గ హస్తమునందు
పరిపాలనాధికారము గలదు. జాతి మత భేదములు లేక
పరిపాలనమును నిర్వహించుటకు ప్రయత్నములు చేయఁ
బడుచున్నవి. పరిపాలన పద్ధతులు సంస్కరింపబడు
చున్నవి. సైన్యములు సుశిక్షితములు చేయబడుచున్నవి.
సామ్రాజ్యము పునరుద్ధారితమై తురుష్కు జాతీయాన్న
త్యమును పునరుత్పన్నము చేయుటకు విశ్వ ప్రయత్న
ములు చేయబడుచున్నవి. నూతన సాంస్థాన నిర్మాత
లందు ఎవ్వరు పాపా ప్రముఖులు. తురుష్కు యువజను
లు దారభావ ప్రేరితులు. ఉత్సాహబోధితులు. నూత
నాదర్శ శోభితులు. కాని, అనుభవ రహితులు. కార్య
నిర్వహణ సామర్థ్య రహితులు. యూరపు రాజ్యతంత్రజ్ఞు

లకుఁ గల సేతి బల సామర్థ్యములు తురుష్కు యవకులకు లేవు. యువజనుల సంస్కరణ ప్రయత్నముల కారితోదకముదే మహా ప్రళయమునలె మహాసంగ్రామము దాఁపరించినది. ఫలము యుద్ధాంతమునందు స్థియము కాఁగలదు.

తురుష్కు సామ్రాజ్య బల కార్యల్యములకు యూరపు రాజ్యముల బల కార్యల్యములు మూలకారణములు. పదునాలుగు పదునైదవ శతాబ్దమునందు రోమక సామ్రాజ్య ముత్సన్నమైన పిదప యూరపు రాజ్యము లందు కేంద్రీకృతాధికార మపహరపమైనది. భూస్వామ్య పరిమిత సామంత రాజత్వము ప్రబలినది. భూమి గల భూస్వామ్యులు లండనును పాలకులు, ఖండాధీశులు, మండలాధీశులు, రాష్ట్రాధీశులు. వారు రాజ్యాధీశులవలె స్వతంత్ర పరిపాలకులు. సామంత రాజత్వమునకు మత ద్వేషము ఖోష్యుడి యూరపు రాజ్యములు బలరహితము లైనవి. పదునైదవ శతాబ్దమునందు తురుష్కులు శూరాగ్రేసరులు, బాహు బల సంపన్నులు, మతోత్సాహ సమన్వితము. తురుష్కులందు కేంద్రీకృతాధికారము సుస్థాపితము. ఈ కారణమున తురుష్కులకు యూరపురాజ్య విజయము సులభసాధ్యము. పదునాఱవ శతాబ్దాంతమునకు సామంత ప్రభుత్వ పద్ధతి తగ్గినది. పదునేడవ శతాబ్దాంతమునకు యూరపు రాజ్యములు కేంద్రీకృతాధికారమును కలిగి ప్రకృతరూపమును దాల్చినవి. ఫ్రాన్సు ఇంగ్లాండు ఆస్ట్రీయ జర్మనీ రుష్యా ప్రబలరాజ్యములై విజృంభణమున కుపక్రిమించినవి. తురుష్కు సామ్రాజ్యాంతర్యాగములందు జాతి భేదము మత మాతృర్యము పెరిగినవి. భౌగోళాధన వశులైన తురుష్కులందు శౌర్య ప్రాతాపాగ్ని చల్లారినది. యూరపు రాజ్యములకు తురుష్కు సామ్రాజ్య వాసులైన క్రైస్తవులవై సానుభూతి కలిగినది. యూరపు రాజ్యములకు తురుష్కు సామ్రాజ్య క్రమ వినాశము సమృత మైనది. కాని, తురుష్కు సామ్రాజ్య ప్రాబ

ల్యము గాని సమీపస్థ యూరపు రాజ్యముల ప్రాబల్యము గాని సమృతము గాలేదు. ఈ పద్ధతి యూరపు రాజనీతి తంత్రమునందు “సమబల రక్షణతంత్రము” అని ప్రసిద్ధి పడసినది. రుష్యునులకును ఆంగ్లేయులకును, పరాసులకును ఆంగ్లేయులకును, ఈ తంత్రసిద్ధాంతముచు స్థాపించుటకై ఖకర సంగ్రామములు జరగినవి. రాంగ్లేయులు పరాసులు ఆస్ట్రీయనులు చేరి రుష్యా బారి నుండి తుక్కి దేశమును గాఢాడిరి. వర్తమాన సంగ్రామమునందు జర్మనుల ప్రాబల్యము నాపుటకై రుష్యునులకును ఆంగ్లేయులకును పరాసులకును సాహచర్యము కలిగినది.

సుస్థితమైన కాకాస్తాంటినోపిలు నగరము తురుష్కుసామ్రాజ్యమునకు కేంద్రస్థానము. యూరపు రాజ్యములకు కామిష్యాంధము, కలహకారణము. వర్తమాన సంగ్రామ నిమగ్నులైన జర్మనులు రుష్యులు బల్గేరియనులు గ్రీకులు కాకాస్తాంటినోపిలు లాభము నపేక్షించుచున్నారు. కాకాస్తాంటినోపిలు ప్రభువులకు యశోలాభము వ్యాపారలాభము రాజ్యలాభము గలుగుట సహజము. ఈ నగరలాభమునకై 2500 సంవత్సరములనుండియును మిక్కుటమైన పోరాటములు జరగినవి. వర్తమాన సంగ్రామాంతమునందు విజయ మే పక్షమునకుఁ గలిగినను భావికాల కలహ కారణములను నిలుపుటకై కాకాస్తాంటినోపిలును తటస్థ నగరముగ చేసి తురుష్కుల వశమునం దుంచుట ధర్మము, డేమకరము.

మహత్తరం బైన తురుష్కు సామ్రాజ్య మిప్పుడు షీణదశయందున్నది. ప్రకృతికి వృద్ధిక్షయములు కార్యసాధనమునకై నిమిత్త మాత్రములు. భాగ్యోపహతులైన తురుష్కులు పునరుద్ధారితలై లోక కల్యాణ నిర్వహణమునందు భగవద్ దుష్ప్రభు భాగభేయమును యథాయోగ్యముగ నిర్వహించెదరు గాత!

తా మ ర తై ల ము

తామర, తీట, ఏనుగుగజ్జి మొదలగువానికి పేరొందినది

జ పా ను దేశ విజృంభణము

పం.గో.లు శేషగిరిరావు గారు

విజృంభణము అనునది ప్రాచీనము. కాలము లోకపాదము. విషయము పాదవాదము. పాదము సుపూరితము. రసము తానాప్రదోషము. ఉత్సాహము నిర్మలము; సర్వభూతము; ప్రకాశకంఠము. ఉత్సాహము తేని మానవదేహము హృదయముమ్రము. కాలపాదమే లోకాద్యమునకు ముఖ్యశక్తియు; తేజస్కరము; విషయగోచరమునకు మూలాధారము. ఈ యమూల్యోత్సము జపానుదేశ విజృంభణమునకు మూలకారణమై నది. జపానుదేశ మీ యంత్రమునఁ జూడనంత కాలమును ప్రకాశహీనమై సర్వాగోచరమై యుండెను. ఈ యంత్రబలమున నది ప్రకాశపరు గని లోకపూజ్యమైనది.

సుమారు నలువది యేండ్ల క్రిందటికంతకు జపానున నెట్టిదో, అది యెలోకమున యుండెడిదో, కొండయో, వ్యక్తమో లోకమున నశేషులకుఁ దెలియదు. నిజముగా మన హిందూదేశమున రహస్యజపాను యుద్ధకాల మనఁగా 1900 ల సంవత్సరమునకు కెన్సరికిని దేశమునందోగు. ఈ నలువది యేండ్లలో నీ చిన్నదేశ మింతటి మార్పు నొందెనో యని భారతీయు లాశ్చర్యపడక మానరు. ప్రస్తుత వివిధ కుహారలంతమై సర్వాభేద్యమై లోకమున నగ్రస్థానము నొంది యున్నది. దీని వైశిష్ట్యము మన భరతదేశమునఁ గన్పడెను. దా జుండును. నలువది యేండ్లకు ముందీ దేశస్థితికిని, దీక్షిమ పాలనమునకు ముందు మన దేశస్థితికిని, విశేషభేద ముండదు. ఇట్టి దేశ మింత చుట్టుకాలములలో నిట్టి దశ నెట్లు గొందె నని విచారించుచున్నపుడు తుకూపాల లగుదురు. సందియము లేదు.

ప్రస్తుత జపాను తిస్థితికిఁ బూర్వము దేశ మెట్లుండెనో చూడఁగలము. క్రీస్తుకుఁ బూర్వము సుమారు రేడవ శతాబ్దమునందేమి యీ దేశచరిత్రము మనకుఁ దెలియుచున్నది. ఆపూర్వము మృత్యుదేవత నను చక్రవర్తి దేశమును బాలించుచుండెను. ఇతఁడు ప్రకాశమైతేను లేక సూర్యదేవత సంతతివాఁ డని కుటుంబ సంప్రదాయము. ఇతని తరువాతి చక్రవర్తి లందఱును దేవతావంశ సంభూతు లైయు, దేశజను లందఱును దేవపుత్రు లనియుఁ బ్రజల నెఱుఁగెను. దేశము దేవతాభూమి యగుటచే విదేశీయు లా దేశమునకుఁ బంపించి దనియు, విచ్చివారిని జంపుటయో తఱిమిపేయుటయో చేయవలయు ననియుఁ జేసెనుచును. జిమ్మటెనో సంతతి వారు క్రీస్తుక క మేదవ శతాబ్దమునకుఁ బ్రజారంజకముగాఁ బాలించిరి. ఆవల కలకు మారఁభించెను. ఏడవ శతాబ్దానంతరము చక్రవర్తి దేశపాలము చక్రమును భౌతికవారా యను మంత్రుల కిచ్చి తా నెమియుఁ జేయక యూరకుండెను. పదునొకండవ శతాబ్దమునందు కీ మంత్రులు రాజ్యభారము వహించి యుండిరి. తద

నంతరము దేశమొధులు కొంఁము వీరితోఁ బోరి బలముచే దేశపాలనముఁ దాము చేకొనిరి. పండ్రెండవ శతాబ్ద మారంభమున మొఠముఖ్యుఁడు యోరిటోమో యనునతఁడు పాలించుచుండెను. ఆ కాలపుఁ జక్రవర్త యతనికి శోగ నను బిరుదము నిచ్చి గౌరవించెను. అతఁడు రాజ్యాంగమున సర్వాధికారము గలిగి కోమహార యను నగరమును రాజధానిగాఁ జేసికొని యభేచ్ఛగా దేశ మేలుచుండెను. చక్రవర్తియు రాజ్యాంగమున నే పాలును గొనక పేరునకుఁ జక్రవర్తి యై కియోటో నగరమున నిల్చునిరలె నివసించుచుండెను. చక్రవర్తి యన్ని విషయములందును శోగను ననుమతించుచుండెను. పండ్రెండవ శతాబ్ద మంతమున యోరిటోమో సంతతిని దిగనాడి యింకొక సంతతివారు రాజ్యభారమును దీసికొని పదునెనిమిదవ శతాబ్దమునకువఱకు నేలిరి. ఇట్లు సామ్రాజ్యపూజ్యుఁ డగు చక్రవర్తి యొకవోటను, శోగ నింకొకవోటను దేశ మేలుచుండిరి.

పదునాఱవ పదు నేడవ శతాబ్దములలో జపాను నాకాశేయము లందు యూరపు నౌకలు రాకపోకలు సలుపుచుండెను. లోయకు క్యాథోలిక్కు మతగురువులు దేశమును జొచ్చి క్రైస్తవగురువాస్త్రీఁ జేయుచుండిరి. విమతవాస్త్రీమలన సామ్రాజ్యము నిలవఁ జాల దని భయపడి పాలకులు విదేశీయులను క్రైస్తవులను ఆయుధములకు బలి యియ్య సాగిరి. అన్యదేశమున నిట్టి భయమునకు వెఱచి డచ్చివారు తక్కు విదేశీయు లందఱును దేశమును వదలి పోయిరి. డచ్చివారును దరు పనిపాటల దాము మామకొనుచు జనులజోలికిఁ బోవక కాలము గడపుచుండిరి. స్వదేశీయులు దేశమును విడిచిపోవఁగూడ దనియు విదేశీయులు దేశసామీప్ర్యమునఁ గనబడఁగూడ దనియు రాజకాసన మొకటి వెలుపడెను. పెద్దయోడలను నిర్మించుటకుఁ వాలవల యనుమతి కావలసియుండెను. ఇట్టి కఠినశాసనములవలన జపాను విదేశవాణిభ్యము నిశ్శేషముగా నంతరించెను. ఇట్లు 220 ఏండ్లు గడచెను.

ఇంక రాజ్యాంగమున శోగను సర్వాధికారి. దేశమున మూడవ భాగ మతని పాలనమునందుండెను. మిగిలిన రెండు పాళ్లను 260 మంది సామంతప్రభువులు స్వతంత్రముగా నేలుచుండిరి. వీరిలో నొక్కొకని రాష్ట్రమునందు నృతని ప్రత్యేక సేనయు నొక రాజప్రాసాదము నుండెను. వీ రందఱును శోగను నానతికి లోబడి, యతని సహాయప్రభువులై యుండిరి. సామాన్య జనుల జీవనమున కట్టి యాధారమును లేకుండెను. వారి కష్టములవలన సామంతులును వారి నైనికులును జీవించుచుండిరి. వారు గాని నిన్ను బాలివారు గాని నైనికులతోనైనను సామంతులతోనైనను ఎదురుగా నిలిచి మాటాడఁ గూడదు. స్వప్రాణరక్షణమునకైన నాయుధముఁ బూనఁగూడదు.

ఇట్టి కష్టకాలమున నొక్క మహాపురుషుడు దేశసంస్కారమున కాయువు ధారవోసిను. శోగనుసంతతివారి జొక్కిన శత్రురాజును నేయబూని కొందఱు పండితుల సాహస్యమువలన జపాను దేశచారిత్ర మంతయు వ్రాసెను. ఆంధ్రులకు “చక్రవర్తియే సర్వాధికారి యనియు, శోగను బలముచేతనో యుక్తిచేతనో ఆ యధికారమును దీసికొనె ననియు, జక్రవర్తి సౌలనము స్థాపించునంతకాలము దేశానర్థముం దోలంగజాల” దనియు వ్రాసెను. ఈ యుత్పత్తిగ్రంథము దేశమున నందఱికిని బలనియగ్రంథమై ఖ్యాతి జెందెను. దీనివలన బ్రజలలో రెండు కక్షలు బయలుదేరినను, శోగను సర్వాధికారి యనువారు కొందఱును, జక్రవర్తి సర్వాధికారి యనువారు కొందఱును. ఈ యంతఃకలహములు బలవంతములై నూతనానర్థముల దెచ్చిపెట్టెను.

శోగను నిర్బలుఁడయ్యెను. చక్రవర్తి నలము నానాటికి వృద్ధి నొందుచుండెను. ఇదివఱకుఁ బాఠదోలఁబడిన విద్యోయులొక్కపట్టున దేశముపైఁ బడఁజొచ్చిరి. జాతీయవ్యక్తి నెలఱుకొనుట కష్టమయ్యెను. 1868-వ సంవత్సరమున బ్రిటిషువారు కాట్సు మా రాష్ట్రమును ముట్టడించిరి. రెండు సంవత్సరము లావల బ్రిటిషు డచ్చి పరాను యునైటెడుస్టేట్సు వారేకమై చోఘ్య రాష్ట్రమును ముట్టడించిరి. రెండు రంగములందును జపానీయులు విజితులయిరి.

ఇట్టి యనర్థకాలము జపానీయుల నుద్బోధించెను. వారు కన్నులను దెఱచి ఇతరదేశములను జూడసాగిరి వారి దౌర్బల్యమును బాపు దివ్యోదయము జాతీయైకమత్యమని స్పష్టమయ్యెను. ద్విపాలన మున్నంతకాలము జాతీయైకమత్య ముండుట కష్టమని వారు తెలిసికొనిరి. కొందఱు సామంతప్రభువు లీ ముఖ్యనూత్రము నెఱిగి “యేకపాలనము జాతీయవ్యక్తికి ముఖ్య”మనియు, “ద్విపాలక పద్ధతి యున్నంతకాల కది నిలువఁజాల” దనియు శోగనునకు విజ్ఞాపించిరి. శోగనును నయనములు దెఱచికొని, ద్విపాలనాపద్ధతికి దాను గారణమని యెఱిగి జ్ఞాని యై సర్వాధికారమును జక్రవర్తికి నివేదించి యా పదవిని వీడి తాను నొకసామంతుఁడయ్యెను. ఆవల సామ్రాజ్యసాపనమున కిదియే పునాది యయ్యెను.

ఇట్టి సమయమునఁ జక్రవర్తి మరణించెను. ప్రభువు లందఱును బసిలారు. డగు నాతని కుమారుని బట్టాభిషిక్తునిఁ జేసిరి. దేశాధ్యున్నతికి దగు మార్గములే పసిపాపని యుగ్గుపా లయ్యెను. పదునాఁతెండు వచ్చినవెనుక పాలుఁడయ్యెను జక్రవర్తి సర్వాధికారమును జేబూని తన ప్రజానైపుణ్యములఁ బ్రకటింపసాగెను. 1868-వ సంవత్సరమున విదేశరాజప్రతినిధు లందఱికిని జక్రవర్తి దర్శనమిచ్చునని యొక ప్రకటనము ప్రచురింపఁబడెను. వారందఱు నట్లు వచ్చుచుండఁగా విదేశీయులందలి యనూయఁజే కొందఱు దుర్మార్గులు వారి నెదిరించి పోకుండ నాటంకపఱచిరి. వారిలో నొకరిద్దఱు మాత్రులైరి. మఱునాఁడు రాజనగరమున జక్రవర్తి యందఱి నెదుర్కొని యావరించి విదేశీయులు జపానుదేశమున వర్తకము

చేసి నవచ్చుననియు, వారికి నకు లే మాద్రులు ఈనియుఁ జేయ నూడ ననియుఁ జెప్పెను. అప్పటినుండి విదేశీయులను దేశీయులు ముఁద్రబిల్చి జూచుచుండవలయు ననియు, వారియెడ నెట్టివ్యోధమును జూపనూడ ననియు, వారికి హాని చేయువారికి దగు శిక్ష విధింపఁబడు ననియుఁ ప్రచురింపఁబడెను. ఐదున దేశీయులు వైర్విప్లవము నవలంబింపఁజన ననియు, ఇట్టి వారు శిక్షాసాక్షు లనియుఁ గూడ ప్రచురింపఁబడెను.

ఆ చక్రవర్తి పాలనాకాలమున రాజ్యాంగమున నూతనశక మాంధ్ర సర్వము. ముపటికలె చక్రవర్తి కూపస్థమండరాకిము గాకి సప్తరాష్ట్రమునఁ బ్రోటము చేయుచు, స్వయముగాఁ బ్రజల స్థితిగతులను గూర్చి విచారించుచుండెను. ప్రజలును జక్రవర్తిని దర్శించి వారివారి విజ్ఞాపనములను నివేదింపవచ్చును. దేశ పాలనాక్రమమునఁ జక్రవర్తికి సాహాయ్యము చేయుటకు మంత్రి సంఘ మొకటి స్థాపింపఁబడెను. సామంతుప్రభువులు చక్రవర్తితో నెట్టి సంబంధము లేక సర్వధా స్వతంత్రులై యుండుట దేశానర్థముగా నుండెను. అప్పుడు చక్రవర్తి సామంతవర్గమును రావించి వారికముందు తమతమ రాష్ట్రములకు వదలి టోకియో నగర భవనము లందు నివసించుచుండవలయు ననియు, వారికి వచ్చుచుండిన రాఁబడిలోఁ బదియవ పాలు భృతిగా నీయఁబడు ననియు, దమ రాష్ట్రములందు సర్వస్వమును జక్రవర్తికి సమర్పింపవలయు ననియుఁ జెప్పెను. ఈ శాసనమునకు ముందే నలుగురు సామంతులు తమ రాజ్యములను జక్రవర్తి కిచ్చి యితరులకు మార్గదర్శకు లైరి. ఇట్లు చక్రవర్తి సర్వాధిపత్యమును వహించి యేకచ్ఛత్రముగా దేశ మేలుచుండెను. ఇట్టి యధికారము గలిగిన వెంటనే చక్రవర్తి తన పాలన మునందలి జను లందఱును సమాను లనియు, నందఱి హక్కులు అనుభవములు స్థిరము లనియు, నిక న్యాయాన్యాయనిచారము పొగుగా జరగుచుండు ననియు, నందఱును విద్య నేర్చి పాలుపడి జాతీయవ్యక్తిని గాపాడవలయు ననియుఁ బ్రకటించెను.

వారి యర్హ్యవ్యవశ్యమున నింగ్లండునుండి “సర్ హరిషా”క్కును సంతిఁడు విదేశమంత్రిగా జపానుకుఁ బంపఁబడెను. ఈతని యమూల్యసాహాయ్యముచేతనే దేశము సర్వోత్కృష్టదశకు రాఁగలిగెను. సర్వరాజకీయవిషయములందు నితని యనుమతి యత్యగత్యముగాఁ బాటించఁబడఁచుండెను. ఇతఁడును జపానుదేశజాతీయవ్యక్తి కన్ని విధములఁ దోడ్పడుచు, నా దేశమును స్వదేశముగా భావించి యప్రచుత్తరదేశ పని చేయుచుండెను.

ఇతఁడు మంత్రిత్వమునకు వచ్చినతోడనే, నాకాదళశక్తుల లను నొకానిర్మాతలను జిత్రభవనకర్తకులను రావించి వారిచే దేశ సేవ చేయించుచుండెను. భవనాదినిర్మాతలు దేశమున నయోమార్గములను దీపస్తంభములను విద్యుచ్ఛాలములు జలయంత్రములను నెలకొల్పిరి. కొందఱు క్రొత్తనాణ్యములను టంకపాలలను స్థాపించిరి. మఱికొందఱు కాగితపుయంత్రములను ముద్రాకాలమును దేశమున నుంచిరి. యునైటెడు స్టేట్సువారు సందేశవానాకకాలమును

జ పా ను దేశ విజృంభణము

పండ్లలు తేమగిరిరావు గారు

అక్షరములు గ్రహించుము. కాలము లోకపాదము. విషయము పాదవాహనము. పాదములను సమర్థము. రసము తానాప్రవీణము. ఉత్సాహము నిర్మలము; సర్వభూమి; ప్రకాశకంఠము. ఉత్సాహము లేని మానవదేహము చ్యుత్తుమూర్ఖము. కాలపాదమే లోకాద్యమునకు ముఖ్యరక్షితుడు. తేజస్వరము, సేవకుగోచరమునకు మూలాధారము. ఈ యమూల్యోత్సము జపానుదేశ విజృంభణమునకు మూలకారణమై నది. జపానుదేశ మీ యంత్రమునఁ జూడనంత కాలమును బ్రకాశమీకమై సర్వాగోచరమై యుండెను. ఈ యంత్రబలమున నది ప్రకాశము గని లోకపూజ్యమైనది.

సుమారు నలువది యేండ్ల క్రిందటికడకును జపానున నెట్టిదో, అది యేలోకమున నుండెడిదో, కొండయో, వృక్షమో లోకమున నశేకులకుఁ దెలియదు. నిజముగా మన హిందూదేశమున రష్యా జపాను యుద్ధకాల మనగా 1900 ల సంవత్సరమునకు కెన్సరికిని దేశమునందేగెను. ఈ నలువది యేండ్లలో నీ చిన్నదేశ మింతటి మార్పు నొందెనా యని భౌతికములాశ్చర్యపడక మానరు. ప్రస్తుత విడి మహాలనందమై సర్వాధేన్యమై లోకమున నగ్రస్థానము నొంది యున్నది. దీని కైకాల్యము మన భరతదేశమునఁ గన్పడెను. చాలబడినది. నలువది యేండ్లకు ముందీ దేశస్థితికిని, క్రీస్తు పూర్వమునకు ముందును దేశస్థితికిని, విశేష భేద ముండదు. ఇట్టి దేశ మింత చుట్టకాలములో నిట్టి దశ నెట్లు గొందె నని విచారించుచున్నాము. తమూహలు లగుదురు చతురుల సందియము లేదు.

క్రీస్తు క్రీ.పూ. తిస్థితికిఁ బూర్వమిదేశ మెట్లుండెనో చూడఁ. విచారితము. క్రీస్తుకుఁ బూర్వము సుమారు రేడవ శతాబ్దమునందేమీ యీ దేశచరిత్రము మనకుఁ దెలియుచున్నది. ఆపూర్వః క్రీస్తుకొగో మను చక్రవర్తి దేశమును బాలించుచుండెను. ఇందుఁ బ్రకాశమైనది లేక నూర్యదేవత సంతతివార డని కుటుంబ సంక్రమము. ఇతని తరువాతి చక్రవర్తు లందఱును దేవతావంశ సంధూరు లయ్యు. దేశము లందఱును దేవపుత్రు లనియుఁ బ్రజల నెఱుఁగెను. దేశము దేవతాధూమి యగుటచే విదేశీయు లా దేశమునకుఁ బండ్లను దనియు, విచ్చివారిని జంపుటయో తఱిమిపేయుటయో చేయవలయు ననియు కీరి నెరుచుము. జిమ్ములెనో సంతతి వారు క్రీస్తుక క మేదన శతాబ్దమునకుఁ బ్రజారంజకముగాఁ బాత. దివి ఆవల కలకుఁ మారఁభించెను. ఏదవ శతాబ్దానంతరము చక్రవర్తి దేశపాలము చ్యుముచు భౌతికవారా యను మంత్రుల కిచ్చి తా నేమియుఁ జేయక యూరకుండెను. పదునొకండవ శతాబ్ద మంతమునకు కీ మంత్రులు రాజ్యభారము వహించి యుండిరి. తద

నంతరము దేశయోధులు కొందఱు వీరితోఁ బోరి బలముచే దేశపాలనముఁ దాము చేకొనిరి. పండ్రెండవ శతాబ్ద మారంభమున యోధముఖ్యుడు యోరిటోమో యనునతఁడు పాలించుచుండెను. ఆ కాలపుఁ జక్రవర్త యతనికి శోగ నను బిరుదము నిచ్చి గౌరవించెను. అతఁడు రాజ్యాంగమున సర్వాధికారము గలిగి కోమమూర యను నగరమును రాజధానిగాఁ జేసికొని యభేచ్ఛగా దేశ మేలుచుండెను. చక్రవర్తియు రాజ్యాంగమున నే పాలును గొనక పేరునకుఁ జక్రవర్తి యై కియోటో నగరమున నిండునికలె నివసించుచుండెను. చక్రవర్తి యన్ని విషయములందును శోగను ననుమతించుచుండెను. పండ్రెండవ శతాబ్ద మంతమున యోరిటోమో సంతతిని దిగనాడి యింకొక సంతతివారు రాజ్యభారమును దీసికొని పదునెనిమిదవ శతాబ్దమునకును నేలిరి. ఇట్లు సామ్రాజ్యపూజ్యుడగు చక్రవర్తి యొకచోటను, శోగ నింకొకచోటను దేశ మేలుచుండిరి.

పదునాఱవ పదు నేడవ శతాబ్దములలో జపాను నాకాశేయము లందు యూరపు నాకలు రాకలొకలు నలుపుచుండెను. లోయను క్యాథోలిక్కు మతగురువులు దేశమును జొచ్చి క్రైస్తవగురి వ్యాప్తిఁ జేయుచుండిరి. విమతవ్యాప్తివలన సామ్రాజ్యము నిలువఁ జాల దని భయపంది పాలకులు విదేశీయులను క్రైస్తవును ఆయుధములకు బలి యియ నాగిరి. అన్యదేశమున నిట్టి భయమునకు వెనుచి డచ్చివారు తక్కు విదేశీయు లందఱును దేశమును వదలి పోయిరి. డచ్చివారును దను పనిపాటలఁ దాము చూచుకొనుచు జనులతోలికిఁ బోవక కాలము గడపుచుండిరి. స్వదేశీయులు దేశమును విడిచిపోవఁగూడ దనియు విదేశీయులు దేశసామిప్రమునఁ గనఁబడఁగూడ దనియు రాజశాసన మొకటి వెలువడెను. పెద్ద యోధులను విద్యుంచుటకుఁ చాలవల యనుమతి కావలసియుండెను. ఇట్టి కఠినశాసనములవలన జపాను విదేశీవాణిజ్యము నిశ్శేషముగా నంతరించెను. ఇట్లు 220 ఏండ్లు గడచెను.

ఇంక రాజ్యాంగమున శోగను సర్వాధికారి. దేశమున మూడవ భాగ మతని పాలనమునందుండెను. మిగిలిన రెండు పాళ్లను 260 మంది సామంతప్రభువులు స్వతంత్రముగా నేలుచుండిరి. వీరిలో నొక్కొకని రాష్ట్రమునందు నతని ప్రత్యేక సేనయు నొక రాజ ప్రాసాదము నుండెను. వీ రందఱును శోగను నానతికి లోబడి, యతని సహాయప్రభువులై యుండిరి. సామాన్య జనుల జీవనమున కట్టి యాధారమును లేకుండెను. వారి కష్టములవలన సామంతులును వారి నైనికులును జీవించుచుండిరి. వారు గాని నిన్ను జాలివారు గాని నైనికులతోనై నను సామంతులతోనైనను ఎదురుగా నిలిచి మాటాడఁ గూడదు. స్వప్రాణరక్షణమునకైన నాయుధముఁ బూనఁగూడదు.

పజ్జచేయు. అందుఁ బ్రాప్తకనిరసనాపద్ధతి నిర్మాణముఁ జేయుటయు నిష్కరుతానురణితంత్రము నెలకొల్పిటయు ముఖ్యమైనవి. ఇంతవఱకు విదేశీయుల ననుసారముగా జూచుచు హీనజాతులుగాఁ బరిగణించుచుండిరి. వారి సాహాయ్యము లేక యొక్కదినమును గడువ కుండెను. పాలనాక్రమమునకు వారే యాధారతై యుండిరి. ఇట్టియొక నవ్యదేశీయులకు దయతో సమానముగాఁ జూడనిది దేశోన్మతి లభింప దని యందులకు గ్రహించిరి. చక్రవర్తి, పాలనాక్రమమునం దన్యదేశీయులకు స్వదేశీయులకుగాఁ జూచుచుండు మరియు, స్వదేశీయులకుఁ గల హక్కులు వారికిని గలవనియు, వారి సగౌరవముచేయు దేశీయులు శిక్షాపాత్రు లనియుఁ బ్రకటించెను. ఇట్లు స్వదేశీయులకును విదేశీయులకును బరస్పరానుకూల్యము స్థాపింపఁబడెను. చక్రవర్తి స్వహస్తలిఖితమాత్ర మన్న దేశీయులకు వేదవాక్యము, ఒక్క యక్షర మతిక్రమించినయెడల యనులోకదండనము ప్రాపించు నని వారి మతము. చక్రవర్తియుఁ గాలానుసరణముగా నొక్కొక కాసమును బ్రతిపాదించుచుండెను. వీనివలన విదేశీయులతోడి మైత్రియు స్వదేశీయుల గౌరవము నతఁడు నిలిపెను.

వర్తక మనిన హీనవృత్తి యని వారి యభిప్రాయము. ప్రస్తుతము వర్తకదేశములలో నగ్రగణ్యమని చెప్పఁదగినను ఇప్పటికిని జపానీయులు వర్తక మనిన హీనవృత్తియే యని భావించుచున్నారు. ప్రస్తుత యుద్ధ సమయమున జగ్గనీనుండి మనకు వచ్చుచుండిన సరకులన్నియు జపానీయులు తమ దేశమునఁ జేసి మనకుఁ బంపుచున్నారు. వర్తకమునందలి హీనభావము క్రిమముగా నశించుచున్నదని చెప్పవచ్చును. ఇంతకుఁ బూర్వము వీరి వర్తక మంతయుఁ బట్టును తేయాకును మైనము నై యుండెను. 1854-వ సంవత్సర ప్రాంతమునందుఁ బరాగుదేశమున పట్టుపురుగులం దొకవిధమగు క్షేగు జాడ్యము ప్రబలి వారి పట్టువర్తకము క్షీణించెను. వారు పట్టునింకొక దేశమునుండి తెప్పింప నొల్లక పట్టుపురుగులకు సురలఁ దెప్పించి పట్టు చేయఁ జూచిరి. జపాను దేశమున పంచి పట్టుపురుగు లుం

దెడి వని ప్రఖ్యాతి యుండెను. పరాగువా రీ దేశమునుండి పంచి పట్టుపురుగు లన్నియుఁ దీసికొనిపోయి పరికరాని పురుగులకు దేశమున నుంచి పోయిరి. ఈ మోఁదమును దేశీయులు కనుగొన రైరి. కొంత కాలమునకుఁ బరాగు దేశమునఁ బట్టు వర్తకము మఱల వృద్ధి నొందెను. జపాను దేశమున వని క్రమముగా క్షీణించెను.

దేశము పూర్వము వ్యవసాయ దేశముగా నుండెను. ఎప్పటికిని వ్యవసాయమువలననే వారు జీవించుచుండిరి. వ్యవసాయ లాభములవలన నిష్పాదుపయోగ మగుపడవండెను. బొక్కసమున ధనము నున్న యగుచుండెను. నానాటి కవ్వల దెచ్చుకొను దినము సమీపించు చుండెను. దేశచంద్రు లీ యవర్థమును జూచి దీనిని బాపుకొను మార్గము నాలోచింప సాగిరి. కాగితపు ద్రవ్య సుమలు లోనికిఁ దెచ్చి, యొకచోట కాగితపుద్రవ్య మిచ్చు ధనాగారమును వేటొకచోట స్వర్ణరూపధామిచ్చు స్థానమును స్థాపించిరి. కాగితపు ద్రవ్యము విలువ తగ్గింపఁబడెను. కొంత కాలమువఱ కార్థికవ్యవస్థలఁ బరిశీలించి వ్యయము చేయుచుండిరి. పన్నులు స్వల్పముగా నెక్కువ చేయుబడెను. దేశమున ఫలింపదానినిఁ పరిపాలకులు కాగితపు ద్రవ్యముచేఁ గొని విదేశీయులకు స్వర్ణరూపధనమున కమ్మసాగిరి. ఇట్లు పాలకసంఘము వర్తకసంఘముగాఁ బరిణమించెను. శీఘ్రకాలములోనే బొక్కసము మరల పూర్ణ సుయ్యెను. వాణిజ్య మభివృద్ధి నొందెను. నానాటికి లక్షి వారి ధనాగారములఁ దాండవ మాడ సాగెను. వర్తకమువలని లాభముల నందఱికిని బంచి యిచ్చిన నొక్కొక్కని పాలునకు 18½ ఎన్ను లయ్యెను. మనదేశమున నన్ననో దేశలాభమును బంచిన నొక్కొక్కనికి సుమారు మూడు రూపాయలు మాత్రమే గిట్టుచున్నది. ఎన్ను ఇంచుమించుగా నొక్క రూపాయకు సమాన మని చెప్పవచ్చును.

దేశమున సర్వ విధ పరిశ్రమలకు నెలకొల్పిరి. విదేశీయులఁ జేయఁబడుచున్న వస్తువు లన్నియు నిక్కడఁ జేయఁబడుచున్నవి. ప్రస్తుత విదేశము వ్యవసాయ దేశము గాక పరిశ్రామిక దేశ మై సర్వసంపత్తినమై యలరారుచున్నది.

అ మృ తాం జ న ము

అన్ని నొప్పులకు పరమామృతము సీసా ౧-కి ౮ అణాలు మాత్రమే

అమృతాంజనము డిపో, 6, తంబుసెట్టివీధి, మదరాసు లేక 109, ప్రేడిరోడ్డు, బొంబాయి.

ఎస్. వేంకటరంగయ్య గారు, ఎమ్. ఏ.

22 22

ప్రస్తుతకాలపండు పృథ్విదళితా నందు సామ్రాజ్యములలో
ఒక జనాక్షరాధి తప్ప మిగిలిన వన్నియు పాశ్చాత్యులగు
బర్మాపాఖండజానులచేతనే సుపాదించబడి వారి స్వాధీన
మందే యున్నవి. వీని కన్నిటిలోను భవ ప్రభుత్వ లగు ఇంగ్లీషు

అండ్లయనామ్రాజ్య చరిత్రమును చదివినయెడల ఈ విశేషముల కన్నిటిని కారణము తెలియొచ్చుచున్నది. బోధపడుటయేగాక, నామ్రాజ్యముయొక్క పరిమాణ మిది యనియు, దానివలన మన దేశములోను ప్రపంచమందలి ఇతిరరాష్ట్రములలోను ఏలాటి మార్పులు కలుగఁ గలవో ఆ విషయమును మనకు తెలియఁ గలవు. ప్రస్తుతి స్థితిగతులను స్పష్టపఱచి భూవికాలపు స్థితిని చూచియున్నట్టిదే కదా దేశచరిత్రము.

II పునాది

ప్రార్థనలు చేసి విశేషధనమును గడింపవలె నను అభిలా

GENERAL BIRDWOOD

జనరలు బర్డువుడ్

GENERAL SIR JAMES WILCOCKS

జనరలు సర్ జేముస్ విల్ కాంక్స్

LORD DERBY

డర్బీ ప్రభువు

GENERAL SIR LESLIE RUNDLE

జనరల్ సర్ లెస్లీ రండ్లె

SIR JOHN SIMON

సర్ జాన్ సిమన్

MR F. E SMITH

ఎఫ్. సి. స్మిత్ గారు

THE LATE MR KEIR HARDIE

కీర్ హార్డియన్ కేర్ హార్డియన్

REAR ADMIRAL C. L VAUGAN LEE

సి ఎల్. వాగున్ లీ. రేర్ అడ్మిరల్

అప్పుడు మున్ను పోరాడే ద్రవ్యమును అప్పుటికి వెళ్లుటకు
 సాధ్యమైంది. పోరాడినది కొంతయు వెళ్లినయెడల వారి ఒక
 పక్షముననుండి పోరాడే వారు ఉండుటయు. ఇందుచేత తూర్పు
 దేశములలో ఇదివరకు ఒకరుమండి వ్యాపారము క్షీణించినాగెను.
 వారినిగూడగాని మాన్యమధ్యములను పక్షమున ఆహ్వానమున ఎవరు
 పాల్గొంటారు?

వ్యాపారము క్షీణించుచుండినను తూర్పు దేశపు దళముల
 నుండు నిగోపావాదానికి గల ప్రతి మాత్రము దిగ్గలేదు. తురకలు ఆక్ర
 మించుకొన్న దేశములతో విలాపి సంఘము లేని సముద్రపు
 మార్గము నొకదాని ఇండియాకు కనిపెట్టినయెడల వ్యాపారము
 మధ్యప్రకారమును నిబాబంతముగను జరపవచ్చు నను ఆశతో
 ఇటలీ సైనికుల మొదలగు దేశములలోనివారు బహుశ్రద్ధతో అనేక
 ప్రయత్నములు చేయబోడగిరి. ఇండియాకు తిప్పక మతియొక
 మార్గముండు నని వారు దృఢముగ నమ్ముటకు కూడ అప్పుడే అ
 కాశము కలిగెను. ననుచు నివసించు భూమి గుండ్రమైన గోళ
 వనియు అందుచే మన మెక్కడనైన నొకచోట బయలుదేలి
 చక్కగ తూర్పు దిక్కున వెళ్లినను లేక పడమటి దిక్కున వెళ్లినను
 కొంత కాలమునకు తిరిగి బయలుదేలిన స్థలమునకే వచ్చి చేరవ
 ననియు నిగోపా ఖండములోని శాస్త్రజ్ఞు లప్పుడే నిర్ధారణము
 చేసిరి. ఇదివఱకు నిగోపాఖండం తూర్పు దిక్కుగా మధ్యధరాసము
 ద్రము మీదుగా ప్రయాణము చేసి కర్రకు లండను ఇండియా మొద
 లగు తూర్పు దేశములకు వచ్చుచుండిరి. ఇట్లే ఇప్పుడు పడమటి
 దిక్కున వెళ్లినయెడల ఇండియాను చేరవచ్చు నని అనే
 కులు నిశ్చయము చేసికొనిరి. కాని, పడమటి దిక్కున ప్రయా
 ణము చేయు వెట్లు? అచ్చట కయంకర మైన అలలతో నిండిన
 అట్లాంటికు సహసముద్ర ముండెను. అలలు లేని సరస్సువలె
 నందు దండన సముద్రములో ప్రయాణము చేయుటయందే అను
 భవము గలిగియుండిన వీరు సహసముద్రములమీద ప్రయాణము
 చేయుటకు సిద్ధుపడిరి. కనుక దండధ్వజమును దిక్కులు వెనకొక
 చుట్టు? ఈ మున్నగు సంశయములు నీటిలోనుటకు మొదలిడినను.
 కాని, అప్పుడే దిక్కులను గూచించు మార్గము కంపన అను యం
 త్రము నొకదానిని శాస్త్రజ్ఞులు కనుగొనిరి. కనుక ఒక సంశయము
 తీరెను. ఇది గాక, మహాతరంగముల వైచిత్త్యమున వడిగా
 ప్రయాణము చేయగల గొప్ప ఓడలను కట్టుటకు అనేకులు నేర్పు
 కొనిరి. భానము అలీకయించిన కొలది ఉత్సాహమును ధైర్యమును
 వృద్ధి యగుచుండెను. అప్పుడే భూగోళ శాస్త్రజ్ఞులు కొందఱు ప్ర
 పంచ పటములను కొన్నిటిని తయారుచేసి ఆఫ్రికాఖండపు మధ్యభాగ
 ముండుండి ఇండియాకు మతియొక మార్గ ముండు నని ఊహించి మొద
 లిడిరి. పుస్తకములను అచ్చువేయుటకు యంత్ర మొకదానిని అప్పుడే
 నిగోపావాదు కనిపెట్టిన కారణమున నూతనవిషయములను గుఱిం
 చిన భానము ఒకదేశమునుండి మతియొకదేశమునకు అతిశ్రద్ధముగ
 ప్రయాణము చేయగలిగియుండెను.

1400 ల 40. తిర్వాతి ఇండియా దేశమునకు ప్రత్యేక వారి
 నొకదానిని కనుగొనుటకు ప్రయత్నము చేసినవారిలో వెల్లి పోర్చు
 గల్ దేశస్థులును సైనికుల శిష్యులును ప్రధానులై యుండిరి. సుధ్య
 సరాసముద్రము అట్లాంటికు మహాసముద్రముతో కలియునట్టి ప్ర
 దేశమందు ఈ రెండు దేశము లుండుటవలనను, అట్లాంటికుమీదుగ
 కొత్త వారిని కనుగొనిన పక్షమున ఈ దేశములకే యుక్కున
 లాభమును సంపాదించుట కవకాశ ముండుటవలనను, గీరు ఎక్కువ
 ఆసక్తితో పనిచేయ సాగిరి. ఇది గాక, స్వయత మగు క్రైస్తులతో
 నుండు వీరి కున్నంత అభిమానమును, తురకముతమందు వీరి కున్న
 తటి ద్వేషమును అట్లాంటికు మహాసముద్రతీరమందు నివసించుచున్న
 మతియేదేశస్థులకును లేకయుండెను. వెల్లి వందల సంవత్సరముల
 నుండి తమ దేశములను జయించి పరిపాలించుచున్నట్టి తురకలతో
 పోర్చుగీసువారును సైనికులవారును పోరాడి, తుదకు 1500 ప్రాం
 తమున వారిని ఓడించి స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించినవా గుటచే,
 ఇప్పుడు తురకవారి దేశములకు వెల్లి తురక నుతియును నాశనముచేసి
 ప్రపంచము దంతిలను క్రీస్తులతమును వ్యాపింపజేసి వారిని ఉద్ధ
 రింపవలె నన్న ఉత్సాహము వీరియం దమితముగా నుండెను. ఇండి
 యాకు కొత్త వారి మొట్టమొదట కనిపెట్టినయెడల వ్యాపారము
 వలన ఇహనుభిములనే గాక ఇతిరమతిథులను క్రైస్తవులుగ చేసి
 పరనుభిమును గూడ పొందవచ్చు నని వీరు దృఢపడిరి.

ఇట్టి స్థితిలో 1492-వ సం. నందు కొలంబస్ అను నావి
 కుండు సైనికుల దేశపు రాజయొక్క అనుజ్ఞను పొంది ఇండియాకు
 పశ్చిమమార్గమును కనుగొనవచ్చు నను దృఢనిశ్చయముతో అట్లాం
 టిక్ సముద్రముమీద రెండు మాసములు ప్రయాణము చేసి చేసి
 తుదకు కొన్ని ద్వీపములకు వచ్చి చేరెను; ఇదియే ఇండియా యని
 అతడడు శ్రవపడి 1493-వ సం. లో తిరిగి హాటియొకమాని అదే
 మార్గమున ప్రయాణము చేసి మతి కొన్ని ద్వీపములకు వచ్చి చేరెను.
 కాని, భూగోళ శాస్త్రమునుండి అదివఱకు ఇండియాను గుఱించి
 నేర్పుకొన్న విశేషము లేవియు ఈ ద్వీపములలో కనబడని కార
 ణముచే ఇది ఇండియాలో చేరినవి కా ననియు, వీనిని గాటిన
 గాని ఇండియాకు వెళ్లుటకు వీ లుండ దనియు క్రైస్తులముగ
 సుష్ట మాయెను. కొలంబస్ ఆకాభంగమును పొంది మిక్కిలి విచార
 పడుచు 1493-వ సం. లో ఆ ద్వీపములకు మూడవ ప్రయాణ
 మును చేసి మతికొన్ని ప్రదేశములను కనుగొని వాని కన్నిటికిని
 వె స్టిండిన్ (పశ్చిమ ఇండియా) అని పేరుపెట్టెను. ఇదియే ఆమెరి
 కాలోని ద్వీపములు; విరోపియనులు ఈ విషయగు పశ్చిమభాగ
 మందు ఒక గొప్ప ఖండ మున్న దని కనుగొనిరి. ఈ యమెరికా
 ఖండమయొక్క నిజస్థితి యెట్టిదో తెలిసికొనుటకై అది మొదలు
 సైనికులవారు అనేకులను పంపి వారి సాహాయ్యముచే రానిలో
 దేశముల ననేకముల కనిపెట్టిరి.

ఇదివఱకే పోర్చుగీసువారు తమ దేశమునుండి దక్షిణదిక్కున
 వెళ్లిన యెడల ఆఫ్రికాఖండమును దాటువచ్చు ననియు అచ్చటి

నుండి ఇండియా కోక మార్గముండగల దనియు జూహిగిరి అంధ్ర రాజ్యమునకును ఖమ్మంపైటి అనేక నావికులను పంపుదుండెను. కాని, వీరి ప్రయత్నము లన్నియు విఫలము లగుచువచ్చెను. అయినప్పటికిని 1492-వ సం. లో కొలంబస్ చేసిన ప్రయాణములన పశ్చిమదిక్కునందు సులభమైన మార్గ మొకటి లేదని తెలిసిన తర్వాత పోర్చుగీసు నావికులు ఎప్పటికంటె ఎక్కువ శ్రద్ధతో ఆఫ్రికామీదుగ ఇండియాకు మార్గమును కనిపెట్టుటకు పనినయ మొదలిడిరి. తుదకు 1497-వ సం. లో వాస్కోడిగామా అను వాడు ఇందునిమిత్తమై పోర్చుగలులో ఎయిదుదేతీ, ఆఫ్రికా యొక్క పశ్చిమతీరమును ప్రయాణము చేసి, దానియొక్క దక్షిణపు కొనయందున్న “గుడ్ హోపు” అగ్రమును దాటి అచ్చటి నుండి కొన్ని నెలలకు 1498-వ సం. లో మళయాళతీరమున దున్న కల్లికోట పట్టణమునకు వచ్చి చేరెను. ఎన్నియో సంవత్సరములనుండి వాణ్ఞాత్మ్యులు మన దేశమునకు వచ్చుటకై వెదకుచున్న సముద్రపు మార్గము తుదకు దొరకెను. అది మొదలు వంద సంవత్సరములఁజూకు తూర్పు దేశములతోడి వ్యాపార మంతయు పోర్చుగీసువారి ఆధీన ముండునెను.

ఇండియాకు క్రొత్త మార్గమును కనిపెట్టవలయు నని ప్రయత్నములు చేయచున్న విరోపియులును ఇప్పుడు రెండు ఫలములను పొందగలిగిరి. ఇండియాకు తురకలతోడి సంబంధము లేని మార్గము దొరుకుటయే గాక, బ్రహ్మాండమైన అమెరికా ఖండము కంటి వారికి లభించినది. అయినప్పటికిని, ప్రపథమముగా ఈ ఖండముయొక్క ప్రయోజనము వారికి తెలియకపోవుటచే వారు దానిని గుఱించి విశేష ముత్యానమును పొందక ఇండియాతో వ్యాపారము చేయుటకు త్రోవను కనిపెట్టిన పోర్చుగీసువారే ధన్యు లని భాసించుచు వచ్చిరి. కాని, క్రమక్రమముగ స్పెయిన్ వారు అమెరికా ఖండములోపల ప్రవేశించి దాని మహిమ యంతయు కనుగొనగలిగిరి. సమస్తైశ్వర్యములతో కూడిన సామ్రాజ్యములును, విశాలమైన పట్టణములును, అనంతమైన వెండి గనులును, నార వంతమైన భూమియు, వారి కండ్లకు పొడగట్టెను. అందుమీదట వీరిని సంపాదించవలె నన్న యుద్దేశము వారికి కలిగినది. క్రమక్రమముగ స్పెయిన్ వారి సేనాధిపతులు మెక్సికో పెరు మొదలగు దేశముల నన్నిటిని జయించి నిరంకుశమైన సామ్రాజ్యమును స్థాపించగలిగిరి. అదివఱకు సామన్యరాజ్యములలో నొకటిగ ఎంచుబడిన స్పెయిన్ రాజ్యము అతిశీఘ్రకాలముననే విరోపాదేశములలో నెల్ల ఆగ్రపదవిని పొందెను. ఏలటెను అమెరికానుండి స్పెయిన్ దేశమునకు వచ్చుచున్న వెండికి మితి మేర లేక యుండెను. ఈ కారణముచే స్పెయిన్ వారి వైభవములును నానలును లెక్కకు మిఱి అందఱికిని ధయము కలుగజేయుచుండెను.

పోర్చుగీసువారు కూడ ఇదియే విధముగ తూర్పు దేశముల యందు తమ యధికారమును వ్యాపింపజేయ ప్రయత్నించి, అది నలు కి దేశములతో విశేషవ్యాపారము చేయుచున్న అరబ్బీలను

ఓడించి, కొలంబి కాంచులోపలనే ఏడెక్ పట్టణము మొదలు జావా మొలకన్ ద్వీపములఁజూకు తమ వ్యాపారిస్థలములను స్థాపించిరి. మన దేశములోని గోవా దయ్య మొదలగు పట్టణములును, సింహాశ్వీపమును; మలాకా గాఢమును వారికి స్వాధీన మాయెను. ఇంతటితో తృప్తి పొందక వారు అమెరికా ఖండమునకు గూడ వెళ్లి దానిలోని ప్రాంతీలు దేశమును ఆక్రమించుకొని స్పెయిన్ వారితోనే మిక్కిలి సత్వర్యరంతులు కాగలిగిరి.

ఇట్లు ఆట్లాంటిక్ సముద్రముమీదుగ ఇండియాకు త్రొవ వీర్చుటకును, ఆ సముద్రమున కాంచు అమెరికా ఖండమున దివి తెలియుటయు, విరోపాదేశముల చరిత్రలో గట్టి నాతిరమైన మార్పును కలుగజేసెను. 1500 ల సం. వఱకు విరోపా ఖండ గండు ప్రజలధికు పొందిన దేశము లన్నియు సుస్థిరభావము ద్రవ్య తీగగుండుండిట్టి గ్రీసు ఇటలీ నుదలయినవి. మత దేశములలో వ్యాపారము చేసే ధనమును సంక్రమించుటకును, వాణ్యముల మన వైవాధినుల నిర్భవద్ధి చేసి ఇతర రాష్ట్రములను జయించుటకును వానికి ఉన్నది యనకాతము మఱియే దేశములకు లేకయుండెను. వ్యాపారమున కెల్ల చుట్టపరగా సముద్రమే రాజమార్గమై యుండిన కారణముననే, ఇంత వైభవమును ఇటలీ మొదలగు దేశము లనుభవించుటయు, ఆ సముద్రమునకు మారయం దున్న పోర్చుగల్ ఇంగ్లండు హోలండు మొదలగునవి వెనుకబడి యుండుటయు సంభవించినది. కాని, ఇప్పుడు ఆట్లాంటిక్ సముద్రమే అన్నిటికిని రాజమార్గ మాయెను. ఇండియాకు వెళ్లవలయు నన్న, ఆ సముద్రముమీదుగనే వెళ్లవలసియుండెను; అమెరికాకు వెళ్లవలసినను అదియే మార్గ మాయెను. ఈ కారణముచేత చుట్టపరగా సముద్రపు తీగగుందలి దేశము లన్నియు తమ ప్రముఖ లికు తొలుపోకలసిన వైసవ; ఈ పోతువుచేతనే ఆట్లాంటిక్ సముద్ర తీరము దున్న పోర్చుగల్ ప్రాంతము ఇంగ్లండ్ మొదలగు దేశములు ధనమును రాజ్యములను సంపాదించుటకు, ఇదివఱ కెన్నడును లేనట్టి అవకాశములను పొందగలిగినవి. పోర్చుగల్ స్పెయిన్ దేశములు అతిశీఘ్రకాలమునందే ఎంతగో గొప్ప సామ్రాజ్యములను స్థాపించుట దీనికి నిదర్శనముగ నున్నది.

1600 ల సం. వఱకు ఇంగ్లీషువారు తూర్పు దేశములతోడి వ్యాపారమును మొదలిడ లేదు. ఏలనఁగా, ఆ కాలమందు విరోపా దేశములలో ఒక విధమైన మర్యాద యుండెను. ఒక దేశమునకు విరోపావారిలో ఎవరైన ఒకరు ఒక క్రొత్త మార్గమును కనుపెట్టిన యెడల దానిలో నడచుటకును దానిని ఉపయోగించుటకును వారికి హక్కుకల దనియు, వారి యనుమతి లేనిదే మఱియెవరును దానిని ఉపయోగింపఁగూడ దనియు, ఆ కాలపువారు తీర్మానము చేసికొని యుండిరి. ఈ మర్యాద ననుసరించినవారగుటచేతనే ఇంగ్లీషువారు ఆట్లాంటిక్ తీరముం దున్నప్పటికిని పోర్చుగీసువారు కనిపెట్టిన మార్గముమీదుగ ఇండియాకు వెళ్లి వ్యాపారము చేయుటకు ఇష్టపడక, పోర్చుగీసువారివలెనే తాము గూడ మఱియొక క్రొత్త మార్గమును

కాశ్యపాదుని సంతకముతోడి వ్యాపారము కలుగుటకు దని. అందువలన సోపాత శాస్త్రమును అర్హుడై మహాముద్రమును దానియందు తూర్పు దిక్కు కొండలు నాచుటకు నడచుట కిష్టము. తన సంతకమును ప్రయత్నించుట చేయ మొనరించి, అన్నియొక్క ప్రయత్నము చేసినా ఈ సముద్రము నుందు నడవక కష్టమందున కాశ్యపాదు దానిమీదు, విశేషముగా జెప్పలేక, ప్రాత్ర మాత్రమును కలగజేయజాల లేదు. ఈ దీనిని ప్రయోజనము లేదని నిర్ణయము చేసిని ఏలాైనా ఇండియాలో వ్యాపారము చేయఁ దీర్చుకొనుకొన్నవా రగుటచే, అట్లాంటిక్ దశాసముద్రముమీదుగా పోయ్యగలుగవారు కనిపెట్టిన మార్గముననే వెళ్లుటకు నిర్ణయించిరి. ఇంగ్లీషువారిట్లు చేయుటకు పూర్వజే, పోతెంబు దేశములందు దచ్చివారు ఆదేశముల ప్రాత్ర మార్గములను గుఱించి యేర్పడియున్న మార్గమున గొంతుపకయే పోయ్యగలుగవారి త్రోవ నుపయోగించి తూర్పు దేశములలో వ్యాపారమును జరుపుచుండిరి. దచ్చివారు చేయుచున్నది చుట్ట నేల చేయఁ గూడ దని యొందించి ఇంగ్లీషువారు కూడ 1600 ల సం. మొదలు అట్లాంటిక్ మీదుగా ఆఫ్రికా ఖండమును చుట్టి ఇండియాలో వ్యాపారము చేయసాగిరి. ఈ వ్యాపారము ఇండియాలో ప్రస్తుతపు ఆంగ్లేయ సామ్రాజ్యమునకు మూలకాణము.

కొలంబస్ ఆమెకా ఖండమును కనుగొనినపుటినుండి ఎక్కిడ లేని బంగారమును వెండియు స్పెయిక్ దేశములలోనికి వచ్చి చేరుచుండుటయు ఆ కాశ్యపాదు స్పెయిక్ వారి యైక్విస్టము నినదవాటివృద్ధి గాంచుచుండుటయు చూచి, తాము కూడ అమెరికాలో వ్యాపారము చేసియెడల లాభకరముగ నుండు నని ఇంగ్లీషువారి ప్రయత్నములు అందుకై ఓడలు మొదలుగవారిని తయారుచేసి నావికా ప్రయత్నములు చేయుచుండిరి. కాని, ఇంగ్లీషు వక్త్రములు అట్లాంటిక్ సముద్రమును దాటుట గాని, తన స్వాధీనము నున్న అమెరికాలోని దేశములతో వారు వ్యాపారము చేయుట కష్టమై, స్పెయిక్ వారి కంటే ముత్రమును వ్యయములేకపోయెను. ఈ కారణముచే ఇంగ్లీషు వక్త్రుల తనవలెను సాహసించి వ్యాపారము చేయుచుండియెడల వారి యోధులు మంచి వారి కత్తమునకు స్పెయిక్ వారు విశేషములను కలిగించుచుండిరి. ఇందులకు ఇంగ్లీషువారికి స్పెయిక్ వారికిని అమెరికాలోని వ్యాపారము నిమిత్తమై విరోధము సంభూత మయ్యెను.

ఈ విరోధము వృద్ధి యగుటకు నుజ్జీకొన్ని కారణములు కూడ నుండెను. 1521-వ సం. మొదలు విశాఖఖండమందలి క్రైస్తవులలో ఒక గొప్ప విప్లవ ముత్పత్తి యాయెను. ఆదేశముల విశాఖలోని పశ్చిమమధ్యభాగములందున్న క్రైస్తవు లందఱు లోముపట్టణమందున్న పోప్ ఆనువారిని చుట్టగురువుగ భావించుచు, మరి విషయములయందు వా రెలాగు చెప్పిన ఆలాగు నడచుకొనుచుండిరి. కాని, అనేకకారణములవలన 1521-వ సం. తర్వాత పోప్ యొక్క అధికారి తగ్గిపోయి క్రైస్తవులలో చెడు శాఖలు

యలుదేలుటకు హేతు వాయెను. ఒక శాఖవారు పోపును పంపి గురువుగ భావించిన గాని మోక్షము లభింప దనియు, రెండవ శాఖవారు అట్లు కా దనియు వాదించసాగిరి. పోప్ యొక్క అధికర్యమును అంగీకరించినవారికి కతాలిక్కు లనియు, దానిని నిరసించి నేటు పోయిన వారికి ప్రొటెస్టాంటు లనియు పేర్లు కలిగెను. దేశము లన్నిటిలోను నూతన మగు ప్రొటెస్టాంటు మతమును మొట్టమొదట స్వీకరించినది ఇంగ్లాండ్; ప్రొటెస్టాంటు దేశము లన్నిటిలోను ఇంగ్లాండ్ ఆ కాలముందు అగ్రగణ్యతను పొందియుండెను. ఇట్లే కతాలిక్ మతము నవలంబించినవారిలో నెల్ల స్పెయిక్ వారు అగ్రగణ్యులుగ నుండిరి. వీరి సాహాయ్యముచేత ప్రొటెస్టాంటులను నిర్మూలముచేసి స్వాధికారమును పూర్వమువలె అన్ని దేశములయందును వ్యాపింపజేయవచ్చు నని పోపు అభిప్రాయపడియుండెను. ఆ కాలముందు నిగోపాలా ఎక్కిడ మాచినను మతపా యుద్ధముల కన్నిటికిని కారణ మాయెను. గోమక కతాలిక్ మతమును నిర్మూలముచేయవలె నని ప్రొటెస్టాంటులును, ప్రొటెస్టాంటు మతమును నిర్మూలముచేయవలె నని కతాలిక్కులును కంకణము కట్టుకొని పరస్పరము యుద్ధములతో కాలము గడపుచుండిరి.

ఇట్టి సందర్భములో ఇంగ్లీషువారికి స్పెయిక్ వారితో యుద్ధము తప్పదాయెను. స్వదేశమును స్వమతమును స్వాతింత్ర్యమును రక్షించుకొని, ఖండంతరములతో వ్యాపారముచేసి, తమ యైక్విస్టమును వృద్ధిపఱచుకొనుటకు స్పెయిక్ వారి బలమును నాశనముచేయుట తప్ప మఱి యే మార్గము గాని ఇంగ్లీషువారికి లేకపోయెను. కనుక 1570-వ సం. మొదలు దేశాభిమాను లగు ఇంగ్లీషువారిలో అనేకులు ఇందు నిమిత్తమై వడివడిగ ప్రయోజనము చేయఁగలిగినట్టియు యుద్ధము చేయుట కనుకూలముగ నున్నట్టియు ఓడలను తయారుచేసికొని, స్పెయిక్ వారి అధికత కంతుకును అమెరికా నుండి వారి దేశమునకు వచ్చుచున్న వెండిబంగారములే ప్రధానకారణము లగుటవలన ఈ లోహములను తెచ్చు ఓడలను పట్టుకొని వానిలోని ప్రతి ప్రపదార్థముల నన్నిటి నపహరించుటయే స్పెయిక్ వారి బలమును నింపజేయుటకు తగిన మార్గ మని తీర్మానించి, ఇందు నిమిత్తమై అట్లాంటిక్ సముద్రపు మార్గములందు చేచియుండి, సమయము దొరికినప్పు డెల్లను స్పెయిక్ వారి యోడలను పట్టుకొని వానిలోని వెండి బంగారలను దోచుకొని, ఓడలను ముంచి, స్పెయిక్ దేశస్థులకు విశేషనష్టమును కలుగజేయుచుండిరి. ఈ కారణముచే, అమెరికాఖండమందు గనులలో పని చేసి లోహమును సంపాదించి అట్లాంటిక్ సముద్రమునకు తెచ్చి వివిధము లైన కట్టములు పడువారు స్పెయిక్ దేశస్థులుగను, వారి కట్టమువలన కలిగిన ఫలము నంతయు ననుభవించువారు ఇంగ్లీషువారుగను, ఏర్పడెను. ఇందువలన కలుగుచున్న నష్టమును ఏ మాత్రమును సహించలేక స్పెయిక్ దేశపు రాజు ప్రొటెస్టాంటు మతస్థులును సముద్రముమీద తిరుగువారును అగు ఇంగ్లీషువారిని నిషేధం పెంచి, అందునిమిత్తమై అన్నియో ప్రయత్నముల చేసి తుదకు 1581-లో అనివార్య ఎవరు

QUEEN - EMPRESS MARY

మేరీమనరాణి

EMPRESS OF JAPAN

జపానురాణి

THE TSAR AND HIS FAMILY

రుష్యా రాజకుటుంబము

QUEEN OF MONTENEGRO

మాంటెనెగ్రో రాణి

QUEEN OF ITALY

ఇటలీ రాణి

QUEEN OF NORWAY

నార్వే రాణి

QUEEN OF DENMARK

డెన్మార్క్ రాణి

గాని కని విని యెఱుంగుకొంటి నొప్పు నాకాబలును నొక నాని
 లక్షాదులైన ఇంగ్లండునై గాడివెడలుటకు సుంకియై డామెను.
 కాని, కను సాహసు లగు ఇంగ్లీషునాడులలో కొండలు స్పెయిక్
 శేషపు టోడరేవులలో స్రవణించి, ఈ నాకాబలునుండలి అనేక
 నాకలను అన్నిచోట్రునిపాలు చేసి, కను శేషపుతో తీరిగి స్పెయిక్
 ను పచ్చి సేరి. స్పెయిక్ రాజు మామ్రము ను పట్టుదలగా విడిచి
 వారు కాదు. విశేషపరిశ్రమ చేసి, అపమరధమును ఖచ్చి స్పెయిక్
 మఱియొక నాకాబలును సతివేయుగ వరుహున్ని 1583వ 40, లో
 ఇంగ్లండునై గాడి వచ్చెను.

కడచిన యువకు సంవత్సరములకుండేయు ఇట్టి యపద్రవము
 తగుతు కలుగు నని ఇంగ్లీషువా రెఱిగియుండెడి. కనుక వారు కూడ
 తమ రోడలను సిద్ధముచేసి స్పెయిక్ వారి కులము కంటిటిని ఇంగ్లీషు
 చానెల అను సముద్రభాగము చేరుకొనిరి. ఘోరయద్ధ మొకటి
 సంప్రాప్త మాయెను. కాని, సముద్రయద్ధమందు ఇంగ్లీషువారికి
 ఎక్కువ నే యుండుటవలనను, ఇంగ్లీషువారి రోడలు ఎక్కువ
 వేగముగా ప్రయాణము చేయగల వగుటచేతను, స్పెయిక్ వారి రోడ
 లలో మందు గుండు మొదలగు యద్ధసామగ్రిలు విశేషముగ లేక
 పోవుటచేతను, ఇంగ్లీషువారికి పరిపూర్ణజయము లభించెను. స్పెయిక్
 వారి రోడ లనేకములు సముద్రుని పా లాయెను. మిగిలిన రోడ
 లు స్వదేశమునకు తిరిగి వెళ్లుటకు ప్రయత్నము చేయుచుండగా
 సముద్రమధ్యమందు తుపానొకటి సంభవించి అనేక నాకలను
 నాశము చేసెడిది. తుదకు ఏవియో కొన్ని రోడలు సామ్రాము
 స్పెయిక్ దేశమున చేరగలిగినవి.

ఇంత గొప్పజయ దురదృష్టము గాని ఇంగ్లీషువారికి
 కలిగెడిదిలేదు. ఇంత గొప్ప పరాక్రమమును అపజయమును స్పెయిక్
 దేశము పొందిన వారు కారు. ఇది మొదలు ఇంగ్లీషువారి యాధి
 క్యము ఖండములయందుండును వ్యాపింపఁ దొడఁగెను. ఇదియే అం
 గ్లేయ సామ్రాజ్యమునకు పునాదిగ నేర్పడెను. వాస్కోడిగామా
 కొలంబసు మొదలగు సూరులవలన, ఇండియాలోను అమెరికాలోను
 వ్యాపారముచేసి బాధము. సంపాదించుటకు అట్లాంటిక్ మహా
 సముద్రమునందున్న తెల్లవారి కందఱికిని అనకాశము కలిగియుం
 దిగాను, స్పెయిక్ వారు బలవంతు లై అట్లాంటిక్ సముద్రమార్గముల
 వచ్చి జన ఆక్రమించుకొని యుండిరి కారణముచే ఇంగ్లీషువారు
 అమెరికాకు వెళ్లుటకు దురదృష్టము భయపడుచుండిరి. ఇది మొదలు
 అది అంతయు మఱిగొరెను. ఇంగ్లీషువారు స్వేచ్ఛగా అమెరికాకు
 వెళ్లి వానిలోని దేశములతో వ్యాపారముచేసి వానిలో రాజ్యమును
 సంపాదించి మొదలిడిరి. సముద్రమువీడఁద ఇంగ్లీషువారితో సమాన
 ముగ ఎదుట నిలిచి యద్ధము చేయగలవా రొకరును లేకపోయిరి.
 1600 మొదలు కొంతకాలము డచ్చివారిలోను మఱికొంతకాలము
 ఫ్రెంచివారిలోను ఇంగ్లీషువారు సామ్రాజ్యార్థమై పోరాడవలసి
 యుండిరి కాని, 1588 లో స్పెయిక్ వారిని ఓడించిన తర్వాత ఇతర
 శత్రువులతో సముద్రమువీడఁద యద్ధముచేయుట గాని ఇతర ఖండ
 ములలో రాష్ట్రములను సంపాదించుట గాని వారికి బహు ముఖ
 మాయెను. కనుకనే 1588 లో ఇంగ్లీషువారికి కలిగిన జయము వారి
 సామ్రాజ్యమున కంటికును పునాది యని చెప్పటకు తగియున్నది.

III సామ్రాజ్య చరిత్ర: 1600-1750

సామ్రాజ్యాయము

అంగ్లేయసామ్రాజ్యాయము ప్రస్తుతము రెండు రకముల రాష్ట్ర
 ము లున్నవి. మొదటి రకములో చేరినవానికి “కాలనీ” అనియు,
 రెండవ రకములోనివానికి (డిపెండెన్సీలు) సామంతరాష్ట్రము అనియు
 పేర్లు. ఈ రెంటికిని ఏమే సంకేతములయందు భేదము లున్నవో మనకు
 తెలిసినది గాని సామ్రాజ్యాధిపత్యయొక్క విశిష్టత్యమును స్వభావ
 మును మనకు బోధపడఁజాలవు. కనుక అందును మనము రెండు
 మాడు మాటలు చెప్పవలసియున్నది.

(1) సమశీర్షములు గలిగి తెల్లవారు స్థిరముగ నివాసముల
 నేర్పరిముకొని కాపురము చేయుటకు యోగ్యములై ప్రస్తుతము విశే
 షముగ ఇంగ్లీషువారిచేతనే కాపురము చేయఁబడుచున్నట్టి దేశములే
 “కాలనీ”లలో చేరియున్నవి. కనడా ఆస్ట్రేలియా న్యూజీలాండు
 దక్షిణాఫ్రికా మొదలగు దేశము లిట్టివి గనుకనే వీనికి “కాలనీ”లను
 పేరు కలిగినది. ఇండియా ఈజిప్టు మొదలగు సామంతరాష్ట్రములు
 ఇట్టివి గాక మిక్కిలి యుష్టప్రదేశములై తెల్లవారి నివాసమునకు
 యోగ్యము గాకయున్నవి.

(2) కాలనీలలో ఇప్పుడు తెల్లవారు గాక మరియే వర్ణస్థు
 లును విశేషముగ లేరు. కనడాలో నల్లవారు లేనేలేరని చెప్ప
 వచ్చును. ఆస్ట్రేలియా న్యూజీలాండులందు కొందఱున్నారు గాని
 వారి సంఖ్య మిగుల స్వల్పము. దక్షిణాఫ్రికాలో తెల్లవారి సంఖ్య
 కొంత నల్లవారి సంఖ్యయే యెక్కువగ నున్నప్పటికిని, నల్లవారు
 మిక్కిలి అవాగరితులై జ్ఞానశూన్యులుగ నుండుటవలన వారి కే నా
 టికె గాని అధిక్యము కలుగుట కవకాశము లేదు. సామంతరాష్ట్ర
 ములలోని స్థితి ఇట్టిది కాదు. వీని యన్నిటిలోను ప్రజ లందఱు నల్ల
 వారే. యద్ధభటులుగను ఉద్యోగస్థులుగను వర్తకులుగను ఎవరో
 కొందఱు తెల్లవారు ఈ రాష్ట్రములయందు వచ్చియుండెదరు గాని
 వీరి సంఖ్య మిక్కిలి తక్కువ; వీరిలో కూడ ఈ రాష్ట్రములను
 మాతృదేశములుగ భావించి, వీరియందే స్థిరముగ తరములకొలది
 కాపురము చేయు నుద్దేశము గలవారు ఎవరును లేరు. వీరందఱు
 ఉద్యోగకాలము ముగియఁగనే మాతృదేశ మగు ఇంగ్లండునకు వెళ్లు
 వారే. కనుక కాలనీలలోనివా రందఱు తెల్లవా రనియు, సామంత
 రాష్ట్రములలోనివా రందఱు నల్లవా రనియు దీనిని బట్టి తెలియు
 చున్నది.

అతిశయించిన ఇంగ్లీషువారు కాలనీలను సంపాదించుటకు వారికంటే అలస్యముగ ప్రారంభించి వారికంటే అధికమైన లాభమును పొందగలిగిరి. పోర్చుగీసువారి కాలనీలు ఈ కారణముచేతనే స్వల్పకాలమున ఊతము పొందినవి. ప్రస్తుత కాలమందు కూడ ప్రెంచివారి కాలనీలు ఇంగ్లీషువారి కాలనీలవలె మిక్కిలి యదృష్టితీలో ఉండకపోవుటకు ఆంగ్లేయుల జనబాహుళ్యమును వారి యంతాహమునే ప్రధానకారణములు. కాలనీల వృద్ధియందు జనబాహుళ్య మెంత యరళ్యమో దీనిని బట్టి ననకు స్పష్టమగుచున్నది.

స్వదేశమున ఇంగ్లండును వదలి ఆమెరికా ఖండమునకు ఆనేకులు వెళ్లినయెడల ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యము వృద్ధి కాగలదనియు, అట్లు చేయుట దేశభక్తిగల ప్రతి యింగ్లీషువానికిని విధి యనియు, అందువలన దేశమునకే గాక వెళ్లువానికి కూడ విశేషలాభమును సొందుట కరకాళమున్న దనియు, 1580 మొదలు ప్రముఖు లగు ఇంగ్లీషువారనేకులు ప్రజలకు బోధించుచున్నప్పటికిని, ఆ కాలమందు ఇంగ్లండులో ఆనేకులు జీవనాధారములు లేక కూలిపని గూడ దొరకక మూడుపూటలు ఆహారము లేక భిక్షగాగడై దేశ ద్రుమ్యులగు తిరుగుచుండినను, ఆమెరికాకు వెళ్లుటకు కావలసినంత యంతాహసాహసములు వారియందు లేని కారణముచే, ఆమెరికాలోని ఇంగ్లీషు కాలనీలు వృద్ధి యగుటకు విశేష సహకారము లేనట్లగుచుండెను. దూరదేశములకు వెళ్లుటకు పూర్వము ఈ ప్రకాశముగ సంకోచించుట కొంతవఱకు మనుష్యస్వభావ మనియే చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడు మన గ్రామములలో కూలి నాలి లేక తిరుగునూ రెండటో యున్నార గదా! బొంబాయి అహమదాబాద్ కాన్ పూరు మొదలగు పట్టణములలో రోజుకు రూపాయ కూలి ఇచ్చెద రని తెలిసి నప్పటికిని, వీరిలో నెందఱు ఆ పట్టణములకు వెళ్లి సాహసించురు? అట్లే ఆ కాలపు ఇంగ్లీషువారందరి. స్వదేశముతోడయు బంధువులతోడియు బాల్యమిత్రులతోడియు బంధమును త్రెంచుకొని, వందలకొలది మైళ్ల దూరమునున్న ఆమెరికాకు ఎవరో కొందఱు మాత్రము వెళ్లెనుండికి గాని, విశేషముగ ఆనేకులు వెళ్లుట లేకపోయెను.

ఇంగ్లీషువారి యదృష్టవశమున క్రమక్రమముగ ఇంకొంతయు మూజుతోచ్చెను. దీనికి ప్రధానకారణము 1600 ప్రాంతమున ఇంగ్లీషువారి చరములో కలిగిన గొప్ప మార్పులు గనుక, వారి విషయమై ఒకటి రెండు మాటలు చెప్పవలసి యున్నది.

1500 తర్వాత క్రైస్తవులలో (1) కతాలిక్కు (2) ప్రొటెస్టాంటు ఆరు శాఖలు రెండు బయలుదేరిన వనియు, ప్రొటెస్టాంటు మతమును స్వీకరించినవారిలో నెల్ల ఇంగ్లీషువారే ప్రధాన లనియు, ఈ కారణముచేతనే వీరికి స్పెనికొవారితో ప్రగులబోధము సంభవించి ఆంగ్లేయ సామ్రాజ్యమునకు పునాది యేగ్పడిన దనియు, వెనకటి ప్రకరణములో చెప్పియుంటిని. మోటుమున సాధించుటకు పోవును పోవు గురువుగ భాగించి ఆ సతమునకు బద్ధులై యుండుట అవసరము లే దని ప్రొటెస్టాంటులును, అట్లు చేసిన గాని యెవర

డును నిజమైన క్రైస్తవుల డని గురించినకొనుట కష్టము కాదని శతాతిక్కులును నాదించి, ఈ రెండు శాఖలుగ నేర్పరింపబ్రాచిన నుతి పగు కతాలిక్కు, పోమును ధర్మ-రింపి పోములు యందు ప్రొటెస్టాంటు లనియు ఏకీభవించుట గాని ఆ స్థానమున ఎట్టి మతమును స్వీకరింపకల యు నను విషయమందు నీవుల వీరి పరిస్థితి రాభిప్రాయ భేదములను కలిగి కలహములకు గురైన నుండును. వేదమున కిది యర్థమని తలకగ గుర్తులును, ఇది యుగముని గానా... స్థలము, ఇది రెండును కావని మార్పులును పోయిన నట్లు యైలిలు మొదలగు నతగ్రంథములలోని ధర్మముల పోయినను ఇట్టి భిన్నాభిప్రాయములు కలిగినవి. ఇట్టి సంగతియును ఇంగ్లండు దేశపు రాజులు తమ యధికారమును అధిగమి చేసికొనుటకై, ఇది నటకు సహమున కంటకు పోపు గురువుగ నెంచుకొన్నట్లు గాక మొదట ఇంగ్లండులోని ప్రొటెస్టాంటు లందఱు ఇంగ్లీషు ప్రభువున మతగురువుగ నెంచుకొనవలసిన దనియు, ఇదిగో క్రైస్తవధర్మ మనియు, అట్లు భావింపక సుతరమయములనుండి ప్రభువునుకొని-ఆజ్ఞను శిరసా కసించివారడ దుడవాల్గు లగును ననియు అనేక శాసనములను గావించిరి. ఈ శాసనములను బద్ధులై ఇంగ్లీషువారి నేకులు ప్రసర్తించుచుండెరి. ఇట్టివారికి ఇంగ్లీషును లనియు వీరి మతమునకే ఆంగ్లికకో మత మనియు పేరులు కలిగినవి. మరొకవిషయములయందు తమ ప్రభువును గురువుగ ఆంగ్లికరించుటచే గాక వ్రతములు మొదలగు కర్మలవలన మోక్షము సాధింపవచ్చు ననియు, కనుక ప్రొటెస్టాంటు లందఱు కర్మలు చేయవలసిన దనియు, ఈ యాంగ్లికనులు వాదించిరి. కాని, ప్రొటెస్టాంటులలో మతకొందఱు భిన్నాభిప్రాయములు కలవారైరి. మతవిషయములయందు ఎవరికి వారే గురువు లని కొందఱును, ఇట్టి విషయములయందు పండితుల సభయే గురువు గాని ప్రభువు నెన్నుకొని గురువు కావాలని డని మతకొందఱును, కర్మలవలన ఎట్టి ప్రయోజనమున లే గలిగిన భూమి మను నిర్మలమైన హృదయమును మాత్రమే నూగునాధునియు లనియు వీరి కొందఱును, నాగినిన. ఇట్టివారికి గ్రామ్యులగా పేరు కలిగెను. ఈ గ్రామ్యులకు కూడ ఎన్నిగో మనుష్యాలు పుట్టినవి.

ఆ కాలమందు ఇప్పటివలె విశాఖా పట్టణములలో గలవాన మనునది మందునకు కూడ లేకపోయెడను. ప్రతి గుమష్టిదారును అని మతమే సర్వమైన మత మనియు స్వగురువారోధులను గలగొర్రులైరి. ఇదిగో మునునో పెర్చుకొనుట తనకు విధి యనియు, విశాఖాజ్యమందు అనేక యుగములూ రుండుట రొట్టెలయందు ముక్కలు బ్రతికిన పోతు వనియు అభిప్రాయపడి ముక్కలై ప్రతిదేశమునకు వెళ్లును. తానే మతమును స్వీకరించిన ఆ గ్రామ్యులనే దేశమునందు నాటవల సనియు అట్లు చేయుటయు నిరసార్థమనియు స్పష్టము గలిగియుండెను. ఈ కారణమును బట్టి ఇంగ్లండు దేశపు రాజులు కాలమున ఆంగ్లికకో మతమును స్వీకరించినవారగుటచే తమకు విరోధులైన పుస్తాకులను అనేకవిధముల సాధించుచుండెరి.

పూర్వరీటులు వారి దేవాలయములకు వెళ్లగూడ దనియు వారి గ్రంథములను ప్రచురించి వారి మతమును ఇతరులకు బోధింపగూడ దనియు ఆంగ్లికనులు చేయుచుండు కర్మల నన్నిటిని వారు కూడ చేయవలసిన దనియు ఇంగ్లిషు ప్రభువులు అనేకకాలములు చేసిరి. పూర్వరీటులు స్వయంతోధధర్మమునకై పడుచున్న బాధలు ఇన్నన్ని కావు. వారిలో అనేకులు కారాగృహములందే తమ యాభివృద్ధిమును గడపవలసియుండిరి. అనేకులు చెవులు ముక్కులు మొదలగువానిని కోలుపోయి తుర్రాపు లైరి. ఇట్లు అనేకవిధము లయిన శిక్షలకు వారు పాత్రు లగుచుండ, ఇంక తమ జన్మము వృథా యనియు తాము ఇంగ్లండులో నుండువఱకు స్వమతధర్మముల నాచరించుటకు వీలుండ దనియు, పరమతధర్మములను స్వీకరించిన నరక ప్రాప్తి కాగల దనియు, ఇహనుభవము లెన్ని యన్నను పరనుభవార్థము లేనప్పడు జీవించియుండుటకంటె మరణమే మేలనియు నిశ్చయము చేసికొనిరి.

ఈ పూర్వరీటుల దురవస్థలే ఇంగ్లిషువారి కాలనీల యభివృద్ధికి కారణ మాయన. నిలుచుటకు స్వదేశమందు నీడ లేక, ప్రభువుల ప్రబలవిరోధమునకు పాత్రులై, చుతనిరతులైన పూర్వరీటులు ఇంగ్లండును దుండి సమస్త బాధలు పడుటకన్న దేశాంతరములకు వెళ్లి యగ్రేగ్నముగ స్వమతధర్మములను ప్రకారము జీవింపఁచుచు నెడి యభివృద్ధితో, అమెరికా ఖండమందు నిర్ణనప్రదేశము లెన్నియో యున్నవి గనుక అచ్చటికి వెళ్లినయడల నుత్తరవిషయములందు నెక్కు గిష్టంధించువా రెవ్వరు నుండ రని, మాతృదేశమును వదలుటకు తీర్మానించుకొనిరి. ఈ పూర్వరీటులు మిక్కిలి పట్టుదల గల మనుష్యులు; వీరికి స్వాతంత్ర్యము దున్నంత ప్రేమ మరి బేనియందును లేదు. వీ రందఱు మిక్కిలి ధనవంతులును మిక్కిలి దగ్గరులును గాక కష్టపడి పనిచేసి గృహస్థధర్మములను నిర్వర్తించుట యందు మిక్కిలి యాసక్తి గలిగినవారు. అమెరికాలో కాజడవులును క్రూరమృగములును గల వనియు, ప్రపథమమున ఎంతయో కష్టపడఁగ గాని తమకు జీవనాధారమును కలుగఁజాల వనియు వీ రక్కఱఁగయుండెను, ఈ కష్టములను వీరు గనునింపక, స్వమతమును నిరంకుశముగ నవలంబించి స్వధర్మమును ఇష్టముచచ్చినట్లు పాటింప నచ్చును గదా అనెడి యుత్సాహముతో వీరు 1620 మొదలు అమెరికాకు వెళ్లుటకు ప్రారంభించిరి. 1628 మొదలు 1640 లోపుగా ఇరువదశేల పూర్వరీటులు ఆలబిడ్డలతో కూడ ఇంగ్లండును విడిచి అమెరికాకు వెళ్లి స్థిరనివాసముల నేర్పజుచుకొనిరి. వీరే పర్సీని యాకు - త్రా. భాగ్యండు స్టీవెన్, మెనుచెనుట్సు, గోడ్ బిలండు మొదలగు ప్రసిద్ధులు స్థాపించిరి. 1640 తర్వాత కొన్ని సంవత్సరములకును పూర్వరీటులు ఇంగ్లండును విడిచి అమెరికాకు వెళ్లుట మొదలు. వీరిని, 1640 తర్వాత ఇంగ్లండులోని పూర్వరీటులు వరుస ప్రభువుల నుండి చార్లెసుముక్కు దుమ్మరిపాలనమును గెలింగ లేరి, క్లారెన్స్ తలఁపించి కప్ప మైనములను గూర్చి యుద్ధమున పోని నడిపించి మద కానిని సురక్షి 1649 లో ఇంగ్లండును విడిచి స్వదేశము ప్రస్థులయ్యును స్థాపించిరి. 1660 వఱకు వీర ప్రభుత్వమే పాగుచుండటవలన ఇంగ్లండును వదలి అమెరికాకు వెళ్లుటకు వీరి కవసరము లేకపోయెను. 1660 లో మొదటి చార్లెసు తుమారు

డైన రెండవ చార్లెసు తిరిగి ఇంగ్లండునకు రాజై ఆంగ్లిక మతమును స్థాపించి పూర్వరీటులను బాధపెట్టుటకు మొదలిడెను. కనుక వెజ్ సర్వేనియా మొదలగు కాలనీలలోనికి నురికొందఱు పూర్వరీటులు వెళ్లిరి. మతిబాధల నోర్వఁజాలక అమెరికాకు వెళ్లినవారిక పూర్వరీటులు ముక్కు కాదు. 1682 లో కతాలిక్కులు కొందఱు అమెరికాకు వెళ్లి మేరీలాండును కాలనీని స్థాపించిరి. 1750 నాటికి అమెరికాలో ఇంగ్లిషువారు కాలనీలు పదుమూడుండెనవి. ఇందులో నుమారు ఎనిమిది కాలనీలను స్థాపించుటకు పూర్వరీటులును కతాలిక్కులును కారకులు.

వేలకొలది ఇంగ్లిషువారు ఇట్లు అమెరికాలో చేరి ధనవంతులగుచుండుటను చూచి, పూర్వముకంటె ఎక్కువ సాహసముతో వ్యాపారమునకును వ్యవసాయము చేసి ధనము గడించుటకును మఱికొందఱు ఇంగ్లిషువారు వెళ్లిరి. ఈ కారణముచేతనే 1750 నాటికి పదుమూడు ఇంగ్లిషు కాలనీలు ఆ ఖండమందు ఏర్పడినవి.

తృతీయాధ్యాయము

ఇంగ్లిషువారి కాలనీలు ఈ విధముగ కృద్ధి యగుచుండుటను చూచి స్పెయిక్ హాలెండు ప్రాంతము మొదలగు దేశములవారు మిక్కిలి అనూయపడసాగిరి. కాని, 1558 తర్వాత వారి బలము క్షీణించుచుండుటచేత స్పెయిక్ వారు ఇంగ్లిషువారి కేలాటి యాటంకమును కలుగఁజేయలేకపోయిరి. ఇది గాక, పూర్వరీటులు తమ యధికారమును ఇంగ్లండులో స్థాపించిన కాలమందు 1655 లో ఇంగ్లిషువారు స్పెయిక్ వారిని తిరిగి యొడించి, వారి స్వాధీనమందున్న అమెరికాలోని జమైకా యను ద్వీపమును నశపజుచుకొనిరి.

హాలెండు ప్రజ లగు డచ్చివారిని ఓడించుట ఇంగ్లిషువారి కింత కులభము గాకపోయెను. ఇంగ్లిషువారివలెనే ఈ డచ్చివారు కూడ ప్రాప్తెస్తాంటు చతుమును స్వీకరించిరి. వారివలెనే వీరు కూడ సముద్రయానమును సముద్రముద్ధమందును కడతేటినట్టివారు. స్వంతమును స్వాతంత్ర్యమును రక్షించుకొనుటకై 1600 కు పూర్వము డచ్చివారు నుమారు నుప్పది సంవత్సరములు తమ కప్పడు పరిపాలకులుగా నున్న స్పెయిక్ వారితో ఘోరయుద్ధము గావించి, తమ దేశము మిక్కిలి చిన్న డైనను, స్పెయిక్ రాజుల తున్నంత బలము తమకు లేకపోయినను, తమ కార్యకర్తాక్రమములచేతను, స్వాతంత్ర్యమును రక్షించుకొనుటయందు తమకుఁ గల యుత్సాహము చేతను, స్పెయిక్ వారి బలము నెల్ల నాశనముచేసి స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుకొని యుద్ధవిషయములందు దివ్యధమును నొంది అసమాప్తము యుద్ధకౌశలము గలవారిని ప్రఖ్యాతి గాంచిరి. 1600 వఱకు వీరు చేరు లేక నలుల ముగి గావించునర లోకపర్యాయండిన ఈ డచ్చివారు స్వబలమును భవ్యము లెలిపిరొని, దేశాంతరములలో వ్యాపారము చేసి సమృద్ధి, ఇండియా మొదలగు గూర్పు దేశములకు బోంబులవారు కనునెట్లైన మార్గములను యొడలను పంపి, విశేష ద్రవ్యమును గడింపసాగిరి. ఇంత గాక, తూర్పు దేశములనుండి విశోపాకు వచ్చునగుట లన్నియు వీరి యొడలలోనే వచ్చుచుండెను. వ్యాపారమునకు సూత్రమే గాక, వీరు కాలనీలను స్థాపించుటకు కూడ ప్రయత్నించి అమెరికాలో ఇంగ్లిషువారి కాలనీల మధ్యమున రెండు

అతిశయించిన ఇంగ్లీషువారు కాలనీలను సంపాదించుటకు వారికంటే ఆలస్యముగ ప్రారంభించి వారికంటే అధికమైన లాభమును పొందగలిగిరి. పోర్చుగీసువారి కాలనీలు ఈ కారణముచేతనే స్వల్పకాలమున షీతలను పొందినవి. ప్రస్తుతకాలమందు కూడ ప్రాంతీయవారి కాలనీలు ఇంగ్లీషువారి కాలనీలవలె మిక్కిలి యుచ్ఛస్థితిలో ఉండకపోవుటకు ఆంగ్లేయుల జనబాహుళ్యమును వారి యుత్సాహమునే ప్రధానకారణములు. కాలనీల వృద్ధియందు జనబాహుళ్య మెంత యవశ్యమో దీనిని బట్టి నునకు స్పష్టమగుచున్నది.

స్వదేశీయగు ఇంగ్లండును వదలి ఆమెరికా ఖండమునకు ఆనేకులు వెళ్లినయెడల ఆంగ్లేయసామ్రాజ్యము వృద్ధి కాగలదనియు, అట్లు చేయుట దేశభక్తిగల ప్రతి యింగ్లీషువానికిని విధి యనియు, అందువలన దేశమునకే గాక వెళ్లెవారికి కూడ విశేషలాభమును పొందుట కవకాశ మున్నదనియు, 1580 మొదలు ప్రముఖు లగు ఇంగ్లీషువారనేకులు ప్రజలకు బోధించుచున్నప్పటికిని, ఆ కాలమందు ఇంగ్లండులో ఆనేకులు జీవనాధారములు లేక కూలిపని గూడ దొరకక మూడుపూటలు ఆహారము లేక భిక్షగాండ్రై దేశ ద్రిమ్యరులుగ తిరుగుచుండినను, ఆమెరికాకు వెళ్లుటకు కావలసినంత యుత్సాహసాహసములు వారియందు లేని కారణముచే, ఆమెరికాలోని ఇంగ్లీషు కాలనీలు వృద్ధి యగుటకు విశేష అవకాశము లేనట్లగుపడెను. దూరదేశములకు వెళ్లుటకు పూర్వము ఈ ప్రకారముగ సంకోచించుట కొంతవఱకు మనుష్యస్వభావ మనియే చెప్పవచ్చును. ఇప్పుడు మన గ్రామములలో కూలి నాలి లేక తిరుగువా రెందఱో యున్నారు గదా? బొంబాయి అహమదాబాద్ కాన్ పూరు మొదలగు పట్టణములలో రోజుకు రూపాయ కూలి ఇచ్చెదరని తెలిసినప్పటికిని, వీరిలో నెందఱు ఆ పట్టణములకు వెళ్ల సాదాసీంతురు? అట్లే ఆ కాలపు ఇంగ్లీషువారందఱి. స్వదేశముతోడము ఒండువులతోడియు బాల్యమిత్రులతోడియు బంధమును ప్రానుకొని, వందలకొలది మైళ్ల దూరముం దున్న ఆమెరికాకు ఎవరో కొందఱు మాత్రము వెళ్లుచుండిరి గాని, విశేషముగ ఆనేకులు వెళ్లుట లేకపోయెను.

ఇంగ్లీషువారి యదృష్టవశమున క్రమక్రమముగ ఇది యంతయు మారుచొచ్చెను. దీనికి ప్రధానకారణము 1600 ప్రాంతమున ఇంగ్లీషువారి మతములో కలిగిన గొప్ప మార్పులు గనుక; వాని విషయమై ఒకటి రెండు మాటలు చెప్పవలసి యున్నది.

1500 తర్వాత క్రైస్తవులలో (1) కతాలిక్కు (2) ప్రొటెస్టాంటు అను శాఖలు రెండు బయలుదేరినవనియు, ప్రొటెస్టాంటు మతమును స్వీకరించినవారిలో నెల్ల ఇంగ్లీషువారే ప్రధాను లనియు, ఈ కారణముచేతనే వీరికి పెయింట్ వారింగ్ ప్రగలనిగోధము సంభవించి ఆంగ్లేయ సామ్రాజ్యమునకు పునాది యేర్పడినదనియు, వెనకటి ప్రకరణములో చెప్పియుంటిని. మోక్షమును సాధించుటకు పోవును చురుగురువుగ భావించి ఆ పీఠమునకు బద్ధులై యుండుట అవసరము లేదని ప్రొటెస్టాంటులును, అట్లు చేసిన గాని యెవర

డును నిజమైన క్రైస్తవుల డని గునిపించుకొనుట కర్హులను కాదని కతాలిక్కులును వాదించి, ఈ రెండు శాఖలుగ నేర్పడిరి. ప్రాచీన నుతి మఱు కతాలిక్కు మతమును ధిక్కరించి వేముట యందు ప్రొటెస్టాంటు లున్నను వీకిభవించుట గాని ఆ సాహసమున ఎట్టి మతమును స్వీకరింపవలయు నను విషయమందు వీరిలో విభేద పరస్పరాభిప్రాయ భేదములు కలిగి కలహములకు కారణ మాయెను. వేదమున కిది యర్థమని శంకర సత్యభులును, ఇది యెర్థమని గామానుజమతిస్థులును, ఇవి రెండును కా నని మార్ట్యులును పోరాడునట్లు లైలిలు మొదలగు మత ప్రభులు విభేదముల సేయుచు ఇట్టి భిన్నాభిప్రాయములు కలిగినవి. ఇట్టి సంగర్భమున ఇంగ్లండు దేశపు రాజులు తమ యధికారమును అధిక్కు చేసికొనుటకై, ఇది వఱకు సరిమున కంటకు పోవు గురువుగ నెంచుకొన్నట్లు ఆరే మీఁదట ఇంగ్లండులోని ప్రొటెస్టాంటు లందఱు ఇంగ్లీషు ప్రభువును మతగురువుగ నెంచుకొనవలసిని దనియు, ఇదియే క్రైస్తవధర్మమనియు, అట్లు భావింపక మతవిషయములయందు ప్రభువు ముక్తి-ఆజ్ఞను శిగ్రసా నహింపవాడ దండనాధ్యు లగుచు దనియు ఆనేక శాసనములను గానించిరి. ఈ శాసనములకు బద్ధులై ఇంగ్లీషువారనేకులు ప్రవర్తించుచుండిరి. ఇట్టివారికే ఆంగ్లికను లనియు వీరి మతమునకే ఆంగ్లికన్ మత మనియు పేరులు కలిగెను. మతవిషయములయందు తమ ప్రభువును గురువుగ ఆంగికరించుకొని గాక త్రతములు మొదలగు కర్మలవలన మోక్షము సాధింపవచ్చు ననియు, కనుక ప్రొటెస్టాంటు లందఱు కర్మలు చేయవలసిన దనియు, ఈ యాంగ్లికనులు వాదించిరి. కాని, ప్రొటెస్టాంటులలో మఱికొందఱు భిన్నాభిప్రాయములు కలవారైరి. మతవిషయములయందు ఎవరికి వారే గురువు లని కొందఱును, ఇట్టి విషయములయందు పండితుల సభయే గురువు గాని ప్రభువు ఎన్నఁటికిని గురువు కాఁజాలఁ డని నుజుకొందఱును, కర్మలవలన ఎట్టి ప్రయోజనమును లే దనియు శ్లాఘమును సత్కర్మమే మౌద్ధయమును మోక్షమే మోక్షసాధింపు లనియు వీ రంగణుగా, వాదించిరి. ఇట్టివారికి ప్యూరిటను లని పేరు కలిగెను. ఈ ప్యూరిటనులలో కూడ ఎన్నిగో మనుష్యాలు పుట్టినవి.

ఆ కాలమందు ఇప్పుడవలె విరోధా బేధములలో నంగణున మహనది వందలవఱకు కూడ లేకయుండినను. ప్రతి ననుష్ఠానమును అన మతమే సర్వమో గతి మనియు స్వచ్ఛందబోధులను బలపఠిపఱచి రెన మతములో పేర్కొనుట అను విధి యుండెను, అది గొప్ప మునుష్యములకు అనేకనుతములవా రుండుట గొప్పలముయొక్క యుగంతు హీను మనియు అభిప్రాయపడుచుండెను. ప్రతిదేశ విలసకు నుండునా త నే మతమును స్వీకరించిన ఆ నుతిమునే దేశము విలసకు నాటవలె ననియు అట్లు పఠముటయే గొప్పధర్మ మనియు నున్నదియు గలిగి యుండెను. ఈ కారణమును బట్టి ఇంగ్లండు, దేశపు గాఢ లా కాలమున ఆంగ్లికన్ మతమును స్వీకరించినవారగుటనే సమకు విరోధులైన ప్యూరిటనులను అనేకవిధముల బాధించుచుండిరి.

పూర్వరిటునులు వారి దేవాలయములకు వెళ్లెనుగాడ దనియు వారి గ్రంథములను ప్రచురించి వారి మతమును ఇతరులకు బోధింపఁగూడదనియు అంగ్లికనులు చేయుచుండు కర్మల నన్నిటిని వారు కూడ చేయవలసిన దనియు ఇంగ్లిషు ప్రభువులు అనేకకాసనములు చేసిరి. పూర్వరిటునులు స్వమతోద్ధరణమునకై పడుచున్న బాధలు ఇన్నన్ని కావు. వారిలో అనేకులు కారాగృహములందే తమ యావజ్జీవమును గడపవలసియుండిరి. అనేకులు చెవులు ముక్కులు మొదలగువానిని కోలుపోయి తురూపు లైరి. ఇట్లు అనేకవిధము లయిన శిక్షలకు వారు పాత్రు లగుచుండ, ఇంక తమ జన్మము వృధా యనియు తాము ఇంగ్లండులో నుండుకొను స్వమతధర్మముల నాచరించుటకు వీలుండ దనియు, పరమతధర్మములను స్వీకరించిన నరకప్రాప్తి కాగల దనియు, ఇహనుభవము లెన్ని యున్నను పరనుభవార్థము లేనప్పుడు జీవించియుండుటకంటె మరణమే మేలనియు నిశ్చయము చేసికొనిరి.

ఈ పూర్వరిటునుల దురవస్థలే ఇంగ్లిషువారి 'కాలనీల యభివృద్ధికి కారణ మాయును. నిలుచుటకు స్వదేశమంద నీడ లేక, ప్రభువుల ప్రబలివోధమునకు పాత్రులై, మతనిరతులైన పూర్వరిటునులు ఇంగ్లండునందుండి సమస్తబాధలను పడుటకన్న దేశాంతరములకు వెళ్లి యగ్రేచ్ఛుచుగ స్వమతధర్మముల ప్రకారము జీవింపఁచుచు ననెడి యభిలాషతో, అమెరికా ఖండమందు నిర్జనప్రదేశము లెన్నియో యున్నవి గనుక అచ్చటికి వెళ్లెనయడల మతవిషయములయందు శిష్టు నిర్బంధించువా రెవ్వరు నుండ రని, మాతృదేశమును వదలుటకు తీర్మానించుకొనిరి. ఈ పూర్వరిటునులు మిక్కిలి పట్టుదల గల మనుష్యులు; వీరికి స్వాతంత్ర్యము దున్నంత ప్రేమ మరి దేనియందును లేదు. వీ రందఱు మిక్కిలి ధనవంతులును మిక్కిలి దర్శియును గాక కష్టపడి పనిచేసి గృహస్థధర్మములను నిర్వర్తించుట యందు మిక్కిలి యాసక్తి గలిగినవారు. అమెరికాలో కాణడవులును క్రూరమృగములును గల వనియు, ప్రప్రథమమున ఎంతయో కష్టపడిన గాని తమకు జీవనాధాగమము కలుగజాల వనియు వీ రంగీకరించుచునూ, ఈ కష్టములను మీ గమనింపఁ, స్వమతమును నిరాలింపకుముగ ననలొనిచి స్వధర్మమును ఇష్టమువచ్చినట్లు పాటించుచున్న గవా అనేగి యుత్సాహముతో వీరు 1620 మొదలు అమెరికాకు వెళ్లుటకు ప్రారంభించిరి. 1628 మొదలు 1640 లోపుగా ఇరువదివేల పూర్వరిటునులు ఆలువిడ్డలతో కూడ ఇంగ్లండును విడిచి అమెరికాకు వెళ్లి స్థిరనివాసముల నేర్పజుమకొనిరి. వీరే వర్తనియారు ఈ ప్రాంతమున ప్రిన్స్ టౌన్, మెనుచెసుట్సు, రోడ్ బిలండు మొదలగు స్థానముల స్థాపించిరి. 1640 తర్వాత కొన్ని సంవత్సరములకును పూర్వరిటునులు ఇంగ్లండును విడిచి అమెరికాకు వెళ్లుట ముగిసి. ఏ లను, 1640 తర్వాత ఇంగ్లండులోని పూర్వరిటునులు లభ్య ప్రాంతముల మొదటి చార్లెసుయొక్క దుష్ప్రసారాలనమును ఫిరింగ్ లేజి, లానింగ్ కలగించి గొప్ప వైద్యములను గూర్చి యుద్ధమునకును నోడంది నుద కాతని సురదీసి 1649 లో ఇంగ్లండునందు పూర్వరిటును ప్రభుత్వమును స్థాపించిరి. 1660 వఱకు వీర ప్రభుత్వమే సాగుచుండుటవలన ఇంగ్లండును వదలి అమెరికాకు వెళ్లుటకు వీరి కవసరము లేకపోయెను. 1660 లో మొదటి చార్లెసు కుమారుడైన

రెండవ చార్లెసు తిరిగి ఇంగ్లండునకు రాజై అంగ్లిక మతమును స్థాపించి పూర్వరిటునులను బాధపెట్టుటకు మొదలిడెను. కనుక వెక్సెస్టర్లెనియా మొదలగు కాలనీలలోనికి మరికొందఱు పూర్వరిటునులు వెళ్లిరి. మతబాధల నోర్వజాలక అమెరికాకు వెళ్లినవారిక పూర్వరిటునులు నూత్రమే కాదు. 1682 లో కరాచిక్కును కొందఱు అమెరికాకు వెళ్లి మేరీలాం డను కాలనీని స్థాపించిరి. 1750 నాటికి అమెరికాలో ఇంగ్లిషువాం కాలనీలు పదుమూడుండినవి. ఇందులో సుమారు ఎనిమిది కాలనీలగు స్థాపించుటకు పూర్వరిటునులును కతాలిస్కులును కారకులు.

వేలకొలది ఇంగ్లిషువారిట్లు అమెరికాలో చేరి ధనవంతులగుచుండుటను చూచి, పూర్వముకంటె ఎక్కువ సాహసముతో వ్యాపారమునకును వ్యవసాయము చేసి ధనము గడించుటకును మఱికొందఱు ఇంగ్లిషువారు వెళ్లిరి. ఈ కారణముచేతనే 1750 నాటికి పదుమూడు ఇంగ్లిషు కాలనీలు ఆ ఖండమందు ఏర్పడినవి.

తృతీయ ధ్యాయము

ఇంగ్లిషువారి కాలనీలు ఈ విధముగ ఏర్పడి యగుచుండుటను చూచి స్పెయిక్ హాలెండు ప్రాంతము మొదలగు దేశములవారు మిక్కిలి అనూయపడసాగిరి. కాని, 1558 అగ్వాత వారి బలము క్షీణించుచుండుటచేత స్పెయిక్ వారు ఇంగ్లిషువారి కేలాటి యాటంకమును కలుగజేయలేకపోయిరి. ఇది గాక, పూర్వరిటునుల తమ యధికారమును ఇంగ్లండులో స్థాపించిన కాలమందు 1655 లో ఇంగ్లిషువారు స్పెయిక్ వారిని తిరిగి నొడిచి, వారి స్వాధీనము దున్న అమెరికాలోని జమైకా యను ద్వీపమును వశపఱచుకొనిరి.

హాలెండు ప్రజ లగు డచ్చివారిని ఓడించుట ఇంగ్లిషువారికింత సులభము గాకపోయెను. ఇంగ్లిషువారివలెనే ఈ డచ్చివారు కూడ ప్రాతెస్టాంటు మతమును స్వీకరించిరి. వారివలెనే వీరు కూడ సముద్రయానమందును సముద్రయుద్ధమందును కడలేతినట్టివారు. స్వమతమును స్వాతంత్ర్యమును రక్షించుకొనుటకై 1600 కు పూర్వము డచ్చివారు సుమారు ముప్పది సంవత్సరములు తమ కష్టపడి పరిపాలకులగు హెన్రీ స్పెయిక్ వారిలో ఘోరయుద్ధము గావించి, తమ దేశము మిక్కిలి చిన్న దైను, స్పెయిక్ రాజుల తనవంత బలము తమకు లేకపోయినను, తమ శౌర్యపరాక్రమములచేతను, స్వాతంత్ర్యమును గడించుకొనుటయందు ఆచరణ గల యుత్సాహము చేతను, స్పెయిక్ వారి బలము నెల్ల నాశనముచేసి, స్వాతంత్ర్యమును సంపాదించుచు యుద్ధవిషయములందు దురుభయము పొంది ఆసమాధమైన యుద్ధకాలమున గలవా రెవ ప్రభావాల గాంచిరి. 1600 వఱకు యిదిగో ప్రేమ లేక పరుల మధ్య గాఢ మనస్ లోబడియుండిన ఈ డచ్చివారు స్వబలమును ఇష్టము తెలిపికొని, దేశాంతరములలో వ్యాపారము చేసిన సమకట్టి, ఇండియా మొదలగు కూర్పు దేశములకు బోమ్బాయి వారు కనుచెట్టిన మార్గములను గూడలను పంపి, విశేష ద్రవ్యమును గడించసాగిరి. ఇంత గాక, తూర్పు దేశములనుండి విశాపాకు వస్తువులకు లన్నియు వీరి నొడలలోనే వచ్చుచుండెను. వ్యాపారమునకు నూత్రమే గాక, వీరు కాలనీలను స్థాపించుటకు కూడ ప్రయత్నించి అమెరికాలో ఇంగ్లిషువారి కాలనీల మధ్యమున రెండు

కాలనీల నేర్పాటు చేసినది. వీరు స్పెయిన్ వారిలో స్వాతంత్ర్యముకొరకు యుద్ధము గావించుచున్న కాలము ఇంగ్లీషువారు వీరికి మిత్రులై విశేషసహాయము చేసినప్పటికి, వీరును ఇంగ్లీషువారను ఒకటే (ప్రాప్తేష్టాంటు) చుట్టకు లై నప్పటికిని వ్యాపారము సమిత్తుగను కాలనీల విషయమందును వీరికి పరస్పరవిరోధము సంప్రాప్తించెను. తూర్పు దేశములలో వ్యాపారము చేయవలయునని ఇంగ్లీషువారు కూడ 1600 లో తూర్పు ఇండియా (వర్తక) సంఘము నొకదానిని ఏర్పాటు చేసి ఇండియా జావా సుమాత్రా మొదలగు ప్రదేశములలో వ్యాపారము నారంభించిరి. ఈ కారణముచే తూర్పు సముద్రములయందు వ్యాపారము చేయుచున్న డచ్చి వర్తకులకును ఇంగ్లీషు వర్తకులకును కలహములు కలిగి 1613 లో కొండలు ఇంగ్లీషువారు డచ్చివారిచే ఈ తూర్పు ద్వీపములయందు చింపబడిరి. అది మొదలు ఈ విరోధము వృద్ధిమై తుదకు రెండు దేశములవారి యుద్ధములకు కారణ మాయెను. ఈ యుద్ధము లన్నిటిలో మూడు ప్రధానము లయినవి: 1652-1655 వఱకు మొదటి యుద్ధమును, 1661-1667 వధ్యమున రెండవ యుద్ధమును, 1672-1674 వధ్యమున మూడవ యుద్ధమును జరిగెను. వీనియందు డచ్చి వారే మిక్కిలి పరాక్రమము చూపినను, కొన్ని సమయముల కుదురు ఇంగ్లీషువారు గొప్ప సమైక్యములు పొందినను, తుదకు జయము ఇంగ్లీషువారికే జరిగినది. ఉత్తర ఆమెరికాలోని డచ్చి కాలనీలు రెండును ఇంగ్లీషువారి వశమయినవి. అదనము తూర్పు దేశములలో డచ్చి వారు చేయుచున్న వ్యాపారము చాలవఱకు తగ్గెను.

1680 తర్వాత డచ్చివారివలన ఇంగ్లీషువారి కేలాటి భయమును లేకపోయెను. సమస్తవిషయములయందును ఇంగ్లీషువారిలో వీరు సహాయులు నుండినను, వారివలె వీరు గొప్ప సామ్రాజ్యాధిపతులు గాకపోయినందునకు కొన్ని బలవంతుల హేతువులుండినవి. అట్లాంటిక్ సముద్రమునందే ఇంగ్లండు దేశ ముందుట వలన ఆ సముద్రమార్గమున వ్యాపారము చేయుటకు ఇంగ్లీషువారి కున్నంత అవకాశము డచ్చివారికి లేకపోయెను. ఇది గాక, హాలెండు విరోధా భండముం దొక దేశమై అన్ని వైపుల బలవంతులగు శత్రువులచే బాధింపబడుచుండెను. ఇంగ్లండు అట్లు గాక, మహాసముద్రముం దొక ద్వీపముగ నుండుటవలన, ఇంగ్లీషువారికి విరోధా భండములు శత్రువు లెందఱున్నను, ఇంగ్లండునై ఎంతి కన్నువా గొకరును లేరైరి. ఈ కారణముచే ఇంగ్లీషువారు విశేష ద్రవ్యమును వైశ్యములకొకటై కర్చుకట్టక తమ నౌకాబలమునే వృద్ధిచేసికొని, తద్వారా తమ వ్యాపారమును భండారములయందు తమ సామ్రాజ్యమును పెంచుకొనగలిగిరి. డచ్చివారి కట్టి సదుపాయములు లేవు. వారిది చిన్న దేశము. వారి పొరుగున బలవంతులగు ఫ్రెంచివారుండిరి. ఈ ఫ్రెంచివారి కట్టవలెను హాలెండును స్వాధీనముకొనుటకు ప్రయత్నించుచుండిరి. ఈ కారణముచే దేశమును ఫ్రెంచివారునుండి రక్షించుకొనుటకును విశేషవైశ్యములు డచ్చివారికి కావలసియుండెను. వైశ్యములు లేనియెడల తమ దేశము ఫ్రెంచివారి స్వాధీన మగునట్లుండెను. కనుక వారు తమ ద్రవ్యమును నావలకై ఖర్చుపెట్టక వైశ్యములకొకటను కోటల

కొలుకును కర్చుపెట్టి లాభముండిరి. అంగునలఁ కొలఁది కాలము లోనే వారి నౌకాబలము ఇంగ్లీషువారి నౌకాబలమునలె వృద్ధి పొరలేక పోయెను. నౌకాబలము లేకుండ సముద్రమార్గమున వ్యాపారము చేయుట అసాధ్య మగుటవలన, 1680 తర్వాత డచ్చివారు ఇంగ్లీషువారితో వైరము మాని అనిమోదలు వారి నుండు మిత్రభావము లిలిగి ప్రవర్తించుచుండిరి. ఫ్రెంచివారివలన కలుగుచుండు అపాయము హెచ్చగుచుండుటవలన ఇంగ్లీషువారి సహాయముచే ఫ్రెంచివారిని ఓడించుట ముఖ్యమని డచ్చివారు 1680 మొదలు ఇంగ్లీషువారికి మిత్రులుగనే యుండిరి.

చతుర్థాధ్యాయము

స్పెయిన్ వారిని డచ్చివారిని ఓడించి 1680 నాటికి ఇంగ్లీషువారు మిక్కిలి బలవంతులై యుండిరి. సముద్రములవారైన వీరు నేని రింపగల సమర్థులు ఎవరును లేకపోయిరి. వీరు వ్యాపారము మాచ్చి మండెను; వీరి కాలనీలు కూడ క్రమక్రమముగ వృద్ధి పొందుచుండెను. వీరికి సుంచి స్థితియుండుండ, ఫ్రెంచివారు తమ వ్యాపారమును సామ్రాజ్యమును వృద్ధిచేసికొనుటకై ప్రయత్నించి ఇంగ్లీషువారి యాధిక్యమునకు కొన్ని గూటంకములు కలుగఁ జేయుచుండుట కనుక 1680 తర్వాత ఇంగ్లీషువారు ముఖ్యముగా ఫ్రెంచివారితోనే యుద్ధములు చేయవలసినవారైరి.

1680 నాటికి అనేకవిషయములయందు విరోధా భండము లందటిలోను ఫ్రెంచివారి మిక్కిలి ఘనతను చందఱుండిరి. వీరి లండలు అంతఃకలహములు మాని విశేషమైన దేశభక్తిగల నదిగి యుండిరి. అప్పటికే వారు స్పెయిన్ దేశములను జగ్గునలసిన అనేక యుద్ధములందు ఓడించి స్పెయిన్ రాష్ట్రములను కొన్నిటిని జగ్గుకొ రాష్ట్రములను మరికొన్నిటిని వశపఱచుకొని, విరోధా భండములని రాజ్యము లన్నిటిలో మిక్కిలి బలము గల దని ప్రఖ్యాతి గాంచిన రాజ్యమును సంపాదించిరి. ఆ కాలమందు ఫ్రెంచిరాజ్యమును హాలెండుమను లూయీ అను ప్రభువు మిక్కిలి శక్తిసామర్థ్యములు గలవాడై తన యధికారమును విరోధా భండములలోని ఇతని దేశము లన్నిటిపై స్థాపించి, భండము నంగీకరింపని తన వశములో నుంచు కొనవలయు ననెడి పేరాను పాత్రుడై యుండెను. ఈ ప్రభువు దిగ్గజ అప్పటికి అస్వీతీయమగు వైశ్యములును వైశ్యాధిపతులును నంగీకరింపని ఉండి, అదిని రాజ్యముగా నేర్పా వశించి ప్రాంతము దేశముయొక్క ఖనిజముల వృద్ధి చేయు విషయము గావించి కేంద్రము యశాస్థానములలో పోషింపబడుచుండిరి. లూయీ రాజ్యమునకు వచ్చినప్పటికి ఫ్రెంచి రాజులు విస్తారమైన వైశ్యములనే కలిగియుండిరి కాని, నౌకాబలమును వృద్ధిచేసికొని సముద్రములపై తమ యధికారమును స్థాపించుటకు ప్రయత్నించినవారు కారు. లూయీ అట్లు గాక, అతని సుకాలమున యుద్ధనౌక లనేకములు తయారుచేసి, ఆమెరికా భండముందు ఫ్రెంచి కాలనీలను కొన్నిటిని స్థాపించుటకును, తూర్పు దేశములలో డి ఫ్రెంచివారి వ్యాపారమును బలపఱచుటకును ముదలిడెను. ఇది యంతయు చూచి ఇంగ్లీషువారు సహజభీతిని పొంది, లూయీయొక్క యుద్ధములు

సభలను లై సయెడల తా మెంతయో కష్టపడి సంపాదించిన కాల నీలును తూర్పు దేశములలోడి వ్యాపారమును తమ వశమందు నిలువకపోవుటయే గాక తమ దేశ స్వాతింత్ర్యమునకు కూడ అపాయము కలుగఁగల దని ఉద్దేశపడిరి. 1688 లో వారి కదివఱకు ప్రభువుగ నుండినట్టి రెండవ జేమ్సును ఇంగ్లీషువారు సింహాసనభ్రష్టునిఁ గావించి, తమకు అనురక్తుఁ డైనట్టి యు అప్పను హఠేందునకు ప్రభువుగ నున్నట్టియు మూడవ విలియమునకు ఇంగ్లీషు రాజ్యము నిచ్చి దానిని పరిపాలింపవలయు నని కోరిరి. ఈ కోరిక ప్రకారము మూడవ విలియము హఠేందునకు మాత్రమే గాక ఇంగ్లండునకు కూడ ప్రభు వగుటను మాచి, ఫ్రెంచి రా జగు లూయీ చాల క్రోధము చెంది, విలియము ఇంగ్లండునకు రాజుగా నుండుటను తా నెంత మాత్రమును ఒప్పుకొనఁజాల నని యు, రెండవ జేమ్సును తిరిగి ఇంగ్లండు నకు బలవంతముగ రాజును చేసెద నని యు బెదిరింప సాగెను.

ఇది గాక, ఈ లూయీ హఠేందు బెల్జియము దేశములను స్వాధీనపఱచుకొనవలె ననియు, ఇంగ్లండు పరిపాలనలో నున్న ఐర్ లాండును ఇంగ్లండునుండి వేటుపఱచవలె ననియు ప్రయత్నము చేసి అందుకు తగిన పూహములు పన్నుచుండెను. హఠేందు బెల్జియము దేశములను లూయీ జయించియెడల ఫ్రెంచివారు ఇంగ్లండు వై దండెత్తినట్లుట నులభి యని యు, ఆ కారణముచే తమ స్వాతంత్ర్యమునకు నష్టము కలుగు ననియు, ఇట్టి సందర్భములో ఊరక యుండుట ఛక్రము కా దనియు ఇంగ్లీషువారు ఫ్రెంచివారిలో యుద్ధమునకు సూచిరి. 1689 మొదలు 1697 వఱకు యుద్ధము జరగెను. ఇందువలన ఆంగ్లేయుల సామ్రాజ్య మభివృద్ధి చెందకపోయినను లూయీయొక్క ప్రయత్నముల కన్నిటికిని విఫలములు కలిగెను. కాని, లూయీ మాత్రము తన తొలి యుద్దేశములనున్నవఱచిన వాఁడు కాఁడు. 1700 లో స్పెయిన్ దేశపు రాజు చచ్చుటకు సిద్ధమై యుండఁగా, తన మనుమనిని స్పెయినుకు రాజుగ చేసి, ఫ్రెంచి సామ్రాజ్యమును స్పెయినునందును ఆ మెరికాలాని స్పెయిన్ వారి కాలనీలనుండును స్థాపింపవలె నని లూయీ పట్టుపట్టెను. ఇంత గొప్ప సామ్రాజ్యము లూయీకి దొరకననుడల, ఇంగ్లీషువారి కపాయము కలుగు నని, ఇంగ్లండుకు రాజైన మూడవ విలియమును ఇంగ్లీషు ప్రజలందఱును ఫ్రెంచివారిలోడి యుద్ధ మవసర యని, 1700 లో దానిని ప్రారంభించిరి. 1700 మొదలు 1713 వఱకు ఈ యుద్ధము జరగెను. ఇది ఇంగ్లీషువారు ఫ్రెంచివారి ప్రయత్నములను భంగపఱచుటకుఁ గాను చేసిన రెండవ యుద్ధము. ఇందులో కూడ ఇంగ్లీషువారికే జయము కలిగెను. యుద్ధాంతమున ఫ్రెంచివారును తమ మిత్రులగు స్పెయిన్ వారును ఇంగ్లీషువారికి తమ వశమందున్న ప్రదేశములను కొన్నిటిని ఇయ్యవలసిన వారైరి. హద్దుకే అకేడియా న్యూఛాండ్లాండు అను ఆమెరికాలాని రాష్ట్రములను ఫ్రెంచివారును, జిబ్రాల్టరు మైసార్కా అను ఐరోపాలో మధ్యధరాసముద్రమందలి ప్రదేశములను స్పెయిన్ వారును ఇచ్చివేసిరి. కనుక ఈ యుద్ధమువలన ఫ్రెంచివారి యాశలు భంగము పొందుటయే గాక ఆమెరికాలాని ఆంగ్లేయసామ్రాజ్య మభివృద్ధి గాంచెను; ఇంతే గాక, అట్లాంటిక్ సముద్ర మధ్యధరాసముద్ర

మునకు పోవు మార్గములో నున్న జిబ్రాల్టరు ఇంగ్లీషువారి వశమగుటవలన అది మొదలు మధ్యధరాసముద్రమందు ఇంగ్లీషువారి నాకాబలము స్థిరముగ నాటుకొనెను.

1713 మొదలు 1756 లోపున ఆంగ్లేయ సామ్రాజ్యము విశేషమైన అభివృద్ధిని పొందలేదు. కాని, ఫ్రెంచివారిలోడి వైరము మాత్రము దినదినము హెచ్చుచుండెను. 1742 మొదలు 1748 వఱకు మరియొక యుద్ధము వీరికి జరిగినది గాని, ఇందువలన ఇంగ్లీషువారికి విశేషలాభము కలుగలేదు. 1756 మొదలు 1763 వఱకు ఇంగ్లీషువారికిని ఫ్రెంచివారికిని నాల్గవ యుద్ధము జరగెను. ఇదియే ఈ యుద్ధము లన్నిటిలోను ప్రధానమైనది. ఇందువలననే ఆంగ్లేయ సామ్రాజ్య మనేక ప్రదేశములను దభివృద్ధి చెందఁగలిగినది.

1600 మొదలు 1750 వఱకు తూర్పు దేశములలో ఇంగ్లీషువారు వ్యాపారము చేయుచుండిరి. ఇందుకై 1600 లో వారు తూర్పుండియా వర్తక సంఘము మొకదానిని స్థాపించిరి. ఈ సంఘమే మన దేశరందు ఆంగ్లేయ సామ్రాజ్య స్థాపనకు ప్రధాన కారణము. 1750 కి పూర్వ మింగువిషయమై ఈ సంఘమువారి తేమి చేసినది యు నునము తెలిసికొనవలయును.

ఈ సంఘమును స్థాపించుటలో ఇంగ్లీషువారి యుద్దేశము వ్యాపారము చేయుటయే గాని దేశములను సంపాదించుట కాదు. ఇంతే గాక వ్యాపారము చేయుటలో కూడ, ఇండియాలో గాక, దీనికి తూర్పునం గున్న జావా మొదలగు ద్వీపములలో వ్యాపారము చేయుటవలన ఎక్కువ లాభమును సంపాదింపవచ్చు నని మొదట ఈ సంఘమువారు ఆ ద్వీపములకే వెళ్లుచుండిరి. కాని, ఇంగ్లీషువారికి పూర్వమే దచ్చివారు ఆ ద్వీపములలో వర్తకము ప్రారంభించి యున్న కారణమున వారు ఇంగ్లీషువర్తకులకు విశేషనష్టమును అపాయమును కలిగించి 1613 లో ఇంగ్లీషు వర్తకులను కొందఱిని చంపివేసిరి. ఈ కారణముచేత తూర్పు ద్వీపములలోడి వర్తకమును మాని తూర్పుండియా సంఘమువారు ఇండియాలో వ్యాపారమునకు మొదలిడిరి. అప్పుడు గూడ మన దేశమును జయించి పరిపాలింపవలయు ననెడి ఉద్దేశము వీరికి లేదు. తాము ఇంగ్లండునుండి దీసికొని వచ్చినట్టియు ఇండియాలో కొని ఐరోపాకు తీసికొనిపోవునట్టియు సరకులను పెట్టుకొనుటకు గొప్పగొప్ప పట్టణములయందు కొన్ని వర్తకశాలలను ఏర్పాటు చేసికొని, ఈ శాలలను రక్షించుకొనుటకై వాని మట్టు కొటలను కట్టుటకు మొదలిడిరి. ఈ విధముగ 1639 లో చెన్న పట్టణపు కొటను వీరు కట్టిరి. 1660 లో పోర్చుగీసువారు వీరికి బొంబాయి పట్టణము నిచ్చిరి. 1698 లో వీరు కలకత్తా కొటను కట్టిరి. 1750 వఱకు ఈ సంఘమువారు వ్యాపారమునందే శ్రద్ధ వహించియుండిరి కాని, రాజ్యము సంపాదింపవలె నన్న యుత్సాహము వీరియందు లేదు. కాని, అప్పటికి మన దేశములోని స్థితిగతులు మూఁడొడఁగినవి. మొగలాయీల ప్రభుత్వము ఖీణించెను. ఫ్రెంచి వారు దేశమును తమ స్వాధీనము చేసికొనవలె నని ప్రయత్నించిరి. ఇట్టి సందర్భములో తా మూరకయున్న తమ వర్తకమున కపాయము కలుగు నని ఇంగ్లీషువారు కూడ రాజ్యము సంపాదించుటకు ముక్తమిందిరి. ఇది యంతయు 1750 తర్వాత జరగెను.

ఆంధ్రగ్రంథాలయోద్యమము

అయ్యింకి నేంకటరమణయ్య గారు

పాశ్చాత్యునాగరకీతవలన మన దేశమున కల్పిన మహా భాగ్యములలో సహవాసేచ్ఛ యొకటి యని భావించుచున్నాము. కాని, ఈ దేశముయొక్క సాంఘిక జీవనము నందు పూర్వము కూడ సహవాసేచ్ఛ ప్రాధాన్యము వహించి వన ప్రాచీనుల జీవితములను యశోవంతములుగఁ జేసెను. వర్ణాశ్రమధర్మము లా కాలమున స్నేహబుద్ధి కెంత మాత్రమును ఆటంకములుగ పరిణమించి యుండలేదు. అయినను, ఈ కాలమున ప్రాచీన ప్రతిష్ఠాపన లన్నియు నశించియుండుటచే ఆ కాలమునాటి చాతుర్వర్ణములే ఇప్పుడు గౌరవార్థదాయకము లై యున్నవి. అందుచేత, సహవాసమువలన సహజముగఁ గలుగవలసిన మనోహరత్వమును ఆనందమును నశించిపోవుటయే కాక, పరస్పరద్వేషభావము లంకురించి ప్రజ్వలిల్లుచు దేశము నంతను దహించుచున్నది.

ఇంతే కాక, ఉద్యోగస్థులు సామాన్యజనులను జూచిన నేవగించుకొనెదరు. వర్తకులను జూచిన విద్యార్థులకుఁ గిట్టదు. నన దేశముయొక్క యైశ్వర్యమున కంతకును ఆధార భూతులగు వ్యవసాయదారుల స్థితి మిక్కిలి హీనముగా ఉన్న దని చెప్పట కెంత మాత్రమును సుదిచుము లేదు. విద్యాయందును సంఘమునందును కూడ సమానమైన స్థితియం దున్నవారితో వైన కలసిమెలసి యుండుట తమ గౌరవమునకు హానికర మని ఉద్యోగస్థులు తలంచుచున్నారు. సామాన్యజను లన్ననో, ఉద్యోగుల యధికారమును జూచి భయపడుచున్నారు. దేశమునందు జరగుచుండు వివిధోద్యమములకు విశేషద్రవ్యసాహాయ్యము వ్యవసాయదారులను వర్తకులను చేయుచున్నను, వాని సీర్వహణమునందు వారి కెంత మాత్రమును జోక్యము లేకున్నది. ఈ విధముగ పరస్పర విశ్వాసాభావముచే జను లందఱికిని సంబంధించిన విషయములందు కూడ, నిజమగు సంఘీభావ మేర్పడుటకు ఎంత మాత్రమును అవకాశము కలుగుట లేదు.

ఈ దుస్థితిలో ఉన్న సంఘమును సంస్కరించుట ఎట్లు? దీనిని సంస్కరించుటకుఁగాను సంఘీభావ మేర్పడుటకు సహాయ పడు సాధనముల నెల్ల మనము సమకూర్పవలెను. ఆకస్మికముగా తటస్థించు సాధనములను గూర్చి ఇచ్చట మనము చర్చింప నక్కఱలేదు; కాని, జను లందఱును సంఘీభావము కలిగి యుండుటకును, ఆనోన్యవ్యవహారము నభివృద్ధిచేసికొనుటకును, సమత్వమును సంపూర్ణముగఁ గలిగియుండిన ధర్మపతనమందెరములు గ్రంథాలయములు వస్తుప్రదర్శనశాలలు మొదలగు వివిధసంఘములను ఇందుకు సాధనములుగా దేశమునం దెల్లడలను విరివిగ స్థాపింపవలెను. భిన్నము

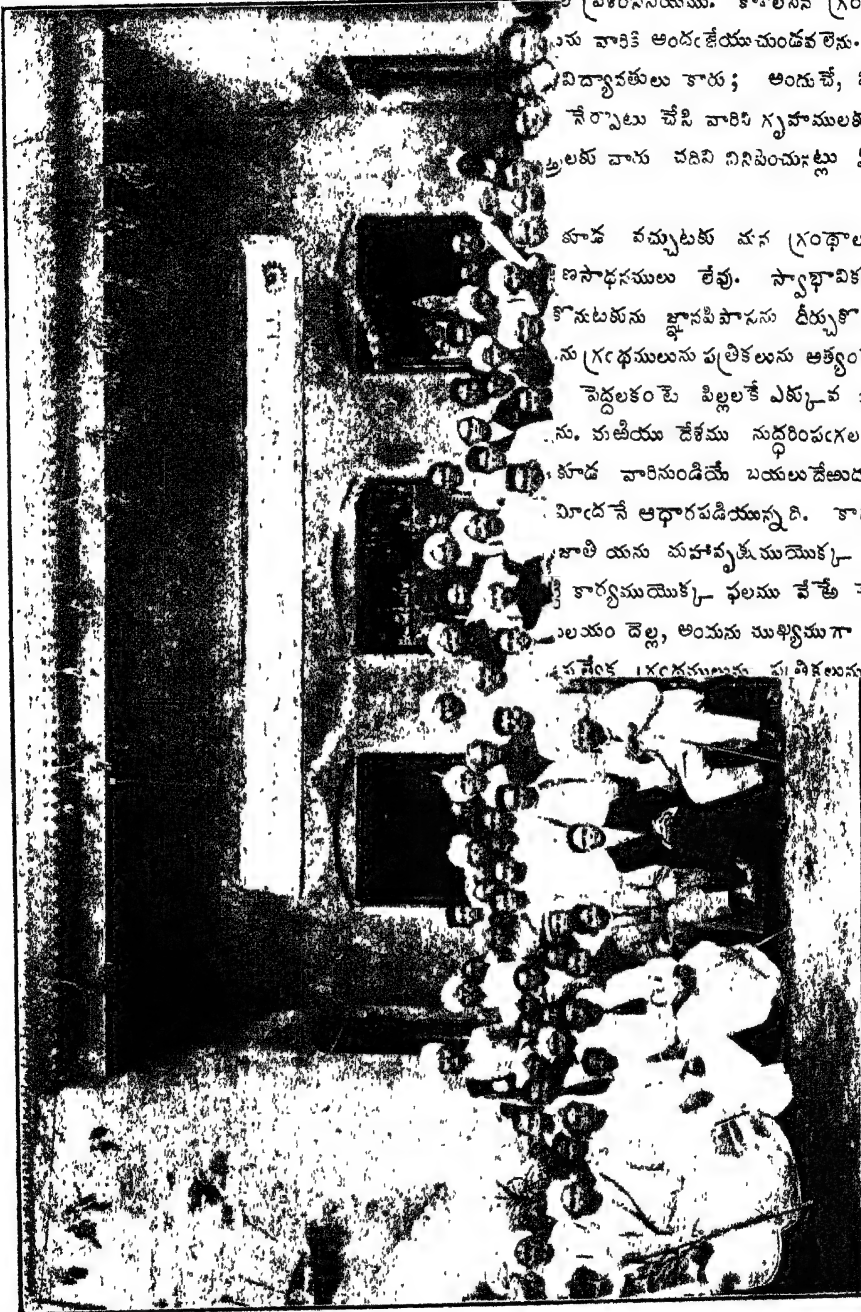
లగు తరగతులకుఁ జెందిన జను లందఱియొక్క ఉద్దేశములను ఏకముఖమునఁ బెట్టుటకై, ఇట్టి సంఘస్థాపనము మిక్కిలి ప్రాధాన్యము కాది. ఇట్టి సంఘములెట్లుండవలెనో నిరూపించుటను ప్రస్తుతింపఁబడినది.

ప్రపంచమునం దేయే భాగములం దేయే విశేషములు జరుగుచుండునో, అవి యెల్ల ప్రతిదినమును వాస్తవప్రకటనలయందు గలుగుచుండుటకుఁ గాని, గ్రంథభాండాగాగమునం దుండు సాధగ్రంథములను జదివి అందలి యమూల్యరత్నములను సులభాగింపకొనుటకుఁ గాని, ఉద్యోగస్థులు నిరుద్యోగులు వర్తకులు సామాన్యజనులు విద్యార్థులు పూర్వాచారపరాయణులు సంఘసంస్కర్తలు ఉన్నతజాతులవారు అంత్యజాతులవారు, వారు పేదగన కేల, సకలజనులను ఎవ్వోటికి వివక్షత లేకుండ పోగలుగుదునో, అట్టి స్థలమే సార్వజనికగ్రంథాలయము. విద్యార్థిదేవు యగు సాంస్కృతికదేవి బాతి మతవివక్ష గాని, గోష్ఠతనము బీదతనము అను భేదబుద్ధి గాని ఎంత మాత్రమును లేదు. న్యాయవాది కానిండు, సామాన్యముగఁ కానిండు, ఈనాంచారుఁడు కానిండు, వర్తకుఁడు కానిండు. ఇంకను ఎవరైన కానిండు, ఆమె పాదపద్మముల సన్నిధిని హెచ్చరించి జ్ఞానామృతమును తనివిదీర త్రొలవచ్చును. విజ్ఞానపిపాసను దీర్చుకొను సాంస్కృతికచతురంగము బీదవానితో సరిగా కూర్చుండి చదువుకొనిన తన పరువు తక్కువగు నని భాగ్యవంతుఁ డెంత మాత్రమును భావింపరాదు. ఈ విశాలోద్దేశములను నెఱవేర్చుటకు సంఘములను తగినంత పునాది గలవిగ స్థాపింపవలెను. గ్రంథములను పత్రికలను ఏర్పనపష్టము అన్ని తరగతుల జనులయొక్క రుచులను కనిపెట్టవలెను. జనల సాంఘికజీవనమునం దేశభాజముగ పనిచేయవలెనని తలంచు సంఘము సార్థక మగుటకు ఈ విషయములందు నిష్పాక్షికముగ నుండవలెను. ఈ విధముగ ధర్మగ్రంథాలయములను, పత్రికాపరిషత్తులను, ఒక గ్రామముయొక్క గాని పట్టణముయొక్క గాని సర్వజనులకును ఉపయోగించు సాంఘికప్రతిష్ఠాపనలై వెలయవలయును.

జను లందఱును ఒకచోట సమావేశమై పరస్పరము భావములను వెల్లడించుకొనుటయొక్క ప్రాముఖ్యమును గణుతింప శక్యము కాదు. ఇట్లు సమావేశ మగుటవలన మానవుని జీవితమును నడతను అంటియుండు స్వల్పము లగు ఆనందదుర్లభములు రాలిపోవును. భాషావిషయము గాని, శాస్త్రవిషయము గాని, రాజకీయవిషయము గాని, సంఘవిషయము గాని చర్చించునపుడు దీర్ఘాలోచనాయాతుఁడగు మేధావంతుఁడు ఇతరులను సరియైన మార్గమునఁ బెట్టఁజాలి యుండును.

కాని, ఆంధ్రదేశమునం దిప్పుడు నిలసిల్లియున్న గ్రంథాలయ

RAMA MOHANA FREE LIBRARY, BEZAWADA

మును చేయవలసియున్నది. ఈ విషయమున
ల కొన్ని గ్రంథాలయములవారు పరిశ్రమ చేయు
లి ప్రశంసనీయును. కావలసిన గ్రంథములను పత్రి
యను వారికి అందజేయుచుండవలెను. ఇంతే కాదు.
విద్యావతులు కారు; అందుచే, విద్యావతు లగు
నేర్పాటు చేసి వారికి గృహములకు సంపి, చదువు
క్రమము వారు చదివి వినిపించుకొట్టు ఏర్పాటు చేయ

మాత్రము వచ్చుటకు మాన గ్రంథాలయములయందు
నిసాధనములు లేవు. స్వాభావికముగ జిజ్ఞాసను
కొనుటకును జ్ఞానపిపాసను తీర్చుకొనుటకును వేద
ను గ్రంథములును పత్రికలును అత్యంతవశ్యకములు.
వెదలకంటె పిల్లలకే ఎక్కువ యవకాశములను
ను. చుట్టియు దేశము సుద్ధరింపఁగల మహాపురుషు
మాత్రము వారినుండియే బయలుదేలుదురు. భావిదశ
మీదనే ఆధారపడియున్నది. కావున, వారిని నిర
జాతి యను మహావృక్షముయొక్క వేళ్లను నెకలిం
కై కార్యముయొక్క ఫలము వేతే చెప్పవలయునా?
లయం దెల్ల, అందును యుఖ్యముగా ఆ మెరికాదేశము
నందొక గ్రంథములును పుస్తకమును గూడ విశేష

రామమోహన ధర్మ పుస్తకభాంధు

౯

పాశ్చాత్యనాగరతవలన మన దేశము

భాగ్యములలో సహవాసేచ్ఛ ను
కించుచున్నాము. కాని, ఈ దేశముయొక్క
నందు పూర్వము కూడ సహవాసేచ్ఛ ప్రా
చీన ప్రాచీనుల జీవితములను యశోవంతులు
శ్రమధర్మము లా కాలమున స్నేహబుద్ధి కెంత
ముటుగ పరిణమించి యుండలేదు. అయినను, ఈ
ప్రతిష్ఠాపన లన్నియు నశించియుండుటచే ఆ శ
ర్వర్థములే ఇప్పుడు సంఘాఢధారాకము లై
చేత, సహవాసమువలన సహజముగఁ గలుగవల
యును అనందమును నశించిపోవుటయే కాక, ప
లంకురించి ప్రజ్వరిల్లుచు దేశము నంతయు దహించ
ఇంతే కాక, ఉద్యోగస్థులు సామా

DR K. V. SUBBA RAO M. B. (HOMEO)

డాక్టర్ కె. వి. సుబ్బారావుగారు ఎం. బి. (హోమోపతి)

V. RAMALINGASWAMY PANTULU B. A. BOLLU

G. SREENIVASA RAO PANTULU B.A., B.L.

గోవిందరాజుల శ్రీనివాసరావుపంతులుగారు

వి. రామలింగస్వామి పంతులుగారు బి. ఎ. బొబ్బిలి

ములలో నిజముగ సార్వజనిక గ్రంథాలయము లని పిలువదగినవి బహుస్వరూపులగుచున్న వని చెప్పిన, అతిశయోక్తి యని తలంపరాదు. ఈ వాక్యము పట్టణాల్లయం దున్నవానికే గాక పట్టణములయం దుండువానికీ గూడ వర్తిండును. గ్రంథాలయము లందు స్థలములు మిక్కిలి రంజకములై వ్యాసగూర్కర్ణకములుగ నుండవలెను. స్వస్థానముగా జనులు పగలంతయు తినునపు వ్యాపారములను తామింకని సానుండుచుండునందు గ్రంథాలయమునకుఁ గాని పఠనమందిరమునకుఁ గాని విచ్చేయుదురు. అందుచే ఆ విహారంగ ప్రదేశమునందు గాని విహారము వచ్చుట కనుకూలముగ నుండవలయును. దాని మట్టును చెట్టును పెంచిన జనప్రియులుగ నుండును. గ్రంథములు అందఱికిని సులభముగ అందుకాట నుంట్లు చేయవలయును. గ్రంథాంధాగారికుండు చదువరుల నుదులకు కనిపెట్టి ఎవరికి తగిన గ్రంథములను వారి కందఁజేయుచుండవలెను. అతఁడు ఉల్లాసవంతుడై మిక్కిలి రసజ్ఞుడగు నుండవలెను. గ్రంథాలయమున కాతఁడు ప్రాణము; దానియొక్క సఫలతకు ఆతఁడే మూలము.

చదువుకొనఁగలిగినవారికి గ్రంథముల నిచ్చునంత మాత్రముననే గ్రంథాలయముయొక్క ధర్మము పూర్తి కాలేదు. దురదృష్టవశము చే మన దేశమునందు చదువుకొనఁ జాలనివారు పురుషులయందే అనేకులు కలరు. అట్టివారిలో నయమగు మిగిలినవారికి చదువు చెప్పట మిక్కిలి కష్టమగు కార్యము; కాని, వారిని జ్ఞానవంతులుగ చేయుట మనకు చేతనయిన పనియు ధర్మమును నై యున్నది. గ్రంథాలయములయందే గాక, వారు నివసించుచుండెడు గుడి నెలకు నైతము పోయి గ్రంథములను పత్రికలను జదివి బోధించి, వారి జ్ఞాననేత్రము వికసించునట్లు చేయవలెను. అప్పుడే గ్రంథాలయముయొక్క ధర్మము పూర్ణముగ నెఱవేరిన దని చెప్పవచ్చును.

స్త్రీలకును పిల్లలకును కావలసిన ఏర్పాటులు మన గ్రంథాలయములయందు లేవు. స్త్రీలు సాంఘికములగు చేరుటకు మాత్ర మభ్యంతరము లేదు. కాని, వారికి కావలసిన ప్రత్యేకమగు ఏర్పాటులు లేనిది లాభ మేమి? స్త్రీని చునను గృహధీదేవత యనియు, ఆధ్రాంగ లక్ష్మి యనియు పిలుచుచున్నారము. పురుషులతో సమానముగను సంఖ్యయందు ఎక్కువగునూడ ఉన్న ఈ లక్ష్మీదేవతలను నిరసించిన మన కిహపరములు చెందున లేవు. సంఘశరీరమున సగపాలు చలనరాహిత్యమై యుండిన, ఆ శరీరము విశేషకాలము నిలువఁజాలదు. కావున, వారు గూడ అభివృద్ధి నొందుటకు కావలసిన ఏర్పాటులను జేయుట అత్యంతవశ్యకమై యున్నది.

కొన్ని గొప్ప పట్టణములయందు స్త్రీలకు ప్రత్యేక గ్రంథాలయములను పఠనమందిరములను తదితరసంఘములను ఏర్పడుచున్నవి. ఇది కుదినూచకమే కాని, దేశమునందున్న స్త్రీలందఱును గాఢాంధకారమున మునిగియున్నప్పుడు ఈ స్వల్పమగు పని ఆవగించుట దుష్కారమైనను కాదు. కావున, చందా లేమియు తీసికొనకుండఁగనే స్త్రీలు చదువుకొనుటకు గ్రంథములను పత్రికలను వారి గృహములకు పంపు నేర్పాటును ప్రతి గ్రంథాలయమున

ప్రతి పఠనమందిరమున చేయవలసియున్నది. ఈ విషయమున ఆంధ్రదేశమునఁ గల కొన్ని గ్రంథాలయములవారు పరిశ్రమ చేయుచుండుట మిక్కిలి ప్రశంసనీయును. కావలసిన గ్రంథములను ప్రతి కలను ప్రసాదించుచు వారికి అందఁజేయుచుండవలెను. ఇంతే కాదు. స్త్రీలందఱును విద్యావతులు కారు; అందుచే, విద్యావతులగు కొందఱు స్త్రీల నేర్పాటు చేసి వారిని గృహములకు పంపి, చదువు కొనఁజాలని స్త్రీలకు వారు చదివి వినిపించునట్లు ఏర్పాటు చేయవలెను.

పిల్లలు కూడ వచ్చుటకు మన గ్రంథాలయములయందు బొత్తిగా ఆకర్షణసాధనములు లేవు. స్వాభావికముగ బిడ్డలను సంతృప్తిపఱచుటకును జ్ఞానవిహారము దిద్దుకొనుటకును పెద్దలకువలె పిల్లలకును గ్రంథములను పత్రికలను అత్యంతవశ్యకములు. విద్యాభివృద్ధికై పెద్దలకంటె పిల్లలకే ఎక్కువ మనకాశములను కలుగఁజేయవలెను. చుట్టియు దేశము సుదూరంపఁగల మహాపురుషులును స్త్రీలును కూడ వారినుండియే బయలుదేలుదురు. భావిదశ యంతయు వారిమీదనే ఆధారపడియున్నది. కావున, వారిని నిరసించుట భారతజాతి యను మహావృక్షముయొక్క వేళ్లను నెకలించుటయే. అట్టి కార్యముయొక్క ఫలము వేతే చెప్పవలయునా? పాశ్చాత్యదేశములయందు దెల్ల, అందును ముఖ్యముగా ఆమెికాదేశమునందు, పిల్లలకు ప్రత్యేక గ్రంథములను పత్రికలను గూడ విశేషముగ కలవు. గ్రంథాలయములయందు వారు చదువుకొనుటకు ప్రత్యేకమందిరములను, వారికి బోధించుటకు ప్రత్యేక భాండాగారి కులును కూడ కలరు. ఆ దేశములయందు చున్న గ్రంథాలయములలో పిల్లలు చదువుకొనుట కెన్ని సౌకర్యములు కలవో ఊహించుటకైన మనకు కష్టమే. ఏ మందురా? అట్టి సౌకర్యములు మన దేశమునందు పెద్దలకు కూడ లేవు.

మన దేశమునందు దిత్తరభావములలో పిల్లలు చదువుకొనఁదగిన ప్రత్యేకగ్రంథములను పత్రికలను కొంతవఱకు నను కలవు. కాని, ఆంధ్రభాష ఈ విషయమున మిక్కిలి వెనుకబడి యున్నది. ఈ విషయమై తగినవారు పూనుకొని పనిచేయవలసి యున్నది.

ఈ విధముగ గ్రంథాలయములకు, సాంఘికాన్నత్యమునకు, వలయు సౌకర్యముల నెల్ల కల్పించుట విధిమై యున్నది. ప్రారంభ దశయందు మన మీ సౌకర్యముల నన్నిటిని సమకూర్చులేక పోవచ్చును. అంత మాత్రముచేత నిరాశ పొందవలసిన యగత్య మెంత మాత్రమును లేదు. స్వల్పముగ మనము ప్రారంభించినప్పటికిని, దాని యుపయోగము, పట్టుదలతో పనిచేయుచుండినచో, క్రమక్రమముగ నభివృద్ధి యగును.

ప్రతిపట్టణమునందును పల్లెయందును గూడ, గ్రంథాలయమునైన పఠనమందిరమునైన స్థాపించుటకు దేశాభివృద్ధి కోరువా రందఱును నిరంతరము పాటుపడుచుండవలెను. ఉద్యోగస్థులను నిరుద్యోగులను, పూర్వాచారపరాయణులను నవినయస్కర్తలను, అగ్రవర్ణములవారిని అంత్యవర్ణములవారిని, పిల్లలను పెద్దలను, అందఱును ఆచట

చేయుటకు ప్రయత్నింపవలెను. ఏ జాతియొక్క వాగ్గతాభివృద్ధి
 కైనను, సాంఘిక స్వేచ్ఛ మె ప్రధానము; ఈ సాంఘిక స్వేచ్ఛను
 సంపూర్ణ సాంస్కృతిక గ్రంథాలయములు ప్రధానసాధనములు.

II సూచి వేంటువరసించుము గారు

ఆంధ్రదేశీయుల యభివృద్ధికి కొంత కష్టము పాటుపడుచున్న
 యుద్వ్యయములలో గ్రంథాలయోద్యమ మొకటి. క్రీస్తు
 శకము 1905 వ సంవత్సరము ఆ ప్రాంతమున మన భరతఖండమున
 నుద్భవించిన స్వదేశాదోళనము ఆంధ్రదేశమున కూడ వ్యాపించి,
 ఆంగ్లల మనంబులలో స్వదేశసత్తువులయందును భాషయందును
 అభిమానమును పుట్టింపసాగెను. ఇందుకు ఫలితముగ, అదివఱకు
 దేశభాషలందు మిక్కిలి యాదాసీన్యము వహించెను ఆంగ్లవిద్యా
 పాఠశాలలో కొందఱు తమ కత్తియుక్తులను ఆంధ్రభాషాభివృద్ధి
 కొరకు వినియోగింప మొదలుపెట్టెరి. దేశభాషాపత్రికలు కొన్ని
 విద్యావంతుల యాజమాన్యము క్రిందికి వచ్చి సర్వజనాప్లాదకరముగ
 ప్రచురింపబడసాగెను. ఇంతే కాక, ప్రకృతిశాస్త్రసంబంధ మైన
 ట్టియు, చుహాపురుషుల జీవితములను గూర్చిన ట్టియు, శతచరిత్రలను
 గూర్చిన ట్టియు గ్రంథములు, వానికొకటై ప్రత్యేకముగ స్థాపింపఁ
 బడిన సాంస్కృతికసంఘముల పక్షమున గ్రంథమాలాసంఘముగ ప్రచు
 రింపబడసాగెను. నూతనముగా వెలువడుచున్న ఈ గ్రంథములను
 దేశభాషాప్రకటనలను తెప్పించి చదువుకొనుటకై అచ్చటచ్చట
 పట్టణములందును పల్లెలందును సంఘము లేర్పడ మొదలుపెట్టెను.
 ఈ సంఘములే రానురాను అభివృద్ధి చెంది తుదకు మన సాంస్కృతిక
 ధర్మగ్రంథాలయములుగ పరిణమించినవి. ఈ గ్రంథాలయము లన్ని
 యుజనసామాన్యమునందు విద్యావ్యాపకము చేయుటయే ముఖ్యో
 ద్దేశముగాఁ గలవై యున్నవి. ఈ యుద్దేశమును నెఱవేర్చుటకు వేఱు
 వేఱు సంఘములు వేఱువేఱు మార్గముల నవలంబించుచున్నవి.
 ఇట్లు ఈ సంఘముల సంఖ్య రానురాను హెచ్చుచు, తమతమ
 యుద్దేశములను కార్యాచరణలోనికి తెచ్చుట కవలంబించు మార్గ
 ములు పలు తెఱంగుల ప్రసరించుచుండ, బైజవాడయందలి రామ
 మోహన ధర్మపుత్రకళాండాగార సంఘముయొక్క సభ్యులు,
 ఆంధ్రదేశమందలి గ్రంథాలయములనుండి ప్రతినిధులను రావించి
 యా ప్రతినిధుల సభలో గ్రంథాలయోద్యమముయొక్క యభి
 వృద్ధిని గూర్చి ముచ్చటించినచో నుద్యమవ్యాపనమున కెక్కువ యుప
 యోగకరముగ నుండు నని తలంచి, అట్టి సభను ద్వితీయాంధ్ర
 మహాజనసభతో పాటు 1914-వ సం. ఏప్రిల్ 10-వ తేదీన బైజ
 వాడ పట్టణమున సమావేశము చేయించిరి. ఆ సభలో, ఆంధ్రదేశ
 మందు ప్రస్తుత మున్న గ్రంథాలయముల నభివృద్ధి నొందించుటకును,
 క్రొత్త గ్రంథాలయములను స్థాపించుటకును, గ్రంథాలయోద్యమము
 ప్రఖ్యాతి గాంచిన దేశములయందీ విషయమున జరగు కార్య
 క్రమమును మన దేశమందుఁ గూడ దేశకాలపాత్రములకు తగినట్లు
 మార్పుచేసి ప్రవేశపెట్టుటకును, "ఆంధ్రదేశ గ్రంథభాండాగార

కావున, సంపూర్ణ సాంస్కృతిక గ్రంథాలయములు 140 ప్రదేశ
 మునందంతటను నెలకొల్పుటకు దేశాభివృద్ధి భాషాభివృద్ధి
 లను అనుచు హాజరులు ప్రయత్నింతుమనగా!

సంఘ" మను పేరుతో ఒక సంఘము స్థాపింపఁబడి, దానిని
 బైజవాడ కార్యస్థానముగా చేయఁజేసెను.
 ఈ సంఘమునాటి మొట్టమొదట పూనుకొనిన సన్నిహితు
 దేశమందలి గ్రంథాలయము లన్నిటియొక్క చరిత్రను నీతి నంత
 వఱకు సంపాదించి, గ్రంథరూపముగ ప్రచురించుటయే యుద్దేశ్యం.
 ఇందుకొకటై 30 ప్రశ్నలతో కూడియున్న కాగితములను నెల్లిన
 వఱ కెల్ల సంఘములకు పంపి జవాబులు తెప్పింపఁబడినవి. సంఘము
 వారికి తెలియని గ్రంథాలయముల చరిత్రను పంపుటకు ఆచూకీలు
 ముల కార్యదర్శులు పత్రికా ముఖమున ప్రార్థింపఁబడినవి. ఇట్లు గం
 పాదించబడిన చరిత్రవలన 1915-వ సంవత్సరము ఏప్రిల్ నెలవఱకు
 168 గ్రంథాలయము లున్నట్లు లెక్కకు వచ్చినవి. ఇందు 1914-వ
 సం. ఏప్రిలు మొదలు 1915-వ సం. ఏప్రిల్ వఱకు 30 సంఘము
 లేర్పడినవి. 1915-వ సం. ఏప్రిలునుండి యుద్వేషితవఱకు 70 సంఘ
 ములు నూతనముగా స్థాపింపఁబడినవి. ఈ సంఘము లన్నిటియొక్క
 చరిత్రయు నూతనముగా తయారు చేయుటకు తిరిగి ప్రశ్న
 పత్రములు సంఘములకు పంపఁబడినవి. అవి యన్నియు దేశ
 పిమ్మట తిరిగి నూతనముగ ఆంధ్రదేశగ్రంథాలయ చరిత్ర ప్రచు
 రింపఁబడును. ఇట్లే యీ యుద్వ్యయముయొక్క యభివృద్ధిని
 తెలిసికొనుటకుఁగాను ప్రతి సంవత్సరము చరిత్ర ప్రచురింపఁ
 బడుచుండును. ఈ వ్యాసమునం దియ్యవఱకు సంఖ్య లన్నియు
 1915-వ సం. ప్రచురింపబడిన చరిత్రమునుండియే గ్రహింపఁబడినవి.
 1915-వ సం. ఏప్రిల్ నెలవఱ కేర్పడిన 168 గ్రంథాలయములలో
 నైదు శ్రీల యుపయోగముకొరకు, శ్రీలవలననే స్థాపింపఁబడినవై
 యున్నవి. తక్కినవానిలో చాల సంఘములయందు పురుషులు
 శ్రీలును గూడ సామాజికులుగ నున్నారు. ఈ సంఘము లన్నిటి
 యందును ప్రజాసామాన్యమున కందఱకును ధర్మముగా పుస్తకము
 లను వార్తాపత్రికలను ఉపయోగించుకొను సౌకర్యము గలదు. 19
 సంఘములకు సొంత భవనము లున్నవి. 12 సంఘములచే పాఠ
 శాలలు గూడ నిర్వహింపఁబడుచున్నవి. 22 సంఘముల యాజ
 మాన్యము క్రింద పురాణపఠనము జరగుచున్నది. కొన్ని సంఘముల
 వారు మాజిక్కు లాంతరు సాహాయ్యముతో ప్రజాసామాన్యమున
 కుపయోగ మగునట్లు ప్రకృతిశాస్త్రములను గూర్చియు ఆరోగ్య
 శాస్త్రమును గూర్చియు నీతిసంబంధ మైన ట్టియు ఉపన్యాసముల
 నిచ్చుచున్నారు. గంటాము జిల్లా రంభ యను గ్రామమందలి గ్రంథా
 లయసంఘము గ్రామమునందు దీపములు పెట్టుటకు సదుపాయముల
 నేర్పవలసి పట్టణపారిశుధ్యమును గూర్చి పాటుపడుచున్నట్లు తెలియు
 చున్నది. ఒక సంఘమువారిచే పారిశ్రామిక వస్తుప్రదర్శనము జరపఁ

బడినది. పని సంఘములవారు బహుమతి పరీక్షలను జరపి తన్మూలమున విద్యాభివృద్ధికి తోడ్పడుచున్నారు. నాలుగు సంఘములవారు గ్రంథములను కరప్రతములను ప్రచురించుటకు పూనియున్నారు.

ప్రతి గ్రంథాలయమందును కొలదిగనో గొప్పగనో గ్రంథములును వాగ్దాప్రకలును ఉండును. ఇం దన్నిటికంటె నెక్కువ గ్రంథములు గల గ్రంథాలయమందు 5,000 గ్రంథములును, చిన్న గ్రంథాలయములయందు 200 గ్రంథములును గలవు. ప్రతి సంఘమునకును దానికి తగినట్లు గ్రంథసామగ్రితో పాటు కజ్జిసామానములు తదితర పరికరములును కలవు.

గ్రంథాలయములను జిల్లాలవారితో భాగించినచో నీ క్రింది యంశములు తేలుచున్నవి:

జిల్లా	గ్రంథాలయసంఖ్య
కృష్ణాజిల్లా ...	48
గుంటూరుజిల్లా ...	83
నిజామురాజ్యము ...	12
విశాఖపట్టణము జిల్లా	6
కర్నూలు "✓	(2)✓
సేలము "✓	2
గోదావరి "✓	83
నెల్లూరు "✓	12
అంజాము "✓	6
కడప "✓	8
బళ్లారి "✓	2
నాగపూరు "✓	1
మొత్తము	160

ఆంధ్రసారస్వతసం గున్న గ్రంథనామముల నన్నిటిని వీలై సంతకముతో సంపాదించి వానియందు గల యంశములను బట్టి యా గ్రంథములను విభజించుట యీ సంఘమువారు పూనుకొనిన రెండవ పని. ప్రస్తుతము బరంపురము నాస్త్రపురము వెలిదండ్ర శ్రీనివాస రావు గారి సంఘపక్షమున నీ పనిని నిర్వహించి యాంధ్రలోకము యొక్క కృతజ్ఞతకు పాత్రులైరి. ఇదివఱకు 4,000 గ్రంథములు విభజింపబడినవి. మిగిలిన గ్రంథనామములను కూడ సంపాదించి విభజించుటకు ప్రయత్నములు జరుగుచున్నవి.

గ్రంథాలయశాస్త్రము నాంధ్రదేశమందు వ్యాపింపజేయుటకును, మన యాంధ్రవాఙ్మయ మిదివఱ కేయే మార్గముల నవలంబించి యెట్టిభివృద్ధి నొందెనో పరిశోధనవలన గ్రహించి సజీవముగా నుండి దేశాభివృద్ధికి సాధనముగాఁ జేయవలె నన్న మన సారస్వత మేయే మార్గముల నవలంబింపవలెనో అందుకు మన మెట్టి ప్రయత్నములు చేయవలెనో యను విషయములను లక్ష్య లక్షణ సమన్వితముగ చర్చించుటకు "గ్రంథాలయసర్వస్వ" యను పేరుతో సంవత్సరమునకు నాలుగు పుస్తకములు ప్రచు

రించుట, గ్రంథాలయసంఘమువారు మొదలిడిన మూడవ పనియై యున్నది. ఈ గ్రంథము లిదివఱకు రెండు వెలువడినవి; మూడవ గ్రంథము సిద్ధమగుచున్నది. ఈ గ్రంథముల దినది నాభివృద్ధి గాంచుచు మైనూరు మొదలగు దూరదేశంబులందలి యాంధ్రుల నునంబులను నైత మాకర్పించుచున్నది. పరిమేష్యుడే గ్రంథమాలాసంపాదకులకు తగిన యుత్సాహమును కార్యదీక్షయు నిచ్చి గ్రంథమాల నభివృద్ధి చేయుగాత!

ఆంధ్రదేశమం గున్న గ్రంథాలయముల నభివృద్ధి నొందించుటకును, నూతనగ్రంథాలయముల నేర్పజుచుటకును సంచార కార్యదర్శుల నేర్పజుచుటను గూర్చి యాలోచించుట సంఘమువారు ప్రకృమించిన నాల్గవ పని. కార్యదర్శుల నేర్పజుచుటను గూర్చి యాలోచింపకముందు, ఆంధ్రదేశము నంతయు వెలువేలు భాగములుగా విభజించి యొక్కొక్క భాగమం దొక్కొక్క సభ్యుడను సంచారము చేసి యచ్చటి గ్రంథాలయోద్యమాభివృద్ధిని గూర్చి పనిచేయునట్లేర్పజుపరచెదను. ఇట్లు పలు సంఘములు సాంఘికలక్ష్యచే దిర్ఘింపఁబడుటయు కొన్ని నూతనసంఘములు స్థాపింపఁబడుటయు జరిగినది. ఆంధ్రదేశ మంతటను తిరుగుట కొక్క సంచారకార్యదర్శు నేర్పజుచినచో పని తృప్తికరముగ జరగదు గావున, కొన్ని చోట్ల తాలూకా కొకరును, మరికొన్ని చోట్ల జిల్లా కొకరును ఏర్పడుట ముఖ్యకర్తవ్యము. ఇట్లు కొన్ని కొన్ని తాలూకాలో సంచారకార్యదర్శు లేర్పడుచున్నారు.

ఇంతవఱ కీ యుద్యమముయొక్క చరిత్ర కొంతవఱకు తెలుపఁబడినది. ఇంక నీ యుద్యమముయొక్క ప్రాప్త్య పెద్దియో, ఆ ప్రాప్త్యమును కార్యగూఢమున పరిమింపజేయుట కీ గ్రంథాలయ సంఘము లెట్లు సాధనములు కాలగలనో చెప్పవలసియున్నది.

జనసామన్యమునం దంతటను విద్య వ్యాపింపజేయుటయే ఈ యుద్యమముయొక్క ప్రమాణధి. ఇంతవఱకు మన దేశమున విద్య వ్యాపింపజేయుటకు పాతశాలలే ముఖ్యసాధనములుగా నున్నవి. ఈ పాతశాలలవలన జను లందఱికి విద్య యబ్బట లేదు. మరియు పాతశాలలందు విద్య నభ్యసించినవారు కూడ జ్ఞాన మనంతము గనుక యావజ్జీవము జ్ఞానసముపార్జనమున ప్రయత్నింపవలసినవారుగా నున్నారు. చతురత్వగంధొగమువలన జ్ఞాన సముపార్జనము చేయుట కశక్తు లగువారికిని విద్యావంతులకును కూడ విద్యాభివృద్ధి చేసికొనుటకు గ్రంథాలయములు మిక్కిలి యుపయుక్తములు.

పరిశీలించినచో మన దేశమునందలి జను లందఱి నాఱు భాగములుగా విభజింపవచ్చును. ఆంగ్లభాషయందు పాండిత్యము వహించి తన్మూలమున జీవనోపాధి కల్పించుకొని సామాన్యముగా పట్టణములందుండెడివారు మొదటి తరగతి. ఏ స్కూలు ప్రైవటు పరీక్షవఱకు చదివి చదువు తుదముట్టక విఫలమనోగళ్ళు యభ్యసించిన విద్య విత్తకారి గాక, పల్లెలను పట్టణములను ఆశ్రయించియుండువారు రెండవ తరగతి. ఎరిమెంటరీ స్కూలులో చదివడి విద్యను మాత్రమే

యభ్యసించి పిమ్మట చదువక సాంప్రదాయముగా తన యింట వచ్చుచున్న వ్యవసాయముతో మరెయితరవృత్తితో ఆవలంబించువారు మూడవ తరగతి. పొట్ట పొడిచిన నక్షరము లేనివారు నాలవ తరగతి. మన పూర్వసాంప్రదాయముల ప్రకారము సంస్కృతమందును ఆంధ్రమందును ఉన్న విద్య నభ్యసించి విద్యావంతులుగ నున్నవారై దవ తరగతి. మన పాఠశాలలయందు విద్య నభ్యసించెడువారు ఆఱవ తరగతి. ఈ యాఱు తరగతులవారును తాము విద్య నభ్యసించుచు, తక్కిన తరగతులలో చేరిన తమ సోదరులకు విద్యాదానము చేయుట కి గ్రంథాలయసంఘముతో పరమసాధనములు. మొదటి తరగతివారగు నింగ్లీషుభాషాకోవిదులు తామిదివఱకు సంపాదించిన జ్ఞానము నభివృద్ధి పొందించుకొనుటకును రూఢిపఱచుకొనుటకును గ్రంథాలయములను సేవింపవలసినవారై యున్నారు. వారు తాముద్వైధ్యములయందు తెలిసికొనిన విషయములను జనసామాన్యమునకు తెలియునట్లు పుస్తకరూపమున తేటతెల్లముగ బోధించినచో తమకును తమ సోదరులకును ఎంతయో యుపయోగకరముగ నుండును. ఆంగ్లవిద్యను కొంచెముగా నభ్యసించి విఫలమనోరథులైన పట్టాభ్యర్థులైన తమ గ్రామస్థుల నందఱను గ్రామసంఘముల యంద రణక్రింద చేర్చి తాము చదువుకొనిన ప్రకృతి శాస్త్రపాఠములు చరిత్రలు మొదలుగాఁ గల గ్రంథములను ఆంగ్లమునఁ గాని, యాంధ్రమునఁ గాని చదివి బోధించినచో మితి లేని లాభము కలుగును. అట్టివారును తమ గ్రామమందలి పండితుల సాహాయ్యమున సంస్కృతాంధ్రముల నభ్యసించి మన దేశసాంప్రదాయములను భాషార్యాదలను గ్రహించి కృతకృత్యులు కావచ్చును.

ఇట్లు గ్రంథములనుండి చదివి యితరులకు బోధించుటచే నిరక్షరకుత్తులు గూడ జ్ఞానమును సంపాదించుకొనుటకు మార్గమగును. గ్రంథములనుండి చదువుటవలననే గాక మృజిక్కు లాంతరు మొదలగు యంత్రసాహాయ్యములవలనను జనసామాన్యమునకు తెలియునట్లు ప్రకృతిశాస్త్రము పాఠశుద్ధ్యము మహాపురుషుల జీవితములు మొదలగు నంశములను గూర్చి యీ సంఘముల యాజమాన్యము క్రింద నుపన్యాసరూపమున బోధింపవచ్చును. సంస్కృతాంధ్రపాండిత్యము గల విద్వాంసులు పురాణపఠనరూపమునను తదితరముగను తామభ్యసించిన విద్యను తమ సోదరులకు బోధించుచు ఆంగ్లభాషాపరిచయము గలవారి సాహాయ్యముతో నూతనముగ పరిశోధనముచే కనిపెట్టబడు ప్రకృతిరహస్యములను గూర్చియు చరిత్రాంశములను గూర్చియు జ్ఞానసముపార్జనము చేయవచ్చును. ఇంక ఆఱవ తరగతివారగు బాలురున్నారు. కొంచె మిడు గల బాలురు గ్రంథముల నుపయోగించుకొను శక్తి గలవారై తన్ములమున లాభమును పొందుదురు. శిశువులు కూడ గ్రంథాలయములవలన పొందెడు లాభములు కడు మెండు. ఉపాధ్యాయుల సాహాయ్యముతో గ్రంథాలయములకు పనిసిల్లలను రావించి చిత్రపటముల మూలమునను కథారూపమునను వారికి జ్ఞానములవడునట్లు చేయుట కూడ గ్రంథభాండాగారాధికారుల విధియై యున్నది. ఇంతే గాక, చారి

తథలు భజనలు మొదలగువానివలన జ్ఞానము నశి నగుటయు వెదజల్లవచ్చును. ఇట్లు గ్రంథాలయములు అన్ని తరగతుల జనాకును విద్యాదాయకములై దేశాభివృద్ధికి ముఖ్యసాధనములుగా వెలయుచున్నవి.

కావున, గ్రంథభాండాగారము లన పుస్తకములను చేర్చిపెట్టి స్థలములను గ్రంథభాండాగారికుఁ డన ఆ పుస్తకములను భద్రపఱచు కాపరియు కారను సంగతి విశేషమగుచున్నది. గ్రంథభాండాగారమున్నట్లు జను లందఱికి తెలియుటకై ప్రయత్నము చేయుటయు, వారి నా గ్రంథాలయమున కాకర్షించి వారివాఁగుదులనుబట్టి యు అధికారములను బట్టియు జ్ఞానోపార్జన చేసికొను సమసాయములను వారికి కల్పించుటయు గ్రంథాలయాధికారుల విధియై యున్నది.

ఇంతవఱకును గ్రంథాలయముల పక్షమున జగగ్రంథిసభిము జరగవలసినట్టియు పనిని గూర్చి చర్చింపఁబడినది. ఇది ముందు ప్రస్తుత మేర్పడియున్న సంఘముల పక్షమున జగమిన్న పనిని గూర్చియు అందువలనఁ గల్గుచున్న ఫలమును గూర్చియు ప్రస్తావించఁ బడును.

చాలవఱకు గ్రంథాలయములు సంపత్తిగోత్యకములు జగపుచున్నవి. ఇందు కొన్ని గ్రంథాలయము లొక దినమును గొన్ని రెండు దినములను కొన్ని మూడు దినములును గూడ నీ యుత్సవముల జరపుచున్నవి. ఈ సందర్భమున మోక్షముగ నుండు విద్వాంసులను రావించి నకలజనులకు నుపయోక్తముగను నాష్టాదశకముగను నుండునట్టి విషయములను గూర్చి యుపన్యాసములు జరపఁబడుచున్నవి. ఈ సంతోషోత్సవముల మూలమున కలుగుచున్న లాభములు కడు మెండు. మన దేశమందలి విద్వాంసులు లెనరో దేశ మంతటికిని తెలియుట కాధారముగ నున్నది. ఆంధ్రరాష్ట్రమందలి యొక భాగమునుండి మరియొక భాగమున కాహ్వనము చేయఁబడి విద్వాంసు లరుదెంచుచు నుపన్యాసము లిచ్చుచుండుటచే, ఆంధ్రదేశమందంతటను సమప్తిభావ మభివృద్ధి నొందినట్ల కి యుత్సవములు సాధనము లగుచున్నవి. వైభాము గాష్ట్రము లోని మ్రోదరాబాదునందు నెలకొల్పఁబడియున్న కృష్ణదేవరాయ ఆంధ్రభాషానిలయ సంఘమువారు చిలకమర్రి లక్ష్మీనరసింహము గారిని తమ సంఘవర్ధంతృత్వమున క్షగ్రాసనాధిపత్యము వహించుట కాహ్వానము చేసి తదంగముగ వారి కా రాజధానిపట్టణమగు నన్యూనపత్రము నొసంగినపుడు వైభాము రాష్ట్రమందలి యాంధ్రుల మనఁబులందును బ్రిటీషు పరిపాలనలో చేరిన యాంధ్రుల మనఁబులందును నెట్టి యుత్సాహము జనించెనో అట్టి భావ మనుభవైక చేద్యము. ఇందువలన ప్రపంచమందై కశ్యభావమును పుట్టించుటకు మాతృభాష పరసపేదినట్టి దను నంశము వ్యక్తీకరింపఁబడి ననుట సాహసము కాదు. గౌరవనీయులగు ఓంగ్ల వేంకట రామారెడ్డి గారు బెజవాడ రామమోహన భాండాగారధవన ప్రవేశ మహోత్సవ సమయమున నగ్రాసనాధిపత్యము వహించినప్పుడును ఇట్టి భావమే వ్యక్తీకరింపఁబడినది.

ఇట్టి సంఘములు జనులనుం దై కిమత్తమును సుక్రవర్తనను ఆభివృద్ధి చేయుచున్నవి. జ్ఞానాభివృద్ధి చేసికొనుటకు జను లొక సంఘముగఁ గూడినపుడు తాము సంపాదించుకొను జ్ఞానము తమ తోడివారలకుఁ గూడ నలవడునట్లు చేయుటకు తగిన విధానములను కల్పించుటకు ప్రయత్నించుట సహజమే కదా? ఈ సంఘముల యజమాన్యము క్రింద రాత్రిపాఠశాలలును, వాలికాపాఠశాలలును, బహుమతిపరీక్షలును, గ్రంథములయొక్కయు కరపత్రములయొక్కయు ముద్రణమును జరగుచుండుట యిందుకు తార్కాణముగ నున్నది. ఇంతే గాక, తాము చదువుకొని తెలిసికొనిన యంశములను రూఢిపఱచుకొనుటకును, తమ తోడివారలకుఁ గూడ బోధపఱచుటకును, ఈ సంఘముల పక్షమున వారమున కొక తూరి సాంఘికులు తాము చదివి గ్రహించిన యంశములను ఉపన్యాసరూపముగ చెప్ప నట్టి యేర్పాటు లున్నవి.

మరియు నీ సంఘములలో కొన్ని చట్టముల ప్రకారము రిజిస్టరు చేయఁబడినవి. ఈ సంఘము లన్నియు సామాన్యసంఘముచేతను కార్యనిర్వాహకసంఘముచేతను పరిపాలితము లగుచున్నవి. ఈ సంఘము లన్నియు నిబంధనలకు లోబై నడపఁబడుచుండును. ఆ దాయవ్యయములు తెలియుటకును, సంఘముయొక్క ఆస్తి తెలియుటకును తగిన లెక్క లుంచఁబడి, సంవత్సరాలమున నీ లెక్కలన్నియు నాడిటరుచే సరిమాడఁబడి, ఆదాయవ్యయములను తెలియఁ జేయు పట్టిక ప్రచురింపఁబడుచుండును. సభ లెట్లు జరపవలెనో, తీర్మానములను ప్రవేశపెట్టుట యెట్లో, దానిని నిర్వహించు టెట్లో సంఘములందు సాంఘికులు నేర్చుకొనుచున్నారు.

ఆధునికాంధ్రగ్రంథాలయోద్యమము స్వదేశాందోళనముతో పుట్టిన దని చెప్పియుంటిమి. ఇందువలన మా యభిప్రాయ మేమనః గ్రంథాలయస్థాపన, ప్రత్యేకోద్యమముగా మన దేశమున వ్యాపించుటకు ప్రారంభించినది 1905-వ సం. ప్రాంతమున అని గాని, అది వఱకు ఆంధ్రగ్రంథాలయములు మన దేశమున లేవని కాదు. 1892-వ సం. న కీర్తిశేషురా లయిన ఓక్టోబరు మహారాష్ట్ర గారి డైరీయందు జూబిలీ సందర్భమున కృష్ణా జిల్లా భీమవరము తాలూకా కుముదనల్లి గ్రామమున వీరేశలింగకవిసమాజ మను పేరుతో ప్రస్తుతగ్రంథా

లయముల వందలనట్టి యుద్దేశములతోనే ఒక సంఘము స్థాపింపఁబడి దినదిసాభివృద్ధి గాంచుచున్నది.

మన గాల యెట్టేటు జమీందారు గారును, కీర్తిశేషు లగు రావిచెట్టు రంగారావు గారును 1901-వ సం. సెప్టెంబరు 1-వ తేదీని నైజాము రాష్ట్ర రాజధాని యగు హైదరాబాదునందు “కృష్ణదేశ రాయ ఆంధ్రభాషానిలయము”ను స్థాపించియున్నారు. ఈ సంఘము 1500 గ్రంథములతోను నూటయేబదిమంది చందాదారులతోను రు 1166-0-0 ల మూలధనముతోను విరాజిల్లుచున్నది.

1900 ల సంవత్సరమున ప్రస్తుతము “సార్వజనికగ్రంథాలయ” మను పేరఁ బరచుచున్న “వీరేశలింగపుస్తకభాండాగారము” నాశము కృష్ణారావు గారిచే రాజమహేంద్రవరపట్టణమున స్థాపింపఁబడి 5,000 గ్రంథములతోను 150 మంది పాఠకురాండ్రతోను 206 మంది మగ చందాదారులతోను విరాజిల్లుచున్నది.

ఇంతవఱకు ఈ యుద్యమముయొక్క చరిత్రయు ఇందువలన దేశమునకుఁ గలుగు లాభములును ఈ యుద్యమపక్షమున జరగుచున్న కృషియు ప్రస్తావన చేయఁబడినవి; ఈ యుద్యమమునందు దేశాభివృద్ధికి ముఖ్యసాధనములగు బీజము లివిడియున్నవి. ఇందువలన రాఁగల లాభ మంతయు దేశమునకు చేకూరవలె నన్న ఇష్ట డిందుకై పాటుపడుచున్న కొలఁది సంఖ్య గల యువకు లీ పనిని నిర్వహించుటకు చాలరు. ధనవంతులు ధనము సర్పింపవలెను. విద్యావంతులు తమ విద్యను ధారవోయవలెను. విక్రాంతి కలవారు తమ విక్రాంతి సమయము నిందుకొఱకే వినియోగింపవలెను. అప్పుడే మన యాంధ్ర రాష్ట్ర మభివృద్ధికి వచ్చును. అప్పుడే మన దేశమునుండి యజ్ఞాన దేవతను పారదోలఁగల్గుదుము. అప్పుడే ఆంధ్రులు ప్రత్యేకవృత్తి కలవా రనియు వారికిఁ గూడ ప్రత్యేకవిజ్ఞాన ముండియున్న దనియు తోడి జాతులవారు గ్రహించుటకు అవకాశము కల్గును. అప్పుడే ఆంధ్రులకు పూర్ణమైన సభ్యత లభించును. కావున నో యాంధ్ర మహాజనులారా! దేశాభిమానులారా! భాషాభిమానులారా! ఈ కృతక వాసనయందున్న గ్రంథాలయోద్యమమునకు తాము కేలాత నొసఁగి దానిని దేశాభివృద్ధి సాధకముగఁ జేయుఁడు.

సత్తు నసత్తు నాక ననసంఖ్యయుఁ బోలె ననేకసంపదా

పత్తతి తక్ గుణించిన, స్వభావగుణం బెపుడు వికల్పతా

వృత్తిని రూపభేదగుణవృద్ధుల నొందిన నొందు గాక, తా

మొత్తముమీఁదఁ గోల్పడదు ముల్కొనయంతయు నాత్మభావముక.

చ. పరవిషయంబులం దొకని భావము నిర్మలతార్జవంబులక

బరఁగును గాక, యయ్యదియె స్వార్థమునక బ్రసరించునంతనే

యురుకుటిలత్వ మూని కల యున్ని- బయల్పడ రంగు లీనఁగా

దొరఁగొను, గాజుపల్లకఁ దోచు ప్రభాఘుజురేఖ చూడ్చునన్. — కా. గో. రా.

విజయనగరము మహారాజు గారి కళాశాల

కళాశాల మొట్టమొదట 1857-వ సం. న విజయనగర

సంస్థానాధీశులు మహాపండితులు విద్యాభిమానులును నగు మహారాజా సర్ విజయరామ గజపతి గారిచే చిన్న పాఠశాలగా స్థాపింపబడినది; 1868-వ సం. న ఉన్నతపాఠశాలగా చేయబడినది; 1879-వ సం. రెండవ తరగతి కళాశాలగా స్థాపింపబడినది. ఆ మహామహులు విజయనగరమును విద్యానగరము చేయవలె నను కుతూహలముతో సంస్కృతవిద్య నేర్పుటకు మఱియొక కళాశాలను కూడ స్థాపించిరి. చిరకాలమువఱకు విజయనగరము ఆంధ్ర దేశమునకు నవద్వీపముగా నుండినది.

వారి తర్వాత వారి కుమారులు మహారాజా సర్ ఆనంద గజపతి గారు తండ్రివలెనే విద్యావిశారదులును విద్యాభిమానులును నగుటచే, ఈ రెండు ప్రతిష్ఠాపనలను పోషించుటయే కాక యాంగ్ల కళాశాలను మొదటి తరగతి కళాశాలగా చేయించి పట్టపరీక్షలకు విద్యార్థులను పంపుటలు గావించిరి.

ఆనందగజపతి మహారాజు గారి యాదార్యమును వారి విద్యాభిమానమును వర్ణింపదలము కాదు. వారు సంస్కృతము ఇంగ్లీషు వెర్సెయస్ మొదలగు భాషలను వాఙ్మయులను బాగుగా నేర్పినవారు. ప్రస్తుతము కోటలో నున్న పుస్తక భాండాగారమే వారి పూర్వోక్త గుణములకు నిదర్శనము.

మొట్టమొదట సి. చంద్రశేఖరశాస్త్రి బి.ఏ. గారు కళాశాల కధ్యక్షులుగా నుండిరి. తర్వాత కిరాంబి రామసుబ్బాచార్యులవాని విజయనగరము మహారాజుగారే యభివృద్ధిలోనికి దెచ్చి ప్రథమమున వైసు ప్రిన్సిపలుగాఁ జేసిరి. సుమారు 20 సంవత్సరములనుండి రావు బహదూరు రామానుజాచార్యులు గారే కళాశాలాధ్యక్షులుగా నున్నారు. కళాశాలకు చేసిన యున్నతపాఠశాల దినది నాభివృద్ధి జెంచుచున్నది. ఈ సంవత్సరము డిసెంబరు నెలనాటికి దాదాపు 1300 నుండి విద్యార్థులు గలరు.

మొదట బి. ఏ. పరీక్షకు గణితశాస్త్రమును రసాయనశాస్త్రమును తర్కశాస్త్రము నుండెను. మూడు సంవత్సరములనుండి గణిత శాస్త్ర ప్రధానోపన్యాసకులుగా నుండిన మాధవరావు నాయఁడు గారు ద్యోగము మాని యుపకారవేతనమును బొందుచున్నారు. కాబట్టి గణితశాస్త్రమందు విద్య నేర్పుట లేదు. 2 సంవత్సరముల క్రిందట చారిత్రకశాస్త్రము పెట్టవలె నని కాకినాడ కళాశాలలో చరిత్రోపన్యాసకులుగా నుండిన ఎమ్. వేంకటరంగయ్య ఎమ్. ఏ. గారిని తీసికొనివచ్చి చారిత్రక శాస్త్రమునకు ప్రధానోపన్యాసకులుగాఁ జేసిరి. తర్కశాస్త్రోపన్యాసకులుగా నుండిన వేంకటరాయశాస్త్రి గారు స్వర్గస్థు లగుటచే వారి స్థానమందు ఎన్. వెంకట్రామన్ గారు నియమింపబడిరి. ఇందలి యుపాధ్యాయుల నేకులు పరీక్షకులుగా నియమింపబడి విశ్వవిద్యాలయముచే గౌరవింపబడియున్నారు.

క్రమముగా కళాశాల వృద్ధిపొందుచున్నది. 1908-వ సంవత్సరమువఱకు తఱచుగా నిగ్గి ఘనందు ఇక్కడి విద్యార్థులే

మూన్దానాల్గు బంగారుపతకమును సంపాదించుచుండెడివారు. గసా యనశాస్త్రమందు గౌరవము నొందుచుండెడివారు. ఒకానొక పృథు మొదటి తరగతియందు జయ మందుటయు విశ్వవిద్యాలయపు వారి పతకము నొందుటయుఁ గూడ సంభవించుచుండినది. ప్రస్తుతము రాజధానికళాశాలలో రసాయన శాస్త్రోపన్యాసకులుగా నున్న గుళ్లపల్లి సాంబమూర్తిగారు రాజధానిలోని విద్యార్థు లందఱిలోను మొదటవారుగా జయమొంది గౌరవమును దేచ్చిరి.

ఇప్పుడు విద్యార్థుల సంఖ్య హెచ్చుగా నున్నది. కళాశాలలో మంచి పుస్తకభాండాగార మున్నది. వ్యాయాచక్రిడలకుఁ దగిన సదుపాయములున్నవి. విద్యార్థి భవనము లేదు గాని పిక్ సంవత్సరములో నట్టిది తయారగు నని యాచుచున్నాము. శంకుస్థాపన మయినది; కట్టుట ప్రారంభింతురు. నుధ్యునగరీనకుఁ బురువు బాలుగతును పట్టపరీక్షకుఁ బురువు బాలుగతును కొందఱిని సంస్థానమువారు వేతనము లిచ్చుచున్నారు. అది కాక మహారాజా గారి సత్ర మొక టున్నది. అందులో సుమారు 150 మంది విద్యార్థులకు గిళ్యము నుచితముగా భోజనము పెట్టుదురు. ఉత్తయబాలుగతు కళాశాలలో జీతము విషయము సదుపాయము లున్నవి. ప్రస్తుతము రసాయన శాస్త్రమునకు కొంత లాభము చేయుచున్నాను. సుమారు 50,000 రూపాయలు ఖర్చుపెట్టి నూతనముగా నొక భాగమును గట్టుచున్నారు. ఈ నడుమ 4 లక్షల రూపాయలు పెట్టి యొక నివృత్తాశ్రమమును కళాశాలతోఁ జేర్చవలె నని యోచించిరి. యుద్ధము వచ్చుటచే నా సముద్రముద్ధనిధి కలుపుబడినది.

కళాశాలాధ్యక్షులు రామానుజాచార్యులుగారు కళాశాలను వృద్ధిలోనికి దెచ్చి నని చెప్పవలెను. వారు శ్రోతగా గౌరవ పట్ట పరీక్షలయందు గౌరవము నందినవారి నెన్నవ్యాసకులుగా నియమించి ప్రోత్సహము చేయుచున్నారు. వారియైన లగుటచే నాంధ్ర దేశాభివృద్ధియందు వారి కభిమానము మెండు. ఆంధ్ర విశ్వవిద్యాలయ మొకటి యావశ్యక మని వారు గడవిన యాంధ్రమహాజనసభ యందుపన్యాసము నిచ్చియున్నారు.

మన యాంధ్రు లందఱును విశ్వవిద్యాలయము కావలె నని ప్రస్తుతము యోచించుచున్నారు గాని, మహారాజా ఆనందగజపతి గారు జీవించియుండిన కాలమున నాంధ్రులకు ప్రశ్నక విశ్వవిద్యాలయ మొకటి కావలె నని తగిన ప్రయత్నములు చేయుచుండిరి. సుమారు 30 సంవత్సరముల క్రిందట నిట్టి తిలంపుతోఁ బ్రయత్నించుచుండిన యా మహామహాపుని దేశాభిమానమెవరికి కలదు? అయినను విజయనగరసంస్థానాధీశులు విశ్వవిద్యాలయమునకు సాహాయ్య మొసంగవలయు నని యాంధ్రదేశము నిరీక్షించుచున్నది. కుమార మహారాజుగారు సంస్థానాధిపత్యము వహించినప్పుడు తమ కుటుంబ గౌరవమును జ్ఞాపకముచుకొని విశ్వవిద్యాలయము విషయము తగిన ప్రయత్నము చేయుదు రని ప్రజలు నమ్ముచున్నారు.

రామచిలుక

సోదరకవులు, పిప్పర

మైత్రధనంబు సములకు సూటి చుగుచు
వివిధవిక నిలతియలతానెత్త చుగుచు
విచలతరవాహిని బుద్ధిరంగ మగుచు
నొక్క యుపవన మలరారు సుద్విచరుగు.

1

తే. చెప్పఁగారాని సంపద నొప్పు మిగులు
నవ్వనంబున పసియించు ననవంతము
ధీగనాథుడు నా నొక కీరనాథుఁ
డెంతయు నయస్సుధీనయోవృద్ధుఁ డగును.

2

తే. అవ్వనంబున పసియుంచునట్టి యెల్ల
కీగణ మాతనికె డేయు గౌరవంబు;
అతఁడు నప్పక్షిణము నత్యాద్రగమున
నేలుకొనుఁ గిడు మేళవలఁ బాలుపడుచు.

3

తే. సంకతానందహృదయుఁడు శాంతమూర్తి
యాతఁ డవ్వని నెల్లఁ బాయందు; వాని
తాతముత్తాత లండఱు దానియంద
పుట్టి గిట్టి రతండును పుట్టె నచట.

4

క. ఇమ్ముగ నొక వటువృక్షపుఁ
గొమ్మను దగు గూఁడు గట్టుకొని యం దాహా
ర మృచటి చుట్టుపట్టర
యమ్మునఁ దాఁ దెచ్చుకొని ప్రియమ్మున నుండును.

5

తే. మంచు చినుకులు జాతెను మంచి వేళఁ
జెట్టుకొమ్మల కెగయుచుఁ జెలుపు నూపు;
కలయ నీరెండ గాయు బంగారు వేళ
గుంపుతో నొక్కపరి వ్రాలి కొమగు నూపు.

6

తే. ఇట్లు లండఁగ నొకనాఁ డహీనవృత్తి
నప్పతంగవరుండు విహారపగణి
తనదు యూధంబుతోఁ గొంత దవ్వ నోయి
యివ్వఁవలభోజియై పశ్యత్తులఁ డగుచు.

7

తే. మగిడి యిలు సేరుతటికి దైవగతి నతని
వాసమై యొప్పు నవ్వనభాగవందు
దావదహానంబు దరికొని దారుణముగ
భగ్గు మొనరించె నొకకొంత ప్రాంతగంబు.

8

తే. అంత నక్కిరవరము రయంబు మీఱ
సఖులతో వచ్చి గుండెలు ఝల్లు మనఁగ
పూర్వభంగికి వింతయై యోర్వరాని
వగపుఁ బొడమించుచున్న యవ్వనముఁ జూచి.

9

తే. శోకభరమగ్నుఁ డగుచు నా శుకవరేణ్యుఁ
డ్రుక్తుపూరంబు గ్రమ్మ నేత్రాంచలముల
తోడఁ గంపితగాత్రంబుతోడ భగణి
నట్టె చదికిలఁబడె వివశాత్ముఁ డగుచు.

10

తే. తక్కిన శుకోత్కృతంబు చిత్రంబులందుఁ
జూఱును చింతి నప్పల్లు చుట్టుఁ జేరి
చేయుటకుఁ దోప కేమియుఁ బయరాని
దైవఁగలి నాత్మలఁ దలఁచుకొనుచు.

11

క. పొద్దుమండె, నంత భూరిచిహ్నుఁడు ధీగ
నానఁ దింత నేటి నలుగడుఁగు
గూలఁబడిన మిత్రకోటిఁ గన్గొని యెల్ల
నిట్లులనియె వంత నెట్లు వెట్టు.

12

తే. “అకిట! దైవంబు మృగుచిత్తుఁ డగుట యెట్లు?
సాగుతఁ జేవములకు నాశ్రయద మగుచుఁ
గనులపంపు నేయు పచ్చని పనంబు
నిట్లీల పొకాచ్చి, నదయత యట్టి దొక్కో?”

13

తే. ఏ కనులతోడ మున్న నే నీవనంబు
ప్రకృతిలక్ష్మీలిలాసంపన్న మనుచుఁ
గాంచి నాఁడనో? ఇప్పు డా కనులతోడ
చనికి వడనీరు గాఁగఁగావలసె నకిట!”

14

తే. ఇట్లు లనుచును శుకరాజు పట్టరాని
నేగి నొక్కంత శడవు విచేష్టుఁ డగుచు,
స్వకోంబులను దద్దకావిశేష
చుగట వనరుచు నాతని మునరి యపుడు.

15

తే. ముక్కు ముక్కునఁ జేరిచి మోము దుడిచి,
తొక్క లల్లార్చి చెమ్మటల్ సక్కుఁజేసి,
త్రోటిఁ జెడరిన తేనుఁ దాటుపఱచి
యుపదరించిన నవ్వహంగోత్తమంబు.

16

తే. కొంఠవడికిని దేటి హృదంతగమునఁ
బూర్వవనజైశవంబు నపూర్వ మనుచుఁ
దలఁచితలఁచి విచారింపఁ దలఁకొనుటయు,
అతని కీరితి ననియె విహంగచయము :

17

తే. “దైవికంబుగఁ బ్రాప్తించుదాని కిట్లు
వగతురే ధీరచిత్తులు? ఖగకులేంద్ర!
వసుధ సర్వావసీరుహభరితవనము
లెన్ని లే వాశ్రయింప ఖగేంద్రములకు ?

18

తే. తాన పుట్టిండు; గిట్టిండుఁ దాన మరల.
అది స్వభావంబు విధికి నిరంతరంబు;
దీని కీలక మెఱిగి మధీరు లెపుడు
నేగి నొందరు యోగభియోగములకు.

19

తే. ఈ వనము పోయె నని మన కింత యేల?
వింధ్యధరణీధరంబున వేసజేలు
వనము లన్నట్లుగా విసవచ్చుచుండు,
వేగ పోదము లె! డట కీ గడియనె.”

20

తే. నాగఁ దహతహపడి ధీరనాథుఁ డనియెః
“అక్కటా ! యిట్టి మాట మీ రాడఁదగునె?
ఎంత కఠినాత్ములకు నైన కృతము మఱువ
నచ్చునె? దైవ మున్నైన మెచ్చునెట్లు?”

21

తే. ఎచటఁ బుట్టితిమో? మన మెచట సతమ
కేమనుభవులతోడ వసించినామో?
అట్టి వనమును కటకటా! యెట్లు లిపుడు
విడిచి చను టాపుఁ దలఁపుఁడీ! విహంగవరులు!”

22

క. అనుటయుఁ బకపక నగి యి
ట్లును నక్కిరోచ్చయం “బయారె! కవాగ్నిక్
వన మెల్లఁ గాలిపోయిన
మన మిచ్చట నిలుచు టెట్లు? మను టెట్లు దగ్గ?”

23

క. పాసఁగదు నీ వాక్యము; మన
బస నిత్రతీ మార్పనలయు; వని నెల్లెడలక
బసమందె యెగురుచున్నది;
పస చెడె కేహవనీజవటలియుఁ గనుమీ.

24

క. ఉన్నంత కాల ముందురు;
సన్నను నెవరైనఁ గూడఁ జని చత్తుర? నీ
వన్నది సరసముగా లే;
దన్ని యమము నెట్లుకొనిన నగునే మనకు?”

25

క. లే మ్రోగుద మింకొక్క వ
నమ్మునకు” ననంగ ధీరనాథుడు “నా వా
క్య మొక్కటి విని యది విహి
త మె నం గొనుడు విడువఁదగుఁ గాదేనిక.”

26

క. జననియును జన్మభూమియుఁ
జను స్వర్గముకంటె నధికసంప్రీతిద మై
యని నెద్ద లందు; గందును
జననియు నా జన్మభూమి సరి కా దరయక.

27

క. జనని యొక కొన్ని నెలలే
తన యుదరమునందుఁ దాల్చు, ధాత్రి శరీరిక
జననము మొదల మరణము
మనుచుండ! పూజనీయ మాతకుఁ దలఁపక.

28

క. అది యటు లుంచుడు, కట్టా!
‘ఇది నాకుం జన్మభూమి; ఇది నా సొంతం;
బిది నాదు స్వదేశం’ బని
మది గర్వంపని కేవల మహిమి గలుగునె?

29

క. కావున నిత్రతీ మనకు
వావిడిచి ప్రియోపవనముఁ బాయట వినుడీ
కేవలపాతకహేతువు
జీవచ్ఛవ మెవ్వఁ డట్లు కేయఁదలఁచునో?

30

క. అనయము మన మందఱముకొ
బాసర వనేతరఫలాళి భుజియించు నెడక
గొనకొని తద్విజములక
దగరఁగఁ గొనితెచ్చి యిందు నాటఁగవలయున్.

31

క. అటు లొక్క కొంత కాలము
పటుదర్పమాన్యురీ బాటుపడిన వనం బె
పుటికన్న మిన్నయై చె
పట్టుకును నలవడని విభవమునఁ జొప్పుడనే?”

32

క. అనుటయుఁ గొన్ని శుకమ్ములు
మనమున నిని లెస్స యనుచు మన్నించె గడుశ;
మన కది గుర్తుట మని కొ
న్ని నిరుత్సాహమున బ్రాంగి నీతి దొఱంగెక.

33

క. నీతి దొఱంగిన వెల్ల వ
నేతరముల కేఁగుచుండ, నేపని నైగ
జేతుము నీతో నని సం
ప్రీతిగ నొక కొన్ని యనగమించెక వానిక.

34

క. పనిచేయ వచ్చుతఱి కొ
ప్పిన యక్కిముల సంఖ్య వెండియుఁ గఱుసె
మన ధీరనాథు మనమున
సునితధృతి పట్టుదలయుఁ బోషిలఁజేసెక.

35

క. చనివి చనఁగాఁ దుద కా
తని కొక్క శుకంబు మాత్ర తగు సాహాయ్యం
బొనరించె; దద్విత్తీయుఁడు
మన శుకనాథుండు హైర్యమహిమక లెలుచక.

36

క. నలుదెసలఁ గలుగు నుపవన
ముల కేఁగుచు భుక్తఫలసమత్కరశీజం
బులఁ దద్వనమున సునుచుచుఁ
గులాయమును గట్టెఁ బూర్వకుజమండమునక.

37

క. “శ్రీరామ ! రామ ! దళరథ
భూమిధనపుత్ర ! పరమపురుష ! యనంతా !
నీ మది నెంచి వడియా
రామమ్ముకొ బెనుపవే! కర మృసురత్తిక.”

38

గీ. అనుచు నిశ్చలభక్తి హృందంతరమున
తత్పదాంభోజయుగళంబు దలఁచుచుంటఁ
గీరనాథుఁ డతఁడు జగదీతకీర్తి
రామచిలుక యటంచు పేర్వడఁ జగతి.

39

క. ఆ రీతి సకలవిధములఁ
బేరంగి నిజోపవనముఁ బెనుచుటకు సతిం
బా రామచిలుక ధృతి దయ
వాఱ యథాశక్తిఁ బోషిపడి పని నేయక.

40

క. కాలక్రమమున నతని సు
శీలత మెప్పింప, విధి వశిక్రమచిత్తం
దై లక్ష్మీసర్వస్వా
వాలం బై యుపవనంబు పాటిలఁజేసెక.

41

తే. అటుల తన పూర్వి నెఱవేర్చి యా శుకంబు
తనదు జన్మము ధరణి సారకము కాఁగఁ
జేసికొనుటయొ కాక నిస్సేమకీర్తి
చేరు దెప్పించె దనజాతివారి కెల్ల.

42

ఆంధ్ర దేశము -- వైద్యసాహాయ్యము

వైద్యరత్న పండిత డి. గోపాలాచార్యులు గారు, ఏ. వి. యస్., ఏ. యం. బి.

ఆంధ్రులు, వారి యారోగ్యము, వైద్యసాహాయ్యము మొదలగు నట్టి ప్రకృతాంశములు. చెన్నరాజధానియందలి కొన్ని జిల్లాలను వైజామరాజ్యమందలి కొన్ని జిల్లాలను చేరి ఆంధ్రదేశ మని వ్యవహరింపబడుచున్నది. ప్రకృతము వ్రాయబోవు సంశయల నుద్దేశించి గంజాము, విశాఖపట్టణము, గోదావరి, కృష్ణా, గుంటూరు, నెల్లూరు, కడప, కర్నూలు, బళ్లారి, ఆనంతపురము, చిత్తూరు జిల్లాలకు మాత్రము ఆంధ్రదేశముగ గ్రహించినాడను. ఈ పదునొకండు జిల్లాలను 78,442 చదరపు మైళ్ల వైశాల్యము గలవి ఇందు అన్ని తెగలకు చెందిన 1,66,94,708 మంది ప్రజలు గలరు. ఇందలి యాంధ్రసోదరులకు వైద్యసాహాయ్య మెట్లు జరగుచున్నది యు విచారణీయము.

1915-వ సం. పు నివేదిక యింతవఱకు లభింపలేదు. వైద్యశాఖాధికారి ప్రకటించిన 1914-వ వత్సరపు నివేదిక ననుసరించి యీ క్రింది యంశములు వ్రాయుచున్నాడను.

ఆంధ్రదేశమునందు దొరత్వనమువారిచేతను, లోకల్ ఫండు ముని సిపల్ సంగ్రహములు మిషనరీలు పోలీసువారు మొదలగు సంస్థల చేతను పోషింపబడు పాశ్చాత్యవైద్యశాలలు 222 గలవు.

వై వైద్యశాలలయందు వి. యం. ఎస్. ఆఫీసర్లు, సివిల్ అసిస్టెంటు సర్జనులు, సివిల్ ఆపాత్కరీలు, సబ్ అసిస్టెంటు సర్జనులు, లేడీ ఆపాత్కరీలు, లేడీ డాక్టర్లు, మొత్తమునకు అన్ని రకముల చికిత్సకులును 822 రు గలరు.

వై వైద్యశాలలయందు, వైద్యశాలలలో నుండియు బైట నుండి యందుకై వచ్చియు, సంవత్సర మాద్యంతము వైద్యసాహాయ్యము నందిన రోగులు 26,96,042 రు అని తెలియుచున్నది. రోగుల మొత్తమునకు మందులకై రు. 1,70,115 లును, పశ్యోపచారములకై రు. 53,068 లును, వైద్యుల జీతములకై రు. 3,34,812 లును, చిల్లర ఖర్చులకై రు. 66,787 లును, ఇండ్లకై రు. 1,91,821 లును, మొత్తము మీద వైద్యశాఖకై రు. 8,26,608 లు వ్యయపడినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ ఖర్చు మొత్తములో దొరత్వనమువారు జీతములు మొదలగువానికై రు. 1,62,983 లును, లోకల్ ఫండువారు రు. 4,40,037 లును మ్యునిసిపల్ వారు రు. 1,51,405 లును, ధర్మాశ్రములు రు. 28,249 లును ఇచ్చినట్లు తెలియుచున్నది.

ఈ యంకెలను బట్టి చూడ, రు. 8,26,6081 ల నుండి 26,96,042 రు రోగులు చికిత్సాసాహాయ్యమును పొందినట్లును, అందు రోగి యొకనికి రు. 0.4-10½ లు ఖర్చుపడినట్లును గన్పట్టుచున్నది.

ఈ మొత్తము రూపాయల ఖర్చులలో గమనింపఁదగిన ముఖ్య విషయములు కొన్ని గలవు. జీతములకై వ్యయమగు రు. 3,34,812 లును అల్పవేతనములను గ్రహించు సివిల్ అసిస్టెంటు సర్జనులకుఁ గాని నలు అసిస్టెంటు సర్జనులకుఁ గాని ఖర్చుపడియుండ వనుట స్పష్టము. ఇంత మొత్తము ఎట్లు ఖర్చుపడుచున్న దని యోచించిన, ఒక జిల్లాకు అధమము ఒక వి. యం. యస్. ఆఫీసరుండటయు, ఆ యుద్వోగి నెలకు వెయ్యి లేక పదునైదు వందల రూపాయలకు తక్కువ గాని జీతము గ్రహించుటయు సర్వజనవిదితము. ఏ జిల్లా యందు వ్యయము తక్కువ కనబడునో అచ్చట వి. యం. యస్. ఆఫీసరు లేఁడనుట స్పష్టము.

మందులకై రు. 1,70,115 ల ఖర్చు చూపఁబడినది. వైద్యుల జీతములకై వ్యయమగునంతటి మొత్తము కూడ మందుకై వ్యయపడునట్లగపడదు. ఈవిషయమై పాఠకులకు వైద్యశాలలయందు నెలగల మంచి మందుల నిచ్చెదరా యను సంశయము పోషనాపకపోదు. ఇంక పథ్యమునకై కనబడు రు. 53,068 ల సంఖ్యను జూచెదమా, ఈ శాలల చిల్లర ఖర్చులకై వ్యయపఱచు రు. 66,787 ల మొత్తమంత గూడ నగపడదు. మతియు చికిత్సాసాహాయ్యమును పొందిన రోగుల మొత్తము సంఖ్యను బట్టి పథ్యాచరణమును యోచించినచో, పాశ్చాత్యపద్ధతి వైద్యులు కూడ మన ప్రాచీనవైద్యపద్ధతియందలి లంఘనచికిత్స శలంబించిరా యను సంశయము తోఁపకమానదు.

ఈ పదునొకండు జిల్లాలయందును 222 వైద్యశాలలు గల వని తెలిపియుంటిని. ఈ వైద్యశాల లెట్లు పోషింపఁబడుచున్నది యు నునవారిలో ననేకులకు తెలిసియుండదు. వాని వివరములను వైద్యశాఖవారు ప్రచురించిన నివేదికయందలి లెక్కలనుండి వైన కనఁబఱచియుంటిని. అందులో వైద్యశాలలకై దొరత్వనమువారు జీతములకును గృహనిర్మాణములకును రు. 1,62,983 లు ఇచ్చియున్నారు. ఇందు కడప బళ్లారి నెల్లూరు జిల్లాలయందు వైద్యశాలలు కట్టుటకై యిచ్చిన రు. 1,25,918 లు పోను రు. 87,070 లు మాత్రమే దొరత్వనమువారు వైద్యసాహాయ్యమునకై యిచ్చినట్లు తెలియుచున్నది. ఈ యంకెలను బట్టి చూడ, వైద్యసాహాయ్యమున లోకల్ ఫండువారు ప్రథమగణ్యులనియు, మ్యునిసిపాలిటీవారు ద్వితీయులనియు తెలియుచున్నది. దొరత్వనమువారు చేయు సాహాయ్యమును చూతమా, వారి వి. యం. యస్. ఆఫీసర్లు రెండు నెలల జీతమునకైనను చాలనట్లగపడుచున్నది. వైన కనఁబఱుపఁబడిన వివరములనుండి వైద్యశాఖయందలి వ్యయమునకై వినియోగింపఁబడు ద్రవ్యము ఏయే శాఖలనుండి వచ్చుచున్నదియు విశదము కాగలదు.

వై వై ద్యశాలలయందు కార్యములను నిర్వహించు చికిత్సకులు మాత్రము దాదాపు 222 రు గల రని తెలిపియుంటిని. జిల్లా ముఖ్య స్థానముల యందలి పెద్ద వైద్యశాలలలో ఐ. యం. యస్. ఆఫ్ సర్జరీ, సివిల్ అసిస్టెంటు సర్జను, సబ్ ఆసిస్టెంటు సర్జనులను ఉండుట కలదు. ఆయా జిల్లాల ప్రధానస్థానముల నుండు అధిక సంఖ్యాకులగు వైద్యులు పోను మిగిలినవారిలో, తజురుగ తాలూకా ఆసుపత్రుల యందు, సామాన్య వైద్యుడనెవరగు ఒక ఆస్పటల్ అసిస్టెంటుమాత్ర మేయుండును. దాదాపు డెబ్బది యొనిమిది వేల చదరపుమైళ్ల వైశాల్యమును, ఒక కోటి డెబ్బది లక్షల ప్రజలను గల యాంధ్రావనియందు, చికిత్స నందిన రోగుల సంఖ్యను బట్టి చూడ, దొంతనమువారీచే నియమితము లగు వైద్యశాలలను వైద్యులను కూడ చాలకుండుట సుష్టము. ఇందలి జనసంఖ్యను బట్టియు, చికిత్స నందిన రోగుల మొత్తమును బట్టియు చూడ, మొత్తము జనసంఖ్యలో ఒకదేశము కూడ ఆంగ్లచికిత్సాసాహాయ్యమును పొందిన ట్లగపడదు.

ప్రెగనెబలుపలబడిన వైద్యుల సంఖ్యను బట్టియు ఆంధ్రదేశ మందలి ప్రజల సంఖ్యను బట్టియు వైద్యసాహాయ్యము ఎంతవఱకు లభించియుండు నని యోచింప, దాదాపు 51,847 ప్రజలకు ఒక యాంగ్లవైద్యుడు చొప్పున చికిత్సాసాహాయ్యమును చేసినట్లు తేటపడుచున్నది. ఇందఱు జనులకు ఒక ఆస్పటల్ అసిస్టెంటు ఏరితిని చికిత్సాసాహాయ్యము చేయగలఁడో యోచనీయము.

దొంతనమువారు నూతనముగ నిర్మించిన "వైద్యకళాసనము" ఆమలులోనికి సంపూర్ణముగ రాకపూర్వమే, యేబది వేల ప్రజలకు ఒక ఆంగ్లవైద్యుడు చికిత్సాసాహాయ్యము చేయుట దుర్లభముగా నుండఁ: వైద్యకళాసనము సంపూర్ణముగ నమలులోనికి వచ్చిన పిదప, నిక పెట్టుదునో చదువరులే యూహింపవలెను. ఈ కళాసనవిధుల ననుసరించిన ఆంగ్లచికిత్సకుఁడు ఏబదివేల జనులు గల ఆయా గ్రామములలోఁ గాని వైద్యశాలయందుఁ గాని చికిత్సాసాహాయ్య మొనరించునా? అక్రమప్రసవములకు సహాయుఁ డగునా? దొమ్ముల యందలి దెబ్బలకు సాక్ష్యము వెల్లనా? మరణకాసనముల చేవ్రాలులు చేయునా? ఆగంతుక సందిగ్ధ మరణముల శవచ్ఛేదము లొనరించునా? ఇట్టి వెన్ని కార్యములను నానాట చేయగలఁడో యోచింపుడు. వాని విషయ మంతయు ఆయా తాలూకాలవారికిని పల్లెలవారికిని ఎల్లరకును విదితమే. ప్రెగనెబలుపలబడిన వివరముల నుండి దొంతనమువారి హాసగు చికిత్సాసాహాయ్యము మిక్కిలి స్వల్పసంఖ్యాకులకే లభించుచుండుట విశేష మగుచున్నది. దేశమందలి యితర ప్రజలు ఏ వైద్యవిధానమువై నాధారపడి యున్నారను విషయమును చర్చించుట యనవసర మైనను పాఠకచహాశముల బోధకై కొంత వివరించెదను.

పాశ్చాత్యవైద్యపద్ధతి కొలది కాలముగ మన భారతదేశమున వ్యాపించియున్నది. దీని వ్యాపనమునకై దొంతనమువారు ప్రతివత్సరమును కొన్ని కొట్ల ద్రవ్యమును వెచ్చించుచున్నారు. ప్రతిరాజధానిలోను వైద్యశాలలను కలాశాలలను స్థాపించి ఉత్తమ

విద్యను గఱపుచున్నారు. అందు మన రాజధానిలోఁ దగిన డబ్బుని సంతృప్తములుగ కలాశాలలు స్థాపించియున్నారు. అందు నాణ్య నుండి నేటివఱకును వైలునడిచిన పట్టణములు 15 గు, గ్రామాలు 100 గు న్ని. యం. లు. 164 రు, యస్. యం. లు 100 గు యున్. అంతకును అని తెలియుచున్నది. డెబ్బది వత్సరముల కాలములో గొప్పమే ఉత్తమ వైద్యవిశారదులు కొందఱు యగ్రముమిచ్చును. అందు మన యాంగ్లము 10 మంది లేక 15 మందనమ్మును. ఇందు ఆంగ్లము లో ఉత్తిమాత్తమర్మముగ లంగినవా రొక నిదనము పోవుట చాల విచారకరము. ఇపుడెప్పుడు వైద్యకళాశాలలో చేరు ఆంధ్రమునకులు ఉత్తమతమ వైద్యశాస్త్రమును పొందుటకు ప్రయత్నించు చేతు వలెను. దేశము నానాట జన బహుశ్యమున వృద్ధి నొందుచున్నది. వైద్యులు అల్పసంఖ్యాకులు. ఆంధ్రమునకు లోకేశ్వర కళాశాలల యందు చేరి వైద్యవిద్య నభ్యసించుట యనవసరము.

ప్రెగనెబలుపలబడిన వైద్యుల సంఖ్య అల్ప నని మన పోల్చి డెబ్బది వత్సరములుగ ఎన్ని లక్షల ద్రవ్యము భిన్నముగ యిచ్చును అందు ఒక్క వైద్యవిద్యార్థి యెంత వ్యయము చేయునని మనకు కులకు బోధపడగలదు.

పులింద తక్షక వారణాసి శ్రీశైలము ఆరురావతి, నీరియంగు ప్రసిద్ధి గాంచిన ఆయుర్వేదవిద్యాపీఠములును, వాని పరంపరలును, అందు ప్రసిద్ధి గాంచిన ఆయుర్వేద వీత్తలును, రాజావలంబనము లేకపోవుట చేతను ఇంక ననేకకారణములచేతను క్రమముగ జ్ఞాతముగ దొడఁగెను. వైద్యవిద్యాపీఠములయందునలె బహుసంఖ్యాకు లగు విద్యార్థులు విద్య నభ్యసించుచున్నను, అచ్చటచ్చటగల ఆయుర్వేద విదులు తమతమ శక్తుల ననుసరించి విద్యార్థులకు లాభ్యులత్వాలు విద్యను గఱపుదుండిరి. దేశీయ మహారాజులు రాజులు పరదేశపు వైద్యమును కారణాంతములచే తన రాజ్యములందు నిలకొని కొనియున్నను సవతితల్లి మాదిరి ఆయుర్వేదమును కూడ గ్రెగరియో చూచుచువచ్చిరి. ఇందుచేతను, భారతభూమియందు మహాభినివేశము లుండుటచేతను, పాశ్చాత్య పద్ధతియందువలె మంగులు చేయువా రొకరు వానిని అమ్మువా రొకరు వాని గుజాదుల నెరింగి వినియోగించువా రొకరు గాక, మందులు చేయువారును వినియోగించువాగున ఒకరే యగుటచేతను, త్రికాలమేను లగు మహద్గుల జ్ఞాన పరిమితితో కూడిన మన యాయుర్వేదవైద్యము నభ్యసించిన యనేకులు అక్కడక్కడ నిలిచియుండిరి. ఆ పరంపరలే లోకమున భ్యాతి గాంచిన కుటుంబములు. వారలే ప్రకృతము భారతభూమియల దంతటను వ్యాపించియున్నారు. పీఠలలో కొందఱు తమతమ పిన్నపితామహులవద్ద లక్ష్యులక్షణముల విద్య నభ్యసించి పరంపరలను కాపాడుచున్నారు. మరికొందఱు ప్రసిద్ధు లగు వైద్యపుంగువులకడ నేరి కొన్ని వత్సరములు గురుకులవాసము చేసి లక్ష్యులక్షణముల నభ్యసించి తమ విజ్ఞానమును లోకమున వినియోగించుచున్నారు. ఇంక కొందఱు తమ పూర్వులు వైద్యులనియు తా మా పరంపరల యందు జన్మించితి మనియు ఆ మాత్రముననే తామును వైద్యుల

మనియు చెప్పుకొనుచున్నారు. వై. జ్యోత్సన(బడినవారలు గాక, కొందఱు ఏవియో ఒకటి రెండు విషయములు (చిట్కాలు) తెలిసి కొని అంగులన భూతి వడసియున్నారు.

సిద్ధాంతిత మగు విద్యావీరములు లేకపోవుటచేత ఏకముఖ మగు పాండిత్యము గల వైద్యులు అరుదై, బహుముఖములతోఁ దీరిన విజ్ఞానము గల వైద్యులును సామాన్య మగు జ్ఞానము గల వైద్యులును నున్నారు. జ్ఞానము అసంతము. అయ్యది దానిదాని సాధనములతో వేర్వేరుగ నుండిన ట్లగపడిన ప్రక్రియాభాగ మందలి ఫల మమోఘము. దానంతేసిఅందలి భేదములను విమర్శించుట యనవసరము. ఇట్టి వైద్యవిజ్ఞానము గల వైద్యులు మన యాంధ్ర భూమిని అనేకులు గలరు. సామాన్యవిశేషజ్ఞానముగల యీ దేశీయ వైద్యులే ప్రజాసామాన్యమునకు ఆధారముగ నున్నారనుట నిర్వివాదము. మరియు భారతసామ్రాజ్య శాసనసభయందు ఈ నెల 15-వ తేదీన నూటికి తొంబది తొమ్మిది మంది దేశీయవైద్యులు మీదనే యాధారపడియున్నారని చెప్పిన సర్ పాడిలాకిసు గారి అప్పరివాక్యములే నిదర్శనములు.

కడచిన జనాభాలెక్కలనుండి యీ పదునొకండు జిల్లాల యందును, అన్ని రకముల వైద్యులకు దాదాపు 19,350 మంది గల గని తెలియుచున్నది. వీరి సంఖ్యను ఆంధ్రదేశమందలి మొత్తము జనసంఖ్యను బట్టి చూడఁగా, సుమారు ఎనిమిది వందల ముప్పది నుండి ఒక దేశీయవైద్యుడుగ లేుచున్నది. ఇందును సామాన్య జ్ఞానము గలవారిని లెక్కింపక కొంత జ్ఞానము గలవారిని విడదీసి నను, నై మొత్తము జనసంఖ్యలో ఎనిమిది వందల నుండి ఒక దేశీయవైద్యుడు సాధారణముగ నేర్పడుచున్నాఁడు. దొరతనము వారి వైద్యసాహాయ్యమును వైద్యుల సంఖ్యను, దేశీయవైద్యుల సంఖ్యను దేశీయవైద్యులు చేయు వైద్యసాహాయ్యమును విమర్శించి చూడ, పాఠకులకుఁకములకు దేశమంతయు ఏ వైద్యమున నాధార పడియున్నదియు రెంటిలో నేది సులభసాధ్య మైనదియు హెచ్చుచెప్పుచు తేనిదియు విశేషఫలప్రద మైనదియు వారివారి మతభగ్యములను కొనాడుననియు ప్రశ్నోక్తియగు తోఁచకమానదు.

తిరువాత్కూరు మైసూరు కొచ్చి రాజ్యములయందు రాజ కుమారులు గొప్ప కలాశాలలు వైద్యశాలలు స్థాపించుట. ఇందు ఆయుర్వేదము లక్ష్యలక్షణముల గణపఁబడును. మైసూరు కలాశాల యందు అనాటమి ఫిజియాలజీలకు కూడ నేర్పుదురు. ఈ కలాశాలలయందు తీర్థతన గాంచిన విద్యద్యైదులును తమ రాజ్యమునఁ గల వైద్యశాలలయందు రాజకీయవైద్యులుగ నియమించియు న్నారు. ఇట్టి వైద్యశాలలు తిరువాత్కూరు రాజ్యమున 12 కలవు. మైసూరు రాజ్యమున 27 ఆయుర్వేద వైద్యశాలలును 5 యూనానీ వైద్యశాలలును కలవు.

హైదరాబాదు రాజ్యమున వైజ్ఞాను దొరతనమువారు యూనానీ కలాశాలలను స్థాపించినారు. ఇందు తీర్థత గాంచిన వారిని తమ రాజ్యమున రాజకీయవైద్యులుగ నియమించియున్నారు.

ఇట్టి యూనానీ వైద్యశాలలు పెక్కులు గలవు.

చెన్నరాజధానియందు క్రిక్కిరేపాలెన ఆనరబిల్ వి. కృష్ణస్వామయ్యఁ.సి. యన్.బి. గారితే స్థాపిత మగు వైద్యపాఠశాల కలదు. ఇందు లక్ష్యలక్షణముల విద్య గణపఁబడును. మరియు అనాటమి ఫిజియాలజీలకు కూడ దేశభాషలలో బోధించెదరు.

నాచే పదునైదు వత్సరములుగ నొక ఆయుర్వేదకళాశాల నిర్వహింపఁబడుచుండుట యందఱికిని విదితము. దీనియందు వైకలాశాలలయందువలె గాక, కలకత్తా బొంబాయి బనారస్ జయపూరు మైసూరు మదరాస్ మొదలగు పట్టణములయందు భూతి గాంచిన ఆయుర్వేదావతంకులను పాశ్చాత్యవైద్యవిశారదులును గలసి యేర్పడిన పరీక్షకసంఘముచే నియమిత మగు పాత్ర్యకమము ననుసరించిన బోధనావద్ధతి గలదు. ఇందు పాశ్చాత్యవైద్యపద్ధతియందలి అనాటమి ఫిజియాలజీ కెమిస్ట్రీ ఫిజిక్స్ మిక్స్చరీ మిడికల్ మెటీరియ మెడికా హైజీకా మొదలగునవి కూడ దేశభాషలలో గణపఁబడును. “ఆయుర్వేదభూషణ” అను సంస్కృతకాళితో పాటు “భిషగ్వర” అను ఆంధ్రకాళము కలదు. ఇందు సంస్కృతకాళి యందు “ఆయుర్వేదభూషణ” లిరుదములు పొందినవారు లాహోర్ అజమీర్ కలకత్తా అనంతేశయనము గద్దూర్ వంగపూరు మొదలగు భారతదేశముల వాసము లేర్పఱుకొని వైద్యప్రచారము చేయుచున్నారు. ఒక కేరళీయ ఆయుర్వేదభూషణుడు ఎడింబరో మహానగరమున వైద్యకాళియందు పిగ్మాభ్యాసము చేయుచున్నాఁడు. ఈ రెండు కాళిలయందును పట్టభద్రులైనవారు 32 రు గలరు. మొత్తమునకు నై రెండు కాళిలయందును పట్టములు గ్రహించిన ఆంధ్రులు పదుగురు గలరు. ప్రకృతము కలాశాలయందు ఇరువది మంది యాంధ్రులు ఆయుర్వేదము నభ్యసించుచున్నారు. మన రాజధానియందు ఆంధ్రులు ఆయుర్వేదము నభ్యసించుటకును ఆంధ్రభాషయందు ఆయుర్వేదవిద్య గణపుటకును ఏర్పడిన ఆయుర్వేదకలాశాల యిది యొకటియే. మొత్తముమీద ఆయుర్వేద కలాశాల లన్నిటియందును లిరుదములు పొందిన విద్యద్యైదులు దాదాపు రెండు వందల మంది గలరు.

మైన వివరింపఁబడిన దానిని బట్టి దొరతనమువారు అనేక లక్షల గూఢ్యములు వెచ్చించి అల్పసంఖ్యాకులగు పాశ్చాత్య వైద్యులను సృష్టిచేయుటతోఁ బాటు అల్పవ్యయముతో ఆయుర్వేద వైద్యులను వెలకొలది లెర్పితు చేయింపవచ్చు నని చదువరులకు బోధపడకమానదు.

ఆంధ్రదేశమందలి జనసంఖ్యను బట్టి దొరతనమువారు చేయు వైద్యసాహాయ్యము “స్థూలారుంభతీన్యాయుమ్” గ నున్నది. ఇట్లుగి యే బహుజనుల కుపకరించునట్లు దొరతనమువారిని కోరదమేని, పెద్ద వైద్యులకు పెద్ద జీతములు లభించుట నిశ్చయము; పేదలగు ప్రజలకు, వైద్యసాహాయ్యము లేకపోవుటయు సత్యము. దివారాత్రములు చెరుట లోడ్చి కష్టపడి దమ్మిడి దమ్మిడి కూడఁబెట్టు రహితులచే క్విట్రెంటు రోడ్డువండు మొదలగు రూపముల నియ్యబడిన

లకుల కొలఁది ధనము వ్యయ మగుట నిక్కము; ఫలమో అల్పము. మీఁదు మిక్కిలి ప్రసవచికిత్సలయందుఁ గాని శస్త్రచికిత్సలయందుఁ గాని యే విశాఖపట్టణమునకో రాజమహేంద్రవరమునకో జిల్లా వైద్య ఆసుపత్రి గల దని వెల్లిన, అచ్చట అనుకూల మగు శస్త్ర సముదాయము లే దనుటయు లేదీ డాక్టర్ లే దనుటయు ఈ శస్త్రచికిత్సకై చెన్నపురికి పో మృనుటయు సాధారణము.

ప్రతి జిల్లాయందును తాలూకాయందును గల జనసంఖ్యను బట్టి ప్రకృతము ఒకటి రెండు ఆయుర్వేద యునానీ వైద్యశాలలను స్థాపింపవలెను. దీని కగు ఖర్చు పాశ్చాత్య వైద్యశాలలకై విద్యోగించు రీతిని, జిల్లా బోర్డు తాలూకా బోర్డులనుండి యియ్యవలెను. ఈ విషయమై జిల్లాబోర్డుల తాలూకాబోర్డుల మేజరులు తగు శ్రద్ధతో పనిచేయఁ బూనుట వారికి విధి. సామాన్యముగా ఒక తాలూకాయందలి యింగ్లీషు వైద్యశాలకై వ్యయమగు మొత్తముతో మూడు ఆయుర్వేదవైద్యశాలలను నిర్వహింపవచ్చును. మఱియు మందులకై బొంబాయి కలకత్తాలకు పోవలసిన పని లేదు; ఇంగ్లండునకు వ్రాయ నవసరము లేదు. ప్రతిరోగమునకు శస్త్రవైద్య మవసరము లేదు. వైద్యులకు మాసమునకు వందలకొలది జీతము లియ్యఁబనిలేదు. మన దొడ్లయందును గ్రామములయందును పుట్టిక మూలికలతో శిరోష్ణనీతుల ననుసరించి యావధములను నిర్మింప వచ్చును. వీని కగు ద్రవ్యము అల్పము.

మన దేశమున మనతోఁ బాటు పుట్టిన మూలికాదులచే చేయఁబడు మందులు మన శరీరమునకు హిత మనుట నిజము. వీనిచే బహుజనుల కుపకారము కలుగుట లోకవిదితము. ఇట్లు సర్వవిధముల అనుకూల్యములు గల ఆయుర్వేదవైద్యశాలలను ప్రతి పల్లె యందును స్థాపించుటకు ప్రతిపాదను ప్రయత్నింపవలెను.

ఒక నెల కర్చుల మదింపు

ప్రతి రోజును రెండు వందల నుండి రోగులకు

సామాన్య మగు మందుల ఖర్చు	రు.	40-0-0
ఇద్దఱు వైద్యులకు (40+80) ...	"	70-0-0
కంపౌండరు ...	"	10-0-0

రైటరు ...	రు.	10-0-0
ఇద్దఱు వందులు చేయువా లు	"	15-0-0
ఇంటి యద్దె ...	"	15-0-0
చిల్లర ఖర్చులు ...	"	10-0-0
మొత్తము	"	170-0-0

వై కనఁబడుపఁబడిన ప్రకారము ఇన్నూరుమంది రోగులు వచ్చు ఆయుర్వేదవైద్యశాలను సామాన్యమగు చుండుల నిచ్చి నెల 1-కి నూట డెబ్బది రూప్యములతో నిర్వహింపవచ్చును. ఇచ్చటి నొ యిరువది యయిదు వత్సరముల యనుభవముమీఁది వ్రాసినాఁడను. ఇట్టివాని వివరములను గోరువారలకు ప్రత్యుత్తరముల నిచ్చుటకు సిద్ధుఁడను. పాశ్చాత్య పద్ధతుల ననుసరించి యిన్నూరుమంది రోగు లు ప్రతిదినము వచ్చు వైద్యశాలను నిర్వహింపవలె నన్న, అందుని ప్రధాన వైద్యుని జీతమునకే మాసమాసమునకు ఇన్నూరు సొంతా యలు చాలవు. మిగిలిన వైద్యులకును ఇతరపరివాగమునకును నుండు లు మొదలగువానికిని చేర్చి మాసమునకు ఎన్ని నందిలు కావలయు నో పాతక మహాశయాలకు బోధ కాఁగలను.

ఆంధ్రమండలముల కన్నిటికిని చేరిన ఆయుర్వేదవైద్యశాల యొకటి యవసరము. ఇందు ఆయుర్వేదవిద్యను లక్ష్యులక్షణములతో ఆంధ్రభాషయందు బోధింపవలెను. ఇందు జయము గాంచినవారి నే ప్రతి జిల్లాయందును తాలూకాయందును పల్లెయందును వైద్యులుగ నియమింపవలెను. జిల్లా బోర్డులనుండి తాలూకా బోర్డులనుండి ధనమును వెచ్చించి వైద్యశాలల నేర్పఱుపవలెను. ఇవి శాలయందు జయము గాంచువారు విశేషముగ లేకున్న, ఆయా ప్రాంతములలో ప్రసిద్ధి గాంచిన వైద్యులను నియమింపవలెను. ఇట్లు చేసినచో జన సామాన్యమునకును, అందును మిక్కిలి బీదలకును, వైద్యసాహాయ్యము లభింపఁగలదు. ఆరోగ్యము అధికము కాఁగలదు. ప్రజలు శత్రుగతి నీని పొందఁగలరు. విద్యాబుద్ధులు వర్ధిల్లును. నాగార్జునానికేలా వంతులచేతను అనేక మహిమలు కనుగొనిన నవనాధసిద్ధులచేతను పరహితాచార్య నీలకంఠ వల్లభేంద్ర బసవరా జాదు లగు వైద్యపుంగు లులచేతను అలంకరింపఁబడిన ఆంధ్రదేశము అభివృద్ధి నొందును. ఆంధ్రమాత సంతసించును.

ఆ మృ తాం జ న ము

అన్ని నొప్పులకు జగద్విఖ్యాతమైన దివ్యామృతము

పాశ్చాత్యనవీనవైద్యశాస్త్రము

కే. వీ. సుబ్బారావు గారు, ఎం. బి. (హోమోపతి)

గత సంవత్సరాది సంచికయందు పాశ్చాత్యనవీనవైద్యశాస్త్రము హిందూదేశములో నెట్లు వ్యాపక మైనదియు వ్రాసి యుంటిని. ఈ సంచికయందు ఈ నవీనవైద్యశాస్త్రమునకును ఇతర ప్రాచీనవైద్యశాస్త్రములకును గల భేదములను వ్రాయుచున్నాను. ఈ నవీనవైద్యశాస్త్రమార్గదర్శకుఁ డైన హనిమాను జ్యూనీ దేశములో విశేషప్రఖ్యాతి వహించిన వైద్యవీరభూషణి. ఈయన పాశ్చాత్యప్రాచీనవైద్యశాస్త్రమునందు పట్టపదీతులొకడవేటి బహు కాల మా వైద్యము నభ్యసించి విశేషకీర్తిని పొందెను; అనేక పాశ్చాత్యభాషలలో పాండిత్యము గలవాఁడు. ఈయన వైద్యశాస్త్రమునందే గాక యితరము లగు ననేకశాస్త్రములయందుఁ గూడ పాండిత్యము గలవాఁడు. ఈయన వ్రాసిన గ్రంథము లనంతములు. ఈయన వైద్యశాస్త్రమును పరిశీలించి, అంగలె యశక్త తయ లోపములును బయలుపడపా గెను. ఆ కాలపు పాశ్చాత్యవైద్య గ్రంథములలో రోగవర్ణనను అనఁగా రోగనిదానమును గుఱించి విశేషముగా వ్రాసియుండిరి. ఔషధశక్తిజ్ఞానము గాల లోపించి యుండినది. చికిత్స తెలియని వర్ణనవలన ఉపయోగము లేదని అత్యుద్భవో హనిమాను వైద్యవృత్తిని నూచుకొనెను. కేవలసత్యము నందు మనస్సు గలవాఁడై తనకు వైద్యవృత్తియందు లభించు ద్రవ్య లాభమును వదలుకొనెను. స్వగృహమును బిడ్డలకు వ్యాధులు సంభవించినను వారికి గూడ ఔషధము లియ్యకయే ప్రకృతికి విడిచి కాలము గడపుచుండెను. వ్యాధులు నిశ్చేషముగా కుదురు మార్గ మేర్పడునంతవఱకు తా నొషధమును ముట్ట నని ప్రతిజ్ఞ చేసెను. అనేకపాశ్చాత్యభాషలలో పాండిత్యము గలవాఁడగుటవలన ఒక భాషలోని వైద్యగ్రంథమును మఱియొక భాషలోనికి భాషాంతరీకరించుచు తద్వారా లభించు ద్రవ్యముతో జీవనము చేయుచుండెను. ఇది చెందు విధముల హనిమాను కుపయోగపడెను. ఒకటి జీవనాధారము, రెండవది శార్యజ్యోతిరభాషలలో నుండు వైద్యగ్రంథముల పరిచయము. ఇట్లుండఁగా, వైద్యప్రపంచాంధకారమునకు భానూదయనమయము ప్రాప్తించెను. అంగ్లేయవైద్యశాస్త్రజ్ఞుఁ డైన కల్లను వ్రాసిన వైద్యగ్రంథమును జర్మనీభాషలోనికి భాషాంతరీకరించుటకు హనిమాను ప్రారంభించెను. కల్లను తన గ్రంథములో పెరూవియన్ పట్ట వలన జ్వరము నివర్తించు క్రమమును ఒక విధముగా విశదీకరించెను. ఈ వివరణమువలన హనిమాను తృప్తి చెందనివాఁడై; జ్వరమునకును పెరూవియన్ పట్టకును గల సంబంధమును గుఱించి విశేషముగా యోచించుటకు ప్రారంభించెను.

ఇట్లు హనిమాను చాల కాలము యోచించి దేహరోగ్యముతో

నున్న తాను పెరూవియన్ పట్టను పుచ్చుకొనినయెడల ఆ పట్ట తన దేహస్థితిలో ఏ విధమైన మార్పును లేఁగలదో పరిశీలించవలయు నని ప్రయత్నించెను. పట్టను పుచ్చుకొనెను. ఆరోగ్యవంతుఁ డగు హనిమాను పట్టను పుచ్చుకొనిన వెనుక చలి జ్వరముచే పీడితుఁ డయ్యెను. ఈ జ్వరము చెందు మూడు రోజులలో నెమ్మదించెను. జ్వరము పట్టవలన కలిగినదా లేక స్వభావముగా వచ్చినదా యను సందేహము కలవాఁడై హనిమాను వరల పట్టను పుచ్చుకొనెను. ఈ పర్యాయము గూడ అదే విధముగు చలియు జ్వరమును కనపించెను. ఎన్ని పర్యాయములు పెరూవియన్ పట్టను పుచ్చుకొన్నను అన్ని పర్యాయములు ఒకే విధముగు చలియు జ్వరమును వచ్చుచుండెను. అందువై హనిమాను పెరూవియన్ పట్టను జ్వరమును కలుగఁజేయు శక్తి యున్నది. కనుక నేనే జ్వరమును కుదుర్చుచున్నది' యను నిర్ధారణకు వచ్చెను. పట్ట కలిగించు వ్యాధిని పట్ట కుదుర్చుచున్నది. ఈ న్యాయము పట్టకు మౌత్యము సంబంధించినదా లేక సర్వపదార్థములకును సహజమా యను సందేహము పొడమెను. ఇతరపదార్థములను కొన్నిటిని వై విధముగా పరిశీలించుటకు హనిమాను ప్రారంభించెను. ఏయే పదార్థములను ఎన్ని పర్యాయములు పుచ్చుకొన్నను ఆయా పదార్థములకు వైజమగు మార్పులనే అవి జేహరోగ్యమందు చాపుచుండినవి అనఁగా పెరూవియన్ పట్ట ఒక రకము జ్వరమును, ఉష్ణ మజ్జయొక రకము జ్వరమును, పాషాణము వేటొక రకము జ్వరమును కలుగఁజేయుచున్నవి. ఇట్లే అనేకములగు నితరరోగములను గూడ కలిగించుచున్నవి. ఏ రకము అస్వస్థత ఏ పదార్థమువలన పుట్టుచున్నదో ఆ రకము అస్వస్థత ఆ పదార్థమువలననే నశింపఁగలదు. కనుక వై న్యాయము పెరూవియన్ పట్టకే గాక సర్వపదార్థములకును వైజమను సత్యమును హనిమాను గ్రహించెను. ఈ జ్ఞానముతో హనిమాను నవీనవైద్యపద్ధతిని కనుఁగొనెను. హనిమానుకు సూర్యపు పాశ్చాత్యులు పదార్థశక్తిని గ్రహించుచుండిన విధము తెలిసినఁ గాని పాశ్చాత్యప్రాచీన వైద్యమునకును ఈ నవీనవైద్యమునకును గల తారతమ్యము గోచరము కాదు.

ప్రాచీన గుణనిరూపణ విధానము

ఒక పదార్థమును మనుష్యేతరజంతువులకు (కోతి కుక్క కప్ప కుండేలు మొదలగువానికి) ఇచ్చి ఆ పదార్థము ఏ మార్పును వాని శరీరములయందు కలిగింపఁగల దని చూచుచున్నారు. మనుష్యజాతి దేహసౌఖ్యమున కుపయోగింపఁబడు పదార్థముయొక్క ఔషధశక్తిని మనుష్యుని ద్వారా గ్రహించుట యుక్తము గాని మృగ

ముల ద్వారా గ్రహించుట యుక్తము కాదు. మనుష్యునికి విష మగు పదార్థము ఇతర జంతువులకు ఆహారముగా నుండుట గలదు. ఇతర జంతువులకు ఆరోగ్యము నిచ్చు పదార్థము మనుష్యునికి ఆహారోగ్యము నియ్యవచ్చును. న్యూముల ద్వారా లభించిన జ్ఞానసాహాయ్యముతో ఉత్కృష్టజీవులగు మనుష్యులకు చికిత్స చేయటం యుక్తము కాదు. వీరికి ఔషధములను పదార్థచింతామణికి పలు విధములగు లోపములు ప్రాప్తించుచున్నవి. మనుష్యునికిని ఇతర జంతువులకును సృష్టియం దపారవ్యత్యాసమున్నది. ప్రత్యేక శరీరభాగములు భేదించుచున్నవి. జీవజంతుధర్మము భేదించుచున్నది. వీరి పదార్థములయొక్క ఔషధశక్తిని నిరూపింపవలసిన జంతువులకు వామ్మ లేదు. మాట్లాడుటకు శక్తి లేని జీవజంతువు పదార్థమువలన తన శరీరమునందు కలిగిన మార్పులను (అనగా కడుపు నొప్పి, తల నొప్పి, ఒడలి మంటలు, మొదలగు వానిని) తాననుభవించగలదు గాని, ఇతరులకు ఎట్లు బోధపఱుపగలదు? పదార్థశక్తిని కనుగొనుటకు ప్రయత్నించు మనుష్యుడు వై జంతువులకు పదార్థము నిచ్చిన వెనుక ఆ జంతువుల బాహ్యచిహ్నములను ఆధారము చేసికొని శరీరపు మార్పులను గ్రహించుచున్నాడు. అనగా కోరికి పాపాణము నిచ్చినప్పుడు కోరికి కడుపునొప్పి మంట కలుగు ననుకొందము. కోరిక కడుపున తడుముకొనుదు పొరలాడుచుండును, లేక గంటలు వైచుచుండును. కోరిక కడుపు మంటచేతనా లేక నొప్పిచేతనా శ్రమపడుచున్నది యని ఒకడు అనుమానింప వచ్చును గాని, శ్రమపడు కోరిక తప్ప ఇతరుల దృష్టముగా ఇదమిత్యే మని చెప్పటం కట్లు సాధ్యమగును? పదార్థశక్తిని గ్రహించుటకు ప్రయత్నించి కోరికి పదార్థము నిచ్చిన మనుష్యునికి, తనకు పదార్థమువలన కలిగిన బాధను కోరిక చెప్పగలడు. పదార్థశక్తిని నిరూపించు చిహ్నములు రెండు విధములు: (1) పదార్థమును సేవించిన ప్రాణి స్వయముగా గ్రహింపగల చిహ్నములు (కడుపుమంట కన్నబోటు మొదలగునవి). (2) పదార్థమును సేవించిన ప్రాణియొక్క శరీరపు మార్పులు: మామవారు గూడ గ్రహింపగల చిహ్నములు (వాపు, కండ్లకలక మొదలగునవి). ఇతరు మొదటి రకము చిహ్నములు ముఖ్యమైనవి. ఇట్లు పాశ్చాత్యప్రాచీన వైద్యులు పదార్థశక్తిని మాట్లాడుటకు శక్తి లేని జీవముల ద్వారా నిరూపించు ఆచారము గలవారగుటవలన వై సుదాహరించిన పదార్థశక్తిని నిరూపించు రెండు విధములగు చిహ్నములలో ముఖ్యములగు మొదటి తరగతి చిహ్నములను వీరు సేకరించుటకు శక్తి లేనివారగుచున్నారు. కావున వీరి పదార్థచింతామణిలో ముఖ్యచిహ్నములు లోపించుచున్నవి. ఇది హానిమానుకు పూర్వముండిన పాశ్చాత్య వైద్యులయొక్కయు వారి పద్ధతిని ఆవలంబించు ఇప్పటి వైద్యులయొక్కయు సామాన్యపు పోకడయొక్క సంగ్రహము.

నవీన గుణనిరూపణ విధానము

పాశ్చాత్యప్రాచీన వైద్యులయొక్క వై సుదాహరించిన నిష్ప

యోజకమార్గముల నవీన వైద్యపద్ధతిని స్థాపించుటకు హానిమానుకు ప్రేరేపించినది. ఈ పద్ధతి ప్రకారము పదార్థశక్తిని నిరూపించుటకు మనుష్యుడే విధములు. ఆ మనుష్యుడైనను ఆరోగ్యవంతుడుగా నుండవలెను. పదార్థమును మనుష్యుడే పుచ్చుకొని పదార్థశక్తిని నిరూపించుచున్నాడు గనుక మనుష్యుని ద్వారా నై సుదాహరించుటకు విధములగు చిహ్నములను బయలుపడగలవు. పదార్థశక్తిని గ్రహించుటకు ప్రయత్నించి మనుష్యునికి పదార్థము నిచ్చిన వైద్యునికి పదార్థమువలన తాను మాత్రము గ్రహింపగల చిహ్నములను మనుష్యుడు చెప్పగలడు. మామవారు గూడ గ్రహింపగల చిహ్నములు సహజముగా బయలుపడుచున్నవి. ఇట్లు పాశ్చాత్య నవీన వైద్యులు పదార్థశక్తిని మనుష్యుని ద్వారా నిరూపించుచు నైద్యవిధములగు చిహ్నములను సేకరించుటకు శక్తి గలవారై తమ పదార్థచింతామణిని లోపములు లేనిదిగా చేయుచున్నారు. దీనికి శుద్ధపదార్థచింతామణి యని పేరు. ఈ నవీనపద్ధతి వైద్యమునకు హానిమాను మూడు విధులను నియమించెను:

- (1) సదృశచికిత్స. (2) ప్రత్యేకమూలిక. (3) నూర్మ మగు మోతాదు.

సదృశచికిత్స

హానిమాను వైద్యపద్ధతిని మానుకొని భిక్షాపరికి జనులను జీవనము చేయుచుండు కాలములో కల్లను వ్రాసిన "మనోమన" పట్ట యుపయోగమును తాను సమ్యక్తంపక పెరూనియోక పట్టా తాను పుచ్చుకొని పట్టయొక్క ఔషధశక్తిని నిరూపించి పట్టవలన కలుగు జ్వరము పట్టవలననే నశించుచున్నదని నెట్టెను. చుట్టయూ ఈ న్యాయము పట్టకే గాక స్వపదార్థములయందు నొగ్గు దని నిరూపించెను. ఒక పదార్థమును ఔషధముగా నుపయోగింపవలయు నని వనము ఉద్దేశపడుటకు పూర్వమే ఆ పదార్థమును ఆరోగ్యవంతుడగు మనుష్యునికిచ్చి వాని ద్వారా ఆ పదార్థముయొక్క శక్తిని (అనగా అది యేయే వ్యాధులను కలుగజేయగలదో వానిని) తెలిసికొని యుండవలయును. ఇట్లు హానిమాను అనేక పదార్థముల శక్తిని నిరూపించి గ్రంథము వ్రాసియున్నాడు. ఆ గ్రంథమునకే శుద్ధపదార్థచింతామణి యని పేరు. వైద్యుడు రోగిమునకు చికిత్స చేయునపుడు, ఆ రోగిచిహ్నములను ఏ పదార్థము పుట్టింపగలదో ఆ పదార్థమును తెలిసికొనుట కిష్టమము. రోగమునం దే చిహ్నములుండునో ఆ చిహ్నములే ఔషధమునందుండవలెను. అట్టి యావధమే చికిత్స కుపయోగపడునది. దీనికే సదృశచికిత్స యని పేరు. చికిత్సకునికి రోగిచిహ్నములను ఔషధచిహ్నములను సమగ్రముగా తెలిసియుండవలయును.

ప్రత్యేకమూలిక

ఈ పద్ధతి ప్రకారము మందు దినుసులయొక్క శక్తిని మనుష్యుని ద్వారా నిరూపించు కాలములో వానిని ప్రత్యేకముగా నుప

యోగించెదట. ప్రత్యేకపు సంగు దినుసుయొక్క శక్తిని ముక్తమే నిరూపించియున్నాడు గాని రెండు మూడు మందు దినుసులను చేర్చి పుచ్చుకొన్నప్పుడే చిహ్నములు మనుష్యశరీరమునందు కలుగునో వానిని నిరూపించినవారు కాదు. కావున బౌద్ధశక్తి జ్ఞానమును బట్టి చికిత్స నియమింపబడినది. ఇతర వైద్యపద్ధతుల ప్రకారము ఒక రోగి ఏకకాలములో తలనొప్పి కడుపునొప్పి కన్నుపోటులతో శ్రమపడుచుండగా, తలకు పద్దుట రోక చురుగు, కనుపు నొప్పికి మలొక మందును, కన్నుపోటుకు కంటిలో నెయ్యిటను నేటి రోక మందును ఇచ్చి చికిత్స చేయుట వామక. ఈ పద్ధతి ప్రకారము మట్లు గాక వై రోగిచిహ్నము లన్నియు ఏకకాలములో ఏ మందు దినుసుయొక్క బౌద్ధశక్తిని నిరూపించు సందర్భమునందు ఆ రోగ్యవంతుడైన మనుష్యుని ద్వారా కనబడెనో ఆ మందు దినుసును ఇచ్చి చికిత్స చేయుట వామక. ఆ ప్రత్యేకమూలికకు వైచిత్త్యము లన్నియు ఏకకాలములో కలిగించు శక్తి యున్నది గనుక అది వానిని ఏకకాలములో నివర్తి చేయగలము. దీనికే ప్రత్యేకమూలిక యని పేరు.

సూక్ష్మ మగు మోతాదు

ఈ పద్ధతి ప్రకారము బౌద్ధముగా నుపయోగింపవలసిన పదార్థముయొక్క శక్తిని మనుష్యశరీరమునందు నిరూపింపవలయునని చెప్పియున్నదిగదా? చికిత్సయందనేకవిషపదార్థములు గూడ నుపయోగపడుచున్నవి. ఈ విషపదార్థములను స్థూలముగా మనుష్యుని కిచ్చి నిరూపింపవలసియున్న ఎట్లు సాధ్య మగును? ప్రాణహాని కలుగును కదా? కనుక పదార్థములను అతిసూక్ష్మముగా ఇచ్చి వాని శక్తిని నిరూపించి చికిత్సయందు గూడ సూక్ష్మముగానే వాడుచున్నారు. వీరు పయోగించు బౌద్ధము సూక్ష్మదర్శిని యంత్రముతో గూడ చూడజాలనంత సూక్ష్మముగా నుండును. దీనికే సూక్ష్మేషధమని పేరు. సూక్ష్మేషధమువలన వేటికి యుపయోగము

గలదు. కొన్ని పదార్థములు స్థూలదశయందు బౌద్ధశక్తిని చూడజాలకున్నవి. ఆ పదార్థములే సూక్ష్మదశలో విశేషముగ బౌద్ధశక్తిని చూపుచున్నవి. ఇందుకు దృష్టాంతములు: (1) ప్రతిదినమును మనము ఆహారమాలముః ఉప్పును విశేషముగా పుచ్చుకొనుచున్నాము. వానివలన వ్యాధులు పుట్టుట గాని నశించుట గాని లేదు. దీనినే ఓరు సూక్ష్మముగా చికిత్సించు దుపయోగించునప్పుడు డిడి అనేక విధముల మేమునోగములు లేని జ్వరములు మొదలుగా గల రోగములకు కుశుచ్ఛుబున్నవి. (2) ఇసుక స్థూలదశలో బౌద్ధశక్తి లేనట్లే సూక్ష్మముగా నుపయోగింపబడినప్పుడు డిడి మహావ్యాధులకు దునుచ్చుచున్నది. ఇట్లు నేకపదార్థములు ఇతరవైద్యపద్ధతులకాక మహాయోగము చేసివై వీరి మహాయోగపడుచున్నవి.

ఉపసంహారము

ఇట్లు వివరించినవైద్యసాధనకు డిడి హానిమాను సదృశచికిత్సకు విధించి పదార్థశక్తిని మనుష్యుని ద్వారా ప్రత్యక్షముగా నిరూపించి ఇతరులు మనుష్యశరీరజంతువుల ద్వారా కల్పించు ఊహల నన్నిటిని పూర్వపక్షము చేసెను. ప్రత్యేకబౌద్ధపు దినుసును విధించి యితరవైద్యపద్ధతులవారి నేకబౌద్ధపు దినుసులకు ఒక రోగమునందు పయోగించి రోగిస్థితి మాటునప్పుడు ఏ దినుసు ఏ క్రొత్త గుణమును కలుగజేయుచున్నదో ఏ దినుసు ఏ గుణమును కుడుచ్చుచున్నదో తెలియక శ్రమపడు స్థితిని వీరి పద్ధతి వైద్యము నుండి తొలగించెను. సూక్ష్మేషధమును విధించి వైద్యుడు పొరపాటుగా రోగమునకు సరికాని మందు నిచ్చినను వానివలన నితర బాధ లేకుండునట్లు చేసెను. బౌద్ధము బహుసూక్ష్మముగా నుండుటవలన అది యే రోగమునకు ఇయ్యబడినదో ఆ రోగమును నివర్తింపగలడే గాని వేఱు విధము లగు శరీరబాధలను కలుగజేయదు. ఇదియే పాశ్చాత్యులవలన వైద్యమునకును ఇతర వైద్య పద్ధతులకును గల ముఖ్యతారతమ్యము.

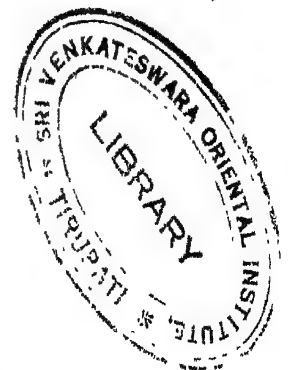
అ హ ల్యా సాంత్వ న ము

తై తిని కృతాపరాధ వయితే? యట గా, దది నే నెఱుగుదున్;

తెలియక త్రొక్కినన్ మతిమతీ! మలినంబు పదంబు నంటు; ఈ

కొలయెడ నీవు వంచితవు, కోరక విస్మృతి నయ్యె; కాననే

ఫలము జడత్వ; మూఱునుము, బాధయు జ్ఞాతము గా దొకింతయున్. — కా. గో. రా.

విద్యామూల్యత

జూలూరి తులశమ్మ గారు

అయిదాటు సంవత్సరముల ప్రాయము వచ్చునఱకు బాలనకు సత్యాసత్యముల విషయమైన జ్ఞానము కలుగును. పది పండ్లెండు సంవత్సరములు వచ్చునప్పటికే సామాన్యజ్ఞానము కలుగును. ఏ కార్యమును చేయుటకైన నతఁ డప్పు డర్హుడై యుండు నని యొప్పుకొనవచ్చును. అప్పటినుండియు బాలునకు యుక్తిరీతిని నీతి బోధక మగు విద్యను నేర్పట తలదండ్రాలకు కర్తవ్యము. చిన్న చిన్న మొక్కలకు విశేషమగు నీటిపోతకలన హాని కలుగుట యెట్లో, అట్లే మొలక తెత్తుచున్న జ్ఞానాంకురములపై విద్యా ప్రవాహముఁ బరపిన నా యంకురములకు హాని వాటిల్లును. కావున, బాలునకు మునుమున్న స్వల్పవిద్యను బోధింపవలెను. అనఁగా ఈడున కనువు గాని విద్య నేర్పఁగూడ దని మా తలంపు. క్రమక్రమముగ నా బాలుడు ప్రారంభ విద్యయందు కడతేజునప్పటికి పదునాటు పదునేడు సంవత్సరముల ప్రాయ మగును. అటువైని కళాకాలయందు త్రవ్వవిద్యను ప్రారంభించుట కర్హుఁ డను. తన విద్య పూర్తి యగునప్పటికి బాల్యయాశ్రయములు నిండియుండును. ఆ కాలమున నభ్యసించిన విద్యలు స్వతంత్రజీవ సాధారములుగను యోగ్యతాకరములుగను జ్ఞానప్రబలకాణములు గను స్వదేశకాభిమానకరములుగను మానసోత్సాహదాయకములు గను పరిణమించి, వారి హృదయములయందు దయ ధర్మము కాంక్షి దాంతి సత్యము దేశభక్తి సమచిత్తము స్వజనప్రేమ పరార్థప్రతి సంఘీభావము భైరవ్యసైన్యములు నయవినయాదులు మున్నగు సద్గుణము లుత్పన్నము లగును. అందువలన నొక విధమగు ప్రభావము నారియందుద్భవ మగును. అందువలన వారే సంఘదోషములను దూషించి యొకమత్యమును నెలకొల్పి సమర్థు లగుదురు. విద్యయందు దిట్టి ప్రభావ ముండుటవలననే దీని నభ్యసించినవార లసామాన్య వైభవ యుక్తు లయ్యెదరు.

దొంగలు హరించుట కవకాశము లేనిదియు, ఎల్లచోల శుభముల నొసంగునదియు, విద్యార్థులకొసంగిన నభివృద్ధి గాంచునదియు, కల్పాంతమున దైన నాశమును బొందనిదియు నగు విద్యారూప గుప్తధన మెవ్వరికడ నుండునో వారితో అన్యలు సమానులు కా నేరరు. కావున, రాజులారా! మీరు విద్యాను లగువారలతో విరోధ మూనకుం డని భర్తృహరి నీతి, బోధించుచున్నాడు. అట్టి మహత్తు గల విద్యాధనమును బాలురకు గడించియచ్చటకు వారి తలదండ్రులు విద్యావంతులుగను జ్ఞానవంతులుగను ప్రాపంచక

జ్ఞానప్రపూర్ణులుగను నుండవలెను. ఎంత విద్యాధినుడైనను ప్రాపంచకజ్ఞాన ప్రపూర్ణులుగను నుండవలెను. ఎంత విద్యాధిను యైనను ప్రాపంచకజ్ఞాన మబ్బుట కడు గుప్తము. అయ్యది గల భరియం డ్రుల చేతిలోని బిడ్డనికి విద్యాబుద్ధులు సకాలమున నలరడఁగలవు.

“తన యనుంగుబిడ్డని తల్లి యెట్లు పోషించి రక్షించునో అటులే విద్య మానవుని రక్షించును. తుమాగుడు తనవద్ద నున్నప్పుడే తల్లి పోషింపఁగలదు గాని యన్యప్రదేశములందు నున్నప్పుడు పోషింపఁజాలదు. ఇతరదేశములయందును విద్య తల్లివలె కాపాడు చుండును. తండ్రి తుమాగున తీరినది నెఱిగి గాని చూచేసి హితమును బోధించునో, అటులే విద్య హితమును బోధించి సన్మార్గమునఁ బ్రవేశింపఁజేయును. చిత్రమునం దంటియున్న భీమమును తియ్యని మాటలతో నొలఁగింది స్వకాలతాళణి నుట్టి ఎరిసింపఁ జేయునో అటులే విద్య చింతలతావృక్షమును గావించి వాగు మొదఁగూర్చును. వేయేటికి కల్పలతాభిషేకము విద్య గలిగిన వానికి లోకమునందు సాధ్యపడని యగ్ర ముకలంకారగా?” అని భోజ్యప్రబంధకారుడు వచించియున్నాడు.

విద్యయంగుఁగల మాహాస్మ్యమును తల్లి గూడ నెఱిగి యుండవలెను ఏల నన, బిడ్డలకు ఏయే సమయములందు బట్టి సగృహ చేయవలయునో, ఎట్టి సమయములందు అటలు నేర్పవలయునో, ఎట్టి వేళల మనకు సకలసౌఖ్యప్రసంగం డగు దేవుని గుణగణంబుల బోధింపవలయునో, ఏయే రీతుల భోజనవస్త్రవియోగము లొనగూర్చవలయునో తెలిసికొనునంతటి విద్యాభ్యాసము తల్లిలకు లేకపోవుట వలన, వారు తమ బిడ్డలను జ్ఞానసీనముగ నెలమిండుదురు. అందువలన నా బాలురు చెడ్డమార్గముల నధిగమించి భ్రష్టులగుచున్నాడు. ఇట్టివారల నెందఁ తెందఁజేసి నునము మామచున్నాము. బిడ్డలకు తిండివద్దకంటె తల్లికడ మిక్కిటమగు నేరికయుండును గావున, తల్లి విద్యానతిగ నుండవలెను. తల్లియే బిడ్డనికి సద్బోధ చేయు సద్గురువు. శత్రు గర్భస్థ మైననాటినుండియు తల్లియొక్క సదుద్దేశములును సద్విద్యయు సదాచారములును బిడ్డని కాధారమై యుండును గావుననే తల్లి గుణవతి యయ్యెనేని బిడ్డలు గూడ గణవంతు లగుదురని వదంతి కలిగియున్నది.

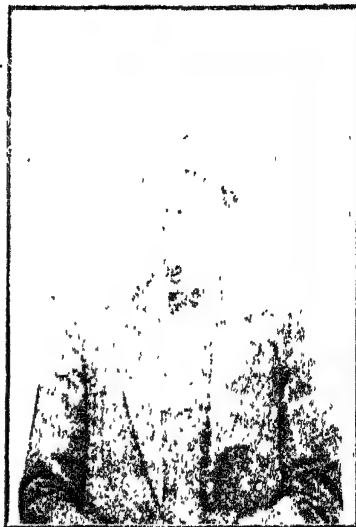
శ్లో. నాస్తి వేదాక్ష పగం కాస్త్రం - నాస్తి మాతృసమాగురుః - అని భారతమునందు వ్రాయఁబడియున్నది. ఈ ప్రమాణము వలన తల్లియే ముఖ్యగురు వని తెలియవలసియున్నది.

Mr. A. SUBBARAIDU

ఆనంట సుబ్బారాయుడుగారు

Mr. VARANASI SURYA RAO

వారణాసి సూర్యారావుగారు

Mr. A. VENKANNA

ఆకారపు వెంకన్నగారు

A. CHENNAIAH

ఆకారపు చన్నయ్యగారు

Mr. K. RAMASWAMI NAIDU

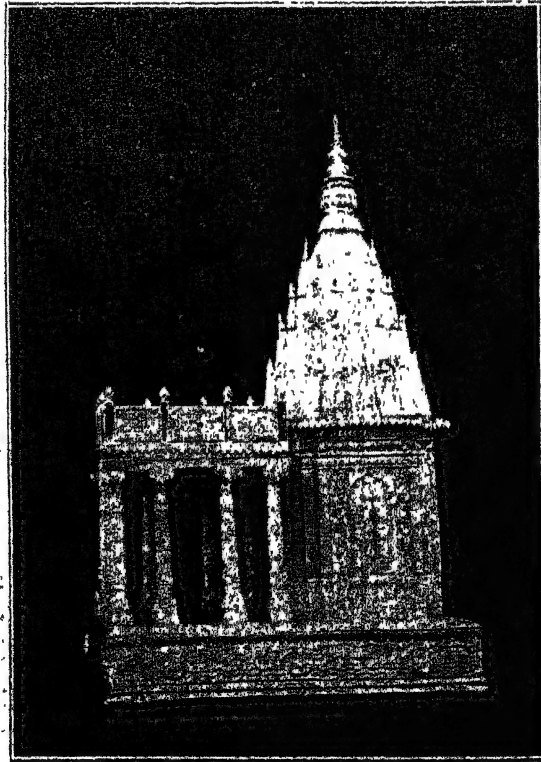
MR. K. RAMASWAMI NAIDU
CARD

శ్రీ పద్మ నాథుల వారి వారి

శ్రీ. రామశాస్త్రి నాయుడుగారు

HINDU UNIVERSITY: CASKET PRESENTED TO THE VICEROY

హిందూ విశ్వవిద్యాలయము : రాజు పతివిద్యాలయము

ఇట్లు యెట్లు బోధించిన పసివాండ్రగు బిడ్డలు అటులే వర్తిం
దురు. కావున ప్రభుగారు వరు లెల్ల మిగుల మేధాశక్తి గలదిగను
బోధనాశక్తి గలదిగను నిరంధరోత్సాహదాయనిగను ఉండవలెను.
కావున ప్రతివర గూడ పురుషులకువలెనే విద్య యకసర గని
యొలుంగవలెను. ఎఱిగిందే యుండును గాని యానందజనులని
చేవలెను.

ప్రతి పురుషుల కోరికలకు శక్త్యంతర మెట్టి కల దానికొ
మనంబునకు విద్యాశక్తి మంతరింపఁ దెలు కనుటకు లెక్కన
యాధార మైనట్లు పన్నట్లు మన్నని. ఏల నగు శక్తియుఁ జేసిగొనును,
విద్యాశక్తియు కలిగియుండవలెని, ప్రజల కత్తంతోపయోక్తము
లును నీతిదాయకములును నగు ఉద్ధృతముల ఇట్టి యజరాచర
మగు కీర్తిని గడించిన మహనీయు లెందఱో యుండిరి. మనోశక్తి
మగు విద్య లేక మాంస సైలములు గలిగియుండిన జనులు అంధశా
యు లని గురువచ్చును. విద్యయుం దట్టి ప్రభావము గలదు. అని
కష్టసాధ్యము. అంగడియం దమ్మబడునని కాదు. అంగడుల దొ
కెడిదే యగునేని లక్షాధికారులును రాజాధిరాజులును కోరన ధన
యొసంగి దానిని అను ప్రేమ గల బిడ్డలకు కొని యొసంగవలెనరా?
కావుననే విద్య యమూల్య సునియు అనర్థ సునియు వలించెదరు.
విద్యయందలి యాశీర్వాదము లగువారలు ధన మొగి వెచ్చిం
చినను ఒకచిన్న మైనను సంపాదించజాలకున్నారు.

విద్యాధనమును సంగ్రహించేతనే గాని సంపాదించజాలరని
భారతమునం దొక యితిహాసము వ్రాయఁబడియున్నది. భరద్వాజ
కుమారుం డగు నవక్రీతుఁడు చదువకయే విద్యాంసుడను గానయు
ననెడి యాసచే తపము గాంప నారంభించి తనెండునెలలచే నివా
రింపఁబడియు తెలిసికొనక తుద కను నైతిక సేవనిగాణకార్యంబున
గన్ను నొక చిరకాలపండు గ్రహించి ననుటయే యందలి సాంగత్యము.
చగువకయే శ్రమ సేయకయే శక్తి సంతృప్తియులచేతను జపానుస్థాన
ములవలనను విభిల లభించు నేరదు. కాఁబట్టి జాతిమతభేదములు లేక
మానవులందఱును తఱుగని విఱుగని విద్యాధనార్హులము సేయుట
విధాయకకృత్యమై యున్నది ఎట్టి నిఱువేదలైనను పరిశ్రమచేసి
విద్యను సంపాదించుచేని, అని వారిని మూర్ఖభిషిత్తులుగను సభా
పూజ్యులుగను కీర్తికాములుగను చేయును. ధనవంతులము గదా
యని గర్వింపి సోమరు లై నవారికి విద్య లభింపజాలదు. అట్టివారు
గౌరవత్యాదిలక్షణములను పొందజాలరు.

ఇట్టి సర్విద్య బోధించుటకుఁ దగిన యుపాధ్యాయుఁడు
గావలయును. బాలుని చిత్తమునం దేయే విద్యల నభ్యసించవలయు
నను కోరిక యుండునో, ఉపాధ్యాయుఁడు ఆయా విద్యలలో సరి
పూర్ణుఁడుగాను, నిర్మలభావముతో విద్యార్థమాస్యముల నెల్ల బోధించు
నట్టి సరళస్వభావమును గలవాఁడుగాను కోపహింసయుగాను నుండ
వలెను. చదివించుట కవసరమైన యుపకరణములు గలిగియుండ
వలెను; బాలునిచిత్తమున కెట్టిది యెట్లు బోధించిన బోధపడునో
యెఱింగియుండువాఁడు గావలయును.

ఎంత విద్యాంసు లైనను కొందఱు బాలకు బోధపడునట్లు
వక్కానించు సామర్థ్యము గలరెందులకును. అట్లు గాక చక్కఁగా
బోధించు కృతి గలిగియుండవలెను. రాశి వైదికవ్యాపారంబులందుఁ
ను పుష్కలమృదులని సంపూర్ణముగ నెఱింగియుండవలెను. అలస్య
ప్రమాదము నుంబడవలెను. విద్య సమస్తమును కలిపి నేతము
నకు సహించు ముస్వభావము గలవాఁడుగ నుండవలెను. మైని
వ్రాసిన సర్విద్యములను కొన్నియైనఁ గలిగియుండినఁ గాని,
యుపాధ్యాయాధికారమును పొందున కర్హుఁడు కాఁజాలడు. అట్టి
సర్విద్యావల్లె గల గురువు విద్య శాస్త్రరహితుడు ముందు వలయు
పూర్ణములని యెవని? మహానియును, దానివలన సమస్తసర్వ
విములును కలుగును.

అమర్వబడిన గుఱ్ఱము సారథికి వశమై వర్తించునట్లు, ఎవఁడు
విద్యాంసుడో ఎవని మృదయము విద్యాయుక్తమై యుండునో
అట్టి జనుడే విశేషింపఁ దై యింద్రియజయము గలవాఁ డగు నని
కలీపనిషత్తునంగు వ్రాయఁబడియున్నది. ఇట్లు నియంత్రతీతిలఁడై
విద్య సంపాదించినవానికి లోకములో సాధ్యము గాని కార్య
ములులేవు.

కాని, దీని కింతగాయము లనేకమును గలవు. వానిలో మొ
దటియంతయు గృహిణీస్వీకారము అంగవలన సాంసారికబంధ
ములు మెండుగా నావరించుకొనును. సంసారసాగరపతితుఁ డగు
జీవి యాచరియొద్దనుఁ జనుట యరిది. అందువలన విద్యను పూర్తి
చేయులేకపోవును. విద్యార్థిత్వమును పోగొట్టుకొంటేనే యను చింత
యొకవంతు భార్యయు పిల్లలు నొకవంతు పసిలన మొకవంతు
వానిని చింత సాగంగొన వలచివైచును. అట్టి గృహస్థుఁడు రోగ
భూయిష్టఁడై అన్యాయుష్కుడై చంచలచిత్తుడై అనేకకష్టము
లగు పాల్పడఁగలసి వచ్చును. మైని వ్రాసిన చోప్పన బాల్యయాశన
కలలు పెండును బ్రహ్మచర్యము క్రమగఁ గడపినవారలకు అంతరాయ
రహిత మగు సర్విద్య ప్రాపించును.

ఇది యాచరణీయము ఇది యాచరణీయము అని యొచ్చించి
యుక్తమార్గమునఁ బ్రవేశించుట ధర్మము. స్వప్నమందైన ప్రమాద
వశంబునైన నాస్తియము బొరయకుండుట సత్యము. చంచలస్వ
భావ యగు మనంబును ఏ కాగ్రముగ నుంచునట్టి ప్రజ్ఞయే శమ మనఁ
బడును. ఇదియే మనోనిగ్రహ మనఁబడును. దమము అనఁగా
భాష్యాంధ్రియములను స్వాధీనము గావించుకొనుట. తిత్తిక్ష యనఁ
గా దుఃఖము మున్నగునతిమృతమైనను చలింపకయుండుట. అమాత్మ
ర్యము అనఁగా తనకంటె ధనము గాని విద్యాధనము గాని యధికముగ
నార్జించినవారిని జూచి యమాంబు జెందకుండుట. తాను మిగుల శ్రమ
చేసి సంపాదించిన విద్యను పరల కొనుగట దాన మనఁబడును. లోక
పారమార్థిక విషయముల వినుట శ్రుతి మనఁబడును. తాను విన్న
విషయమును జ్ఞప్తియం గుంచుకొనుటయే ధృతి; దీనినే ధారణ యం
దురు. అన్యలవలన తన కెట్టి చిహ్నులు కలిగినను వారికి ప్రతిక్రియ
గావించక వారి యపచారములను సహించుటయే తమ యనఁబడును.

ఈ మున్నగు లక్షణము లన్నియు, యశునియశుంబు లనబడును. ఇవి శారీరమానసికములకు సంబంధించి యున్నవి. ఇవియే బ్రహ్మచర్యరూపావయవము లని చెప్పలు వక్కాణింతురు. బ్రహ్మచర్య దీక్ష పాలించువాడే వై సద్గుణముల నొప్పి విద్య నభ్యసించుట కవకాశము గలదు గాని వివాహ మైనచో ఈ లక్షణములకు దూరం డగును. “వివాహే విద్య నాశాయ,” అని సామాన్యముగ మన వార లందఱును వాడుచునే యుందురు. అది నిత్యవశమే యని నమ్మవచ్చును.

కాబట్టి తలిదండ్రులు విద్యావంతు లైనయెడల బిడ్డలను సుకర మగు మార్గమునఁ బ్రవేశము గావించుదురు. మనజులకు విద్య యావశ్య కమో ధన మావశ్యకమో యోచింతురు. ఎద్దానివలన నేది సంపాదిం చుట సుకరమో యోచింతురు. ఏది చెడని పదార్థమో నిశ్చయింతురు.

“విద్యాధనమే తక్కిన యన్ని ధనములలోను శ్రేష్ఠ మైనది. ఏల యన, ఇతరుల కొసంగినకొలదిని వృద్ధి యగుచుండును, మోయ వలసిన యావశ్యకము లేదు. దానివలననే యితరధనములు ప్రా పించు” నని శుకస్మితియందు వ్రాయబడియున్నది. కావున ఇట్టి లోకోపకారకంబు లగు వాక్యముల పరిశోధించిన మహాత్ము లూరక తెలుసురా? ఇదియును గాక, విద్యాధనమును హృదయపేటిక యందు గుప్తపఱచినవారలే ధన మార్జించుట గాని రక్షించుకొనుట గాని కలుగుచున్నది. ఒక్కొక్కవేళయందు ధనరక్షణమునకు విద్య యావశ్యకము. అది లేకయే మహారాజు లనేకులు తమతమ యైశ్వ ర్యములను గోలుపోవుట కలుగుచున్నది. విద్యాంసు లన్ననో యే కాలమందును నిలుపు లేక ధనమును కీర్తిని సంపాదించి యనేక మాతనరాజ్యములను స్థాపించుచున్నారు. ఇట్టియున్నతస్థితులు విద్య వలననే ప్రాపించును గాని, వేఱొంగు విషయమునఁ బ్రాపింపఁ జాలవు.

ఇప్పుడు మన ప్రస్తుతిస్థితిని బట్టి యోచింపఁగ, మన హిందువులలో బాలరకు పదిరెండు పదుమూడు సంవత్సరములకే విద్య కొంతవఱకు పూర్తి యగును. ఇంచుమించు సమాన మగు వయస్సు గల కన్యను వివాహము నేతురు. అంత నామె యల్లవారియింటికి వచ్చును. ఆపట్టిపండితులు బాలని విద్య నశించును; అనారోగ్యము పెచ్చును; చింత బల మగును. కాబట్టి విద్యాప్రపూర్తి యగువఱకును బాలని బ్రహ్మచారిగానే యుంచవలెను. అట్లునైన విద్యాధనము సంపాదించుట కర్హుం డగును.

ఇహలోకపరలోకములయందు పాంధ్యగల సకలసౌఖ్యము లకును నివాసస్థాన మగు సీమ యేది కలదో, అట్టి స్థానమును మనుజుడు విద్యాప్రభావమువలననే పొందగలఁడు గాని, ధనమువలనఁ గాని నేర్పువలనఁ గాని విద్యావిహీన మగు తపమువలనఁ గాని పొందనేరడు. మనపూర్వులు బ్రహ్మచర్యనిష్ఠులే వేదాదివిద్యలు సంపాదించి జ్ఞాన మలభవించుకొని పరిపక్వబుద్ధి గలవారై శబ్ద బాల మంతము ముఖ్యమై యుండునట్టి ధారణ గలిగి తాము గడించిన విద్యాధనమును పరులకు పంచియుచ్చును సకలకళానిపు

ణులై సర్వకార్యదక్షులై నిర్విగ్రాహప్రభులై యుండెడినా గని శ్రుతులు స్మృతులు తెలుసుచున్నవి.

ఏకాలమునం దీ దేశీయులు సమస్తవిద్యల నభ్యసించి సంపూర్ణ పాండితి గలవారై యుండినో, ఆ కాలముం దీ దేశము వృత్తి జ్ఞానము తేజము వీర్యము పరాక్రమము నిలయు మున్నగువని కలిగియుండెను.

ప్రస్తుతకాలమున నీ దేశీయులు గూర్ఖత్వమును సాధించుటకు దూరమై యున్నారు. ఆ కారణమున మన దేశే మోక్షస్థితియు నొంగుటకు మాటుగ దారిద్ర్యదేవతకు నివాసమై యజ్ఞానమున్న మై మహాహీనస్థితియందున్నది. మన దేశమున విద్యను పఠించు కలియుగాంధిమునుండియు క్రమక్రమముగా ఈ దేశము హీనస్థితికి వచ్చినట్లు గ్రంథవిదగ్ధులనులవలననే తేలుచున్నది. ఆ కారణము వలన ఈ దేశవాసులు విద్య నభ్యసించుటకు, అన్యులకు నోరొందుటకును సామర్థ్యము చాలనివారలై మూఁద్రాచుయులై ధనాకర్షణతత్పరులై విఫలప్రయత్నులై యన్నవస్త్రములకుఁ గూడ దూరమై యల్లాడుచున్నారు. ఏ దేశము గాని యపస్వను గాని విద్యచేత నభివృద్ధి చెందియుండునో, అందలి జనులు అప్పుడు విశ్వరథయుక్తులై యుండు గనియు విద్య కెప్పుడెచ్చట నంతరా యము గలుగునో అప్పుడెచ్చటి జనులు హీనస్థితికిఁ బత్య గనియు సర్వవిద్యాపారగుల సిద్ధాంతమై యున్నది. ఎప్పుడు మన యాగ్ని వర్తము పూర్వమువలె విద్యాప్రభావముచే నోగ్నియందును, అప్పుడు తద్దేశవాసులు విద్యాబలమును బుద్ధిబలమును ప్రబలి కాలా నట కవకాశము కలుగును. విద్యాభివృద్ధి మూలమున దేశాన్ని శోధింప సాగింపవలయు గలుగును. అందునిమిత్తమై నీటిప్రయుక్త మగు విద్య నభివృద్ధిచేసికొన యత్నించుట యీ దేశవాసులకు విధానక కృత్యమై యున్నది.

అన్ని దేశములకంటెను విద్యాబుద్ధులవలన నేమి బలసరాక్ర మములవలన నేమి హైగ్రహైర్వములవలన నేమి సత్వోదార్యముల వలన నేమి యీ దేశవాసులు వెనుకఁ బడియున్నారు. తన దేశా మును తాను శుభ్రపఱచుకొనుట యట్టి యావశ్యకమో తన దేశ మును తా నున్నతస్థితిలోనికి తెచ్చుటయు నట్టి యావశ్యకమే. కావున దేశభక్తు లందఱును సంస్కారానవేశములై వైపేర్కొనం బడిన కార్యముల నేజివేర్చుటకు త్వరపడవలెను.

విద్యాసంస్కంధమునుండి యనేక శాఖలు లైలువెడలియున్నవి. మనజుల యభిప్రాయములు గూడ ననేకరకము లగు భేదములచే నొప్పుచున్నవి. శాస్త్రవిద్య యంశవిద్య చిత్రలేఖనవిద్య శిల్పవిద్య రసాయనవిద్య వాయుమానవిద్య మున్నగు విద్యాశాఖలు గలవు. ఇం దేమే శాఖల నధిరోపించిన, బాలురు విద్యాగ్రంథములతో తచ్చా ఖాధికారులు గాని తలిదండ్రులుగాని యభ్యసకుల యనునవి ననుసరించి ఆయావిద్యలయందు ప్రవేశపెట్టుట యుత్తమకార్యము. అట్లయినచో నాయభ్యాసకులు తీయనీటి కెదురెక్కు చేరవలరై నత్యుత్సాహయుక్తులై విద్యాభ్యాస మొనర్తురు కాని, యన్యాయమునతి

ననుగరించి తచ్చాఖి నధిరోహింపజేసిరేని తచ్చాఖిదియండే యుండుట నిశ్చయము.

అలాగా కాఖిలయందు వ్యాపారవిద్య గూడ మనుజునకు ముఖ్యముగ నావశ్యకమై యున్నది. నియమితప్రకార ముపయోగింపకుండిన ఆహార్యము త్రుప్తపట్టునట్లే దైవవిధిమైన యీ మజ్జాస్థియంత్రము గూడ నట్టి స్థితిని జెందును. శరీరమునకు పాదాది శిరఃపర్వంతమును వ్యాపించి యనవరతము పనిచేయు ముఖ్యయంత్రము లకుపరిశుద్ధగర్భమును గొనిపోయి యిచ్చుచు అచ్చటి చెడురక్తమును పక్షిత్రిము చేయుచుండు రక్తనాళములు ఈ వ్యాపారమునకువలన బలపడి యితరయంత్రములకు బల మొసంగును. భుజింపబడిన పదార్థ మంతయు నియమితప్రకారము జీర్ణమై తిత్సారము రక్తరూపముగా మాత్రీ నాళములయందు ప్రవేశించి ప్రవహించుచుండును. ఎంత బలమైన యాహారమును భుజించినను వ్యాపార మజీర్ణమును కలుగ నీయదు. అందువలన శ్వాసకోశము మున్నగు యంత్రములు నియమిత ప్రకారము నాయువును పీల్చుటయు విడుచుటయు కలిగియుండును. మనము చేయు పనులకును మన జీవాధారమునకును ఆధార మగు మెదడునందుండు యంత్రముల పరిశుభ్రపఱచును. ఆ కారణము వలన కాయపుష్టియు ముఖవికాసమును ఆరోగ్యమును కలిగియుండును. ఆరోగ్య మెప్పుడు గలిగియుండునో ఆయుర్వృద్ధి గూడ నప్పుడే గలిగియుండును. పరిశ్రమవిద్యలు మున్నగునవి యిటీవల కలిగియుండలేదు. ప్రకృతిశాస్త్రకారులు దీనిని యోగశాస్త్ర మనియు యోగాభ్యాస మనియు వ్రాసియున్నారు. ఈ యోగము నభ్యసించినవారు మిగుల ఆరోగ్యము కాయపుష్టి ముఖవికాసము మున్నగు సల్లక్షణములు గలిగి చిరకాలము వృత్త్యముఖంబున బడక యున్నట్లు తచ్చాఖి శోధనవలన తెలియుచున్నది. అదియును గావచ్చును. ఈ శరీరము గాఢకాయను బోలియున్నది. గాఢకాయ

యెంత జాగరూకతతో కాపాడిన నంత కాలము శిథిలావస్థను పొందక యుండును; అటువలె నే యీ శరీరము గూడ లగిన యాహారవిహార శయనాదుల నొసంగుచు మిగుల జాగరూకతలై కాపాడిన, ఆయుర్వృద్ధి కలిగి చాలఁ గాలము వీరింతు రని తత్వద్విషయకగ్రంథములు బోధించుచున్నది పరిశ్రమ యెల్లరకును అవశ్యకము. వ్యాపారము వలన కాయపుష్టి చెంది పట్టువల కలిగినప్పుడు శక్తిసామర్థ్యములు మాపునట్టి బలవంతునకును బలహీనునకును సామ్య మెట్లుగును? విద్యాప్రపూర్ణునకును విద్యాహీనునకును సాటి యెట్లుగును?

ఎవనియొక్క జీవనమువలన బంధువులు మిత్రులు భృత్యులు మున్నగువారలు జీవింపఁజాలరో, వాని జీవనము మెతుకుల నేటికొని భుజించి జీవించు కాకి జీవనముతో సామ్య మగుచున్న దని పంచ తంత్రకారుఁడు వ్రాసియున్నాఁడు. కావున, ఏవిద్య నైనను పరిపూర్ణముగ నార్జించి తన్మూలమున వర్గత్రయమున కాస్పద మగు ధనాగ్రజము గావించి నీత్యాచార్యాదిగుణయుక్తులై చిరక్షిర్తులైనవారల మనుగడయే గునుగడ. తదితరులు కాకిజీవనముకంటె నధమమగు జీవనము చేయుచున్నారని నమ్మవచ్చును.

కావున దేశభక్తులగు నో ప్రియసోదరులారా! ప్రస్తుతము నున హిందువులలోను అందును బ్రాహ్మణులలోను చిరకాలము నుండి పాడుకొనియున్న యనాచారపిశాచములు తొలఁగించి సంఘమును పరిశుభ్రపఱచి శ్రీపురుషసంఘమునకు విద్యామృతము నొసంగినఁ గాని, నున దేశ మున్నశిథిలికి నాఁజాలగు.

ఆ. గాఢకాల కెంతి కాంతి గలిగియున్న,
రతనమునకు సాటి రానియట్లు.
కనక మెంతి శోభ చునుజాన కొనఁగిన,
విద్య వోలె కీర్తివిభవ మిడదు.

అ మృ తాం జ న ము

అన్ని నొప్పులకు జగత్ప్రసిద్ధిగాంచిన దివ్యామృతము

వేలకు వేలు విక్రయము

అమృతాంజనము డిపో 6, లంబుకెట్టిపేథ మదరాసు, లేక 109 ప్రేరింగోడ్, బొంబాయి •

ఘోషా

కోటగిరి వేంకటకృష్ణా గావు బహద్దరు గారు

ఉ. కోసము కల్గి యూరక విరుద్ధవిమర్శనముల్ లిఖింప కో
వ్యాసములోని యుద్ధవిషయంబును గైకొని పద్మనాయక
శ్రీసముదాయముగ గరుణచే దిలకించి సముద్ధరింప నే
జేసెదదొస్తనాకొలఁపున్న హితులందఱకు నమస్కృతుల్.

ఘోషా యను దురాచారనుహాతము శురుష్కపరి పాలనకు బూగ్యము హిందూమతంబులలో గల దని చెప్పట నిరాధారము. వేదమునను భారత భాగవత గామ్యులు జాది పురాణేతిహాసములలోను బృహత్పదాపంజరి, కథాసరిత్సాగగము లోనగు నపారమేషుగ్రంథములలోను ఘోషా మన పూర్వులు జర వినట్లు కన్పట్టుదు. ఇందు పేర్కొనబడు సింహాసనాసీను లైన పశు లకు జేదోడు వాదోడుగఁ జరించినట్లును, పరపురుషు లని యైన కొంకక మహానుభావులు హతాత్తుగఁ దరు కగపడినప్పుడలిగినస్కా రము లాసంగి చక్కఁగ వారితో భాషించినట్లును, తాము మనవా సాజ్ఞాతవాసంబుల కేగ నియమంబు లేకున్నచు భర్తలతోఁ గూడఁ గాలినడకతో దుర్గమారణ్యభూములఁ జరియించి కడు నిడుమ లంది నట్లును, నానాదేశ భూపాలచూడామణులు కొలువుకూట మలంక రించియుండఁగాఁ దమ కిష్టమైన పురుషుల వరించినట్లును, ప్రాణేశ్వ రులు సర్వగాఁగలగంబుల కేఁగునప్పుడు వెంటనంటి రథవోదక కృత్యముల నెఱపుట మాత్రముననె కాక సమయ మేతెంచ వాలు కేలఁ గీలించి శుర్వారాధీలాహానకేలి వైరులఁ జండాడి పరులకు జయంబుఁ బుచ్చినట్లును, సీతి, ద్రావిడి, దమయంతి, చంద్రవతి, నల్ల, మిల్ల, ప్రమిళి, వీరమాత, ఇందిన, వీరాబాయి, మొదలగు పతివ్రతామతల్లుల చరిత్రములు గల మనేకపర్యాయములు గవెవి యున్నారము. దీని బట్టి ఘోషము పురాణకాలము మొదలు చరిత్ర కాలమువఱకు యవతీమణులు ఘోషా యవలంబించియుండఁ దని తెలిసికొంటిమి. వైదెప్పిన ప్రతిస్మృత్యాయుధే కాక నాటక ములయందుఁ బ్రబంధములయందు చరిత్రములందు నీ యాచార మున్నట్లు కవు లే సందర్భమునను హిందువులఁ గూర్చి వ్రానియుం డరు. ఈ యాచారము వ్రాహ్మణేతరజాతులలో నెప్పుడు లేదు గాన, నీ విషయమై యింకఁ జర్చింపఁ బని లేదు. ఈ “ఘోషా” ఆచారము హిందూమతములలో వంశపారంపర్యముగఁ గానవచ్చుట లేదు. కాని, పట్టుకొనుట లక్షణము వెలుగుదొలమెడ నిది జేట్టి కిఁ గానవచ్చుచున్నది. పద్మనాయకుల యాచారము పౌరుషేయ మా? కచ్చితమా? యని చర్చించిన విందలి సారాంశము తేలిక పోదు. కొందఱు తిమూరాలోచన మాని వెలమవారల కిది యాచార

మనవచ్చును దీనిని గూర్చిన నా ప్రశస్తిత్తరము గలకొనిన సహృద యులు ఘోషా వెలమవారల పేరు పట్టుచున్నట్లు యొప్పును పట్టునడి యెనో తెలిసికొనకపో దని యా విషయ మింకఁ జర్చిం చెదనా.

పద్మనాయకులఁ గూర్చిన పుస్తకములలోఁ బ్రస్తుతాంశమున కుపయోగించునది పలువాటి పేరచరిత్రము. ఇది గమ్యామి 500 సంవత్సరముల క్రింద శ్రీనాథ కవిస్వాభామునిచే మంజుగర్వసంగి వ్రాయఁబడినది. ఈ కవిశ్రేష్ఠుఁడు పద్మనాయకుల విషయము చక్కఁగ నెఱింగినవాఁ డని యిట్టిని భీమేశ్వరపురాణాన గ్రంథము లె కాక, సర్వజ్ఞ సింగమనేని యాశ్రయము గూడఁ ఘోషించు చున్నది. ఈ కవిరాజు తన వీరచరిత్రమున కిథా నాయకుఁ డగు బాలచంద్రునిఁ గూర్చి వ్రాయుచు వెలమవారల కులాచారముల నన్నింటిఁ జక్కఁగఁ జర్చించి యున్నాఁడు. భారతయుద్ధమున నభి మన్యునివలె పలువాటి వీరయుద్ధమున విక్రమముఁ జూపిన యభివన్య సదృశుఁడగు బాలచంద్రుఁడు పద్మనాయకవంశజుఁడని. ఈ చరిత్ర మున వెలమవారలకు “ఘోషా” ఆచారము పూర్వమున్న దని యైన ను లే దని యైనను నిరూపించుట యిథా లభ్యమైన సమాధిచా రించుట బాగు గాన, సగూర్చి కడఁగెదను. నిష్పర్వసాహిత్యముగోడఁ బెరుగించినచో, నీ నలువాటి వీరచరిత్రములందును నున్న ఆచారముల కు ఘోషా పుట్టు పాదకట్ట దని నూఁ జూచుకొని కను నట్లక పోదు. వీరశాస్త్రమున బాలచంద్రుఁ డాదనకొనుటకు బొంగగలములు కావలెనని కోరఁగా జల్లి యైన కీమత్తన్న బొంగగలములు సయ్యచిన సందర్భ మిట్లు వ్రాయఁబడినది.

“మొదలు రప్పించిన ముఖ్యులైనట్టి
ముజ్జలు తన మ్రోల నుండంగఁ జూచి
బొంగగలములు చేయఁ బొసఁగును” మొదలు
బైఁడి యిప్పించెద పట్టినయంత

† బహుశః కొలము బ్రహ్మజాయముఁ దను వెలమవారల భార్య. ఈ బ్రహ్మజాయమును మహా బాంఢమునఁ గృష్ణానందభూతుఁ డనియు గ్రంథమునఁ బేర్కొనబడినది. వెలమవారలకు ఘోషా యున్న నీ విరపురుషుఁ డని నిరూపితమైనది.

పనిముట్లు తీసుక వడి ర మ్మటన్న
 పనిముట్లు కొనివచ్చి భామ కన్నెదుర
 భక్తితో నిలిచి బట్టిమ దీపింప

నైతమ్మ సెలవిచ్చే సంతట వారు”

ఈ పంక్తుల బట్టి విచారింపగా సాన్సారలకు రాజసద్భక్తుడగు బ్రహ్మనాయకునంటనానిక జెట్టర బట్టిన యైతమ్మ కనిపించినట్లై కదా! వై పదముల జూచి పూర్వము వసకు ఘోషా కల దని సాహసించువా రుదుగా? అయినను, మా ప్యతిరేకవాడులు ‘జెట్టలు’ కన మ్రోల నుండంగక జూచి” అనుచోట “నోజ్జలు” అను శబ్దమును గ్రహించి, గురుభావ ముంచి యైతమ్మ సాన్సారలకు దర్శన మిచ్చుటవలన నాచురు ఘోషాకు భంగము రా దంగు రేమె? ఆలాగైన (సాన్సారులు) “భక్తితో నిలిచి బట్టిమ దీపింప” అని పంక్తిలోని సాన్సారులు చూపిన యైతమ్మ మీదికి భక్తి మా కాధారము కాదా! గురువులు శిష్యురాండ్రు చెంత భక్తితో నిలిచి రని చెప్పనంతటి వెట్టివాడా శ్రీసాధుడు?

అదియుం గాక, “యైతమ్మ సెలవిచ్చే” ననుటలో గురులకు సెలవిచ్చుట? ఎంతటి పరుధము! కాన నిస్సంశయముగా నైతమ్మ కంసాలలకుం గాననచ్చే ననియు నాయకుడు ఘోషా లే దనియు నమ్మితికవలయును. ఇట్టి యాధారములు కావలయు ననిన, శ్రీసాధుని వీరచరిత్రమునందు తెక్కకు మించినన్ని చూపవచ్చును. కాని, గ్రంథనిష్ఠుభీతిచే నవి యెల్ల చూపక యింకొక్క ముఖ్యాధారము మాత్ర ముగ్రంథమునండియే చూడవారింది యీ విషయము ముగిం చెదను. వితత్వ తన రోడలు గృహమున కేగు పట్టున నిట్లు వ్రాయఁబడియున్నది.

“అనుచు నేరాండ్రు తా సందలం బెక్కు-

గంపనారింటికి గ్రమ్మనఁ జనిరి.

పద్మనాయకసోదరులారా! వై యంతఃపదల యాధార్థ్యము గ్రహించి మా యభిప్రాయమును లోకమునకు బోధింపుఁడు.

మీరు మే మనగా, బ్రహ్మనాయకుని భావ్య యగు నై తమ్మ తోడొక్కడండ్రతో నొనూరుని యత్నవారింటికి జూడఁబో వును.

వితత్వ తోడొక్కడండ్రతో నెక్కిన యందలము తెవ్వి? ఎట్లు లుండు నని విచారించిన ఘోషా పను తేలితీటును. * అంధలము తదభివము దీనికి మాత్రక ఆందోళము. (పూర్వముల మఱుగు లేని పల్లకం) జిల్లకొక్కడగు చూడుడు. మఱియు “సీ. పొందుగా నంద లగానాన పల్లకీలు దక్షుల నాయులము నేము శైచికులును” కథా పూర్వకము. ఆ-2. కవికర్ణగళానన గున ఆందోళపదము “సీ. ఆందోళము, అందు నల పండులైన సుప్రసిద్ధులైన విరాటములు” అని వాడుకపదము. ఆందోళను అందలము సహర్ష దోష్టము

కను బునుట నిర్వివాహంకము. ఎక్కడని వితత్వ. మఱియుం దానితోడండ్రతో. దేనికీ అంబులును. అని యెట్టిది? సార్వస్వముల మునుగా లేనిదనువచ్చుచే! ఘోషా యాచార మంత చక్కగా పూర్వమున నన్నదో చూచితిరా! బ్రహ్మనాయకుడు నిరాహారముగ నిగ్రహముల మఱుగు లేని పల్లకి నెక్కించి లన సతిని తోడి కొండ్రుండ్రతో గూడ ప్రయాణము చేయింప, మనవారు ఘోషా యనానినుండి కల దనిన జవాబు చెప్పవలయునా?

దీని బట్టి బ్రహ్మనాయకుని కాలమున అనగా నిష్పక్షికి 700 ల సంవత్సరముల క్రింద వెలుగువారికి ఘోషా తే దని 500 ల సం వత్సరముల క్రింద, మరొకని చెప్పు వాక్యముకింపై నింక శ్రమల ప్రమాణ మేము కావలయును? పూర్వ మెన్నడు ఘోషా యాచారము లేవండ? బ్రహ్మనాయక శ్రీలు మఱుగు లేని పల్లకి నెక్కి. ప్రయాణముం గావించినట్లు స్పష్టమయ్యె గాన, నా సోదరు నీ విషయము నొప్పుకొనక తప్పదు కదా!

ఘోషామమము ఆస్య దేవీయము

“ఘోషా” అనగా మామరణలోనికి వచ్చిన కాలము నిర్ణయం నుటకే కాక, ఘోషా పొందువుల తన్నదా? లేదా? యను నా చరణకుం గూడ నీ ఘోషాశబ్ద మే భాషలోనిదో విచారించుట ఈ క్షయక మై యున్నది. ఘోషాపదము చూకాండ్రసంస్కృతి భాష లలో బ్రహ్మతాగమును బోధింప దని పక్షపుగ పండితులవలననే గాక, నా స్వ్యాపనైదుమ్మిమచే గూడ గ్రహించితిని. కాని, గీర్వాణమున మూలము ఘోషా” అనగా ఆకారంత శ్రీలింగ పద మొకటి కానవచ్చుచున్నది. దాని కర్థము విచారింపగా 1. ఘోటజటి (గొట్టె చెట్టు) 2. మచవీ (నల్ల జీంకెట్ట), 3. మేఘనాదం (చిట్టికూర), అని యుద్ధానిగము అంశుల్లు 1875-న సం. 2 అచ్చిన సర్వశబ్దసంబోధిని యను సంస్కృత నిఘంటువున 10 డెలియవచ్చినది. కాని, ఘోషా అనుట కివఁగో, మన నగ్ధము మాత్రము గీర్వాణమున లేనే లేదు. ఇంక తెలుఁగున నంగురా! తెలుఁగున ఘోషము మవర్ణము లేవు కాన నీ పదము తెలుగు భాషలోనిది కా దని ములభముగ న్రో. చూచితిమి. ఆంగ్లేయమున నిట్టి పద మిట్టి యర్థము బోధించుచు లే దని గుంటూపథముగ నొక్క చెప్పగలను. ఇంక నీ పద మే భాషలోనిది యై యుండు ననిన, నీ యాచార మే మతమునఁ గలదో వారి దనవచ్చు ననుకొని, ప్రకృతము ఘోషా కులాచార ముగ నడపుకొనుచు నా యర్థముతో వ్యవహరించు తురుష్కుల భాషాపద మేమో యని తోచుచున్నది. గురుష్కులకు ఘోషా ముఖ్య మైన దనుటకు వసుదత్తములొని” దగు “సీ. ఎవలవై బొదలు పయ్యదలు జాఱగనీక లిట్టిలకు ముసుంగు లుబ్బకజే” అని సీసనాదము తోడ్పడుచున్నది. మునుపు నున దేశ మేలిన ప్రభువులలో ముఖ్యులు సహస్రబేదములు కాన, “యథా రాజా తథా ప్రజా” అను వాగ్దోక్తి నగుననిని కాని యాచారము మన కలవలగునడి యుప్పులనుం? ముగ్ధుభాషకుండి వ్యవహారార్థ

* అందువలన బాంధవ్యముగ బంధునికములు అనగా బాంధవులు బాంధ్యునామ. అందుకని = బాంధ్యము నీ కేదము, అది ముల సవ్యయింపకు

మీ పదమును దెచ్చికొంటి మేమో యని విమర్శించుట యుక్తము కాన, నందులకై కడంగెదను.

ఈ విషయమై పారశీక పండితుల యభిప్రాయము గోరగా .గోషా యను మచ్చారణ తప్పనియు, మన మే యర్థమున ఘోషా యని యుచ్చరించు చున్నారమో యా యర్థమున పారశీక భాషలో గోషా యని యుచ్చరించుచుండి రనియు తెలియఁబలికిరి. ఇప్పటి కేఁబడి సంవత్సరములనాటి పారశీక సిఘంటువైన "గియానుల్లో గాత్" లోను ఇప్పటికిరవది సంవత్సరములనాటి "లోగాతుకిమ్మరీ" యను పారశీక సిఘంటువులోను గోషా యను శబ్దమున కర్థము మూల యని యున్నది. కాని, శ్రీలు పురుషులకుఁ గాన రాకుండుటను దెలుపుటయగు మాత్రము విచ్ఛలవిడిగా వ్యవహరింపఁబడుచున్నది. మఱియు విశేషముగాఁ గాకున్నను తమచుగానేని గోషాపదము "శ్రీలు పురుషులకుఁ గాన రాకుండుట" అనునర్థమందు ప్రయోగింపఁ బడియే యున్నదని వినుచున్నాడను. ఉద్దాలోఁ గూడ నీ శబ్ద వియర్థముననే వ్యవహరింపఁబడుచున్న దని కూడ తెలియుచున్నది. గోషా యను శబ్దమున కుద్దాభాషలో పర్యాయపదముగఁ బర్దా యను పదము కూడ వాడఁబడుచున్నది. పారశీక తురుష్క భాషలలోఁ దప్ప నీ యర్థ మిచ్చు నీ పదము లే భాషయందును లేకపోవుటవలనను, యవనకులమే యీ యాచారమునకు మొదటి దగుటచేతను మన మెక్కుడు కాలము మహమ్మదీయ పరిపాలనము నకు లోఁబడినవార మగుటవలనను, తురుష్క పరిపాలనకుఁ బూర్వమున నిట్టి యర్థమును బోధించు పదము గాని యాచారము గాని మన గ్రంథములయందు కానఁబడమిచేతను, ఈ దురాచారమునే గాక ఈ గోషా యను పదమును గూడ మనవారలు తురకలయొద్ద గ్రహించి రానురాను గోషా యని ఘోషా యని వ్యవహరించుచుండి రని నమ్మవలసియున్నది. నమ్మవలసియుండుట యేమి? నమ్మితిమి వలయును. తురుష్కుల రాజ్యకాలమున మనకు గోషా యెట్లు స్థిరపడినో యట్లే తురుష్క రాజ్యాంతమున నీ యాచారము నశించిన బాగుండునది. ఏగడియదుం దీ బీజము మొలిచెనో గాని నేటికి మహమ్మదీయ మై యుచ్చేదియగుచున్నది. పూర్వము రాజులు మహమ్మదీయు లగుటవలన, వారి యాచారములు మనకుఁ బట్టుకడియె ననుటలోఁ దప్ప లేదు. ఒక్క నిదర్శనము: మన కాంగ్లేయ ప్రభుత్వము ప్రాప్తింపక పూర్వ మీ బూట్లు నూట్లు ముందుజూట్లు కలవా? ఇప్పుడు మన కలవడలేదా? ఆలాగే యాయా రాజుల యాచారములు ప్రజల కలవడియే తీరను. లేకున్న నది యొక న్యూనతగాఁ బరిణమించును. మా సోదరులు మన మొకరమే తురుష్క పాలనమునకు లోఁబడితమా? బ్రాహ్మణ్య తదితరులు లోఁబడలేదా? ఆలాగైన నే కులమున లేని గోషా మన కులమందు మాత్రమే యుండుట యేల? యని యొక ప్రశ్న వేయవచ్చును. దీనికిఁ బ్రత్యుత్తరము చెప్పు భారము నాయందె కలదు; ఏ మన, మనకును మహమ్మదీయపాలకులకును రాజకీయ వ్యవహారసంబంధము కల దగ్గల యగుటవలనను, భనమునకును

గోషాకును సంబంధబంధ ముండుటవలనను, ఆ కాలపు మహమ్మదీయుల కృపవలన చునమే యైస్వర్యవంతుల మగుటవలనను, ఈ యాచారము చునకుఁ బట్టుపడినది. మఱియుఁ గురకలు రాజ్యగర్వమున నొడ తెఱుంగక కానవచ్చిన గుందరులఁ జేపట్టుట గూడ హిందూయతములలో గోషా వ్యాపించుటకు హేతువై యున్నది.

గోషా విడువవచ్చునా? కూడదా?

"గోషా" ఆచారము విడువవచ్చునా? కూడదా? అను సంతేము స్థిరపఱచుకొనుటకు ఈ యాచారమువలనఁ గలుగు లాభానిములు ముందుముందు విచారింపవలసియుండును. ఎంత యన్నించినను నా కీ యాచారమున నీవఱకాత్రమేని లాభ మున్నట్లు పొడ కట్టకున్నది. అయిన నన్ను కొంచెలు నీ వీయాచారము విడువవలయు ననువాడెపు కాన, నన్నియు నష్టములుగా నే పొడకట్టుచున్న దని యందులేమా! ఇదివఱ కీ విషయమును గుఱించి వాదప్రతివాదములు జరగినప్పడు నేను దీని (గోషావలన) లాభము లేవి యని నా సోదరుల నడఁగగా జవాబు నొసంగలేక పూర్వాచారము, మనము మాత్రము దీని నేల వదలుకొనవలయు? నని వ్రాసుసాగిరి. ఈ ప్రత్యుత్తరమందలి సరసతిఁ బత్రి కాపాఠకు లప్పడే పరిచూచిరి. ఇక దీనివలన నష్టము లేమయిన, కలవా? యనిన ననంతములుగ గలవని చెప్పఁగలను. ఈ యాచారమువలన సంతత మాత్రపు జహింగారులు ముక్కాపకీరు లగుచున్నారనుటలో నతిశయోక్తి లేదు. మఱియు బీదవార లే యాచారమువలన పడు నష్ట వివరింప నా తరము కాదు "గోషా" జరపితిమివలయు నని దృఢనిశ్చయముగాఁ బ్రవర్తించు వారలలో నష్టసప్తులు లేక తమ యుద్దేశమును సంపూర్ణముగ నెఱవేర్చుకొనువారు 100 కి 12 మంది యేని యందుగని తోచదు. వీరు మొదటి తెగలోనివారు. ఇక రెండవ తెగలోనివారు గొంచెము గొప్పయి బురుగు ముండియు, నాస్థి కొద్దిగనో కొప్పగనో యుండి కష్టసాధ్యముగ గోషా నెఱవేర్చుకొనువారు. మూడవ తెగవారు (అనఁగా) కొంత కాలము మొదటి తెగలో నుండి క్రమశః రెండవ తెగలోఁ బ్రవేశించి యందుండి బతులుపడెనవారు. మూడవ తెగవారే నేవకావృత్తితో 8-10 రూపాయలు నెలకు గడించుచు గోషాను విడిచిపెట్టఁజాలక యవస్థ పడువారు. వీరందఱు విధిగ గోషా నాచరింపవలసినవారే.

గోషా యున్నవారియొద్ద దానీ లుండవలయును. ఒక్క దానియొ యున్న దొరిసాని గారి పనులు మాత్రమే తీర్వఁగలరు. కాన, బజారు పనులకు నేటిక కాసా యుండవలయును. అయ్యి గారి సంపాదన మమృగారి గోషాకు సరిపోవునో పోవదా! సరిపోవున్న కుటుంబవ్యయముతోఁ బాటు సర్వవిధముల సంసాగ మప్పులపా లగును. మఱియు, "గోషా" కల అమ్మ గారికి ప్రయాణములు వచ్చిన మేనాలు బోయీలు కావలయును. ఈ బోయీల కలవిమాలిం ధనము వెచ్చించి విధిగ గోషా పాలించు పూర్వాచారపారాయణు లగు సామాన్య కుటుంబీకు లెట్లు కాపురము పోయఁ గలరో

యోజింపుడు. ఇంక యోజింపవలసిన దే మున్నది. పెద్దలు సంపాదించిన భూములు ఇల్లు వాటిలి పెట్టుబడి పెట్టిన కోమలుల పాలై తీవలయును. ఈ రీతివారి నెంతయందినో చూచుచున్నాము. ఒకచో నీ గోషా స్త్రీలు రెయిలు ప్రయాణము చేయవలసి వచ్చినయెడల పడు నవస్థకు మితము లేదు. ప్రతి రైల్వే ఆఫీసరు బెదిరించినను గోషా స్త్రీల పోషకుడు కొంత చేయి జాతీ యాచారము కాపాడుకొనవలయును. లేకున్న సరివారిలో ననురాగిన. ఈ కొఱమాలిన వ్యయములవలన సామాన్య కుటుంబములు పిప్పికొన్నవలెను. నా యభిప్రాయ మీ గోషా దేశానర్థకమునకు గూడ గొంతవఱకు సాయపడుచున్న దనియె. ఎట్లు లనబురుషులతో బాటు ఏ యంశముననేని తక్కువ యనిపించుకొనక మీఁదుమిక్కిలి కొన్ని యంశంబుల మేలుచేయి యనజాలు స్త్రీలను గృహద్వారము దాటి వచ్చిన కుక్కను గొట్టి నట్లు కొట్టుచు నతి నీచముగ జూచు చున్నారము కదా! వీరికి గోషా ఆచారమే లేకున్న పురుషులకుఁ దోడై దేశసేవ చేయుచు గీర్తి నార్జింపకయందురా? సాటి దేశములతో బాటు మన దేశము గూడ దినదినాభ్యుదయము గాంచి పూర్వాన్నత్యమార్జింపక పోవునా? గోషా స్త్రీల విద్యకు గూడ ఈ దురాచారమే యాటంకముగల్గించుచున్నది. గోషా పాటించు ప్రతివారును స్త్రీలను పది సంవత్సరములు దాటినఁ బరపురుషులకుఁ గానరానియరు. ప్రపంచము ను జూడనీయరు. ఈ లోపుగ స్త్రీ ప్రపంచజ్ఞాన మెంత యలవరుచుకొనఁగలదు? విద్యావ్యాపక మెంత చేసికొనఁగలదు? ఎక్కువ తెలివిగల కన్యయైన ఒరులు వ్రాసిన యుత్తరము నెట్లో కష్టసాధ్యముగఁ బఠింపఁగలదు. అంతలో విద్యాభంగము వాట్లగు. అందువలన నే గోషా పాటించు స్త్రీలలో నుత్తమవిద్య కానరాకుండుట. విద్యాజ్ఞానము లేని స్త్రీలవలన దేశమున కెట్లు మేలు లభింపఁగలదు? కొందఱు గోషాయం దభిమానము గలవారు “మన స్త్రీలకు విద్యయే కావలసి యున్న స్త్రీలచేతనే చెప్పింపరాదా?” అందు రేమా? స్త్రీ విద్యయే కడు తక్కువగా నున్న యీ కాలమున నుత్తమవిద్య బోధించు సతులు తఱచు లభింతురా? లభింతురే యనుకొనుడు. అంతంత మాత్రపువారు వారలకు జీతముల నిచ్చి భరింపఁగలరా? ఏ పితాపురము రాజాగారి వంటివారో నెలకు వందలకొలది యిచ్చి యఫ్. ఏ. బి. యె. లు ప్యాసయిన స్త్రీలను భరింపఁగలరు గాని సామాన్యులకు సాధ్యమా? కనుక స్త్రీవిద్యకు గూడ నీ దురాచారము ప్రతిబంధకమే. ఇంక పద్మనాయకస్త్రీలకు ప్రపంచజ్ఞాన మెటు లుండును? భాషజ్ఞాన మెటు లుండును? గోషాస్త్రీలు ఇల్లు దాటి బయటికి రారు. గోషా సాగించుకొనుచు స్త్రీలు దేశాలన మెనర్పిన నెంత లాభమో యొనర్పకున్న నంతయు లాభము. గొప్పగొప్ప జమీందారులు స్త్రీల గోషా సాల్పించుచు సంచారము సలుపఁగల రేమా గాని సామాన్యుల కిది సాధ్యమా? సాధారణముగ గోషా స్త్రీలు ప్రయాణము సలుపునపుడు కొంచె మేరి సందు లేని గొట్టపుబంతు లెక్కుదురు. ఏమి లాభము? వీరు ప్రపంచమును సృష్టివిచిత్రములకు చూచు నోములు నోచుకొనలేదు.

సోదరులారా! ఈ గోషా ఆచారమువలన భవవ్యయమా యెక్కువ. విద్యయా శూన్యము. ప్రపంచజ్ఞానమా పూజ్యము. నవసాగరకతయా హుళిక్కి. దేశోద్ధరణమా నున్న. అని నిదర్శన పూర్వకముగ నీ వ్యాసమువలనఁ జేల్పినది. కాన, లాభములు లేక పోఁగాఁ బై నెచ్చు నష్టము లనేకములు కల యీ గోషా యాచారముం బట్టి పూర్వాచారరతులు వ్రేలాడక యీ దురాచారనిర్మూలము గానించుట యుక్తము. ఇది విసర్జనీయ మని శాసించుచున్నాఁడను. ఇంత మాత్రమున నుత్తమవిద్య ప్రపంచజ్ఞానము కల స్త్రీలు (గోషా యాచారము గలవారి కుటుంబములలో) లే కనజాలను. వేయించి కొక్కరేని యుండకపోరు. స్త్రీసహజములలో నట్టివారులు పవ్యాసములు కూడ నొసంగుచుండి గని కణ్ణకర్ణిగ వినుచునే యున్నారము. అని శుభమాచకమే. ఆ వార్త కర్ణరసాయనమే. కాన, మన స్త్రీ లందఱు యుత్తమవిద్యావతులైనఁ గాని దేశము సంఘము కలము బాగుపడవు.

గోషాకు కారణములు

హిందూదేశమును తురుష్కులు పాలించుతఱి కమ్మవారు రెడ్డివారు నెలమవారు లోనగువారు సామంతప్రభువులుగ నుండిరి. ఆ మహమ్మదీయులకు లోబడి వారి యడుగులకు పడుఁగు లాత్తుచు వా రేమాదగణలు కలవాగో యటుల చరించుచుండుటచే హిందూసత్తములో గోషా ప్రబలిగది. ముచ్చెరు లగు తురుష్కులు రాజ్యగర్వమున నొడ లెటుంగక చూపునకు వచ్చిన పరకాంక్షల నెపుడు చెఱవట్టిగో అప్పడై గోషా హిందువులలో బట్టువడినదంగురు. అదియు యాధార్థ్యమే. నిజమునకు ప్రభువుల యాచారము ప్రజలకు నచ్చుట సాజము కాన, నే కాగణమువలన నైన నేమి చునకు గోషా తురుష్కులనాండేయి వచ్చిన దని శాసింపఁగలను.

ఇంతదనక నెంగలదు? నేఁడు సూరింజూలఁ జూచి స్త్రీ స్వాతంత్ర్యముకొఱ వెఱచుచుండు యెట్లు పోరాడుచున్నాఁడో వాఁడా సుహృద్దీయుల కాలములో గోషాకొఱ కట్టె పోరాడి స్థాపించి గని తోఁచుచున్నది. వ్రాయు మఱచితిని. ఇప్పటికి తురుష్కు పాలనమునకు లోబడిన నైజాము రాష్ట్రములోని హిందువు లందఱును గోషా పద్ధతి నలంబించుచునే యున్నారు. దీనిబట్టియేని యీ యాచారము తురుష్కుల దని హుకంవచ్చును. ఇప్పుడేని గోషా యగ దాసక్తి కలవారు దీనిని సుహృద్దీయులు బెచ్చిపెట్టి గని సాధ్య మైంపవఱకీ యాచారము నేల తొలగించుకొనఁగో వెలపఁజాలరు. మఱియు గోషాకు భనము కూడఁ బ్రాధాన్య మని చెప్పవచ్చును. భనకంతులైన మాత్రమున గోషా పట్టువడునా? యని యోజింపఁ బని లేదు. ఇప్పు డిప్పుడు కొన్ని బాతులవారు భనకంతులయి యింక భువం యని కాఁబోలు తగు స్త్రీలను గోషా లో నుంచుచున్నారు. అప్పుడు మనము భనకంతుల నుగుటచే గర్హించి యనంగ. స్త్రీలు నెలికి రాకుండుటచేతనే గౌరవప్రాప్తులై గని భ్రమించి పులిని గని నక్క వాఁతలు పెట్టికొనినట్లు మన వారు గూడ స్త్రీలకు గోషా కల్పించి రనవచ్చును. తురుష్కులు విషయలంపటులై హిందూకారలకు నేగి కానించి రను పలుకు నిరూపింపవచ్చును. పూర్వపు నెంగలయి ప్రభువులలో నెట్టి

SEPOY MIR BUX V. C.

సిపాయి మీరుబుక్కు
(విక్టోరియా క్రాసును పొందినవాడు)

LIEUT. S. V. VENUGOPAL I. M. S.

లియూటెంట్ ఎ. వి. వెనుగొపాల్ ఐ. ఎం. ఎస్.

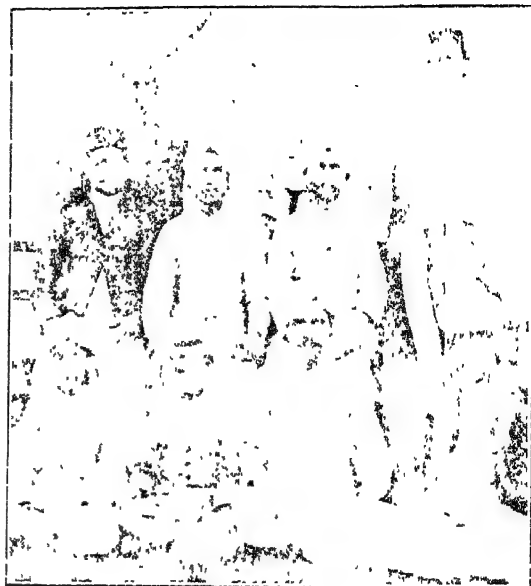
Mr. A. V. SURYANARAYANA CHETTY

ఎ. వి. సూర్యనారాయణ శెట్టిగారు

ANDHRA STUDENTS IN ALLAHABAD

K. C. YODAYAR SAMAJAM

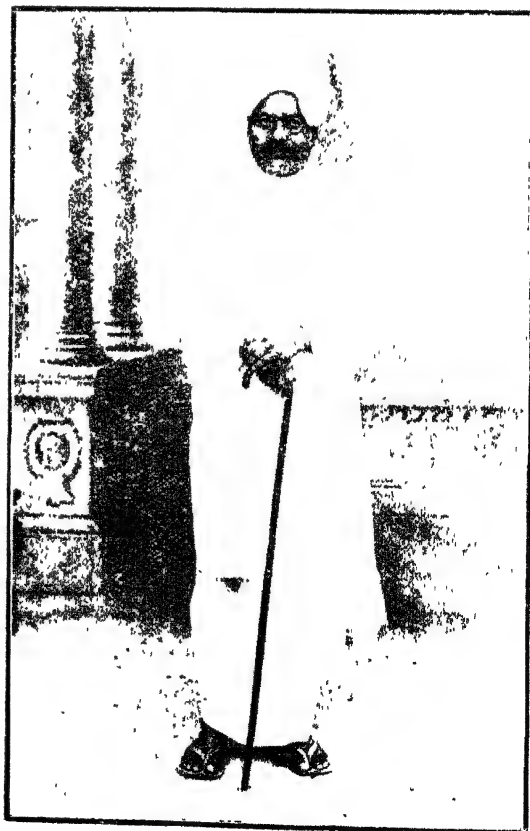

అలహాబాదులోని ఆంధ్ర విద్యార్థులు

క్రియాశక్తి యోడయర్ సమాజము

ANDHRA STUDENTS, VETERINARY COLLEGE, BOMBAY

Mr. K. LAKSHMINARAYANA

బొంబాయి పశుచికిత్సాలయములోని
ఆంధ్ర విద్యార్థులు

కె. లక్ష్మీనారాయణగారు

సంఘసంస్కారము

ఎస్. భుజంగరావు బహుమార్ గారు

వృత్తుమార్గానుసారముగా విద్యాభ్యాసము గావించుకొనిన హిందువులలో హిందూమతము, ఒకైక్కుతనమును సాంఘిక ధర్మవిరోధమును గలిగించు శీలము కలదై యున్న దనియు, అందు మూలమున దస్తశోద్ధరణమునకునే సంఘసంస్కారమును సాగ నేర దనియు, కాబట్టి మనము పశ్చిమము నకుకించి దానినుండి జ్ఞాన జ్యోతిని బడయవలయు ననియుఁ దలంపులు గలుగుచున్నట్లు కానించుచున్నది. ఇట్టివారికి జాతిధర్మానుసార మైన సంస్కార మందు నవ్యతము లేదు. కానఁ బూర్తిగాఁ బాశ్చాత్యుల సాంఘిక ధర్మ మవలంబింప వీరు ప్రయత్నము చేయుచున్నారు. వీరు జాతి ధర్మవిలక్షణ మగు యుక్తిధర్మమువై నొక నూతనసాంఘిక భవన మును గట్టఁ బ్రయత్నమును జేయచున్నారు.—అని శ్రీ లాలా లజపతిరాయ గారు కాయస్థసమాచార పత్రికయందు 10-వ సంపు టము 4-వ సంచికలో వ్రాసియున్నారు.

సంఘసంస్కారమును గూర్చి లేనిపోని గాథలతో ప్రజా ర్థము కాని మాటలతో గొడవలను వ్రాయుటకంటె దేశభక్తు లగు శ్రీ లాలా గారి వైవాక్యమందలి సారమును బరిశీలించిన సంఘ సంస్కారమున కెక్కుడు సహాయంపత్తులు చేయఁగలుగుదు మని భావించి సంఘసంస్కారమునకుఁ దట్టించిన వివర్ధశిష్య సూచించు వైవాక్యము ననుసరించియే నే నీ వ్యాసమును వ్రాసఁబూసితిని.

లాలా గారు, అపకరస్వతు లగుటయే గాక, దేశక్షేమ మునకై యెన్ని విధముల వ్యయప్రయోగములకు లోనై పాటుపడినో నేఁబుగఁ జెప్ప నవసరము లేదు. అని యంతయు సర్వజనవిదితమే.

వీరు కూపస్థమందుకమువలె జన్మస్థానమును విడువకయే సర్వసాంఘికాచారములను విపులము చేయఁ బ్రయత్నించినవారు గాక, కలకదేశసంచారము చేసి యాచార తావులం గల యాచారము లను వాని భేదములను బరితూగముగా గ్రహించి లోకానుభవమును సంపాదించుకొని యే విధముగా నుండిన సంఘమునకు జాధ లేకుండనో యట్టి మార్గమును బయటికిఁ దీసి యూనియన్ వాక్యము లను వెలువరించుచుండుటచే, వానియం దెక్కుడు సాగము కల దని యెల్లరును విశ్వసనీయములుగా నెంచక తప్పదు.

హిందూమతమునకును జాతిధర్మములకును సంబంధ మేమియు లేదు; ప్రతిబంధకమును లేదు. కాని, కులచారముల ననుసరింపగో మానవులు పాపు లగుదు రని మనవాంఁగు సాధారణముగా చెప్పెడి మాటల నంత పాటిగాఁ గొట్టట తగదు. అయ్యది మహ్యది ధర్మకాశ్రయకర్తలు తమ నియమించిన యాచారములను ప్రజలు తప్పక ఆచరించవలెనని చేసిన యే గొప్పటలై యుండవలెను. లేదా, ఇటీవల ప్రజల యాచారములనుండి విముఖు లగుటంబట్టి మన

వృద్ధులు పన్నిన పన్నాగిమై యుండవలెను. ఎటు లన, క్రైస్త వాది మతిములందు, అవతారిపురుషులు చేసిన విధానములు కొన్ని యను, అగృకులు సమరాధనాది విశేషకార్యములందు చేయవల విన తింతు నిమిత్తమై చేయు విధానములు కొన్నియును గలవు. పూజావిధానములు గూడ నవతారిపురుషు లేగొట్టు చేసిన విధాన ములతో పాటివే యనుట యెంత సరజనముగా నగునో, సాం ఘికధర్మములను పరిధర్మములతోఁ బోల్చుట గా నెంత సమంజ సమే. హిందూమతి మన, వేదములయందు పశ్వాస ములందు, అవ తారిపురుషులం బూజించుట మొదలగునవి యెవ యున్నది. ఇది యన్ని జాతులవారికిని సమానమే. ఇక జాతిధర్మము లన్ననో ఒక్కొక్క జాతివారి కొక్కొక్క విధముల ధర్మము లేరావలయు యున్నవి. ప్రపంచ దర్శనము సూపించు సాగము లనకము లన్నిటి. అందులో జాతు లనునదియు నొక విధముగ దర్శింపఁ బడు యున్నది. జాతిధర్మముల ననుసరింపనివారు చిరు దుష్టిగఁగి మారులై పీన దశకుఁ బాత్రు లగుదురు. ఇట్టి గోరమును గావానుటలే నున వారు కులచారధర్మములను విడనాడినచో నభోగితగా లగుదు రని యనేకవిధముల నొక్క భయపెట్టి చెప్పఁబడుచున్నది. అంతయు గాని, జాతిధర్మముల ననుసరించుచుండు మనకు నొకము సంధి విందు ననియూ, భగవంతుని దృష్టిలో పోగోవుల నగుదు మని యుఁ దెన్నెడి మాట పశ్వాసవాదము కాదు. ఎవరే మును బ్ర. కృష్ణుఁడు బ్రహ్మగృహస్థి గారు హిందూవుల సాంఘికధర్మములను వ్రాసియున్నారు. ఏ మగఁగాఁ జూచునపుల సాంఘికధర్మ ములకు యులము ఒక దేశమును ఒక జాతి మును గాదు. ఒక సంఘము నొక్క యభివృద్ధి రు. ఒక జాతి మున్ను జాత్యులు వీరు కోరఁగఁ బాశ్చాత్యభివృద్ధి. ఏ కృష్ణుఁడనిగి ఆత్మయొక్క లాభమును జూర్చుకొనక మును నై యున్నది. లోకములో నాస్తి యుండను బ్రాప్తియగునొచ్చి. పొం దవుల నొం దున్న యాత్మము సుహృద్భక్తి కలగలం దున్న లోకాత్మనిగి క్రైస్తవులయం దున్న యాత్మము నొక్కటిలేదు. వీరకృష్ణయొక్క అనుబంధమునకుఁ గాగణ మాత్మయే." అని. మన పూర్వులు చేసేయున్న యే గొప్పటులయందు రాను గాను విముఖులు ప్రవేశించి పము యే గొప్పటు లన్నియుఁ జేసికొనెల్ల సాంఘికధర్మవిధికి ఆలంక ములుగాఁ బరిణమించినవి. అట్టి గోరంతములను వోలగించుటకు నెము సర్వవిధములఁ బ్రయత్నింపవలసిగి. నీ గాని మనము సంఘముమీఁదఁ గోపపడిన సంఘమున కెట్టి లాభమును జేయఁ జాలనివారి చుగుదుమా.

కనుక ప్రస్తుతము హిందూమతమును ద్యోక్షించి జందెములను

ద్రెంపుకొని యగ్రజాతిని దూషించి తా మేమో సంఘభివృద్ధి గావించెద మని చెప్పవారు దేశమున కెట్టి లాభము చేయగలరో యోజింపవలసియుండును. నవనాగరికులు ప్రజలు పడుచున్న కష్టములను జక్కగా గుర్తెఱిగి వారికి మార్గమును సూచించుటకు బదులు ముందుగా దాము మతభ్రష్టులై ప్రజల నేకకేళిపముల దూలనాడుచున్నారు. ఈ కారణముచేత వీరు ప్రజావిరోధమును సంపాదించుకొని ప్రజలనుండి దూరమగుచున్నారు. వీరి మాటలందుఁ బ్రజల కంత మాత్రమును విశ్వాసము లేదు. ప్రజలమొక్క కష్ట సుఖములను గుర్తెఱిగి సమయము వచ్చినపుడు వారికి నుంచి త్రోవ జూపిన వారు బాగుపడుదురే కాని, వారిని నిందించినవో నెవ్వరును సమీపమునకుఁ జేరరు. ప్రజామార్గదర్శకులుగా నుండువారు ప్రజల లో నొకరై యుండవలెను గాని, తా మేమేమో గొప్పవారమని చెప్పి పయిపయి దిగిన, లాభము లేదు. నవనాగరికు లందఱు నేదియో యొక సంగతిని బట్టుకొని దానినే సాధింప నెఱుంగు గాని, ప్రజ లెట్టి కష్టముల బడుచున్నారో వాని నెట్లు నివర్తింప వలయునో గుర్తెఱుంగఁజాల తున్నారు. ఇట్టివారిని గూర్చియే లాలా గారు మీఁది వాక్యమును వ్రాసియున్నారు. ఈ సందర్భములో నీ క్రింది విధముగా వివేకానందస్వాములవారు వ్రాసియున్నారు:

“ప్రపంచమునందలి చెడుగును బాగుచేయున నన్న విద్యాభివృద్ధి గావించుటయే ముఖ్యమైన పని. మనభృత లెంత గట్టిగా మాట్లాడినను ఇంతింతకంటె నేమియుఁ జేయఁదగిన పని కాన్పింపదు. చెడుగును దొలఁగింపవలె నని ప్రయత్నించువారి సంగతిని మొదట ముఖ్యముగా గ్రహించితిరవలెను. ఈ విషయమున మనము స్వస్థ చిత్తము కలవారము కావలయును మన రక్తమునుండి మనసంబంధ మయిన వజ్రీని తొలఁగింపవలెను. ఆపవ్వుడు ప్రపంచచక్ర, పిచ్చివారయి పట్టుదలతోఁ జేసిన సంస్కారములే వాని యుద్దేశములను నశింపఁజేయు నని, మనకు బోధపఱుగలదు.”

మన సంఘములోఁ జెడుగు లున్న వని ప్రతివాదికిని జెలియను. ప్రతిబాలుఁడును సభలలో మన చెడుగులను వాగ్ధోరణితో వెలిపుచ్చగలుగును. ప్రపంచరాత్రు చేయఁసెంచిన ప్రతివిదేశీయుఁడును మన దేశమందు రెయిలులలోఁ బ్రయాణము చేసినంతమాత్రముననే అందలి చెడుగులను వెలిపుచ్చుచు గొప్ప యుపన్యాసముల నిచ్చుచున్నాడు. ప్రతివారును మన చెడుగులను బయలుపఱుచు వారే కాని వానిని సాధించు మార్గము కనఁబఱుచువారికయను గాన రారు. ఉపన్యాసములతోను సంఘములతోను వార్తాపత్రికలతోను వ్యాసములతోను మన ప్రాణములు నిసిగిపోవుచున్నవి. కాని, మన లను బుంగునుండి తిప్పించు మానవుఁడు కానరాడు. ఆరెడఁ జూచు ముఖ్యబంధువు. ఇప్పటి నవనాగరికులకు అట్టి దేశబంధువు లని చెప్పటకు జనసామాన్యము వెనుదీయుచున్నారు. వీరు దాదాపు వంద సంవత్సరములనుండి సంఘోర్ధగణమునకై పాటుపడుచున్నారు. ఇందలి ప్రతిభుఁ డెట్టి యని విచారించి చూచిన గొంచె మింపు మింపుగాఁ బూర్వాచారపరాయణులను గాదాఁపు బందబూతు

లతోఁ దుల్యమగు భాషలో వ్యాసములను ప్రసాదములను వ్రాసి నిందించుట. సాపము! రొంఱ కాలమున కీ పూర్వముగలవారు యెఱులు కూడ నింగాభూగియును మో నుఁబాలకు నింగాగరికులను వారి భాషలోనే తిట్లుట వారంభించిరి. ఈ విధముగా వ్రాసిన భాషలు లోను గాఁ గలిగిన చున పొంగునాడే రెండవలి భాషలలోఁ జూడంగూడని చదువఁగూడని గ్రంథసామగ్రి బయటఁ బోవనది. ఇంతి కన్న నధికలాభ మేమియుఁ గాదుమఱుపలేదు. ఇంతయు నంగునం స్కాము! ఇదియూ దేశమాత నద్ధరించుట!

ఇక లాలా గారు వ్రాసిన నై వాక్యములలోని లోపములను అనఁగాఁ బట్టియు ననుసరించి వానినుండి స్వాభావికము బడయుట మంచివా కాగా యను విషయము జూర్చుకొనిన మున్నది. పశ్చిమమునందలి నాగరికతను గూర్చి లాలా గా డ్లు వ్రాసి యున్నారు: “ప్రస్తుతము పాశ్చాత్యుల నాగరికతకు బాలురయైన పాశ్చాత్యుల సాంఘికధర్మములలో దప్పక గోప మునది. మునుఁజి తివలయును. కావుననే విద్యానో హాస్యలే యుంజలేనందు గాఁచ నీ నాగరికతను నిందించి చూపాఁడు. వండినది డేద పాశ్చాత్య చేమిన వాక్యము లెన్ని యన: ‘ఇప్పటి నాగరికతలలో మిక్కిలి ప్రసిద్ధి నందినది గూడ సుస్థిగల తీనిగము, నున్ను మైగి మాయా వధి లేనిదియు నై యున్నది. ఈ నున్ను మైగి లోల భాగ మభివృద్ధి కానియడల వాకి నోకెనుక్కి నచ్చి దీని నెఱుంగ నిద్రి బొందింపఁ గోరెదను’ అని.”

దీనిని బట్టి పాశ్చాత్యుల సాంఘికము గలద్యముల నాగరికత నూనపురస్కృతములై యున్న వని స్పష్టమగుచున్నది. లాలా గారు తెల్పిరి. ఈ సందర్భములో బ్రహ్మశూన్యశాస్త్రి గారు ఇట్లు వ్రాసివారు: “పశ్చిమదేశసంస్కరములు తమ లాభమును గోరిమే యితరుల కనర్పించిన బానిసలు చేయుఁ గోరుదురు గాని నేనల ప రార్థపశ్చాత్యుల నెన్నెదను జేయురు. తమ సంఘము లుండు యే వీరి సుఖోద్దేశము. మా కనుఁబొందింపదగు లాభికియు గాక గెలుక లెగవారికి మాత్రమే లాభకర మగు నుద్యమము నెచ్చుటయే మంచి దని హాస్య శే దొరగారు వ్రాయుటకుఁ గారణము పాశ్చాత్యుల తమమార్గములే మునఁచుచు. ఇట్టి అంశములను ఇట్టి సాంఘిక ధర్మములను పాశ్చాత్యులకుఁ గ్రహించుట నీ సంగతి స్కాగర ప్రేములు ప్రయత్నిము చేయుచున్నారు.” ఈ లును వాక్యములను బట్టి చూడ, మన సాంఘికధర్మములు పాశ్చాత్యుల సాంఘికధర్మములకంటె నీరుమయిచి కా వనియును నాగరికతలకు నీరుమయిచి శోచనీకు ననియును స్పష్టము కలఁగలు. పాశ్చాత్యులములకును మన సాంఘికధర్మములకు నుండిన సాంఘికధర్మములను మన ప్రజలకు మన సాంఘికధర్మములగు నెడనాడి పాశ్చాత్యుల ధర్మములను గ్రహించుట యంత సులభము యె. సంగతులస్కాగర యములో మంచిచెడ్డలు ప్రజలకి కావునఁ బ్రజాభిప్రాయమును బొత్తుగా సరకుగొనక యుండుట మంచిది కాదు. ప్రజ లందఱుఁ దమ ధర్మములను విడనాడుటకు సిద్ధముగ లేరు.

[illegible]

యధము! వా రట్లు లొంగియుండనియెడల వారి కన్నన్ని సదుపాయములు చేసి లక్షలకొలది ధనమును వారి నిమిత్త మేల వ్యయపజవలయును? ఇవి యన్నియు మనలను నిందించుటయే ప్రధానము చేసి కొనియొండెను పాశ్చాత్యులలోఁ గొందఱును వారి వాక్కులే దైవవాక్కులుగా నెంచుకొను నవనాగరికులను చెప్పెడి మాటలై యున్నవి. అటులే శాస్త్రపరీక్ష నేయుచున్న పాశ్చాత్యుల విషయమై కూడ, శాస్త్ర పరీక్ష పట్టుచేతచందరి రాజులు, ఆయా శాస్త్రకారుల కనేకవిధములగు సదుపాయములను జేయుచుండిరి. కనుక జాతుల విభజన మన నుడుటనే ప్రాద్దుపాడిచిన దని చెప్పకొన నవసరము లేదు. వర్ణాశ్రమధర్మములు వర్ణాశ్రమధర్మము లని మనవారు నొక్కి చెప్పటకు బహుళక ప్రజలలోఁ బోట్లాటలు కలిగి ప్రతిజాతివాఁడను బ్రాహ్మణునివలెనే నేనును తిని కూర్చుండెదన, నా విధివృత్తము చేయ నని గాని, లేదా శ్రుతియునివలె యుద్ధములు చేసి రాజ్యమునే సంపాదించెద నని కాని బయలుదేరినయెడల సంఘమున కరిష్టము సంభవించి చెడిపోవు నని చెప్పియుండి రని తోచుచున్నది.

ఇట్టి మన పూర్వంపునిర్మాణములు కొంత కాలమునకు మార్పు చెందవలసిన యవస్థ సంభవించినది. మన పురాణములలో నేమి, ఇతర గ్రంథములలో నేమి బ్రాహ్మణులకుఁ గూడ మాంసాదులను భుజించి యును, చంద్రహాసము చేసి రినియు, రాజులు మొదలగువారు బ్రాహ్మణులకు భోజనము లిడి రనియు మొదలగునవి యచ్చటచ్చటఁ గాన్పించును. కాని, యిటీవల పౌద్ధమత ప్రేరేపణవలన “అహింసా సకమో ధర్మః” అను నాంగ్లోక్షిని బూర్తిగా నెఱవేర్చునుద్దేశముతో మనలోఁ నన్ని జాతులవారు మాంసము భుజింపఁ గూడదు మొదలైన యేర్పాటులను జేసికొని ట్లు తోచుచున్నది.

ఈ కారణముంట్టి గత సంఘము రెండు సంధములై పోయినది: మద్యమాంసభుక్తులు, తదితరము. క్రమముగా మద్యమాంసములను నిషేధించిన బ్రాహ్మణులు మొదలగువారు తినితరులతో భోజనాదులను మానియుండవచ్చును. ఇది కేవలము సహజమే. మద్యహాసము చేయనివాఁడు చేసినవానియొద్ద నిలుగుట కష్టమే. మాంసము తిననివాఁడు మాంసము తినువానితోఁ గూడ భుజించుటయు నట్టిదియే. ఈ కారణములగుటటి మన సంఘములోని నాలుగు జాతులవారికి భోజనప్రతిభోజనములు పోయియుండవచ్చును. పెండ్లిండ్లు మొదలగు నితర కార్యములును వీనితో సాటుగానే పోయియుండవచ్చును. ఈ విధముగా జాతి యను పెరుభూతము మనల నాక్రమించినది. ఇట్లు సంభవించిన మరవస్థలను ఒక్కొక్క దానినే తొలగించుటకు మాఱుగా, ఒక్కమాఱుగా గొడ్డు మాంసము తిను మాదిగవాని పంక్తిని భుజింపు మనుటయు, విద్యానాసన లేనిమాదిగ వాని పిల్లలను బ్రాహ్మణులను నివాహమాహుఁ డని చెప్పటయు, మొదలైన విషయములు సంఘాభివృద్ధికి మాఱుగా సంఘవాతనము నకే తోడ్పడును. ఈ సందర్భములో నిటీవల జెన్నపురి రాజధాని గవర్నరు శ్రీ పెంటు రెండవ ప్రభువుగారి యధ్యక్షతక్రింద జరగిన

సభలో ఎఫ్. జే. రిచర్డు గారు చెప్పిన యంశములు గమనింపఁ దగియున్నవి. అవి యెవ్వ యన: “నిన్ను జాతులను బ్రహ్మత్వత్రియ వైశ్య భూద్ర జాతుల రీతిగా నేర్పాటు చేయుట కెంత మృశము వీ లుండదు. ఈ పనికై బ్రాహ్మణులు కొంతకాలము పను జాతి ధర్మములను బరిత్యజించుట కొప్పకొనినను, ఇతర జాతుల వారిలో నూటికి దొంబదియాఱుగు కొప్పకొనరు. ఏ హిందువుఁడును నాల్గు జాతులు నేకమైపోవుటను గుఱించి స్వస్థచిత్తంతో నాణోచింప లేఁడు. పదివేల జనులలో నొకరి కైనను అర్థము తెలియని జాతి భేదము లేకపోవుట యను పాశ్చాత్యపద్ధతిని మూఁడు గోట్ల జనుల కేర్పాటు చేసి యనాదిసిద్ధ నగు జాతి భేదముల నొక్కసారి గాఁ దొలగించుట హిందూసంఘమున కరిష్టదాయకముగా నుండును.” కనుక ఈ జాతి భేదములను క్రమముగా మనము నిడ నాడనగును. గాని, ఒక్కసారిగా నా పని చేయుటకుఁ బూనుకొనఁగూడదు. యుండుగా నాలుగు జాతుల నేర్పడిన యితర భేదములను దొలగించుటకుఁ బ్రయత్నము చేయవలెను.

మఱియు నిప్పటికి దొరతనమువారి సరిపాలనలోఁ గ్రమ క్రమముగ సంఘము నొక్కదారిని ద్రిప్పటకు సగర్భములైన పాఠశాలలు, ఆయోమార్గములు, సిద్ధిశ్రమ లగు నేర్పాటులు బోగి యున్నవి. సమస్త జాతులవారు నొక పాఠబండిమీఁదనే యెక్కివలయును. సకలజాతులవారు నొక పాఠశాలలోనే చదువవలయును. ఇట్టి యేర్పాటులవలన సర్వజాతులను వైకవత్తము కలిగి కొంతవఱకు సంచరించుచున్నది. క్రైస్తవమతము, అది చేయఁదగిన మార్పులను క్రమముగాఁ జేయుచున్నది. వీని యన్నిటినినను భూయ పద్ధతులయందు నన్యతము లేక యేమి, వాని సాగము తెలియక పోవుటచేత నేమి, యిప్పటి కాలమున కనుకూల నుండు సూచిపోవుచున్నది. ఇప్పటి వారికి వర్ణాశ్రమ ధర్మములు నియమతోఁ గూడుకొన్నవి గాని, అభిమానపూరితములు గావు. మనవారికిఁ గలయునండి వెలిచేయఁబోయినక జాలును. వారి యిచ్చను నచ్చిట్లు సంచరించుటకు వారి కింతయును సంకోచము లేదు. కాని, నలుగురికిని దెలిసిన యెడల వర్ణ బ్రాహ్మణ్య భేద నగుదు నను భయము మాత్రము వీడించుచున్నది. ఇట్టి మార్పులను గలుగఁజేసినది దొరతనమువారి సాంగత్యమే. నవనాగరికులయొక్క కృషియే యిది యని వాగనుకొనిన ననుకొనగొడు. ప్రతిమానవునకు నెవనియంతట వాఁడు తన్ను బాగు చేసికొనుటకుఁ గాని చెఱచుకొనుటకుఁ గాని సావకాశము గలదు. ఇతరుని బాగుచేయుటకును చెడఁగొట్టుటకును సావకాశము లేదు. శ్రీకృష్ణధగవానుఁ డంతటివాఁడు గూడ మానవుని రక్షించుట తనచేత నైన పని కాదు భగవద్గీతలోఁ జెప్పియున్నాఁడు. ఎవని మంచికి వాఁడే కర్త. ఇట్లుండ, నొకఁడు సంఘమును బాగు చేయుట యంత కష్టమో సాతకులే విచారించెదరు గాక! కాలానుసారముగా జరిగుచున్న మార్పులకుఁ దోడ్పడుటయే మనకు ముఖ్యమైన పనిగా నున్నది.

మనసంఘమునకు సంభవించిన యాపద లన్నియు జాతి

యనుదానికలనే సంభవించినవి. జాతి తొలగిపోయినయెడలఁ దక్కిన కష్టము లన్నియుఁ దమంతటిఁ దామే పోవునని నిస్సంశయ ముగఁ జెప్పవచ్చును.

ప్రకృతియు చిత్తగ్రాతని తేలిక సంస్కరణ మొనర్చి సంఘము నొకదారికిఁ బ్రేరేపింపఁగలిగి, ప్రజల కసహ్య మగు పెద్ద మార్పులను ముందే చేయఁ గలుగఁజేయుచుండును.

కొంచెట్టి నేను మొదట చెప్పినట్లు సంఘసంస్కారమునకును మౌనియును నెట్టి సంబంధమునా లేదు. సంఘమునకు సంభవించిన దురాచారము లన్నియు నిందుమిందుగా జాతిమూలముననే సంభవించిన వని చెప్పటకు సందేహము లేదు. కావున నీ జాతిని క్రియ క్రమముగా నేదియో యొక విధమున రూపుమాపిననే గాని సంఘ సంస్కారము పోనక నేరదు. పుం దెక్కడ నుండిన నచటనే వందు వేయవచ్చుఁ బుండు మానదు గదా!

ఇక విధవా వివాహములం గూర్చి కొంచెము ముచ్చటింప వలసియున్నది. నివేశానందస్వాములవారు విధవావివాహములకును కన్యలకు నమితసంబంధము కల దని చెప్పియుండిరి. మన దేశములో విధవలు కలదు. యూరపు దేశములోఁ బెండ్లి గాని కన్యకలు

గలరు. విధవల దుఃఖము మాన్పఁజూచినయెడలఁ గన్యకలు వృద్ధియై విధవలకు నెక్కువ చిత్తగ్రాత దెచ్చి నెట్టెదరు. ఈ సంగతులు యూరపు దేశచరిత్రలు చదివినవారికి విశదమగును. మన నవ నాగరికులు విధవావివాహములం గూర్చి యెన్ని యుత్పలు చెప్ప చుండులో యవి యన్నియు యూరపు దేశమునందలి కన్యకల విషయ మున సరిపోవును. కన్యక లుండుట మంచిదా విధవ లుండుట మంచిదా యను పిచ్చి తలంపులలోనికి దిగక దేశ మభివృద్ధిఁ జెంది ప్రజలు విద్యావంతు లైనప్పుడు, ఎట్లు జరగవలయునో యట్లు జరగియే తీరును. పరిధవలో కన్యకలో మన కుండవలసినవారే కావునను, విధవావివాహములు చునవా రిప్పుడు ఒప్పుకొనకుండుటచేతను, సంఘసంస్కారములో విధవావివాహములు గూడఁ జేర్చినయెడల మిడిమిడి జ్ఞానము గలిగిన మన ప్రజలు సంఘసంస్కారము మనకు వల దందుకో యను భయముచేతను, విశ్వస్తల ప్రశంస యాపుడు చేయుట నుంచిది కా దని నా యభిప్రాయము.

అతిబాల్యవివాహములు మొదలైన యిట్టి సంస్కారముల విషయమై వేఱుగాఁ జెప్పవలసిన యగత్యము లేదు. అవి యెల్లరికిని ముఖ్యములే నని స్పష్టజనపదితము.

మా త్వ ర్య ము

చింతా శంకరదీక్షితులు గారు

మా త్వ ర్య ము పుట్టిసంతనే మచ్చరంబు
నాని సలమును, పోద్రోయ వశము గాదా;
మచ్చరము దేశనాశకమాగ్గ మొగుడు,
మచ్చరము సేభ్యనాశకమాగ్గ మెపుడు,
మచ్చరము క్రోధరాజసన్యాస మందు, 5
మచ్చరము కామమందున మసలుచుండు,
మచ్చరము లోభమోహల మసలుచుండు,
మనుజు నాశ్రయ మాశించు మచ్చరంబు;
మచ్చరము లేకపోయిన మాను జగము;
నాని శత్రుల కిది రాజు, లోక మిదియె. 10
ఆట్రుశత్రులలో నొక టైనఁ గాని
నేను మానవుఁ డెందును లేడు ధరణి;
అట్టి శత్రువులకు మూల మైన దొక్క
మచ్చరము, దాని నెఱుంగంగ మనకు వశమె?
సృష్టి కెప్పుడు మొదలు? ఆ సృష్టి కెప్పుడు 15
అంత? మచ్చర మంత మొందు.

II

ధనము విద్యయు గుణమును దాన మెపుడు

ర మృనిన వచ్చునవి గావు, పొమ్మటన్న
పోవు; కృషిచేత వచ్చును, ముదము గూర్పు.
వీరిలను వారలను జూచి వ్రేలు కఱచి 20
లేదుగా యని తలఁపకు, లెమ్ము! లెమ్ము!!
ఫలము గోరక దేవువై భార ముంచి
వేగమే పొమ్ము కృషి చేయ వేగ పొమ్ము.
వారలను వీరిలను జూచి పనిని మఱచి
వారలకు వీరలకు ముడివైచినంత 25
నేమి సమకూరు? నీకు మరేమి కలుగు?
తుదకు వారలే సిరిఁచులఁ దూఁగుచుండ,
కడుపు నుండంగ నీ కేల కానిగుణము!
అందముగ చందముగ లోకమందు తిరుగు
వానిఁ జూచిన చిట్టింతు వదన మెపుడు, 30
పెడ మొగము ద్రిప్పి దిరుగుదు, వెక్కసముగ
వార లేహని చేసిరి? వార లేమి
తిట్టిరా? కొట్టిరా? లేక దెప్పినారె?
పలుకు, లేకున్న పక్షాన వారిఁ జూడ
కడుపు మండంగ నీ కేల కానిగుణము? 35

చిత్రకల్పన

రాయ్పూరు రామచంద్రప్రసాదరావు గారు

సీసపద్యము

1. అరిభయంకరచక్ర కరిరక్ష సాగర చాయ శ్రీకర్పూరసాటియుగళ
2. నాళికసన్నిభనయన యండజవాహ వాణీశజనక నైభవబిహజ
4. రాజీవమందిర రమణ బుధద్రక్ష వరజటస్తుతి శౌరి వాసుదేవ
8. భూరికృపాకర బాబ్బలిపురిపాల పాపభుజంగమపరమగరుడ
16. దోషశైలేశ శశిద్రక్ష ద్రుహిణిహేళి ... ..

కీవాక్యము: "అన్నయ్య తోటి విస్సాప్రగ డ కామరాజ భాషించు హేళి దాక్షిణ్యశాలి."

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12 13 14 15 16 17 18 19 20 21 22 23 24

ఈ చాటుపద్యమును బాబ్బలిపురియన విస్సాప్రగడ కామరాజుకవి రచించినట్లు తెలియుచున్నది. దీనిలోని లోపములను సవరించుటకు గాని గీతమునందు కొఱవడిన మూడు పాదములను ఇచ్చమువచ్చినట్లు పూర్తి చేయుటకు గాని నేను తలపెట్టలేదు. పాతకు లెవరైన నిర్దుష్టమైన అసభ్య పద్యమును నాకును లోకమునకును దెలుపకపో రనియు, పద్యముక్రింద వ్రాయబడిన "అన్నయ్య...శాలి" అనేది కీవాక్యమును పద్యములోని వై యిందు చరణములను తలపెట్టిన కార్యమునకు చాలియుండుటచేతను, నే నట్లు చేయలేదు. ఈ సీసపద్యము మొదటిపాదమునకు తుడిప్రక్క 1, రెండవ పాదమునకు 2, మూడవపాదమునకు 4, నాలవ పాదమునకు 8, అయిదవ చరణమునకు 16- అను అంకెలు వేయబడియున్నవి. పద్యముక్రింద కీవాక్యము 24 అక్షరములు గలిగినదై యున్నది.

ఇంక దీని విధానము దెలిపెదను. ఎట్లంటే, ఎవరైనను ఆంధ్ర భాషలోని యొక యక్షరమును తలచుకొనిన పక్షమున దానిని నాకు వారు చెప్పకయే వై పద్యముయొక్క పాదోయ్యముచే కనుగొనఁగలను. అయిన, కొన్ని విధులకు లోబడవలసియుండును. అందు (1) అచ్చులలో అ యొకటి మాత్రమే తలచుకొనునదిగా నుండవలెను. (2) హల్లులలో జ ఇ వదలివేయవలెను. ఒత్తు అక్షరములకును ఒత్తు లేని యక్షరములకును భేదము గణింపరాదు. అనగా కఖలు తథలు మొదలగునవి యొక్కటిగానే భావింపవలెను. లేదా ఒత్తు అక్షరములను తలచుకొనుచుండినను సరే. (3) నణలకును లళలకును రణలకును వేరువేరు భేదము పాటించరాదు. అనగా వై కీవాక్యములోని 24 అక్షరములలో దేనినైన తలచుకొనునట్లు

చేయుటే దీని భావము.

వై విధానములకు లోపై ఒక గుర్తుమును దలచుకొని నపుడు దానిని కనుగొను మార్గ మేదన, వై పద్యము కీవాక్యము కంతతా వచ్చునట్లు ముంగి చేయవలెను. అట్లు చేసి ఆ పద్యము యొక్క మొదటి పాదము చదివి వినిపించి అందు తలచుకొనబడిన యక్షర మున్నదియు లేనిదియు అడిగి తెలిసికొనవలెను. దిరువాణి, 2, 3, 4, 5 చరణములు వుండుగా చదివి ఆ యక్షరము ఏయే చరణములలో నున్నదియు తెలిసికొనుచుండవలెను. అంతట ఆ గుర్తుము, కొన్ని పాదములయందుండుటయు కొన్నిటియందు లేకుండుటయు కలుగును. ఆప్పుడు అక్షరము ఉన్న పాదముల ప్రక్క వేయబడిన సంఖ్యలను కలుపునది. ఆపు డిరువది వచ్చె ననుకొనుము. కీవాక్యము లోని 20-వ యక్షర మగు ద తలచుకొనఁబడిన దని తెలిసికొనవలెను. ఇంకను విరళముగా తెలిపెదను. మీరు కొనిన యక్షరము 1-వ పాదములో మాత్రమే యున్నయెడల కీ వాక్యములోని మొదటి యక్షరము ఆ గనుక తలచుకొనినది ఆ యనియు, 1, 2 పాదములలో నున్నయెడల ఆయా పాదముల ప్రక్క వేయబడిన సంఖ్యల మొత్తము $1+4=5$ గనుక కీవాక్యములోని 5-వ యక్షరము ట తలచుకొనబడినదనియు, 2, 3 పాదములలో నున్నచో ప్రక్క యంకల మొత్తము $2+16=18$ గావున హ యనియు తెలిసికొనుచుండవలెను. దీనినిబట్టి ను యొక్కడ నుండును? 3, 4 పాదములలో మాత్రమే యుండునని కనుగొనఁగలము. అక్షరములకు గుణితములలో బని లేదు. ఇట్లు చెప్పుచుండిన వాస్తవంబు జనింపకపోదు గదా.

వెలమలు త్మత్రియులా?

చెలికాని లత్పారావు గారు.

చదువులారా! చరిత్రవిషయము వ్రాయుట నులభమైన పని గాదు. అందులోను ఇది యాను ఇది కాదు అని నిర్ధారణ చేయుటకే సంసిద్ధివానస్థయం దుండి వాదప్రతివాదసమన్వితం బగు సంశయము వ్రాయుట మఱియు దుర్లభము. సంశయమును మదినణచి నెట్టి యూగకుండుట సుసంజనమా! ఐనను, నామఁ దోచిన కొన్ని గ్రంథముల నాధారంబుగఁ గొనియు, గాఢలఁ దెలిసికొనియు, ఆచారంబుల గమనించియు, పూర్వోక్తసందర్భంబుల గ్రహించియు, వెలగువారి వంశోత్పత్తిని గుఱించి సంక్షేపంబుగ వ్రాసు సాహసించితి. లోపము లున్న మన్నింతురుగాక! చరిత్రలు వ్రాయుట యంగు మన పూర్వుల యువాసీనతయే మన కిట్టి కష్టమునకుఁ గారణము. “రాచవెలమలు” (పద్మనాయకులు) అని వివిధనామంబులఁ బిలువబడు వెలగువారు త్మత్రియులా? తదితరకూద్రజాతికిఁ జెందిన తెగయా? యను సంగతి చర్చనీయము. ఇప్పుడుండు ప్రాపంచిక సుగ్రుదలను బట్టి త్మత్రియు లనుకొనినంత మాత్రమున గోవాధి క్యము లేదు. శూద్రు లనినంత మాత్రమున నీచత్వమును లేదు. బాహ్యవేషంబులు ప్రధానములు గావు. శూద్రులు తాము త్మత్రియుల నుని యనుకొనినంత మాత్రమున గొప్ప గుణంబులు గలుగఁ జోవు. మణులు మణులే. గాజు పూసలు గాజు పూసలే గదా! మణు లేన్ని విధముల రాచినను తమ సహజకాంతిని విడువనేరవు గదా! మనము ముందు వెలగువంశోత్పత్తిని గూర్చి యరయుదము. ఇది సంస్కృతపదము గాక జేత్య మగుటకీసి దీని రూపోత్పత్తి కనుగొనుట కష్టము. గ్రంథాధారంబుల వెదకుదము. ద్రావిడమందు దాక్షిణాత్యులలో ‘వెల్లొళ్ళె’ అను జాతి కల దనియు, వీరికి అఱవ వెలగు లని పేరు కల దనియు, అటులే మన దేశమందలి వెలగులకు తలుగు వెల్లొళ్ళె అను నామము కల దనియు, వారికిని వీరికిని సంబంధము బుండవచ్చు ననియు, వెలగు లన వ్యవసాయకు లను వ్యక్తిత్వ త్ర్యగముఁ జేసి ఎడ్డాకో థర్స్టన్ గారు లను “దక్షిణదేశపు వర్ణములు జాతులు” అను గ్రంథమునందు వ్రాయుచు, వెలగులలో ‘రాచ వెలగులు’ అని విభాగించి బొట్టిలి, వేంకటగిరి, సతాపురము, మాజు నీడు సంస్థానములను పేర్కొనియున్నారు. అక్కతంబున వీ గొక గాజుకాభిగఁ జేరిరి. పగళుగాముని ధాటి కోర్కలేక అడవులు పట్టి వెలి యెనందున వెలగువారు రెని యభికత్తునందును, అతని ప్రచండ కోపాన్ని కోర్కలేక వెలవెలపోయినందున నని కొందఱును, అతఁడు జంబములు లేని త్మత్రియులను గామమండుటచే జంబములు తీసి వేసి తిరిగి అతని యనంతరము కూడ ధరింపనివారు త్మత్రియులనుండి

వెలియై వెలగువారై గని కొందఱును చెప్పుచున్నారు. మఱియు ప్రతాపరుద్రుని వంశస్థులు కాకతి యను దేవతను కొలిచినవా రగుటచే వెలగువారు రైనటు వెల్లయ్య యను దేవతను కొలిచినవా రగుటచే వెలగువారు గని కొందఱి యభిప్రాయము. తక్కిన వెలగులకన్న వీరికి శ్రేష్ఠత్వి మేల యొసఁగవలె నన్న, వెలమలలో వెలగులు ఆదివెలమలు అని రెండు తెగలు గలవు. అందు ౧౨ వెలమలకు సంస్థానములు లేవు; రాచవెలమలకు గలవు. ఆదివెలగు లన మొదటినుండియు వెలగులై యున్నారని భావము. రాచవెలమలు ఉపనయానాది సంస్కార శూన్య లగుటచే వెలమ (శూద్రు) లైరి. రాచవెలగు లని ఎడ్డాకో థర్స్టన్ గారు పేర్కొనియుండిరి గదా! మఱియు నీ శాఖ 77 గోత్రముల పద్మనాయకులకు తదితర వెలగు లగు 10 గోత్రముల శూద్రులతోను సంబంధము లేనట్లు పురాతనకవి యగు పద్మనాయక చరిత్రకాగుఁడు వ్రాయుచున్నాడు. “శూద్రనామంబులు శోభిల్లు నాలవ కొలమునా రనియుఁ గావు లని పలుక - తద్విశేషంబులై తనరు వెలమ యనంగ” అని యాంధ్రభాషార్థవము వెలమలను శూద్రులనుండి భేదించె. నుఱియు రితరసంస్థాన కవితరుండును జగత్ప్ర సిద్ధుండును పండితవ రేణ్యుండును నగు శ్రీనాథుండు, “పద్మనాయకు లన, వెలమ లని” పావనవంశ్యులుగాను పుణ్యవంశ్యులుగాను జగ త్పవిత్రగోత్రులుగాను తన భీరుభండంగుఁడ బరిగణించియున్నాడు. మఱియు మన్వాదిస్మృతులను భాగతాదిపురాణోపనిషంబులను ద్రవిడాదిదేశములందలి త్మత్రియులే యుపనయానాది సంస్కార ములు లేక శూద్రత్వ ముగినట్లు చెప్పుచున్నవి. ఇతః శూద్రు లంగు లేని ఘోషాపద్యతి, వైదిక కాగ్యములు చేయునపుడు కాశీ గురుములు దాల్చుట, జాతిస్మృతాశోచంబుల యందు 12 దినంబులు పాటించుట, మంత్రిభోజనాదినంద్యములులలో విష్ణు శ్వేతపూజ, ఆశీ ర్వచన సమయంబులందు త్మత్రియాచారముచరులై నర్చించుట, వేష భాషాదుల నియనంబులు, బ్రాహ్మణభక్తి, బంధుసర్వకార, నెద్దల మన్ననలు ముదలుగాఁ గల త్మత్రియాచారగుణంబులు చూడ, వీరి లొకప్పుడు త్మత్రియులూ యను సంశయము కలుగక పోదు. రాచవెలమలు కూలివనులకు పోవుట, దున్నుట, యాచిం మట మొదలగు పనులకు పోవు. వీరి యున్న సుబంధములు లేకున్న త్మత్రియులు గారనిన, ప్రస్తుతము కాశీవాస్తీయజాతి గారును అచ్చటి వారి బంధువులును శూద్రులవంటకములు భుజించుచున్న జంబము లను భరించుచున్నారు. కాశీవాస్తీ వెలగువారికిని అచ్చటి సమీప గ్రామంబుల నుండు త్మత్రియులకును కొంతకాలముఁజేత సంబంధ

భాంధవ్యములు జరిగినట్లును వారివారి బిడ్డల పసపుకుంతుల నిమిత్తమై మడిమాన్యముల నిచ్చియున్నట్లును కాసుప్రమాణములు గలవని పానుగంటి జనార్దనరావు, బి. యే గారు నెల్లూరిలో నాలో నొకప్పుడు నెలవిచ్చిరి. ఈ వైయుదాహరణంబులచేత రాచవెలమలు త్నాత్రయుగా యను సంశయవాదమిమాంస రుజువగుచుండ, వీరలు పద్మనాయకకులజులను నొక విశేషజనునఁ బిలువఁబడుచుండుటండేసి, పద్మనాయకుఁడన నూర్వూర డనుటచే నూర్వవంశజులగు త్నాత్రయు లని తన యన్వర్థనామే చెప్పవచ్చును. రావువంశీయుల చరిత్రయందు గురుజాడ శ్రీరామమూర్తి పతులు గారు కూడ వారిని త్నాత్రయజాతిగ నిరూపించియున్నారు మార్కండేయపురాణంబున మహానంది యను రాజు శూద్రకన్యయందు మహాపద్మినిని గవిన ట్లున్నది. ఆ పద్మిని వంశమువారు వీరైయుండవచ్చుననియు, వారి నాయకత్వము గల యీ వంశము పద్మనాయకవంశమనియు కొందఱి యాశయము. త్నాత్రయకన్యకలు శూద్రపురుషులను జొంట్ల కాత్తునిపేధము గాని, త్నాత్రయులు శూద్రకన్యకలను వరించి సంతానము పడయవచ్చును. ఎక్కువ కులస్థులగు పురుషులకును తక్కువ కులమువారుగు శ్రీలకును కలిగిన సంతానము సత్సంతానముగా నే చరిత్రయందుఁ బరిగణింపబడుచుండె

గదా! అంత నీచమైయుండినయెడల వరప్రసాదు లనఁదగు కన్తు లేల శ్రేష్ఠత్వ మిత్తురు! మఱియు సోమదేవగొనీలుముని కాకతీలు నిభంధగు ప్రతాపరుద్రుఁడు నానాజాతుల సభాసభ్యులబుని నాయకత్వంబు నొసంగు సందర్భమున “ఉత్తర వంశజాతులే కాని యితర జాతులవారు కారు” అని నొక్క చక్కాణించి మానధనులను నీలివివేకసంపన్నులును, స్వామిహితౌచిగులును సహృద్గులునైన పద్మనాయకులు నా నుకత్వంబునకుఁ బిలువఁచి నిలువన, ఆ సభ్యు లెల్లరు హర్షించిరి. ప్రతాపరుద్రుఁడు త్నాత్రయకులవలెగ నుండు. అట్టి ప్రతాపరుద్రచక్రవర్తి పద్మనాయకులతో సహపరిక్తి భోజనము చేసినట్లు పద్మనాయక చరిత్రయందుఁ గలదు. నుఱియు పల్నాటివీరచరిత్రమున కాన్తవీర్యుని సంతతివాడై త్నాత్రయజుడైన యనుగురాజు తన మంత్రియు వెలనవంశీయుఁగు నైన రేచన్ల దొడ్డనాయని కుమారుని పెద్దన్నను దత్తపుత్రునిగా నీ స్వీకరించిన ట్లున్నది. ఇ వన్నియుఁ బరికించి చూడ, వీరు త్నాత్రయులే యని నిర్ధారణ యగుచున్నది. ఇంకను వీరి క్షత్రోహము నిరూపించుటకు వీరుదాహరణ మొదలగు చరిత్రాధారంబు లున్నను, సుందుముందు చరిత్రను విపులముగా వ్రాయఁదలచుకొంటిని గాన గ్రంథవిస్తూభితి చే ప్రస్తుతిము క్లుప్తముగా వ్రాసి ముగించితిని.

భాస్కరప్రశంస

గారి జగన్నాథస్వామి గారు

భగధాతృశంకరుల చిన్మ కుశేజము నాత్మక దాల్చి యీ రోదసి వెల్లడజేసి నిజశోచుల; సన్నతవేదమంత్రవిద్యాధరశేఖరుండవయి నండి శకాంకిముఖగ్రహశితో నీ భరణికి భరించు నిను నెల్లపునఁక శోభియింతు భాస్కరా! చ. జగముల కాప్తబంధు వయి చంద్రకళాపరిపూర్ణుండ వై గగనచరాధిపేత వయి కంఠరసృష్టికరించునండ వై నిగనుగురుండ వై మఱియు నిస్తులతేజుడ వైన జేవ! నన్ బొగడఁగ నాతరింతై బిభృషుఖ్యులు నేర రటన్న, భాస్కరా! చ. ఒక కవి నీపయికి శతక మొప్పుగఁ జెప్పటం బాసె నంధతన్ నుకరముగా మఱిక్కడను వసుధాధిపతి నను డించి కొట్టి కొరికఁ గొనె దీరిఁ నాచి యొకొ రేయిఁబుట్టెను నిన్ను నాశ్రయించి కపిబుధుల్ చరిత్రు గళుఁ జేరువ వేఁడికి నోచ్చ భాస్కరా! చ. కమలభవాండవధ్యమునఁ గ్రాలి చంచుచు నోలిఁ గాలవక్రమునను మానవర్షములు గల్గఁగఁగోయుచు పడ్డచూములన్ గ్రనుగ్రాలి క్రమశఃశ్రమ ప్రవకాంక్షామయి ప్రవడియం బడులు మెచ్చ సంపదని యాధ్యులుసెప్పు సుమధు భాస్కరా! ఉ. నీవు స్థిరుండ వందు మఱి నిన్ను పుట్టి గ్రహారోహవసన్ వాపరిఁ జుట్టినచ్చు నని ప్రస్తుతకాయుల్ వచింతు లుదేవచంబు సత్యమొ గ్రహించుట కిష్టము చూడ రూఢిశోర దావకదీప్తి వర్ధితడు ధాత్రి యటందు గణింతు భాస్కరా!

చ. ఉదయమునందు బ్రహ్మరచి నొప్పి చుహేళుని భాతి కల్గి మధ్యదివసమందు విష్ణుగతి నస్తవయంబున సొంపు మీఱి సత్పథమున సంచరించు నినుఁ బ్రస్తుతిఁ జేసి కన్యయు గొనుఁ దా పదఁ బడకుండఁ దొల్లి శ్రుతిఁ బంక్తి ముఖకౌగిటయొక్క భాస్కరా! ఉ. ఒక్కరు చక్ర వర్తు వను చొక్కగు కలకంఠ ముగిలించు చొక్కరు పద్మమిత్రుఁడను చొక్కగు నితఁ గ్రహగం జరించుని ట్టాకొక రొక్కభక్తి పది మోక్షంబు నీయునుమొదలు గాని నే నిక్కముగా గణించెదను నీ కళిలేమండ మెందు భాస్కరా! చ. గురుకృపసేతి జ్ఞాన మునగూడన జేసె యు పట్టు విధిని స్ఫురణము గాఁగ దుర్బలము మామాముఁ గావె నేమిలక శిష్యయో యగుఁడు ప్రాగ్భక్త హృదయమున నెఱిగెను సోద్యోగ మె వే లురుదెదెదమృత్యుల నెఱిగెను మృత్యుగర్భయంద నెఱిగెను భాస్కరా! చ. ప్రతిదినమందు నీవు కనుపట్టుచున్నాడను కొలఁదలచి మలి గణియది నీ మహిమ నున్ననఁ దను గణింప మెను నీ ప్నెలఁకల కథాగ్రంథ సత్కథాంబు లులముగ్రాసె నీ ప్రతిభకు లోక మా సకల బుధవర్ణులఁ బ్రసాదాత్మక భాస్కరా! ఉ. కంటికి గోచరిం లగు బగల్గి మై వరంపగారి నీ వంటి యఖండదీప్తి గల వస్తువుఁ గాన, ముపాక్షిఁ జేసి నిన్ దొంటి ద్వితీయ మహాసహాయతో నొకయంత తొణుక లే కెనిన్ మంటయు లేది! వారి మను మార్గమె జ్ఞాన్యతగంగా భాస్కరా!

ప్రకృతిశాస్త్రము - వేదాంతము

శ్రీసాద పేకాస్త్రి గారు, బి. ఏ., ఎల్. టి.

బృగదుపకారు లై జగజ్జెట్టు లై యండి

జగములయందలి జడత మాన్పు
అద్భుతావహముగా ననలంబునుండియే
యుద్భవిల్లెడుఁ జుండి యుదక మనుచు

రాజిల్లు వజ్రములో రవ్యతాపీన మా
బొగ్గులతో సరిపోలు ననుచు

జగముల జననంబు పలనంబు వృద్ధియు
వైద్యుతిశక్తిచే నలులు ననుచు

బోధ మొనరించి దృష్టాంతపూర్వకముగ

ప్రాజ్ఞు లెల్లరు విశ్వసింపంగ నెల్ల

మర్మములు తేటపఱచి సన్మాన్య లైన

ప్రకృతితత్త్వజ్ఞుల కొనర్తు వందనములు.

తే. ప్రకృతితత్త్వవిచారణపండితు లగు

డాక్టరు ప్రభు నూటను డాక్టరు నల

లిష్టరును బోసు పేళ్ళరు లేవొసయరు

వాలటూ ఫేరడేలను స్రుతింతితు.

క. అతులితభక్తిం గొలిచెద

మతిమంతుని నుతగుజాఘ్య మద్దుగువరు నం

చితగ్రసవాదవిధిజ్ఞాన్

నతు లిగు చేచూరివగు నరసింహార్యున్.

ప్రస్తుత మార్గ వాస్తవ్యమునందు సాధారణము గా రెండు

తెగల పుస్తకములు గలవు: (1) వేదాంతగ్రంథములు (2) శృంగార

గ్రంథములు. కొన్ని సంవత్సరములనుండి నవలలును బయలుదేలు

చున్నవి.

కానీ, ప్రకృతిశాస్త్ర గ్రంథములు బయలుపడెదలుట లేదు.

మూడు నాలు గేండ్ల క్రిందట ప్రకృతిశాస్త్ర గ్రంథములు లేవనియే

చెప్పవచ్చును. నీ రేకలింగము పంతులు గారు రచించిన శరీర

శాస్త్రమును ఎవరో వాయడంగారు వ్రాసిన మార్గత్రసానిక శాస్త్ర

మును దప్ప మఱియేవియు నాకుఁ గానరాలేదు. రెండు మూఁ డేండ్ల

నుండి మాత్రము విజ్ఞానచంద్రికాగ్రంథములలో బయలుదేలుచున్నవి.

కావున మనలో ప్రకృతిశాస్త్ర గ్రంథములు లేవనియే చెప్పవచ్చును.

లేమికి కారణమే మనఁగా, ప్రకృతిశాస్త్ర విమర్శనము చేయు

వారు తక్కువ. హిందువులు సాధారణముగా నీ లోకము ముఖ్యము

గా దనియు, అంతయు పరలోకముతో మాత్రమే సంబంధము ముఖ్య

మనియు, విహికలోకసంబంధము లగు శాస్త్రపరిశీలనలను మానిరి.

ఇప్పటివా రైహికలోకము ముఖ్య మని యెఱిగియుండియు, దానిని

మఱచుచు వచ్చిరి. ఏ దెటు లున్నను, వేదాంతార్థము నిచ్చుడి యభి

ప్రాయములే వారికి నులభముగా నలవడుటచేత నీ వ్యాసమునంగు

వేదాంతార్థములకును ప్రకృతిశాస్త్రార్థములకును భేదము లే దనియు,

రెండును ఒక్కరీతి నే బోధచేయు ననియుఁ జూపెదను.

ఈశ్వరుఁడు సర్వవ్యాపకుఁడును సర్వశక్తియు నను వాక్యము

గలదు. శక్తి యనఁగా 'భోక్త' అనియు లేక 'ఎనర్జీ' యనియు 'శను

దలచెదను. భోక్తములూ నెక్కడఁ జూచినను శక్తియే వ్యక్త మగు

చున్నది. ఈ శక్తి వ్యక్తముగాను అవ్యక్తముగాను పరిణమించు

చున్నది. ఆంగ్లభాషలో 'పావెన్షల్ ఎనర్జీ' యనియు 'డి నెటివ్

ఎనర్జీ' యనియు పేరులు గలవు. రసాయన సమ్మేళనమునంగును,

ధూమకేకటము నడచునపుడును, విద్యుచ్ఛక్తి వ్యక్త మగునపు

డును శక్తియొక్క సావర్థ్యము వెలువడుచున్నది.

1 (1) విత్తులూపల నవ్యక్త మగు శక్తి గలదు. అందుచేతనే

మొలక భూమికిఁ గల యాకర్షణశక్తి ((గ్రేవీటీ)కి విరుద్ధ

ముగా భూమిలోనుండి దారిచేసికొని మీఁదికి (బయటకు)

వెలువడుచున్నది. ఆ శక్తిచేతనే తనకుఁ గావలసిన పదార్థ

ములను భూమినుండియు వాయువునుండియు తీసికొని

మొలక వృద్ధిపొంది చెట్టుగా పరిణమించుచున్నది.

2

(2) చెట్టుయొక్క యాకులు కూడ సూర్యరశ్మియందుండిను

శక్తిచేత తమకుఁ గావలయు కర్మనమును నత్రజనిని తీసి

కొని, క్లోరోఫిలు అను పదార్థమును పండ్లను కాయలను

భూమ్యాకాశములనుండి తీసికొనుచున్నవి. ఆ కాశము

నందు కర్మనర్వయాష్టుజని యున్నది. కానిని విభజన

చేసి కర్మనమును తీసికొనుచున్నవి. భూమియందలి నత్ర

కముల (నైట్రేటుల) నుండి కావలయు నత్రజనిని తీసి

కొనుచున్నవి.

(3) జుతువులు కూడ తమకుఁ గావలయు పదార్థముల నట్లులే

తీసికొనుచున్నవి. శరీరము మిక్కిలి సూక్ష్మము లగు

పదార్థముల యణువుల (సెల్లుల)తో చేయఁబడినది. ప్రతి

యణువునందును జీవాణువు (ప్రోటోప్లాస్మ) అనెడు

పదార్థమున్నది. ఆ పదార్థములో జీవము నిచ్చుశక్తిగలదు.

ఆ శక్తి మూలముననే జుతువులు జీవింపుచున్నవి.

(4) ఉదజని (హైడ్రోజన్) అను వాయువును హరిణము

(క్లోరీను) అను వాయువును ఒకదానితో నొకటి చేర్చిన

మాత్రముననే అవి కలిసికొనును. ఎందుచేత ననఁగా,

ఆయా వాయువులయందు స్వభావముగా నొక శక్తి

గలదు. ఆ శక్తిచే నవి కలియును.

వంగదేశపు శాస్త్రజ్ఞులు శే. సి. బోళ్లు గారు చెట్లకును

జంతువులకును భేద మేమియు లే దనియు చెట్లు కూడ చునువ్యులవలెను జంతువులవలెను తమ కష్టసుఖములను తెలుపు ననియు శోధనపూర్వకముగాఁ జూపియున్నారు. వా రొకయంత్రమును గనిపెట్టియున్నారు. ఆ యంత్రసాహాయ్యముచేర చెట్లు తమ స్థితిగతులను వ్రాయును. క్లోకో ఫారమును చెట్టులోనికిఁ జొనిపినయెడల చెట్లు కూడ నునుజునివలెనే నిద్ర చెందునట్లు తెలియవచ్చుచున్నది.

మీఁదఁజెప్పిన తార్కాణములను బట్టి చూచిన, ఈశ్వరశక్తి యొక్క సామర్థ్యమును సర్వవ్యాప్తియు తేటయగుచున్నవి. అందుచేతనే,

క. ఇందుఁ గలఁ డందు లేఁ డని

సందేహము వలదు; చక్రి సర్వోపగతుం

డెందెందు వెదకి చూచిన

నందందే గలఁడు దానవాగ్రజి! వింటే.

అనునది నిజము నిజ మని ప్రకృతిశాస్త్రములు చెప్పుచున్నవి. మీఁది పద్యమునందు లింగపరిణామమునకు సంబంధముకల 'చక్రి' యనుదానికి బదులుగా 'శక్తి' యని పెట్టిన ప్రకృతిశాస్త్రములలో ఆ పద్యమును జేర్చినగును. ఈ చెప్పిన శక్తికి ఆద్యంతములు లే వని మన వేదాంతార్థము. ప్రకృతిశాస్త్రములు గూడ అది నిజమని చెప్పుచున్నవి. అదియే యాంగ్లమున "కాన్సర్వేషన్ ఆఫ్ ఎనర్జీ" అని యందురు. ఆలాగుననే పదార్థము నశింపజేర దని రసాయనశాస్త్రములును చెప్పుచున్నవి. ఆంగ్లమున "ఇండిస్ట్రక్టిబిలిటీ ఆఫ్ మేటర్" అని యందురు. పదార్థముయొక్క రూపము మాటును గాని పదార్థము నశింపదు. ఒక స్ఫురత్ ప్రాకృతముకల గాని మైపురత్తిముకలను గాని తీసికొనివచ్చి చెల్లించినయెడల పదార్థము నశించినట్లగుపడునే గాని, ఆయా పదార్థములు మంచునపుడు గలిగియు వాయువులను తనివెత్తపదార్థములను పోవుండ జాగ్రత్త చేసి తూచినయెడల బరువు తగ్గదు. కావుననే "మృత్యు వనఁగ పంచభూతములు పంచభూతములలో కలసిపోవుట" యని మనవారు చెప్పెదరు. తగులఁబెట్టునపుడు గాని పాతిపెట్టునపుడు గాని యా శరీరము బొగ్గువులును గాలిగాను నీరుగాను ఖటిక హారదము (కైల్సోయామ్ ఫాస్ఫేట్) గాను తదితర పదార్థములు గాను మాటును. చూచితిగా? ప్రకృతిశాస్త్రము చెట్లు మన వేదాంతార్థములను రుజువు చేయుచున్నవో!

భగవంతుఁడు పరమదయాళుఁడు. ఈ వాక్యము చునము తఱచుగ వినుచునే యుండుము. కాని, ఈ లోకమునందలి జనులును జంతువులును కష్టపడుచు బాధపడుచున్నారు కదా? భగవంతుఁడెట్లు పరమదయాళుఁడు? భగవంతుఁడు సృష్టియందు మనకొఱకై చేసియుండు నిర్మాణములను జూచిన మనకు తెలియును, బోధపడును.

(1) పుష్పముయొక్క యందకోశమునందు అండాశయములున్నవి. అండాశయములే పుష్పాదీకోశ జీవి కాయలు పండ్లు అగును. కావున, అండాశయములను జాగ్రత్తగా

గాపాడవలయును. అంగుళియే పగవంతుఁడు అండాశయముల నందకోశమునందును, అ నుండకోశము చుట్టు నాకర్షణపత్రికలను, వానిని మట్టు నగున పుష్పములను సృజించి జాగ్రత్తగా గాపాడుచున్నాఁడు.

(2) ఆలాగుననే జంతువునం దుండెడు శిశువును గూడఁ గాపాడుచున్నాఁడు. జంతువునందు నుండు అండాకృతి గల స్థూలబీజము లున్నవి. ఇవి శ్రీ సమబంధములగు స్థూలబీజములు. వీనితో పురుషసంబంధము లగు స్థూలబీజములు కలసి శిశువు అర్భుకోశమునం దేర్పడును. ఈ కోశము మిక్కిలి నిర్మలముగా నవాహగ్యముల కయులగు పదార్థములు లేకుండునట్లుగా నుండును. కావున శిశువునకు భంగము గర్భమునం దున్నప్పు డుండదు.

కాని, మనుజులు దుష్ప్రవర్తనలవలన నష్టపక్షమున నున్నంత కాలము నొక తిత్తియం దుండును. ఆ తిత్తికి రెండు పొర లుండును.

కోరియను—ఇది మీఁది పొర. దీనిలో మరయొక

పొర యుండును. దీనిని "ఏమ్నియను" అని పిలి

చెదరు. దీనిలోపల నొక విభజనయైన ద్రవపదార్థము

(ఏమ్నియోటర్ ఫ్లిండ్) నందు శిశువు తేలుచుండును.

ఎందుకొకట భగవంతుఁ డీ ద్రవమును దెట్టివాఁ

డు? తల్లిగర్భమున కేరి యైన దెబ్బ గలిగినను లో నుండు

శిశువునకు దెబ్బ తగులకుండ నాఁపువల చేయుటకే.

(3) ఈ లోకమునందు జీవరాసుల శ్వాసకోశములనుబట్టి గూ, వృక్షజంతుసంబంధము లగు పదార్థములు చక్కఁగాను ముటుగునపుడును మంచునపుడును, కట్టినద్యమార్లుజని అనఁగా బొగ్గువులును గాలి బయలుదేరినను. ఈ వాయువు నం దే జీవులును నివసంపఁబాలఁగా. ఎన్నఁకా యుగములనుండి యీ వాయువు గలఁగదలుచున్నది. మన మీల జీవించియున్నాము? భగవంతుఁ డిది చూచియే తిగిన యేండ్లులు చేసియున్నాఁడు. చెట్లు మార్మకోశముల సాహాయ్యముచేత ఆ వాయువును పిల్చి గించి నివసఁ గావలయు కర్మమును దీసికొని ప్రాణవా గువును సునకొచ్చుచున్నది. చూచితిగా? భగవంతుని ప్రేమ!

మీఁదఁ జెప్పిన తార్కాణములను బట్టి చూడ, భగవంతుఁడు పరమదయాళుఁడు గాఁ డని యవ్యక్తము చెప్పఁగలరు? మీఁదఁ జెప్పిన మూడవ తార్కాణమును బట్టి చూడ, ఈ గొట్టు నిరూపకమైన త్రోవను బోవుచున్న దనియు, భగవంతుఁ డెంతయు బుద్ధిశాలి యనియు తేటపడుచున్నది. కే నిష్ప చేచ్చిన తార్కాణములు మిక్కిలి కొంచెము. ఈ లాగుననే తార్కాణములను వేలకొలది గుఱింపనగును. వేఱుగ చెప్పనేల? ప్రకృతిశాస్త్రములే వేదాంత గ్రంథములు. కాని, అవి వేదాంతమును మిక్కిలి సులభముగా

వాగుగా మనస్సునకు కట్టునట్లు మాటల యాదంబరము లేక దృష్టాంతి ప్రాచ్యుకముగను శోధనపూర్వకముగను తెలియజేయును.

సత్యమును ప్రకృతిశాస్త్రము చెప్పనట్లు మరియే గ్రంథము లును జిన్నజాలవు. సత్య మనగా నోటితో మాటలు చెప్పట గారు ఉన్నది యున్నట్లు చెప్పట. ఉన్నది యున్నట్లు చెప్పటకు ప్రకృతిశాస్త్రములకు గాక మరియే శాస్త్రములకు వీ లున్నది? లిక్విడ్ శాస్త్రములలో సత్యమె యసత్యమో తెలిసికొనుటకు తగిన శోధనలు లేవు. వేదవ్యాసుడు చెప్పినాఁ డనిన ప్రకృతిశాస్త్ర ములలో దానికి సునత గాదు. శోధనను చూపుము.

అదియును గాక, విహికమునం దెంత మనకు ఈ శాస్త్రముల వలన లాభము గలదో కండ్లతోఁ జూచువానికిని, చెవులతో వినువాని కిని, నోటితో రుచి చూచువానికిని, కొంచెము ఆలోచన యున్నవాని కిని జెప్పనక్కరలేదు మీ సౌఖ్యముల కెల్ల ప్రకృతిశాస్త్రములే మూలములు.

కాని, కొందఱు జగ్మనీ దేశమును జూపి, చూచితిగా ప్రకృతిశాస్త్రము లెట్లు పరిణమించినవో యందురు. జర్మనియందు రసాయనశాస్త్రమును శత్రుశాస్త్రమును మిక్కిలి యభివృద్ధి చెంది నవి. రసాయనశాస్త్రమే యిప్పు డీ మహాఘోరసంక్రామమును నడ

పించుచున్నది. దానివలననే “జప్పీలినులు” “విషవాయు ప్రయోగ ములు” ‘మంటలు’, బాంబులు, 17 అంగుళముల ఫిరంగులు బయలు కేటినవి. కావున రసాయన శాస్త్రము పాపభూయిష్ట మయినది యని చెప్పనగును. కాని, దీనివలన గలిగెడు లాభము తెన్ని యున్నది? ఎందఱు జనులు సుఖించుచున్నార? నాగరికత యెంత హెచ్చె నది?—ఇది చూలోచింపవలగా? రసాయన శాస్త్రము లేనియెడల కట్టుటకు బట్టయు, తినుటకు ఆన్నమును, శరీరారోగ్యమునకు మందును అరుదై పోవును.

మంగలికి త్రిమంచిదే. మంగలివాఁడు మనకు క్షురకర్మ నాచి రించి మనల నందముగాఁ జేయును. అటు గాక, త్కుకర్మ చేయుచు మంగలి కత్తితో వేసిన నేమి చేయవచ్చును? అప్పు డా మంగలి పొదిలోనుండి మరియొక కత్తిని దీసి వాని వ్రేలును తెగవేయవల యునే కాని, మంగలికత్తిని నిందింపవచ్చునా? ప్రతి కస్తువునకును మంచి యుపయోగమును చెడ్డ యుపయోగమును గలవు. వానిని జాగ్రత్తతో వాడుకొనవలయును.

కావున, దేశభివృద్ధికయి ప్రకృతిశాస్త్ర పరిశ్రమ చేసి, యాంధ్రవాఙ్మయమునం దా శాస్త్రములను వ్రాసి యాంధ్రవధూ టికి వన్నె లేవలయు నని కోరుచు విరమించుచున్నాఁడను.

అంధుఁడు

నాగసముద్రము వాసు దేవరావు గారు

వెలుగు వెలుగు గంచుఁ బలుమాఱు పలుకుచుండ్రు,

కన్నులే లేవు: నే దానిఁ గాంచు టెట్లు?

వసుధ వెలుగు గంచుఁ బరగెడు నస్తు వేదో?

దృష్టియే లేకయుండిన నవ్వు మేమొ?

చూపు గలిగిన సమకూరు సుఖ ము దేమొ?

దిక్కు మాలిన గ్రుడ్డిని చెలుపరాడ?

వెంట తెన్నియు వసుధలో వెలయు ననుచు

భానుఁ జెంతయుఁ గాంతితోఁ బరగెడు ననుచు

ముచ్చటించురు వేసాఱు ముదముతోడ;

నినుని వేడిమి ననయము గనుచునుందు,

వెలుగు చీకటి లతనిచేఁ గలుగు నెట్లు?

నిదురిపోవుచు నుడిసిన నదియె రాత్రీ,

పాటుపడియెడి సమయమే పగలు నాకు;

నిదురిపోకయ నే నుండనేర్తునేని.

యంతమే లేని పగలు నా కమరియుండు;

నిడుద నిట్టూర్పు లుకుగుచు నేలఁ గనుచు

నకట! యెంతటి వంత యీ యంధున కని

మీర తెల్లరు ననుఁ జూచి మిశుకుచుండ్రు;

కనులచేఁ గల్గు సుఖము నేఁ గానఁ గాన,

నోర్పుతో నేను ఈ నవ్వు మోర్చియుందు.

పొందఁజాలనిదానికై పొక్కు లేల?

చింతి లేవయు లేనట్టి స్వాంతమందు

క్రొత్త బాధల సమకూర్చుకొనఁగ నేల?

గ్రుడ్డి బాలుఁడ ననుచు నేఁ గుండనేల?

కాన, మీరీతిఁ జేయుచుఁ గడు ముదమున

ప్రాద్ధాపుచ్చుచు మనుటయే పొసఁగెనేని,

సార్వభౌమునితో నేను సాటి యగును.

యుద్ధము - భౌతిక శాస్త్రములు

విస్వా అప్పారావు గారు, ఎమ్.ఏ., ఎల్.టి.

ఆహా! నేడు జరగుచున్న విరోధానుభవసంగ్రామ మెన్ని ప్రక్కల వ్యాపించి యున్నది! ఇరుతెగల బలములును రామాయణ భారత యుద్ధబలములను మించియున్నవి. ఇదివఱకు నెఱిగిన యుద్ధము లన్నిటికంటె దీనియందు బహువిశేషములు గలవు. ఒక్కొక్క యుద్ధరంగము వందలకొలది వేలకొలది మైళ్ల దూరము గలిగియున్నది. ఒక రంగమునకు మఱియొక రంగమునకు ఖండాంతరములం దుండుటచేత వేలకొలది మైళ్ల దూర మున్నది. యుద్ధము అన్నిచోటులలో ముగింపు లేక నిరంతరము రాత్రింబగళ్లు 18 మాసములనుండి జరగుచునే యున్నది. ఇంక నిటు లెన్ని నాళ్లు జరిగ నున్నవో! ఇట్టి యుద్ధము ఏ విధమున నాటంకము లేకుండ జర గుటకు విరోధాఖండవాసుల బుద్ధిచాతుర్యమే కారణము. సుమారు 25 సంవత్సరముల నాటినుండి, అందులో ఈ పదిసంవత్సరముల లోను, తెల్లవారల భౌతిక శాస్త్రచర్యలు శోధనములు బహు ప్రబల ముగా జరిగినవి. అన్ని శాస్త్రములలోను బహువిచిత్రములు గను పెట్టబడినవి. వీనితో యుద్ధసౌకర్య మెట్లు జరగు నన్న విషయము మఱియును శోధింపబడినది; చాలవఱకు సిద్ధి జొందినది; పొందుచున్నది. అట్టి స్థితియందు యుద్ధ మారంభమైనది. ఇరువది యవ శతాబ్దమున జరిగిన యుద్ధములయందు ఈ నవనాగ్రకతా ఫలవిశేషములు గాన్పించుచునే యున్నవి కాని, యింత వ్యాప్తి గల మహాసంక్షోభ మిదివఱలో పుట్టినందున భౌతిక శాస్త్రముయొక్క నిర్మూలన కేర్పలును అంతగా వెల్లడి యగుటకు కారణములు కనబడ లేదు. ఇప్పటి యుద్ధప్రక్రియలను మార్పుటయందు సాధనభూతము లగు భౌతిక శాస్త్రమహాకీర్తులలో ముఖ్య మైనవి ఏ వనఃగా:

1. పెట్రోలు మోటారు యంత్రము.
2. విద్యుద్యంత్రములు.
3. పొగ లేని మందు, గొప్ప అగాదుగుండు.
4. విషజల విషవాయు ప్రయోగములు.

1. పెట్రోలు మోటారు యంత్రము

మోటారు బండ్లను, మోటారు వైకిళ్లను, జపెర్లను గాలియో డలను, తదితరవిమానములను నడపు యంత్ర మీ పెట్రోలు యంత్రమే. ఆవిరి యంత్రములో నీరు గాలి యొక్క యంత్రమును ఎటుల నడపుచో, ఈ యంత్రములో పెట్రోలు గాలిగా మాత్రీ ప్రాణవాయువుతో మిశ్రమై యంత్రమును నడపును. ఈ పెట్రోలు కఠిన నూనెలో నొక భేదము. ఈ పెట్రోలు మోటారు, పొగబండి యావిరియంత్రమువలె, పెద్దది కాదు. అంతకంటె పెక్కుచెట్లు బరువు

తక్కువ. సమశక్తి గలిగియుండి ఈ విశేషములు అదనముగా కలిగి యుండుటచేత, క్రమక్రమముగా సాధారణ మైన పనులన్నిటిని సాధ్యపఱచుటకు పెట్రోలుయంత్రము మిక్కిలి సహకారిగా నున్నది. శక్తి యెక్కువ బరువు తక్కువ యగుటచేత నెంతటి బరువులను సునాయాసముగా నీ యంత్ర మతివేగముతో లాగగలిగి యున్నది. ఈ కారణముచేత యుద్ధరంగమునందు అనేకరీతుల తోడ్పడుచు నుపయోగింపబడుచున్నది.

రణరంగములయందు పూర్వముకంటె మిక్కిలి యెక్కుడు సేవలను నిలుపుటకు ఈ యంత్రమే ముఖ్యాధారము. చతురంగ బలములు, మందుగుండు సామానులు, పరివారములు, సర్వ విధములైన సన్నాహములు, యుద్ధమునకు దాడివెడలుటకును కొంత కాలము అనుకూల భోజనాదులతో యుద్ధము జరుపుటకును దేశమందు రి, రి ఇనుపచారులు, వికాలమైన బాటలు కలిగియున్న యెడల, పూర్వమందు అనుకూలముగా యుద్ధము జరుగుచువచ్చినది. ఇంతియ గాక, దేశము నుభిక్ష మై, ఫలవంత మై, కాలము సమయమై యుండేది. ఇప్పుడో అట్టివి యున్నను సరిపడవు. ఇట్టి యుద్ధమునకు కావలసిన సకల విషయములకు వేగములు, వేన్ను, ఆమిబస్సులు లారీలు, కార్లు, ఆమ్బ్యులెన్సులు మొదలగు పెట్రోలు మోటారు బండ్లు, వందలకొలది వేలకొలది ప్రతిరంగమందును రాత్రిం బగళ్లు పనిచేయుచున్నవి. ఇవియే లేకున్నయెడల అన్ని లక్షల సేనలు ఏ లోటును లేకుండ నెన్నడు నుండనేరవు. చుట్టుపట్టుల కూర గాయలు వైరులు ఇతర భోజనసామగ్రిలును, సేనలు ప్రవేశించిన కొలదిలోజులలోనే వ్యయ మయినవి. ఆయా గిల్లాలనుండి పారి పోగా మిగిలిన జనులకును ఈ సేనాసహాయములకును ఈ మోటారు బండ్లే స్రావాధారము లయియున్నవి.

రాజులు తమ కోటలలో దాగి, బురుజులమీది గొప్ప గొప్ప ఫిరంగులను మోపి వాని శక్తిచేత శత్రువులను నీభత్సము చేయుచుండిరి. బురుజులమీద నుండుండిన గొప్ప ఫిరంగులకు జవాబు చెప్పదగినట్టి గొప్ప శత్రువులను తమతో తీసికొని వచ్చుటకు ప్రతికూలము వీలు లేకయుండెను. అతిభారము లగుటచేత మిట్టపల్లములయందు (నిమోన్నతములయందు) స్వీతముగా లాగుటకు గుఱ్ఱములు సహకారులు గానందున నిగతలలో నట్లుండెను. అందుచేతనే రాష్ట్రాధిపతు లందఱు లెగిన స్థలములయందు అభేద్యమైన గొప్ప కోటలను గట్టుకొని మన కేమి ధియ మని తలంచుకొనుచుండిరి. బెర్లియములోని లీజి నామాయ ఆన్వర్షు కోటలును, రష్యలోని వార్సా నోవాజార్జింగ్కు కోవో ఇవేన గొండు

కోటలును అట్టివియే. దుస్సాధ్యము లనుకొన్న వీని యవస్థ ప్రస్తుత మే ట్లయినదియు నందఱకు తెల్లమైన విషయమే. అట్టి దృఢ దుగ్గములు సులభభేద్యము లగుటకు ఏమి కారణము? అడుగు అడుగు న్నుతి నానా గల గొప్ప ఫింగరులన, ఈ క్రాంత పెట్రోలు యంత్ర సాధనము మూలమున నతిసులభముగా కావలయు నన్న చోట్లకు శత్రువులు తీసికొని పోగలుగుటయే. ఈ ఫింగరులు 1000, 2000 పౌనుల బరువు గల గుండ్లను సహజముతో 10, 15 మైళ్ల దూరము నుండి కోటలమీదకు త్రోయగలవు. ఇట్టివి గుటి తప్పక తగిన యడల, నవీనసాధననిర్మితము లైన యంత్రుల బలైష్ట్యపు నిరుపాదు సయితము దెబ్బ కొకటి చొప్పున ధ్వంస మయినవి. కావున ముందు కోటలను గట్టుకొనుట అవినేకపుల బనిగా తోచుచున్నది.

మునుపటివలె గాక వైనికులకు వారి పరిహారములకు ఆహారపదార్థములు కుభ్రముగాను విరివిగాను సమకూరుచున్నవి. రొట్టె మాంసము కూరగాయలు పెట్టెలలో దెట్టి ముఱుగదెట్టిని గాకుండ నెప్పటి కప్పుడు ఎంతదూరమునుండి యైనను వీని సాధనమున నేరబడుచున్నవి. ఇందువలన వైస్యమునకు సౌఖ్యము ఆకాగ్యము ఎక్కువయై యుద్ధసామర్థ్యము పెరుగుచున్నది. ఇంతియ గాక, గాయములు తగిలి యుద్ధరంగమునందు పడిపోయినవారిని తత్క్షణము తీసి, తగిన యేర్పాటులు బాహుధసాధనవిశేషములు గలిగి యుద్ధరంగమునకు చాల దూరమున నున్న స్థలములకు, ఎంత మాత్రమున కాల విలంబము గాని కుదు పనునది గాని లేకుండ వర్తసుఖముల నిచ్చుచు, కొని పోవుటకు ఈ ఆమెబ్బలెన్న బండ్లు మిక్కిలి యుపకారులుగా నున్నవి. సేనలకు కావలసిన చోట వంట చేయుటకును, యుద్ధప్రదేశములయందు కావలె నన్న చోటికి బోవుటకును, మోటారు బండ్లమీద వంటకాలలు నిర్మింపబడియున్నవి. వైనికులు స్నాన మాడుటకును, స్నానము చేయవలెను వారి దుస్తులను పరిశుద్ధి చేయుటకును, నదుపాయముల గల బండ్లును యుద్ధభూములయందు దుపయోగింపబడుచున్నవి. సాధారణముగా ఇండ్లయొద్ద జరగునటు లెల్ల నదుపాయముల నిచ్చుచు ప్రతిదినము ఏ పనియు వేళ తప్పక జరపుచు ఈ బండ్లు కడు సౌఖ్యదాయకము లగుచున్నవి. యుద్ధము దొక స్థలమున కాల్బలము నశించి దురవస్థ తటస్థింపనై యున్న సమయములయందు అతిశ్రమముగా తాజా బలమును కడు దూరమునుండి యైనను తీసికొని వచ్చుటకు కూడ ఈ బండ్లతంత్రంతోపయోగములుగా నున్నవి. సేనానాయకులు తమ తమ సేనలను ప్రతిదినమును పోయి చూచుటకును, ఎక్కడెక్కడ ఏ వింత పుట్టినను స్వయముగా పరీక్షించి యాలోచన చెప్పటకును, గుఱ్ఱముకంటె అతిత్వరితము లగుటచేత ఈ బండ్లు సాధనము లగుచున్నవి. నశియు నొక యధికారియొద్దనుండి మరియొకనియొద్దకును, ఒక రంగమునుండి మరియొక రంగమునకును, ప్రభుత్వమువారి యుక్తములైన వారిని పంపింపటకు త్వరలో తెలుపుటకు మోటారుపైకి సుపయోగింపబడుచున్నవి.

శ్రమ సేవల ఆచూకముల కనుగొనుటకును, స్వసేన లున్న

స్థలముల యొక్క చుట్టుపట్లను పరీక్షించి యేగుము గలుగజేయుటకును గుఱ్ఱపుదళ ముపయోగము. కాని, ఇప్పుడీ పనిని మోటారు బండ్లమీద తక్కువ జనము సమ్రుకాలములలో జేయుచున్నారు. అందుచేత గుఱ్ఱపుదళములయొక్క యావశ్యకత యంతగా లేదు. ఈ బండ్లకు ఉత్కృష్టతల కవచము లుండును. వీనిమీద యంత్రపు శుపాకు లచర్మబడియుండును ఇట్టి సనులకు కొన్ని సమయముల యందు ఈ విధముగానే మోటారుపైకికు కూడ ఉపయోగము గాచున్నవి.

ఆకాశమున నున్నది యీ పెట్రోలు మోటారు యంత్ర సాహాయ్యము లేనియడల సాధ్యము గాకయేపోవును. 50 గుఱ్ఱముల కెక్కి గల యీ యంత్రము సహజమి 100 పౌనుల బరువులో నిమిడింపబడుచున్నది. ఇట్టి యంత్రములు రానురాను గొప్పగొప్పవి నిర్మింపబడుచున్నవి. ఇది యంతయు 4, 5 సంవత్సరములలో వచ్చిన మార్పు. ఒక్కొక్క యంత్రము 250 గుఱ్ఱముల బలము గలిగి కూడ కట్టుచున్నారు. అట్టివి నాలుగున్నయెడల ఎంత శక్తియో యాలోచింపుడు. అందుచేతనే జెప్పిలిన గాలియోడలు 2, 3 టన్నుల బరువు గల బాంబు గుండ్లతోను నుతి యింక బరువు గల తడతరసామగ్రిలతోను 7, 8 వేల అడుగుల యెత్తున గుండుట 50 మైళ్ల చొప్పున బోగలుగుచున్నవి. ఇవి గాక కకకముల ఏరోప్లేములు ఆనేకములు కూడ వీని సాహాయ్యమున నే పోవుచున్నవి. ఇవి యాకాశమున నిరంతరము తిరుగుచుండుటచేత వారు శాసనానికిని దాహణీకములు గవాస్యములు దొంగపోటులు అనగా యే విషయములలో గాని యుండుటకు వీలు లేక యొకరి సహాయముకలిగి తెలియుచున్నది. ఇందుచేతనే పూర్వమువలె గాక ప్రతిదినము పోరుచున్నను ఎవ్వరికిని నిశ్చయ మైన గెలుపు గలుగుట లేదు.

ఫింగరులతో గుటి చూచి కొట్టుటకు ఈ విమానములు ముఖ్యధారములు. ఆకాశము నుండి గుండు దెబ్బ తగిలినది తప్పినది సంఖ్యాపూర్వకముగా ఈ విమానములలోనివారు తెలియబఱచుచుందురు. ఈ కారణముచేత బహిరంగస్థలములలో నుండుటకు వీలు లేక భూమిలో గుహలు త్రవ్వకొని తల దాచుకొనవలసి వచ్చినది. నాలుగుదు నుభాగుల బరువు గల బాంబుగుండు 2, 3 వందల అడుగుల యెత్తునుండి పడవేసినయెడల సాధారణమైన యిల్లు రూపు మా యును. అందుచేత మందుకొట్లు మొదలైన శత్రుస్థలములమీద వైమానికులు బాంబులు వేసి నష్టములను గలిగించుచున్నారు. ఈ విషయములో మిత్రసంఘటివారే కార్యాణ్యులకంటె అతిశయము చూపుచున్నారు.

2. విద్యుచ్ఛక్తి

ఈ యుద్ధముందు విద్యుచ్ఛక్తియొక్క విశేషములు వినిన కొలదిని ఈ శక్తియే లేనియెడల, ఈ సంగ్రామము నవీనపద్ధతిననుసరించిన దని యెల్లరకును తోచుట కవకాశము లేకయే పోవును. విద్యుచ్ఛక్తివికారము లేని చోటు గాని పని గాని లేదు. ఈ శక్తి

భగవంతునికడే త్రిమాతృత్వము చాల్చుచున్నది. కావలె నన్న పని చేయు చోట సృష్టికర్తవలెను, గాయములు తగిలి బాధపడువారిని బ్రోచుటయందు ఆ గుహాపట్టపువలెను, శత్రుసేనల గాల్చుటయందు లయాకాలరుద్రునివలెను గానవచ్చుచున్నది.

దీపములు

నికోపాఖండమును ప్రతి పల్లెతోను ఎలెక్ట్రిక్ దీపములు సర్వసాధారణమై యున్నవి. రాత్రులయందు ఇక్కడవలె కనొసిన దీపము లక్కడ వాడుట యరుగు. సేనలు కూడ నట్టి యలవాటు చేపడియున్నవి. కాని, రాత్రులు విద్యుద్దీపములయందంతట దీపములు వెలిగించుటకు వీలగునటులు విద్యుద్దీపములు తోడ్పడుచున్నవి. ఒక మోటారు ట్రక్కుమీద ఒక ఆయిల్ ఇంజను, ఒక ఎలెక్ట్రి సిటీ సృష్టించు యంత్రము (డైనామో), వీనికి కావలసిన సామగ్రి లన్నియు నమర్చబడి సిద్ధముగా నుండును. కావలసిన చోట నది దీపముల నిచ్చును. ఊరూరను సినమటోగ్రాఫు యంత్రములు ప్రదర్శింపబడుచున్నవి. వారు వైసి చెప్పిన సామానులతోనే తమ సినిమా భవనమును విద్యుద్దీపములతో నింపుచు జరులకు ఆనందము నాశ్చర్యమును కలిగించుచున్నారు.

యధోరంగములయందు దీపకాంతి యెల్లప్పుడు నుండుట వల్ల శత్రువులకు గుట్టుపట్టు వెల్లడి యగును. అందుచేత వైసి చెప్పబడినరీతిని యధ్యము జరగుచున్న గోతులయందు దీపము లుండ వీలు లేదు. కాని, యక్కడివారికి రాత్రి యిటునటుఁ బోవుట, పనిలేనికాలము దవసర మైనయెడల చదువుకొనుట, మొదలైన పనులకు సహకారులుగా నుండుటకై, జేబులో నిముడు నట్టి చిన్నచిన్న విద్యుద్దీపములు వేలకొలది వాడబడుచున్నవి. పూర్వమువలె గాక ఈ యధ్యములో రాత్రులయందు సాధారణముగా యధ్యము జరగుచున్నది. శత్రుస్థానములను వెల్లడి చేయుటకు వేలకొలది త్రొవ్వవత్తుల కాంతి గల విద్యుద్దీపములు అన్వేషణజ్యోతులు (సెర్చి లైట్సు) వెక్కులు వాడబడుచున్నవి. ఇవి ఆయిల్ ఇంజిన్ డైనమోలు గలిగిన ఒక మోటారు బండిమీద నమర్చబడి, కావలె నన్నచోటికి తీసికొనిపోవుటకును ఎత్తున నమర్చుటకును వీలు కలవిగా నున్నవి. వీని సాహాయ్యముచేత 5-10 మైళ్లవఱకును పట్టపగలట్లు లుండును. ఈ గొప్ప దీపముల సాహాయ్యముచేత పగటియందుఁ గూడ సంజ్ఞారూపముగ వార్త లంపఁబడుచుండును. సముద్రముమీది యధ్యనావలకు ఈ దీపములే రాత్రులయందు సేత్రములు. ఈ దీపసాహాయ్యముచేతనే ఆకాసమున బోవు జెప్పెలిను గాలియోడలను గాని ఏసో ప్లేనులను గాని గుర్తించి, తగిన యోచనలను ప్రతిక్రియలను చేయుటకు వీలగుచున్నది. ఇవి లండను పేరిసు మొదలగు నగరాలయందు విమానభయముచేత రాత్రులయందు పరిమోగపఱచుచున్నారు.

తీర గదల్పు

ఇరుతెగలవారును శత్రువులు తపమీడికి చొరబడి రా

కుండుటకై అడ్డుకొలుకు లోహపుడేను 6, 7 అడుగుల యత్తుకలకు దడివలె తప మట్టును అల్పించి యానగా మేల్పఱచుచున్నారు. ఈ తీరగెలకు నడుచునగును విశేషముగా ముండ్లు గుత్తులు గుత్తులుగా నమగ్నబడి యుండును. ఈ యడ్డు చాలక ఇట్టి తీర గదల్లను దిక్కుదాని తరువారి నొకటి మూడింటి కల్పించి నడిమిదేలుదుగా విద్యుచ్ఛక్తి నమిశ్రముగా ప్రవేశపెట్టుచున్నారు. శత్రువులు దీనిని తాకినంత మాత్రమున ఎటులున్న వా గట్టు విగతప్రాణు లౌదురు. ఈ కానిము చేతి వేళ మంతటను పారా యనునది యనగము లగ్నిపోయినది. ఇట్టి విశేషములు బ్రెజిలునందున్నవి. శాస్త్రజ్ఞుల బాధానోహితక ఉలాందు దేశమునకు పోదలచిన బ్రెజిలయమునందలి బనులకు ఎంత మాత్రమును వీలు లేకుండుటకొఱకును, ప్రహసించినా (బాణము) పోవుటకొఱకును, రెండు దేశములయొక్క సరిహద్దనం నిట్టి దగ్గు నిర్మింపఁబడెనవి. ఏమి యీ పాపకర్మము! ననుమ్యని గుద్దిబల మెట్టి విపరీతమార్గములను ద్రొక్కుచున్నది!

శబ్ద భేది

మన పురాణములయందు మేఘనాథుడు మొదలైన రాక్షసులు మేఘముల చాటున నుండి శరవర్షమును గురిపెండుట ఛినియు న్నాము. అట్టి సమయములందు శబ్దభేది యను శక్తిచేత శత్రువు దృగ్గోచరము గాకున్నను గుర్తించి యోడించినట్లు మన కందఱకు తెలిసిన విషయమే. ఇప్పుడు వైమానికులు శత్రువుల నగరాలమీద ఇటులే మేఘముల చాటున నుండి బాంబులను వేయుచున్నారు. వారిమీద ఫిరంగులను గుతీ చూచుటకును, వారున్న స్థల మెఱిగి వైమానికులు పోయి యధ్యము చేయుటకును, విద్యుచ్ఛక్తివికాగ మైన మైక్రోఫోనును యంత్రము కడు సాహాయ్యము చేయుచున్నది. ఇది గాక, తామున్న యధ్యపు గోతుల క్రిందనుండి యెదిరి గోతుల క్రిందకు త్రవ్వకొని వెళ్లి శత్రువుల యడుగు భాగమున నుండు వెట్టి కాలచున్నారు. దీనివలన కొన్ని వందల గజములవఱకు నున్న శత్రువులు సర్వనాశన మగుచున్నారు. ఇట్టి యావత్తు తప్పించుకొనుటకు మైక్రోఫోను యంత్రము తోడ్పడుచున్నది. దీనిచేత ఎంత స్వల్పమైన మెల్లని ధ్వనియైనను గుర్తించబడి, తాము ప్రతిక్రియ చేయుటకు చాలవఱకు వీలగుచున్నది.

మరియొక విశేష మేమనగా, త్రొవ్వల జలాంతగ్రాములు విచ్చలవిడిగా బ్రిటీషు దీవుల చుట్టును తిరుగుచు నొకా వైశ్యము నకును, జనమును సామానులను తీసికొనిపోవు పొగయోడలకును, భయోత్సాహమును గలిగించియందుట యల్లరును పితవేమే. నీటిలో మునిగి వచ్చుదానిని కనిపెట్టుటకును, ఎంత మార్గమున చే వచ్చుచున్నదో చెప్పటకును, ఈ మైక్రోఫోను సాధనముల మైనవి. ఈ శబ్దభేద వలన నిట్టి విశేషలాభమును కొద్ది నెలల క్రిందటనే కనిపెట్టినారు. అట్టివి ముఖ్యమైన శత్రులయల యుద్ధము, సుదీర్ఘనావలకు తగినవి సిద్ధముగా నేర్పబడి, జలాంతగ్రాములను పోరాడటకు గాని ముందుట గాని చేయుచున్నారు. నాటకమండలియిం గు త్తర సముద్రమునందు తొందర తగ్గినది.

నాన్తాయంత్రములు

అనేకవిధములైన వార్తలు ఒక చోటినుండి మరొక చోటికి వెంటనే తీసికొని పోవుటకు మన మృగికంఠై, రాగుకంఠై, తెలిసోను తెలిగ్రాఫు యంత్రములు ప్రతిచోట సుపయోగమును నున్నవి. ఈ యన్నిటిలోను సహస్రవ్యాపారము సరఫరాసిన వేలలవానికిని వారి ప్రభువులకును ఉత్తరప్రత్యుత్తరము లిచ్చుటలోను, కొఱుపములనుండి క్రిందివారికిని క్రిందినుండి విమానములలోని వారికిని వార్తలు తెలుపుటలోను, తీగ లేని లింతిటసా యంత్రము మిక్కిలి యున్ని కకు వచ్చినది. అట్టి యంత్రసాహాయ్యముచేతనే గదా ఎమెజన్ ఓడ యంత్ర కాలము దౌర్జన్యముఁ జేయఁగలిగినది.

విద్యుత్ప్రసారములు

సూర్యకిరణములకు మన కుడ్డము వచ్చిన నవి లోపల ప్రవేశించలేవు. అందుచేతనే మనకు నీడ గల్గుచున్నది. కాని, విద్యుత్ప్రసారము లీ విషయములో సూర్యకిరణములను నిూతినవి. ఇవి దేహములో ప్రవేశించి చీకటియింటిలోని దీపమువలె లోని సంగతులను దృష్టించరములు చేయఁగలవు. ఈ సాహాయ్యముచేత నైసిటలకు గుండు దెబ్బలు తగిలినయెడల నూహన బట్టి యాలోచింప నక్కఱు లేకుండ రూఢిగ నీ చోటున నిది యున్న దని నిశ్చయించుటకు ఆధారము గలిగినది. సునాయాసముగా శత్రుచికత్స చేయఁగడుచున్నది. పిద్యుచ్చక్రివలని యుపయోగములలో నిదియును, ఈ క్రింద చెప్పబోవు మరిరెండును మాత్రము సరణసాధనములు గాక జీవనసాధనము లైయున్నవి. ఇట్టి యంత్రములు సర్వసన్నాహములలో పెట్రోలుయంత్రపు బండలమీఁద నున్నబడి కావలసన్న చోటికి తీసికొనిపోవడమన్నది. ఈ విద్యుచ్చక్రిచేత బల మైన అయస్కాంతములు తయారు కాఁగలవు. వాని సాహాయ్యముచేత మాంసపు కండ నడుచు చిత్తులొని యున్న ఇనుపముక్కలను సునాయాసముగా అక్షరణచేత బైటికి తీయుచున్నాము. దీనిని సన గ్రంథముల యందు చెప్పబడిన విశిష్టకిరణినిగా భాసింపవచ్చును. ఇంతియగాక, సాధారణముగా నీటియందు నూత్మజీవు లమితముగా నుండి నేనలకు తత్వానమువలన సనారోగ్యమును గలిగిండును. వీనిని బాగుపఱచుట యిదివఱకు యుద్ధములయందు సాధ్యము గాకుండెను. ఇప్పటి యుద్ధమందు ఈ విద్యుచ్చక్రినుండి వేటొక తరగతి (ఆట్రానయొలెట్) కిరణములను పుట్టించి వానిని నీటఁ బ్రవేశపెట్టి తన్మూలమున క్రిమి నాశనము చేసి ఆరోగ్యమును కలిగించుచున్నారు.

3. పొగ లేని మందు, గొప్ప అగాదుగుండు

తుపాకిమందు రమరమి 700 సంవత్సరముల క్రిందట ఇంస్టాండులో రోజురుజేకను కనిపెట్టినాఁ డని వ్రాయుచున్నారు. తుక్రి నీలిసాగములో అగ్నిచూడ్ల మను పేర దీనిని గుఱించియే విపులముగా వ్రాయబడి యున్నది. నాలుగు గాని అటు గాని పాళ్లు

నుకొనును, ఒక పాలు గంధకమును, ఒక పాలు నిల్లేను జొగ్గును కలిపిన, ఈ చూడ్లము సేయఁగడు కని యున్నది. దీనిని బట్టి చూడ, చాల కాలమునుండి ఈ తుపాకియందు వాహకలో నున్నట్లు నెప్పము. ఈ మందు ఫిరంగులలో వేసి కాల్చినయెడల సమితిముగా పొగ లైలుడేచును. ఈ పొగవలన ఫిరంగినాదా చిట్టము గట్టి నలు ప్పి పొగ డగును. ఈ కాగణముచేత పొగ లేనిదియు కొంచెము నింకదా వేలు నుండును చేయుటకు ప్రయత్నములు జనుచు వచ్చినవి. తుదకు ప్రయత్నములు సుమారు 20 సంవత్సరములనుండి క్రమముగ నెదిరించిన. గన్ కాటను బిరుగవస్తువునుండి కార్ డైటును పొగ లేని మందు ఇంగ్లీషునాగు లయాయచేసిరి. కాల్చు లికు వ్రావకమునుండి అంగ్లే మిలు లిడ్డేటు అనుదానిని, పరంగులు మెలివైటు అనుదానిని తయారుచేసిరి. ఈ నడుమ నాలు గుగు సంవత్సరముల దరిమిలను కెలా కాలు అను పదార్థమునుండి టి. ఎన్. టి. చూడ్లములు కాగ్మణ్యలచేతి లెచూరుచేయఁబడెనని. ఇట్లయే యన్నిటికంటె పెల్లు టార్బీడోసు నింపుటకు నాణ్యము లని స్థాపింపఁబడెనది. వైన చెప్పబడిన కార్ డైటు, లిడ్డేటు, మెలి వైటు, టి. ఎన్. టి. చూడ్లములు ప్రస్తుతము యుద్ధమున గుపయోగములో నున్నవి. 500 పానుల బరువు గల ఈ మందు పేలిక చోట నమిలిమైన గొయ్యి పడెను. 10" తీ నేల గాని, ఇటుకనున్నము లతోఁ గట్టిన కట్టడములు గాని, మెత్తని భూమి గాని, యేడి యైనను, ఈ యగాదునకు ముక్కుముక్కులై చదరిపోవును. ఈ చూడ్లములతో నింపిన గుండ్లను వదలు ఫిరంగులమొద్దఁ గాని యీ గుండు పడి కేలు స్థలముల సమీపమునఁ గాని యున్న సుమృద్ధులకు అతిదారుణ మైన యా శబ్దము పినుటచేత కొన్ని సమయముల మందు చవులు పినఁ బడకపోవుట చుతిపోవుట తటస్థించుచుండును. ఇట్టి యగాదు గుండ్లవల్లనే కదా నవీనినిర్మితము లైన గొప్ప కొటలయందలి ఉక్కుతో నిర్మించఁబడిన బురుజులు ఏటున కొకటి నునిన లై నవి. ఫిరంగు లీ గుండ్లను 10-15 మైళ్ల దూరమువఱకును త్రోయఁగలవు. తుపాకిమందును ఫిరంగినాదాయందు దట్టించి దానిని కాల్చి యా కాగణముచేత సుండును కొన్ని మైళ్లదూరమున త్రోయఁగలుగుచున్నార. ఈ తుపాకిమందు కాలనపుడు పొగ యనునది యుండదు గాక పట్లపుడు. యందు సయితము ఫిరంగి మున్న స్థలము పొగవల నిర్ధారణ చేయుటకు వీలు లేకపోవుచున్నది. ఇది యొక గొప్ప విశేషము. ఈ వీనపు తుపాకిమందు పూర్వపు మందుకంటె ఎన్నో రట్లు వేలు గు శక్తి గలది. ఈ కారణముచేతనే పూర్వపు యుద్ధములయందు వలఁ గాక గుండ్లు కడు దూరము త్రోయఁ బడుచున్నవి. పూర్వము ఇనుపగుండ్లను ఫిరంగులతో వేసిడివారు. ఇప్పటి గల్ల గుడ్డము కంటె పొడు గిక్కువగా నుండును. గల్లము పొడు గును అడుగు నుండుమును గల గుండ్లు కెద్ద ఫిరంగులనుండి వదలు చున్నారు. ఇవి పడవలసినచోట పడఁబోవునపుడు వేలి సర్వ నాశనముఁ జేయుచున్నవి. ఈ విషయములో యుద్ధ సమితిమైన మార్పును జేరినది.

4. విషజల విషవాయు ప్రయోగములు

నుమారు 2800 సంవత్సరముల క్రిందట గ్రీసు దేశమున జరిగినట్టి యొక యుద్ధమందు శత్రువులు కోటను ముట్టడించినప్పుడు తారున గంభకమును కోటగోడల ప్రక్కను కాల్చి దానివలన వెలువడు పొగ గాలులవలన లగ్గులబట్టు శత్రువులను పాతించోల్పట్లు చరిత్రకారులు వ్రాసియున్నారు. 2200 సంవత్సరముల క్రిందట చాణక్యుడను కాటిల్యూడు నందరాజుల నిర్మాణము చేసిన చంద్రగుప్తుని రాజ్యాభిషిక్తుడ చేసెను. ఆ చాణక్యుడు అర్థశాస్త్ర మను గ్రంథమును రచించెను. అందు శత్రువుల సాధించు విషయముల నేకములు పేర్కొనబడినవి. శత్రువులు నీరు ద్రావు చెరువుల విషము గలుపుట, శత్రువుల శిబిరములయొద్ద కొన్ని వస్తువులను సంపుటి చేసి కాల్చి దాని వెలువడు విషవాయువులచేత వారిని చంపుట, విషజలము వారిమీదఁ జల్లుట, ముఖ్యమైన శత్రునాయకులను విషప్రయోగము మొదలైన యనేక-చిత్రగతులఁ జంపుట, శత్రుకూటములయందు ప్రవేశించి వారి దయకు పాత్రులై యుండి వారియొడ స్వామిద్రోహము చేయుట, మొదలైన యనేకసంగతులు విపులముగా వ్రాయఁబడియున్నవి. ఇట్టివి ఆ కాలమందు బాగుగ తెలిసిన విషయము లనుట సుష్ట మగుచున్నది. ఇంత కాలము నుండియు ఇవి యుద్ధమునందు వాడుట ధర్మము గా దని మాని యున్నారు. కాని, నేటికి ధర్మాధర్మవిచారణ యనునది కొంచె మైనను లేక కార్యకాంక్షలు తమ కక్షిసామర్థ్యములను తెలిపితేటలను పూర్తిగఁ గనఁబఱచి నవీనమును ఘోరమును నైన విషజల

విషవాయు ప్రయోగముల నారంభించినారు. 30, 40 గజముల పొడుగు గల మంటలను మహిమసురంగదనియొక్క కోసానలఖిల వలె శత్రువులమీఁదికిఁ బ్రయోగించుచున్నారు. ఇది పెట్రోలు క్రొవ్వ తారుల కూడికచేతఁ గలిగిన మంట. ఇది యుద్ధించినట్లైన గాలికక్షితచేత దూగమునకు పంపబడుచున్నది. ఇట్టివి బాంబుల లాను పెల్లులాను పూరించి శత్రువులమీఁదికి వేయుచున్నారు. చేతితో గ్రనేడులను విసరుచున్నారు. ఈ పనులన్నిటికిని గోడ్డుడు యంత్రసాధనములు యుద్ధరంగములందుఁ గావలె నన్నిచోట తటస్థించునటు లేరావీటులు చేయఁబడియున్నవి. ఈ విషవాయువులు ప్రయోగించినప్పుడు వానివలని చేటు లేకుండుటకై మిత్రమండలి వారు ముక్కుకవచముల నుపయోగించుచున్నారు ఇందు విషవాయువును హరించు వస్తుసంపుటి గలదు. ఈ కారణముచేత ఈ గాలుల వలని భయము మిత్రమండలివారికి తగ్గినది. ఇట్టి విష ప్రయోగముల వలన బాధపడు జను లనేకు లున్నారు. వారు క్రమక్రమముగా ఊడించిలోలోపల వెట్టిబాధను ఇదమిత మని చెప్పలేక కృశించుచున్నారు. ఇది యన్ని ప్రయోగములకంటె మన క్రూర మైనదిని చెప్ప నక్కఱలేదు. ఎట్టి పాపకృత్యముల కైనను ఉత్సహించుచున్నారు గదా! ఇదేమి పాపయో తెలియదు. భౌతిక శాస్త్రచర్యలు నుపయోగిం యొక్క సౌఖ్యమును పెంచుటకే యుపయోగపడుటకు మాటుగ సర్వనాశకము చేయుటకు కారణము లగుచున్నవి. ఎంత విపరీత కాలము వచ్చినది! దీనిని త్వరలో శాంతి పొందించి ప్రపంచతోభము మాన్పుటకు భగవంతుని మన మండఁజము ప్రార్థింపవలసిన విధియు యున్నది. పాపము శమించుఁగాక!

కడుపుమంట

చింతా శంకరదీక్షితులు గారు

చిన్నిగ్రుడ్డును జాగ్రత్త చేసినావు
అనుదినము వాని రక్షణ మఁచినావు
పొందు నభివృద్ధి నీక్షించి పొంగినావు
తిల్లికిని విడ్డవై నింత దనను ప్రేమ
యంచు లోకాన కఠింగింది యలరినావు
ఇట్టి నీ వక్కటా! పిల్ల లింపు మీతీ
మెల్లమెల్లగ కొమ్మపై మెలఁగుచుండ
మెడల నిక్కించి లోకము మెచ్చుచుండ
అందమై నెఱుల్ నవనవలాడుచుండ
మాచి సహియంపలేకుంటి; చూడలేక
'కో' యటంచును మంజూలకూజితంబు
చేసినంతనె ముక్కుతో త్రోసివైతు.
ఎందులకు నీకు ఈ యార్ద్ర? ఏల ద్వేష?
మా నికువు లేమి చేసెదో యానతిమ్ము.
కోయిల యటన్న నీ కింత కోప మేల?
కాకమా! నీకు తగ దింత కడుపుమంట.
ప్రేమ బంధాల బిగియించు పెద్ద తాడు

పుడమి నే స్వర్గముగ మార్చు మూలనంత
మార్తిఁ గుండెడువారల కావధంబు
ప్రకృతి నెచ్చెలి, సౌఖ్యసంపదంబు
మగుగు నిస్సవ సంపూర్తి మానితంబు
స్వస్థితికి విస్మృతిని దెచ్చు సాధనంబు
భరణి నిగ్గులసంతోషదాయకంబు
నిరుపమానంబు, తుణుమాత్రనిశ్చయంబు
'కో' యనెడి చిన్ని కోకిల కూజితంబు.
ము క్కెటుల వచ్చె నదాని పొడువ నీకు?
కాకమా! ఏల నీ కింత కడుపుమంట?
చివురుజొంపంపు టుమ్మెలఁ జేరియుండి
వీరు మాత్ర మిటునటు నూచుచుండ
కిగళాకిల్ గొలువ మాజారంపు.
లేత చిగుగాకు మెక్కుచు లీలఁ బాడి
కొలుపు దీర్చు ప్రకృతి తొలి ముద్దు బిడ్డఁ
గోకిలను జూచినంతనె కోప మేల?
కాకమా! నీకు తగ దింత కడుపుమంట.

KING OF RUMANIA

రుమానియా రాజు

QUEEN OF RUMANIA

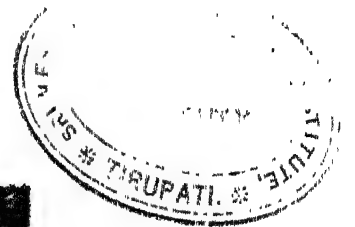
రుమానియా రాణి

THE BELGIAN ROYAL CHILDREN

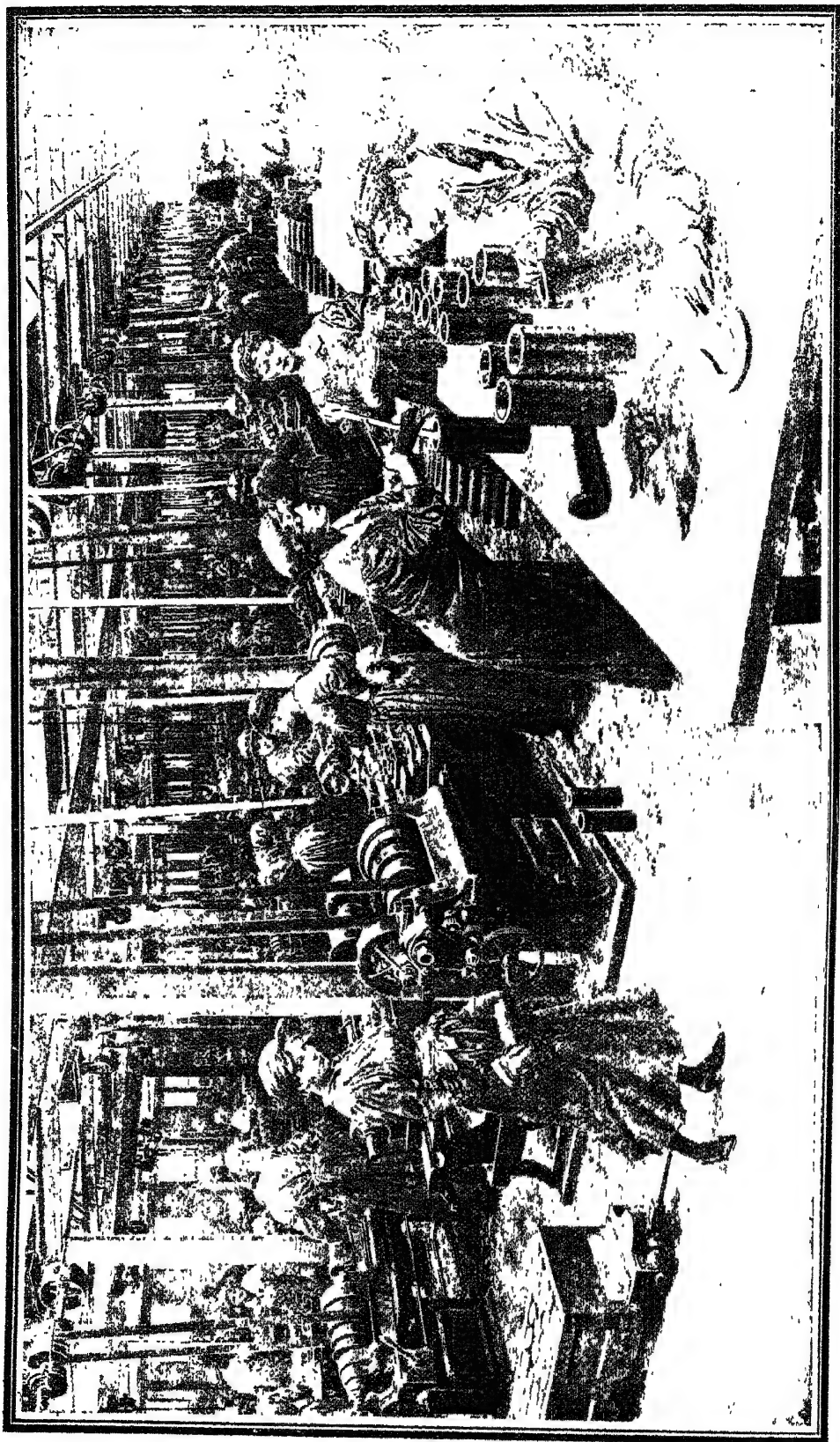

బెల్జియము రాచబిడ్డలు.

రాకుమారుడు లియోపాల్డు, రాజకొండ మేరీజోసే, రాజకొండదు ఛార్లెస్

WOMEN WORKERS IN A SHELL FACTORY IN ENGLAND

ఇంగ్లండ్ లోని షెల్ ఫ్యాక్టరీలో పనిచేసే స్త్రీలు పెద్దలను కేయనుకుంటు

యుద్ధము - విద్యుచ్ఛక్తి

అప్పాచ్యేదుల లక్ష్మీనారాయణ గారు, ఎమ్.ఏ.

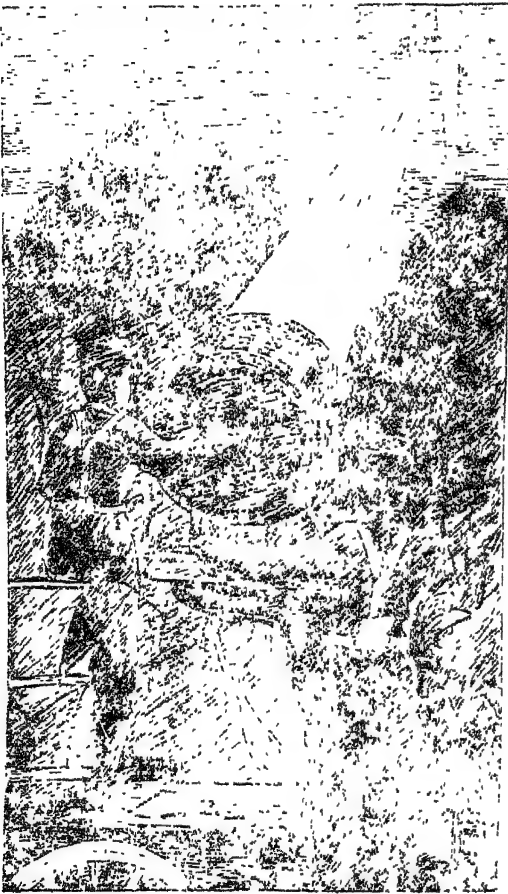
ప్రస్తుతము లోకసం దోక మహాసంగ్రామము జరగుచున్న పనిము, దానిచే ప్రతీసమును వేసవేలు జీవగాములు నాశము నొందుచున్న సమయమున కెల్లరకును దెలిసిన యంశమే. ఇంతవఱకును ప్రపంచమును జగగిన యుద్ధములకును ఈ ప్రస్తుతయుద్ధమునకును అనేక విషయములందు భేదము లున్నవి. ఇప్పటి యుద్ధమునకు రిప్పసాటు కాలములో నెండుతో ప్రాణములు నదలిగని విషయమైనాము. పూర్వకాలమునవి యుద్ధములలో సుభయపక్షములవారి సైన్యములమును ద్రవ్యబలమును బట్టియు, సేనాధిపతియొక్క బుద్ధిశక్తతను బట్టియు జనూపజయములు కల్గుచుండెడివి. పూర్వపు యుద్ధము లిటుప్రక్కల వారి సైన్యములకు జరగు యుద్ధము లని చెప్పవచ్చును. ఈ కేతాబ్జమందు శాస్త్రపరిజ్ఞానము మిక్కిటముగా నుండుటచే, యంత్రబలము హెచ్చుగా నున్నది. సకాశాంశ సైన్య మెంత యధికముగా నున్నను, శత్రుపక్షమున పరిపూర్ణ శాస్త్రజ్ఞానము గల యంత్రకారులున్నచో, ఆ బల సంతయు తుణములో భస్మ మయిపోవును. కావున, ఈ యుద్ధము పూర్వపు యుద్ధములవలె సుభయ సైన్యములకును జరగు సంగ్రామ మని యెంచుకొండే, సుభయపక్షముల నుండు యంత్రకారులకును శాస్త్రపరిజ్ఞాతలకును జరగు పోరాట నుని యెంచుట మేలు. పాశ్చాత్యజేతములందలి సందతులు, ముఖ్యముగా జగ్మనీ దేశపు పండితులు, పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రమందును రసాయనశాస్త్రమందును మఱి యితరప్రకృతిశాస్త్రములందును పారంగతను పొంది రని చెప్పవచ్చును. కాక బట్టి మిలరచుండలి శాస్త్రజ్ఞులయొక్కయు శాస్త్రవిజ్ఞులయొక్కయు పాండిత్యములు దీనివలనను పని చెప్పినను చెప్పవచ్చును. ఇరువదియవ శతాబ్దముందు పాశ్చాత్యజేతములలో నాగరికత మిక్కిలి హెచ్చుగా నున్నను, లోకసంధి ప్రజల సౌఖ్యమునకు తోడ్పడవలసిన శాస్త్ర పరిజ్ఞానము, లోకసంధిభయమును జననాశమునొనరించును ఉపయోగింపబడుచున్న దని ఈ శాస్త్రములే తప్పక లజ్జ నొందు నని యూహింపవలయును. అది యెట్లున్నను, ఈ సంగ్రామమందు సంపూర్ణ శాస్త్రపరిజ్ఞానముచే గౌతనముగ కల్పింపబడిన యంత్రములను వాని విచిత్రచర్యలను చూచి యచ్చెరువొంది, భయశక్తి! పదార్థవిజ్ఞానశాస్త్రము దార్శన్యమేమి! లోకసౌఖ్యమును గాని లోకసంధిభయము గాని సమకూర్చుటయందు విద్యుచ్ఛక్తివంటి మహాశక్తి వేటికంటె లోకమందు లేదు గదా! యని మన మందఱము చెప్పుకొనుట లేదా?

విద్యుచ్ఛక్తికలన లోకమునకు ముఖ్యోపయోగ మేది యనిన,

దీపములు వెల్లిండుట యని మన కెల్లరకు దెలిసిన యంశమే. ప్రస్తుత విద్యుచ్ఛక్తిగ్రాహకమును సేనలు కూడ విద్యుచ్ఛక్తి నే దీపముల కొలు వహించుచున్నాము. జగ్మను లేదైన పట్టణము నొకదానిని జయించి యా పట్టణములో ప్రవేశించిన సురుచటి తుణమే వారాలోచించు నంత మేని యన, ఆ పురుషుల విద్యుచ్ఛక్తియంత్రములను మగవృత్తు చేయించి, తిరిగి యా సగరముందు విద్యుద్దీపములను వెలిగించుటకు తగిన యత్నము నలుపుటయే. జగ్మనీవారు గతిసంకల్పమున బెల్లియముపై దండెత్తినపుడు శత్రువులు తమ విద్యుచ్ఛక్తియంత్రములను సరియైన స్థితిలో నుంచు రని యెఱింగి తమ యంత్రములను దీపములను వానికి కావలసిన సానుగ్రహి సంపుచుండెడివారు. ఈ సంగ్రామ మారంభమయినపుడు, ఇంతలో జరగిన యుద్ధముల రీతిని ఇప్పుడు కూడ, యుద్ధము సంధ్యాకాలముతో ముగియ దని తలంచుచిరి. కాని, రాత్రియుద్ధ మింత భయముగా జరగు నని యవ్వగు నూహింపరైరి. రాత్రి యుద్ధమునకు మిక్కిలి కాంతి గల దీపము లావశ్యకమని భూతలమునకు లీసికొని రాబడిన నూర్మ్యుడూ యనునట్లు ప్రవృత్తి దీపములను గనిపెట్టిరి. ఈ దీపములనే “నెర్వి లైట్లు” అని వాచుచున్నారు. ఇది మిక్కిలి బలమైన విద్యుత్ప్రవాహమువలన వెలిగింపబడిన దీపమే కాని వేఱు కాదు. ఇదన వందలవలెను విద్యుత్తును సోపానములకు పెట్టు దీపములను చూచుచుండిమిగ గా. ఈ సంగ్రామముందు ఉపయోగించుచున్న “నెర్వి లైట్లు”ను వానివలెనే యుండునుగాని, వాని కంటె మిక్కిలి పెద్దవిగా నుండును. ఈ భేదమును జ్ఞాపక ముంచు కొని రెండింటిని సద్బద్ధిని హాదవచ్చును. వైద్యుల జేసిన రీతిని మిక్కిలి బలమయిన విద్యుత్ప్రవాహమును ఆంగ్ల లాంఛన అను దీపముగనుండ ప్రవహింపజేసినపుడు మిక్కిలి కాంతి గల యొక చిన్న దీపముండును. ఈ దీప మొక పుటాకార దర్పణముయొక్క ప్రధాన కేంద్రవండుండుండడను. ఈ దీపకరణములు దర్పణముమీదఁ బడునప్పుడు వానివల్ల వైపులకు చెదగనియక, ఒక్క వైపునకే సీరి పర్తింపజేయును. ఇదియును గాక, యా పరావృత్తదర్పణము లన్నియు విద్యుత్ లైట్లు పటములలో జూపినరీతిని సమతలములుగా వ్రావును.

ఈ “నెర్వి లైట్లు”లో నుపయోగించు దర్పణముల వలయాంత గృహ్యతేభ సాధారణముగా నొక గజ ముండును. అనగా నొక సాధారణగవాక్షమంత స్థలము నాక్రమించును. ఈ దర్పణము మంచి లోహముతోఁ జేయబడును. ఈనడుమ బంగారముతో మలమాల చేసిన యద్దములను గూడ నుపయోగించుచున్నట్లు వినుచున్నాము. దానివలన ప్రతిఫలింపజేయబడిన కిరణములు నుమారయదు మైక్రో దూగమునకు వెలుతురు నిచ్చును. కదచిన సంవత్సరము నెట్లెం

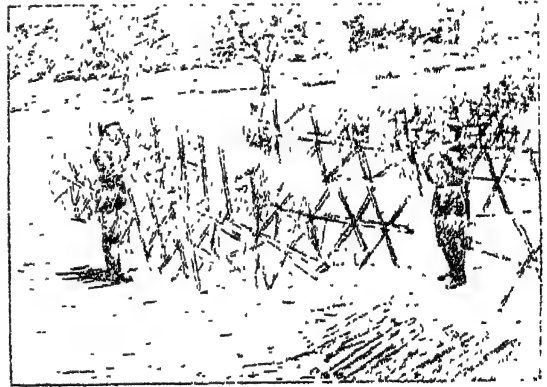
బరు 9-వ తేదీని చెన్నపురి దగ్గర "ఎడ్వైన్" అను చిన్న యుద్ధనావ జేసిన యల్లరి వన మంకను వజ్రవలేను. ఆ నాకానాయకుడు పట్టణమునకు నాలుగు మైళ్ల దూరమున నిలిచి ఇట్టి సెర్పి లైట్లు రాత్రి తొమ్మిది గంటల వేళే పురమువైపు చూసే వనియ, పూజను లండనును నూర్వూరు గుండుంచెనా యని గడవిడపడి గనియు, ఆ నాకానాయకుడు పట్టణమునగలి ప్రాసాదమున నంతదూరము నుండి స్పష్టముగాఁ జూడగల్గె ననియు, ఎన్నియో ఫిరంగులను పేల్చె ననియు, ఆ గుండ్లవలన నెనిమిది మైళ్లదూరపు దెబ్బలు తగిలె ననియు సర్వజననిధితమే. అహా! ఈ సెర్పి లైటు మాహావ్యూహమేమి!

యుద్ధసేనలు వాస్తవికతలను గమనించుటకు నిలచుకొనించుచున్నారు.

విద్యుత్ప్రవాహ సాధనవిధానములు

మబ్బులు వేసి వర్షము తురిమివేయుట, నీరుగలను పండి కొంతి నుండి జనులు ప్రతిసంవత్సరము గనిపోవుటను పుణ్యము నాచుదుం టిమి గదా! ఈ పిడుగు విద్యుచ్ఛక్తిని సహజముగా నుపయోగించుకొను గాదు. మిక్కిలి బలమైన విద్యుచ్ఛక్తిని సాధించుటకు విద్యుత్ప్రవాహము నుండి తీసినపుడు, అది చిన్న మోటులకంటె మృదువైనది ననియు, కాల ప్రాణోపద్రవకగమైన వనియు కొందఱకు తెలిసియు కుండును. అలాగుననే బలమైన విద్యుత్తు ప్రసరించుచున్నది నీ విద్యుత్తును సాధించి చో, మన శరీరము కరిగించి గను స్నానము చేయుదుము. విద్యుత్తును వాహమే చాల బలవంతమయియుండెను, ఆ విద్యుత్తును మృదువైనదిగా మే మానవులకు మృతినొందును.

కడచిన సంవత్సరము స్పృహనానా విధములను పరీక్షించి భౌతిక నిపుడు గాఢకీర్యాద్యోగులలో ముఖ్యులగు భిక్షువులను పండితులను, వారు తిరిగి సరిహద్దులలో నున్న బాటలను పరీక్షించుకొని సరిహద్దులకుండుటకై తెల్లయమునకును హరించునకును పడునట్లు చేయుదుము. చూపించిన రీతిని తీరగకంచలను వేసి, ఆ తీరములను సరిహద్దుల మైన విద్యుచ్ఛక్తిని ప్రసరింపజేయుదుండెడి. ఎవరైనను సాగిపోవుటకు ఉద్యమించినప్పుడు, దానిని తాళిన పుణ్యము చేయుచు మానవుడు ప్రాణముగాను విడుచును. కానన, గో సరిహద్దులను కాపాడుటకు వేటి ముద్దభటు లడనగము లేను.

జ్యోతివా రుపయోగించుచున్న ప్రాణోపద్రవమైన విద్యుత్తు వాయువులుగూడ విద్యుచ్ఛక్తిని సహజముగా నుపయోగించుచున్నది. విలయనగా, విద్యుచ్ఛక్తికి రసాయనవియోగము చేయు పాపవర్థ్యము కల గనియు, ఈ సాచుర్థ్యమునల్లకే 20 గాను వెండి మొదలైన యుత్తమలోహములను రాగి మొదలగు కొన్ని నీచలోహముల మీద భూతలతోనా ఆ నీచవస్తువులను ఉత్తమలోహములనై ప్రకృతి శింపజేయుచున్నా రనియు, అలాగు నయినచో యు నశ్చవులను

దీనికి విద్యుచ్ఛక్తియే కదా మూలకారణము. ప్రస్తుత మీ సంగ్రాహ మునగు ప్రతిసేవకు కొన్ని యిటువంటి సెర్పి లైట్లు ఉండును. తఱచు ఈ సెర్పి లైట్లును వానికి కావలసిన విద్యుచ్ఛక్తిసంబంధ మైన సామగ్రియు ఒక మోటారు బండిలో నుంచబడును. ఈ సెర్పి లైట్లు ఎటుప్రక్కకు కావలసిన సటుప్రక్కకే వజ్రవలన త్రిప్పువచ్చును. ఈ దీపములు రాత్రి యుద్ధము చేయుటకే కాక వార్తలను పంపుటకు పగటి వేళ కూడ నుపయోగించుచున్నారు. తంత్రీవార్తలను పంపుటయందువలెనే కొన్ని గుర్తుల నుంచుకొని వాని ప్రకారము వార్తలను పంపుచున్నారు. ఇదియును గాక, విద్యుత్ప్రవాహమువలన వెలిగింపబడుచున్న దీపములను కందకములలో

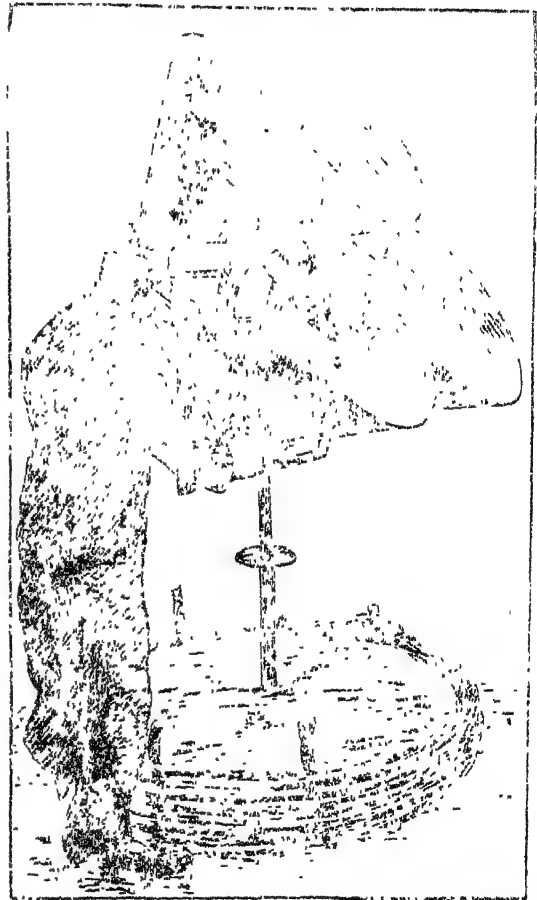
మన దేశములో స్త్రీపురుషుల తేడాతో యువయోగిండుచున్న రనియు తెలిసిన సంగతియే.

ఆ కాశీమానములను కట్టినపుడు ఆ నిమానములు గాలిలో కేలి పక్షులవలె నెగురులాడున వనియందు మిక్కిలి శోభింకయైన “జలవాయువు” అను నొక గాలితో నింపబడిన కొన్ని పెద్ద తిట్టల నుంచెదరు. కొన్ని రసాయనములయొక్క ద్రవణము నీ విద్యుచ్ఛక్తిగలన పృథక్కిరింపటచే నీ జలవాయువు తయారచేయబడును. ఈ రసాయనవియోగమునందే, యిప్పుడీ బర్మాను లుపయోగించుచున్న ప్రాణోపద్రవమైన వాయువు “క్లోరోక్” అనునది కూడ తయారగును. కావున నీది కూడ విద్యుచ్ఛక్తిపహితయే యని చెప్పవచ్చును.

అద్భుతవిమానములు, శబ్దగ్రాహయంత్రము

దృశ్యము దానివానిని కనిపెట్టుటయందు దీని మహిమ యత్యంతస్థముగా నుండును. కిడచిన సంవత్సరము ఈ సంగ్రామ మారంభమయినపుడు, జర్మనీవారు తమ నూత్ర్యుద్ధితో ఈ దురా కృత్యముగొఱచు కొన్ని సంవత్సరములనుండి చాల ప్రయాసపడి ప్రవీణత నొంది తయారుచేసిన విమానములమీఁద పక్షులరీతి నాకాశము నందు తిరిగి అనవరతము పోరు సలుపుదు, శత్రుదర్శములమీఁదను సేనలమీఁదను యుద్ధసౌకల్యమీఁదను, వీనితో సంతృప్తి నొందక, నిరపరాధులయిన స్త్రీలమీఁదను పిల్లలమీఁదను బాంబులను వదలి కొంత నష్టము కలిగించి రని మనకు విశదమైయున్నది. అంగ్లేయులు శత్రువిమానమును గగన మార్గమునందుఁ జూచినప్పు డా విమానము మీఁదికి ఫిరంగులను గాల్చి గాని, తమ విమానములను వైకి బంపి దానితో యుద్ధముచేసిగాని, దానిని నాశనము చేయుటకు లేనియ్యల తిఱచివేయుటకు ప్రయత్నము చేయుచుండిరి. అప్పుడు జర్మనీవారు పట్టపగ లీ విమానముమీఁద పోవుట తమకు క్షేమము కా దనియు తమ సంకల్పము నెఱవేఱుటన్న దనియు గ్రహించి కొత్త వ్యూహములను పన్ను నారంభించిరి. రాత్రిసమయమందుఁ గాని, దట్టముగా మంచు కురియునప్పుడు గాని, లేదా మబ్బులు వేసినప్పుడు వాని వెనుక నాఁగి కాని, శత్రువునకు నులభముగా అపకారము చేయవచ్చునని తలఁచి, నిండు వెలుతురులో పయనములు మానుకొనిరి, వీరి దెంత నూత్ర్యుద్ధి యైనను, ఒకరికి అపకారము చేయఁదలచిన యాలోచనయే గాన, అది యిప్పుడు జరుము నొందనేరదు. ఈ విమానము లిప్పుడు సాత్రములకు గోచరము కాకపోయినను, శ్రోత్రేంద్రియములకు గోచర మగును. మనము నుంచి వైరుగాలిలో గాలిపడగ నెగురవైచినప్పు డది యొక పిథమైన ధ్వనిని జేయును. ఈ విమానములు తఱచు గంటకు 80 మైళ్ళ వేగముతోఁ బోవుచుండును. నీటిమీఁద పోవు నోడలను వానిలో నుండెడి యింజనులు ఏలాగున తీసికొనిపోవునో, ఆలాగుననే యీ విమానములను కూడ తీసికొనిపోవుటకు వానిలో ఇంజను ఉండును. ఈ యింజనులవల్లను ఈ విమానములు గాలిలో సలివేగముగా పోవుటచేతను ఒక పిథ

మైన ధ్వని వినబడుచుండును. ఈ ధ్వను లెంత నూత్ర్యముగా నుండినను కొన్ని యంత్రముల సాహాయ్యముచేరి కనిపెట్టవచ్చు నని యు వీనిని బాగుగా కనుపెట్టవచ్చును. ఇవి విమానము లెంత నూత్ర్యమున నున్నాయు, ఏ దిక్కున నున్నదియో కనుపెట్టవచ్చు ననియు ప్రాంచివారును ఇంగ్లీషువారును కనిపెట్టిరి. ప్రాంచివా రీ విమానములను కనిపెట్టుట కుపయోగించు యంత్రము బహునినోచితముగా నుండును. వారు నాలుగు గ్రామాఫోను గొట్టములవంటి గొట్టములను నాల్గు స్థలములయందుంచి వాని మూడుల నన్నిటి నొక వైపునకు కనబఱుతురు. ఒకచోట చెయఁబడిన శబ్ద మింకొకచోట వినబడుటకు కారణము శబ్దమునలన పుట్టు కింపము. మన యెడ్లలో నెవ్వ

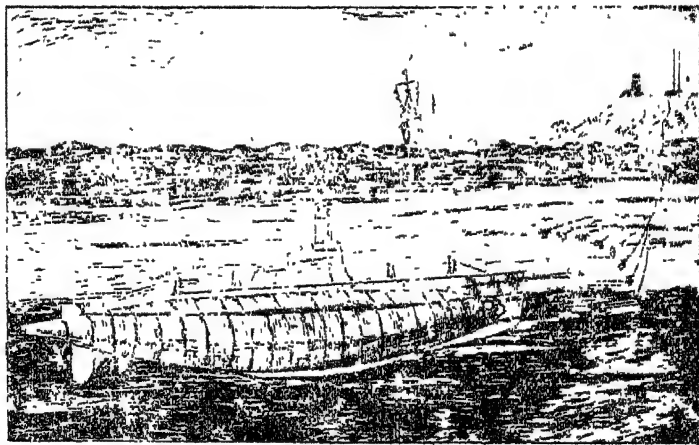

దైన గట్టిగా నుండిన, దగ్గర నున్న లిండలు పల్లెములు మొదలైనవి కంపము నొంది ధ్వని చేయు నారంభించును. ఆలాగుననే యేదైన శబ్దము చేయఁబడినప్పు డా శబ్దమువలన చుట్టునున్న గాలికంపించి దానియందు నీటిమీఁదనలె తరంగములు పుట్టి యన్ని దిశలకును బోవును. వీనిలో కొన్ని తరంగములు మన శ్రోత్రేంద్రియములమీఁద పడిన, తిరిగి యా శబ్దమును మనము వినఁగలము. మనము చెవితో వినినకంటె, గ్రామాఫోను గొట్టమువంటి గొట్టమును చెవిలో పెట్టుకొను నెడల శబ్దము స్పష్టముగా వినబడును. వీని మూతులు చాల పెద్దవిగా నుండుటచేత శబ్దము లెంత నూత్ర్యముగా నున్నను,

ఈ నాలుగు గొట్టములను సూక్ష్మదృశ్యములను పోగుచేసి వినబడు లాగు చేయును. వీని కొక విధమైన "మైక్రోఫోన్" అను తెల్లిఫోన్ల మొదలైనవి యుక్తి విద్యుచ్ఛక్తి సాహాయ్యమున ఈ ధ్వనులను బాగుగా వినబడులాగు చేసిరి.

పూర్వపుటయందలి పటములో నొక యంత్రమున దొకపండును ధ్వనిని బట్టి విమాన మే దిక్కున నున్నదో కనిపెట్టుటకు చూతుము. దీని నే దిక్కున కావలసిన నా దిక్కున త్రిప్పటకు వీలు కలదు. విమాన మే దిక్కున నున్నదో కనిపెట్టుటకు దీనివలన వచ్చు ధ్వనిని వినుచు, దీనిని క్రమముగా త్రిప్పుచుందురు.

బ్రిటీషువారు శాస్త్రములకు గోచరము కాని యా విమానములను కనిపెట్టుటకు ఫ్రెంచివారి రుపయోగించినదే యుపయోగింతురు. కాని, ఫ్రెంచివారి యంత్రములకంటె వారివి మంచివిని చెప్పవచ్చును. ఏల యనగా, వీరు రుపయోగించు యంత్రములవలన విమానము సరిగా ఎక్కడ నున్నదో కనిపెట్టవచ్చును. ఫ్రెంచివారి రుపయోగించు యంత్రములవలన దాదాపుగా వాని దిక్కును స్థలమును మాత్రమే తెలిసి కొనవచ్చును. ఇది యటుండ, విమాన మున్న స్థలము దాదాపుగా కనిపెట్టిన చాలును. విమానముల మీదికి కాల్పు ఫిరంగులనుండి వెలువడు గుండ్లకు "ప్రాప్టెల్" అని పేరు. ఈ ప్రాప్టెల్ గుండునందు రూపము 800 చిన్న చక్రములుండును. ఫిరంగిని కాల్చిన

తరువాత ప్రాప్టెల్ గుండు కొంత దూరము పోయి గుట్టికి కొంచెము దూర ముండేగానె భగ్గున బద్దలయి రవ్వగుండ్లకు నానాముఖములకు వెదజల్లి దుట్టుప్రక్కల కొంత దూరమున నున్న మనుష్యులను చంపుటయందు మిగుల ప్రయోజనకారి.

ఇదియును గాక, ఈ యధ్యక్షునందు జర్మనులును నిత్రమండలివారును కందకములను త్రవ్వి ఫ్లివోనులు నిర్మించుకొని సమయము వచ్చినప్పుడు శత్రువులవై బడుచున్నారు. ఇందుచేతనే పశ్చిమరంగమందు యధ్యక్షులు చుటుకుగా లేకపోయినది. ఈ కందక యధ్యక్షములను బట్టియే, ఒకరి కందకములనుండి యింకొకరి కందకములలోనికి సారంగములకు త్రవ్వి, శత్రుకందకముల క్రింది సారంగములలో మందు కూరి, సమయము వచ్చినప్పుడీ విద్యుత్సాహాయ్యము చేతనే దానిని కాల్చి యా కందకములలో నుండు శత్రువులను సంహరించుచున్నారు. ఈ సారంగములు త్రవ్వనపుడు చేయబడు ధ్వనులను కూడ మైక్రోఫోనులు అని వైని చెప్పిన యొక విధమైన

తెల్లిఫోనుల సాహాయ్యముచేత బాగుగా కనుపెట్టి సారంగములను పొందవచ్చును. సరిగా కనుగొనిన సారంగములను బ్రయోజనము చేయుచున్న వారికే దిగిన సర్దు పోయి టైల తామును మరియొక సారంగమును ప్రవేశింప, ప్రయోజనము దిగియుగా నచ్చినప్పుడు మందును కూరి పేల్చి వారిని నశింప నుద్ద్యమింతురు.

జలాంతర్గాములను కనిపెట్టుట

ఈ యధ్యక్షున జర్మనులు చేయుచున్న ఘోర కార్యములన్ని జనవిదితమే. జలాంతర్గాములు సముద్రమందు నడచుచున్నచో కనుగొనవలయుంజనుల సాహాయ్యముచే నడపబడుచున్నవి. నీటిలో మునిగియున్నప్పు డీ సాధారణమైన యంజనులు పనిచేయువు. అందుందు విద్యుచ్ఛక్తి యంత్రములే పనిచేయును. కావున, జలాంతర్గాములకు విద్యుచ్ఛక్తియే మూలాధారమై యున్నది. అది నీటిలో మునిగి యున్నప్పుడు నీటిలో గొట్టముల నుండి కూర్చుండి శత్రువులనెక్కిగొట్టుచున్న కలననే ప్రయోగింపవచ్చును. సముద్రరంగములను బ్రతికొని నాకొలల పేరిత గొప్పదము లెల్ల నేనగును. పూర్వమునందీ ప్రఖ్యాతి గలదియు నైనను, నీటిలో మునిగి చేయు ఘోరకార్యములచేత మిత్రరంగములవారి వాకబలమంతయు నిరర్థకముగా యునుగట్టుండెను. ఇప్పుడు మిత్రరంగముల వారి ప్రక్క నున్నది గావున, వారి యధ్యక్షులతోమున జలాంతర్గాముల 50 మైళ్ల దూరములో నున్న కనిపెట్టుటకు మార్గము కనబడెను. అప్పటినుండియు జర్మనీ దేశపు జలాంతర్గాములను రూపురూపుటకు, అమెరికా దేశపు విద్యుచ్ఛక్తి ప్రజ్ఞాదను ప్రాంతిజ్ఞాదను కనిపెట్టిన "మైక్రోఫోన్" అను నొక విధమైన యంత్రమును యోగించుచున్న దని చెప్పవచ్చును. కంటికి గోచరము గాకపోయినను, వానిలో నుండే యంజనులు మొదలైనవి పనిచేయునప్పుడొక చిత్రమైన కీచుధ్వని కలుగును. సముద్రము అడుగునుండి వచ్చువానివలె గాక యిది చాల కీచుగా నుండును. ఈ కీచుధ్వనిని మైక్రోఫోనులవలన బాగుగా కనిపెట్టవచ్చును. జలాంతర్గాము ఎంత దూరములో నున్నది ను ఏ దిక్కున నున్నదియు సరిగా కనిపెట్టవచ్చును.

ఇందు ముగించిన పటములో కనబడుచిన ప్రకారము

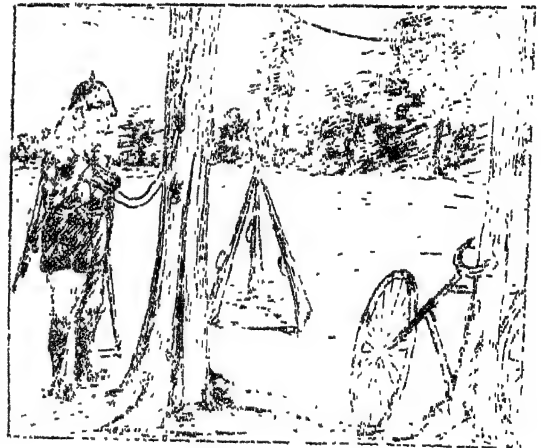

జలాంతర్గామిని కనిపెట్టుటకు కొన్ని మైక్రోఫోన్లను నీటి యడుగు నకు దింపి యొక్కొక్కదాని నొక్కొక్కదిశకు త్రిప్పి పెట్టుదురు. వైన నివి యన్నియు నొక టెలిఫోనువంటి యంత్రముతో కలిపి వీనినుండి వచ్చు ధ్వనులను వినిపట్టుదున, ఏదిశకు చూపు మైక్రోఫోనులో ధ్వని విస్తారముగా వున్నదో కనిపెట్టియు, ఎటువైపునకు ఆ ధ్వని పోవుచున్నదో కనిపెట్టెము, జలాంతర్గామియొక్క దూరమును దాని స్థానమును సరిగా కనిపెట్టుచున్నాను. ఈ యంత్రములు కనిపెట్టినవారి కిద్దరికిని ఈ ధ్వని దేనివలన వచ్చునో తెలియును గాని, అది వైకే పెప్పినయెడల ద్వివీవారు ఆ ధ్వనులు లేకుండ చేతు రని అది రహస్యముగా నుంచబడినది. వీరివలన చేయబడిన యంత్రమును నుజులన్నియు నెట్లగుర్పబడినవో యుద్ధము సాంత మగువఱకు వైకే దెలియజేయును. సజ్యేరయినలను కనిపెట్టుట కుపయోగించు నీ యంత్రములు బ్రిటీషు ద్వీపములచుట్టును ప్రాన్సుయొక్క సముద్రతీరమునకు సుమారు రెండువేల స్థలములయందు మర్పబడియున్నవి. ఈ ప్రదేశములకు 50 మైళ్ల దూరమున నున్న జలాంతర్గామిని గూడ నులభిముగా కనిపెట్టి దానిమీదికి కొన్ని విమానములను బంపి యది వైకే వచ్చినప్పుడు వాంబులను వేసి దానిని నశింపజేయుదురు. ఈ విధముగా జర్మనుల సజ్యేరయిను లెన్నియో నష్ట మయినవి. ఈ దురంతక జలాంతర్గామివలననే, యుద్ధధర్మము గాకపోయినను, నిరపరాధులైన పిల్లలను స్త్రీలను సముద్రము పాలు చేసి జర్మనులు ధగ్ధవిగూగు లయిరి.

సేన, తంత్రీవార్తాదికములు

తీరగెలనల వార్తల సెన్నివేల మైళ్ల దూరమైనను రెప్ప పాటు కాలములో పంపుచున్నా ననియు, ఈ తంత్రీవార్తలనల వర్తకప్రపంచమునకును ప్రజలకును చాల సౌకర్యము గల దనియు మన కందఱకు తెలియును. ఈ తంత్రీవార్తలకు విద్యుచ్ఛక్తియే మూలాధారము. తీరగెలగుండ ప్రవహించు విద్యుత్తు సాహాయ్యము నలన వార్తలు ఒక స్థలమునుండి యింకొక స్థలమున కెంతి దూరమైన నెట్లు పంపబడునో ఇట్టి చిన్న వ్యాసమున సవిద్యుత్తుముగా ప్రాయుట సాధ్యము కాదు. వర్తమాన ఘోరసంగ్రామమునందుఁ గూడ నీ తీరగెలపా ముఖ్యావసరమై యున్నది. పూర్వపు యుద్ధములందు జయోపజయములు సేనాధిపతుల బుద్ధికుశలతను బట్టి యుండెడివి. ప్రస్తుత సంగ్రామముందు జయోపజయములు ఉభయ పక్షములవారి విద్యుత్తంత్రులను బట్టి యుండు నని దృఢముగా చెప్పవచ్చును. ఈ యుద్ధములో జర్మనీదేశపు వైద్యములందు ప్రతి గుఱ్ఱపు దళమునకును వార్తాతంత్రులను స్థాపించుటకు “తంత్రీవార్తాదళ” మని కొంతమంది యుద్ధోగియు లుందురు. వీరు గుఱ్ఱపుదళముకంటె ముందు పోయి తీరగెలను స్థాపించి తాము బయలుదేరిన స్థలమునకు వార్తలు పంపులాగు చేయుటయే వీరి పని. ఇప్పు డీ యుద్ధముంగు చేర్చుట స్థలములకు తీరగెలపాను స్థాపించు పద్ధతి బహువిధముగా నుండును.

మన దాహించిన ప్రతి తంత్రీవార్తాబలమునకును సుమారు 9 మైళ్ల దూరమునకు వలయు తీరగెలను తిత్సంబంధమైన సాను గ్రియు నియ్యబడును. వీరుపయోగించు తీరగె మిక్కిలి సన్నముగా నుండే చిన్న పెక్కిములమీద నారపుకొడలరీతిని చుట్టబడును. ఈ చుట్టల నిద్దలు వడిగా గుఱ్ఱములమీదఁ బోవుచు తీసి కొనిపోవుదురు. వీరు పోనుగానా, చుట్టల క్రమముగా విడుచుండును. వీరివెనుక నుండియు కొంతకు కట్టిన కఱ్ఱలను రెంటిని తీసి కొని వీరివలెనే గుఱ్ఱములమీద వడిగాఁ బోవుచు చుట్టలు విడి క్రిందఁ బడుచున్న తీరగెల నెత్తి పెట్టుకొమ్మలకుఁ గాని క్రింద నుండు రాళ్లకుఁ గాని కట్టుదురు. వీరివెనుక నుండియు గుఱ్ఱములమీద సార్లు చేయుచు నీ తీరగెలమూలమున వార్తలు సరిగా పోవుచున్నదియు లేనిదియు పరీక్షింతురు. ఈ ప్రకారము వీరు సుమారు 10 నిమిషములలో తొమ్మిది పది మైళ్ల దూరమువఱకు తీరగెల నవచ్చి వార్తలను పంపుటకు తయారుచేతురు.

వైన ముద్రించిన పటమునందు నర్థును లీ యుద్ధములో తీరగెల పాను స్థాపించు విధానమును చూడఁగలము. పూర్వపు యుద్ధము లందువలె పదాతులచేత వార్తల పంపుట కవసరము లేదు. పదాతుడు వార్తలను కొనిపోవుటకు కొన్ని దినములపట్టును. అదియును గాక, పదాతులు తమ ప్రాణములను పడికిట పెట్టుకొని సంచరించువారు. ఇప్పు డీ విద్యుత్తు ప్రవహించు తీరగెల సాహాయ్యమున వార్తలను రెప్పపాటు కాలములో సెన్నివేల మైళ్ల దూరమైనను పంపవచ్చును.

అని యటుండ, ఈ యుద్ధముందు వైద్యములయొక్క ప్రతి భాగమునకును టెలిఫోనులు గలవు. వీని సాహాయ్యముననే యొక భాగముననుండి మరయొక భాగమునకు వార్తలను పంపుచున్నారు. ఉభయ పక్షములవారి వైద్యము లెదురుకొనినప్పుడు, సేనానాయకులు యుద్ధమును నడపుటకుఁ గూడ ఈ టెలిఫోనులనే యుపయోగించుచున్నారు. ప్రాచీనపు సంగ్రామములందు సేనా

నాయకుడు తుపాకులను ప్రేల్చివారయ్యెద్ద నిలిచి సమయము వచ్చినప్పుడు బిగ్గరగా నడుచుటవలన వారిని తుపాకులు కాల్పుల ద్వారా చెప్పమండేవాడు. ఇప్పుడు సేనానాయకుడు ఫిరంగుల పంక్తికి కొన్ని మైళ్ల దూరమున నెడైన నొక చెట్టుమీద వారి శత్రుత్వమును బాగుగా కనిపెట్టి చూచుచు సమయము వచ్చినప్పుడు ఫిరంగులను ఫలాన దిశకు ప్రేల్చు దని వైనికులకు చెప్పును. స్త్రీమరులోని యింజనులను నడపువాడు ఆ దేవైపునకు బోవునదియుఁ జూడక మక్కాని పట్టునకును చెప్ప విధమునఁ జేయుచు దానిని సరిగా ఏలాగు నడపుకో ఆలాగుననే యిప్పటి యుద్ధముందు వైనికులు గూడ శత్రువైనికులను జూడకపోయినను సేనానాయకుడు చెప్పిన రీతిని తమ ఫిరంగులను సరిగా కాల్తురు.

తంత్రీవిరహితవార్తలు

తంత్రీసాహాయ్యము లేక కూడ వార్తలను బంపుచున్నారు. ఇది యంతయు విద్యుచ్ఛక్తిమహిమయే గాని మరేమియుఁ గాదు. ఈ తంత్రీవిరహితవార్తలవలన యుద్ధనౌకలకును విమానములకును చాల నుపయోగము గలదు. కొన్ని శాస్త్రములందు పారంగతను పొంది లోకప్రఖ్యాతిఁ గాంచిన జగదీశచంద్రబోసు అతఁడైనాండ్రుడే ఈ తంత్రీ విరహితవిద్యుద్వాహకప్రచారమున నుపయోగించు మిక్కిలి నున్నితమైన యొక యంత్రమును కనుగొనెను. ఆ యంత్రమునే యిప్పు డనేక దేశములందు పయోగించుచున్నారు. కావున నీశాస్త్రజ్ఞుఁడు మన మాతృదేశమున కెంతయో కీర్తిని దెచ్చె నని యీ సందర్భమున దృఢముగా చెప్పవచ్చును.

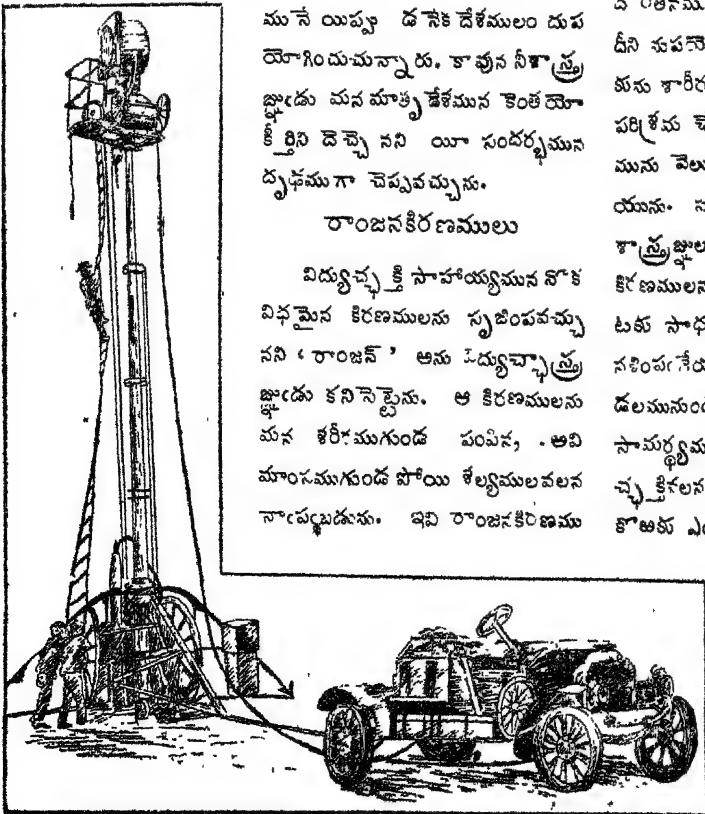
రాంజనకీరణములు

విద్యుచ్ఛక్తి సాహాయ్యమున నొక విధమైన కీరణములను సృజింపవచ్చునని 'రాంజన్' అను విద్యుచ్ఛాస్త్రజ్ఞుఁడు కనిపెట్టెను. ఆ కీరణములను మన శరీరముగుండ పంపిన, అవి మాంసముగుండ పోయి శల్యములవలన నాఁపబడుదును. ఇవి రాంజనకీరణము

లని వాడబడుచున్నది. ఈ కీరణముల సాహాయ్యమున విద్యుత్ సంతృప్తిద్రవ్యాలలో కైదులు శరీరమును గోయికియే యుండుకలను జూడఁగలిగి మాంసముందు మరియేదైన పదార్థ మున్నయినను సులభముగాఁ జూచి దానికి తగిన చికిత్స చేయుచున్నాము. ఈ కీరణముల కలననే యీ శతాబ్దమున శస్త్రశాస్త్ర పాఠశాలలో వృద్ధిపొందిన వర్తమానసంగ్రామముందున్న ప్రతిసేనకు సంబంధించిన వైద్యకాలలలోను ఈ రాంజనకీరణయంత్రములు కొన్ని చూడఁగలము. దీని సాహాయ్యమున యుద్ధభటుల శరీరములలో ఫిరంగి గుండ్లు పడ్డవలె మొదలగునవి యెచ్చట నున్నదియు శరీరమును గోయికియే పోయిన మాత్రమునఁ గనిపెట్టి తగిన చికిత్స చేయుచున్నాడు.

ఉపసంహరము

విద్యుచ్ఛక్తివలన పరిశ్రామికవృత్తులకును వర్తకవాణిజ్యములకును గలిగెడి అపరిమితలాభమును బట్టి చూడ, గొనురాను దొరతనమువారు పన్నులు పుచ్చుకొని నీటి సదుపాదము వేసిన నీ సులభమార్గమున విద్యుచ్ఛక్తి గూడ మనకు లభింపునట్లు చేయువచ్చును. కడచిన సంవత్సరము నెవ్వెంబరు నెలలో ఆమెరికా దేశపు విద్యుచ్ఛాస్త్రజ్ఞుఁడొకఁడు తీగతనీటెలిఫోనును గని నట్టి వాఁడొకఁడే నెల మైళ్ల దూరమున నుండువానితో మాట్లాడఁగలిగెను. యుద్ధాసంకరము దీని రహస్యము బయలుపడెన తరువాతి అన్ని దేశముల దొరతనములవారును నేకీభవించి వర్తకనౌకల సదుపాయముకొరకు దీని నుపయోగించెదరు. విద్యుచ్ఛక్తివలన సన్యములను పుట్టిచేయుటకును శారీరమగృతలకు చికిత్స గనిపెట్టుటకును శాస్త్రజ్ఞులు గిగింపఁ పరిశ్రమ చేయుచున్నట్లు గాన్పింపదు. సూర్యమండలమున శుక్లామును వెలుతురును నిచ్చు కీరణము లున్న వని భవ సిద్ధాంతమును సూర్యనియందు తదితరకీరణము లేవయిన నున్న వేని శాస్త్రజ్ఞులు కనిపెట్టినచో, వానిని గూడ ఉష్ణరేఖలముల నేరక కీరణములను సృజించినటులే, విద్యుచ్ఛక్తి సాహాయ్యమున సృజించుటకు సాధ్యము కావచ్చును. సూర్యకీరణములకు క్రమికముగా నుండునశింపఁగేయు శక్తి కలదని మనకు నజ్ఞతే తిరుమును. గూర్చించుడలమునండే వచ్చు కీరణముదాయమున నే తిగిని కీరణములే సామర్థ్యము కలదోయే మహానుభావుఁడైన కనిపెట్టినచో, విద్యుచ్ఛక్తివలన ఆ కీరణములను సృజించి గోకమందలి ప్రాణి సామ్యము కొరకు ఎంత పనిమైన చేయవచ్చును. విద్యుచ్ఛక్తివలన మరల

వర్తమానుడ సృజించిన సెర్పెంటైటు

లాభమున్నది. విద్యుత్ప్రవాహమువలన కాలుమలకు నది తీవ్రమయిన ఉష్ణము నిచ్చు కొలుమును కూడగలము. సంతృప్తిమును పొందినది. అని పరిశ్రామికలోకమునకు మిక్కిలియుపయోగకారులగు నని యూహింపఁగలము.

దీనిని బట్టి, పాశ్చాత్యదేశములందు పదార్థశాస్త్ర శాస్త్రమును రసాయన శాస్త్రమును మరి యితర ప్రకృతి శాస్త్రములును ఎట్టియొచ్చదశయందు గున్నవో నున్నవి.

ఈ విషయము జగ్గవీ దేశమునకు జాలిన దేశము మరియొకటి లోకమందు లేదని వృథముగ చెప్పవచ్చును. వీరి శాస్త్రజ్ఞానము మాత్రం సాధన నిర్మాణములకు వినియోగపడుచున్న దనియు, పాపము! నో రెఱుంగని చిన్న దేశములు వీరి శాస్త్రజ్ఞాన గునెడు వృత్తు దేవత సాలిట బడుచున్న వనియు మనము సిహద మొందినను, వారి శాస్త్రప్రావీణ్యమును అద్భుత శక్తిని సూచి యాశ్చర్య మొందక తప్పదు. ఇంగ్లాండు దేశము, తన శాస్త్ర విషయములయందు కొంత యశ్రద్ధ వలగించుటచే, యుక్తములు రసాయనములు మొదలగువాని నిమిత్తము జగ్గవీ దేశము నాధారముగా జేసికొనియున్న దని 'స్ట్రేమింగ్' అను విద్యుచ్ఛాస్త్ర ప్రవీణుడగు నొక యంగ్లేయుడు కడచిన యక్టోబరు నెలలో లండను విశ్వవిద్యాలయమందు చెప్పియున్నాడు. దీని సంతటిని జూడ, మన హిందూదేశమునకును పాశ్చాత్యదేశములకును ఎంత తారతమ్య మున్నదో మన దేశ మెట్టి శ్రీణదేశమందున్నదో స్పష్టమగును. కాని, హిందూదేశమందు సయితము శాస్త్రజ్ఞులు బయలు దేలుట శుభసూచకము. జగదీశచంద్రబో సను హైందవులను కొన్ని

శాస్త్రములందు పారంగతుల పొంది పాశ్చాత్యదేశములకు బోయి తన సామర్థ్యమును జూపి తనకును తన మాతృదేశమునకును భవత యుతమును సంపాదించెను. పూర్వము మన హిందూదేశమునందు అట్టి శాస్త్రము లన్నియు నున్నది స్థితియందుండెడివి. కొన్ని శతాబ్దముల నుండి నువ్వి శ్రీణించిన వనియు, వానిని పునరుద్ధరించిన ననియు, ప్రకృతి పరిశ్రామిక శాస్త్రములను వృద్ధి చేయవలెననియు, సునహైందవ ప్రముఖు లిప్పుడు గ్రహించినారు. కాశీనగరమందు స్థాపింపబడుచున్న హిందూవిశ్వవిద్యాలయమందు ప్రకృతి పరిశ్రామిక శాస్త్రములు ప్రముఖతను వహించు నని మనకు సంతోషముగా నున్నది. కాబట్టి మన చుహాజులను తదితర దేశాభిమానులను ప్రకృతి శాస్త్రాభివృద్ధికి తోడ్పడుదు రనియు, కాశీనగరమందలి హైందవ విశ్వవిద్యాలయమువంటి విద్యాలయము లెన్నియో దేశ మంతటను స్థాపింపబడు ననియు, పరిశ్రామికవృత్తులను నేర్పుటకు కర్మాగారములు స్థాపింపబడు ననియు నమ్మగలము. నిశ్చయముగా హిందూ దేశమందు నూతనశకము ప్రారంభ మయినది. జగదీశచంద్రుడను నూర్పుడు మదయింప, అంధకార మెంతి కాల ముండును?

ఏది జ్ఞానము?

కన్నెపల్లి సాంబశివరఘురామస్వామి గారు

తెలుగులో నూనులు దేహగోనములు బాంధవ్యంబు లోనైన బంధుగమోహస్పదవస్తుసంగతియె సాధుజ్ఞానమా? లేక వస్యరమాపోషితవృక్షపుష్పఫల నానావస్తుసందోహముందరసందర్శనలాభతోభనము విజ్ఞానంబ యూహింపగల? చ. తెల తెలువాణు వేళల నదీజలమందునఁ దానమాడి నిశ్చలమతి నీశ్వరుల గొలిచి వ్రడిపుభంజన మాచరించుటే తలఁపగ జ్ఞానమా? నమతఁ దాలిమి దూలి చరించి యైహికంబుల నుది నమ్మి గర్వపడి పోడిమి వీడుట జ్ఞానమా కనక? చ. ప్రకృతికృతక్రమాగతశుభంబుల కర్తృతఁ దాని మీఁద నైదుకొని యకార్యకారణ మనూయ నభాగ్యకృతం బటంచుఁ గూ

హకమున నుంట జ్ఞానము? శుభాశుభమందున నీశ్వరుండె కాగమఁ డని మిన్న కుండుట తిరంబగు జ్ఞానమ యెంచి చూడగల? శా. ప్రత్యక్షంబె ప్రమాణ మంచుఁ బరమమౌ బాటింపకే యైహికవృత్తానంబుల నాత్మ నమ్మకొని గర్వం బందుటే జ్ఞానమా? సత్యం బెల్లఁ బరంబె యైహికము తుచ్చం బంచు గుర్తించి సం గత్యాగంబున మోహ మందుకొనుటే జ్ఞానంబ యూహింపగల? చ. ధనభోగాదుల నమ్మి ప్రాణులయెడల దాక్షిణ్యముకొ నీడినో నను మోహంబునఁ జిక్కిత్రుల్లిపడుటే యత్యంతముకొ జ్ఞానమా? జననం బొందిన వేళఁ జెచ్చినది లేకం లేనియొక లేదు పోయినవాఁ డొక్కటి పెంట రా దని మదికొ నీక్షించుటే జ్ఞానమా?

వసిబిడ్డ

నాగవంశము నాచు చేవరావు గారు

చిన్ని కుమారు! నీ నింత చింత లేక
కాల మొకనీలిగా నెట్లు గడవె దొంగ!
ముద్దు గుల్మెను నీ చిన్ని మొగమునందు
నిగ్గులత్వంబు మాత్రమే నిండియుండు;
కపట మొక్కింత యొనను గానరాదు;
దుఃఖ నునునది నినుఁ జూచి దూరమగును,
కాకణం చేసి దూరమనో గాంచలేము;
మాకుఁ బెరిగినది యీ గొప్ప మగ్గు పోను?
చెప్పరా దొకొ? నాకును చిన్ని నినుఁగ!
తిండి నొసఁగెనువాఁల యండఁ జేరి
యర్థమే లేని మాటల నాడుదుండఁ
మైతి సత్తును వారిలోఁ జిత్రవృత్తిఁ;
తినఁగ నన్నంబుఁ బెట్టెడి జననిఁ గాంచి
యాదరంబున నినుఁ జెంచు దాదిఁ జూచి
యతిముగంబున నినుఁ జేరు ననుజుఁ గనుచు
'బాలకుండ నైన రజవ మీ మేలు' ననుచు
వత్సఁ బుట్టించు నీ తేట వత్సచేత
పావనందైన నీ ముద్దు పలుకుచేత
చూడ నించైన నీ మేల్మి చూపుచేత
చిన్ని పాపఁడ! నీ బాల్యచేష్టచేత
చూపుచుండువు నీ భక్తి నేపు మీఱ;
కుటిలచిత్తుఁడు మనుజుఁడు కూడ ననుచు
నెనఁమొద్దును నుండక యేడ్వఁజూచి
నిన్ను బఁగఁటికిఁ గొనిపోయి నీరుతిల్లి
నివ్వలాకాశమును వేగ నీటఁ జూప,
మిగుల ధనికుల మేడలమీఁదఁబోక
బీదవారల గుడిసెలమీఁదఁ గూడ
నరునిఁ జంపెడు నవగుణపరునిమీఁద
తపను చేయుచునుండెడు తలినీమీఁద
మానవుఁడు లేని దారుణకానకమున
ప్రజలచే నిండి విలసిల్లు పట్టణమున
భేద మించుకయును లేక ప్రేమతోడ
తనదు చల్లని వెన్నెల ననవరతము
అనిని నంతట నెఱుఁపుచు నాకపమున
పగఁగుచుండెడు నా శతకరునిఁ జూప,
అతఁ డొక్కఁడే నా సాటి యగు' నటంచు

4

8

12

16

20

24

28

32

36

చిగురుటాకును బోలేడు చేసికోడ
నతనిఁ జూపుచు మోదంబు నుదె దొ!
నురల చంద్రునిలోఁ గల మచ్చఁ జూచి
వటచియుండిన పంతను చుది రలంచి
తగదు వేగమె యిఁకఁగి కన్న మనుచు
పట్టుపట్టెద వది యేటి పంతమయ్య!
మచ్చ లేనట్టి నత్తు వీ నుపిని గలదె?
నలుపుఁ బొందక గుఱిగింజ గలుగు నెవట?
లోపమే లేని పోయెను నాకఁగి ను
గానరా దెంత నేర్పుతోఁ గలయాగనిన.
స్వచ్ఛ మైనది నీ దగు స్వాంత మొకటె,
దాచి కెదియు సాటియే గానరాదు.
ఎల్ల విషయంబు లెఱుఁగు నీ నెఱుఁగు నుండ,
నత్యశీలుఁడ నగు నీవు ను నుండ,
జ్ఞానమే లేని మొక చిన్నరూప ననుచు
తాను జేసెడి దెద్దియుఁ గాన ననుచు
నందినెడ్డల నెఱుఁగని మనుజుఁ డకట!
చేయఁగా నాని పనులను జేయుదుండు,
నాడఁ జెల్లని మాటల నాడుదుండు;
తనదు కన్నుల రెంటిని దనర మూసి
పాల నన్నిటిఁ ద్రావుదుఁ బరులు దన్నుఁ
గాన పని యెఱుఁగు నా శిల్పిరూపుఁడె
పాపమే లేని సంసారచార్మముండు
మునిఁగి మోదంబు నెచ్చుతోఁ గొంగ నీని
మనుజుతో నీవు నతలంబు కనుట నీని
నెద్దవాడవుగా నీవు నెరుగుకోలఁది
జనుల బాధించు పలు చుడ్డ గుణము లట్ల
సంతతము ననిఁ గలఁచెద నీ చింత నీల్ల
కష్టములపాలు చేసిడు కాంత లెల్లఁ
పొందుదుండును నిన్ను సంభు క్షయగను
ప్రచురకీటకవ్యాయంబు ప్రబలు కఠిన.
నెద్దవాఁ డొచు నీ విట్ల వెరుగుకొలఁది
సద్గుణంబుల మాటయు నమయుఁ గాన,
నెద్దవాఁ డన్న నెవ్వరు ప్రేమఁ జూప;
రిన్ని నుగుణంబు లుండెడి నిన్నుఁ జూచి
మరియుచుండుదు మనుజులు ముదముతోడ.

40

44

48

52

56

60

64

68

72

వా రాక్రమించుకొనిన కందకములను పట్టుటకయి చేసిన యత్నములు ఫలింపలేదు. ఎర్రాసు, సెయింటువాన్సు, లేడిరింతులవద్ద 14వ తేదీని ఒకరినొకరు కొద్దిగా కొట్టుకొనిరి. కార్లయిల్ ఛాటావద్ద ఫ్రెంచివారు ఒక జర్మను కందకపంక్తిని పట్టుకొనిరి గాని యొరెయిన్ అడవివద్ద సెర్వెన్ రోడ్డుకు తీరమున జర్మనులకు తావిచ్చిరి. ఆగ్స్ట్ బిల్లో ఫ్రెంచివారితో జర్మను యువరాజు తీవ్రముగా 25 దినముల నుండియు జూన్ 20, జూలయి 15, పోరాడఁచుండెను. 26 దినములలో 7000 ఖయిదీలను పట్టుకొంటినిని జూయన్ యశున నన్ని జనములతో నొక కేసుకు గొప్ప విషయము కాసేసిరి. జూలయి 14న ఆగ్స్ట్ బిల్లో జర్మనీయులకు జనుములు సమకూరకలేసిన ప్రాంతాన్ని అధికారవర్గం ప్రకటించెను.

జూలయి 18—24

జూలయి 18-19

తేదీలను పూర్వోద్దేశ జర్మనులు వెలుచుండిరి. నాయుసన్నుతమున శత ఘ్నులను శత్రువులు తురిపించిరి. 20వ తేదీన ఫ్రెంచి కనుమలలో కొంత పోరాటము జరిగెను. ఆదినముననే ఫ్రెంచి విమానములు కోల్కారు, ఫ్లెరెంజీ, క్లాక్ ఫ్లాన్సు - ఇక్ - బార్నీ రయిలుప్రేవనల మీఠన బాంబులను వేసి నష్టమును కలిగించెను.

20-21 వ తేదీలలో కోల్కారుకు పడఁట మన్వర్తరువద్ద కితన యుద్ధము జరిగెను. ఫ్రెంచివారు కొంత భూమి నాక్రమించుకొనిరి. జర్మను లీ భూమికయి 9 పర్యాయములు దుమికిరి. తొమ్మిది పర్యాయములను తఱిమివేయఁబడిరి. 107 వందల ఖయిదీలు ఫ్రెంచి వారికి చిక్కిరి. ఫ్రెంచింగమున నితరుగుచోట్ల కొద్దిగా పోరుసాగెను. 22వ తేదీ ఫ్రెంచివారి విమానములు కాక్ ఫ్లాన్సుమీద బాంబుల వేసి వచ్చెను.

సర్ జాక్ ఫ్రెంచిగారి రిపోర్టు

21, 22, 23, 24 జూలయి తేదీలను, హూగు, జల్లిలేకుల వద్ద కొంత పోరు జరిగెననియు, కొన్ని మందుగనులు ప్రేల్వబడినవనియు, బ్రిటీషు సేనానా మకుడు సర్ జాక్ ఫ్రెంచిగారు తెలియఁబఱచిరి. అన్ని ప్రాంతాని, జర్మను కందకములను పిప్పియయినవా యని అనుకొనునంత గర్జనముతో గుఱలు ప్రేల్వనట.

కొస్టెములోని బాంబు సామగ్గి వరకువారికి కొద్దిపాటిని గాని పరుకూరినది. లాంఫాంకెల్లి గుట్ట వెండు ప్రకూరినా సుల సేనవలన నాక్రమించుకొనఁబడెను. 26వ తేదీ జర్మను ఖయిదీలు, గియంబ్రెగి గంగులు దొంగనవి.

జూలయి 21—31

జూలయి 26 వ

తేదీని జర్మను వైమానికులు బాంబులను దెచ్చి, గుర్తించుచున్నది. ఫ్రెంచివారు నాంట్టిలోయి మీద విడిచిరి. ఒక్క నుయిలు పొడుగున నున్న జర్మను కందకముల నాక్రమించుకొనుటకు వాగముతో పూర్తియయినది. లింగ్కోఫ్ శిఖరములను 200 వందల జర్మను ఖయిదీలను పట్టుకొనిరి. 27 వ తేదీని ఫ్రెంచి కందకములమీద వచ్చి మూడుపర్యాయములు పోరాడెను.

హూగువద్ద జర్మనులు బ్రిటీషుకందకముల కయి మరలబడునట్లును గొట్టములను ప్రయోగించుట

యములు పూజేవద్ద జర్మనులు పడిరి. మూడు పర్యాయములు తఱుచుబడిరి. ఆగ్స్ట్ బిల్లో లేడిరింతులవద్ద స్థానికమయిన పోరు కొద్దిగా జరిగెను. వోస్టెములో జర్మనీయువారు ఫ్రెంచి వారిని ఛార్మ్యుతో ముట్టడించిరి గాని పరాకువారి 75వ సంబర ఫీరంగులు మంటలను తురిపించి వారికి స్థలము దొరకవండఁజేసెను. 27వ తేదీని జర్మనువారులపయి అయిదుచోట్ల ఆకాశదళము బాంబులను వేసి నష్టము కలుగ జేసి వచ్చెను. 30వ తేదీని

ప్రయత్నము, ఛానీ రయలు ప్రేమకుల పయని పరాసుకూసునములు బొంబులను ప్రయోగించి వచ్చెను. మరి 45 విమానములు ఆల్బేనులోని పెచ్చులు ప్రోవలోనున్న కెరోసిన్ నాయిలుండు జర్మను స్థానముల పయి బొంబులను వేసినవి.

బ్రిటీషురింగము—మంటలను ప్రయోగించుట

80-వ తేదిన జర్మనులు క్రొత్తగా నిర్మించిన సాధనమునుండి 500 గజముల ట్రబీషు కందకములలోనికి హూగుబర్డ్ మంటలను ప్రయోగించి పట్టుకొనిరి.

81 వ తేదిన కందకములు తిరిగి కొన్ని బ్రిటీషు వారి కేతులయ్యెను. ఆగస్టు 1, 2 లలో అగ్నికర గోళములను ప్రయోగించి ఆల్బైయిక్, ఆంగ్లేసుల వద్దనున్న రోడ్డు ప్రక్క కందకములను కొన్నింటి నాక్రిమిండుకొనిరి. హంపేను బ్యూసు జవుర్ ముఖమున పరాసులు కొంత భూమిని సంపాదించిరి. నెయింటు హ్యూబర్డ్, వేర్ ఫ్యోరీ సాలవద్ద కరగోళములను ముందుగా విసరి జర్మనులు చేసిన ప్రయత్నములు నిష్ఫలమై జనమయ్యెను. మ్యూజు క్లిక్ ములమీది రెన్ ఎపాసు, ట్రాంఫీల్డె ప్రాంత్యమున జర్మను మట్టడులు ప్రెంచి శివస్థుల వలన చిందర వందరయ్యెను. జర్మనులు తిరిగి పెచ్చు వెచ్చని నూనెను కందకములలో బోసి మేరీఖే సావద్ద కందకముల మీదఁ బడిరి.

ఆగస్టు 1 మొదలు 14 వఱకు

రష్యామీద తమ యావచ్చుకైని శత్రుమండలివారు ప్రయోగించుచుండుటచేత పశ్చిమ రంగమునందు పెద్దపోరాటములు ఈ దినములలో జరుగలేదు. తూర్పున పోలండుకు ముఖ్యనగరమగు వార్సా శత్రుమండలివారి వశమయ్యెను. పశ్చిమమున ఆగ్స్ట్ న్నిలో కొంత వఱ కిరువాగులవారును బోరిరి. 11 వ తేదీని బోయి డిల్ గూరివద్ద

పోరుజరిగి జర్మనులు పరాసువారి మొదటి కందకమును కొన్నింటిని సంపాదించిరి. గుడూదినములు తమనాథ జర్మనులు ముందుకు బోవ నిరిగి యత్నించినను సాధ్యముకాలేదు. ఆప్టాయిలో సౌసే, కార్లియూల్ ఛానీల వద్ద ఫెరాన గ్రామము జరిగెను. శత్రువులు ఈ రెండు ప్రదేశములలోను అనిసాహసముతో బోరిరి.

హూగుబర్డ్ సమరము

ఏచ్చుట బ్రిటీషువారు జర్మనులను వెనుకకు ప్రోవ వారిస్థానముల కొన్నింటి నాక్రిమిండుకొనిరి. కాల్బుల ముందునకు కేల్బుంథిం చినప్పడు శివస్థులము నాకిరి చాంగుహూముల బ్రిటి ప్రోవను కలుగలేదు.

జర్మను కలసికములలో నాంగ్లే ములు శివస్థు సంగులలను తిరిగి సంపాదించి గాన్జి గాన్జి నాంగ్లే ములను నాంగ్లే ములను గొల్లొనరించుచున్న సేనలు రావడం దుగా బాదులను వారి “మంటల గోడలను” గాడ్జి గాడ్జిలవడ కట్టిరి. ఈవారు అయిదువేల వేల వయిలో సరికల్పింపబడినవ. వారి కాశుగ్రములో కొనసాగి సరికట్టెను. నువ్వెను. గంటలలో జర్మను కందకములు ఆంగ్లేయులచేతియందుండిన.

ఆగస్టు 14—21

సౌసే, పోస్టులు

యద్ధములో ప్రెంచివారి

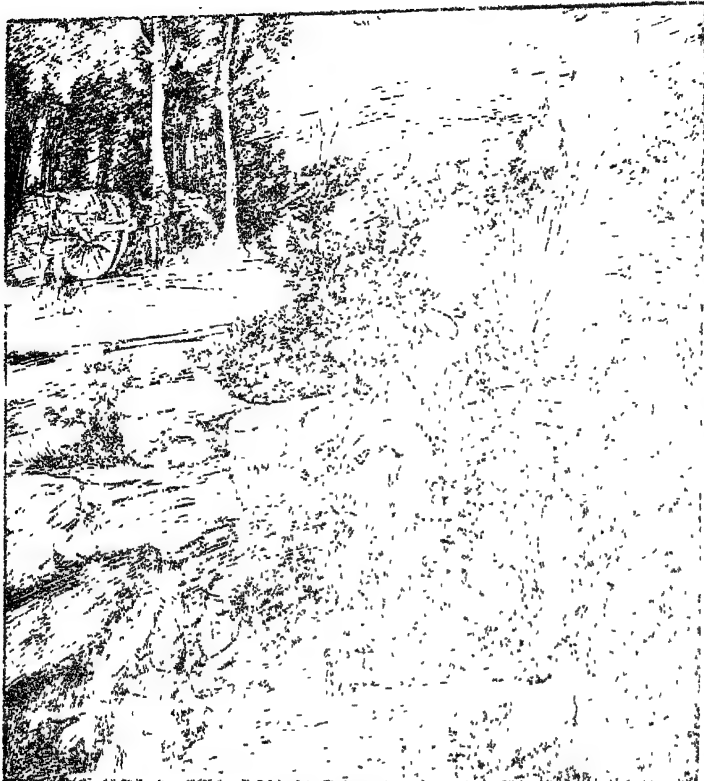
స్థితి వృద్ధిలోనికివచ్చెను. మన్ ప్రరుమీని దండయాత్ర తిరిగి ప్రాంగం థింపబడియెను. సాండర్నాకు మన్ ప్రరుకు ప్రైత్తి మూలము కలదు. దీనిని మూడవ ర్యామములు జర్మనులు తలపడినను నోడించి ప్రెంచి వారు తమవశముననే గొందుకొనిరి. సరియైన దాడి పరాసులు లింగ్, మెక్జెరల పయిజేసిరి. జర్మనుల నవ్వు మిచ్చుట హెచ్చుగా నుండెను. ఈమన్ ప్రరు, లింగ్, దాడుల వలన జర్మనులు రాకపోకల సదుపాయములు పోవునట్లుగపడినవి. అందుచే మన్ ప్రరు పడకుండుటకయిజర్మ

జర్మనుకందకములను ఆంగ్లే సాంధవ పైదినలొక్రమించుకొనుట

నీమలు అచరీక్ష కనుచులగుండ్రంఛించివారిమీద పడిరి. కాని సామానులు సిద్ధమగునంతవఱకును శత్రువుల విజృంభణయును వీలయ్యెను జగ్గులు జయింపలేదు. ఛించివారు జగ్గనీయుల రాక యింతవఱకు ఆశ్రయ మరని పోవుటయే గణనీయిగా నెక్కడు

శంధ్యములలో బొంబులు పోలుట

పోకలకు కష్టములను కలిగించుచు నే యున్నది. అందు
మొదలు మాండి డేయర్ వజ్రకును సొంగులతో యుద్ధము
జరిగెను. పదమిదిరంగములొని యితరస్థలములతో బాంబాలు
ను త్రోయుట, తుపాకిమందు వెట్టి కండకములను ప్రేల్చుట,
కరగోళములను విసరట మొదలగు పనులు జరిగెను. ఆస్ట్రో
న్నీలో జరిగిన యుద్ధముంతయును ఈ గ్రంథముచే. ఇచ్చట
భూస్థితియు నిందు కనుకూలమయి యుండును.

తూర్పురంగము — గలీషియా

1915 ఏప్రిల్ నెలలో ఆస్త్రియనులు జర్మనుల సహాయమువలన గలిషియాలో ముందుగా రష్యను లాక్రమించుకొనిన స్థలములను వశము చేసికొనుటకయి తీవ్రయధమును ప్రారంభించిరి. రెండు నెలలలో జను మటు నిటు అగు చువచ్చెనుగాని జూను 22 వ తేదిన లెంబర్గ నగరము ఆస్త్రియనులవశమగుటతో రష్యనులు వెనుకకు తిగ్గుట ప్రారంభించిరినియు, వెక్స్-మండల మయిక్ల యధ్యగంగముఖమున ఇచ్చటచ్చట వారు బాగుగా శత్రువులతోఁ జూరరాడి తాత్కాలిక జయములను బడసినను, కావలసినంత మందుగ్రంధు

కొనివనియు, తల్లిని కొనవలసియున్నది. అందుచేత
సెప్టెంబరు నెలలో నీవ్యయనదీ ...
ఫాసముల వేగి ... 21 వ తేదీన
ఈ రంగములోనే విచ్చేతా అనుచోటా ...
లను బాగుగా నోడగొట్టెను. ఈ నీవ్యయము
భుజు చాల్కెట్టుకు వచ్చియున్నను, వెనుకను తిరిగి
చును. దక్షిణపు పోలండులోని వైస్రములు గల
పియా వైస్రములు వెనుకకు చాటుచుండటచేత
వారిని గంభీరము నందుకొనుటకయి వలె
చుండెను. వెనుకకు చూచుటయనగా ఒక్కసారి
వెనుకకు తిరిగి చూచెట్లు కాదు. తన దానిని
పూర్తిగా నెదిరించుటకు తత్కాలిక పోగొడుచునె
త్తిగిపోవుచుండుట.

జూలై 10 నుండి 17 వరకు

[illegible]

రఘువేగుబాంతు

పడవచ్చునని వారియెత్తు. దక్షిణ పోలండులో నొకచోట ఆస్త్రియను నేన ఆర్విద్యుత్ ఫోటో ఫర్మ నాటమ గారి ఆధి పత్యముక్రింద రహస్యవారిచే నోడింపబడెను. 22,000 ఆస్త్రియను ఖయిదీలు పట్టుకొనబడిరి. జగ్గెను జనరలు మాకెన్నవదగ్గతనే ఉండుటవలన ఫర్మ నాండు నేన విసాకముగానుండు అడ్డుపడెను. రహస్య నలు జనుముపయిని నయమును పొందుట కశక్తులయి యుండిరి. వారు ఇనన్ గోరోడ్-ఫోలంరయలుట దక్షిణమున కందకములను త్రవ్వకొని. దక్షిణ పోలండులో ఆస్త్రిజగ్గెనులు చేసిన ప్రయత్నము వారాన్ని పట్టుకొనుటకయి చేసిన యత్నములో నొకభాగము. ఎడమ ప్రక్కను జగ్గెను నుండి నాకొటూర్లో మిటాను పట్టుకొనుటకయి నడచుచుండెను. ఎడమ వారాన్ని బాదెగాక మిటామిందనే జగ్గెనులకండ్లుగలవని తెలుసుకొనుటకయి వేయి బడినది. ఆస్త్రియ

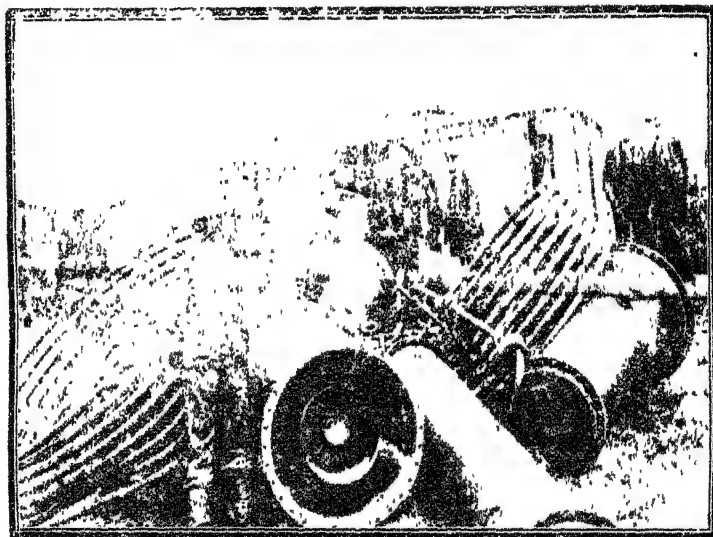
దిక్కున రహస్యనులు పోరాడుచు వెనుకకు జనుచుండిరి. వారాన్ని పట్టుకొను రహస్యనులు జగ్గెను జనరలు ఎం.హెచ్.తో పోరుచు నాకూ ఆశ్రయముల వైపున నడచుచుండిరి. ప్రాస్తేష్టు జూలై 14 వ రహస్యనులచే కాల్ చేయబడెను. వారాన్ని పట్టుకొనుటకయి కందక పంక్తులు రహస్యవారిచేతిలోనే ఉండిన. విక్రమ

నదిని దాటి వెనుకకు నయితము పోయెదరని చూచిన లింతకు కనుక నబడలేదు. రాడంవద్ద ఆస్త్రియనులతో గట్టిగా పోరుచుండి. దక్షిణపుపోలండులో మాకెన్నవతో ఘోరసంగ్రామము బరుగుచుండెను.

వారాన్ని పట్టుటకు ప్రయత్నములు

పోలండులోని నదులవద్ద ఘోరసంగ్రామములు బరిగెనవి. అవి సంతో ప్రవహించిన వనుటలలో నతిశయోక్తిలేదు. రహస్యనులు 9 దాటి పరువైరి. వారాన్ని ముందు వారతి సాహసముతో శిరి. జగ్గెనుల సజ్జాంభణ నిచ్చుట కొంతకాల మూపబడి స్త్రీలు నయి పుపాగయిన నష్టములకు పొందిరి. దాటినీరుకుండ రహస్యనుల నత్యంత సాక్రమముతో

మారులు 26, 27 వ తేదీలను జగ్గెనులు ముందు ఆరుగుల నెట్టుకుండ నాపబడిరి. జనరలు వాని మికిన్నిను రహస్యవాగ త్రీతికు సత్యాశ్చర్యము నొందిన. కాని వారాన్నిను చదిలి వెట్టి పోవలసిన కాలము వచ్చిన దని రహస్యనులు తెలిసికొనిరి. వారికి జగ్గెనుల కన్నంత మందుకుండు సామాను లేకపోయెను. జగ్గెనుల వద్ద అత్యంత గయలు సౌకర్యములు లేవు. జగ్గెనుల తన్ను కేంద్ర వైద్యములు లేవు. జగ్గెనులు వారాన్ని ముద్దములో పెట్టి-క్కి రహస్యను మైరితునికి ఒక్క పెల్లు చంపున నొక్క దినుములో 1 లక్షల పెల్లులను వేసినప్పుడు అంత సగభగా లేని రహస్యనులు తత్కాలము వారాన్నిను చదలుటకు నిశ్చయించుకొనవలసి వచ్చెననుటలో నాన్ని శ్రమేమి? 28, 29 మారులు తేదీలను రహస్యనులు అట్టినునండి ఘోరం కలకు గీయబడిన పంక్తినివదిలి వేటుసానులుటకు పోయిరి. 30 వ

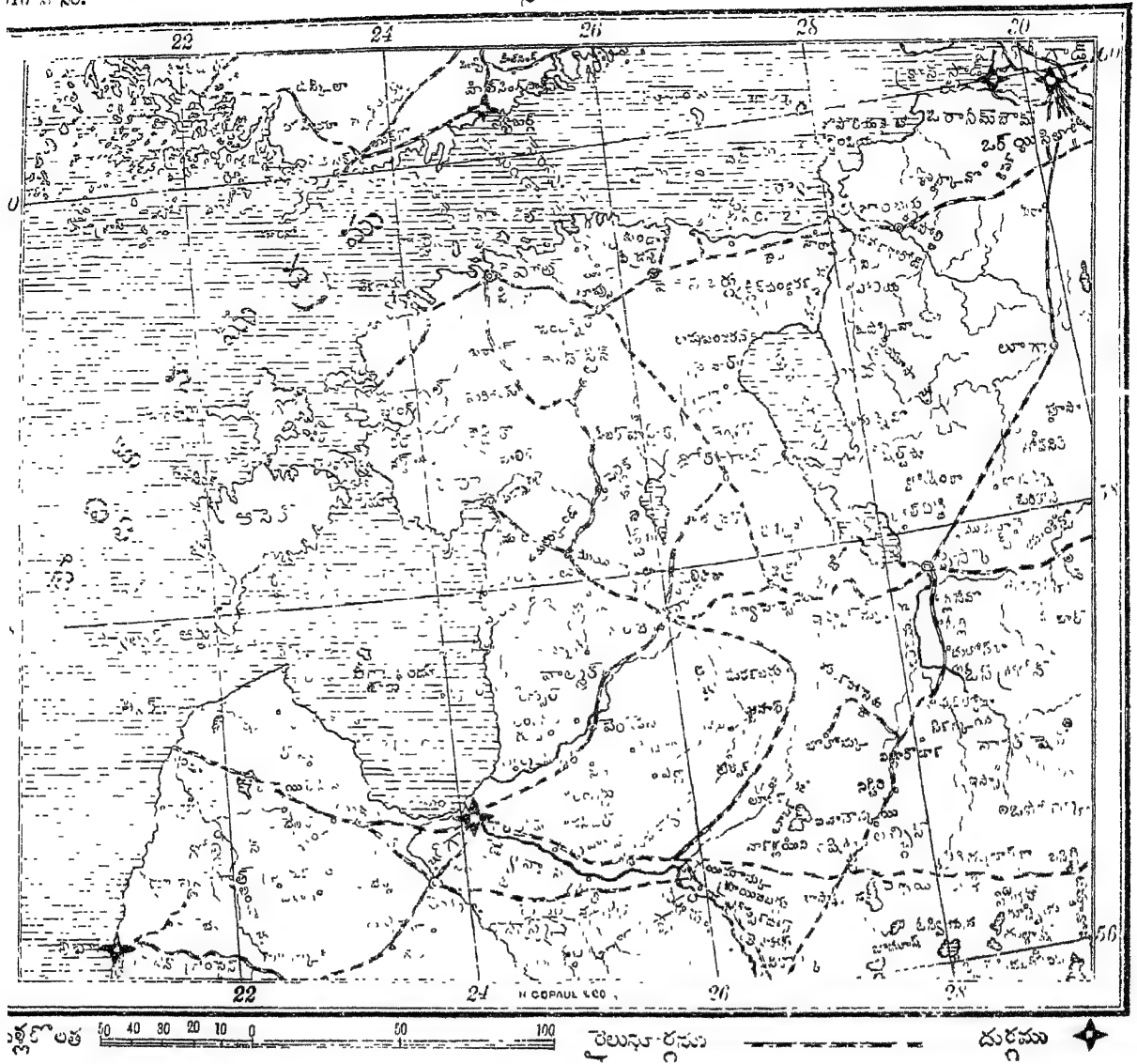

రహస్యనుల వారు వాడుచున్న యంత్రము

తేదీన ఆస్త్రియనులు జగ్గెనులను అట్టిను లో బ్రవేరించెను. నయనాడు ఘోర సూక్ర మించుకొన బడుచును. కూని లంబములో పోగిని కూర్చున కాకక పొగినుకు పొలంబు దులలో జగ్గెనులు మిటాగద్గెను వచ్చి ఘోర ప్రయత్నములు నాకొటూర్లో రహస్య సేనలకు లిగ్గించి రహస్యనులకు కండు

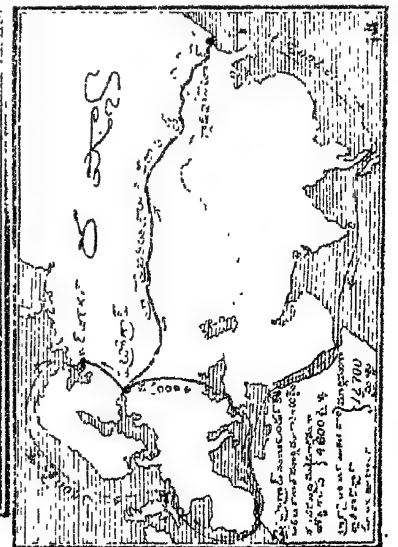
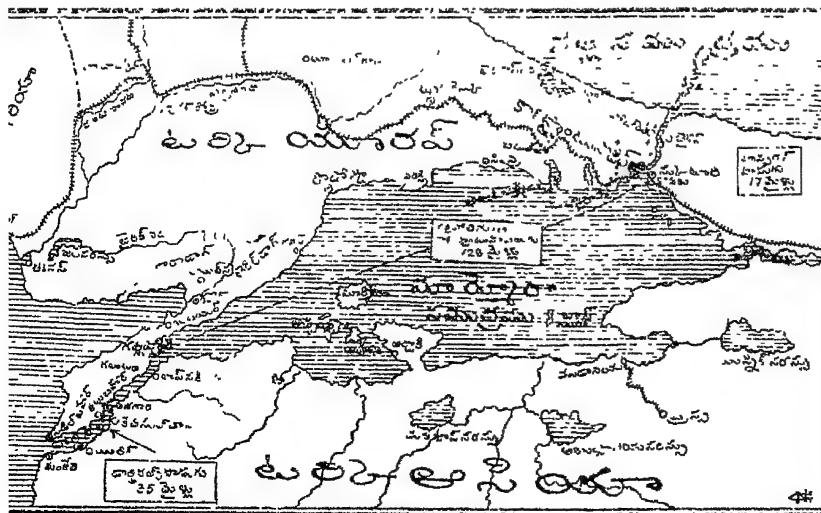
వారాన్ని కా చేయబడుట ముందు పట్టుకునుగా బసంభవ్యతో నగము భాగము విడిచి వెట్టిపోయెను. రహస్యనులు తీసికొని పోవలసిన సామానును, మైరితులను ముందుగా తీసికొని వెడలిరి. మంత్రసామానులు, గయ

వారాన్ని కా చేయబడుట

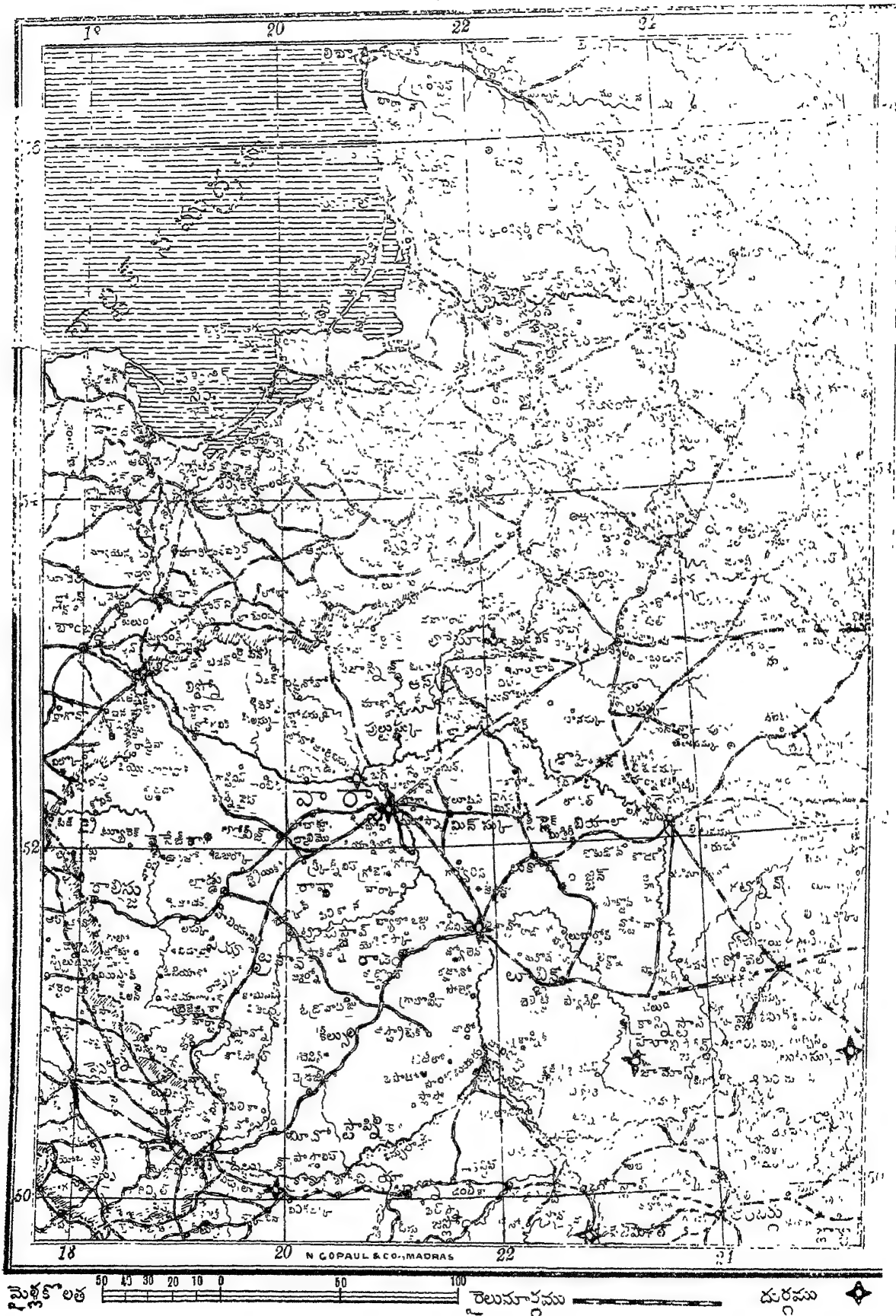

ప్రధాన పటం 50 40 30 20 10 0 50 100 మైళ్లు కిలోమీటర్లు

గవ్య ఉత్పాదకము

తూర్పు-రాజ్యము, తూర్పు జలసంధి.

ఈబోటు మునిసిపాలిటీకి ఒక జర్మను శిశువును ముంచి వేసినా, ఇంతలా శేలమీద దీని 1000 జర్మను శిశువులను వదలకు మైనట్లు వ్యవస్థ చేసిరి. జర్మను యుద్ధ నావలు రచ్చకు నావలలో బోరాడలేక వెన్నుకొనెను. 31-వ జర్మను లీగా వింగుకొని జర్మనుల నావలు అంతర్ధానమయ్యెను. ఈ సమస్యను బోటాటులూ ఒకటో రెండో క్రూరులను రిడిస్ట్రాయరులను, ఒక సర్వేయరును జర్మనులు పోగొట్టుకొనిరి.

ఇటాలియను

రంగము

కాడోరు

ముఖమున ఇటాలియనులు గొప్పసాహసములొందుకు వెళ్లుచుండిరి. ఇది పవ్యతయధ్యమ. ఫిరంగులను సర్వోత్తమలను వేలవవేల అనుగుల యెత్తున పయికెక్కించవలయును. ఆస్త్రియనులూ అనేక సువత్సరముల నుండియు తమస్థానములలో కొట్టుకుకొట్టు ధనము వ్యయము చేసి దుశ్చక్రమును కొటలను నిర్మించియున్నారు. పగిలించి ఆస్త్రియను లొకకొటలూ నుండి సరిగాపోరాడిలేని ఎంతమంది శత్రువుల నయినను నిలిపి యుంచవచ్చును. అందుచే యుద్ధములొదిగి 1 సం. దాటినను ఇటాలియనులు గబగబ కొటలను పట్టుకొని హంగరీ మాగాణముల లోనికి కొండలొగి ప్రవేశించినారు. వారిసంకల్ప సిద్ధికి మరికొంత కాలము పట్టునుకొన్ని లక్షలమంది ఆస్త్రియనులను నితర రణరంగములకు పోనియకుండ ఈ కొండలలో పట్టియుంచుట ఇటాలీ మిత్రగంధర్వకి జేయుచున్న యుపకారములలో నొక్కటి. కొట్టివారి అంపెజ్జోను పట్టుకొని మంచిస్థానమును ఇటాలియనులు సంపాదించిరి. ఫౌల్జెరిగోను పట్టుకొనుటవలన దాని పయిన పెద్దపర్వతము మీదనున్న సెన్సో డిస్క్రియామీద ఫిరంగులను ప్రయోగించుటకు వీలు

ఉంది. ఇటాలియనుల యుద్ధములలో ఫిరంగులతో తుడుచుటకు వీలును ఉన్నది. ఇటాలియనుల వేతులలో బదుటయు అదృష్టము. ఇట్టివానలల పై మైద్రు మైదెక్కినగాని మాంటిటోఫెనోరాదు. ఒక్క-రెండు నావలను ఫిరంగులకు మెలకువ కలిగించు నిధులను వైద్యాధికారి ఇటాలియను దెగవ్రాకి పట్టుకొనుట ప్రశంసనీయము.

గల్లిపోలి రంగము

గ్రెంచి, ఇంగ్లీషు,

ఈ రెండు మధ్యలో గ్రెంచి, ఇంగ్లీషు, రంగములను గురించే ఒకసారి వ్యవహారమై నున్నది. ఇటాలియనుల మైద్రు మైదెక్కినగాని మాంటిటోఫెనోరాదు. ఒక్క-రెండు నావలను ఫిరంగులకు మెలకువ కలిగించు నిధులను వైద్యాధికారి ఇటాలియను దెగవ్రాకి పట్టుకొనుట ప్రశంసనీయము. గ్రెంచి యుద్ధనావ లీకార్యమునకయి యెంతగానో సహాయపడెను. ఈ నావలు తును ఘోరంగాన కురిపించి వారికి గ్రుక్క-త్రప్పు కొడుటకు వీలు చేసెను. ఋతువు మారుచు అమితముగా గాలెను. గల్లిపోలికి వాహ్యలోకముతో సంబంధములేకుండ జేయబడెను. బ్రిటిషు అంతర్గాములు జలసంధిలో ప్రవేశించి చాలదూరము వెళ్లి తురుక్కనావలను ముంచి,

ఇటాలియనుల అల్పసైన్యముల పర్యటన ప్రాంతము

సముద్రగర్భమును పాగుచేసి వచ్చుచుండెను. జర్మను లీ సమయముననే వారి రేవగు ఎ మై ను నుండి అంతర్గాములను మధ్యధరా సముద్రమునకును, ఆసియా మైనలోని కొన్ని దీవులకును గ్రీకుద్యోవములకును పంపిరి. వారియుద్దేశము గల్లిపోలికి వెళ్లుచున్న మిత్రమండలివారి సైన్యపు నావలను, కొన్ని యుద్ధనావలను ముంచవలయునని. అంతర్గాములు 4000 మైళ్లుదూరముకంటె హెచ్చు దూరము నూనెచాలక వెళ్లేశువు. జర్మనులు నూనె తటాకములను అంతర్గాములకు జతపఱచి పంపిరి. అందువల్ల నింతదూర

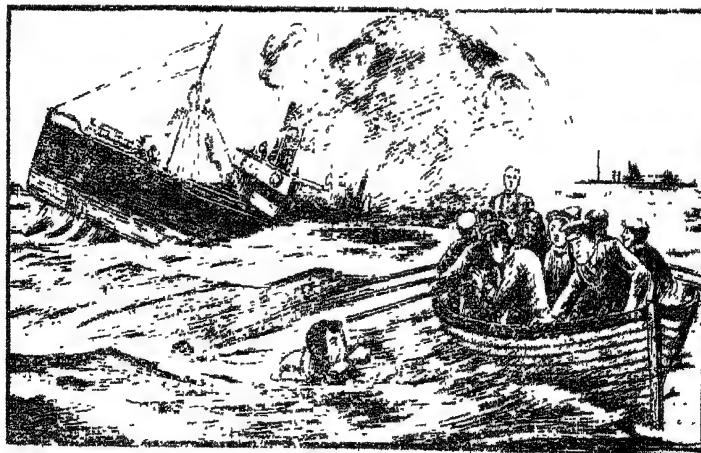
మరి రాగలిగెను. ఈ ఆసియా మైనరు, లాంఛన్ ప్రేమలంకలలోను వాని గోడలయిన నూనె సిద్ధముగా నుంచబడెనట. గ్రీకు గాని కాన ప్రేమలంకలను (కెయిజరు బావమరిది) రస దేశపు లంకలలో నూనె గోడలయిన ములను జేసినది మిత్రమండలికి కావలసినది నుజువు సయితము దొరికెను.

నైరృతి అగ్రికా

ఇది జర్మనీవారిది. ఈ విస్తీర్ణము బ్రిటిషు ద్వీపములకు గెల్లియము, హాలెండుకు కెయి ఎంతో అంత. కే 12-వ వేలతో ఈ భాగమునందు యుద్ధ మంతరించెననియే జెప్పవచ్చును. వర్తకాను కూలముల దక్షిణభాగము దక్షిణాగ్రాక లాని బ్రిటిషు గవర్నమెంటు వారి చేతికింద ఇచ్చుట యు లుతోనూ నున్నది. స్వాతంత్ర్య వంతునండి బయలు వెరిగ భోధాగారి నైర్యములు కొందోరు నాక్రమించుకొనెను. ఇప్పుడునే మనలు వాండురు వెంటరుగారు బోధాగారితో కలిసెను. నమిలు మెదూరి లాని కైట్ స్కూల్స్ స్వాతంత్ర్య వనదిమిది కట్టి కొంగ్వా నెర లగు చోట్ల జర్మనలు సాహసముతో బోరిరి. లింథోకు వద్ద 80౦౦ యూరో పి యనుట, 12,000 మంది దేశీయ నైర్యము ఖండిలుగా ఒట్టుకొనబడిరి. ఒర్లిసు తో సయితము సంబంధ ముగల తీగ లేనితంత్రీకా గ్రామలయము నిజయల వశ మయ్యెను. దక్షిణాగ్రాక సేవలకు కాన లసిసంత యితరసామగ్రి

నైర్యములకు అగ్రికా ముఖము

ఒర్లిసు అగ్రికానుండి మందులను ముగిసినవారు

ఒర్లిసును. జర్మను సేన పరికొంత ఉత్తరమునకు పారిపోయెను. ఈ నైర్యము బోయరు నైర్యమునకు తొందర అప్పుడప్పుడు కలుగజేయు ననియే బోధాగారు తమ నైర్యమునంతయు నచ్చటయించి జొహ

నెన్ బర్లుకు జెల్లిరి. ఈ జయమునకుయి మిత్రమండలి నానన, విజిషుల ప్రాజ్యమును నీయన నధికముగా నభిమనించెను. దీనిని ప్రకాలో బోధాగారి కొనరింపబడిన సమస్యలకు లెక్కలేదు. బోధాగారు వదలికెట్టి పోయిననైర్య మారకుందన పనులైపోయిన

జర్మను సైనికుల నెంబిలం దిను. రెండుభాగములుగా విడిచి వారు లుకుత్తరముగా నడచిన సమస్య 21-వ వేలకు ఒట్టియి వాంగం అను స్థలము నాక్రమించుకొనెను. ఈ స్థలము వైర్యమున కొడగూడ బోధాగారి బడికడివి ఆ స్థలమున వారుబర్లు నాక్రమించుకొనెను. బ్రిటిషు వారి, ఒట్టియ సామూలములకి మరల యుక సేన కొంగ్వా గాన కంద పడకుట నిశ్చయముగా నై, ఇప్పుడునే నైర్యము పాన నైర్యమునకు 2౦౦ మైళ్లు నానుకొని ముఖము నడిచెను. ఈ లెక్క 1-వ వేల ఒట్టియ సామూలమును జనగము నీ బర్లుగా నైర్య ముక్రమించుకొనెను. అప్పుడు మన సాగ్రి పతి ఈ స్థలము ముఖము కద్దకు జెల్లియ. జర్మను సేన

నానగ్రి, మైక్రికా స్థలము కద్ద గోడను నెదుర్కొని నెను. జర్మను నానగ్రి పోయి పరులైరి. ఈ సేనాధిపతి చుర ములను నకు నడచి పోయెను. ములము ౨-వ వేల జర్మను గవర్నరు జీజు గాను నైర్యము అగ్రికా లాని సైర్యమును బోధాగారి వశమగునని గాను బారిములనంటి వారివశ మయ్యెను. ఈ గోడనుం

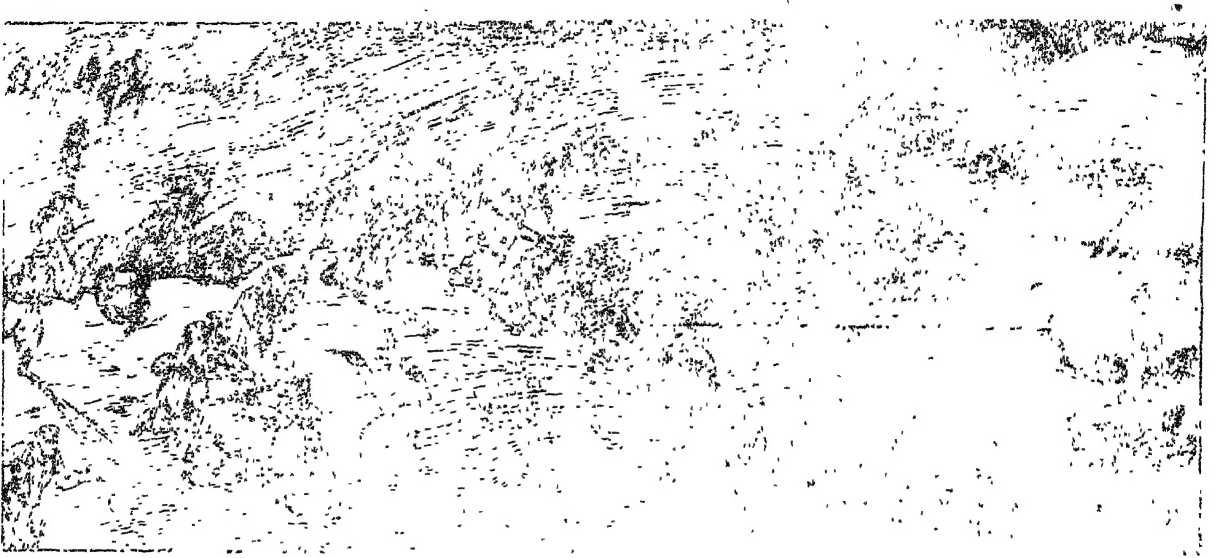
తయ దక్షిణాగ్రాక ప్రభుత్వమువారి చేతిలో బోధాగారి ముఖ్య మంత్రిత్వముక్రింద కలదు. దీని వైకాళ్యము ౩,22,000 వరులవు ముఖ్య, లేక ఇంగ్లండు నైకాళ్యమునకు అదురెట్లు.

జక్కడలు ప్రాంతం, రంగులూ పానీయం

మించు కొనిరి. పైనిపలకు కొంత అలసట తీరుటవలన తిరిగి వారు శత్రువులమీద స్వయంగా పోరాడగలగలుగుతే అవకాశం ఉన్నది. కాని కడపటి వారసులూ ద్వీపస్థులూ పాదాలలో బాగుగా యుద్ధ మెవరికిని అనుకూలముగ లేదు.

నిమెను నడిచింది ఓలిటాయనవోటి జన్మములు రంగులూ నోడించి 1600 ఫుట్లను 17 ఫీట్లను పట్టుకొనినవి జన్మించి అధికారవర్ణము ప్రకటించెను. గరిష్ఠియాలో రువ్యనులు టాన్సా పోలు వజ్రము తగ్గిపోయిరి. ఇవిమాచి ఆస్ట్రో జన్మమును ఆగస్టు 29-30 తేదీలను వారికి విశేష ఒత్తిడి కలుగజేసిరి. కాని శత్రువులందరి బాగుగా దెబ్బకొని పరుగెత్తిపోయెను. వ్రయిపా ప్రాంతమున 700 మంది ఆస్ట్రోజన్మములు, 60 ఫీట్లను అనేక యంత్ర ఫిరంగులు రువ్యనులచే పట్టుకొనబడెను. అనేక యంత్ర శత్రువు లిచ్చట హతులయిరి. వికలాంగులయిరి. సెప్టెంబరు 1వ తేదీన నీగను నది మీదనున్న రమ్యవారి కడపటికొట వదలివేయబడెను. ఈ కొటలో నున్న వస్తువులన్నియును వీలయినంతవఱకు నాశనము చేయబడెను. రువ్యనులు వెల్లెనప్పడు బజారులలో శత్రువులతో బోరిరి. నువ్వమున నే క్షయియననిచిరి నున్న లక్ష్మణము కొటగయియు వదలి వెట్టబడెను. వ్రయిపానగని కొంతకాలము ఆస్ట్రోజన్మము గాటకుండ నాపబడిరి. లక్ష్మణములో శత్రువులందరివారు 60,000 సం మలు ధాన్యమును పట్టుకొనినవి ప్రకటించబడెను. సెప్టెంబరు 1, 2వ తేదీలను ఉత్తర, మధ్యరంగులలో పోగుబడినారు. విల్లూరగగ జన్మములు సామన్య జయమును బడసిరి. కాని ప్రెడరిన్ ప్రెడెన్డ బర్మనులకుగొప్పజయము సమకూరెను. రమ్యరంగము ఆగస్టు నెలం తమున ఓలిటా మొదలు బయిలీటాకు తూర్పు వజ్రము వ్యాపించి యుండెను. లేరువంత నారూ నదిని దాటి శ్రేష్టులిటోవ్ స్కూట తూర్పున ఒకటి రెండు మైళ్లవఱకుండెను. సెప్టెంబరు 7వ తేదీ లో పల రువ్యనులు 80 మైళ్లు వెనుకకు తరుచుబడిరి. క్రొత్తగిత్ విల్లూకు

న శత్రువులనున్నది. విల్లూరగము నుండినారు వ్యాపించినది రంగులనెద్ద రువ్యనులు తలపడి పోరునలుగు కొంతకాలము ముందుకు రాకుండలేరి. క్రొత్తగి తూర్పునను 25,000 ఫిట్లపాటును లతో బోరిరి. కాని రువ్యనులను ఈ ప్రాంతమున పోరాడే ప్రయత్నము జన్మములు పానీయం లగలేరి. సువ్యములున్న గిత్ ప్రెడెన్డ తూర్పుదిశను నీవను నదినిదాటి, వోల్టావుస్కుకు పడమట పోయి, నాలుగు రయిలులను దాటి సెప్టెంబరు 1 తేదీ నెల

రువ్యముల తగింజులూ, పోలము తగిలినప్పుడు

కాటకునుపోవును. ఈ దేశీయంరయు చవుటిపట్ట. బుర్రతో చిత చిత లాడుచుండును. అందుచే శత్రువులకు కొన్ని అటంకములుకలవు.

రవ్వను క్రవర్తి నైన్యాధినత్యమును చేయించుట

రవ్వను సర్వసేవాధిపతియగు గ్రాంతు డ్యూర్ నికోలస్ గారి వద్దకుండి సేనానాయకత్వమును రవ్వను క్రవర్తిగాకే వహించి వారిని కాకేషకుకు రాబుప్రతినిధిగాను, సర్వసేవాధిపతిగాను నియమించిరి. తురుష్కులతో బోయట యాయనకు నెట్టబడక పని, జనరలు అలెక్సీస్ రవ్వను క్రవర్తిగారితిరువాత కంపనవాడుగా నియోగింపబడెను. ఈమార్పులకు కారణము నికోలస్ గారికింకె యావనమంతుడగు సేనాధిపతి తూర్పురంగమున నుండవలయునని. రవ్వని వారికి సంభవించిన అవజయములును నిందుకు మరియొక కారణము. ఉత్తరమున జనరలు రజ్కి, హండెను బర్లుతో పోరాడు

చుండెను. ఇప్పుడు రజ్కిముందర ఆసిపోవలసివచ్చెను. ప్రైడెరిచ్ స్టాగును పట్టుకొనినను డ్విన్వా నింతరకతును జగ్మములు పట్టుకొనలేదు. రవ్వనులు వారి వాసివేసియుండిరి. డ్విన్ స్కూకు పట్టుమున అధిక జగ్మను సేనల ముందర రవ్వనులు వెనుకకు మరలుచుండిరి. విల్నాకు పట్టుమున రవ్వనులు వారి స్థానముల నన్నింటిని కాపాడుకొనుచుండిరి. గ్రోడ్నోరు సూచ్యుక జగ్మములు ముందుకు వచ్చిరి. 1800 రవ్వను ఖయిదీలను పట్టెలినుని ప్రకటించిరి. దక్షిణమున ప్రైడెరిచ్ చిత్తడి నేలలో జగ్మము సెగ్మములు లింగోపాల్లు రాకొనునని క్రింద వెక్కిరిగా వారి శత్రువులగు వెనుకకు త్రోసివేయుచుండిరి. ఇప్పుడు జగ్మములు పెద్దపీటలనను, ఈగల బాధవేసిను ఆహారము తోకను అగస్తపద దాన్నాగని తెలియవచ్చెను. సెప్టెంబరు 9-12 తారీఖుల మధ్య 6000 ఖయిదీలను పట్టెలినుని బర్లినులో గధ కాకవర్గము ప్రకటించెను.

దక్షిణమున 29-30 అగట్టు వేదీలను టూర్నిపోలు నలుసును రవ్వనులు వెడలిపోయిరి. ఆస్త్రియనులు కీరిగాడల మీద సేనలను లిడుచువెల్లిరి. సెప్టెంబరు 7-వ తేదిన జనరలు ఇకకోక్ ఆస్ట్రో జగ్మనులమీద సెరెత్ ప్రాంతమున తిరుగ బడెను. 8-వ సెప్టెంబరు మొదలు 8-వ తేదీ వఱకు ఈ ఓర్పున పోరాటము రవ్వనులకే అనుకూలముగా నుండెను. వాకికాలములో 17,000 వచ్చి ఖయిదీలను, 30 శతస్థులను, 65 యంత్ర సేంగులను పట్టుకొంటినుని ప్రకటించిరి. 9 వ తేదిన 1000 మంది ఆస్ట్రో జగ్మములు, ఖయిదీలుగా దీసికొనబడిరి. 10-11 తేదీలను వరి 1500 వంగి పైనికులకు, 150 వంగి యుద్ధోగియులను రవ్వనులు పట్టుకొనిరి.

లిథియానియాలో విషమానస

విల్నాప్రాంతమున నున్న రవ్వనుల స్థితి శోచనీయముగా నుండెను. లిథియాస్ట్రానుకు ముగిసిపట్టణమును కొల్నాను పట్టుకొనుటకయి ముగ్గాలు వాన్ హిండెకోబర్గ్ గొప్ప సన్నాహములను చేయుచుండెను. వార్సా నెప్పడు వదలికో అప్పటినుండియు రవ్వను

ముగ్గాలు విల్నాను కలిగి. సెప్టెంబరు 15-20 వ తేదీల మధ్య విల్నాను పట్టి అను తావును తీసికొని వచ్చిపట్టున వ్వనాకు, ఎడమపైపున వంగున్న పిల్నాకు సంబంధము సేగ గొట్టుటకు మోటరు బండ్లలో గొప్ప సేంగులను, పైకవ్యములను, భూమిమీద అశ్వసేనను పంపిరి. ఈ సేనలు విల్నా-విన్ స్కూగముల్వేకు మోలో డెచ్చికోకడ్ల సెగగొట్టి విల్నానుండి ఈ రయులు మార్గమున రవ్వనులు పరుగెత్తి పోకుండా చేసెను. ఈ విల్నాలోని పైకవ్యముల చుట్టును కమ్మకొని అంబుని ఖయిదీలు చేయవలయునని చేసిని సన్నాహమిది. రవ్వనులు ఈ బోనలో పడకుండాట కను తక్షణమే విల్నాను వదలిరి. ఈ విల్నాను జనరలు వాక్విక్ హోను 18-వ సెప్టెంబరు తేదీన వాక్రిమించు కొనెను. రవ్వనుల స్థితి మిక్కిలి కష్టతరముగా నుండెను. వారికి విల్నానుండి పారి పోవుటకు విల్నా-గిడాగయులు ఒక్కటిమాత్రమే యుండెను. ఈ రయులును సెగగొట్టుట కింకాక జగ్మను సేన నీమనునదిని చాటి జనరలు బువాక్ గాల్విట్టు, వాక్వికోట్టు గార్ల నాయకత్వము క్రింద వచ్చుచుండెను. రవ్వనులు విల్నాను వదలి 'మోలో డెచ్చికో'

ములమీద నవంబరు 9-వ తేదిన పడిరి. దెబ్బలులిని ఎరుగెత్తిరి. అవి కొనిరి. కని అధిక వైద్యములు 30-వ సం. ని నగరమున వేల్పుకనుమను నవంబరు 15-వ తేదించివా లాక్రమించుకొనిరి.

పట్టుకొనుటచే నర్జునులు పరుగెత్తిరి. నర్జునులు వైద్యములు

నర్జునులు గాని పట్టుకొనిన వైద్యములు పరుగులు

నోవీబజా రాక్రమించుకొనబడుట

నవంబరు 20-వ తేది కనివారము గోజున బృహత్ జనములు వాన్ మెకన్నున గారు నోవీబజారును పట్టుకొనిరి. ఇంక 21,000 మంది జనులుకలరు. శత్రుమండలిసేలు ఇప్పటికి "ప్రాంత సర్వీయా"యని పిలువబడు దేశమును ఆక్రమించుకొనిరి. ఉత్తరమున ఆ ప్రాంత—జర్మనులు మిట్రోపిట్టా, క్రీష్టినాల కయిభాగ పడెను.

ఆశలు నిరాశయగుట

నర్జునులు తిరిగి నర్జునులను మిత్రమండలి సహాయము వలన జయించెదరను ఆశలు కొంతకాలముపలకు పోయినవి. గ్రీసు వెనక ముందులాడుచు, సలొనికారేవులూ కావలసినంత సహాయము మిత్రమండలికి చేయకపోవుటచేత సర్వీరితముగా వారి సేనలను నర్జుయా సహాయమునకు పంపుటకు వీలపడకపోయెను. 15-వ నవంబరున నర్జు సేనలు సర్వీయాకొండలను పూర్తిగా వదలిపెట్టి మాంటిస్గ్రోతును, అల్బానియాను వెళ్లుటకు సిద్ధమయ్యెను. స్త్రామునిట్టాండ్ల పరానులకు జయము సంభవించిన మాటనిజమే. కాని ఉత్తరమున నున్న సర్వీయా సేనలతో వారికి సంబంధము కలియనేరెద. రెండు సేనలకును మధ్య బల్గేరియను పటాలము లలి సావర్థ్యముతో పోరు చుండెను. బాబు నా కనమలలోనున్న సర్వీయనునై నర్జును కర్నలు వాసిక్కు-గార్కింద 16 దినములు చెదరక నిలబడియుండెను. కాని బల్గేరియా నై నర్జుములు వీరిని తరిమివేసెను.

కర్నలు వాసిక్కు-గార్కు ప్రయత్నము పరుగెత్తుకొని పోయిరి. కొన్ని ఘరంగులను సయితము వదలి వెళ్లెను. మొనావ్విరు నగర మిప్పుడు బల్గేరియనుల చేతిలో 2-వ దినములను పడెను ప్రయత్నము వదలి మొనావ్విరు కీశాశ్రమను స్థానములను సర్వీయను లేర్ప

పూర్తిగా నర్జునును వదలి వెళ్లెను. ఈ దేశపు ప్రజలు విజయములచే నోనా పోషిలు పడుచుండిరి. అన్నము దొంగిలించి తిను సలెరియ నుల, అల్బానియానుల పోషియనులకు ఇండ్లను వాకిళ్లను కనుగొని జనులు పరుగెత్తుచుండిరి. అసేతులు గ్రుమకు, మాంటిస్గ్రోతు, ఆల్బేరి గూను ప్రాంత వైద్యములు వారికి గొప్పించు కొని పుకెను చికిత్సచేయిరి. క్రొవీవిగడి వైద్యమును దేశము పునరుద్ధరించు సేనలకు సహాయము. కల్బియియున్న ప్రాంతములకు ములితెను. ప్రజలు సేనలములచేత మార్గ మంగీయు వెదికబట్టెను. పరుగెత్తుచున్న నర్జును గొప్పకు నివచయిన వగనుల సేనలచేత వాన మెత్తును

ప్రొవెన్స్ లోని బృహత్ జనములను సర్వీయా నై నర్జునులు

సంధించువారముల సంపెను. అల్బానియా రాజు అట్టి రాజువారములను తిగస్కరించెను.

ఆల్బేనియాలో ఇటాలియనులు దిగుట

ఆల్బేనియా తీరమునందు కొంత ఇటాలియను సేన ఆ దేశమున కాపాడుటకును, ఆల్బేనియాలోనికి పరుగెత్తుకొని వచ్చుచున్న సర్వీయనులను కాపాడుటకును దిగివచ్చెను. నవంబరు 29-వ తేదికి ప్రెజిడెన్ట్ వద్ద సర్వీయను లాడిపోయిన తరువాత వారి సేన వాకివా

